

שבוע פרשת כִּי־תבוא

(18 – 24 September 16)

ט"ו – כ"א אלול תשע"ו

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליוזר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן
הַתוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל"ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתָו לְעוֹלָם וָעַד:

**וְאַהֲבַתְּ אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָ
הַיּוֹם, עַל לִבְבְּךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנְיֶךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְךָ
לְבִהְמֹתֶךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בְּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבְדַּתְם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבֵאָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתְם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמִדְּתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לְחַת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החרודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי לשכלל יחד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חֲנֻכָּה - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתורו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתית "לה'") כציוף שם - ודברים אלו יהיו בירונו ואחריותו ויניחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ויהפך ל"חרד וביט של צדקה".

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לא לנו | יהוה לא־לנו כִּי־לְשִׁמּוֹךְ תֵּן כְּבוֹד עַל־חֲסִדְךָ עַל־אֲמַתְךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
 אִי־הָיָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֱלֹהֵינוּ בַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִבְיָהֶם כַּסֵּף וְזָהָב מְעֵשָׂה
 יְדֵי אָדָם: ה פָּה־לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: ו אֲזַנַּיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אָף לָהֶם
 וְלֹא יִרְיִחוּן: ז יִדְיָהֶם | וְלֹא יִמְיִשּׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא־יִהְגּוּ בְּגִרוֹנָם: ח כְּמוֹתֵם יִהְיוּ
 עֹשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר־כָּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בְּטַח בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגִּנָּם הוּא: י בֵּית אֶהְרֹן בְּטַחוּ
 בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגִּנָּם הוּא: יא יִרְאֵי יְהוָה בְּטַחוּ בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגִּנָּם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִבְרַךְ
 יִבְרַךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְרַךְ אֶת־בֵּית אֶהְרֹן: יג יִבְרַךְ יִרְאֵי יְהוָה הַקְּטָנִים עִם־הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף
 יְהוָה עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לִיהוָה עָשָׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
 שָׁמַיִם לִיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לְבְנֵי־אָדָם: יז לֹא תִמְתִּים יְהַלְלוּיָהּ וְלֹא כָל־יְדֵי דוּמָה:
 יח וְאַנְחָנוּ | נִבְרַךְ יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קמו.

שבחם גדולים להקדוש־ברוך־הוא והואך דוד אמר ברוך הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הנמול שעשה עמו:

א אֶהְבֵּתִי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנָי: ב כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבִכְמִי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנִי |
 חֲבַל־מָוֶת וּמְצָרֵי שְׂאוֹל מְצָאוּנִי צָרָה וַיִּגְוֹן אֶמְצָא: ד וּבִשְׁם־יְהוָה אֶקְרָא אָנָּה יְהוָה מַלְטָה
 נַפְשִׁי: ה חַנּוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מְרַחֵם: ו שֹׁמֵר פִּתְאִים יְהוָה דָּלַתִּי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבִי
 נַפְשִׁי לְמִגְדוֹתֵיכִי כִּי־יְהוָה גָּמַל עֲלֵיכִי: ח כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינֵי מִן־דְּמָעָה אֶת־רַגְלִי
 מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: י הַאֲמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אָנֹכִי עֲנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי
 אֲמַרְתִּי בַחֲפוּזִי כָּל־הָאָדָם כֹּזֵב: יב מִה־אָשִׁיב לִיהוָה כָּל־תַּגְּמוּלוֹתַי עָלַי: יג כּוֹס־יִשׁוּעוֹת אֶשְׂא
 וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד נִדְרֵי לִיהוָה אֶשְׁלֵם נִגְדַה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: טו יִקַּר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמְּוֹתָה
 לַחֲסִידָיו: טז אָנָּה יְהוָה כִּי־אֲנִי עֲבַדְךָ אֲנִי־עֲבַדְךָ בְּיָדֶיךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרֵי: יז לָךְ אֲזַבַּח זִבְחַת
 תּוֹרָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח נִדְרֵי לִיהוָה אֶשְׁלֵם נִגְדַה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: יט בַּחֲצֹרוֹת | בֵּית
 יְהוָה בְּתוֹכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

אגרות קודש

ב"יה, יו"ד אלול, תשי"ט
 ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה אברהם משה שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מה' אלול.

במי"ש בשער היחוד והאמונה פרק ז' בענין אופן ידיעת הבורא ב"ה שהוא בידיעת עצמו וכו'
 ושואל ביאור נוסף בזה, אבל אינו מפרט הפרט בו נתקשה.

המשך בעמוד ר"ג

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קטו, קטז ג
- (ג) מאמר ד"ה והיה כי תבוא שבת פרשת כי-תבוא, כ"א אלול, היתשכ"ה ה
- (ד) שיחת שבת פרשת תבוא, כ"א אלול, היתשכ"ה י
- (ה) משיחות שבת פרשת תבוא, ח"י אלול, היתש"נ טז
- (ו) לקוטי שיחות פרשת תבוא כרך יט כה
- (ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל לא
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תבוא לב
- (ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת תבוא לג
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תבוא נה
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת תבוא נו
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תבוא סט
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם עב
- שיעורי רמב"ם**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תבוא עה
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תבוא קל
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת תבוא קמה
- (יז) נביאים וכתובים ישעיה פרק ל, איוב פרק ח קמו
- (יח) משניות – מסכת שביעית/תרומות ביאור קהתי קמח
- (יט) עין יעקב מסכת סוכה קנה
- (כ) מסכת בבא קמא עם ביאורים מדף קי עד דף קטז קנו
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים אדמו"ר הזקן קפח
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן קפט
- (כג) תורה אור אדמו"ר הזקן קצב
- (כד) שערי תשובה אדמו"ר האמצעי קצג
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו אדמו"ר ה"צמח צדק" קצד
- (כו) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"ש קצה
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב אדמו"ר מוהר"ש"ב קצה
- (כח) ספר המאמרים קונטרסים חלק א אדמו"ר מוהר"ש"ב קצז
- (כט) ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק אדמו"ר מוהר"ש"ב קצח
- (ל) אגרות קודש אדמו"ר מוהר"ש"ב קצח
- (לא) אגרות קודש מכתב הרבי מוהר"ש"ב לרבנית חיה מושקא קצח
- (לב) פרקי אבות פרק ג-ד רב
- (לג) חומש לקריאה לציבור לשבת פרשת תבוא רג
- (לד) קריאת התורה למנחת שבת קודש ריג
- (לה) לוח זמנים לשבוע פרשת תבוא ריד
- (לו) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש רטו

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

בתחילת פרשת השבוע, נאמר:

43 'רְצוֹן פְּשׁוּט' שלמעלה מכל הגדרה, צְרִיכָה לְהִיּוֹת תְּחִלָּה
44 הָעֲבוּדָה של האדם העובד את ה' שְׁעַל-פִּי טַעַם-וְדַעַת שהיא כן
45 מוגדרת, לפי המידה ששכל האדם מסוגל להבין ולהשכיל וזו עבודת ה'
46 מוגבלת, עד כמה שהשכל מחייב, וְעַל זֶה נֶאֱמַר "כִּי-תָבֹא אֶל

1 וְהָיָה כִּי-תָבֹא כלומר, כאשר בני ישראל יבואו ויכנסו אֶל הָאָרֶץ
2 אֲשֶׁר הָיוּ אֲלֵקִיךָ נוֹתֵן לָךְ נַחֲלָה וִירֵשְׁתָּהּ וַיִּשְׁבַּתְּ בָּהּ¹ ולאחר
3 מכן מדובר אודות מצוות ביכורים.
4

5 וְיָדוּעַ הַדִּיּוּק השאלה בְּזָה על-פי

6 דיוק בלשון הפסוק בְּדְרוּשֵׁי מאמרי

7 חֲסִידוֹת דְּבוּר־הַמִּתְחִיל

8 הפותחים בפסוק הַזֶּה² "וְהָיָה כִּי

9 תָּבֹא, דְּמִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב כִּי-

10 תָּבֹא גו', מוֹרָה מִלְמַד עַל

11 עֲבוּדַת הָאָדָם להתקרב לאלוקות

12 מִלְמַטָּה למעלה, היינו מצד האדם

13 עצמו, וְאֵלֹה מַה שְּׁכָתוּב בהמשך

14 הפסוק אֲשֶׁר הָיוּ אֲלֵקִיךָ נוֹתֵן

15 לָךְ, הָרִי זֶה עֲנִינְךָ שֶׁל מַתָּנָה

16 לאדם מִלְמַעְלָה מהקדוש-ברוך-הוא

17 והיא התקרבות האדם לאלוקות

18 כתוצאה מהארה והשפעה מלמעלה,

19 מצד האלוקות.

20 וְנִקְוֶדַת הַבְּאוּר בְּזָה³,

21 שְׁ"אַרְצֵי" עליה נאמר כאן "וְהָיָה כִּי

22 תָּבֹא אֶל הָאָרֶץ" הוּא מִלְשׁוֹן

23 'רְצוֹן', וְכַמְּאֹמֶר רְבוּתֵינוּ

24 וְ"לָךְ בְּמִדַּרְשׁ לְמָה נִקְרָא שְׁמָה

25 של ארץ ישראל אָרֶץ, שְׂרָצְתָהּ⁵

26 לְעֵשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֵה הַקְּדוּשָׁה-בִּירוּד-

27 הוּא שֶׁהוּא 'קוֹנֵה שְׁמֵים וְאֶרֶץ', וְהוּא

28 הַמְשַׁמְעוֹת שֶׁל הַדְּבָרִים בְּעִבּוּדַת ה' שֶׁל

29 כָּל אֶחָד וְאֶחָד עֲנִינְךָ רְצוֹן פְּשׁוּט'

30 לֹא 'מְצוּר' ולא מוגדר שְׁיִשְׁנֹו

31 בְּנַפְשׁ כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל

32 לאלוקות. וְעַל זֶה אֹמֵר הַכְּתוּב

33 כֹּאן "אֲשֶׁר הָיוּ אֲלֵקִיךָ נוֹתֵן

34 לָךְ", הִנְנוּ, שְׂצָרִיךָ לְדַעַת,

35 שֶׁהַתְּגִלוֹת רְצוֹן פְּשׁוּט' כֵּן

36 שֶׁהַרְצוֹן הַפְּשׁוּט לַחֲתָרֵב וּלְדַבּוּק

37 באלוקות שקיים בנפש האדם בעולם

38 יבוא לירי ביטוי גלוי אֵינוּ עֲנִינְךָ

39 שְׂבָא כִכְח הָאָדָם מצד עצמו,

40 אֶלָּא זֶהוּ עֲנִינְךָ שְׁנוֹתֵנִים

41 מִלְמַעְלָה.

42 אֲמָנָם, בְּכָדִי לְבָא לְכַחֲנֵית

בס"ד. שבת פרשת כי-תבוא, כ"א אלול, ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

וְהָיָה כִּי-תָבֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר הָיוּ אֲלֵקִיךָ
נוֹתֵן לָךְ נַחֲלָה וִירֵשְׁתָּהּ וַיִּשְׁבַּתְּ בָּהּ¹.

וְיָדוּעַ הַדִּיּוּק בְּזָה בְּדְרוּשֵׁי חֲסִידוֹת דְּבוּר-

4 הַמִּתְחִיל הַזֶּה², דְּמִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב כִּי-תָבֹא גו',

5 מוֹרָה עַל עֲבוּדַת הָאָדָם מִלְמַטָּה, וְאֵלֹה מַה

6 שְּׁכָתוּב אֲשֶׁר הָיוּ אֲלֵקִיךָ נוֹתֵן לָךְ, הָרִי זֶה עֲנִינְךָ

7 שֶׁל מַתָּנָה מִלְמַעְלָה. וְנִקְוֶדַת הַבְּאוּר בְּזָה³,

8 שְׁ"אַרְצֵי" הוּא מִלְשׁוֹן 'רְצוֹן', וְכַמְּאֹמֶר רְבוּתֵינוּ

9 וְ"לָךְ לְמָה נִקְרָא שְׁמָה אָרֶץ, שְׂרָצְתָהּ⁵ לְעֵשׂוֹת

10 רְצוֹן קוֹנֵה, וְהוּא עֲנִינְךָ 'רְצוֹן פְּשׁוּט' שְׁיִשְׁנֹו

11 בְּנַפְשׁ כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. וְעַל זֶה אֹמֵר "אֲשֶׁר

12 הָיוּ אֲלֵקִיךָ נוֹתֵן לָךְ", הִנְנוּ, שְׂצָרִיךָ לְדַעַת,

13 שֶׁהַתְּגִלוֹת רְצוֹן פְּשׁוּט' אֵינוּ עֲנִינְךָ שְׂבָא כִכְח

14 הָאָדָם, אֶלָּא זֶהוּ עֲנִינְךָ שְׁנוֹתֵנִים מִלְמַעְלָה. אֲמָנָם,

15 בְּכָדִי לְבָא לְכַחֲנֵית רְצוֹן פְּשׁוּט', צְרִיכָה לְהִיּוֹת

16 תְּחִלָּה הָעֲבוּדָה שְׁעַל-פִּי טַעַם-וְדַעַת, וְעַל זֶה

17 נֶאֱמַר "כִּי-תָבֹא אֶל הָאָרֶץ", שְׁזָהוּ הָרְצוֹן שְׁעַל-

18 פִּי טַעַם-וְדַעַת, וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה כְּלֵי לְגִלּוֹי

19 הָרְצוֹן שְׁלִמְעָלָה מִטַּעַם-וְדַעַת, "אֲשֶׁר הָיוּ

20 אֲלֵקִיךָ נוֹתֵן לָךְ".

21 וַיֵּשׁ לְקַשֵּׁר זֶה עִם תּוֹרַת הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב

22 הַיְדוּעָה (כְּפִי שְׁנַמְסָרָה עַל-יְדֵי כ"ק

23 אֲדָמוּ"ר מִהוֹרְש"ב נִשְׁמַתוֹ-עַדָּן) בְּשִׁבְת פְּרִשְׁת

24 כִּי-תָבֹא, ח"י אֵלֹוֹל תְּרַנ"ב (אַחַר קְבֻלַּת שְׁבַת)⁶: וְהָיָה כִּי-תָבֹא אֶל הָאָרֶץ

25 גו', "אַרְצֵי", לְשׁוֹן 'מְרוּצָה' וּלְשׁוֹן 'רְצוֹן', כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרָשׁ⁴. וּפְרוּשׁ "וְהָיָה

26 כִּי-תָבֹא אֶל הָאָרֶץ": פְּאֲשֶׁר תָּבֹא אֶל הָרְצוֹן שֶׁהוּא מַתָּנָה מִלְמַעְלָה וּבִירוּשָׁה

27 בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, אַזִּי צְרִיכָה לְהִיּוֹת הָעֲבוּדָה ד'וַיִּשְׁבַּתְּ", לְהַמְשִׁיךְ בְּאוֹפֵן

47 הָאָרֶץ", שְׁזָהוּ הָרְצוֹן "אַרְצֵי"

48 מִלְשׁוֹן רְצוֹן שְׁעַל-פִּי טַעַם-

49 וְדַעַת, וְעַל-יְדֵי-זֶה לאחר

50 שְׁבַחֲתִילָה, בְּשִׁלַּב הַרְאֵשׁוֹן שֶׁל עֲבוּדַת

51 ה', הָאָדָם עוֹבֵד אֵת ה' עַל-פִּי טַעַם

52 וְדַעַת, הָרִי לְמִרוֹת שׁוֹו עֲבוּדַת ה'

53 בְּמִידָה מוּגַבֶּלֶת, נַעֲשֶׂה הָאָדָם עַל-יְדֵי

54 עֲבוּדָה זוֹ כְּלֵי רֵאוּי לְגִלּוֹי שִׁתְּגַלֶּה

55 בּו הָרְצוֹן שְׁלִמְעָלָה מִטַּעַם-

56 וְדַעַת, הַרְצוֹן ה'פְּשׁוּט' שאִי אִפְשָׁר

57 לְהַגִּיעַ אֵלָיו עַל יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם וְהוּא

58 נִיתֵן בְּמַתְנָה מִלְמַעְלָה, "אֲשֶׁר הָיוּ

59 אֲלֵקִיךָ נוֹתֵן לָךְ".

60 וַיֵּשׁ לְקַשֵּׁר זֶה עִם תּוֹרַת

61 הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב הַיְדוּעָה (כְּפִי

62 שְׁנַמְסָרָה עַל-יְדֵי כ"ק

63 אֲדָמוּ"ר מִהוֹרְש"ב נִשְׁמַתוֹ-

64 עַדָּן שֶׁשִּׁמַּע אֵת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה שֶׁהִבֵּעַל

65 שֵׁם-טוֹב אִמֵּר בְּגִידוֹן) בְּשִׁבְת

66 פְּרִשְׁת כִּי-תָבֹא, ח"י אֵלֹוֹל

67 תְּרַנ"ב (אַחַר קְבֻלַּת שְׁבַת)⁶:

68 וְהָיָה כִּי-תָבֹא אֶל הָאָרֶץ גו',

69 "אַרְצֵי", לְשׁוֹן 'מְרוּצָה' כְּמוֹ

70 רִצְחָה בְּמַהֲיוֹת וּלְשׁוֹן 'רְצוֹן',

71 כְּדֹאִיתָא כְּמוּבָא בְּמִדְרָשׁ⁴.

72 וּפְרוּשׁ "וְהָיָה כִּי-תָבֹא אֶל

73 הָאָרֶץ": פְּאֲשֶׁר תָּבֹא כְּלוּמֵר,

74 כֹּאשֶׁר הָאָדָם יִגִּיעַ אֶל הָרְצוֹן

75 לאלוקות שֶׁהוּא מַתָּנָה מִלְמַעְלָה

76 וּבִירוּשָׁה בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,

77 אַזִּי צְרִיכָה לְהִיּוֹת מִצַּד הָאָדָם

78 הָעֲבוּדָה ד'וַיִּשְׁבַּתְּ",

(1) ריש פרשתנו (כו, א). (2) ראה רד"ה והי' כִּי-תָבֹא תַעֲר"ב (המשך תַעֲר"ב ח"א ע' קיב). וראה אוה"ת פרשתנו ח"ה ע' ב"סא. (3) סד"ה והי' כִּי-תָבֹא תַעֲר"ב (שם ע' קיח). (4) ב"ר פ"ה, ח. (5) ראה גם פ"י מהרז"ו ועץ יוסף שם. (6) ספר השיחות תרצ"ז ע' 191. הועתק ב"היום יום" - חי אלול. כתר שם טוב הוספות סימן ג.

והיה כִּי-תבוא אל הארץ אשר הוֹי' אלקיך נותן לך

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְהַמְשִׁיךְ ולהוירד את הרצון הזה מלמעלה למטה בְּאֹפֶן שֶׁל
2 הַתְּיַשְׁבוּת, היינו שהאור נקלט ר'מתיישב' בכלים שמוסגלים לקלוט ולהכיל
3 אותו, כמו שנאמר בהמשך הפרשה לגבי פירות הביכורים "וְלָקַחְתָּ גו'
4 וְשָׂמַתָּ בְּטַנְא" 7 בתוך כלי, לְהַמְשִׁיךְ אורות עליונים שמצד עצמם
5 הם נעלים מאד, למעלה מהגבלות
6 בְּכָלִים מוגדרים וכו' וכך ההמשכה 1
7 וההארה הנעלית מלמעלה באה 2
8 ב'התיישבות'.
9 וּמוֹסִיף הבעל-שם-טוב (ב'תורה'
10 שְׂאֵמֶר בגן-עדן אַחַר תְּפִלַּת 3
11 עֲרִבִית של אותה שבת, ח"י אלול 4
12 תנ"ב), שְׂבַכְדִּי לְבָא 5
13 אֶל הַרְצוֹן לאלוקות שיאיר ויפעל 7
14 בו בגלוי כו', הָרִי זֶה עַל-יְדֵי 8
15 שהאדם מצידו יקיים בעצמו
16 "וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם גו' 9
17 לְשַׁבֵּן שְׁמוֹ שֵׁם", שֶׁהוּא עֲנִין 10
18 ה'מסירות נפש' של האדם 11
19 לְפָרְסֵם אֱלֻקוֹת בְּמָקוֹם זֶה שבו
20 הוא נמצא, עַל-יְדֵי אִמִּית בְּרַכָּה
21 וּפְסוּק תְּהִלִּים.
22 (ב) אַף צָרִיךְ לְהִבִּין הַקָּשֶׁר
23 וְהַשְׂיִכּוֹת דָּקֵל הַנַּ"ל הַמְבוּאָר
24 ליעיל אורות המשמעות הפנימית של
25 הכתוב "והיה כי תבוא אל הארץ..."
26 לְעֲנִין הַבְּפוּרִים שְׂנֵאֵמֶר
27 בְּהַמְשִׁיךְ הַתּוֹב, "וְלָקַחְתָּ
28 מִרְאשֵׁית כֹּל פְּרֵי הָאֲדָמָה"
29 וגו' 7.
30 גַּם צָרִיךְ לְהִבִּין הַקָּשֶׁר
31 וְהַשְׂיִכּוֹת דְּעֲנִין הַבְּפוּרִים לפי
32 המשמעות הפנימית של הדברים לְמַה
33 שְׂתּוֹבֵב בְּהַמְשִׁיךְ הַפְּרָשָׁה 8
34 הַיּוֹם הַזֶּה הַיּוֹי' אֱלֻקִּיךְ מְצַוֶּה
35 לַעֲשׂוֹת אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה
36 גו' וְשָׂמַתָּ וְעִשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל
37 לְבַבְךָ גו', כַּמְבֹאָר ב'לְקוּטֵי
38 תּוֹרָה' 9 לאדמו"ר הוקן, דְּהַמְקַרָּא
39 הַפְּסוּק "הַיּוֹם הַזֶּה...", מְחוּבָּר
40 לְפָרְשָׁה שְׁלֹמְעֵלָה הַיְמָנָה,
41 פרשת הביכורים שְׂמִסְמִמַּת בַּפְּסוּקִים
42 שהמביא ביכורים לבית המקדש קורא
43 שְׂבִימוֹם נֹאמֶר "אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב 32

(7) פרשתנו שם, ב. (8) שם, טז. (9) ריש פרשתנו (מא, ג). (10) שם, טו. (11) תקו"ז בהקדמה (ט, ב). הובא בפרדס שער כא (שער פרטי השמות) פ"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ג) וַיִּוְכַן בַּהֲקָדִים הַמִּבְּאֵר בְּאֹר הַתּוֹרָה' לאדמו"ר ה'צמח צדק'
 2 (שְׂיָצָא לְאוֹר בְּדַפּוּס לִפְנֵי הַשֶּׁבֶת¹² בה נאמר מאמר זה, שבת
 3 פרשת כִּי־תבוא תשכ"ה) דְּבוּר־הַמִּתְחִיל במאמר הפותח בפסוק וְהָיָה
 4 כִּי־תבוא¹³, שְׂמִיבֵיא שָׁם בְּאוֹר הַתּוֹרָה' מֵאֲמַר הַמְדַרְשׁ¹⁴, צָפָה
 5 מִשֶּׁה בְרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ וְרָאָה
 6 שְׁבִית הַמְקַדֵּשׁ עֲתִיד לִי־חַרֵּב (ג) וַיִּוְכַן בַּהֲקָדִים הַמִּבְּאֵר בְּאֹר הַתּוֹרָה'
 7 וְהַבְּפוּרִים עֲתִידִין לִי־פָסֵק,²
 8 עָמַד וְהִתְקִין לְיִשְׂרָאֵל שְׂיִהְיוּ
 9 מִתְּפַלְלִין שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל
 10 יוֹם כּו'. וְצָרִיד לְהִבִּין (כְּפִי
 11 שְׂהַקְשָׁה הַמְּגַלָּה
 12 עֲמוּקוֹת¹⁵), מַה שְׂיָךְ עֲנִין
 13 שְׁלֹשׁ תְּפִלוֹת לְבַפּוּרִים וּמְדוּעַ
 14 תִּיקַן מִשֶּׁה אֵת הַתְּפִלוֹת בְּמִקּוֹם
 15 הַבִּיכּוּרִים?
 16 וּמִבְּאֵר בְּמֵאֲמַר, דְּהֵנָּה
 17 תְּיָבֵב¹⁶ כְּנִבּוּאת הוֹשֵׁעַ "כְּבַפְּרָה
 18 בְּתֵאֵנָה בְּרֵאשִׁיתָה כְּמוֹ הַתֵּאֵנָה
 19 הָרֵאשׁוֹנָה שְׂגַדְלָה רְאִיתִי
 20 אֲבוֹתֵיכֶם", וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
 21 ז"ל¹⁷ שְׂהָאֲבוֹת עָלוּ
 22 בְּמַחְשָׁבָה וְהִרְצוּן שֶׁל הַקְּדוּשׁ בִּירוּךְ-
 23 הוּא לְהִבְרָאוֹת קוֹדֵם שְׂנִבְרָא
 24 הָעוֹלָם כְּמוֹ הַתֵּאֵנָה הָרֵאשׁוֹנָה
 25 שְׂגַדְלָה לִפְנֵי כָל שְׂאֵר הַתֵּאֵנִים שֶׁבֵּעַן,
 26 וְזֵהוּ גַם מַה שְׂפָתוֹב¹⁸ בְּסִפּוֹר
 27 יְהוֹשֻׁעַ "בְּעֵבֶר הִנְהָר יִשְׁבּוּ
 28 אֲבוֹתֵיכֶם", דְּהֵינּוּ, שְׂהֵאֲבוֹת
 29 מוֹשֵׁרִים בְּדַרְגָּה גְבוּהָה מְאֹד בְּאִלּוּקוֹת
 30 לְמַעְלָה מִבְּחִינַת הִנְהָר הַיּוֹצֵא
 31 מֵעֵדֶן כּו'¹⁹, לְמַעְלָה מִסְּפֵר
 32 הַשְּׂתַלְשּׁלוֹת שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוּקִי
 33 הַיּוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה לְפִי סֵדֶר
 34 וְהַדְּרָגָה (וּכְמוֹבְאֵר בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה):
 35 "שְׂשׂוֹרֵשׁ נִמְשָׁךְ מִבְּחִינָה שְׂלִמְלַעֲלָה
 36 מִבְּחִינַת נְהַר הַיּוֹצֵא מֵעֵדֶן שְׂהֵיא בְּחִינַת
 37 בִּינָה. כִּי פִירוּשׁ בַּעֲבָר, רֵצָה לּוֹמַר בַּעֲבָר
 38 הַשְּׂנֵי כְּשֶׁעוֹבְרִים נִהַר וּבַעֲבָר הַשְּׂנֵי
 39 שָׁם יִשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם. וְהֵינּוּ בְּבִחִינַת
 40 אֲרִיךְ־אֶפְסֵן שְׂלִמְלַעֲלָה מִהֲאֲצִילוֹת".

וְכֵן כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא רַק הָאֲבוֹת אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב נִקְרְאוּם בְּשֵׁם
 'בְּפוּרִים'²⁰, שְׂהָרִי גַם נְשָׂמוֹת יִשְׂרָאֵל כּוֹלֵם עָלוּ בְּמַחְשָׁבָה
 וּבְרַצוֹן שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קוֹדֵם שְׂנִבְרָא הָעוֹלָם¹⁷ הַשְּׂשׂוֹרֵשׁ שֶׁל בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּכָלל, וְהָאֲבוֹת בְּפֶרֶט, לְמַעְלָה בְּאִלּוּקוֹת נַעֲלָה יוֹתֵר מְשׂוֹרֵשׁ כָּל
 הַבְּרִיאָה.
 וְהֵנָּה, 'בְּפוּרִים' קוֹדְמִים
 לְ'תּוֹרָמָה'²¹ בְּסֵדֶר הַהִפְרָשָׁה
 שֶׁתְּחִלָּה מְבִיאִים בִּיכּוּרִים וְאַחַר כֵּךְ
 מְפִירִישׁ תְּרוּמָה, וְכֵן גַּם בְּמִשְׁמַעוֹת
 הַפְּנִימִית שֶׁל הַדְּרָבִיּוֹן, לְבִיכּוּרִים יֵשׁ
 יִתְרוֹן וְעִדְיָפוֹת בִּיחַס לְתוֹרָמָה כִּי
 'תּוֹרָמָה' הֵינּוּ הַתּוֹרָה
 שְׂנִקְרְאתָ רְאשִׁית, כְּמוֹ
 שְׂקִתּוֹב²² ה' קָנְנִי רְאשִׁית
 דְּרָכּוֹ וְהַכְּתוּב מְדַבֵּר עַל הַתּוֹרָה,
 וְכִדְאִיתָא וְכּוּמוֹב בְּמִדְרָשׁ²³
 "וַיִּקְחוּ לִי תּוֹרָמָה", הֵדָּא
 הוּא דְּקִתְיָב²⁴ זֶהוּ שְׂכָתוֹב כִּי
 לָקַח טוֹב נְתַתִּי לָכֶם, תּוֹרְתִי
 כּו' וְגַם מִמֵּאֲמַר חַז"ל זֶה רוֹאִים
 שְׂהַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל תּוֹרָמָה הוּא עֲנִין
 הַתּוֹרָה. וְ'תּוֹרָמָה' הֵינּוּ אוֹתוּיֹת
 תּוֹרָה מ'ז²⁵, לְהוֹרוֹת וּלְרַמֵּז עַל
 תּוֹרָה שְׂנִתְּנָה בְּאַרְבַּעִים יוֹם.
 וְזֵהוּ גַם מַה שְׂתּוֹרָמָה הֵיא
 בְּשִׁיעוּר שֶׁל 'תְּרֵי מִמְּאָה'²⁶ שְׂנֵיִם
 מִתּוֹךְ מֵאָה, שְׂנֵי אַחוּזִים מִהַתְּבֹאָה
 וְהַפִּירוּת, שְׂזָהוּ עֲנִין
 דְּ'בְּרֵאשִׁית', אוֹתוּיֹת ב'
 רְאשִׁית²⁷, כְּלוֹמַר שְׂתֵּי בְּחִינּוֹת שֶׁל
 'ראשית' הֵיא חֲכֻמָּה (כְּכּוּתוֹב 'ראשית'
 חֲכֻמָּה), 'חֲכֻמָּה עֵילָאָה' חֲכֻמָּה
 עֵלְיוֹנָה וְ'חֲכֻמָּה תַּתְּאָה' וְחֲכֻמָּה
 תַּחְתּוֹנָה, וְהוּא עֲנִין שְׂמִצְנוּ גַם שְׂתֵּי
 בְּחִינּוֹת בְּתוֹרָה, תּוֹרָה שְׂבִכְתָּב
 וְתּוֹרָה שְׂבַע־לְפָה (וּבְמִקּוֹם)
 אַחַר מִבְּאֵר שְׂהוּא הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי
 שֶׁל הַתּוֹרָמָה עֲנִין הַתְּמַשְׁכָּה
 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה וְהִגְלִיּוֹ שֶׁל הָאוֹר
 הָאֱלוּקִי מִבְּחִינַת 'סוֹכֵב כָּל
 עֲלָמִין'

12) תאריך הפתח-דבר - ה' מג"א, אור ליום ו' מג"א תשכ"ה. 13) ע' תתרגל ואילך. - ולהעיר, שמאמר זה נעתק כלשונו גם בספר המאמרים תרכ"ו (ע' רכז ואילך), ובוודאי נאמר ע"י אדמו"ר מהר"ש בשינויים והוספות, אבל כנראה שצוה להעתיקו כלשונו מהמאמר של ה'צ"צ באוה"ת. 14) תנחומא ריש פרשתנו. 15) אופן קפה. 16) הושע ט, י. 17) ב"ר פ"א, ד. 18) יהושע כד, ב. 19) ראה לקו"ת בחוקותי מז, א. 20) ראה זהר ח"ב קכא, רע"א (ברע"מ). ח"ג רנג, א. 21) תרומות פ"ג מ"ז. 22) משלי ח, כב. 23) ראה שמו"ר פ"ג, א. 24) משלי ד, ב. 25) זח"ג קעט, א (ברע"מ). 26) תרומות פ"ד מ"ג. זהר ח"ב ר, א. ח"ג שם. קפה, ב. 27) פירש"י בראשית א, א.

והיה כִּי-תבוא אל הארץ אשר הו' אלקיך נותן לך

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עֲלֵמִין' האור האלוקי הבלתי־גבול שמאיר בעולמות באופן של 'סובב'
 2 ו'מקור' מלמעלה לְבַחֲנֵינָה 'מִמְלָא כָּל עֲלֵמִין'²⁸ האור האלוקי
 3 המצומצם המאיר בתוך העולמות).
 4 ו'בכפורים' שְׁקָאֵי מכוון על יִשְׂרָאֵל, קוֹדְמִים ויש בהם מעלה
 5 ויתרון ל'תְּרוּמָה' שְׁקָאֵי מכוון
 6 על התורה, בִּינּוֹן שְׁמַחֲשִׁבְתֶּם 1 לְבַחֲנֵינָה 'מִמְלָא כָּל עֲלֵמִין'²⁸. ו'בכפורים' שְׁקָאֵי
 7 שֶׁל יִשְׂרָאֵל והשורש של ישראל 2 על יִשְׂרָאֵל, קוֹדְמִים ל'תְּרוּמָה' שְׁקָאֵי על התורה,
 8 במחשבה העליונה קֹדְמָה אֶפְּלוֹ 3 בִּינּוֹן שְׁמַחֲשִׁבְתֶּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל קֹדְמָה אֶפְּלוֹ
 9 לתורה¹⁷, וְלִכֵּן נִקְרָאִים בני 4 לתורה¹⁷, וְלִכֵּן נִקְרָאִים "ראשית תְּבוּאָתָה"²⁹,
 10 ישראל "ראשית תְּבוּאָתָה"²⁹, 5 דְּהִינוּ, לְמַעְלָה גַם מִבְּחִינַת התורה שְׁנִקְרָאת
 11 דְּהִינוּ, לְמַעְלָה גַם מִבְּחִינַת התורה שְׁנִקְרָאת 6 "תְּבוּאָתָה"³⁰.
 12 התורה שְׁנִקְרָאת 6
 13 "תְּבוּאָתָה"³⁰ כי גם לגבי התורה 7
 14 שלמעלה מהבריא, בני ישראל הם 8
 15 "ראשית" ויש להם מעלה ועדיפות.
 16 אָמְנָם הַעֲנִין ד'יִשְׂרָאֵל עָלוֹ 9
 17 בְּמַחֲשָׁבָה" (שְׁלִכְוֹן נִקְרָאִים 10 בִּירִידַת הַמְּדַרְגּוֹת כו'. וְכִדֵּי שְׁגַם בִּירִידַתָּה
 18 בְּשֵׁם 'בְּכוּרִים' שלמעלה 11 לְמַטָּה תִּתְגַּלֶּה בַּהּ הָאָרֶז מִשְׁרָשָׁה וּמְקוּרָה, הָרִי
 19 מ'תְּרוּמָה') הוא מִצַּד שְׁרָשׁ 12 זֶה עַל-יָדֵי עֲנִין הַתְּפִלָּה, שְׁנִקְרָאת "סֵלֶם מִצָּב
 20 וּמְקוּר הַנְּשָׁמָה, וכפי שהנשמה 13 אֲרָצָה וְרֵאשׁוֹ מְגִיעַ הַשְּׁמִימָה"³¹, וְזֶהוּ לְשׁוֹן
 21 'תְּפִלָּה', מְלִשׁוֹן הַתְּחַבְּרוּת³², הִינוּ הַתְּקַשְׁרוֹת 14
 15 וְהַתְּדַבְּקוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּשְׁרָשָׁה (שְׁזֶהוּ תַּכְלִית הַבְּטוּל
 16 ד'שְׁמוּנָה עֲשָׂרָה, לְאַחֲרֵי הַהֶקְדָּמָה ד'פְּסוּקֵי 17 דְּזִמְרָה' וְכוּ'). וְזֶהוּ גַם עֲנִין שְׁלֹשׁ תְּפִלוֹת בְּכָל
 18 יוֹם, כְּנֶגֶד שְׁלֹשׁ הָאֲבוֹת (שְׁהָרִי "תְּפִלוֹת אֲבוֹת 19 תְּקֻנוּם"³³), שְׁזֶהוּ בְּחִינַת "בְּעֶבֶר הַנְּהַר יִשְׁבּוּ
 20 אֲבוֹתֵיכֶם" (פְּנ"ל). וְזֶהוּ הַקְּשָׁר בֵּין 'בְּכוּרִים' 21 ל'תְּפִלָּה' (פְּנ"ל מְדַבְּרֵי הַמְּדַרְשׁ, שֶׁהַתְּפִלוֹת הֵן
 22 בְּמִקּוֹם בְּכוּרִים), בִּינּוֹן שְׁעַל-יָדֵי הַתְּפִלָּה מְתַעֲלֵית 23 הַנְּשָׁמָה לְשְׁרָשָׁה וּמְקוּרָה, בְּחִינַת בְּכוּרִים. וְעַל-
 24 יָדֵי הַעֲלָאת הַנְּשָׁמָה לְשְׁרָשָׁה וּמְקוּרָה נַעֲשִׂית גַם 25 הַמְּשַׁכָּה לְמַטָּה, שְׁזֶהוּ עֲנִין "הַגְּדַתִּי" גו'³⁴,
 26 לְשׁוֹן הַמְּשַׁכָּה³⁵, וְעַד שֶׁהַמְּשַׁכָּה לְמַטָּה הִיא 27 בְּאוֹפֵן שְׂיִכּוּלִים לְמַשְׁשָׁה בִּידֵים כו'.
 28 וְזֶהוּ גַם הַקְּשָׁר לְהַמְשֵׁךְ הַכְּתוּב "הַיּוֹם הַזֶּה הִנּוּ 29 הַנּוֹי' אֱלֹקֶיךָ מִצְּוֹף לַעֲשׂוֹת אֶת
 30 הַחֻקִּים הָאֵלֶּה גו' וְשִׁמְרָתָם וְעֲשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל לְבָבְךָ" גו', 30 הָאֵלֶּה גו' וְשִׁמְרָתָם וְעֲשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל לְבָבְךָ" גו',
 31 כְּמִבְּאֵר ב'לְקוּטֵי תוֹרָה'³⁶, שְׁ"בְכָל לְבָבְךָ" הֵם 31

(28 ראה תו"א ויקהל פט, סע"ד. 29 ירמ"י ב, ג. 30 ראה אוה"ת פינחס ע' אריבו. 31 ויצא כח, יב. זהר ח"א רסו, ב. ח"ג שו, ב. תקו"ז תמ"ה (פג, א). 32 ראה תו"א תרומה ר"פ תרומה (עט, סע"ד). ובכ"מ. 33 ברכות כו, ב. 34 פרשתנו שם, ג. 35 ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ב ח"א ע' כט. סה"מ תר"ם ח"א ע' רנה. אוה"ת ויחי שנח, א. נצבים ע' ארנו. 36 שם מב, ריש ע"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

18	עֲנִין הַבְּרִית שְׁבִין	וּמִבְּאֵר שָׁם ³⁸	כְּפִי שְׁמִבְּאֵר שָׁם ³⁷	בִּלְקוּטֵי	1 פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב וְחִיצוֹנִיּוֹת הַלֵּב,
19	שְׁכַמּוֹר נִרְמֹזֹת בַּפְּסוֹק	הַקְּרוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּרֹאֵשׁ הַשָּׁנָה	שְׁיֵשׁ שְׁתֵּי בְּחִינּוֹת	לִגְבֵי אָבִיו,	2 עַל־פִּי מְשַׁל מִבֶּן אָצֵל
20	שְׁהוּא עֲנִין	הַיּוֹם הַזֶּה,			3 בְּאֲהָבָתוֹ שֶׁל הָאֵב אֱלִיו,
21	הַהֶתְקַשְׁרוֹת שֶׁל הָאָדָם לְאִלּוּקוֹת		שְׁנֵי לְבָבוֹת,		4 שְׁבִיחֵי שְׁרוּי אָצֵל
22	הַפְּנִימִיּוֹת		שְׁמִבְּאֵר שָׁם ³⁷		5 אָבִיו בְּבֵיתוֹ אֲזִי הָאֲהָבָה הִיא
23	(לְאַחֲרֵי הַעֲבֵרָת הַסֵּרֶת עֲרֵלֶת		שְׁתֵּי בְּחִינּוֹת בְּאֲהָבָתוֹ אֱלִיו,		6 בְּבִיחַת פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב, אֲהָבָה
24	הַלֵּב	הַמְעֵלִימָה וּמַסְתִּירָה עַל פְּנִימִיּוֹת	אָבִיו בְּבֵיתוֹ אֲזִי הָאֲהָבָה הִיא		7 גְלוּיָהּ וּמוֹרֶגֶשׁתָּ מִה־שְׁאִין־בֶּן אָם
25	הַלֵּב), שְׁאֲזוּ תְהִיָּה גַם חִיצוֹנִיּוֹת		הַלֵּב, מִה־שְׁאִין־בֶּן אָם		8 הַרְחִיק כּוֹ' הַבֵּן, אֲזִי אֲהַבְתָּ הָאֵב
26	לְבוֹ וְלֹא רַק הַפְּנִימִיּוֹת בְּהַתְגַּלּוּת		זֶה הַחֲלוּק שְׁבִין שְׁרֵשׁ וּמְקוֹר		9 זֶה הַחֲלוּק הַהֶבְדֵּל שְׁבִין
27	לְה' כּוֹ' ³⁹ .		לְמַעַלָּה לְגַבִּי יְרִידָתָהּ לְמַטָּה		10 שְׁרֵשׁ וּמְקוֹר הַנְּשֻׁמָּה בְּהִיּוֹתָהּ
			שְׁהֵם שְׁתֵּי הַבְּחִינּוֹת דְּסִתִּים וְגִלְיָא'.		11 לְמַעַלָּה שְׁאֲזוּ אֲהַבְתָּ ה' לְנִשְׁמָה הִיא
			שְׁהֵם שְׁתֵּי הַבְּחִינּוֹת דְּסִתִּים וְגִלְיָא' גִּלְיָא' גִּלְיָא'.		12 בְּגִלְיָא' לְגַבִּי יְרִידָתָהּ לְמַטָּה
					13 לְהַתְלַבֵּשׁ בְּגוּף שְׁאֲזוּ אֲהַבְתָּ ה'
					14 לְנִשְׁמָה הִיא בַּהֶעֱלֵם, שְׁהֵם שְׁתֵּי
					15 הַבְּחִינּוֹת דְּסִתִּים הַעֵלֵם
					17

(37 מא, ד. 38 מב, א. 39) חסר הסיום (המו"ל).

אגרות קודש

ב"ה, כ"א אלול, ה'תשי"ט

ברוקלין, נ.י.

לכבוד חברי ועד הפועל של הוועד הזמני, בוגוטה, יצ"ו

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בעתו נתקבל מכתבם ע"ד ההתוועדות עם שלוחינו שיי ובקשתם לשלוח למחנם מדריך להקמת שיבה קטנה וביסוס החינוך בקהלתם על טהרת הקדש.

ואתם הסליחה על העיכוב במענה שלי, כיון שרציתי לברר האפשרויות למלא בקשתם. לצערי עדיין לא נמצא המדריך הדרוש להם, מפני סיבות שונות, והחלטתי שלא לעכב מכתבי יותר, אולי יש להם דרך אחרת למצוא מדריך מתאים.

לאידך גיסא מחובתי להעיר על גודל האחריות המוטלת על חברי הקהלה, ובפרט על עסקני הציבור וכל אשר לבו ער לצרכים החיוניים של אחב"י במחנם, ולכל לראש - החינוך על טהרת הקדש, למצוא בינתיים בין בני הקהלה אנשים שיטפלו בפתרון הבעי' החיונית הזאת בפועל, כוונתי לסיודור לימודי קודש, בין שבביל הילדים והנוער ובין שבביל המבוגרים, עד שיימצא המדריך המתאים לקחת עליו את אחריות החינוך.

ועל פי מרז"ל אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, וכיון שדורש חינוך הכשר על טהרת הקדש, הרי בודאי שיש אפשרויות למלא את הדרוש בהשתדלות והתאמצות המתאימה.

המשך בעמוד נד

בס"ד. שיחת שבת פרשת תבוא, כ"א אלול, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

1 א. נתבאר פירוש רש"י בריש פרשתנו: "והיה כי תבוא וגו' וירשתה וישבת בה", "מגיד שלא נתחייבו
2 בביכורים עד שכבשו את הארץ וחלקוה" (אף שכבר פירש רש"י בפרשת שלח¹ שכל מקום שנאמר "כי
3 תבוא" היינו "לאחר ירושה וישיבה", "כיון שפרט לך הכתוב באחת מהן² שאינה אלא לאחר ירושה
4 וישיבה") - שכיון שמצות ביכורים היא על היחיד, יש מקום לומר שכל יחיד שמקבל חלקו בארץ מתחייב
5 מיד בביכורים³, אלא שהיתור ד"וירשתה וישבת בה" בא ללמדנו ("מגיד"⁴) "שלא נתחייבו בביכורים עד
6 שכבשו את הארץ וחלקוה"⁵ - כיבוש וחלוקת הארץ כולה⁶. ואף שגם קודם כיבוש וחלוקת הארץ כולה
7 צריך כבר היחיד להודות להקדש-ברוך-הוא על הטובה שלו⁷, וכפירוש רש"י⁸: "ואמרת אליו", "שאינך
8 כפוי טובה"⁹ - הרי כל זמן שחסר בטוב והנאה של כל בני ישראל, לא יכולה להיות אצל היחיד הנאה
9 ושמחה בשלימות¹⁰. וכיון שההודאה בהבאת הביכורים היא על שלימות הטוב (שלכן הבאת הביכורים

(1) טו, יח.

(2) בפ' שופטים (יז, יד) - גבי מינוי מלך.

(3) משא"כ במינוי מלך, שהיא מצוה שחיובה על כלל ישראל.

- ולהעיר מקידושין לו, ב, ששני הכתובים של מלך ומלך וביכורים
"צריכי", כיון שאין ללמדו זמ"ז. וכמוכן, שכאשר עומדים עדיין
באמצע המלחמה, קודם גמר כיבוש הארץ, או (אפילו לאחר
הכיבוש) באמצע חלוקת הארץ, אין מקום לחשוב אודות קביעת
סדרי מלוכה ("אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבותי"); לכל
לראש צריך לעשות סדר בארץ (כיבוש וחלוקה), ורק לאחר
יכולים לחשוב אודות סדרי המלוכה.

(4) כמדובר פעם (ראה תורת מנחם חמ"א ע' 310 ואילך.

תורת מנחם חמ"ד ע' 274 ואילך), שבלשון "מגיד" כוונת רש"י
לבאר (לא פירוש התיבות, אלא) שהכתוב אינו מיותר, כיון שבא
ללמדנו דבר חידוש.

(5) אבל אין כוונת רש"י לפרש התיבות "וירשתה וישבת בה",
שירושה וישיבה היינו כיבוש וחלוקה (כיון שרק לאחר החלוקה,
כשנקבע חלקו של כאו"א, שייך לומר לשון ישיבה, בהתיישבות
ובדרך קבע) - שהרי (נוסף לכך שבשביל זה אין צורך באריכות
דברי רש"י) תיבות אלו נאמרו גם בפ' שופטים, ורש"י לא פירש
מאומה ונכמדובר כמ"פ, שמוכן בפשטות, שדרכם של מפרשים
לפרש תיבה במקום הראשון שבו נאמרה, ואז אין צורך לפרשה
בפעם הבאה (כיון שכבר זוכרים את פירושה מהפעם הקודמת),
אבל אין מקום להימנע מלפרש את התיבה בפעם הראשונה בגלל
שיפרשה לאחר¹¹. וכדמוכח גם מפירוש רש"י גופא - שבפ' שלח
מביא התיבות "ירושה וישיבה" מבלי לפרשם, כיון שזהו דבר
הפשוט וידוע לכל ש"ירושה וישיבה" היינו כיבוש וחלוקה.

(6) וכזה מתרץ רש"י שאלה נוספת: מאי קמ"ל שהחייב של
כל יחיד בביכורים (כלשון הכתוב - בלשון יחיד - "כי תבוא גו'
וירשתה וישבת בה ולקחת גו'") הוא לאחר ירושתו וישיבתו, הרי
בלאה"כ לא שייך ענין הביכורים כלל, כיון שהנוטע ברה"ר אינו
חייב בביכורים (משנה ריש ביכורים), וכל החייב בביכורים הוא
רק על פירות הגדלים ברשותו?

בשלמא חלה - הנה גם תבואה הצומחת ברה"ר חייבת בחלה,
ולכן נתחייבו בה מיד כשנכנסו לארץ, והיינו, שכל מי שזרע
תבואה מיד כשנכנס לארץ, הנה לאחר נ"ב יום (הזמן הדרוש

לצמיחת תבואה (ראה בכורות ח, א)) נתחייב בחלה; משא"כ
ביכורים - לא יתחייב אלא לאחר שזכה בחלקו ונטע בו אילן,
ואח"כ צריך להמתין עד שיצמחו הפירות - שהרי רוב המינים
החייבים בביכורים הם פירות האילן, שצמיחתם נמשכת זמן רב,
ונוסף לזה צריך להמתין עד לאחר ג' שני ערלה (שהרי פירות
ערלה אסורים בהנאה) ונטע רבעי, ורק בשנה החמישית שייכת
הבאת ביכורים.

אלא החידוש הוא - שהחייב בביכורים הוא לאחר ירושת
וחלוקת הארץ כולה.

(7) לא רק מצד החיוב דברכת הנהנין* - שהרי משום זה
מספיקה הברכה כשלעצמה, שע"ז נוטל רשות מהקב"ה כו' (ראה
ברכות לה, ריש ע"ב), אבל אין צורך ליתן לכהן.

(8) פרשתנו כו, ג.

(9) ומוכרח מפשטות הכתוב - דלכאורה אינו מובן מ"ש
"ואמרת אליו הגדתי היום גו' כי באתי אל הארץ": מהי תוכן
ההגדה המיוחדת "כי באתי אל הארץ" - כיון שבא לביהמ"ק,
שנמצא בארץ ישראל, הרי הכל רואים ש"באתי אל הארץ"?!
ולכן מפרש רש"י, שתוכן ההגדה הוא שאינו כפוי טובה, אלא
מכיר בחסדי ה', ומודה לו כו'.

(10) וכמ"ש רש"י בהמשך הפרשה (שם, יד): "שמחתי
ושימחתי בו", היינו, שהענין ד"שמחתי" (בעצמי) הוא כאשר
"שימחתי" (אחרים), שזהו ענין אחד; אבל כל זמן שלא שימח
יהודי שנמצא באיזה מקום בקצוי תבל, ועדיין לא טוב לו - אסור
שתערב לו שמחתו, ומכ"ש שאי אפשר שתהי' אצלו השמחה
בשלימות.

וגם אם יש מי ששמחתו עריבה לו, ועד ששמחתו היא
בשלימות, בה בשעה שיהודי אחר לא הגיע אל המנוחה ועדיין
מיטלטל ("וואלגערט זיך") ממקום למקום - אינו מביא ביכורים:
אי אפשר לו לבוא לביהמ"ק אל הכהן ולבטא דיבור "הגדתי
היום גו'", כלומר שהוא כבר שמח ונותן שבח והודי' להקב"ה
על שמחתו - עליו להתבייש להוציא מפיו דברים אלו!

[ועי' מ"ש רבנו הזקן (תניא אגה"ק סכ"ד) בנוגע לדיבור
באמצע התפילה, שאפילו מי שאין לו הרגש במעלת התפילה,
שזהו זמן התגלות השכינה כו', הנה לכל-הפחות לא יבטא זאת
דיבור (ע"י הדיבור** באמצע התפילה), שבזה מראה "קלוננו

(* כשיתר רש"י בש"ס (ברכות טו, א - ראה שו"ת מהר"ם שיק סכ"ט) שברכות הם מן התורה, וכן הוא בפירושו עה"ת - כפי שמפרש בפרשתנו
(כו, ג): "ולא שכחת" - "מלברך על הפרשת מנשרות".

(** ובפרט שעי"ז ה"ה מבלבל גם את הוולת, דלא כבמחשבה, שהבלבול הוא רק לעצמו. ומה גם שבנוגע למחשבה ה"ה אנוס (וכמו מי שטרדם
באמצע ההתוועדות ובפרט אם "מהדד" לקדש על יי"ש...), משא"כ בנוגע לדיבור.

1 היא דוקא מהמינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל¹¹), לכן "לא נתחייבו בביכורים עד שכבשו את הארץ
2 וחלקוה" - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹² ב'לקוטי שיחות' חלק ט עמוד 152
3 ואילך.

4 ב. [בסיום הענין אמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א:]

5 כאמור כמה פעמים, שנוסף על פירוש פשוטות הכתובים יש בפירוש רש"י גם "ענינים מופלאים"¹³,
6 ובפרט - בנוגע לדרכי ה'.

7 ובנדון דידן, הנה מדברי רש"י שחיוב הביכורים חל רק לאחרי חלוקת כל הארץ, שהטעם לזה הוא
8 לפי שכל זמן שחסר אצל יהודי אחר, הנה גם הוא אינו יכול להיות שמח - יש ללמוד הוראה ברורה
9 בדרכי עבודת ה':

10 כאשר יש ליהודי ענין מסויים - הן בגשמיות והן ברוחניות¹⁴ - אסור לו להסתפק בכך, אלא הוא
11 מוכרח להשתדל להעניק זאת ליהודי נוסף,

12 - ואדרבה: הזולת צריך להיות קודם לו, וכפתגם הידוע מחסידי רבנו הזקן¹⁵: "פרוסת הלחם שיש
13 לי היא שלך כמו שלי" ("דיינער ווי מיינער"), והיו מקדימים מילת "שלך" ("דיינער") -

לפי שהוא ראוי לכך, אלא מצד השבועה "לאבותינו"; ומסיים
"לתת לנו" (ועד"ז בתחלת הפרשה - "אשר הוי' אלקיך נתן לך")
- לשון מתנה, שפירושה הוא שהנתניה היא בתנא, אף שהמקבל
אינו ראוי לכך.

וא"כ, מהו הטעם שחיוב הבאת הביכורים - שענינו ביטוי
שבח והודי' לה' - הוא רק בפירות משובחים?

ויוכן בהקדם דין ברכת הגומל, שאינו מברך עד שיצא מן
הסכנה לגמרי, וחולה אינו מברך עד שיחזור לבוריו לגמרי (לוח
ברה"נ (פ"ב הי"א) וסדר ברה"נ (פ"ג ה"ה) לאדה"ז) - דלכאורה
למה לא יברך גם קודם שחזר לבוריו לגמרי על כך שניצול מסכנת
מוות? - כי, ענין הברכה וההודי' להקב"ה שייך דוקא כשניכר
בגלוי שהטוב בא מהקב"ה, שזהו רק כאשר הטוב הוא בשלימות,
ואילו כשהטוב עדיין אינו בשלימות, לא ניכר בגלוי שהוא בא
מהקב"ה, כיון שהקב"ה הוא שלם בתכלית השלימות, ובמילא גם
הטוב שמשפיע הוא טוב בתכלית השלימות.

וזהו גם שהחיוב דביכורים הוא דוקא בו' המינין שנשתבחה
בהם ארץ ישראל (לא סתם פירות משובחים) - כיון שבהם
מתבטא השבח והודי' על ביאת הארץ בשלימות.

וזהו גם הטעם לכך שאינה אלא "פעם אחת בשנה ולא שתי
פעמים" (פרש"י עה"פ) - כי, מצינו שעד י"ב חודש ישנו ענין
הזיכרון ואינו משתכח (ראה ברכות נח, ב - הובא בפרש"י עה"ת
(וישב לו, לה), שזוהו מוכח שכן הוא גם בפשטות), ולכן, לאחר
שנתן שבח והודי' להקב"ה פעם אחת, הרי הטוב והשמחה
שניתוספו לו באותה שנה, אינם בשלימות, מאחר שאין זו שמחה
חדשה, אלא (המשך של) שמחה שכבר נתיישנה (ורק בשנה
שלאח"ז תהי' שמחה חדשה, לאחר ששמחתו הקודמת כבר
נשתכחה ממנו).

12 בשילוב שיחת ש"פ תבוא תשכ"ז.

13 של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).

14 כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר דוגמא - מאלו שהקב"ה
בירכם בזכרון טוב ובקליטה טובה, ולכן צריכים לחזור על הדברים
בפני אחרים, שגם הם יהנו, ולכל הפחות - לכתוב את הדברים,
כדי שגם יהודי שנמצא בקצווי תבל יוכל לראותם.

15 סה"ש תרח"ץ ס"ע 259 ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום יום"
טו אייר).

ובזיונו את המלך לעין כל רואה", וממשיך, ש"על זה נאמר (משלי
ג, לה) וכסילים מרים קלון, כלומר, אף שהוא כסיל (וכמ"ש לפני"ז
שנאמר עליו לא יחפוץ כסיל בתבונה" (שם יח, ב)), לא יהי'
מרים קלון, שיהי' נראה הקלון לעין כל].

11 וכן הוא לפי פשוטות הכתובים - כפירוש רש"י (פרשתנו
כו, ב): "מראשית" - "ולא כל ראשית, שאין כל הפירות חייבין
בביכורים אלא ז' המינין בלבד .. שבח ארץ ישראל".

ובהקדמה - שלכאורה אינו מובן: כיון שהבאת הביכורים הוא
כדי שלא להיות כפוי טובה, מדוע חיובם דוקא על פירות
שנשתבחה בהם א"י, ולא על שאר הפירות - האם רק על פירות
משובחים צריך להודות לה', ואילו על פירות שאינם משובחים
לא צריך ח"ו להודות לה'?

אילו הי' מקום שיהודי יחשוב שיש דברים שמגיעים לו מצד
עבודתו, הי' אפשר לבאר טעם חיוב ההודי' לה' על פירות
משובחים דוקא, לפי שבנוגע לפירות סתם ה"ה חושב שמגיע לו
כו', ורק בפירות משובחים צ"ל אצלו ההכרה שאין זה מגיע לו,
ולכן צריך להודות לה'; אבל האמת היא, שעל כל דבר צריך יהודי
ליתן שבח והודי' לה' (וכמו בברכת הנהנין, שחיוב הברכה הוא
על כל הנאה, גם על פירות שאינם משובחים), כיון שצריך לדעת
ששום דבר לא מגיע לו, וכל דבר שהקב"ה נתן לו הוא "חסד
חנם" בלבד.

ומקרא מלא דיבר הכתוב שאסור לאדם לומר בלבבו "כחי
ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" (עקב ח, יז), שבזה נכלל לא
רק מי שסבור שכחו הגשמי הוא שפעל זאת, אלא גם כשיודע
שהקב"ה הוא שנתן לו "את החיל הזה", אלא שלדעתו הרי זה
מגיע לו, כך, שכחו ועוצם ידו הרוחני - הנהגתו ועבודתו - פעל
שיתנו לו מלמעלה "את החיל הזה".

ולכן נדרשת מאיש ישראל הידיעה ש"לא מרובכם גו' כי אתם
המעט מכל העמים" (ואתחנן ז, ז ובפרש"י), "שאפילו בשעה
שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני" (חולין פט,
א), בידיעה שאינו ראוי להשפעה זו, אלא שניתנה לו מלמעלה
ב"חסד חנם" בלבד.

ואם כן הוא בנוגע לכל ההשפעות - עאכ"ו בנוגע לביאה
לארץ ישראל ואכילת פירותי' (לאו דוקא פירות משובחים, אלא
אפילו פירות סתם), כמפורש בפרשתנו (כו, ג): "באתי אל הארץ
אשר נשבע ה' לאבותינו", כלומר, שביאתו לארץ ישראל אינה

- 1 וכל זמן שיש יהודי אי-שם בקצווי תבל, שחסר לו כו' - אי אפשר שתערב השמחה שלו.
- 2 ואין זה ענין השייך למדריגות גבוהות כו' - שהרי זו הוראה שנלמדת מפירוש רש"י על התורה,
- 3 שענינו פשוטו של מקרא, היינו, שכך מתחייב מצד פשטות הענינים - שיהודי אינו יכול להיות בשמחה
- 4 כל זמן שחסר אצל יהודי אחר!
- 5 - בודאי צריך לברך ולהודות להקדוש-ברוך-הוא על כל הענינים שניתנו לו, ולא לזלזל בהם ("וואַרפן
- 6 זיך דערמיט") חסו-שלום, וכידוע תורת הבעל-שם-טוב ורבנו הזקן¹⁶ (שיום הולדתם בח"י אלול) בנוגע
- 7 לכל הענינים שניתנו ליהודי, שזהו לפי שהניצוצות שבדברים הם שייכים לנשמתו; אבל אף-על-פי-כן,
- 8 לשמוח בענינים אלו בה בשעה שחסר ליהודי אחר - זאת לא. וכנזכר לעיל¹⁷ שהענין ד"שמחתי" שייך
- 9 דוק כאשר "שימחתי", היינו, שמשתדל שגם אחרים יהנו מהם.
- 10 צריך לידע שכל הענינים שיש לו - אינם מצד מעלת עצמו, אלא "הוי" אלקיך נותן לך", וענין זה
- 11 הוא מצד בחינת הגורל שלמעלה מטעם ודעת (כמבואר בתניא¹⁸), שהרי ישנם אחרים שהם טובים כמוהו,
- 12 ואולי אף יותר ממנו כו'. ולכן, צריך להשתדל גם בטובת והנאת הזולת [ובפרט על-פי הידוע שהעבודה
- 13 בזמן הזה היא בעיקר בענין גמילות-חסדים להזולת שבזה צריך להיות "זהיר טפיי"¹⁹], ורק אז יכולה
- 14 להיות שמחתו בשלימות.
- 15 ובנוגע לכל הטענות והתירוצים למיניהם - ולדוגמא: הטענה שעליו להתעסק עם עצמו, להתמודד
- 16 עם ה"א-ל זר אשר בקרבך"²⁰, או התירוץ שזהו דבר קשה שאינו יכול לעשותו, או שאין לו מצב-רוח²¹
- 17 וכיוצא בזה - צריך לידע שאין זה אלא פיתויי היצר!
- 18 וכידוע הסיפור²² אודות הבעל-שם-טוב ותלמידיו, שאמרו להם "מאָזשעש דאָ נייע כאָטשעש" ("הנך
- 19 יכול, אלא שאינך רוצה").
- 20 ומובן, שמה שסיפרו לנו זאת, אין זה סתם "סיפורים נוראים מהבעש"ט", אלא זוהי הוראה בעבודתנו
- 21 - שצריכים לדעת שישנה היכולת ("מאָזשעש"),
- 22 - כיון שענין זה תובע ממנו רבינו נשיאנו (שעל ידו נמשכים כל הענינים כו', גם אלו שבבחינת
- 23 "מאין לי בשר גו"²³), בודאי שהדבר הוא בכחו וביכולתו, שהרי "אין הקדוש-ברוך-הוא בא בטרוניא עם
- 24 בריותיו"²⁴, ואלמלא היה הדבר ביכולתו, לא היה הרבי תובע זאת ממנו -
- 25 וכאשר יהיה הרצון ("כאָטשעש") - הנה בדרך ממילא יתבטלו הקשיים כו'.
- 26 ג. ומסיים רש"י בהמשך הפרשה על הפסוק²⁵ "ושמרת ועשית אותם" - "בת קול מברכתו, הבאת
- 27 ביכורים היום, תשנה לשנה הבאה":
- 28 כאשר יהודי מתנהג בדרך זו, שכל מה שהקדוש-ברוך-הוא נותן לו²⁶, הרי הוא משתדל בתוקף לשמח
- 29 בהם יהודים נוספים - אזי "בת קול מברכתו כו'", היינו, שיש לו ההבטחה מלמעלה ש"לשנה הבאה"
- 30 יהיו לו כל הענינים, בכל המצטרך לו, בבני חיי ומזוני ריחי.

* * *

הזקן בתניא (ריש פכ"ט): "מבטשין לי" - ברוחניות.
 (22) ראה תורת מנחם חכ"ט ס"ע 64. וש"נ.
 (23) בהעלותך יא, יג. וראה לקר"ת בהעלותך לג, ב. ובכ"מ.
 (24) ע"ז ג, סע"א.
 (25) כו, טז.
 (26) לא רק ביכורים, אלא כל ענין, כמובן מזה שרש"י מפרש
 זאת על הפסוק "היום הזה גו' ושמרת", לאחרי שכבר נשלמה כל
 פרשת ביכורים.

(16) ראה כש"ט סקצ"ד. צוואת הריב"ש סק"ט. תו"א בשלח
 סה, ד ואילך. לקר"ת צו יג, ב ואילך. וראה גם תורת מנחם חל"א
 ע' 227 בשוה"ג. וש"נ.
 (17) בהערה 10.
 (18) אגה"ק סוס"ז.
 (19) שבת קיח, ב. וראה תניא אגה"ק סוס"ז.
 (20) ראה שבת קה, ב.
 (21) ברשימה נוספת: אין לך מצב-רוח - אמור כמה פסוקי
 תהלים על זה... ואם גם זה לא עוזר - עליך לקיים עצת רבינו

ד. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל והיה כִּי-תבוא.

* * *

- ה. השנה²⁷ הבאה עלינו לטובה היא שנת השמיטה (כדעת הגאונים וכמנהג ארץ ישראל²⁸ וכפסק רבנו הזקן²⁹), ומצוה לפרסם את פסק-דינו של רבנו הזקן²⁹ שזמן עשיית הפרוזבול לכתחילה הוא בסוף שנה הששית, לפני ראש השנה של שביעית³⁰.
- ובסוף השנה הששית מובן שהזמן המתאים ביותר לעריכת הפרוזבול הוא בערב ראש השנה. היות והפרוזבול מועיל רק לחובות הקיימים מכבר, ובאם יעשה הפרוזבול כמה ימים קודם ראש השנה הרי לא יועיל פרוזבול זה להלוואות שילוה אחר-כך - והרי החיוב להלוות הוא אף אחר-כך בשעה שמישהו מבקשו להלוות לו - וכמו שכתוב³¹ "השמר לך פן גו' קרבה שנת השבע שנת השמיטה גו' נתון תתן לו".
- ומשום כך הרי בערב ראש-השנה עצמו היו צריכים לערוך את הפרוזבול בסוף היום עבור ההלוואות שילוה (באם יזדמן לו) ביום ערב ראש-השנה עצמו.
- אף-על-פי-כן, היות ועלול לקרות שישכח מכך, הרי הטוב ביותר שיערוך את הפרוזבול מיד אחר התרת נדרים³², שבאותה שעה מזומנים לפניו בלאו-הכי ג' אנשים כשרים המהווים בית-דין³³, ויכול לומר בפניהם את נוסח הפרוזבול "הריני מוסר לכם כל חובות שיש לי שאגבה אותם כל זמן שארצה"³³.
- הגמרא אומרת³⁴ "בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים", שמיטת כספים דומה היא לשמיטת קרקעות³⁵. וכשם שעל שמיטת קרקעות נאמר³⁶ "גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו"³⁷, וכן דורשים על כך את הפסוק "רצית ה' ארצך שבת שבות יעקב"³⁸, כך יהי רצון שעשיית הפרוזבול הקשורה בשמיטת הכספים תביא לקיום מצות שביעית מן התורה - הן בכספים הן בקרקע³⁹ - בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו בקרוב ממש.

* * *

- ו. נתבארו ב' הפירושים ברש"י בסיום פרשתנו⁴⁰: "ותבואו אל המקום הזה", "עתה אתם רואים עצמכם בגדולה וכבוד, אל תבעטו במקום כו'", "ד"א ולא נתן ה' לכם לב לדעת, שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו .. עד ארבעים שנה, ולפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה, אבל מכאן ואילך יקפיד וכו'" (ובהמשך לזה: "ושמרתם את דברי הברית הזאת") - דלכאורה, היה הכתוב צריך להמשיך בסיפור נסי הקדוש-ברוך-הוא במלחמת סיחון ועוג, ואילו התיבות "ותבואו אל המקום הזה" הן מיותרות? ולכן מפרש רש"י שכאן מתחיל ענין חדש: "ותבואו אל המקום הזה" - קרוב לכניסה לארץ

ובכל אופן יש בזה מניעת מ"ע להלוות כו' (אדה"ז שם סעיף א).
 (32) ראה גם תורת מנחם ח"ג ע' 352.
 (33) שו"ע אדה"ז שם סעיף לה.
 (34) קידושין לח, ב.
 (35) עיין סהמ"צ להצ"צ סוף מצות קדושת שנת השביעית (דרמ"צ לו, ב): "רק כו' וחובות כו' כספים" - ולא ביאר הטעם.
 (36) תהלים קג, כ.
 (37) "בשומרי שביעית, הכתוב מדבר" (ויק"ר בתחלתו. תנחומא שם). וראה לקו"ת במדבר יד, א.
 (38) מדרש תהלים עה"פ פה, ב.
 (39) דלרוב הפוסקים - בזממה"ז הוא מד"ס (ראה גיטין לו, א ובנ"כ ובמאיירי שם. מפרשי הרמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ד הכ"ה. ועוד).
 (40) כט, ו.

(27) שיחה זו הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונרפסה בהוספות ללקו"ש ח"ז ע' 355 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
 (28) ראה רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ו. טוש"ע חו"מ ר"ס סז. יו"ד סשל"א סוסי"ט.
 (29) חו"מ הל' הלואה סעיף לו.
 (30) כי "אף ששביעית אינה משמטת אלא בסופה .. י"א שמשנכנסת שנת השביעית אסור לתבוע חוב" (שם).
 (31) פ' ראה טו, ט"ו"ד. ובספרי שם: "השמר לך בל"ת פן בל"ת". וראה סהמ"צ להרמב"ם ל"ת סרל"א. וצ"ע אם בזממה"ז דשמיטת כספים מד"ס בכ"ז עובר על מל"ת מה"ת כיון שאינו מלוה מפני שקרבה גו'. ולי אדה"ז (שם סעיף לד): "בזממה"ז מד"ס וכשראו חכמים שנמנעו כו' ועוברים על מ"ש בתורה השמר .. השבע וגו'" - דאפ"ל דזה משמיענו בהוספת תיבת בתורה. -

1 נושבת, ששם מתחילה הנהגה טבעית - אזי "עתה אתם רואים עצמכם⁴¹ בגדולה וכבוד", ויש לחשוש
 2 שבמשך הזמן "תבעטו במקום כו", ולכן יש צורך להזהיר "ושמרתם גו"⁴². אמנם, לפירוש זה קשה
 3 המשך הכתוב בסיפור דמלחמת סיחון ועוג שהיה נס גלוי. ולכן מוסיף: "ד"א ולא נתן ה' לכם לב לדעת,
 4 שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו .. עד ארבעים שנה", ולכן, עכשיו עליכם להתבונן בכל הנסים
 5 כו', ועל-ידי-זה יתוסף בשמירת דברי הברית. והקישור בין ב' הפירושים⁴³ - כי, הנתינת-כח לשבור את
 6 ההעלם והסתר ד"רואים עצמכם בגדולה וכבוד" היא על-ידי תוספת אור (ידיעה וחכמה) שנמשך לישראל
 7 בסוף הארבעים שנה; ולאידך, כדי שתהיה ההשגה כדבעי, יש צורך בהקדמת קבלת-עול דשמירת הברית
 8 גם במצב שצריכים לשלול שלא יבעטו כו' - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁴⁴
 9 ב'לקוטי-שיחות' חלק י"ד עמוד 100 ואילך.

10 ז. ויש להוסיף בקישור ב' הפירושים ברש"י בעבודת האדם - שבשביל הפירוש הראשון, שלילת
 11 ההעלם והסתר ד"רואים עצמכם בגדולה וכבוד .. תבעטו במקום", יש צורך בפירוש השני, הוספה
 12 בעבודה, "למען תשכילו גו" (ולא להסתפק ב"ושמרתם גו", קיום המצוות מצד קבלת-עול בלבד):

13 מי שמסתפק במעמדו ומצבו בהוה, ואינו משתדל לעלות למדריגה נעלית יותר, אלא כל עבודתו
 14 ויגיעתו היא שלא להתפעל מההעלם והסתר ולא ליפול למדריגה תחתונה יותר - הרי זה כמשל הידוע⁴⁵
 15 ממי שמטפס על-גבי הר, שאינו יכול להישאר על עמדו, אלא או טפס למעלה, או ליפול למטה
 16 חס-ושלום. - כשאדם נמצא במקום מישור, יכול להסתפק במעמדו ומצבו הנוכחי; אבל כשעומד לא
 17 במקום מישור, הנה כדי להבטיח שלא ימעד ויפול חס-ושלום, מוכרחת להיות יגיעה גדולה לטפס במעלה
 18 ההר.

19 ועל-דרך-זה בנמשל: מצד הענין ד"רואים עצמכם בגדולה וכבוד"⁴⁶, הנה בכדי לעמוד על עמדו

היום הזה.

45 ראה תורת מנחם חכ"ה ריש ע' 142. וש"נ.
 46 בהמשך להמדובר אודות החסרון במעמד ומצב ד"רואים עצמכם בגדולה וכבוד" - סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
 לפני מספר שבועות קיבלתי מכתב מאברך, ירא-שמים, שמנהל בית יהודי ע"פ דרכי התורה והמצוות, שמתאונן על כך שכאשר אומר בכל יום לאחר התפילה "אני מאמין כו' בביאת המשיח" (לפי הנוסח שבסידורו), הרי זה מבבל ומפריע לו: מה לו להמתין לביאת המשיח - טוב לו לישב כאן ב"ארצות-הברית", במעמד ומצב שלא חסר לו דבר, ב"ה, הן בגשמיות והן ברוחניות: יש לו משרה טובה שמתפרנס ממנה בהרחבה, ותקוה שבמשך הזמן יקבל גם העלאה במשכורתו... יש לו אשה וילדים - שמתחנכים בישיבות בדרך התומצ' - שמרוצים ממנו והוא מרוצה מהם... הוא מתפלל בציבור ג' פעמים ביום וקובע עתים לתורה, מבלי שאיש יפריע לו; הוא נמצא במעמד ומצב שרואה עצמו "בגדולה וכבוד", ובאמרו "אני מאמין בביאת המשיח", היינו, שבקרוב ממש יבוא משיח ויוציא אותנו מהגלות ויוליכנו לארץ-ישראל - מבבלו שכלו: למה לו כל הטרדה הלזו (די גאנצע באדערניש) - שיבוא משיח ויקח אותו מכאן, ממקום עבודתו, מה"מכונית" שלו, וכל שאר עניניו; לאחר ששכר נסדר כאן בטוב, למה לו ללכת לארץ-ישראל, ארץ קטנה מוקפת "ערבים", ולהתחיל לבנות מחדש את סדר חייו, מתחלתם ועד סופם - הוא שמח להיות כאן, ולא חסר לו מאומה. ומבקש במכתבו, שאסביר לו ע"פ שכל את הצורך בביאת המשיח!

41 ויש להוסיף, שההדגשה בזה היא: "רואים עצמכם" - ללא הקב"ה, וע"ד מ"ש לפניו (עקב ת, יד-יו): "ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך גו' ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי גו'". ובהתאם לכך, הנה גם בנוגע למלחמת סיחון ועוג שבהמשך הכתוב, ההדגשה היא (לא לספר נסי הקב"ה, אלא אדרבה) "אתם רואים עצמכם" - "ונכם", ללא הזכרת שם שמים*.

42 כלומר: בפסוק "ושמרתם גו" אין קושי כלל, דאף שכבר ציוונו משה על זה כמ"פ, מ"מ, חוזר וכופל עוד הפעם, וכמאוד"ל (ב"מ לא, א) "הוכח תוכיח - אפילו מאה פעמים". אלא הקושי בכתוב הוא - ייתור התיבות "ותבואו אל המקום הזה", ועל זה מפרש שכאן נתחדש ענין נוסף, שלכן יש צורך באזהרה מיוחדת: "ושמרתם גו" (כבפנים).

43 שהרי פ"י הב' אינו פירוש בפ"ע, שאינו שייך ושולל פ"י הא' - דא"כ אינו מובן: מהי ההקדמה ד"ותבואו אל המקום הזה" ל"ויצא סיחון" - הרי מלחמת סיחון היתה נס גלוי, ומהו הצורך בעמידה על סוף דעת רבו כדי להכיר בנס? ועכ"ל שיש צורך בב' הפירושים, וע"י שניהם יחד נשלם פירוש הכתוב - שכאשר "ותבואו אל המקום הזה", ש"עתה אתם רואים עצמכם כו", הנה מצד גודל ההעלם יש צורך בתוספת אור דענין הדעת**.. וזהו הטעם לכך שבפ"י הא' אינו מוסיף "וגו'" - דכיון שההדגשה היא על החסרון ד"רואים עצמכם", די בכך שלמרות ההעלם ישנה שמירת הברית מצד קבלת עול).

44 בשילוב שיחת ש"פ תבוא תשכ"ז - בביאור ב' הפירושים ברש"י על הפסוק (שם, ג) "ולא נתן ה' לכם לב לדעת גו' עד

(* ואף שהרי זה באופן שהכל ראו בגלוי שהוא מן השמים. וכדברי יפתח ששלח אל מלך בני עמון (ס' שופטים יא. כא): "ויתן ה' אלקי ישראל גו'". כיון ש"דאו כל עמי הארץ" שהרי זה נס גלוי - הרי מצד בחירתם החפשית של בניי, יתכן מצב ש"רואים עצמכם" אפילו בנס גלוי.
 (** ולכן, בפ"י הב' מוסיף רש"י "ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו'", שרומז על המשך הכתוב "למען תשכילו" - כיון שהתוספת אור מלמעלה צריכה לפעול הוספה בעבודה (משא"כ שנתינת הדעת בסוף ארבעים שנה היתה כאשר "ותבואו אל המקום הזה").

- 1 בעבודה ד"ושמרתם גו", מוכרחת להיות גם עבודה ויגיעה הכי גדולה כדי להתעלות למדריגה נעלית
 2 יותר - "למען תשכילו גו".
- 3 ועל-דרך-זה לאידך גיסא: בשביל הפירוש השני, שבו ההדגשה היא על הענין ד"למען תשכילו גו"
 4 - יש צורך בהקדמת הפירוש הראשון, שעיקרו הוא שמירת דברי הברית מתוך קבלת עול, כי אם יתחיל
 5 בחיפוש השכלה והסברים ("למען תשכילו") - לא יעלה בידו כלום, לא הא ולא הא, אלא ההתחלה
 6 צריכה להיות "ושמרתם את דברי הברית הזאת" (ללא הוספת "וגו" 47) - עבודה בדרך קבלת-עול דוקא,
 7 שזהו ענין הברית, ללא חשבונות כלל⁴⁸. - בודאי צריך להיות גם ענין ההבנה וההשגה, כמו שכתוב⁴⁹
 8 "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים", ועד לעמידה על סוף דעתו של רבו; אבל ההתחלה צריכה
 9 להיות באופן של קבלת עול דוקא.
- 10 וכאשר ישנו הענין ד"ושמרתם את דברי הברית", היינו, שמבלי הבט על גודל ההעלם והסתר ד"אתם
 11 רואים עצמכם בגדולה וכבוד", עומד בנסיון ושומר על הברית בדרך קבלת-עול - הנה על-ידי-זה יבוא
 12 לידי תוספת אור, "למען תשכילו את כל אשר תעשון", שהוא ענין תוספת האור הנמשך על-ידי עבודת
 13 הנסיונות דוקא⁵⁰.
- 14 וזהו מה שכתוב "ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע"; ואילו כאשר "ותבואו
 15 אל המקום הזה", במעמד ומצב ש"רואים עצמכם בגדולה וכבוד", ואף-על-פי-כן לא מתפעלים מההעלם
 16 והסתר, אלא "ושמרתם את דברי הברית הזאת" בתוקף של קבלת-עול - אזי מקבלים "אזנים לשמוע"
 17 ("הערן און דערהערן"⁵¹), ולמעלה מזה: "עינים לראות" - ראייה דחכמה, שלמעלה משמיעה דבינה, וגם
 18 "לב לדעת" (דעת) - כל ג' העינים דחב"ד⁵².
- 19 ח. המשך ביאור הדיוקים בלשון רש"י⁵³ "אין אדם עומד על סוף דעתו וחכמת משנתו" ("סוף דעתו"
 20 - מסקנת ההלכה למעשה⁵⁴, "חכמת" - חכמה, "משנתו" - בינה⁵⁵), ובפירושו על הש"ס⁵⁶ "אין אדם עומד
 21 על סוף דעתו ותבונתו"⁵⁷ - נכלל בשיחה המוגהת הנ"ל (לקוטי-שיחות שם עמוד 106 ואילך).
- 22 ט. כאמור לעיל - התחלת העבודה צריכה להיות בקבלת-עול. הענין ד"למען תשכילו גו" בא
 23 לאחר-יזה, אבל ההתחלה צריכה להיות "ושמרתם את דברי הברית הזאת", שענין הברית הוא התקשרות
 24 עצמית שלמעלה מטעם ודעת, מבלי להתחשב בחשבונות של שכל כלל.
- 25 וזוהי גם השייכות דקריאת פרשת כ"תבוא לזמן שלפני ראש-השנה:
- 26 על-ידי העבודה ד"ושמרתם את דברי הברית הזאת" - שיהודי אינו מתחשב בחשבונות כלל, אלא
 27 מקבל על עצמו את שמירת התורה ומצוותיה באופן של "ברית" - נותן לו גם הקדוש-ברוך-הוא "מדה
 28 כנגד מדה"⁵⁸, וכורת עמו ברית, מבלי להתחשב בחשבונות אם הוא ראוי לכך וכו', ונותן לו כתיבה
 29 וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, בבני חיי ומזוני רויחי.

(54) שהרי ישנו שכל שאינו נוגע לפועל, כמו התלמיד ש"הי

מטהר את השרץ בק"ג טעמים" (עירובין יג, ב), אף שהוא עצמו פסק להלכה שהשרץ טמא.

(55) וכפי שמצינו שהמורים הלכה מתוך משנתם הם "מבלי עולם" (סוטה כב, א), היינו, שאי אפשר לפסוק הלכה ממשנה, כי המשנה היא בחי' בינה, ואינה בחי' דעת (ובודאי לא סוף דעת).

(56) ע"ז ה, ריש ע"ב.

(57) חסר הביאור בדיוק הלשון "תבונתו" ולא "בינתו" (המו"ל).

(58) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

(47) כנ"ל בשה"ג להערה 43.

(48) דכשם שענין הברית של הקב"ה (ליתן שפע לבנ"י כו') הוא באופן שלמעלה מטעם ודעת, ואין שום דבר בעולם שיכול לשנותו - כמו"כ צ"ל העבודה באופן שלמעלה מטעם ודעת, באופן ששום דבר בעולם לא יוכל לשנות את עבודתו.

(49) ואתחנן ד, ו.

(50) ראה לקו"ש שם ע' 106 הערה 33.

(51) ראה סה"ש תש"ח ע' 225. וש"נ.

(52) ראה גם תורת מנחם חל"ז ס"ע 243. וש"נ.

(53) שהרי לשונו של רש"י הוא בדיוק, וכמובא (שם הגדולים להחיד"א בערכו) שרש"י התענה תרי"ג תעניות על פירושו כו'.

בס"ד. משיחות ש"פ תבוא, ח"י אלול ה'תש"נ.

שכן, דרוש ביאור והסבר בתוכנה וענינה של
ההוספה דח"י אלול בכללות העבודה דחודש
אלול.

בהשקפה ראשונה, ההוספה דח"י אלול היא
בענין החיות (כנ"ל), היינו, שהעבודה דחודש
אלול נעשית מתוך חיות (כמשמעות פשטות הלשון
דפתגם הנ"ל).

אבל, נוסף לכך שכיון ש"כל ישראל בחזקת
כשרות"⁸, בודאי שגם העבודה לפני ח"י אלול
(ובכל השנה) היא (לא "מצות אנשים מלומדה"⁹,
אלא) מתוך חיות, וכמודגש גם בענין השמחה
(הקשורה ובאה מצד החיות) שהיא ענין עיקרי
בעבודת ה'¹⁰, הרי, מהפתגם שבח"י אלול מתחיל
החשבון צדק די"ב חדשי השנה, משמע, שבח"י
אלול מתחילה עבודה חדשה (לא רק תוספת חיות
בעבודה שלפנ"ז), כלומר, אף שכללות העבודה
דחודש אלול (גם לפני ח"י אלול) היא בעשיית
חשבון-צדק על כל השנה, הרי זה כמו התחלת
העבודה דחודש אלול, "אלול שבאלול".

ויש לומר, שהחידוש דח"י אלול בהחשבון-
צדק על י"ב חדשי השנה (כללות העבודה דחודש
אלול) קשור עם החיות שממשיך ח"י אלול בעבודה
דחודש אלול, היינו, לא סתם תוספת חיות בעבודה
שלפנ"ז, אלא המשכת חיות שעל ידו נעשית
עבודה חדשה, כדלקמן.

ג. ויובן בהקדים הביאור בענינו של חודש
אלול:

חודש אלול – חודש החשבון והתשובה על
השנה החולפת, וגם חודש ההכנה לשנה הבאה –
הוא זמן (חודש) כללי, שכולל כל השנה כולה [וע"פ
הידוע¹¹ ש"שנה" היא מלשון "משנה", שבכל שנה
חוזרים ונשנים כל שינויי¹² הזמן האפשריים, נכלל

א. ענינו המיוחד של ח"י אלול בשייכות
לעבודה דחודש אלול¹ – מבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר
נשיא דורנו בשני פתגמים כלליים:

(א) ח"י אלול הוא היום שהביא ומביא חיות
באלול (ומוסיף לבאר בפרטיות יותר): ח"י אלול
נותן חיות בעבודה דאני לדודי ודודי לי².

(ב) ח"י אלול הוא התחלת י"ב ימים האחרונים
דחודש אלול, שהם כנגד י"ב חדשי השנה, יום
לחודש יום לחודש, שבהם צ"ל החשבון-נפש על
כל י"ב חדשי השנה: ביום ח"י אלול – החשבון-
נפש על חודש תשרי העבר, ועד"ז בכל י"ב הימים
עד ראש השנה³.

ומזה מובן שבח"י אלול ניתוסף (לא רק בעניני
העבודה הפרטיים שבחודש אלול, אלא גם) בכללות
העבודה דחודש אלול – חיות באלול, ועד שבו
מתחיל החשבון צדק על כל י"ב חדשי השנה (שזהו
כללות ענינו של חודש אלול, חודש החשבון
והתשובה) – "אלול" שב"אלול".

ב. ובענין זה – דרוש ביאור והסבר:
כיון שהעבודה דחודש אלול מתחילה בר"ח
אלול ונמשכת בכל ימי חודש אלול, הרי, גם לפני
ח"י אלול ישנה כבר העבודה דחודש אלול במשך
כו"כ ימים, שני שבועות, ועד לט"ו אלול, שבו
קיימא סיהרא (דחודש אלול) באשלמותא⁴,
שמורה על השלימות דבנ"י (ש"מונין ללבנה⁵ לפי
ש"דומין⁶ ללבנה⁷) בעבודה דחודש אלול. וכיון

(1) נוסף על מעלת היום – יום הולדת את שני המאורות
הגדולים: הבעש"ט – בשנת נח"ת, ואדמו"ר הזקן – בשנת קה"ת
(סה"ש תש"ג ע' 188. ועוד). והא בהא תליא – שמצד מעלת
היום, ניתוסף עילוי וחידוש בכללות העבודה דחודש אלול.
(2) שיחת ח"י אלול תש"ה (סה"ש תש"ה ע' 122). – בפרטי
הביאור בשתי הבבות שבפתגם זה – ראה לקו"ש ח"ט ע' 250
ואילך. לקו"ש ח"י אלול תשד"מ. וראה לקמן ס"ז.
(3) שיחת ח"י אלול תש"ג (ע' 177. שם ע' 179).
(4) זהר ח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, רע"א. ועוד. וראה שמו"ר
פט"ו, כו.
(5) סוכה כט, א.

(6) ראה סוכה שם. ב"ר פ"ו, ג. אוה"ת בראשית ד, סע"ב
ואילך. ועוד.

(7) כולל גם בנוגע לתכונת העילוי וההוספה ("מעלין בקודש")
מיום ליום – כמו הלבנה שלאחרי המולד בר"ח הולך וניתוסף
באור הלבנה מיום ליום עד למעמד ומצב ד"קיימא סיהרא
באשלמותא.

(8) רמב"ם הל' קידוה"ח פ"ב ה"ב.

(9) ישע"י כט, יג. וראה תניא פל"ט. ובכ"מ.

(10) וכמ"ש בפרשתנו (כח, מז) "עבדת את ה' אלקיך בשמחה
ובטוב לבב". וראה רמב"ם סוף הל' לולב. של"ה סוף פרשתנו
שפ"ו, א. תניא פכ"ו. ובכ"מ.

(11) ראה ראב"ע בא יב, ב. ס' השרשים לר' יונה בן ג'נאה
ולהרד"ק ע' שנה.

(12) להעיר ש"שנה" היא גם מלשון שינוי (עבוה"ק ח"ד
פי"ט).

25 וגמ"ח), ח"י (כנגד תשובה), ויחידה (כנגד
26 גאולה)³⁰.

27 ובכל זה מודגש ש"אלול" הו"ע כללי: בנוגע
28 להזמן – זמן כללי שכולל כל הזמנים (והמקומות),
29 בנוגע לעבודה – כללות העבודה דבנ"י, ובנוגע
30 להאדם העובד – כללות הכחות והדרגות שלו.

ד. וביאור הענין:

31 התורה כללות ופרטות נאמרה³¹, החל מ"כלל
32 גדול"³², ועד לפרט שבפרט. וכיון שהכלל והפרט
33 קשורים זב"ז, ועד ש"אין בכלל אלא מה
34 שבפרט"³³, מובן, שבכל פרט ופרט שבפרט
35 משתקף הכלל. ועד"ז בעבודת האדם – שבכל
36 עבודה פרטית משתקפת כללות העבודה.

ומזה נמשך גם בעולם (שנברא בשביל התורה
38 ובשביל ישראל³⁴, ויתירה מזה, "אסתכל באורייתא
39 וברא עלמא"³⁵, ו"את העולם נתן בלבם"³⁶) –
40 שבכל פרט משתקף הכלל³⁷, ולדוגמא – בזמן
41 ומקום (גדרי העולם) – שבכל חלק פרטי דזמן
42 ומקום משתקף כללות הזמן והמקום, היינו, שכל
43

(30) ועפ"ז יומתק שחודש אלול הוא החודש היחידי שבכל
הימים שבו (מתחילתו ועד סופו)* קורין בתורה בספר חנויש,
שהוא כנגד דרגא חמישית, "חמישית לפרעה", ד"אתפריעו
ואתגליין מיני' כל נהורין" (זח"א רי, א).
ויש לומר, שגם החדשים אב ותשרי שרובם (אבל לא כולם
ממש) בספר חמישי – ה"ז בגלל שייכותם לחודש אלול: אב –
שמזלו ארי' (יל"ש ירמי' רמז רנט), ר"ת אלול ר"ה יוהכ"פ הוש"ר
(של"ה שופטים שעה, ב), ותשרי – שבו נשלם הענין ד"אני
לדודי) ודודי לוי, בעשרה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ** (לקו"ת פ'
ראה לב, א), שהתגלותם ("בכסה ליום חגיגו") בחג הסוכות, עד
לשמע"צ ושמח"ת (ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' קכא. וש"ג).

(31) ראה חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"ג.

(32) ומזה מובן שיש גם כלל סתם, עד לכלל קטן.

(33) סנהדרין מה, סע"ב. בכורות ו, א.

(34) פרש"י ר"פ בראשית. ועוד.

(35) זהר ח"א קלד, סע"א. ח"ב קסא, ריש ע"ב. ח"ג קעח, א.

(36) קהלת ג, יא. וראה זח"א קצה, ב. לקו"ת במדבר ה, ריש
ע"ב.

(37) וכמשל הידוע שהשמש משתקפת ונראית בטיפת מים כמו
ביום הגדול.

(38) ומש"כ חודש אב, שהלימוד בימים הראשונים שבו לומדים
בשיעורי חת"ת בספר רביעי, ובכמה שנים גם הקריאה בשבת
הראשונה היא בספר רביעי. ועד"ז חודש תשרי, שבסיומו קורין
ולומדים ספר ראשון.

(39) וביחד עמהם נעשית השלימות דארבעים יום אחרונים (דעבודת
התשובה (עילאה, תורה) עד שנתרצה הקב"ה בשמחה ובלב שלם)
המרומוזים בד' הוידוין שבט"ת ד"אני לדודי ודודי לי" (ב"ח סס).

(40) ומש"כ חודש אב, שהלימוד בימים הראשונים שבו לומדים
בשיעורי חת"ת בספר רביעי, ובכמה שנים גם הקריאה בשבת
הראשונה היא בספר רביעי. ועד"ז חודש תשרי, שבסיומו קורין
ולומדים ספר ראשון.

(41) וביחד עמהם נעשית השלימות דארבעים יום אחרונים (דעבודת
התשובה (עילאה, תורה) עד שנתרצה הקב"ה בשמחה ובלב שלם)
המרומוזים בד' הוידוין שבט"ת ד"אני לדודי ודודי לי" (ב"ח סס).

(42) ומש"כ חודש אב, שהלימוד בימים הראשונים שבו לומדים
בשיעורי חת"ת בספר רביעי, ובכמה שנים גם הקריאה בשבת
הראשונה היא בספר רביעי. ועד"ז חודש תשרי, שבסיומו קורין
ולומדים ספר ראשון.

(43) וביחד עמהם נעשית השלימות דארבעים יום אחרונים (דעבודת
התשובה (עילאה, תורה) עד שנתרצה הקב"ה בשמחה ובלב שלם)
המרומוזים בד' הוידוין שבט"ת ד"אני לדודי ודודי לי" (ב"ח סס).

1 ב"שנה" כללות הזמן (ובמילא, גם כללות המקום,
2 שהרי זמן ומקום קשורים זב"ז¹³), ולכן נעשה בו
3 התיקון והשלימות על כל השנה החולפת (וגם על
4 השנים שלפני¹⁴), וההכנה לכל השנה הבאה (וגם
5 להשנים שלאח"ז).

6 ובהתאם לכך, גם העבודה דחודש אלול היא
7 עבודה כללית – כמודגש בשמו של החודש, "אלול",
8 ר"ת "אני¹⁵ לדודי ודודי לי"¹⁶, שבזה מודגשת
9 כללות העבודה דבנ"י¹⁷ בכל הזמנים ובכל
10 המקומות – ההתקשרות והחיבור דבנ"י עם הקב"ה
11 (מתוך אהבה¹⁸, "לית פולחנא כפולחנא
12 דרחימותא"¹⁹).

13 ובפרטיות יותר – מרומזים ב"אלול" חמשה
14 ר"ת הכוללים כל עניני העבודה: ג' הקוין תורה
15 עבודה (תפלה) וגמ"ח²⁰ – בר"ת ד"אנה²¹ לידו ושמתי
16 לך"²² (תורה), "אני לדודי ודודי לי" (תפלה),
17 "איש²³ לרעהו ומתנות לאביונים"²⁴ (גמ"ח),
18 תשובה (הפועלת שלימות בכל עניני העבודה) בר"ת
19 ד"ומל²⁵ ה' אלקיך) את לבבך ואת לבב (זרעך)²⁶,
20 וגאולה (תכלית השלימות דכללות העבודה) –
21 בר"ת ד"אשירה²⁷ לה' ויאמרו לאמר"²⁸.

22 ויש לומר, שחמשה הר"ת ד"אלול" הכוללים
23 כל עניני העבודה הם כנגד חמשה הדרגות
24 שבנשמה²⁹: נפש רוח נשמה (כנגד תורה עבודה

13) ראה לקו"ת בהר מא, ב. ברכה צח, א. ובכ"מ.

14) וזוה גופא – "בין בגלגול זה בין בגלגול אחר", כהלשון
בקשעהמ"ט שענינה חשבון-צדק ותשובה על כל היום, ועאכ"כ
בנוגע לחשבון-צדק ותשובה על כל השנה.

15) שה"ש ו, ג.

16) פע"ח שער ר"ה פ"א. שעה"פ עה"פ. ב"ח או"ח סתקפ"א
(ד"ה והעבירו). ועוד.

17) עבודת המטה, באופן של אנתדל"ת – "אני לדודי" ועי"ז
"ודודי לי" (משא"כ בפסוק "דודי לי ואני לו", שבו מודגשת
קדימת האתעדל"ע – "דודי לי" ועי"ז "ואני לו").

18) "דודי" – מלשון ידידות ואהבה (ראה ב"ח שם).

19) ראה זהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א.

20) אבות פ"א מ"ב.

21) משפטים כא, יג.

22) פע"ח שם. שעה"פ עה"פ.

23) אסתר ט, כב.

24) ס' ערוגת הבושם, א"ר (ר"ס תקפא) בשם ס' אמרכל.

25) נצבים ל, ו.

26) בעה"ט עה"פ. ב"ח שם.

27) בשלה טו, א.

28) שו"ע האריז"ל ר"ח אלול.

29) ב"ר פי"ד, ט. דבר" פ"ב, לז.

26 ה. ונוסף על מעלת חודש אלול שהו"ע כללי,
 27 ניתוסף חידוש מיוחד בח"י אלול – ענין החיות:
 28 ובהקדים המשל מ"חיות" כפשוטה (חיות
 29 הגוף) – שהחיות היא (לא הוספת פרטים בהגוף,
 30 וגם לא ה"כלל" דהפרטים, דכל הפרטים שבהגוף
 31 כולם יחדיו, אלא) באיך ערוך לגמדי למציאות הגוף,
 32 וביחד עם זה, נעשית החיות דהגוף עצמו, העצם
 33 והפנימיות דהגוף⁴⁵, היינו, שהחיות אינה דבר
 34 בפ"ע מהגוף (שבו מלוכשת החיות), אלא חודרת
 35 בהגוף באופן שהגוף עצמו חי, כל נקודה ופרט
 36 שבגוף היא נקודה ופרט (דגוף חי).

37 ליתר ביאור:

38 בנוגע לכלל ופרט – אף שה"כלל" שייך
 39 לה"פרטים", ועד שאין בכלל אלא מה שבפרט
 40 (דלא כחיות שהו"ע שבאיך-ערוך להגוף), מ"מ, כל
 41 א' מהם הוא בהציור שלו, זה "כלל" וזה "פרט",
 42 ולכן, אף שהכלל משתקף בהפרט, אין זה אלא
 43 "השתקפות" דהכלל בלבד, ולא שהכלל עצמו
 44 חודר בהפרט להיות כמו הכלל; משא"כ בנוגע
 45 לחיות – אף שהחיות היא באיך-ערוך להגוף
 46 (ופשיטא – לא באופן שאין בכלל אלא מה
 47 שבפרט), מ"מ, נמשכת וחודרת החיות באופן
 48 שהגוף עצמו נעשה חי.

49 וטעם הדבר – כיון ש"חיות" הו"ע עצמי
 50 (שלמעלה מציור), והעצם נמשך וחודר בכל מקום,
 51 בכל נקודה ופרט שבו, ובאופן שבכל נקודה ופרט
 52 נמשך החיות (העצם) בשוה, ודוגמתו בזמן –
 53 שהחיות היא בכל רגע, ללא הפסק כלל (שהרי
 54 ההפסק לרגע אחד ח"ו הוא היפך ענין החיים
 55 רח"ל), היינו, שבכל רגע ישנו עצם ענין החיות.

56 ו. ומזה מובן גם בנוגע להחיות באלול – ח"י
 57 אלול:
 58 נוסף לכך שאלול הוא הכלל דעבודת בני,
 59 ניתוסף בח"י אלול הדגשת החיות (הפנימיות
 60 והעצם) דכללות העבודה – ההתקשרות דישראל
 61 עם הקב"ה, שהיא גם החיות (המהות) דישראל
 62 (האדם העובד), "ישראל וקב"ה כולא חד"⁴⁶.

1 נקודה בזמן ובמקום קשורה עם הנקודה הכללית
 2 שכוללת כל מציאות הזמן והמקום.

3 [ויומתק יותר ע"פ תורת הבעש"ט ואדמו"ר
 4 הזקן³⁸ שבכל רגע מתחדשת הבריאה כולה מאין
 5 ואפס המוחלט ליש³⁹ – שעפ"ז י"ל, שבכל רגע
 6 פרטי (נקודה אחת בזמן) כלולה הבריאה כולה
 7 (כולל גם בריאת הזמן), ע"ד וברוגמת התהוות
 8 הבריאה מאין ליש בפעם הראשונה, ביום הראשון
 9 (וברגע הראשון) דששת ימי בראשית, שבו נבראו
 10 "כל תולדות שמים וארץ"⁴⁰ מאין ליש, באופן של
 11 נקודה אחת⁴¹ הכוללת כל הבריאה כולה⁴²].

12 ועפ"ז יש לבאר גם בנוגע לעבודת התשובה
 13 שהיא "בשעתא⁴³ חדא וברגע חדא"⁴⁴ – דלכאורה,
 14 איך אפשר שברגע אחד יתקן וישלים החסרון
 15 בעבודה במשך זמן ובמיוחד בזמן ארוך (שנה שלימה,
 16 כמה שנים, מהתחלת ימי חייו, ועד – בגלגול
 17 שלפנ"ז)?! והביאור בזה – ע"פ האמור – שברגע
 18 פרטי משתקף כללות הזמן, ולכן, אפשר ויכולים
 19 לתקן ולהשלים בו גם משך זמן ארוך, ועד –
 20 לכללות הזמן.

21 וענין זה הוא בהדגשה יתירה בחודש אלול
 22 (חודש התשובה והחשבון) – שבכל רגע פרטי שבו
 23 מודגש שהוא זמן כללי השייך ופועל על ובכל
 24 השנה כולה, ומודגשת בו כללות העבודה, ובכל
 25 הכחות והדרגות, כנ"ל.

38 שח"י אלול הוא יום הולדתם – שמזלם גובר (ראה
 ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובקה"ע שם).

39 שעהיה"א בתחלתו.

40 פרש"י בראשית א, יד.

41 נקודה אחת הקשורה עם אחדותו של הקב"ה – שהרי יום
 ראשון שבו נבראו כל תולדות השמים והארץ נקרא בכתוב "יום
 אחד" (בראשית א, ה), ויתירה מזה – "שהי' הקב"ה יחיד
 בעולמו" (פרש"י עה"פ), לא רק "אחד", שיש צורך לשלול
 מציאות אחרת (ע"ד מ"ש "יש אחד ואין שני לו"), אלא "יחיד",
 שאין נתינת מקום (ובמילא אין צורך לשלול) מציאות אחרת.

42 כמ"ש הרמב"ן (ר"פ בראשית) ש"אין אצלנו בלשון
 הקודש בהוצאת ה"ש מאין אלא לשון ברא . . הוציא מן האפס
 הגמור המוחלט יסוד דק מאד . . חומר הראשון (היולי). . בבריאה
 הזאת שהיא נקודה קטנה דקה . . נבראו כל הנבראים בשמים
 ובארץ כו".

43 זח"א קכט, סע"א.

44 ובלשון המשנה בפרקי אבות דשבת זה – "שעה אחת
 בתשובה כו" (פ"ד מ"ז), "שעה" מלשון הפנה (ראה לקו"ת
 דרושי ר"ה סא, א. סג, ד. ובכ"מ).

45 ולהעיר שנפש וגוף בערכם זל"ז הם מהות ומציאות (ד"ה
 כי עמך ה'ש"ת פ"ב, ובכ"מ).

46 ראה זח"ג עג, א.

והשראת החיות⁴⁹, וממנו מתפשטת החיות לכל אברי
 הגוף, ודוגמתו בראש השנה (וחודש תשרי) שכולל
 החיות דכל השנה, ובהתאם לכך נעשה החשבון-צדק
 דראש השנה וחודש תשרי ביום ח"י אלול, שבו
 מודגש ביותר ענין החיות, שמצד זה נעשה התיקון
 דכל השנה כולה בתכלית השלימות.
 ז. ויש להוסיף, שהחיות דאלול (ההתקשרות
 דישראל עם הקב"ה) מודגשת בעיקר בעבודת
 התפלה – "אני לדודי ודודי לי" – לא (רק) בתור
 עבודה פרטית, א' מחמשה עניני העבודה שבר"ת
 דאלול, אלא בתור כללות העבודה דאלול⁵⁰:
 "תפלה" – היא מלשון חיבור (כמו התופל כלי
 חרס⁵¹), שענינה הוא החיבור וההתקשרות דישראל
 עם הקב"ה בתכלית השלימות, באופן נעלה יותר
 מאשר ע"י גמ"ח ותורה – כמודגש בדרשת חז"ל⁵²
 על הפסוק⁵³ "בכל קראנו אליו" (ענין התפלה),
 "אליו ולא למדותיו", היינו, שע"י התפלה נעשה
 ההתקשרות והחיבור דישראל עם מהותו ועצמותו
 ית' כפי שהוא למעלה מכל גדר ותואר, דלא
 כבגמילות-חסדים, שבה מודגש החיבור עם מדת
 חסדו של הקב"ה ("מדותיו")⁵⁴, ועד"ז בתורה,
 שבה מודגש החיבור והיחוד עם חכמתו של
 הקב"ה, משא"כ תפלה שהיא "אליו" (ולא

1 ובהתאם לכך נעשה גם החשבון-צדק – בי"ב
 2 הימים מח"י אלול עד ר"ה כנגד י"ב חדשי השנה
 3 – באופן של עבודה חדשה:
 4 החשבון-צדק שבהתחלת חודש אלול (לפני ח"י
 5 אלול) הוא (בעיקר) הסך-הכל (כלל) דכל פרטי
 6 העבודה דכל השנה כולה, להתבונן כיצד היתה
 7 עבודתו בג' הקוין תורה עבודה וגמ"ח, כיצד היתה
 8 הנהגתו במחשבה דיבור ומעשה וכו' – הכלל
 9 דהעבודה.

10 ואילו החשבון-צדק שמתחיל בח"י אלול הוא
 11 (בעיקר) בנוגע לעצם ההתקשרות עם הקב"ה
 12 (ומדת ואופן התגלותה בעבודה בפועל), היינו,
 13 שבעשיית החשבון-צדק לא נרגש (כ"כ) הציור
 14 הפרטי דעניני העבודה (תורה או גמ"ח כו'), כי אם
 15 (בעיקר) עצם ההתקשרות דישראל עם הקב"ה –
 16 החיות דכללות העבודה.

17 ומצד הדגשת ענין החיות ניתוסף גם בתיקון
 18 ושלימות העבודה דכל משך הזמן (שנה שלימה
 19 כו') ברגע אחד:

20 כאשר החשבון-צדק והתשובה הוא בהכלל דכל
 21 העבודה – כיון שהכלל רק משתקף בהפרט, ולא
 22 באופן שהכלל עצמו חודר בהפרט, הרי פעולת
 23 הכלל דחודש אלול בכל פרטי העבודה דכל השנה
 24 כולה (שבזמן כללי יתוקנו כל הפרטים) אינה
 25 בתכלית השלימות;

26 אבל כאשר החשבון-צדק והתשובה הוא בענין
 27 החיות, עצם ההתקשרות דישראל עם הקב"ה – כיון
 28 שהחיות חודרת בכל פרט באופן שמציאות הפרט
 29 הו"ע החיות (דבר חי), היינו, שבכל פרט ובכל רגע
 30 ישנו עצם ענין החיות, הרי ע"י העבודה (תשובה)
 31 ברגע אחד נעשה התיקון דכל משך הזמן בתכלית
 32 השלימות, כיון שהחיות (ההתקשרות דישראל עם
 33 הקב"ה) היא המהות דהכלל ודהפרטים גם יחד.

34 ועפ"ז יומתק שח"י אלול עצמו הוא יום
 35 החשבון-צדק דחודש תשרי, החל מראש השנה,
 36 "ראש" דייקא (ולא תחילה)⁴⁷, ועד"ז כללות חודש
 37 תשרי אותיות "רשית"⁴⁸ – כי, ראש השנה (וחודש
 38 תשרי) הוא כמו ה"ראש" שבאדם שבו משכן

(49) ראה תניא פנ"א.

(50) ולהעיר, שתפלה (כקו פרטי) נקראת בשם "עבודה" (תורה
 עבודה וגמ"ח) – שם כללי לכל עניני העבודה (ע"ד שמצינו
 בכמה ענינים שפרט וכלל נקראים בשם אחד, ולדוגמא: "טהרות"
 – שם של מסכת פרטית, וגם שם של סדר שלם (כלל). "כוכב"
 – שם כוכב פרטי, וגם שם כללי לכל הכוכבים. וכיו"ב).

(51) לשון המשנה – כלים פ"ג מ"ה. וראה תו"א תרומה עט,
 סע"ד. ובכ"מ.

(52) פירס (בשם הספרי*) של"ב פ"ב. סידור (עם דא"ח) שער
 הק"ש פה, ב ואילך. סהמ"צ להצ"צ קיז, א ואילך.

(53) ואתחנן ד, ז.

(54) להעיר ממ"ש בפרשתנו (כח, ט) "והלכת בדרכיו", ודרשו
 חז"ל (סוטה יד, ***) "הלך אחר מדותיו של הקב"ה מה הוא כו'
 אף אתה כו'". ועד"ז דרשו חז"ל על הפסוק "ובו תדבקון" (ראה
 יג, ה), "הדבק בדרכיו גמול חסדים כו'" (פרש"י עה"פ. וראה
 בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 53 ואילך), היינו, שהדביקות שע"י
 גמילות חסדים (וכיו"ב) היא בדרכיו ("מדותיו") בלבד.

(* ולהעיר שבספרי שלפנינו – ליתא.

(**) בסוטה שם: "מאי דכתיב אחרי ה' אלקיכם תלכו" (שבפ' ראה).
 אבל ברמב"ם הל' דעות פ"א ה"ה: "שנאמר והלכת בדרכיו. כך
 למדו בפירוש מצוה זו מה הוא כו' אף אתה כו'". וכ"ה בשו"ע אדה"ז
 או"ח סקנ"ו ס"ג (ומסיים: "וכן שאר כל המדות שיש באדם צריך
 להדמות עצמו בהם לבוראו כו'"). ואכ"מ.

(47) ראה לקו"ת פרשתנו מא, ג. ובכ"מ.

(48) בעה"ט עקב יא, יב.

28 התורה⁶⁰, ובפרט ע"י לימוד פנימיות (סתים) 28
 29 התורה, שעל ידה נעשית ההתקשרות דפנימיות 29
 30 (סתים) דישאל עם הפנימיות (סתים) דהקב"ה⁶¹. 30
 31 ה. ובכהנ"ל ניתוסף עליו מיוחד בקביעות שנה 31
 32 זו – שח"י אלול חל ביום הש"ק: 32
 33 יום השבת כולל כל ימי השבוע [הן בנוגע 33
 34 להעילוי והשלימות ("ויכולו"⁶²) דימי השבוע שלו, 34
 35 והן בנוגע להמשכת הברכה לימי השבוע 35
 36 שלאחריו, "מיני" מתברכין כולהו יומין⁶³] – 36
 37 (שהם) כללות הזמן, ויתירה מזה – שיום השבת 37
 38 הוא למעלה מהזמן⁶⁴. 38
 39 זאת ועוד: ביום הש"ק מודגש יותר ההתקשרות 39
 40 והחיבור דישאל עם הקב"ה כולל ובמיוחד ע"י 40
 41 ההוספה בעבודת התפלה ובלימוד פנימיות 41
 42 התורה⁶⁵. 42
 43 ומזה מובן שכאשר ח"י אלול חל ביום השבת 43
 44 ניתוסף עוד יותר בהמשכת החיות⁶⁶ באלול, שכל 44
 45 עניני העבודה דאלול יהיו חדורים בהענין ד"אני 45
 46 לדודי ודודי לי", שעיי"ז ניתוסף עוד יותר 46
 47 בהחשבון-צדק והתשובה על כללות הזמן, שנכלל 47
 48 ביום השבת. 48
 49 ט. ויש לקשר כהנ"ל עם פרשת השבוע – 49
 50 פרשת תבוא: 50
 51 בהתחלת פרשת השבוע מדובר אודות מצות 51
 52 ביכורים – "ולקחת מראשית כל פרי האדמה 52
 53 וגו'"⁶⁷. 53
 54 ומבואר במדרשי חז"ל⁶⁸ ש"ביכורים" קאי על 54
 55 בנ"י, שנקראים "ראשית" ("קדש ישראל לה" 55

1 למדותיו⁵⁵), החיבור וההתקשרות עם מהותו 1
 2 ועצמותו ית' ממש. 2
 3 ועפ"ז יש לבאר הדיוק בפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר 3
 4 שח"י אלול הוא היום שהביא ומביא חיות באלול, 4
 5 ומוסיף לבאר בפרטיות יותר שח"י אלול נותן חיות 5
 6 בעבודה דאני לדודי ודודי לי – שענין החיות קשור 6
 7 בעיקר עם "אני לדודי ודודי לי" (תפלה⁵⁶), 7
 8 ההתקשרות והחיבור עם הקב"ה, והפעולה דח"י 8
 9 אלול היא שבכל עניני העבודה דחודש אלול (כל 9
 10 החמשה ר"ת, הכוללים כל עניני העבודה) יהי' 10
 11 מודגש (לא כ"כ הציור הפרטי דעניני העבודה, אלא) 11
 12 החיות דכללות העבודה, ההתקשרות דישאל עם 12
 13 הקב"ה, "אני⁵⁷ לדודי ודודי לי". 13
 14 ומזה מובן שמח"י אלול ואילך צריכה להיות 14
 15 הוספה מיוחדת בעבודת התפלה. כלומר, נוסף על 15
 16 ההוספה בעבודת התפלה בכל חודש אלול, 16
 17 כדאיא בספרים⁵⁸ שגם תלמידי חכמים שעיקר 17
 18 עסקם בכל השנה בלימוד התורה, צריכים לקחת 18
 19 מזמן לימוד התורה ולהוסיף בתפלה ותחנונים 19
 20 וסליחות, ניתוסף בח"י אלול הדגשה עיקרית (נוסף 20
 21 על הענין דבקשת סליחה כו') על ההתקשרות 21
 22 והחיבור דישאל עם הקב"ה. 22
 23 ולא עוד אלא שגם בנוגע להוספה בלימוד 23
 24 התורה שבחודש אלול (כמשנ"ת בארוכה 24
 25 בהתוועדות שלפנ"ז⁵⁹ השייכות המיוחדת דלימוד 25
 26 התורה לחודש אלול) צ"ל הדגשה מיוחדת על ענין 26
 27 התפלה שבתורה – ההתקשרות עם נותן 27

(55) ומובן שהשליה ד"מדותיו" אינה בנוגע ל"מדות" דוקא
 ביחס ל"מוחין", אלא לכל ענין של גדר ותואר ומדידה ("מדות"
 גם מלשון מדידה).

(56) להעיר מהמבואר בלקו"ת (בלק ע, ד ואילך) שהתפלה
 היא כמשל חוט השדרה [כמארו"ל "הני י"ח (ח"י) ברכאן
 דצלוחא]. כנגד שמונה עשרה חוליות שבשדרה" (ברכות כה,
 ב. זח"ג רנה, סע"ב)] שמעמיד ומקיים כל אברי הגוף, ועל ידו
 נמשך החיות* מהמוחין לכל אברי הגוף.

(57) ויש לומר, ש"אני (לדודי)" קאי על עצם הנשמה שלמעלה
 מכל החמשה שמות שנקראו לה (כולל יחידה) שכנגד חמשת
 הר"ת ד"אלול" (ראה גם סה"ש תשמ"ט ע' 692).

(58) ברכי יוסף על שו"ע או"ח סתקפ"א סק"ו. הובא באלף
 למטה על מטה אפרים שם סקט"ו.

(59) קונטרס משיחות ש"פ שופטים שנה זו ס"ט.

(60) ולהעיר, שגם ענין החיים שבתורה – "חיינו ואורך ימינו",
 ובלשון חז"ל (תענית בסופה ובפרש"י) "דמוסיף יוסף", "יוסיף
 חיים על חיינו" – הוא מצד ההתקשרות עם הקב"ה (נותן התורה),
 כמ"ש (ואתחנן ד, ד) "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם
 היום".

(61) ראה לקו"ת ויקרא ה, ג. נציבים מו, א. ובכ"מ.

(62) בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. אוה"ת עה"פ.

(63) זח"ב סג, ב. פת, א.

(64) ראה לקו"ת שה"ש כה, סע"א. ובכ"מ.

(65) ראה אגה"ק ס"א (קג, א). קונטרס עץ החיים פכ"ה (ע' 53).

ועוד.

(66) להעיר מהשייכות ד"חיות" ליום השבת – להיותו מעין
 ודוגמת "יום שכולו שבת ומנוחה לחייו העולמיים" (תמיד בסופה),
 מקור החיות.

(67) כו, ב.

(68) ראה בי"ר רפמ"ו. זח"ג קכא, רע"א. רנג, א. ועוד.

(* ומרומז גם במספר החזויות דחוט השדרה (וכנגדן מספר ברכות
 התפלה) – שמונה עשרה. "חי").

22 בתחתונים⁷⁸, כמרומז בהתחלת הפרשה – "והי'
 23 כי תבוא אל הארץ גו' וירשתה וישבת בה",
 24 שהארץ הלזו הגשמית נעשית ארץ ישראל, ע"י
 25 עבודתם של ישראל בכיורו העולם, שזהו"ע כיבוש
 26 וירושת ארץ שבע אומות⁷⁹, עד לכיבוש וירושת
 27 ארץ עשר אומות (כולל גם קיני קניזי וקדמוני)
 28 לעתיד לבוא, לאחר ההתחלה בכיבוש וירושת
 29 ארץ סיחון ועוג שבעבר הירדן המזרחי, כמ"ש
 30 בסיום הפרשה⁸⁰ "ונקח את ארצם ונתנה לנחלה
 31 לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשי" (כמדובר
 32 בארוכה בהתוועדות שלפנ"ז⁸¹).
 33 י. ויש להוסיף, שתוכן ענין החיות דאלול
 34 (ההתקשרות וחיבור דישראל עם הקב"ה) מודגש
 35 גם בהמשך הפרשיות שלאח"ז שקורין (ולומדים,
 36 כולל בשיעורי חת"ת) בחודש אלול, והמשכו
 37 בחודש תשרי (שאו נעשה הגילוי ד"ודודי ליי"):
 38 פרשת נצבים-וילך⁸² (כבקיעות שנה זו שהן
 39 מחוברין): נצבים – "אתם נצבים היום כולכם לפני
 40 ה' אלקיכם ראשיכם שבטיכם וגו' מחוטב עציך עד
 41 שואב מימך לעברך בכרית גו'", שכל בני'
 42 (שנחלקים לעשרה סוגים⁸³) הם במעמד ומצב
 43 ד"כולכם", "לאחדים כאחד"⁸⁴, מצד ההתקשרות
 44 וחיבור דישראל עם הקב"ה, "נצבים⁸⁵ גו' לפני ה'

1 ראשית תבואתו"⁶⁹), ע"ש שקדמו לעולם,
 2 כמארז"ל⁷⁰ שמחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר,
 3 אפילו לתורה (שנקראת תרומה, תורה מ'⁷¹,
 4 וביכורים קודמין לתרומה⁷²), כיון שישראל וקוב"ה
 5 כולא חד.
 6 ותוכן הענין דהבאת ביכורים (כמבואר בדרושי
 7 חסידות⁷³) – שהנשמה שירדה למטה תתקשר
 8 ותתחבר עם עצם הנשמה למעלה, ועד לאשתאבא
 9 בגופא דמלכא⁷⁴, אשר, ענין זה נעשה ע"י עבודת
 10 התפלה (כמארז"ל⁷⁵ ש"צפה משה ברוח הקודש .
 11 (ש)הביכורים עתידין ליפסק עמד והתקין לישראל
 12 שיהיו מתפללין ג' פעמים בכל יום"), שעל ידה
 13 נעשה ההתקשרות והחיבור דישראל עם הקב"ה.
 14 ועפ"ז יש לבאר הקשר והשייכות דח"י אלול
 15 לפרשת תבוא⁷⁶ – שתוכן ענין החיות דאלול
 16 (ההתקשרות דישראל עם הקב"ה) מודגש גם
 17 בפרשת השבוע בענין הביכורים⁷⁷, שרומז על
 18 מעלתם של ישראל שהם חד עם קוב"ה.
 19 ועוד ענין בזה – שמצד מעלתם של ישראל
 20 בהתקשרות וחיבור עם הקב"ה, נשלמת על ידם
 21 כוונת הבריאה שנתאוהה הקב"ה להיות לו ית' דירה

(69) ירמ' ב, ג.

(70) ב"ר פ"א, ד.

(71) זח"ג ע"ט, א.

(72) רמב"ם הל' תרומות פ"ג הכ"ג.

(73) ראה בארוכה אוה"ת ריש פרשתנו. ועוד.

(74) זח"א ר"ז, ב.

(75) תנחומא ריש פרשתנו.

(76) שהרי ח"י אלול חל לעולם בסמיכות לפ' תבוא, ובפרט

בקביעות שנה זו שח"י אלול חל ביום הש"ק פ' תבוא.

(77) להעיר, שבביכורים מרומז גם הענין דחשבון-צדק על

כללות הזמן (שניתוסף בו עוד יותר ע"י המשכת החיות באלול,

כנ"ל ס"ו) – במקרא ביכורים, מהמעמד ומצב ד"ארמי אובד אבי

גו" (בהתחלת הזמנים) עד למעמד ומצב ד"הבאתי את ראשית

פרי האדמה גו" (כו, ה"יו"ד)*. ועד"ז בהמשך הפרשה בענין

וידו מעשרות – "בערתי הקודש מן הבית גו' לא אכלתי באוני

ממנו וגו" (שם, יג"ד), ע"ד חשבון-צדק, ועד ל"השקיפה גו" (שם,

טו), "כל השקפה שבתורה כו' וזה בלשון ברכה" (ירושלמי

מעשר שני פ"ה ה"ה), דיש לומר, שרומז על העילוי דאתהפכא

חשוכא לנהורא שבעבודת התשובה, מצד ההתקשרות וחיבור

דישראל עם הקב"ה**.

(* ולהעיר ש"אין קורין מקרא ביכורים אלא בזמן שמחה" (פרש"י שם,

יא) ד"ל שרומז גם על החשבון-צדק והתשובה בשמחה דוקא.

** ולהעיר מפתגם אדמ"ר האמצעי בנגע (להמשך הפרשה

בקריאת התוכחה (שבה מודגש הפיכת הענינים הבלתי-רצויים

לברכה (ראה לקו"ת בחוקותי מז, סע"א ואילך. ובכ"מ)) – שכשאבא

(אבינו שבשמים) קורא שומענים רק ברכות ("היום יום" יו אלול)

(78) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(79) כולל גם הכיבוש דארץ הגרגשי – שלא הי' צורך

במלחמה (בדרך אתכפיא), כיון ש"גרגשי עמד ופנה מפניהם

מאליו" (פרש"י תשא לג, ב, לד, יא. וראה לקו"ש חכ"א ע' 223

ואילך), היינו, שהבירור נעשה באופן של אתהפכא – ולהעיר

מהשקו"ט אם גרגשי הוא בכלל הציווי "לא תחי' כל נשמה"

לאחרי ש"עמד ופנה כו"*** (ראה לקו"ש שם ע' 227-8. וש"נ).

ואכ"מ.

(80) כט, ז.

(81) קונטרס משיחות ש"פ חוקת. ועוד.

(82) שמתחילין לקרוא במנחת ש"פ תבוא.

(83) זח"ב פב, א.

(84) לקו"ת ר"פ נצבים.

(85) "נצבים" דייקא – עמידה בתוקף, מלשון נצב מלך

(אוה"ת נצבים ס"ע א"רא ואילך), שקאי גם על התוקף והחוזק

בהתקשרות וחיבור דישראל להקב"ה ("אני לדודי").

*** ולהעיר, שהענין ד"עמד ופנה" (גלות) הוא ע"ד ובדוגמת מיתת,

כמ"ש החינך (מצוה תי) ש"צער גלות שקול כמעט כצער מיתתה

שנפרד האדם מאהביו ומארץ מולדתו" (יש לומר שענין זה מודגש

אצל אוה"ע יותר מאשר אצל בני". כיון שהשייכות לגשמיות ("ארץ

מולדתו") אצל אוה"ע היא יותר מאשר אצל בני" (כי אצל בני"

נשמתם עיקר וגופם 29). ובמילא גם צער הגלות גדול יותר להחשב

כמו מיתת. אבל לאידך רק בישראל הענין דגולה משולחן אביו.

ונצ"ו.

26 יא. ויש לקשר זה גם עם פרקי אבות שלומדים
 27 בשבת זה – פרק שלישי ופרק רביעי:
 28 בפרקים אלה מודגשים המספרים שלשה
 29 וארבעה – הן בשמות הפרקים, פרק שלישי ופרק
 30 רביעי, והן בהתוכן דהתחלת וראש הפרקים: בפרק
 31 שלישי – "הסתכל בשלשה דברים כו"⁹³, ובפרק
 32 רביעי – "איזהו חכם כו' גבור כו' עשיר כו'
 33 מכובד" – ארבע מעלות כלליות דהאדם.
 34 ומספרים אלה (שלשה וארבעה) רומזים על
 35 נללות בני", וגם על כללות העבודה דבני":
 36 כללות בני" – שלשה אבות וארבע⁹⁴ אמהות
 37 דכל בני". ובצירוף שניהם (שלשה וארבעה) נעשה
 38 מספר שבע – שרומז על שבעת הנרות ד"מנורת
 39 זהב כולה"⁹⁵, שבעת הסוגים שבנשמות ישראל⁹⁶.
 40 וכללות עבודת בני" – עבודת המוחין⁹⁷, ג'
 41 מוחין (חכמה בינה דעת), ובפרטיות יותר ד'
 42 מוחין, כמודגש בתפילין של ראש⁹⁸ שיש בהם
 43 שי"ן של ג' ראשין ושי"ן של ד' ראשין, כנגד ג'
 44 מוחין וד' מוחין (כי מוח הדעת נחלק לשנים –
 45 חסד וגבורה)⁹⁹. ובצירוף שניהם (שלשה וארבעה)
 46 נעשה מספר שבע – שרומז על עבודת המדות (ז'
 47 מדות)¹⁰⁰.

93 ובמשנה זו עצמה – שלש בבות: (א) ההודעה הכללית
 ד"הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה", (ב)
 ה"שלשה דברים" שצריך להסתכל בהם – "דע מאין באת ולאן
 אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן וחשבון", (ג) ומבאר ומפרט
 – "מאין באת מטפה סרוחה, ולאן אתה הולך למקום עפר רמה
 ותולעה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי
 המלכים הקב"ה" (אף שהי יכול לכוללם בקיצור בכבא אחת,
 כמשנת במק"א "הש"ש תשמ"ח ח"ב ע' 434 ואילך. ועוד).
 94 ויש לומר, שמספר ארבעה רומז גם על שלשה אבות ביחד
 עם דוד המלך, רגל הרביעי דהמרכבה (זהר ח"א רמח, ב. ח"ג
 רסב, ב. ועוד).
 95 זכרי' ד, ב.
 96 ראה לקו"ת ר"פ בהעלותך. ובכ"מ.

97 ובפרטיות יותר – לא רק מוחין שלצורך המדות, אלא גם
 מוחין כשלעצמם – לעתיד לבוא (שהרי העבודה בזמן הזה היא
 בבירור המדות, ולעתיד לבוא תהי' עבודת המוחין (ראה בארוכה
 מאמרי אדהאמ"צ דברים בתחלתו)), ומעין זה – בסוף זמן הגלות,
 בסמיכות להגאולה, שאז יקיים היעוד "מלאה הארץ דעה את ה'
 כמים לים מכסים" (ישעי' יא, ט. רמב"ם בסיום וחותם ספרו
 "משנה תורה").

98 להעיר ממ"ש בפרשת השבוע (כח, יו"ד) "וראו כל עמי
 הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", ודרשו חז"ל (ברכות ו,
 א. וש"ג) "אלו תפילין שבראש".

99 ראה סידור (עם דא"ח) שער התפילין יד, ב. ובכ"מ.
 100 נוסף על התכלותם במוח הדעת שנחלק לחסד וגבורה
 – אהבה וענפי' ויראה וענפי' (תניא ספ"ג).

1 אלקיכם", ובאופן ד"לעברך בברית גו", "להיות
 2 שניהם עוברים בתוך גוף אחד להיות לאחדים"⁸⁴;
 3 וכל זה – באופן ד"וילך", "ילכו"⁸⁶ מחיל אל חיל
 4 (עד) יראה אל אלקים בציון"⁸⁷, דכשם שהקב"ה
 5 הוא אין-סוף, כך גם ההתקשרות וחיבור דישראל
 6 עם הקב"ה היא בעילוי אחר עילוי עד אין-סוף.

7 פרשת האזינו – "האזינו השמים גו' ותשמע
 8 הארץ", "קרוב לשמים ורחוק מן הארץ"⁸⁸ – דאף
 9 שמצד סדר הבריאה הרי אפילו ישעי' (שראה
 10 המרכבה (דעולם הבריאה⁸⁹)) אומר "שמעו שמים
 11 והאזינו ארץ"⁹⁰, להיותו "קרוב לארץ ורחוק מן
 12 השמים"⁸⁸, מ"מ, מצד ההתקשרות וחיבור דישראל
 13 עם הקב"ה, כאו"א מישראל הוא "קרוב לשמים
 14 ורחוק מן הארץ".

15 פרשת ברכה – "וזאת הברכה אשר ברך משה
 16 איש האלקים את בני ישראל" עד "לעיני כל
 17 ישראל" – שעניניו של "משה איש האלקים"
 18 נמשכים (ברכה מלשון המשכה⁹¹) לכל בני באופן
 19 גלוי, ועד "לעיני כל ישראל".

20 ופרשת בראשית – "בראשית ברא אלקים את
 21 השמים ואת הארץ" – שמצד ההתקשרות וחיבור
 22 דבני עם הקב"ה פועלים המשכת וגילוי אלקות
 23 בעולם, שבשמים ובארץ וכל צבאם יהי' ניכר
 24 ש"בראשית ברא אלקים"⁹², שזהו"ע דבירור
 25 העולם, לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

ולהעיר, שענין זה מרומז גם בר"ת ד"אני לדודי" – "אז" (ב'
 תיבות ראשונות ד"אלול"), "לשון כח וחזק, כמו ואת אילי הארץ
 לקח" (טווא"ח ס"ה). וענין זה מודגש ביותר בשנה זו – שבט"ו
 אלול (קיימא סיהרא דאלול באשלמותא), והמשכו בח"י אלול,
 מלאו צ"ג שנה להתייסדות ישיבת תומכי תמימים – שמספר צ"ג*
 הוא ג"פ א"ל (כמבואר בענין "מגן" (שמספרו צ"ג) בגימטריא ג"פ
 א"ל (מאור"מ, ת. קה"י בערכו)), היינו, שהענין ד"אל" (כח
 וחזק) הוא באופן של חזקה (בתלת זימני הוי חזקה).

86 תהלים פד, ח.
 87 להעיר ש"ציון" רומז (גם) לפנימיות ועצם הנשמה (ראה
 לקו"ת ר"פ דברים. ובכ"מ).
 88 ספרי ר"פ האזינו.
 89 ראה לקו"ש חכ"ד ע' 630 בהערה. וש"נ.
 90 ישעי' א, ב.
 91 תו"א מקץ לו, ג. ובכ"מ.
 92 כולל גם שניכר ענין ההתהוות מאין ליש, ש"הוא לבדו
 בכחו ויכלתו לברוא יש מאין כו" (אגה"ק ס"כ).

(* להעיר מלקוטי לוי"צ לזח"ג (ע' קצ) בענין צ"ג כלי שרת שהיו
 מוציאים בכל יום בביהמ"ק (משנה תמיד פ"ג מ"ד). שצ"ג הוא "כנספר
 אח"ד וע"ד. כי בבהמ"ק הי' היחוד דייחוד"ע וייחוד"ת).

27 ניכר ומודגש הקשר והשייכות לכללות העבודה,
 28 להיותו חדר בהחיות דאלול, כנ"ל.
 29 וכן יש להוסיף בעבודת התפלה, הן מצד הדגשת
 30 קו התפלה בין החמשה ר"ת דאלול, והן – ובעיקר
 31 – מצד נקודת החיות דאלול (כנ"ל ס"ז);
 32 להוסיף בלימוד התורה, ובפרט הלימוד בענינים
 33 שהזמן גרמא, עניני אלול, ר"ה ויוהכ"פ, וחג
 34 הסוכות¹⁰⁶, הן בנגלה דתורה והן בפנימיות התורה;
 35 ולהוסיף בגמילות חסדים, ובפרט ההשתדלות
 36 בנתינת צרכי החג באופן של הרחבה לכל
 37 הזקוקים¹⁰⁷, החל מר"ה, שנאמר בו¹⁰⁸ "אכלו
 38 משמנים ושתו ממתקים", ערב יוהכ"פ ("כל האוכל
 39 ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה
 40 תשיעי ועשירי"¹⁰⁹), מוצאי יוהכ"פ, שנאמר בו¹¹⁰
 41 "לך אכול בשמחה לחמך", ועאכו"כ חג הסוכות
 42 ושמע"צ, "זמן שמחתנו", "אין שמחה אלא בבשר
 43 . . אין שמחה אלא ביי"ן"¹¹¹ (כולל הענין דהכנסת
 44 אורחים¹¹² שעיקרו ביו"ט¹¹³), ובהדגשה יתירה
 45 בקביעות שנה זו – שהימים טובים דר"ה (הן בא"י
 46 והן בחו"ל), חג הסוכות ושמע"צ ושמח"ת
 47 (בחו"ל) הם בימים חמישי ושישי, (ומיד לאחריהם)
 48 יום השבת – ג' ימים רצופים. וכל זה – מתוך
 49 חיות, שמחה וטוב לבב¹¹⁴.
 50 יג. ויה"ר שקבלת החלטות טובות בכהנ"ל
 51 תמהר ותזרוז ותביא בפועל את הגאולה האמיתית
 52 והשלימה ע"י משיח צדקנו.

1 וההקדמה לאמירת ולימוד פרקים שלישי
 2 ורביעי, היא, משנת¹⁰¹ "כל ישראל יש להם חלק
 3 לעולם הבא, שנאמר¹⁰² ועמך כולם צדיקים לעולם
 4 ירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר":
 5 במשנה זו מודגשת ההתקשרות וחיבור דישראל
 6 עם הקב"ה – "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר",
 7 שלכן, "כל ישראל", מבלי הבט על מעמדם ומצבם
 8 בקיום התומ"צ, "יש להם חלק לעולם הבא"¹⁰³,
 9 מצד מעלתם שלמעלה אפילו מהתורה.
 10 ומשנה זו היא ההקדמה לפרקים שלישי
 11 ורביעי¹⁰⁴ – שבזה מרומז שההתקשרות וחיבור
 12 דישראל עם הקב"ה (תוכן משנת "כל ישראל כו")
 13 נמשך וחודר בכללות העבודה דבנ"י (שמרומזים
 14 בפרקים שלישי ורביעי), ע"ד וכדוגמת המשכת
 15 החיות דאלול בכל עניני העבודה.
 16 יב. ההוראה מהאמור לעיל בנוגע למעשה
 17 בפועל:
 18 מח"י אלול ואילך יש להוסיף ביתר שאת וביתר
 19 עוז בכל עניני העבודה דחודש אלול, עד להוספה
 20 באופן של עבודה חדשה – ע"י המשכת החיות
 21 דאלול, היינו, שבכל עניני העבודה דחודש אלול
 22 ניכר בגלוי ובהדגשה נקודת החיות, עצם
 23 ההתקשרות וחיבור דישראל עם הקב"ה.
 24 ועי"ז ניתוסף גם בהחשובן צדק תיקון
 25 ושלמות דהעבודה במשך כל השנה כולה – שגם
 26 ברגע פרטי שעוסק בעבודה פרטית וענין פרטי¹⁰⁵,

(106) מתחיל מט"ו באלול, שלוששים יום לפני החג (ראה פסחים ו, סע"א ואילך. וש"נ).
 (107) נוסף על ההשתדלות בנוגע לצרכי החג בביתו – שנותן ל"עקרת-הבית" כל הדרוש לצרכי החג, ומתוך כבוד שמכבדה יותר מגופו (יבמות סב, סע"ב. רמב"ם הל' אישות פט"ו הי"ט. וראה שו"ע דאדה"ז ח"ו סוף הל' אונאה וגניבת דעת).
 (108) נחמי' ח, יו"ד. וראה לקר"ש ח"ד ע' 370 ואילך. וש"נ.
 (109) יומא פא, ב.
 (110) שו"ע אדה"ז או"ח סתרכ"ד ס"ט.
 (111) פסחים קט, א.
 (112) ובפרטיות יותר – "אשל", כמ"ש באברהם "ויטע אשל" (וירא כא, לג), ר"ת אכילה שתי לינה (פרש"י סוטה יו"ד, סע"א. ועוד). ויש לומר, שבזה מרומז שאברהם אבינו נטע בישראל ("יצוה את בניו ואת ביתו גו") מדת הכנסת אורחים ליתן להם "אשל", אכילה שתי לינה.
 (113) ראה תר"א ר"פ חיי שרה. ובכ"מ.
 (114) ראה לעיל הערה 10.

(101) סנהדרין ר"פ חלק.
 (102) ישעי' ס, כא. – ולהעיר שפסוק זה הוא בהפטורת פרשת תבוא.
 (103) ויתירה מזה – אפילו אלה שנאמר עליהם (בהמשך המשנה) ש"שאיין להם חלק לעולם הבא", הרי, כיון ש"לא ידח ממנו נדח", בודאי שסו"כ יעשו תשובה (בגלגול זה או בגלגול אחר), ויקבלו חלק בעולם הבא (ראה אג"ק ח"א ע' קמג ואילך. וש"נ). ועפ"ז י"ל, שההודעה "ואלה שאיין להם חלק לעולם הבא" היא (גם) כדי לעוררם לתשובה ולסייעם – ראי' על ענינם הכי עיקרי.
 (104) ויומתק יותר ע"פ הסברא שצריך לומר משנת כל ישראל פעם אחת* – כהקדמה לפרק שלישי ורביעי יחדיו, אף ש"ל שכינן שתוכנם שונה גם ההוראה (והסיום) פירושם שונה.
 (105) ולא רק שנדמה לו שזה ענין פרטי בלבד, אלא שכן הוא באמת.
 (* ועד"ז משנת "רבי חנני" בן עקשיא אומר כו" – פעם אחת. לאחרי סיום פרקים שלישי ורביעי יחדיו.)

12 רבנים פוסקי-דינים בישראל (והולך מספרם
13 ומוסיף) שמשיח צדקנו צריך לבוא תיכף ומיד
14 ממש – "אחישנה" ב"אחישנה".
15 והעיקר – שכן תהי' לנו בפועל ממש, כך,
16 שקריאת התורה במנחת שבת זה תהי' באופן
17 ד"אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם" –
18 בבית המקדש, ושם ישמעו קריאת התורה מפי
19 המלך (כמ"ש בפ' וילך¹²¹) – מלך המשיח ומשה
20 רבינו – "גואל ראשון הוא גואל אחרון"¹²²,
21 וכאמור, תיכף ומיד ממש.

1 ובלשון הכתוב בפרשת השבוע – "תבוא אל
2 הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך וירשת וישבת בה",
3 שכל בניי באים לארצנו הקדושה,
4 ובלשון הכתוב בהפטורה – "כולם נקבצו באו
5 לך גוי"¹¹⁵, "כעב תעופינה וכיונים אל
6 ארובותיהם"¹¹⁶, ותיכף ומיד ממש, כסיום וחותם
7 ההפטורה "אני¹¹⁷ ה' בעתה אחישנה"¹¹⁸, ובפרט
8 לאחרי שעוד בזמן הש"ס "כלו כל הקיצין"¹¹⁹,
9 ועאכ"כ בימינו אלה¹²⁰, בסיומה של שנת ה'תש"נ,
10 ר"ת היתה (ו)תהי' שנת נסים, והכנה לשנת תנש"א,
11 ר"ת תהא שנת נפלאות אראנו, וכהפס"ד דכו"כ

(121) לא, יא ובפרש"י.

(122) שמו"ר פ"ב, ד. ועוד (וראה לקו"ש ח"א ע' 8 ואילך).
– ועפ"ז י"ל, שבגאולה העתידה תתקיים בקשת משה "שלח נא
ביד תשלח" (שמות ד, יג ובפרש"י), שמשה יהי' גם "גואלם
לעתיד" (כמו בגאולה ממצרים, "כימי צאתך מארץ מצרים
אראנו* נפלאות**") – "גואל ראשון הוא גואל אחרון".

(* להעיר מפי' הזוהר (ח"א רסא, ב) ש"אראנו" קאי על משה רבינו.
(** ויש להעיר ש"נא" ("שלח נא ביד תשלח") ר"ת "אראנו נפלאות")

(115) ישע"י ס, ד.

(116) שם, ח.

(117) שם, כב.

(118) וראה סנהדרין צח, א: "זכו אחישנה . . . זכו עם עוני
שמיא" – ע"ד מ"ש לפני"ז "מי אלה כעב תעופינה".

(119) סנהדרין צז, ב.

(120) כולל ובמיוחד – לאחר מלאות ארבעים שנה, ש"נתן ה'
לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע", כמ"ש בסוף פרשת
השבוע (כט, ג).

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום ראשון עמוד א

19 הפרשה 'האשם המושב' היינו קרן וחומש ולא קרן וכפל.
20 הגמרא חוזרת לדינו של רבא בדיני תשלום גזל הגר: **גִּזְמָא, אָמַר**
21 **רַבָּא, גִּזְלַת הַגֵּר שֶׁהַחַיִּיב לְכַהֲנִים פְּלִילָה, לֹא יֵצֵא** הגולן ידי חובתו.
22 וכן אם הִחַיִּירוּהוּ לְחֻצְאֵין – שלא החזיר את כולו בבת אחת, **לֹא**
23 **יֵצֵא**. מבאר רבא, **מֵאֵי טַעְמָא, כִּיּוֹן ד'אָשֵׁם קְרִיבֵיה רְחֻמָּנָא** – התורה
24 כינתה את תשלום גזל הגר בשם 'אשם', שנאמר (שם ה ח) **הָאָשֵׁם**
25 **הַמוּשָׁב לָהּ**, ללמד שכשם שקרבן אינו קרב בלילה ואינו בא
26 לחצאין, כך גזל הגר אינו משתלם בלילה, ואינו משתלם לחצאין.
27 עוד חידש רבא בענין תשלומי גזל הגר: **אָמַר רַבָּא, גִּזְלַת הַגֵּר שְׂאֵין**
28 **בוּ שְׁנֵה פְרוּטָה לְכָל פְּהֵן וְכֵהֵן** מהמשמר המשמש באותו זמן בבית
29 המקדש, **לֹא יֵצֵא** הגולן ידי חובתו בנתינתו לכהנים, אלא עליו
30 להוסיף ממון משלו עד שייגיע לכל אחד מהכהנים שוה פרוטה.
31 **מֵאֵי טַעְמָא, כִּיּוֹן דְּבִתְיָב (שם) 'הָאָשֵׁם הַמוּשָׁב לָהּ' לְכַהֵן, לְלַמֵּד**
32 שאינו יוצא ידי חובתו עד שִׁיֵּחַא בגזילה שיעור הַשְּׂבָה לְכָל פְּהֵן
33 וְכֵהֵן, ופחות משהו פרוטה אינו שיעור השבה.
34 **כְּעֵי רַבָּא, אִם אֵין בוּ** – בגזילתו שוה פרוטה לכל כהן וכהן
35 שבמְשֻׁמְרַת יְהוּדִיבֵי שהם מרובים, ויש בו שיעור שוה פרוטה

1 **מְעַבְב** את הכפרה, כיון שרק הקרן נכתבה בלשון 'אשם', ולא
2 החומש, ואילו לדברי הברייתא, **אֲדַרְבֵּה, תְּשֻׁלוּם הַחַיִּיב מְעַבְב** את
3 הכפרה כיון שהוא קרוי 'אשם', ולא הקרן. מביאה הגמרא את
4 סיום הברייתא: לכך אין לדרוש ש'אשם' הוא החומש, משום
5 **שְׂבָה הוּא אֲמַר** בתחילת הפרשה (שם ה ז) **וְהָשִׁיב אֶת אֲשָׁמוֹ**
6 **פְּרָאשׁוֹ וְחַמִּישְׁתּוֹ, הוּי אֲמַר ש'אָשֵׁם' זֶה כְּרֶן, שְׁהֵרִי מוּזְכָּר שֵׁם**
7 בפירוש 'וחמישתו' ובהכרח ש'אשמו' הוא קרן, והוא הדין גם
8 בספוק 'האשם המושב' יש לדרוש ש'אשם' הוא קרן ו'המושב'
9 הוא חומש.
10 מביאה הגמרא ברייתא שלישית על פסוק זה: **תַּנְיָא אִיךְ, 'אָשֵׁם'**
11 **זֶה כְּרֶן, ו'חַמִּישְׁב' זֶה חוֹמֵשׁ, וְכִנּוּל הַגֵּר הַקְּתוּב מְדַבֵּר**. מבררת
12 הברייתא, או אינו – שמא אין הפסוק עוסק בגולן ובתשלום חומש,
13 אלא 'המושב' זה תשלום כָּפֵל, וְכִנּוּיַת הַגֵּר הַקְּתוּב מְדַבֵּר, שאם
14 גנב מהגר ומת הגר צריך הגנב לתת את תשלומי הקרן והכפל
15 לכהנים. משיבה הברייתא, **כְּשֵׁהוּא אֲמַר (שם) 'וְהָשִׁיב אֶת אֲשָׁמוֹ**
16 **פְּרָאשׁוֹ וְחַמִּישְׁתּוֹ יִסַּף עֲלָיו, הָרִי שְׂבָמִין הַמְשָׁתְלָם פְּרָאשׁ – לְבַדוֹ**
17 **הַקְּתוּב מְדַבֵּר, כְּלוּמַר, באופן שמשלם את הקרן לְבַד ללא תשלומי**
18 **כָּפֵל, והיינו בגזילת הגר ולא בגניבתו, וכן מה שנאמר בהמשך**

לקוטי שיחות פרשת כי-תבוא כרך יט

היום תשנה לשנה הבאה". שהרי לכאורה, צריך היה 27
 רש"י לומר "הביא לשנה הבאה", כפי שהוא אומר לפני 28
 כן "הבאת ביכורים היום", או "תעשה לשנה הבאה", 29
 כלשון הפסוק "ועשית אותם". מדוע אומר רש"י 30
 "תשנה...?" 31

אך לפי האמור לעיל, שהברכה "ושמרת ועשית 32
 אותם" קשורה ודומה לפסוקים שבהמשך, מובנת 33
 הסיבה ללשון רש"י "תשנה": 34

בפסוקים "את ה' האמרת... וה' האמירך..." אומרת 35
 התורה, שהקדוש-ברוך-הוא נותן שכר באופן של מדה 36
 ("האמירך") כנגד מדה⁸ ("האמרת"): על-כך ש"ה' 37
 האמרת" ניתן השכר באותו אופן – "וה' האמירך". 38
 ובמיוחד כאשר "האמרת" ו"האמירך" הם ביטויים 39
 אשר "אין להם עד מוכיח במקרא"⁹, וברור ש"וה' 40
 האמירך" הוא בדיוק בהתאם ל"את ה' האמרת". 41

ולפיכך מסביר רש"י, שגם הברכה "ושמרת ועשית 42
 אותם", הדומה ל"את ה' האמרת... וה' האמירך..." 43
 אינה סתם ברכה, אלא ברכה של "תשנה לשנה הבאה": 44
 בשנה הבאה תשוב ותחזור על אותו מעשה כבשנה זו 45
 – שכר של מדה כנגד מדה. 46

ג.

מדוע מוסבת לפי רש"י הברכה "ושמרת..."
 לענין הביכורים?

אך צריך להבין את לשון רש"י הבאת ביכורים": 47
 בפרשה הסמוכה, לפני הפסוק "היום הזה...", מדובר 48
 אודות דיני מעשר, ואילו אודות דיני ביכורים מדובר 49
 כבר לפני כן, בפרשה שלפני פרשת מעשרות (אמנם, 50
 במילים "וגם נתתיו"¹⁰ הנאמרות בוודאי מעשרות, 51
 מתכוונים לרבות גם תרומה וביכורים¹¹, אך עיקר 52
 הוודאי הוא על מעשרות¹²) – 53

מדוע אומר רש"י "הבאת ביכורים" – שהפסוק 54

א.

רש"י: "ושמרת ועשית אותם" - ברכה ולא
 ציווי

1 בפרשתנו, לאחר פרשת הביכורים ויודי מעשרות,
 2 נאמר¹: "היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות את החוקים
 3 האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם ככל לבבך
 4 ובכל נפשך." ב"דבור המתחיל" השני מצטט רש"י את
 5 המילים "ושמרת ועשית אותם", ומפרש: "בת קול
 6 מברכתו: הבאת ביכורים היום, תשנה לשנה הבאה".

7 למרות שבפשטות מהוות המילים "ושמרת ועשית
 8 אותם" לשון של ציווי, כפי שאכן מסבירים פשטני
 9 המקרא האחרים², אין רש"י מפרש זאת כציווי, אלא
 10 כברכה, והטעם לכך מובן בפשטות, כדברי המפרשים³:

11 כיון שהפסוק "היום הזה..." מופיע לאחר סיום
 12 פרשת הציוויים על הביכורים ועל ויודי מעשרות, ואף
 13 לאחר התיאור של קיום הציוויים למעשה, כפי שמפרש
 14 רש"י על הפסוק⁴ "השקיפה ממעון קדשך" – "עשינו
 15 מה שגזרת עלינו", ואף הפסוקים הכתובים לאחור
 16 "ושמרת ועשית אותם" אינם מדברים על הציוויים,
 17 אלא על שבחם של ישראל: "את ה' האמרת... וה'
 18 האמירך..."⁵ – אין מקום להבין ש"ושמרת ועשית
 19 אותם" הוא ציווי, שאם-כך אין הפסוק קשור לא
 20 לפסוקים שלפניו ולא לפסוקים שלאחריו.

21 לפיכך מסביר רש"י ש"ושמרת ועשית אותם" היא
 22 ברכה לישראל על קיום מצות ביכורים, וכך שייך
 23 הפסוק גם לפסוקים שלאחריו, שאף הם מדברים על
 24 שבחם של ישראל, הזוכים ל"וה' האמירך..." משום
 25 ש"את ה' האמרת..."⁶.

ב.

"תשנה" - מדה כנגד מדה

26 בכך מובן גם הדיוק בלשון רש"י "הבאת ביכורים

1 כו, טו.

2 ראב"ע. ספורנו ועוד.

3 ראה בארוכה מפרשי רש"י כאן.

4 שם, טו.

5 שם, יז, יח.

6 וראה לקו"ש (המתורגם) ח"ט ע' 172.

7 ובתנחומא (פרשתנו א): "תזכה" (אלא שמסיים "כאדם שהוא
 נותן כו' ואומר לו י"ר שתשנה ותתן לי לשנה אחרת"). אבל בתנחומא
 באבער (ב): "תשנה".

8 ע"ר יתרו יח, א ובפרש"י שם. וראה סוטה ט, ב ואילך, ובכ"מ.

9 פרש"י עה"פ.

10 שם, יג.

11 פרש"י שם.

12 וכלשון רש"י שם: "התורה שנתת מעשרותיך". וכדמוכח

מהתחלת הפרשה – "כי תכלה לעשר את כל מעשר גו' (אזי) ואמרת גו'".

אלא שבוודאי על המעשרות מזכירין דרך אגב (ורק ברמז ד"וגם") גם
 תרומה וביכורים.

32 בפרשה שלפני ענינו מדובר על "כי תכלה לעשר...
 33 בשנה השלישית". אילו הסברנו ש"ושמרת ועשית
 34 אותם" – שלפי רש"י פירושו "תשנה...", כדלעיל –
 35 מוסב על ענין המעשרות, היה יוצא שמברכים אותו,
 36 שגם בפעם הבאה הוא יביא את כל המעשרות של
 37 השנה הראשונה והשניה רק בשנה השלישית – וכך אי
 38 אפשר לומר,

39 כי "תשנה" – שגם בפעם הבאה הוא יעכב את
 40 המעשרות עד לזמן הביעור – הוא היפך הברכה.

41 וזאת בנוסף לכך שנאמר בפסוק "ושמרת ועשית
 42 אותם בכל לבבך ובכל נפשך". וכאשר מקיימים מצוה
 43 "בכל לבבך ובכל נפשך" בלתי אפשרי לדחותה בשנה
 44 או שנתיים.

45 לכן מוכרח רש"י להסביר שהברכה היא רק בקשר
 46 לביכורים, שאז "תשנה" היא ברכה, שגם "לשנה
 47 הבאה" הוא יביא את הביכורים "בכל לבבך ובכל
 48 נפשך".

ו.

"זבת חלב ודבש" - קשור לביכורים

49 אך עדיין אינו מובן: כיצד ייתכן שהפסוק
 50 "ושמרת..." לא יתקשר לפרשה הסמוכה לו, אלא רק
 51 לפרשה שלפני כן?

52 הכרחי, אפוא, לומר, שאמנם באופן כללי מדברת
 53 הפרשה שלפני "היום הזה..." על וידוי מעשרות, אך
 54 בסופה, ממש בסמוך ל"היום הזה", מזכיר ענין הקשור
 55 במיוחד לביכורים, אשר בהמשכו מופיע הפסוק עם
 56 הברכה על הביכורים.

57 ההסבר לכך הוא: הפרשה "כי תכלה לעשר"
 58 מסתיימת במילים "ארץ זבת חלב ודבש", שפירושם,
 59 כפי שמפרש רש"י בפרשת בא¹⁸, "חלב זב מן העזים
 60 ודבש זב מן התמרים" – ששני דברים אלו אינם
 61 חייבים במעשר. חובת המעשר, לפי הפשט¹⁹, חלה רק
 62 על דגן תירוש ויצה²⁰, אך לא על חלב ודבש.

63 ועוד ועיקר – מעשר צריך להביא מכל תבואת
 64 זרעך²¹, ולא רק מ"ארץ חטה... ארץ זית שמן" –

1 קשור לפרשת ביכורים הכתובה "לפני פניו", ולא
 2 לפרשת מעשרות, הכתובה "לפניו"?

3 [אמנם, ישנם מספר מקומות¹³ שהפסוק אינו קשור
 4 רק לענין ש"לפניו" כי-אם גם לענין ש"לפני פניו", אך
 5 אין סביר לומר, ובמיוחד בדרך הפשט, שהפסוק
 6 יתקשר רק לענין ש"לפני פניו" ולא לענין
 7 ש"לפניו"¹⁴!

8 אי אפשר לומר, שרש"י מזכיר את הביכורים
 9 כדוגמא, בהיותו הענין הראשון שבפרשה, אך הברכה
 10 נאמרת גם לגבי מעשרות¹⁵ – כי לשון הברכה "תשנה
 11 לשנה הבאה" אינו מתאים לענין וידוי מעשרות,
 12 שאינו "לשנה הבאה", אלא אחת לשלוש שנים. ומזה
 13 מובן שרש"י מתכוין שהברכה "ושמרת ועשית אותם"
 14 נאמרה רק לגבי ביכורים.

ד.

השאלה על ברכת בת-קול

15 ועוד ועיקר – וכביטוי הנפוץ "קלאץ קושיא"
 16 (=שאלת יסוד שקשה להזיזה): בתורה כולה, כאשר
 17 מדובר על שכו וברכה עבור קיום מצוות, מספרת התורה
 18 (ולכל הדורות) שהקדוש-ברוך-הוא הבטיח את השכו
 19 המוזכר שם על קיום המצוה המוזכרת שם, או על קיום
 20 כל המצוות, כפי שנאמר בפרשתנו: "את ה' האמרת...
 21 וה' האמירך...", ולאחר מכן¹⁶ בהרחבה רבה: "והיה אם
 22 שמוע... ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך..." –

23 והנה כאן מחדש רש"י חידוש גדול ומיוחד, אשר,
 24 כלשון רש"י, אין לו עד במקרא: שכאשר יהודי הביא
 25 ביכורים, בירכה אותו בת-קול בברכה "תשנה לשנה
 26 הבאה"!

27 ולכאורה, גם בדרכי הלימוד של ההלכה, רמז, דרוש
 28 וסוד, קשה להבין זאת – ברכת בת-קול מאן דכר שמה,
 29 ובמיוחד כאשר כאן אומר זאת רש"י בדרך הלימוד
 30 שלו¹⁷ אשר "לא באתי אלא לפשוטו של מקרא"!

ה.

"תשנה" - ברכה רק לגבי ביכורים

31 ההסבר לכל הנ"ל הוא:

וגם ע"פ דרך ההלכה "עיקר הוידוי במעשר הוא" (רמב"ם הלכות מע"ש פ"א הי"ד). ולהעיר מלקוטי לוי יצחק אגרות-קודש ע' רנה ואילך.

13 כפרש"י עקב יא, יט.

14 להעיר מפרש"י עקב יא, ז. יג. . ראה יב, ח. ובכ"מ.

15 וראה משכיל לדוד כאן.

16 כח, א ואילך.

17 בראשית ג, ח.

18 יג, ה.

19 וגם ע"פ דרך ההלכה, שיטת רש"י (דבי' עסקינן) במס' ברכות (לו, א ד"ה גבי מעשר. וראה פרש"י ר"ה טו, סע"ב. כס"מ הלכות תרומות רפ"ב. רדב"ז הלי' מעשר פ"א ה"ט) שחייב מעשר מדאורייתא הוא רק בדגן תירוש ויצה.

20 כלשון הכתוב ראה יד, כג.

21 ראה שם, כב.

27 מראשית... והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך...
 28 (כנגד המדה "ויביאנו אל המקום הזה") הנה הבאתי...
 29 והנחתו לפני ה' אלקיך... (כנגד המדה "ויתן לנו את
 30 הארץ"),
 31 אך על התוספת: "הגדתי היום לה' אלקיך", ואף
 32 יותר מכך, באופן של "וענית" – הרמת קול – מגיעה
 33 לו מדה גם כנגד מדה זו, כיון שזוהי מהות המצוה.
 34 כדלעיל,
 35 ולכן הכרחי לומר לפי פשוטו של מקרא, שהיתה
 36 מדה וענית מלמעלה כנגד "וענית" של מביא
 37 הביכורים.
 38 אך כיצד אפשרי הדבר, הרי כאשר היה "כשמעכם
 39 את הקול"²⁸ טענו ישראל "כי מי כל בשר אשר שמע
 40 קול אלקים... קרב אתה ושמע"²⁹, שזה מתאים למשה
 41 ול"נביא אקים... כמוך ונתתי דברי בפיו ודיבר
 42 אליהם"³⁰,
 43 ולכן הכרחי לומר שהענין של "וענית" מלמעלה
 44 היה באמצעות בת קול³¹.
 ח.
 גם בדרך החסידות קשור הפסוק "היום הזה"
 ל"ארץ... ודבש"
 45 מן ה"ענינים המופלאים"³² שבפירושו רש"י זה:
 46 ההסבר בפירושו, שהפסוק "היום הזה..." מדבר על
 47 מצות ביכורים, כי הוא מתקשר למילים "ארץ זבת חלב
 48 ודבש" הכתובות לפני כן, מתאים לביאורו של אדמו"ר
 49 הזקן לפסוק זה:
 50 ב"לקוטי תורה"³³ מבואר, שהפסוק "היום הזה"
 51 קשור למילים "ארץ זבת חלב ודבש" שבפסוק הקודם,

1 ששמנו אגור בתוכו²², או רק מתמרים שהדבש זב
 2 מהן²³ – שזוהי המשמעות של "זבת חלב ודבש".
 3 ואילו לביכורים אכן קשורים דברים אלו. חובת
 4 הביכורים חלה על תמרים (דבש), כפי שמציין רש"י
 5 בתחילת הפרשה²⁴, וכן "ויתן לנו... ארץ זבת חלב
 6 ודבש" הוא הטעם למצות הבאת ביכורים²⁵, כדי
 7 להראות שאין אנו כפויי טובה²⁶, כפי שנאמר מיד
 8 בהמשך: "ועתה הנה הבאתי את ראשית..." – רק
 9 מפירות כאלה מביאים ביכורים.
 10 ולפיכך, למרות שכל הפרשה שלפני "היום הזה"
 11 היא אודות ויודי מעשרות, וגם המילים "זבת חלב
 12 ודבש" באות מהמשך לבקשה "וברך...", המבוקשת
 13 בעת ויודי מעשרות, הרי בכל זאת, כיון שהמילים
 14 האחרונות "ארץ זבת חלב ודבש" קשורות דוקא
 15 לביכורים, כדלעיל, לכן אפשרי להסביר שהפסוק
 16 "היום הזה" אמור לגבי ביכורים.

ז.

"וענית" מלמעלה אפשרי רק על ידי בת-קול
 17 אך עדיין לא הכל מתורץ. וכדי להבין זאת יש
 18 להקדים: מצות הבאת ביכורים מדגישה מאד את הענין
 19 של מדה כנגד מדה – כיון ש"ויוציאנו ה' ממצרים" –
 20 עבודה קשה וכו' – לקצה המנוגד "ויתן לנו... ארץ זבת
 21 חלב ודבש", לכן אין מביאים מכל הפירות אלא דוקא מן
 22 ה"ראשית", ובהם עצמם דוקא תאנה וכדומה שביכור²⁷,
 23 וכך גם מצד הקדוש-ברוך-הוא לישראל: כיון ש"את ה'
 24 האמרת היום", לפיכך "וה' האמירך היום".
 25 ונשאלת השאלה: כדי להוכיח שאין כאן כפיות
 26 טובה, ובאופן של מדה כנגד מדה, די ב"ולקחת

(30) שופטים יח, יח.

(31) ויש להוסיף – ע"פ ע"ד ההלכה והמדרש או לחידודי – שע"י ש"בת קול מברכתו כו" מתורץ מכיון שהברכה ובלשון הבטחה היא "תשנה לשנה הבאה", איך יתכן שנפסקה הבאת ביכורים ולא נתקיימה הברכה אצל מביאי בכורים (בשנה ש) לפני חורבן ביהמ"ק, כן – אסור למכור שדהו, ועאכו"כ שב"ד אסור למכור שדהו לגבות חוב וכיו"ב – משא"כ ב"בת קול" דאין משגיחין בב"ק (ברכות נב, רע"א וש"ט), כן ברכה כזו אפשר להתבטל בסיבת החטאים של המתברך. אבל להעיר מפרש"י וישלח לב, יא (לענין הבטחת הקב"ה). וראה רמב"ם בהקדמה לפיה"מ (ד"ה והחלק השני בענין הנביא). ואכ"מ.
 (32) ל' השל"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).
 (33) ריש פרשתנו (מא, ג).

(22) רש"י לעיל כו, ב.

(23) להעיר אשר במעשר בקר וצאן מפורש לא יבקר בין טוב לרע (בחוקותי בסופה).
 (24) כו, ב. וכן בפרש"י תשא לד, כו.
 (25) ונפק"מ גם להלכה דבכורים צ"ל מארץ כזו דוקא "ארץ זבת חלב ודבש", משא"כ במעשרות כו' – ראה ספרי שם. בכורים פ"א מ"י. וראה רדב"ז וכו"מ* (בשם מהרי"ק) לרמב"ם הלכות בכורים רפ"ב, דגם הת"ק (בכורים שם) ס"ל דעבר הירדן פטור מה"ת (ופליגי רק בדרבנן). וכבר האריכו בזה ואכ"מ.
 (26) פרש"י כו, ג.
 (27) פרש"י שם, ב.
 (28) ואתחנן ה, ב.
 (29) שם, כג"כ.

(* וכבר העירו דבכ"מ שלפנינו טה"ד דמוכח. וגם בהציון שם למהר"ק צ"ל: סי' קכב.

נאמר⁴¹ "הוי' קנני ראשית דרכו", וה"ראשית" של²⁶
 ביכורים הם נשמות ישראל, שעליהם נאמר⁴² "קדש
 ישראל להוי' ראשית תבואתה". וכשם ש"ישראל קדמו
 לתורה"⁴³, כך ביכורים קודמים לתרומה.²⁹
 וכפי שמבאר שם ה"צמח צדק" בהרחבה, שענין³⁰
 ה"ביכורים" שבנשמות ישראל קשור לעצם הנשמה,³¹
 ששורשה בעצמותו ית', ששם "מחשבתן של ישראל³²
 קדמה לכל דבר"⁴⁴, וגם לתורה.³³
 ובזה מובן הקשר בין ביכורים לראש השנה, כי³⁴
 העבודה בראש השנה היא קבלת עול מצד עצם³⁵
 הנשמה – כמוסבר⁴⁵ שקבלת עול בכל השנה היא
 למטה מהכחות הפנימיים, ובראש השנה זהו הביטול³⁷
 שמצד עצם הנשמה – שזהו ענין ה"ביכורים" –³⁸
 "ראשית" – עצם הנשמה, כדלעיל.³⁹
 ועוד: אחד הענינים העיקריים בראש השנה הוא⁴⁰
 שבו מתגלית בחירת הקדוש־ברוך־הוא בישראל, "אתה⁴¹
 בחרתנו", כפי שאנו אומרים בתפילת ראש השנה⁴⁶:
 "יבחר לנו את נחלתינו..."⁴⁷ – ובחירה זו היא מצד⁴³
 ה"ביכורים" שבנשמה, עצם הנשמה. כלומר, הבחירה⁴⁴
 האמיתית היא רק כאשר היא אינה תלויה כלל בסיבות⁴⁵
 לבחירה. ולכן שורש הבחירה הוא בדרגה שמעשה⁴⁶
 התחתונים אינו תופס בה כלל מקום – "אז עשו⁴⁷
 ליעקב"⁴⁸, שניהם שווים (ודרגות המקיפים שמעל⁴⁸
 להשתלשלות קשורות יותר לאומות העולם, כנודע⁴⁹
 בענין בכורת עשו⁴⁹), אך למרות זאת "ואוהב את⁵⁰
 יעקב"⁴⁴. הבחירה היא מצד שורש הנשמות שבעצמותו⁵¹
 יתברך, דרגת "ביכורים" שבנשמה, שמצידה "יעקב⁵²
 הוא הבכור"⁵⁰, והבחירה היא דוקא בישראל⁵¹.

1 ולכן ראשי התיבות של ארבע המילים "ודבש היום
 2 הזה הוי'" – "צירוף הוי' אחת"³⁴, כי ה"וא"ו של
 3 "דבש" הוא "מחובר למקרא שלמטה הימנה".
 4 וכשם שהוסבר לפני כן לפי הפשט, שהפסוק קשור
 5 לכל ארבע המילים "ארץ זבת חלב ודבש", אך³⁵ עם
 6 זאת עיקר הקשר הוא למילה "דבש", כי החובה להביא
 7 ביכורים קיימת רק לגבי "דבש", ולא "חלב" –
 8 כך גם בהסבר שלפי דרך החסידות ב"לקוטי
 9 תורה", כפי שנאמר שם, ש"המקרא מחובר לפרשה
 10 שלמעלה הימנה שמסיימת ארץ זבת חלב ודבש" –
 11 שהקשר הוא אל כל ארבע המילים, אך עם זאת עיקר
 12 הקשר הוא דוקא למילה "ודבש", שה"וא"ו של
 13 קשורה לראשית התיבות של "היום הזה הוי'..."³⁶, כך
 14 שהן "צירוף הוי' אחת".

ט.

"היום הזה" - הקשר שבין ראש השנה
 לביכורים

15 ב"לקוטי תורה"³⁶ על הפסוק "היום הזה" מוסבר
 16 ענין נוסף, ש"היום הזה... קאי על ראש השנה", וגם
 17 ענין זה מתאים לפירוש רש"י שמדובר כאן על
 18 ביכורים, כי גם הביכורים הם ענין של ראשית³⁷ כמו
 19 ראש השנה.
 20 יותר מכך: לגבי ההבדל בין ביכורים לתרומה –
 21 שלמרות שגם התרומה מכונה "ראשית"³⁸, הרי
 22 ביכורים קודמים לתרומה, וכפי שאמר רש"י לפני כן³⁹
 23 "לא הקדמתי תרומה לביכורים" – מסביר אדמו"ר
 24 ה"צמח צדק" בהרחבה ב"אור התורה" בפרשתנו⁴⁰,
 25 שה"ראשית" של תרומה הוא ענין התורה, שעליה

לעיל ע' 175, לקמן ע' 302, 377 ואילך.

(47) תהלים מז, ה.

(48) מלאכי א, ב.

(49) ראה תו"א, תו"ח ואוה"ת ר"פ וישלח. אוה"ת שבערה הבאה.

ועוד.

(50) ראה אוה"ת פרשתנו ע' תתרו ואילך. ע' תתמב"ג.

(51) ועפ"מ באוה"ת שם (ע' תתרו) שביטול ניקת החיצונים ("לא תבשל גדי בחלב אמו") שנעשה מצד בחי' בכורים שבנשמה, הוא "ע"ד גרש את האמה הזאת ואת בנה" יש לבאר השייכות דפסוק זה להקריאה דר"ה. כי ע"י התעוררות הקב"ע שמצד עצם הנשמה, בחי' בכורים, פועלים שיהי' "גרש את האמה הזאת ואת בנה" – ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי.

ולעזיר אשר חגה"ש – זמן מתן תורתנו שאז בחר הקב"ה בישראל (ראה שו"ע אדה"ז סי' ס' ס"ד) – נקרא "יום הבכורים". וראה המשך בכיום הבכורים תנ"ד בסופו.

(34) הקדמת תקו"ז (ט, ב). והובא בפרדס שער פרטי השמות פי"ד (וענין צירוף זה ראה שם פט"ו. ע"ח ש' השמות פ"ז). והוא צירוף השולט בחודש חשון (מ"ח ריש מס' חשון).

(35) ראה אוה"ת עה"פ (ע' תתרג).

(36) שם.

(37) משפטים כג, יט. תשא לד, כו. פרשתנו כו, ב ("מראשית").

(38) שופטים יח, ד (ובפרש"י). קרח יח, יב (ובפרש"י).

(39) כו, יג.

(40) ע' תתרו ואילך. תתרו ואילך.

(41) משל ח, כב.

(42) ירמ' ב, ג.

(43) תדבאר פי"ד.

(44) ב"ר פ"א, ד.

(45) ראה בארוכה המשך ר"ה תש"ד פ"ג ואילך.

(46) קודם התקיעות. וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 127.

ומקורה, ולכן צריכה להיות תפילה לפני לימוד התורה, 26
 כי כדי שלימוד התורה יהא כראוי, צריכה להיות לפני 27
 כן התעוררות עצם הנשמה, על ידי עבודת התפילה⁵⁶. 28
 יא.

לגבי מצות ביכורים ההבטחה אינה סותרת את הבחירה

ענין נוסף מתבהר בפירוש רש"י באמצעות ההסבר 29
 הנ"ל בענין הביכורים, לפי דרך החסידות: ברכה 30
 שמשמעותה הבטחה אפשרית רק בענינים שאינם 31
 תלויים בבחירת האדם. ואילו על תורה ומצוות, שבהן 32
 צריך להיות "ובחרת בחיים"⁵⁷, ו"הכלל⁵⁸ בידי שמים 33
 חוץ מיראת שמים", לא תיתכן, לכאורה, הבטחה. כיצד 34
 אפוא אומרים ש"בת־קול מברכתו.. תשנה לשנה 35
 הבאה"? 36

אך לפי ההסבר הנ"ל, שענין הביכורים הוא דרגת 37
 עצם הנשמה, מובן הדבר: כיון שהברכה קשורה 38
 להתעוררות עצם הנשמה, הרי לא זו בלבד שאין כאן 39
 סתירה לבחירת האדם, אלא אדרבה, מצד עצם הנשמה 40
 נובע הענין של "ובחרת בחיים"⁵⁹. 41

גם בדרך הפשט מובן הדבר, כי משמעות הבאת 42
 הביכורים היא ביטוי תודה לה', מצד אי־היותו כפוי 43
 טובה, כפירוש רש"י לעיל⁶⁰. וכיון שהאדם בטבעו אינו 44
 כפוי טובה, הרי ודאי ירצה להביא ביכורים. 45

יב.

חיבור עצם הנשמה עם האכילה הגשמית

כאמור, צריך לקשר את ההתבטלות שמצד עצם 46
 הנשמה גם אל הכחות הפרטיים של היהודי, וגם זה 47
 מתבטא בהבאת ביכורים: הביכורים מובאים מפירות 48

י.

ענין הביכורים - התבטלות וקבלת עול של עצם הנשמה - "בכל יום"

1 לפי האמור לעיל יובנו גם דברי רש"י (ב"דבור
 2 המתחיל" הקודם) על המילים "היום הזה ה' אלקיך
 3 מצוך" – "בכל יום יהיו בעיניך חדשים כאילו בו ביום
 4 נצטוית עליהם": גם בימים שבהם עסוקים במצוות
 5 אחרות ובלימוד פרשות אחרות בתורה, ולא בענין
 6 הביכורים, גם אז צריכה להיות תחושה "כאילו בו ביום
 7 נצטוית עליהם"⁵² – לגבי ה"חוקים האלה ואת
 8 המשפטים", שכוונתם לפי פירוש רש"י למצות
 9 הביכורים⁵³.
 10 ולכאורה: מדוע חשוב כל כך לזכור בכללות התורה
 11 והמצוות "בכל יום" את הציווי של ביכורים, ובאופן
 12 של "חדשים" – לא "כחדשים" (ב"כ"ף הדמיון) כפי
 13 שמציין רש"י במקום אחר⁵⁴ לגבי התורה והמצוות?

14 לפי האמור לעיל מובן הדבר: בכל מעשי היהודי,
 15 ואף בעבודה הקשורה אל הכחות הפרטיים, צריכה
 16 להיות מורגשת ההתבטלות העצמית וקבלת העול
 17 שמצד עצם הנשמה, כדוגמת הידוע לגבי קבלת עול
 18 של ראש השנה, הנובעת מדרגת "ביכורים" שבנשמה,
 19 שצריך "להצטייד" בה, כך שתאיר בכל ימות השנה.
 20 כך גם "בכל יום", בכל הענינים היום־יומיים שעושה
 21 היהודי, הוא צריך לחוש במלוא הרעננות במצות
 22 הביכורים – ההתבטלות שמצד עצם הנשמה.

23 וכפי שמבאר שם ה"צמח צדק"³⁶ את הנאמר
 24 ב"תנחומא"⁵⁵, שתיקנו תפילות במקום ביכורים, כי
 25 תפילה מאחדת את הנשמה שלמטה עם שורשה

(53) וכמו שהוא בהנהגת כל בניו – גם בן חמש ועוד קודם לזה*, שהתחלת כל יום ויום הוא באמירת "מודה אני (איני כפוי טובה) כו' שהחזרת וכו'".

ולחוסף (גם ע"ד ההלכה): (1) יצי"מ צ"ל זכירתה בכ"י, והייתה "מאפילה לאור גדול" (טובה גדולה), והייתה על מנת והבאתי אתכם אל הארץ גו'. ולהעיר אשר "ארמי גו'" הוא חלק עיקרי בהגש"פ. (2) "כל חלב (הכי משובח – כבכורים) להוי" צ"ל "בכל דבר" – רמב"ם (סוף הל' איסורי המזבח) ושו"ע י"ד הל' צדקה (סו"ס רמח).

(54) ואתחנן ו, ו (וכ"ה בספרי שם). בפרש"י יתרו (יט, א) עקב (יא, ג) – בלי כ"ף הדמיון. נת' בלקו"ש חכ"ד ע' 193.

(55) ריש פרשתנו.

(56) ולכן בכורים (תפלה) קודמים לתרומה (תורה).

(57) נצבים ל, יט.

(58) ברכות לג, ב. וש"נ.

(59) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 36 ואילך.

(60) כו, ג.

(52) שזהו החידוש על מה שפרש"י לעיל ב'פ' יתרו (יט, א) "שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו", וב'פ' ואתחנן (ו, ו) "לא יהי בעיניך כו' אלא כחדשה כו'", וב'פ' עקב (יא, יג) "שיהיו עליכם חדשים כאילו שמעתם בו ביום" – שבכנה"ל המדובר הוא שבעת קיום התומ"צ צ"ל (לא "כדיוטגמא ישנה כו'" – פרש"י ואתחנן שם – כ"א) חדשים כו': משא"כ בנדו"ד ש"בכל יום" – גם נשאינו עסוק ב"החוקים האלה ואת המשפטים" (בכורים) – יהיו בעיניך חדשים כו'".

וההכרח לזה הוא ממשנ" היום הזה" (ולא "היום" סתם – ככפ' ואתחנן ועקב שם); ולכן מפרש גם מה שנאמר לקמן בפרשתנו (כו, ט) "היום הזה גו'" – "בכל יום יהי בעיניך כאילו היום באת עמו בברית". [ואף שגם ב'פ' יתרו שם נאמר "ביום הזה" (ובכ"ז לא פרש"י "בכל יום כו'") – כי שם אין תיבת "הזה" מיותרת (שהרי א"פ לכתוב "ביום באו גו'"), אלא שלא הי' צריך לכתוב אלא ביום החוה (פרש"י שם); משא"כ בנדו"ד (וכן לקמן פרשתנו הנ"ל) שתיבת "הזה" מיותרת, הדול"ל (ככפ' ואתחנן ועקב שם) "היום" סתם].

וראה לקו"ש חכ"ד ע' 193.

(* כידועה הוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר דמבן שלש (יום הגיויה ורגזת פיאות הראש) נהגו להדר להרגיל את התינוק בענין נשיאת ט"ק וברכות השחר וברהמ"ז וק"ש שעל המטה (היום יום ע' נא).

- 1 גשמיים, ודוקא מן הפירות המשובחים והטעמים
 2 (ואשר על־כן אין מביאים ביכורים מן התמרים
 3 שבהרים וכו'")⁶¹.
- 4 וכן – בכורי פירות אלו אינם נשרפים על המזבח,
 5 אלא נאכלין לכהנים⁶², באופן של "ושמחת"⁶³. כלומר:
 6 מקשרים את הדרגה של "ביכורים", שורש ומקור
 7 הנשמה, לאכילה גשמית – דם ובשר כבשרו –
 8 בשמחה.
- 9 ומכיון שהקדוש־ברוך־הוא נותן שכר מדה כנגד
 10 מדה, כדלעיל, לכן זוכה היהודי על מצות הבאת
- 11 ביכורים בברכה "תשנה לשנה הבאה": יצמחו לו
 12 "מראשית" – פירות טעימים ומשובחים, ויקויים בו
 13 "ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך ולביתך"⁶⁴.
- 14 וכך גם לגבי עבודת ראש השנה, אשר כאמור זהו
 15 ענין הביכורים, שכאשר יהודי מעורר בעצמו התבטלות
 16 וקבלת עול מצד עצם הנשמה, נותן לו הקדוש־ברוך־
 17 הוא⁶⁵ כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה,
 18 בעניניו הרוחניים, וכן בעניניו הגשמיים, לו ולבני ביתו,
 19 בכל המצטרך, בבני חיי ומזוני רויחי.

(משיחת ש"פ תבוא תשכ"ח)

(64 פרשתנו שם, יא.

(65 כידוע בענין "כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה" (ר"ה

טז, ריש ע"ב).

(61 בכורים פ"א מ"ג. רמב"ם הלכות בכורים פ"ב ה"ג.

(62 קרח יח, יג.

(63 רמב"ם שם פ"ג ה"ו.

אגרות קודש

ב"ה, י"א אלול, תשי"ט

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים

מו"ה שלמה חיים שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מאדר"ח אלול עם המצורף אליו וכן הקודמו, בו כותב ר"פ מהמצב
 בהשיבה הק' אשר השגחה העליונה זיכתו והצליחתו להיות שם משפיע.

ומובן וגם פשוט שמ"ש אני מכאן אודות גודל הענין דחינוך על טהרת הקדש אין זה טעם כלל
 לביטול כתות או לביטול ציור הכללי, ובפרט שרק חלק מועט ביותר מסוגל לחינוך כדבעי, וכמובן רק
 חלק מועט מתאשר ע"י המשרדים המתאימים וכו'.

כן במ"ש החילוק כששלחו מכאן לערי השדה מאשר המצב באה"ק ת"ו הרי חילוק זה צריך
 להסביר להנ"ל, ולא לכאן, והרי זהו תפקידו העיקרי של משפיע להעמיד התי' על אמיתת כוונת רבותינו
 נשיאינו בהנוגע לכאו"א, והעיקר מה שחסר במכתבו הוא, שאינו ניכרת השתדלות לשרש ולעקר הנחות
 שאצל כמה מאחב"י הספרדים שיחיו שהענינים לפנים הכריחו אותם להעסיק ילדיהם בגיל רך לפי
 ערך בעניני פרנסה עד שההרגל נעשה טבע שני, ומובן גודל היגיעה והשתדלות לשרש ענין טבעי, וגם זה
 ה"ה מתפקידו של משפיע דא"ח.

במ"ש בנוגע לחוברת פלפול התלמידים, שאינם שייכים לחידושים וכו', איני יודע היסוד,
 שהחוברת צריכה להכיל חידושים, ובטח ראה חוברת הנדפסת כאן שעיקר הדגשה היא בהסברה ולא
 לחידושים, והלואי הי' בכגון זה בחלק הנגלה גם כן ולא רק בחלק החסידות. ומ"ש שדי להבינם
 הענינים כפשוטם ואין לתבוע מהם יותר על זה, מובן הצער באם המצב הוא ככתבו, אלא שתקותי
 שהמצב אינו כן, ויש לתבוע מהם הרבה יותר ממ"ש במכתבו, אלא בשלילת החידושים דלעיל, ומפני
 שלא זהו דרך הלימוד הנכון וגם לא בנגלה, כמבואר בקונטרס עץ החיים ועאכו"כ בחסידות, והלואי היו
 מדפיסים מאז ענינים בהסברות בעניני חסידות שהי' נותן זה חשק מיוחד להתלמידים וגם להעומדים
 על גביהם, ובעיקר שהי' ממשיך כמה ללימוד החסידות כדבעי, ולא רק מפני שסדר השיבה מכריחם...

המשך בעמוד לא

לו

מקשר רב יהודה" מגמז, ליהודה" בפסוק – יהודיה מספרו
ל, דהמלכות נקנית בשלושים מעלות (אבות פ"ו מ"ו)

רב יהודה, כשמו¹¹ יהודה, כלהו תנווי בניזקין הויה¹².
וסדר נזיקין הוא הסדר הרביעי בששה סדרי משנה,
כמו שיהודה, מלכות הוא הבן הרביעי, וכן דוד¹³ מלכות
רגל¹⁴ רביעי שבמרכבה וכו'.

ובסדר נזיקין בתחלתו הוא הג' בבות, ובהם ל'
פרקים בכל בבא, הוא השלשים¹⁵ מעלות שהמל' נקנית
בהן, והוא מה שיהודה מספרו ל'.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמונת דברים עמוד תב.
חידושים וביאורים בש"ס עמוד קנא

בראשית כט, לה: ותהר עוד ותלד בן ותאמר הפעם
אודה את יהוה עליכן קראה שמו יהודה ותעמד מלדת:

לה

בלידת יהודה כתוב אודה את ה', וכן אמר דוד שבא
מיהודה (תהלים קיח, כא) אודך" דוכה למלכות, כי
עניתני" בגי' כתר"

אמר דוד אודך¹ לעולם כי עשית, שדוד נתן הודאה²
להקב"ה על שעשה את העולם בחי' מלכות, שזהו
בחירתו של דוד שהי' מרכבה למדת ה' המלכות וכו',
שזכה דוד למלוכה שיש למלכותו⁴ קיום לעולם כמ"ש⁵
דוד מלך ישראל חי וקיים וכו'.

אודך, הודאה דוקא, הוא על-דרך כמו שלא אמרה
על לידת יהודה, הבן הרביעי – בחי' מלכות – אודה
את ה', אודה הודאה⁶ דוקא.

ודוד בא⁷ מיהודה.

ומצינו עוד שאמר דוד אודך, והוא מה שאמר⁸ אודך
כי עניתני, אמר זה על מדתו מדת המלכות וכו'.

כת"ר⁹ הוא מספר כ"י¹⁰ עניתני וכו'.

מלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמונת דברים עמוד קצה

(1) תהלים נב, יא.

(2) עיין ביאור כל הענין בפנים בליקוטי לוי יצחק עפ"י קבלה.

(3) ראה לקוטי תורה פרשת חוקת עמוד סא, ד. שיר השירים לט, ד.
אור התורה פרשת שמות עמוד מו. פרשת משפטים עמוד א'קצח
ואילך.

(4) ראה ספרי פרשת קרח פסקא יט. רמב"ם הלכות תלמוד תורה ריש
פ"ג. לקוטי שיחות חלק כח עמוד 104 ואילך.

(5) ראש השנה כה.

(6) ראה אור התורה ברכה עמוד א'תתק"ז וז"ל: להבין למה דוקא דוד
אמר ספר תהלים . . אך הענין הוא, היות מודעת זאת דהשרש של דוד
הוא מבחי' מלכות דאצילות שהוא בחי' דיבור העלין שהי' משבט
יהודה ששרשו במלכות, כי יהודה נקרא ע"ש הפעם אודה בחי' דיבור
כו' ע"ש.

(7) ראה סוף רות.

(8) תהלים קיח, כא.

(9) כת"ר (620), וכן כ"י (30) + עניתני (590) = 620.

(10) עיין בפנים בלקוטי לוי יצחק הביאור כ"י בגימטריא ל'. המלכות
נקנה בשלושים מעלות (אבות פ"ו מ"ו) [ראה סימן הבא].

המשך מעמוד ל

שולח הנני מכתבי זה במהיר דחוף ביחוד בשביל נקודה האחרונה כי כנ"ל מוכרח הדבר שיו"ל
חוברת הנ"ל בהקדם ושהמשפיע יתמסר גם לזה אף שהעיקר הוא המעשה בפועל.

ויהי רצון שינצלו ימי אלול עת רצון וכדברי אדה"י שאז מאירים י"ג מדות הרחמים, שיתעוררו
התלמידים בלימוד הגולה וחסידות דוקא באופן האמור בהעמקה ועיון, שאז בודאי כמה וכמה ענינים
יהיו להדפיסם בחוברת האמורה...

בברכה לבשו"ט ולכוח"ט.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת כי תבוא

יא, כה-ו – ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך

א. ראיתי בענין זה בספר תהלה דויד פירוש על תהלים לגאון אחד ספרדי הביא שם דבר נחמד וזה לשונו, ראיתי בס' כתב יד ישן נושן כתוב על קלף מרבינו יהודה החסיד זצ"ל שכתב וזה לשונו משה רבינו ע"ה אמר בתחלה ברוך אתה בבואך לפי שהיו ישראל מוכנים להכנס לארץ תחילה, וכיון שידע שילכו אחר כך בגלות אמר אחר כך וברוך אתה בצאתך. אבל דוד אמר להיפוך דכבר נכנסו לארץ והוא הי' מלך בירושלים, ולכן בתחילה אמר ה' ישמור צאתך כשתצא מארץ ישראל ותלך בגלות, ואחר כך אמר ובואך כשתחזור לארץ ישראל עכ"ל. ואפשר דהיינו טעמא דמסיים ואמר מעתה ועד עולם, ור"ל דביאה הזאת לארץ ישראל העתידה להיות בזמן הגאולה במהרה בימינו אמן יהי גאולה עולמית שלא יהי עוד אחרי גלות כלל, לכן כתיב אחר בואך מעתה ועד עולם.

גן רוה

כה, יב – יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעתו ולברך את כל מעשה ידך והלוית גוים רבים ואתה לא תלוה

ב. והלוית גוים רבים וגו'. נראה ענינו מפני שאמרו חז"ל (תענית י.) שארץ ישראל מקבלת ע"י הש"י ושאר ארצות ע"י שליח, והיינו שהשפע יורדת בשביל ישראל כדכתיב לתת מטר ארצך בעתו דהיינו שהוא במתנה, וכן כתיב (לעיל יא, יד) ונתתי מטר ארצכם וכתוב (תהלים פה, יג) גם ה' יתן הטוב וארצנו תתן יבולה, אבל שאר ארצות בהלואה, וז"ש והלוית גוים רבים ואתה לא תלוה שאתה מקבל במתנה אבל שאר ארצות בהלואה, ועמ"ש שם עוד מ"ש ישע"י (נה, י-יא) כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ונתן זרע לזורע ולחם לאוכל כן יהי דברי וגו' כ"א עשה אשר חפצתי והצליח אשר שלחתיו כי המשל דומה לנמשל כי המטר יורד בארץ ישראל מן הש"י עצמו ושאר ארצות ע"י השליח, כן הטובה המיועדת לישראל לפעמים ע"י הש"י עצמו ופעמים ע"י השליח, וכן ה' ביציאת מצרים דכתיב אני ה' ולא השליח אבל אחר שיצאו כתיב (שמות יט, ד)

ואשא אתכם על כנפי נשרים ע"י עננים שהם שלוחים וכן יהי' לעתיד, והיינו דכתיב כי בשמחה תצאו היינו ע"י הש"י עצמו ובשלום תובלון היינו ע"י השליח.

פנים יפות

כה, סג – והיה כאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם ולהרבות אתכם כן ישיש ה' עליכם להאביד אתכם ולהשמיד אתכם ונסחתם מעל האדמה אשר אתה בא שמה לרשתה

ג. כן ישיש וגו'. בסנהדרין דף ל"ט אמר ר' שמואל בר נחמני מה דכתיב ולא קרב זה אל זה וכו' שאין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים וכו', הוא אינו שש אבל אחרים משיש מדכתיב ישיש. נראה מזה להבין מה דכתיב בפרשת נצבים (ל, ה) והביאך ה' אלקיך וגו' והטיבך והרבך מאבותיך, ובתר הכי כתיב כי ישוב ה' לשוב עליך לטוב כאשר שש על אבותיך מלת לשוב מיותר, ענינו כי בהיות ישראל על אדמתן ושלום להם מכל צד הי' עיקר הברכה והשפע בארץ ישראל ומתמציתם היו שותין שאר אומות, כמ"ש לעיל בפסוק והלוית גוים רבים אבל לעתיד בשעת הגאולה שינקום ה' נקמות אויביו, כתב שם ונתן ה' אלקיך את כל האלות האלה על אויביך ועל שונאיך, לכך כתב לשוב עליך לטוב פירוש שישוש על הטובה שלך ולא על מפלתן של אומות כמ"ש שאין הש"י שמח במפלתן של רשעים, וכן באבותיך שהי' שלום להם שהיו האומות נכנעין תחתיהן שש הש"י עצמו.

וז"ש כאשר שש על אבותיך, וההפרש בזה כי בהיות האומות בשלום והם נותנין הברכה לאומות כמ"ש והותירך ה' אלקיך שהרי נותנים התמצית לאומות, אבל בשעת הגאולה שיתן ה' כל האלות האלה על האויבים ממילא השפע הרב לישראל יהי' די הותר, והיינו דכתיב והותירך ה' אלקיך לטובה, והטעם מה שלא אמרו שירה בבקיעת הים על ישועת ישראל, כי שם הישועה ע"י מפלה אבל בגאולה העתידה אין הגאולה ע"י מפלת האומות אלא שיתן הש"י את האלות האלה על אויביך לנקום נקמתו מהם, א"כ אין זה לזה.

פנים יפות

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום ראשון עמוד ב

14 אָשֶׁם נָמִי, הַלְבָּתָּא גְּמִירֵי לָהּ, שְׁכָל שֶׁבְּחִמָּתָא מְתָה – כל בהמה
15 שאילו היתה מוקדשת לחטאת היה דינה להשאר בקדושתה עד
16 שתמות מעצמה, בְּאֶשֶׁם – אם הוקדשה לאשם דינה להיות רזקה
17 עד שיפול בה מום, וימכרוה, ויפלו דמיה לקיץ המזבח, כמבואר
18 במסכת שקלים (ט).
19 מוסיפה הגמרא להקשות: אָלָא מְעַתָּה שאנו אומרים 'דאדעתא
20 דהכי לא יתב ליה, אם כן נאמר שִׁבְכָה – אשה שמת בעלה ללא
21 בנים, שֶׁנִּפְלָה לִפְנֵי אחי בעלה שהוא מוֹבָה שְׁחִין, ואינה רוצה
22 להינשא לו, תִּיפּוּק – תצא, תהיה מותרת להנשא בְּלֵא חֲלִיצָה, כיון
23 דְּאֲדַעְתָּא דְּהָכִי – על דעת כן שתצטרך להתייבם למובה שחין לֵא
24 קְדֻשָּׁה את עֲצָמָה לבעלה הראשון שמת, ויתבטלו קידושיה
25 למפרע. מתרצת הגמרא: הָתָם לגבי אשה הנופלת ליבום, אָנּוּן סְהָרֵי
26 – אנו עדים, כלומר ברור לנו הדבר,

1 לא נתן הגולן את את הכסף לכהנים ועליהם להחזירו לירושלים.
2 מקשה הגמרא: אָלָא מְעַתָּה, לפי סברת רבא שיכול האדם לחזור
3 בו מהקדשתו אם לא עשה זאת על דעת דבר מסויים שאירע,
4 נאמר גם שקרבן חֲמָתָא שְׁמָתוּ בְּעֵלְיָה, תִּיפּוּק – תצא לחולין, כיון
5 דְּאֲדַעְתָּא דְּהָכִי לֵא אֲפָרְשָׁה – על דעת כן שימות קודם שיקריבנה
6 לא היה הבעלים מקדישה, והרי אין הדין כן, אלא נשאת
7 בקדושתה והולכת למיתה. מתרצת הגמרא: אָמְרֵי, חֲמָתָא שְׁמָתוּ
8 בְּעֵלְיָה, הַלְבָּתָּא גְּמִירֵי לָהּ – הלכה למשה מסיני היא דְּלִמְיֻתָּה אֲוִלָּא
9 – שהיא הולכת למיתה ואינה יוצאת מרשות הקדש, ואין למדים
10 מהלכה למשה מסיני למקום אחר. מוסיפה הגמרא ומקשה: אָלָא
11 מְעַתָּה, קרבן אָשֶׁם שְׁמָתוּ בְּעֵלְיָה, לִיפּוּק חֲלוּלֵי, כיון דְּאֲדַעְתָּא דְּהָכִי
12 שימות קודם שיקריבנו, לֵא אֲפָרְשָׁה – לא היה הבעלים מקדישו,
13 והרי אין הדין כן, אלא ירעה עד שיפול בו מום. מתרצת הגמרא:

♦ יום ראשון ט"ו אלול ♦

כו (א) וְהָיָה כִּי-תִבּוֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וּירְשָׁתָה וַיִּשְׁכַּת בָּהּ:

כ"ט - וְהָיָה כִּי-תִבּוֹא וַגּוֹ' וּירְשָׁתָה וַיִּשְׁכַּת בָּהּ • (קידושין לו) מְגִיד שְׁלֵא נִתְחַיְבוּ בְכַפּוּרִים עַד שֶׁכָּבְשׁוּ אֶת
הָאָרֶץ וְחִלְקוּהָ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (היום יום, י"ט אלול)

מְלַמְעֵלָה, וְהַכּוֹנֵה הִיא "לִשְׁפֹן שְׁמוֹ שָׁם", לְפָרֶסֶם אֱלֻקוֹת
בְּמִקּוּם שְׁנִמְצָא בו.
אֲחֵר תְּפַלֵּת עַרְבִית, חֲזוֹר עוֹד-הַפַּעַם תּוֹרָה הַקּוֹדֶמֶת, וְהוֹסִיף:
"וְהָיָה כִּי תִבּוֹא גו'", עַל-מְנַת שְׁתַּגִּיעַ לְרַצּוֹן כּו', הֲרִי זֶה
עַל-יְדֵי שֶׁ"וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמְּקוֹם גו' לִשְׁפֹן שְׁמוֹ שָׁם" - תִּמְסַר
אֶת הַנֶּפֶשׁ כְּדֵי לְפָרֶסֶם שָׁם אֱלֻקוֹת. בְּמָה מְפָרְסָמִים אֱלֻקוֹת?
בְּבִרְכָה וּפְסוּק תְּהִלִּים.

תִּכְן תּוֹרַת הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב בְּשַׁבַּת פְּרֶשֶׁת תִּבּוֹא ח"י אֱלוֹל
תִּרְנ"ב אַחֵר קִבַּלְתָּ שַׁבַּת: "וְהָיָה כִּי תִבּוֹא אֶל הָאָרֶץ גו'".
'אָרֶץ' לִשׁוֹן מְרוּצָה וּלְשׁוֹן רַצּוֹן, כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרָשׁ. כְּשֶׁתַּגִּיעַ
אֶל הַרְצוֹן' שֶׁהוּא מִתְּנֶה מְלַמְעֵלָה וּבִירוּשָׁה בְּכָל אֶחָד
מִיִּשְׂרָאֵל, צְרִיכָה הָעֲבוּדָה לְהִיֹּת 'וַיִּשְׁכַּת' ל'הוֹרִידוּ', לַעֲשׂוֹתוֹ
מִיִּשְׁב, "וְלִקְחָתָה גו' וְשִׁמְתָה בְּטָנָא", לְהַמְשִׁיךְ אוֹרוֹת בְּפִלִּים,
"וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יְבַחֵר ה' אֱלֹקֶיךָ", עַל יְהוּדֵי לְדַעַת
שֶׁהִלַּכְתּוּ מִמְּקוֹם לְמִקּוֹם אֵינָה יִזְמְתוּ אֱלָא מוֹבִילִים אוֹתוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר שיחות כרך ט עמוד 356. לקוטר שיחות כרך ב עמוד 390)

תכלית ירידת הגשמה למטה

וּמִבְטֵל אֶת עֲנִינֵי הָעוֹלָם, אֱלָא מִמְּשִׁיךְ בְּהֵם קִדְשָׁה. שִׁישְׁאָרוּ
בְּמִצִּיאוֹתֵם, אִף יְהִיו קִדְשׁ לָה'.
וַיִּתְרָה מִזֹּו מְדַגֵּשׁ, שְׁנוֹתוֹן לִכְהֵן רַק "מִרְאִשִּׁית" וְלֹא כָל
"רִאִשִּׁית", וְהִינּוּ שֶׁגַם בְּרִשׁוֹתוֹ שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל נִשְׁאָרִים פְּרוֹת
(וּמְהֵם גַּם פְּרוֹת מְבָרִים), אֱלָא שְׁנֵכֵר בְּהֵם וְעַלֵּיהֶם, שְׁמֵהֶם
לְלַחֲו בְּכּוּרִים לָה'.
וְהִרִי זֶה מִסוּדוֹת תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת, שֶׁעֲבוּדַת ה' אֵינָה רַק
בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה וְתַלְמוּד-תּוֹרָה, אֱלָא גַם בְּשַׁעַת הָעֵסֶק בְּמִשְׁא
וּמִתָּן בְּאִמּוּנָה, וּבְשַׁעַת אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה, שְׁכָל זֶה נַעֲשֶׂה לְשֵׁם
שְׁמִים, וְעוֹלָה לְקִדְשָׁה.

וְהָיָה כִּי-תִבּוֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ . .
וְלִקְחָתָה מִרְאִשִּׁית | כָּל-פְּרִי הָאֲדָמָה וַגּוֹ' (כו, א)
"כִּי תִבּוֹא אֶל הָאָרֶץ" - "אָרֶץ" מוֹרָה עַל הָאָרֶץ הַלְּזוֹ הַגְּשֻׁמִּית
וְהַחֲמִרִית, וְכִי תִבּוֹא אֶל הָאָרֶץ" הִיא יְרִידַת הַגְּשָׁמָה מֵאֲגָרָא
רְמָה לְבִירָא עַמּוּקָתָא, לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוּף וְנֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית.
"וְלִקְחָתָה מִרְאִשִּׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה" - תְּכִלִּית הַיְרִידָה הִיא
לְקַחַת אֶת הַטּוֹב וְהַמְּבָרָךְ (רִאִשִּׁית) שֶׁבַעֲנִינֵי ה' "אָרֶץ"
וְה' אֲדָמָה" וְלַהֲעֵלוֹתָם לְקִדְשָׁה.
"וְלִקַּח הַכֹּהֵן הַטָּנָא מִיָּדָךְ" - אֶת כָּל זֹאת נוֹתֵנִים לִכְהֵן
שְׁאוּכְלִים, וְאֵינִם עוֹלִים כְּלוּל עַל הַמִּזְבֵּחַ, דְּהִינּוּ שְׂאִינוּ שׁוֹרֶף

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר שיחות כרך ל"ד עמוד 150)

בכורים שבכל יום

יֵשׁ לְבָאֵר אֶת הַהוֹרָאָה מִשְׁתִּי הַדַּעוֹת בְּעוּדַת הָאֲדָם לְקוּנו.
דְּהִנָּה תִּכְן מִצְוֹת בְּכּוּרִים הוּא הַהוֹדִיָּה לְהַשֵּׁם-יִתְבָּרַךְ עַל
הַנְּסִים שֶׁעָשָׂה עִמָּנוּ וְעַם אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁלֹּכֵן מִבִּיא אֶת "רִאִשִּׁית
כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה", וּמִסְפָּר אֶת "כָּל הַטּוֹב" שֶׁעָשָׂה לָנוּ הַקִּבְּ"ה.
וּשְׁתִּי הַדַּעוֹת בְּזִמְן חַיִּיב בְּכּוּרִים, הֵם שְׁנֵי אוֹפְנִים בַּהוֹדִיָּה
לָה' שְׁבָכֵל יוֹם, כְּשֶׁנַּעוֹר מִשְׁנָתוֹ וּבַתְּפִלַּת הַשַּׁחַר:
(א) "אֵין וְהָיָה אֱלָא מִיָּד" - ד' מִיָּד כְּשֶׁנַּעוֹר" (סִידוֹר הַרַב) אוֹמֵר

וְהָיָה כִּי-תִבּוֹא אֶל-הָאָרֶץ . . וְלִקְחָתָה מִרְאִשִּׁית | כָּל-פְּרִי
הָאֲדָמָה וַגּוֹ' (כו, א-ב)
הַנָּה מְצִינּוּ מַחֲלַקַּת דְּבַרְבֵּי רְבוּתֵינוּ ז"ל, אִימְתִי חֵלָה מִצְוֹת
בְּכּוּרִים, אִם "אֵין וְהָיָה אֱלָא מִיָּד" וְנִתְחַיְבוּ בְּכּוּרִים מִיָּד
כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לְאָרֶץ (סְפָרִי עַל הַפְּסוּק כּאוּ), אוֹ שְׁלֵא נִתְחַיְבוּ בְּמִצְוָה
זוֹ עַד לְאַחַר יְרוּשָׁה וּשְׁיִבָה (קְדוּשִׁין לו, ב).
וְעַל-פִּי הַכֶּלֶל (עֲרוּבֵין יג, ב) "אֵלוֹ וְאֵלוֹ דְּבַרְבֵּי אֱלֻקִּים תִּיִּים",

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

עַל הַיְרִירוּשְׁלָמִי' (בִּכּוּרִים שם) שְׁאוּמֹר שְׁכָל
הַגְּרִים נִקְרָאִים עַל שֵׁם אֲבִרְהֵם, וְלִקְרָ
נִקְרָא (בִּרְאִשִּׁית י"ה) אֵב הַמּוֹן גּוֹיִם: תּוֹרַה ר

וְאֵינוּ קוֹרָא שְׂאִינוּ יְכוּל לֹאמֵר
'לְאֲבוֹתֵינוּ, אֱלָא בַתְּפִלָּה (אֲבָל) אוֹמֵר
'אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂאֵנוּ סוֹמְכִים

כו (א-ג) וְהָיָה כִּי תִבּוֹא [וַגּוֹ'] אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע ה' לְאֲבוֹתֵינוּ וְלִקְרָ אָמְרוּ
רְבוּתֵינוּ (בִּכּוּרִים פ"א מ"ד) שְׁהַגֵּר מְבִיא

והיפני, כף היא ההודיה שבתפלת השחר, שבאה כתוצאה מההתבוננות ב"רוממות האל" יתעלה ובשפלות האדם" שקדם התפלה (רמ"א באורח-חיים סימן צח סעיף א), ומהעמקת הדעת בעניני התפלה, שעל-ידי-זה ההודיה היא בהפך עמוקה ובתכלית השלמות.

"מודה אני לפניך" כו, שהיא ההודיה להשם-יתברך על "שהחזרת בי נשמת", שהפך זו אינה באה מהתבוננות שכלית, אלא מהאמונה הפשוטה הנטועה בלב ש"ה הוא המחזיר לו נשמתו ומחיהו בכל יום. (ב) כמו שבבכורים נתחייבו רק לאחר שקבשו את הארץ ונתישבו בה, שאז ההודיה היא בפרות שהם בתכלית השבח

ב ותסב מריש כל אבא דארעא די תעל מארעא די יי אלהיך יחב לך ותשוי בסלא ותהך לאתרא די תרעי יי אלהיך לאשראה שכנתה תמן :

(ב) וְלִקְחַתָּ מֵרֵאשִׁית הָאָרֶץ אֲשֶׁר תְּבִיא מֵאֲרֶעֶךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ וְשַׂמְתָּ בַסֶּנֶא וְהִלַּכְתָּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֵׁן שְׁמוֹ שָׁם:

משבעה מינין. זית שמן • זית אגורי, ששמנו אגור בתוכו. ודבש • הוא דבש תמרים. מראשית • (ברכות לט. בכורים פ"ג. ספרי) אדם יורד לתוף שדהו ורואה תאנה שבפכה, כורך עליה גמי לסימן, ואומר: 'הרי זה בכורים'.

כ"ט • מראשית • (מנחות פ"ד ב. ספרי) ולא כל ראשית, שאין כל הפרות חייבין בבכורים אלא שבעת המינין בלבד, נאמר כאן "ארץ", ונאמר להלן: "ארץ חטה ושעורה וגו'", מה להלן משבעת המינים שנסתפקה בהם ארץ ישראל, אף כאן שבת ארץ ישראל, שהם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כט עמ' 150)

ממונו, מתלבשת בגוף, ב'פלי', מקימת מצוות מעשיות דוקא (ה'תחנות' שבעולם הזה גופא) - ועל-ידי-זה היא מגיעה לשלמותה האמתית. ואף בבכורים כן: שלמות המצוה היא כאשר מביאים אותם בכלי דוקא, ובכלי גופא - דבר פשוט ופחות (אין תחנות למטה ממונו), כלי ערבה.

ושמת בטנא • (כו, ב) הביאם בכלי ערבה . . . הבכורים והסלים לכהנים (רמב"ם בכורים ג, ז) יש לומר בדיעת הרמב"ם, שהפלים הללו נעשים 'חלק' של הבכורים, וזוהי שלמות קיום המצוה (מה-שאין-כן אם הביאם בכלי מתכת, חוזר הכלי לבעלים). והנה מבאר בחסידות, שבכורים רומזים לנשמה. הנשמה יורדת לעולם הזה, שאין תחנות למטה

ג ותיתי לנת פהנא די יהי פיומיא האנון ותימר לה חוייתי יומא דין קדם יי אלהיך ארי עלית לארעא די קיים יי לאבהתנא למתן לנא :

(ג) וּבֵאתָ אֶל-הַפֶּתַח אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי-בָאתִי אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאֲבֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ:

(ספרי) שאינך כפוי טובה. הגדת היום • (שם) פעם אחת בשנה ולא שתי פעמים.

כ"ט • אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים הָהֵם • (ראש השנה כה ב. ספרי) אין לך אלא כהן שבימך, כמו שהוא. ואמרת אליו •

ד ויסיב פהנא סלא מידך וינענעה קדם מדבחה די אלהיך :

(ד) וְלִקַּח הַפֶּתַח הַסֶּנֶא מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לַפְּנֵי מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

כ"ט • וְלִקַּח הַפֶּתַח הַסֶּנֶא מִיָּדְךָ • להניף אותו. כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף (ספרי. סוכה מז) •

ה ותחייב ותימר קדם יי אלהיך לכן ארמא בעא לאוכדא ית אבא ונחת למצרים ודר תמן בעם זער ויהוה תמן לעם רב תקיף וסגי :

(ה) וְעַנִּיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִי וַיִּרְדַּ מִצְרַיִם וַיִּגַּר שָׁם בְּמַתִּי מֵעַט וַיְהִי-שָׁם לִגְוִי גָדוֹל עֲצוּם וְרַב:

(ה) וְעַנִּיתָ וְאָמַרְתָּ. קריאת הביכורים הויא בקול רם, אבל קריאת וידיי מעשר בערתי הקדש מן הבית (פסוק יג) הוי בקול

שעור יומי ליום ראשון ט"ו אלו ושנים מקרא ואחד תרגום - כו - פרשת תבוא

שאומו עובדי-פוככים, חושב להם הקדוש-ברוך-
הוא מחשבה כמעשה. ויחד מצרימה. ועוד אחרים
באו עלינו לכלותנו, שאחרי זאת, ירד יעקב למצרים.
במתי מעט • בשבעים נפש.

כ"י • וענית • לשון הרמת קול (עין סוטה דף לב ע"ב) • ארמי
אבד אבי • מזכיר חסדי המקום: "ארמי אבד אבי",
לכן בקש לעקר את הכל כשרדף אחר יעקב, ובשכיל
שחשב לעשות (לעקב), חשב לו המקום כאלו עשה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטר שיחות נרד יד עמוד 93 ואילך)

תכן הנסים הנזכרים בהבאת הבפורים

חיוב מצות בכורים הוא רק אחרי שבאו לארץ וכבשוה
והתישבו בה. ונמצא, דהבאת בכורים היא גם הודיה להקב"ה
על שנתן לנו את הארץ לשבת בה בקביעות - לאכול בה
ולשבע מטובה.

וכדי להדגיש חסד זה עלינו, מזכירים שאף שהיו מקומות
בהן נתישבו בני ישראל בקביעות ולמשך זמן, לא הגיע
להם כל טוב במקום ההוא, ואדרבה - בו עמדו עליהם
לכלותם ולהאבידם. פי בארם גרו בני ישראל עשרים שנה,
ובמצרים רד"ו שנה.

ומובן בפשטות זה שלא הביא שאר הנסים, פי היו בדרך
או במקום ששהו שם דרך עראי.

וענית ואמרת גו ארמי אבד אבי ויחד מצרימה ויגר
שם גו ויבאנו אל המקום הזה (כו, ה"ט)

הטעם שבהבאת בכורים מזכירים הנסים שעשה הקב"ה
לאבותינו הוא, פי הבאת הבכורים היא בטוי במעשה ההודיה
להקב"ה על זה שהציל את אבותינו מלכן וממצרים עד
שהביאם אל "ארץ זבת חלב ודבש".

אף יש לעיין מדוע מזכירים בהבאת הבכורים רק את ההצלה
מלכן וממצרים, ולא את שאר הנסים והחסדים שעשה
הקב"ה עם בני ישראל קדם שהביאם לארץ, כמו ההצלה
מעשו, קריעת ים-סוף, מלחמת עמלק ופיצא בזה?
ויש לומר הבאור בזה:

ו יאבאישו לנא מצרים וענינא ויהבו עלנא
פלהנא קשיא:

(ו) וירעו אתנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבדה
קשה:

ו יצלינא קדם יי אלהא דאבהתנא וקביל יי
צלותנא וגלי קדמוהי עמלנא ולאותנא
ודיחקנא:

(ז) ונצעק אלי יהוה אלהי אבותינו וישמע יהוה
את קלנו וירא את-ענינו ואת-עמלנו ואת-לחצנו:

ח ואפקנא יי ממצרים בינא תקיפא
ובדרעא מרממא ובחזונא רבא ובאתין
ובמופתין:

(ח) ויציאנו יהוה ממצרים ביד חזקה ובזרע נטויה
ובמרא גדל ובאותות ובמפתים:

ט ואיתנא לאתרא הדין ויהב לנא ית ארעא
הדא ארעא עבדא חלב ודבש:

(ט) ויבאנו אל-המקום הזה ויתן לנו את-הארץ
הזאת ארץ זבת חלב ודבש:

כ"י • אל-המקום הזה • (ספרי) זה בית המקדש. ויתן לנו את-הארץ • כמשמעו.

י וכען הא איתתי ית ריש אבא דארעא
דיהבת לי יי ומצנענה קדם יי אלהיך
ותסגוד קדם יי אלהיך:

(י) ועתה הנה הבאתי את-ראשית פרי האדמה
אשר-נתתה לי יהוה והנחתו לפני יהוה אלהיך
והשתחוית לפני יהוה אלהיך:

כ"י • והנחתו • מגיד שנוטלו אחר הנפת (ספרים אחרים: הנחת) הנהן, ואוחז בידו כשהוא קורא, וחוזר ומניף (ספרי).

• בכורים פ"א •

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

נמוף, דלא כתיב וענית כי-אם ואמרת (שם). ונהו שייסד הפייט (אזהרות לרבינו אליהו הזקן) 'ידידי נמוף ומקרא רם תענה': תורה ו

(יא) וְשִׂמְחַת בְּכַל-הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 וּלְבִיתְךָ אֹתָהּ וְהַלְוֵי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: ׀ ׀

אֹתָהּ וְהַלְוֵי • אף הַלְוֵי חֵיב בְּכַפּוּרִים, אִם נִטְעוּ בַתּוֹךְ
 עֲרִיקֵהֶם. וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ • (ש.ס. מכות יט) מְבִיא וְאֵינוֹ
 קוֹרָא, שְׂאִינוֹ יָכֹל לֹאמַר: "לְאַבּוֹתֵינוּ".

ז"ע • וְשִׂמְחַת בְּכַל-הַטּוֹב • (בכורים שם) מְכַאֵן אָמְרוּ:
 אֵין קוֹרִין מְקַרָּא בְּכּוּרִים אֶלָּא בְּזִמְן שְׂמִיחָה: הֵינּוּ
 מַעֲצָרַת וְעַד הֶחָג, שְׂאָדָם מְלַקֵּט תְּבוּאָתוֹ וּפְרוּתָיו
 וְיֵינוּ וְשִׂמְנוֹ, אֶבֶל מִהֶחָג וְאֵילָךְ, מְבִיא וְאֵינוֹ קוֹרָא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות כרך ט עמ' 953 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

הַשֹּׁכֵר לְקִרְבֵּי וְהַיּוֹדִים הוּא שְׂזִיבוּ לְקִרְבֵּי עוֹד

לְחַנְּכוֹ וְאַחֲרֵיכֶן יַעֲזְבוּ אוֹתוֹ לְנַפְשׁוֹ, אוֹ שְׂיַמְסְרוּ אֶת חֵינוּכּוֹ
 לְמִישֵׁהוּ אַחֵר, אֶלָּא "הַמִּתְחַלֵּל בְּמִצְוָה אוֹמְרִים לוֹ גְּמוּר",
 שְׂצָרִיקִים לְהַבִּיא אֶת הַבִּיכּוּרִים עַד לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, הֵינּוּ
 לְגְמוּר אֶת חֵינוּכּוֹ עַד לְתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת.
 וְכֹל-כֶּן גְּדֵלָה מַעֲלַת עֲבוֹדָה זוֹ, עַד שֶׁהַבְּרָכָה שְׂמִיבְרָכִים
 לְאַחֲרֵי הַעֲבוֹדָה הִיא "הַבֵּאת בִּיכּוּרִים הַיּוֹם, תִּשְׁנֶה לְשָׁנָה
 הַבֵּאָה" (פרש"י כו, טז), דְּהַשֹּׁכֵר הוּא שְׂזִיבָה לְעֲבוֹדָה
 זוֹ עוֹד פַּעַם לְשָׁנָה הַבֵּאָה.
 שְׂמֵזָה נִרְאָה עַד פְּמָה גְּדֵלָה עֲבוֹדָה זוֹ, שְׂאֵם זָכָה וְהַבִּיא
 פִּירוֹת הַנוֹעֵר לְבֵית ה', שְׂכָרוֹ הוּא כִּי לְשָׁנָה הַבֵּאָה יִזְכֶּה לְקִרְבֵּי
 עוֹד יְהוּדִים וְעוֹד יְהוּדִים וְלְהַבִּיאֵם לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, עַד שֶׁנִּזְכָּה
 לְהַבִּיא בִּיכּוּרִים כְּפִשּׁוּטוֹ, לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּבָנִינוּ בְּקִרְבֵּי.

בְּפִרְשָׁתְנוּ מְדוּבָר אוֹדוֹת מִצְוֹת בִּיכּוּרִים. וַיֵּשׁ לְבָאֵר הַהוֹרָאָה
 מִמִּצְוָה זוֹ בְּעֲבוּדַת הָאָדָם לְקוֹנוֹ:
 עִם יִשְׂרָאֵל נִקְרָא "כָּרֶם ה'" (ישעי' ה, ז). וּבְאֵילָנֵי הַכָּרֶם יִשְׁנֶם
 שְׂרָשִׁים, עֲנָפִים וּפִירוֹת. הַשְּׂרָשִׁים הֵם הָאֲבוֹת, הָעֲנָפִים הֵם
 רֵאשֵׁי הַמִּטּוֹת, וְהַפִּירוֹת הֵם הַנוֹעֵר, בְּדוּגְמַת פִּירוֹת הַכָּרֶם
 הַנּוֹלָדִים וְגֵדְלִים בְּאֵילָנוֹת.
 וְהַקֵּב"ה נִכְנַס לְכָרֶם עִם יִשְׂרָאֵל, וְכִמּוֹ שְׂכַתוֹב "בְּאֵתִי לְגִנִּי
 אַחוּתִי כְּלֶה", וְרוּאָה פְרִי שְׂבִיבָה - יֵלֵד אוֹ יִלְדָה שְׂנַכְסוֹ
 לְגִיל מִצְוֹת, אוֹ אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁנִּתְּוַדַּע מַעֲנִינֵי הַתּוֹרָה
 וּמִצְוֹתֶיהָ שְׂלֵא יָדַע עֲלֵיהֶם עַד-עֵתָה מִפְּנֵי סִיבּוֹת שׁוֹנוֹת.
 מִצְוָה הַקֵּב"ה וְאוֹמֵר שְׂבִיבָאוֹ "פְרִי זֶה" לְבִיכּוּרִים. הֵינּוּ, שְׂיַחְנְכוּ
 אוֹתוֹ לְעִנְיֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת. אָמֵן, לֹא דִי בְּזָה שְׂיַחְתִּילוּ

♦ יום שני ט"ז אלול ♦

יב אַרְבֵּי תִשְׁעֵי לְעִשְׂרָא יֵת כֹּל מַעֲשֵׂר עֲלֵלְתְּךָ
 בְּשִׂמְחָה תְּלִיתָאָה שְׁנַת מַעֲשֵׂרָא וְתַתָּן לְלוֹאֵי
 לְגִיּוּרָא לִיתְמָא וּלְאַרְמְלָא וְיִכְלוּן בְּקִרְוֵיךָ
 וְיִשְׂבְּעוּן:

(יב) כִּי תִכְלֶה לְעִשֹׂר אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂר תְּבוּאֹתְךָ בַשָּׁנָה
 הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לְלוֹי לְגֵר לִיתָם
 וְלֵאלֵמָנָה וְאִכְלוּ בְשִׂעְרֵיךָ וּשְׂבִיעוּ:

שְׁנָה הַשְּׁלִישִׁית, קִבַּע זְמַן הַבְּעוּר וְהַיּוֹדֵי בְּעֶרְבֵי הַפֶּסַח
 שֶׁל שָׁנָה הַרְבִּיעִית, שְׂנַאָמַר: (דברים יד) "מִקְצֵה שְׁלֹשׁ

ז"ע • כִּי תִכְלֶה לְעִשֹׂר אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂר תְּבוּאֹתְךָ
 בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית • כְּשֶׁתִּגְמַר לְהַפְרִישׁ מַעֲשְׂרוֹת שֶׁל

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

מִיִּשְׂרָאֵל מְבִיא וְאֵינוֹ קוֹרָא, וּכְשֶׁהוּא
 מִתְפַּלֵּל בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ אוֹמֵר אֱלֹהֵי
 אֲבוֹת יִשְׂרָאֵל, וְאֵם הֵיחָדָה אִמּוֹ
 מִיִּשְׂרָאֵל אוֹמֵר אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי
 אֲבוֹתֵינוּ. וְאָמַר עַל הַדָּא מִשְׁנֵה
 בְּתַלְמוּד ר'וֹשְׁלִמִי תַנִּי (רבי אבהו)
 בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה, גַּר עֲצָמוֹ מְבִיא
 וְקוֹרָא, טַעְמָא מַאי, כִּי אַב הַמוֹן גּוֹיִם
 נִתְתִּיף (בְּרַאשֵׁית יז ח), לְשַׁעֲבֵר הֵייתָ אָב
 לְאַרְם מִכָּאֵן וְאֵילָךְ אָב לְכָל הַגּוֹיִם,
 אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הִלְכָה בְּרַבִּי
 יְהוּדָה, אֶתָּא עוֹבְדָא קוֹמֵי רַבִּי [אֲבָהוּ]
 וְאוּרִי בְּרַבִּי יְהוּדָה: תורה יב

דְּאִפִּילוּ לְחִיָּה שֶׁבְּשָׂדֶה הוּא כְּלֶה
 בְּאוֹתוֹ זְמַן:
 וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ. תִּימָה לְהַרְבֵּי רַבִּי
 יוֹסֵף קָרָא, מָדָה עֲנִין גַּר אֶצֶל בִּיכּוּרִים,
 וְהֵלֵא בִּיכּוּרִים אֵינֶן נִיתְּנִים אֶלָּא
 לְכֹהֲנִים, וְעוֹד אֲשֶׁר תְּבִיא מֵאַרְצֶךָ
 כְּתִיב (פסוק א), לְמַעוֹטֵי גְרִים שְׂאִין לָהֶם
 חֶלֶק בְּאַרְצֶךָ. עַד שְׂבָא אֶצֶל רַבִּי יוֹסֵף
 טוֹב, וְהִרְאָה לוֹ מִדְּרַשׁ בְּרוּר, וְרִאֲיָה
 בְּמִסְכַּת בִּיכּוּרִים (פ"א מ"ד), (פרק) אֵלוֹ
 מְבִיאִים וְלֹא קוֹרִין, שְׂאִין יְכוּלִים
 לֹאמַר אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְתְּיָנוּ לְתַת
 לָנוּ (פסוק א), גַּר אִם לֹא הֵיחָדָה אִמּוֹ

(יא) וְשִׂמְחַת בְּכָל הַטּוֹב. מְכַאֵן
 אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּפִסְחִים בְּפִרְקֵי כָּל
 שָׁעָה (ג), מַעֲצָרַת וְעַד הֶחָג מְבִיא
 וְקוֹרָא שְׁהוּא זְמַן הַבֵּאת הַבִּיכּוּרִים,
 וְלִכְךָ נִקְרָא שְׁבוּעוֹת (במדבר כח כ) יוֹם
 הַבִּכּוּרִים, וְכָל הַתְּבוּאוֹת מִתְּבַכְּרוֹת
 בֵּין שְׁנֵי זְמַנִּים הַלְלוּ. מִחַג וְעַד חֲנוּכָה
 מְבִיא, דְּאִכְתִּי אֵיכָא פִירוֹת, וְאֵינוֹ
 קוֹרָא, דְּלֹא שְׂיִיף לְמִימַר הֵנָּה הַבֵּאתִי
 מִרַאשֵׁית פְּרֵי הָאָדָמָה, דְּהַשְׂתָּא לֵיכָא
 רַאשֵׁית. מִחֲנוּכָה וְאֵילָךְ אֵינוֹ מְבִיא
 וְאֵינוֹ קוֹרָא, דְּכַתִּיב (פסוק א) אֲשֶׁר
 תְּבִיא מֵאַרְצֶךָ, וְהַשְׂתָּא לֵיכָא כָּלֵל.

שנים תוציא וגו', נאמר כאן "מקץ", ונאמר להלן: "מקץ שבע שנים", לענין הקהל. מה להלן רגל, אף כאן רגל. אי מה להלן חג הסוכות, אף כאן חג הסוכות? תלמוד לומר: "כי תכלה לעשר", מעשרות של שנה השלישית, רגל שהמעשרות פלין בו וזהו פסח, שהרבה אילנות יש שנלקטין אחר הסוכות, נמצאו מעשרות של שלישית פלין בפסח של רביעית, וכל מי ששהה מעשרותיו, הצריכו הכתוב לבערו מן הבית. שנת המעשר • שנה שאין נוהג בה אלא מעשר אחד משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה, ששנה ראשונה ושניה של שמיטה נוהג

בהן מעשר ראשון, כמו שנאמר: (במדבר ט) "כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר", ומעשר שני, שנאמר: (לעיל יד) "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך", הרי שתי מעשרות, וכא ולמדך פאן בשנה השלישית שאין נוהג מאותן שתי מעשרות אלא האחד, ואי זה? זה מעשר ראשון, ותחת מעשר שני יתן מעשר עני, שנאמר כאן: "ונתתה ללוי" את אשר לו, הרי מעשר ראשון. לגר ליתום ולאלמנה • זה מעשר עני. ואכלו בשעריך ושבעו • תן להם כדי שבען, (פאה. ספ"ה) מכאן אמרו: 'אין פוחתין לעני בגרן פחות מחצי קב חטים וכו'.

(יג) ואמרת לפני יהוה אלהיך בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ככל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי:

יג ותימר קדם יי אלהיך פלתי קדש מעשרא מן ביתא ואף יהבתה ללואי ולגיורא ליתמא ולאמלא פכל פקודך די פקידתני לא עברתי מפקודיך ולא אתגשיתי:

לתרומה, ולא שני לראשון, שהתרומה קרויה 'ראשית', שהיא ראשונה משנעשה דגן, וכתוב: (שמות כב) "מלאךך ודמעך לא תאחר", לא תשנה את הסדר. לא עברתי ממצותיך • לא הפרשתי ממין על שאינו מינו, ומן החדש על הישן, (ולא מן המלוש על המסור, ולא מן המסור על המלוש). ולא שכחתי • מלבדך על הפרשת מעשרות.

כט"א • ואמרת לפני ה' אלהיך • (סוטה לב) התורה שנתת מעשרותיך. בערתי הקדש מן הבית • (ספ"ה) זה מעשר שני ונטע רבעי, ולמדך שאם שיהה מעשרותיו של שתי שנים ולא העלם לירושלים, שצריך להעלותם עכשו. וגם נתתיו ללוי • (שם) זה מעשר ראשון, וגם, לרבות תרומה ובכורים. ולגר ליתום ולאלמנה • זה מעשר עני. ככל מצותך • נתתם כסדרן, ולא הקדמתי תרומה לבכורים, ולא מעשר

(יד) לא אכלתי באני ממונו ולא בערתי ממונו בטמא ולא נתתי ממונו למת שמעתי בקול יהוה אלהי עשיתי ככל אשר צויתני:

יד לא אכלתי באבלי מנה ולא פלתי מנה בדמסאב ולא יהבית מנה למית קבלית למימרא דיני אלהי עבדית פכל די פקידתני:

זה לא תוכל לאכל דרך אכילת שעריך האמור במקום אחר. ולא נתתי ממונו למת • (ספ"ה) לעשות לו ארון ותכריכין. שמעתי בקול ה' אלהי • (מעשר שני פ"ה) הביאותיו לבית הבחירה. עשיתי ככל אשר צויתני • שמחתי ושמחתי בו.

כט"ב • לא אכלתי באני ממונו • מכאן שאסור לאונן. ולא בערתי ממונו בטמא • בין שאני טמא והוא טהור, בין שאני טהור והוא טמא. והיכן הזהר על כך? (לעיל יב) "לא תוכל לאכל בשעריך", (יבמות עד. מכות ט) זו אכילת טמאה, כמו שנאמר בפסולי המקדשים: (לעיל טו) "בשעריך תאכלנו הטמא והטהור וגו'", אבל

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תש"נ עמ' 678)

חשבון צדק: בערתי הקדש מן הבית . . לא אכלתי באני ממונו וגו'. ובפסוק הבא נאמר השקיפה ממעון קדשך, ואמרו רז"ל כל השקפה שבתורה ארוכה וזה לשון ברכה, שיש לומר שרומז על מעלת אתהפכא חשוכא לנהורא על ידי עבודת התשובה.

לא אכלתי באני ממונו (כו, יד) ח"י אלו חל לעולם בסמיכות לפרשתנו. והנה ידוע שיום זה הוא התחלת י"ב ימים החורונים של חדש אלול, שהם פנגד י"ב חדשי השנה, יום לחדש, ובהם יש לערוך חשבון נפש מיוחד על כל י"ב חדשי השנה. ויש לומר, שדודי מעשרות הוא על דרך

טו אִסְתָּכִי מִמְדוֹר קִדְשֶׁךָ מִן שְׂמִינֶיךָ וּבָרַךְ יְתֵ עֲמֶךָ יִתְּ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְיִתְּ אֶרְעָא דִּי הִבְתָּ לְנָא כְּמָא דִּי קִימְתָא לְאַבְהֶתְנָא אֶרַע עֲבָדָא חֵלֵב וּדְבָשׁ:

(טו) הַשְׂקִיפָה מִמְעוֹן קִדְשֶׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבָרַךְ אֶת־ עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתָּ לְאַבְתֵּינוּ אֶרֶץ זָבַת חֵלֵב וּדְבָשׁ: ם

אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתָּ לְאַבְתֵּינוּ • לַתַּת לָנוּ, וְקִימְתָּ, "אֶרֶץ זָבַת חֵלֵב וּדְבָשׁ".

כט"ו ◀ הַשְׂקִיפָה מִמְעוֹן קִדְשֶׁךָ • (ספר) עֲשִׂינוּ מַה שְׁגִזְרַתְךָ עָלֵינוּ, עֲשֵׂה אִתָּה מַה שְּׁעָלִיד לַעֲשׂוֹת, שְׁאַמְרַתְךָ (ויקרא טז): "אִם בְּחִקְתִּי תִלְכוּ, וְנִתְתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם".

♦ יום שלישי י"ז אلول ♦

טז יוֹמָא הַדִּין יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִפְּקֻדֶיךָ לְמַעַבְדֵי יְתֵ קִימְתָא הָאֵלִין וְיִתְּ דִּינֵינָא וְתִטַּר וְתַעֲבַד יְתֵהוֹן בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ:

(טז) הַיּוֹם הַזֶּה יְהוָה יֵלְהוֶיךָ מִצִּוְיֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־ הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים וְשִׁמְרַתְךָ וְעֲשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ:

וְשִׁמְרַתְךָ וְעֲשִׂיתָ אוֹתָם • בַּת־קוֹל מְבָרְכָתוֹ: 'הִבְאֵת בַּפּוּרִים הַיּוֹם, תִּשְׁנֶה לַשָּׁנָה הַבְּאֵה'.

כט"ז ◀ הַיּוֹם הַזֶּה ה' אֱלֹהֶיךָ מִצִּוְיֶיךָ • בְּכָל יוֹם יְהִיו בְּעֵינֶיךָ חֲדָשִׁים, כְּאֵלּוּ בּוּ בַיּוֹם נִצְטוּיֶת עֲלֵיהֶם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לט עמ' 6)

בְּשִׂמְשׁ, שְׂאִין בּוּ שְׁנוּיִים, יֵשׁ מַעֲלַת הַתְּמִידִיּוֹת. בְּיַרְחַ, הַמִּשְׁתַּנָּה תְּמִיד, יֵשׁ מַעֲלַת הַהִתְחַדְּשׁוֹת. וַיּוֹם מַחְבֵּר אֵת שְׁתֵּי הַתְּנוּעוֹת הַמְּנַגְדוֹת הַלְלוּ, אֵת שְׁתֵּי הַמַּעֲלוֹת יַחַד.

בְּכָל יוֹם יְהִיו בְּעֵינֶיךָ חֲדָשִׁים (רש"י כו, טז) הַרִי שְׁתַּבַּת "הַיּוֹם" מוֹרָה עַל חֲבוּר שְׁתֵּי תְּנוּעוֹת הַפּוּכּוֹת: תְּמִידִיּוֹת וְהִתְחַדְּשׁוֹת. וְהֵנָּה, יוֹם מְרַכֵּב מִיּוֹם וּמִלֵּלָה, מִשְׁמַשׁ וּמִיַּרְחַ.

י' יְתֵ יְיָ חֲטַבְתָּ יוֹמָא דִּין לְמַהְוֵי לָךְ לְאַלְהֵי וּלְמַהְוֵי בְּאַרְחֵן דְּתַקְנֵן קְדְמוּהֵי וּלְמַטְר קְדְמוּהֵי וּפְקוּדוּהֵי וְדִינֵהוּ וּלְקַבְּלָא כְּמִימְרָה:

(י) אֶת־יְהוָה הַאֲמַרְתָּ הַיּוֹם לְהִיּוֹת לָךְ לְאַלְהִים וּלְלַבֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשַׁמֵּר חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּלְשַׁמֵּעַ בְּקוֹלוֹ:

לְאַלְהִים, וְהוּא הַפְּרִישֶׁךָ אֵלֶיךוּ מַעֲמֵי הָאֶרֶץ לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה. (וּמִצְוַתִּי לָהֶם עַד, וְהוּא לְשׁוֹן 'תְּפַאֲרַתְךָ', כְּמוֹ: (תהלים צד) "יִתְאַמְרוּ כָּל פּוֹעֲלֵי אֲנֹן").

כט"ח ◀ הַאֲמַרְתָּ וְהַאֲמִירָךָ • אֵין לָהֶם עַד מוֹכִיחַ בְּמַקְרָא, וְלִי נִרְאָה שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַפְּרִישָׁה וְהַבְּדִלָּה: הַבְּדִלְתִּי לָךְ מֵאַלְהֵי עוֹבְדֵי־פּוֹכְבִּים לְהִיּוֹת לָךְ

יח וַיְיָ חֲטַבְתָּ יוֹמָא דִּין לְמַהְוֵי לָה לְעַם חֲבִיבֵי כְּמָא דִּי מְלִיל לָךְ וּלְמַטְר כָּל פְּקוּדוּהֵי:

(יח) וַיְהוָה הַאֲמִירָךָ הַיּוֹם לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לָךְ וּלְשַׁמֵּר כָּל־מִצְוֹתָיו:

כט"ט ◀ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לָךְ • (שמות ט) "וְהִיִּיתֶם לִי סְגֻלָּה".

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

גְּרָגְרִים בְּרֹאשׁ אַמִּיר, וְכָאן אֵת ה' הַאֲמַרְתָּ הַגְּבִיחָה עַל כָּל אֱלֹהִים, וְה' הַאֲמִירָה הַגְּבִיחָה עַל כָּל הָאוֹמוֹת. וְכֵן יִתְאַמְרוּ כָּל פְּעֻלֵי אֲנֹן, שְׂמִינֵיהוֹן עֲצָמֵן מְרֹב גְּסוֹת שְׂבָהוֹן. וְשְׂמֵתִי שְׂבַתְרָגוּם יְרוּשְׁלָמִי אֵת ה' הַאֲמַרְתָּ, הַמְּלַכְתָּ, שְׂכֵן בְּלִשׁוֹן עֲרָבִי קוֹרִין לְמֶלֶךְ 'אַמִּיר': תורה יט

תְּמוּרָה וְחִילוּף, כְּלוּמַר בְּשִׁבִיל ה' הַחֲלֻפָה כָּל הָאֱלֹהוֹת וּבִחְרַת בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא, וְה' הַאֲמִירָה הַחֲלִיף כָּל הָאוֹמוֹת שְׂבָעוּלָם וּבָחַר בָּךְ לְהִיּוֹת לָךְ לְעַם סְגֻלָּה. וְדוּמָה לוֹ יִתְאַמְרוּ כָּל פְּעֻלֵי אֲנֹן (תהלים צד ד), שְׂמִחֲלִיפִין דְּבְרִיהֶם וְאֵינָם עוֹמְדִים בְּדַבּוּרָם. דְּבַר אַחַר, לְשׁוֹן אַמִּיר וְעַנְף, שֶׁהוּא לְשׁוֹן גְּבָהוֹת, כְּדַכְתִּיב (שעש"ז ט) שְׁנַיִם שְׁלֹשָׁה

(יז"ח) אֵת ה' הַאֲמַרְתָּ הַיּוֹם [וּגוֹן] וְה' הַאֲמִירָךָ. אֲתָמֵר בְּפִרְק קָמָא דְּבְרָכוֹת (ט) אֲמַר הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אֲתָם חֲטַבְתֶּם אוֹתִי חֲטִיבָה אַחַת בְּעוֹלָם, שְׂאֲתָם אוֹמְרִים שְׂמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד (לעיל ד), וְאֵנִי אֶעֱשֶׂה אֲתָכֶם חֲטִיבָה אַחַת בְּעוֹלָם, שְׂנֵאֲמַר (דברי הימים א' יז כא) וּמִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ. דְּבַר אַחַר, הַאֲמַרְתָּ לְשׁוֹן

ישראל – אוצרו של הקב"ה

משתמש בהן ככל לאף צורך, אלא הוא משתעשע ומתענג איתן, אף שאין ממלאות תפקיד מסויים. וכמו כן הוא בבני ישראל, דזה שבני ישראל מקימים תורה ומצוות ומגלים מלכותו יתברך בעולם, דבר נעלה הוא עד מאד, אף הקב"ה מתענג ומשתעשע אף בבני ישראל עצמם בלי קשר למילוי תפקידם. פי ישראל הם כמו אוצר הפולחן, שהפולחן משתעשע בהם כמו שהם (אלא שאין זה פוטר אותם חסין שלום ממילוי תפקידם, ורק מגלה את גודל חיבתם לפניו יתברך).

בפרשתנו כתוב בנוגע לעם ישראל "להיות לו לעם סגולה" (כו, יח). ובפרוש תיבת "סגולה" כתב רש"י (יתרו יט, ה ד"ה והייתם): "אוצר חביב, כמו (קהלת ב) וסגולת מלכים פלי קר, ואבנים טובות שהמלכים גונזים אותם, כך אתם תהיו לי סגולה משאר אומות".
וגש לבאר זה בדרך החסידות:
ברשותו של המלך נמצאים הרבה אבנים טובות ומרגליות. אמנם, ישנן אבנים שקובען בכתר מלכותו להדר ולנפות את הכתר, ישנן אבנים שמשתמש בהן לצרכי המדינה וכיוצא בזה, אך האבנים הגנוזות באוצר הפולחן, אין הוא

יט ולמתנה עלאה על כל עממיא די עבד לתשבחה ולשום ולרבו ולמהוה עם קדיש קדם יי אלהה קמא די מליל:

(יט) ולתתנה עליון על פלהגזים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת ולהיתנה עם קדש ליהוה אלהיה

באשר דבר: פ

כט"ו ◀ ולהיתנה עם קדש וגו' באשר דבר • (ויקרא כ) "והייתם לי קדושים".

◆ יום רביעי י"ח אלול ◆

א ופקיד משה וסבי ישראל ית עמא למימר טר ית פל תפקדתא די אנא מפקד יתכון יומא דין:

כו (א) ויצו משה וזקני ישראל את העם לאמר שמר את פלהמצוה אשר אנכי מצוה אתכם היום:

כט"ו ◀ שמר את פלהמצוה • לשון הנה, גרדנ"ט בלע"ז (בעבאכטענד):

ב ויהי כיומא די תעברון ית ירדנא לארעא דיי אלהה זהב לה ותקים לה אבנין רבובין ותסוד יתהון בסידא:

(ב) והיה ביום אשר תעברו את הירדן אל הארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך והקמת לך אבנים גדלות ושדת אתם בשיר:

וכנגדן בגלגל וכנגדן בהר עיבל, פדאיתא במסכת סוטה (דף לה) •

כט"ו ◀ והקמת לך • בירדן, ואחר כך תוציאו משם אחרות ותבנו מהן מזבח בהר עיבל. נמצאת אפה אומר: שלשה מיני אבנים היו: שמים עשרה בירדן,

ג ותכתוב עליהן את פלדברי התורה הזאת בעברך למען אשר תבא אל הארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך ארץ זבת חלב ודבש באשר דבר יהוה אלהי אבותיך לך:

(ג) ותכתוב עליהן את פלדברי התורה הזאת בעברך למען אשר תבא אל הארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך ארץ זבת חלב ודבש באשר דבר יהוה אלהי אבותיך לך:

ד ויהי במעברכון ית ירדנא תקימון ית אבניא האלין די אנא מפקד יתכון יומא דין בטורא דעיבל ותסוד יתהון בסידא :

(ד) וְהָיָה בְּעֵבְרְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן תִּקְיֹמוּ אֶת־הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם בְּהַר עֵיבָל וְשָׂדֶת אוֹתָם בְּשִׂיד :

ה ויתבני תמן מדבחה קדם יי אלהך מדבחה אבנין לא תרים עליהון פרזלא :

(ה) וּבְנִיתָ שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבֵּחַ אֲבָנִים לֹא־תִגַּף עֲלֵיהֶם בְּרוּל :

ו ואבנין שלמין תבני ית מדבחה דיי אלהך ותסק עלוהי עלון קדם יי אלהך :

(ו) אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהֶעֱלִיתָ עָלָיו עֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ :

ז ותכוס נכסת קודשין ותיכול תמן ותחדדי קדם יי אלהך :

(ז) וּזְבַחְתָּ שְׁלָמוִים וְאִכַּלְתָּ שֶׁם וְשִׂמַחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ :

ח ותכתוב על אבניא ית כל פתגמי אורייתא הדא פרש יאות :

(ח) וְכָתַבְתָּ עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הַיַּיִטְב : ס

כ"ט - באר היטב • (ס) בשבעים לשון.

ט ומליל משה וכתבני לואי לכל ישראל למימר אצית ושמע ישראל יומא הדין הוייתא לעמא קדם יי אלהך :

(ט) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַפְתָּנִים הַלְלוּם אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַסִּבְתָּ וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נְהִייתָ לְעָם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ :

כ"י - הסבת • כתרגומו. היום הזה נהיית • בכל יום יהיו בעיניך כאלו היום באת עמו בכרית.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כט עמ' 282)

התכן של "נהיית לעם". אדמו"ר הזקן - אאמו"ר מבאר (בלקוטי לוי יצחק) שהיו"ם הז"ה בגימטריא שלש פעמים הוי' (78), שהם ג' המוחין דגדלות חב"ד - והרי אדמו"ר הזקן הוא מיסד תורת חסידות חב"ד.

היום הזה נהיית לעם (כז, ט) ח"י אלול הוא יום ההלדת של שני המאורות הגדולים, הבעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן, ושניהם רמוזים בפסוק זה. **הבעל-שם-טוב** נהג לחזר בעירות ובמושבות של בני ישראל ולגרים להם לומר "ברוך השם" וכיצא בזה, הינו שגלה ועורר בהם את נקדת היהדות, שזהו

י ותקבל למימרא דיי אלהך ותעבד ית פקודוהי ונת קמוהי די אנא מפקדך יומא דין :

(י) וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְעָשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָיו וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם : ס

♦ יום חמישי י"ט אלול ♦

יא ופקיד משה ית עמא ביומא ההוא למימר :

(יא) וַיִּצַו מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר :

אפשר ללמוד זאת גם קודם התפלה. ואדרבה: פיון שלימוד זה ענינו ביטול - הרי זה גם הכנה לתפלה גופא.

אז צריכים לשאול את בעל המאמר? - ענה לי הרבי בקור רוח ("קאלט בלוטיק"): נו, ומה בכך ("איז וואס"?...) - ופיון שלימוד פנימיות התורה לא מתערכת מציאותו, לכן

טז ליט די קלי אבוהי ואמה ויימר כל עמא אמן: **אָרוֹר מְקַלָּה אָבִיו וְאִמּוֹ וְאָמַר פְּלִהֵעָם אָמֵן: ם**
כ"ט «מְקַלָּה אָבִיו • מְזַלְזֵל, לְשׁוֹן (לעיל כה) "וְנִקְלָה אַחֲרָיִךְ"»

יז ליט די שני תחומא דחברה ויימר כל עמא אמן: **אָרוֹר מְסִיג גְּבוּל רַעְהוּ וְאָמַר פְּלִהֵעָם אָמֵן: ם**
כ"ט «מְסִיג גְּבוּל • מְחַזְרֵרוֹ לְאַחֲרָיו וְגוֹיֵב אֶת הַקְּרָקַע, לְשׁוֹן: (ישעיה נט) "וְהוֹסֵג אַחֲזוֹר"»

יח ליט די טעי עירא בארחה ויימר כל עמא אמן: **אָרוֹר מְשַׁגְּה עוֹר בְּדַרְדְּרָא וְאָמַר פְּלִהֵעָם אָמֵן: ם**
כ"ט «מְשַׁגְּה עוֹר • הַסּוּמָא בְּדַבְּרָא, וּמְשִׂיאָו עֲצָה רַעָה»

יט ליט די צלי דין דער תמא וארמלא ויימר כל עמא אמן: **אָרוֹר מְפִיחַ מְשַׁפֵּט גְּרִיתוֹם וְאֶלְמָנָה וְאָמַר פְּלִהֵעָם אָמֵן:**

כ ליט די שפוב עם אתת אבוהי ארי גלי פנפא דאבוהי ויימר כל עמא אמן: **אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־אִשְׁתֵּי אָבִיו פִּי גְלָהּ פְּנֵי אָבִיו וְאָמַר פְּלִהֵעָם אָמֵן: ם**

כא ליט די שפוב עם כל בעירא ויימר כל עמא אמן: **אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־פְּלִי־בְהֵמָה וְאָמַר פְּלִהֵעָם אָמֵן: ם**

כב ליט די שפוב עם אהתה בת אבוהי או בת אמה ויימר כל עמא אמן: **אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־אֲחֻתּוֹ בֵּת־אָבִיו אוֹ בֵּת־אִמּוֹ וְאָמַר פְּלִהֵעָם אָמֵן:**

כג ליט די שפוב עם חמותה ויימר כל עמא אמן: **אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־חַתָּנָתּוֹ וְאָמַר פְּלִהֵעָם אָמֵן: ם**

כד ליט די מחי לחברה בסתרא ויימר כל עמא אמן: **אָרוֹר מִכַּה רַעְהוּ בְּסֹתֵר וְאָמַר פְּלִהֵעָם אָמֵן: ם**
כ"ט «מִכַּה רַעְהוּ בְּסֹתֵר • עַל לְשׁוֹן הָרַע הוּא אוֹמֵר. רְאִיתִי בִּיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן: "א אַרוּרִים יֵשׁ כָּאֵן כַּנְגֵד י"א שְׁבֻטִים, וּכְנֵגֵד שְׁמֵעוֹן לֹא כְּתִב»

כה ליט די מקבל שחדא למקטל נפש דם זפי ויימר כל עמא אמן: **אָרוֹר לֹקַח לְקַח שְׁחָד לְהַפּוֹת נַפְשׁ דָּם נִקֵּי וְאָמַר פְּלִהֵעָם אָמֵן: ם**

כז ליט די לא קנים ית פתגמי אורימא הדא
למעבד יתהון ונימר כל עמא אמן :
(כו) אָרוּר אֲשֶׁר לֹא־יָקוּם אֶת־דְּבַר הַתּוֹרָה־הַזֹּאת
לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן : פ

כז"י אָשֶׁר לֹא־יָקוּם • כָּאֵן כָּלֵל אֶת כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, וְקַבְלוּהָ עֲלֵיהֶם בְּאֵלָה וּבִשְׂבוּעָה.

א ויהי אם קבלא תקבל למימרא די אלהיך
למטר למעבד ית כל פקודיה די אנא
מפקדך יומא דין וינתנך יי אלהיך עלי על
כל עממי ארעא :
(א) וְהָיָה אִם־שָׁמַעַתְּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה
הַיּוֹם וְנִתְּנָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֲלוֹיִן עַל כָּל־גּוֹי הָאָרֶץ :

ב וינתון עלך כל ברכתא האלין וינדבך
ארי תקבל למימרא די אלהיך :
(ב) וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהַשְּׂוֹנֶה בִּי
תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ :

ג ברירך את ברכתא וברירך את בסקלך :
(ג) בָּרוּךְ אַתָּה בְּעִיר וּבְרוּךְ אַתָּה בְּשָׂדֶה :

ד ברירך ולדא דמעך ואבא דארעך וילדא
דבעירך בקרי תורירך ועדרי ענך :
(ד) בָּרוּךְ פְּרִי־בִטְנֶךָ וּפְרִי אֲדָמְתֶךָ וּפְרִי בְהֵמְתֶךָ
שֹׁגֵר אֶלְפֶיךָ וְעִשְׂתָּרוֹת צֹאנֶךָ :

ה ברירך סלך ואצותך :
(ה) בָּרוּךְ טַנְאָךָ וּמִשְׁאֲרֵתֶךָ :
כז"י אָשֶׁר אֶלְפֶיךָ • וּלְדוֹת כְּנָרְךָ, שֶׁהַבְּהֵמָה מִשְׁגֵּרַת
מִמַּעֲיָהּ. וְעִשְׂתָּרוֹת צֹאנֶךָ • כְּתַרְגוּמוֹ. וְרַבּוּתֵינוּ
דְּרִשׁוּ: לָמָּה נִקְרָא שְׁמֵם 'עִשְׂתָּרוֹת'? שְׁמַעְשִׁירוֹת

ו ברירך את במעלך וברירך את במפקך :
(ו) בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֵאֵךְ וּבְרוּךְ אַתָּה בְּצֹאֲתֶךָ :
כז"י אָשֶׁר בְּרוּךְ טַנְאָךָ • פְּרוּתֶיךָ. דְּכָר אַחֵר: "טַנְאָךְ", דְּכָר לַח שְׂאֵתָה מְסַגֵּן בְּסֻלִּים. וּמִשְׁאֲרֵתֶךָ • דְּכָר יָבֵשׁ,
שֶׁנֶּשְׂאָר בְּכָלִי וְאֵינוֹ זָב.

ז ברירך את במעלך וברירך את במפקך :
(ז) בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֵאֵךְ וּבְרוּךְ אַתָּה בְּצֹאֲתֶךָ • (כ"מ קז)
כז"י אָשֶׁר בְּרוּךְ אַתָּה בְּבֵאֵךְ וּבְרוּךְ אַתָּה בְּצֹאֲתֶךָ • שְׂתָהָא יְצִיאָתֶךָ מִן הָעוֹלָם בְּלֹא חַטָּא, כְּבִיאָתֶךָ לְעוֹלָם.

♦ יום שישי כ' אלול ♦

זיתן יי ית בעלי דכבך דקימינ עלך תבירין
קדמך בארמא חד יפקון לותך ובשבכא
ארמון יעריקון מקדמך :
(י) יִתֵּן יְהוָה אֶת־אֵיבֶיךָ תַקְמִים עֲלֶיךָ נְגַפִּים לְפָנֶיךָ
בְּדַרְדָּר אַחַד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבִשְׂבָעָה דְרָכִים יָנוּסוּ
לְפָנֶיךָ :

כז"י אָשֶׁר בְּשָׂבָעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ • בְּן דְרָךְ הַנְּבָהֳלִים לְכַרְתִּי, לְהִיּוֹת מִתְפָּזְרִין לְכָל צַד.

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(ה) בָּרוּךְ טַנְאָךָ. אֵלּוּ הַבִּיכּוּרִים,
שֶׁנֶּאֱמָר בָּהֶם (לעיל כו ד) וְלָקַח הַכֹּהֵן
הַטַּנָּא מִיָּדֶךָ:
וּמִשְׁאֲרֵתֶךָ. זו חֲלָה (תנחומא ד): תורה ו
בְּרוּךְ אַתָּה בְּעִיר, זו יְרוּשָׁלַיִם שֶׁנִּקְרָאת
(שעיה נב א) עִיר הַקֹּדֶשׁ. וּבְרוּךְ אַתָּה
בְּשָׂדֶה, זו צִיּוֹן, שֶׁנֶּאֱמָר בָּהּ (ירמיה כו ח)
צִיּוֹן שְׂדֵה תַחְרֹשׁ (ראה תנחומא ד): תורה ד

(ג) בָּרוּךְ אַתָּה בְּעִיר. בְּמִצְוֹת
אֲשֶׁר אַתָּה עוֹשֶׂה בְּעִיר, כְּגוֹן סוּכָה
וּמְזוּזָה וּמַעֲקָה. וּבְרוּךְ אַתָּה בְּשָׂדֶה,
בְּמִצְוֹת לְקַט שְׂכָחָה וּפָאָה. דְּכָר אַחֵר,

ח יפקד יי עמך ית ברכתא באוצרך ובכל אושטות ידך וברכתך בארעא דיי אלהך זהב לך :

(ח) יצו יהוה אתך את-הברכה באסמך ובכל משלח ידך וברכתך בארץ אשר-יהוה אלהיך נתן לך :

ט יקיימך יי לה לעם קדיש קמא די קיים לך ארי תשר ית פקודיא דיי אלהך ותהי בארצו דתקנו קדמוהי :

(ט) יקיימך יהוה לו לעם קדוש כאשר נשבע לך כי תשמר את-מצות יהוה אלהיך והלכת בדרךיו :

י ויחזון כל עממי ארעא ארי שמא דיי אתקרי עלך וידמלון מנך :

(י) וראו כל-עמי הארץ כי שם יהוה נקרא עלך וראו מנך :

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט כרך ב עמ' 592)

משפיעים לעולם הרביעי, עשיה, שגם בו יאיר אלקות. ואף כאן: חבור ג' וד' (גמול דלים) בתפלין של ראש גורם להשפעה בעולם, השפעה על כל עמי הארץ. גם יש לומר, שחבור זה רומז לז' קניי המנוגה, שממנה אורה יוצאת לכל העולם.

וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ (כח, י) אֵלוּ תַפְלִין שֶׁבְרָאשׁ (ברכות ו, א) בתפלין של ראש יש חבור של ג' וד' - ש"ן של ג' ראשים וש"ן של ד' ראשים. והנה ידוע שג"מ"ל דל"ת הינו גמול דלים (שבת קד, א), ומבאר בחסידות, ששלישת העולמות, אצילות בריאה יצירה,

יא ויתרנך יי לטבא בולדא דמעך ובולדא דבעירך ובאבא דארעך על ארעא די קיים יי לאבדתך למפן לך :

(יא) והותרך יהוה לטובה בפרי בטנך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך על האדמה אשר נשבע יהוה לאבתך לתת לך :

יב יפתח יי לך ית אוצרה טבא ית שמיא למפן מטר ארעך בעדנה ולברכא ית כל עובדי ידך ותזוף לעממין סגיאינן ואת לא תזוף :

(יב) יפתח יהוה לך את-אוצרו הטוב את-השמים לתת מטר-ארצך בעתו ולברך את כל-מעשה ידך והלוית גוים רבים ואתה לא תלוה :

יג ויתננך יי לתקוף ולא לחלש ותהי ברם לעלא ולא תהי לתחתא ארי תקבל לפקודיא דיי אלהך די אנא מפקדך יומא דין למטר ולמעבד :

(יג) ונתנך יהוה לראש ולא לזנב והיית רק למעלה ולא תהיה למטה פי-תשמע אל-מצות יהוה אלהיך אשר אנכי מצוה היום לשמור ולעשות :

יד ולא תסטון מפל פתגמיא די אנא מפקד יתכון יומא דין מינא ושמאלא למתך בטר טעות עממיא למפלחונן :

(יד) ולא תסור מפלה-ברים אשר אנכי מצוה אתכם היום ימין ושמאל ללכת אחרי אלהים אחרים לעבדם: פ

טו ויהי אם לא תקבל במימרא דיי אלהך למטר למעבד ית כל פקודיהי וקמוהי די אנא מפקדך יומא דין ויתנו עלך כל לטשא האליו וידברנך :

(טו) והיה אם-לא תשמע בקול יהוה אלהיך לשמור לעשות את-כל-מצותיו וחקתיו אשר אנכי מצוה היום ובאו עליך פלה-קלות האלה והשיגוך :

טז ליט את בקרתא וליט את בחקלא :

(טז) אָרוֹר אֶתְּהּ בָּעִיר וְאָרוֹר אֶתְּהּ בַּשָּׂדֶה :

יז ליט סלף ואצנתך :

(יז) אָרוֹר מְנַאֲךָ וּמְשִׁארְתְּךָ :

יח ליט ולדא דמפך ואפא דארעך בקרי תוריה ועדרי ענה :

(יח) אָרוֹר פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמְתְּךָ שְׁגַר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנְךָ :

יט ליט את במעלך וליט את במפקך :

(יט) אָרוֹר אֶתְּהּ בְּבֹאֲךָ וְאָרוֹר אֶתְּהּ בְּצִאתְךָ :

כ יגרי יי בך ית מארתא וית שגושניא וית מזופיתא בכל אושטות יך די מעבד עד דתשתצי ועד דתיבד בפריע מן קדם בישות עובדיך דשבקתא דחלתי :

(כ) יִשְׁלַח יְהוָה בְּךָ אֶת־הַמְּאָרָה אֶת־הַמְּהוּמָה וְאֶת־הַמְּגֵעֶת בְּכָל־מִשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד הַשְּׂמֹדֶךָ וְעַד־אֲבֹדְךָ מֵהָרַם מִפְּנֵי רַע מַעֲלָלֶיךָ אֲשֶׁר עֹזְבֹתָנִי :

כט < המארה • חסרון, כמו: (ויקרא יג) "צרעת ממארת". המהומה • שגוש קול בהלות.

כא ידבק יי בך ית מותא עד דישתצי יתך מעל ארעא די את עלל לתמן למירתה :

(כא) יִדְבַק יְהוָה בְּךָ אֶת־הַדָּבָר עַד פִּלְתוֹ אֶתְךָ מֵעַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־אֵתָהּ בְּאִשְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ :

כב ימתנה יי בשחפתא ובקדחתא ובדלקתא ובחריחורא ובחרבא ובשדפונא ובירקונא וירדפנה עד דתיבד :

(כב) יִכְבֶּה יְהוָה בַּשְּׁחִפֹת וּבַקְדָּחַת וּבַדְּלִיקַת וּבַחֲרִיר וּבַחֲרִב וּבַשְּׂדֵפוֹן וּבַיִרְקוֹן וּרְדִפוֹךָ עַד אֲבֹדְךָ :

(ירמיה ה) "נחר מפוח מאש". ובחרב • זביא עליך גיסות. ובשדפון ובירקון • מפת תבואה שבשדות. שדפון • רוח קדים, אשילד"ה בלע"ז (ואנענפערבראנט). ירקון • יבש, ופני התבואה מכסיפין ונהפכין לירקון, קמ"א בלע"ז (נעלב). עד אבדך • תרגום: 'עד דתיבד', כלומר עד אבוד אותך, שתכלה מאליך.

כט < בשחפת • שבשרו נשחף ונפוח. ובקדחת • לשון: (דברים לב) "כי אש קדחה באפיי", והוא אש של חולי, מלווי בלע"ז (פיכער היטץ), שהיא חמה מאד. ובדלקת • חמה יותר מקדחת, ומיני חלאים הם. ובחריחר • חלי המחממו תוף הגוף, וצמא תמיד למים, ובלע"ז לשון: (איוב ל) "ועצמי חרה מני חרב",

כג ויהון שמיה די עלוי רישף חסינין פנחשא מלאחתא מטרא וארעא די תחותך תקיפא כפרזלא מלמעבד פריין :

(כג) וְהָיוּ שָׁמַיִךְ אֲשֶׁר עַל־רֹאשְׁךָ נַחֲשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר־תַּחְתֶּיךָ בְּרֹזָל :

בעולם, והארץ תהא מזיעה כדרך שהנחשת מזיעה, והיא מרקבת פרותיה, וכאן הוא אומר: שמיך נחשת וארעך ברזל, שיהיו שמים מזיעין, אף-על-פי שלא יריקו מטר, מפל מקום לא יהיה חרב של אבדן בעולם, והארץ לא תהא מזיעה כדרך שאין הברזל מזיע ואין הפרות מרקביין, ומפל מקום קללה היא בין שהיא פנחשת בין שהיא כברזל, לא תוציא פרות, וכן השמים לא יריקו מטר.

כט < והיו שמיך אשר על-ראשך נחשת • קללות הללו, משה מפי עצמו אמרן, ושבהר סיני מפי הקדוש-ברוך-הוא אמרן כמשמען. וכן נאמר: (ויקרא כז) "ואם לא תשמעו לי, ואם תלכו עמי קרי", וכאן הוא אומר: "לקול ה' אלהיך, ידבק ה' בך... יכבה ה'", הקל משה בקללותיו לאמרן בלשון יחיד, וגם כן בקללה זו הקל, שבראשונות הוא אומר: (שם) "את שמיכם כברזל וארצכם פנחשה", שלא יהיו השמים מזיעין כדרך שאין הברזל מזיע, ומתוך כך יהא חרב

(כד) יתן יהוה את מטר ארצך אבק ועפר מן השמים
 ירד עליך עד השמרך:
 כד יתן יי ית מטר ארעך אבקה ועפרא מן
 שמיא יחית עלך עד דתשתצי:

כ"ד • מטר ארצך אבק ועפר • (תענית א) זיקא דבטר
 מטרא. מטר יורד ולא כל צרכו, ואין בו פדי להרביץ
 את העפר, והרוח באה ומעלה את האבק, ומכסה

את עשב הנרעים שהן לחים מן המים, ונדבק בהם
 ונעשה טיט ומתיבש, ומרקיבין.

(כה) יתנך יהוה נגף לפני איביך בדרך אחד תצא
 אליו ובשבעה רכים תנום לפניו והיית לזועה
 לכל ממלכות הארץ:
 כה יתנך יי תביר קדם סנאך בארחה תדא
 תפוק לותה ובשבעא ארחן תערוק
 מקדמוהי ותהי לזיע לכל מלכות ארעא:

כ"ה • לזועה • לאימה ולזיע, שיזועו כל שומעי מכותיך ממך, ויאמרו: 'אוי לנו, שלא יבא עלינו כדרך
 שבא על אלו'.

(כו) והיתה גבלתך למאכל לכל עוף השמים
 ולבהמת הארץ ואין מחריד:
 כו ותהי גבלתך משגרא למיכל לכל עופא
 דשמיא ולבעירת ארעא ולית דמניד:

(כז) יפכה יהוה בשחין מצרים ובגרב
 ובחרס אשר לא תוכל להרפא:
 כז ימחנה יי בשחנא דמצרים ובטחורין
 ובגרבא ובחריס יביש די לא תפול
 לאתפאה:

כ"ז • בשחין מצרים • רע הנה מאד: לח מבפנים ויבש מבחוץ, כדאיתא ב'בכורות' (דף מא) • גרב • שחין
 לח. חרס • שחין יבש פחרס.

(כח) יפכה יהוה בשגעון ובעורון ובתמהון לבב:
 כ"ח • יפכה יהוה בשגעון ובעורון ובתמהון לבב:
 כח ימחנה יי בטפשותא ובסמיותא
 ובשעממות לבא:

(כט) והיית ממשש בצחרים כאשר ימשש העור
 באפלה ולא תצליח את דרכיך והיית אך עשוק
 וגזול פלתימים ואין מושיע:
 כ"ט • עשוק • בכל מצשיך יהיה ערעור.
 כט ותהי ממשש בטיהרא כמא די משש
 עורא בקבלא ולא תצלח ית ארחתך ותהי
 ברם עשיק ואגיס כל יומיא ולית דפריק:

(ל) אשה תארש ואיש אחר ישכבנה בית תבנה
 ולא תשב בו פרים תפטע ולא תחללנו:
 ל אמתא תירוס וגבר אחרן ישכבנה ביתא
 תבני ולא תיתב בה פרמא תצוב ולא
 תחללנה:

כ"ל • ישגלנה • לשון שגל פילגש, והכתיב פנהו לשבח: ישכבנה, (מגילה כח) ותקון סופרים הוא זה. תחללנו •
 בשנה הרביעית, לאכל פריו.

(לא) שורך טבוח לעיניך ולא תאכל ממנו חמרך
 גזול מלפניך ולא ישוב לך צאנך נתנות לאיביך
 ואין לך מושיע:
 לא תורך יהי נכס לעיניך ולא תיכול מנה
 חמרך יהי אגס מקדמך ולא יתוב לך ענך
 מסירין לבצלי דבבך ולית לך פריק:

לב בְּנֵיךָ וּבְנֵי בְּנֵיךָ מִסִּירֶיךָ לְעָמָּא אֲחֵרֹן וְעֵינֶיךָ
תָּזוּ וְיִסְכְּוּ בְּגִלְגָּלֹתֶיךָ כָּל יוֹמָא וְלֵית חֵילָא
בִּידְךָ :

כז"י - וְכָלֹת אֲלֵיהֶם • מִצָּפוֹת אֲלֵיהֶם שָׁיִשׁוּבוּ, וְאִינְם שָׁבִים. כָּל תּוֹחֵלֶת שְׂאִינָה בָּאָה, קְרוּיָה: 'כְּלִיזוֹן עֵינִים'.

לג אבא דארעך וכל לאותך וכול עמא די
לא ידעת ותהי ברם עשיק ורעיע כל
יומא :

(לב) בְּנֵיךָ וּבְנֵי בְּנֵיךָ נִתְּנִים לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רְאוֹת
וְכָלֹת אֲלֵיהֶם כָּל־הַיּוֹם וְאִין לְאֵל יָדְךָ :

(לג) פְּרִי אֲדָמְתְךָ וְכָל־יְגִיעֶךָ יֵאכַל עִם אֲשֶׁר לֹא
יָדַעְתָּ וְהָיִיתָ רַק עֹשׂוֹק וְרָצוּץ כָּל־הַיָּמִים :

לד ותהי משפטה מחזו עיניך די תחזי :

(לד) וְהָיִיתָ מִשְׁנַע מִמְרָאָה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה :

לה ימחנך יי בשחנא בישא על רכביא ועל
שקיא די לא תכול לאתפסאה מפרסת רגלך
ועד מוחך :

(לה) יִכְבֶּה יְהוָה בְּשָׁחִין וְעַל־הַבְּרִכּוֹת וְעַל־הַשְּׁקִיָּים
אֲשֶׁר לֹא־תוּכַל לְהִרְפֹּא מִכָּף רִגְלֶךָ וְעַד קִדְמֶךָ :

לו יגלי יי תך ונת מלךך די תקים עלך לעם
די לא ידעת את ואבהתיך ותפלח תמן
לעממא פלחי טעותא אעא ואבנא :

(לו) יוֹלֶךְ יְהוָה אֶתְךָ וְאֶת־מַלְכְּךָ אֲשֶׁר תִּקְיָם עֲלֶיךָ
אֶל־גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אֶתָּה וְאֶבְרַתְךָ וְעַבְדְּתָ שֵׁם
אֱלֹהִים אַחֵרִים עֵץ וְאָבֶן :

לז ותהי לצדו למתל ולשועי בכל עממא
די ידברוך יי לתמן :

(לז) וְהָיִיתָ לְשֹׁמֵה לְמַשָּׁל וְלִשְׁנִינָה בְּכָל הָעַמִּים
אֲשֶׁר־יִנְהַגְךָ יְהוָה שָׁמָּה :

לח בר זרע סגי תפק לחקלא וזער תכנוש
ארי יחסלנה גובא :

כט"י - לְשֹׁמֵה • אִשׁוּ אִשְׁטוּרְדִישׁוּר״ן, כָּל הַרְוָאָה אוֹתְךָ
יִשׁוּם עֲלֶיךָ. לְמַשָּׁל • כְּשֹׁתָבָא מִכָּה רַעָה עַל אָדָם,
יֵאמְרוּ: 'זוֹ דוּמָה לְמַפֶּת פְּלוּנִי'. וְלִשְׁנִינָה • לְשׁוֹן

(לח) זֶרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה וּמַעֲט תֵּאָסֵף כִּי יַחֲסִלְנוּ
הָאֲרָבָה :

כט"י - יַחֲסִלְנוּ • וְעַל שֵׁם כָּף נִקְרָא 'חֶסֶיל', שְׁמִכְלָה אֶת הַכֹּל.

לט פרמין תצוב ותפלח וחמרא לא תשתי
ולא תכנוש ארי תיכלנה תלעתא :

(לט) פְּרָמִים תִּטְעַע וְעַבְדְּתָ וַיִּין לֹא־תִשְׁתֶּה וְלֹא תֵּאָגֵר
כִּי תֵאכְלְנוּ הַתְּלַעֲתָ :

מ זיתין יהון לך בכל תחומך ומשחא לא
תסוך ארי יתרון זיתך :

(מ) זֵיתִים יִהְיוּ לְךָ בְּכָל־גְּבוּלְךָ וְשִׁמְן לֹא תִסּוֹךְ כִּי
יִשַׁל זֵיתְךָ :

כט"י - כִּי יִשַׁל • יִשִּׁיר פְּרוּתֵיו, לְשׁוֹן (לעיל ט) "וַיִּשַׁל הַבְּרָזֶל".

מא בנין ובען תוליד ולא יהון לך ארי יתרון
בשביא :

(מא) בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לְךָ כִּי יִלְכוּ בְּשָׂבִי :

(מב) כָּל־עֵצֶךָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ יִירָשׁ הַצִּלְצָל:

מב כל אילנך ואבא דארעך יחסננה סקאה:

כ"י - יירש הצלצל • יעשנו הארבה רש מן הפרי • יירש • יעני • הצלצל • מין ארבה, ואי אפשר לפרש יירש לשון גרשה, שאם כן היה לו לכתב: יירש.

ולא לשון הורשה וגירושין, שאם כן היה לו לכתב: יוריש.

(מג) הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עִלְיָךְ מֵעֵלָה מֵעֵלָה וְאֵתָה תֵרֵד מִמָּטָה מִמָּטָה:

מג תומב ערל די בינך יהי סליק על מקו לעלא לעלא ואת תהי גחת לתחתא לתחתא:

(מד) הוּא יְלוֹךְ וְאֵתָה לֹא תִלְוֶנּוּ הוּא יְהִי־לְרֹאשׁ וְאֵתָה תְהִי־לְזָנָב:

מד הוא יונפנך ואת לא תונפנה הוא יהי לתקיף ואת תהי לחלש:

(מה) וּבָאוּ עִלְיָךְ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וּרְדֹפוּךָ וְהִשְׁיִגוּךָ עַד הַשְּׂמֹדֶךָ כִּי־לֹא שָׁמַעַתְּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךְ:

מה וזיתון עלך כל לוטנא האלין וירדפנך וירדפנך עד דתשתצי ארי לא קבלתא למיקרא די אללה למטר פקודוהי וקנמוהי די פנך:

(מו) וְהָיוּ בְךָ לְאוֹת וּלְמוֹפֵת וּבִזְרַעְךָ עַד־עוֹלָם:

מו ויהיו כך לאות ולמופת ובבניך עד עלם:

(מז) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עֲבַדְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרֵב כָּל־

מז חלף די לא פלחמא גדם יי אללה בחדוה ובשפירות לבא מסגי כלא:

כ"י - מרב כל • בעוד שהיה לך כל טוב.

(מח) וְעַבַּדְתָּ אֶת־אֱיֹבֶיךָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנֶנּוּ יְהוָה בְּךָ בְּרָעַב וּבְצָמָא וּבְעִירָם וּבְחָסֶר כָּל וְנָתַן עָל בְּרוּל עַל־צוּאָרְךָ עַד הַשְּׂמִידוֹ אֹתְךָ:

מח ותפלח ית בעלי דבכך די גרנה יי כך בכפנא ובצחומא ובפרטילינתא ובחסירות כלא ונתן ניר פרזלא על צוארך עד דישתיצי יתך:

(מט) יִשָּׂא יְהוָה עִלְיָךְ גּוֹי מֵרַחֵק מִקְצֵה הָאָרֶץ פֶּאֶשֶׁר יִדְאֶה הַנָּשֵׂר גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע לְשׁוֹנֹ:

מט ייתי יי עלך עם מרחיק מספי ארעא פמא די משדתי נשרא עמא די לא תשמע לישינה:

כ"י - פאשר ידאה הנשר • פתאם, ודרך מצלחת ונקלו סוסיו • לא־תשמע לשנו • שלא תפיר לשונו,

וכן: (בראשית מא) "תשמע חלום לפתר אותו", וכן: (שם מב) "כי שומע יוסף", אינטינדר"י בלע"ז (פערשטעהען).

(ג) גוֹי עַז פָּנִים אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂא פָּנִים לְזָקֵן וְנָעַר לֹא יִחַן:

ג עם תקיף אפיין די לא יסב אפיין לסבא ועל זקנא לא מרחם:

(נא) וְאִכַּל פְּרֵי בְהֵמָתְךָ וּפְרֵי־אֲדָמָתְךָ עַד הַשְּׂמֹדֶךָ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׂאִיר לָךְ דָּגָן תִּירוּשׁ וְיִצְהָר שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתֵּרֶת צִאֲנֶךָ עַד הָאֲבִירוֹ אֹתְךָ:

נא ויכיל ולדא דבעירך ואבא דארעך עד דתשתצי די לא ישאר לך עבורא חמרא ומשחא בקרי תוריה ועדרי ענה עד דיובר יתך:

גב וְיִזְעַק לְךָ בְּכָל קְרוֹיֶיךָ עַד דִּיכַבֵּשׁ שׁוּרְיֶיךָ
רְמִיָּא וּכְרִיכִיָּא דִּי אַתְּ רַחֵץ לְאַשְׁתִּזְבָּא בְּהֵן
בְּכָל אַרְעָךָ וְיִזְעַק לְךָ בְּכָל קְרוֹיֶיךָ בְּכָל אַרְעָךָ
דִּי יְהִי בְּיַד אֱלֹהֶיךָ לְךָ :

(גב) וְהִצַּר לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ עַד רֹדֶת חֲמֹתֶיךָ הַגְּבֻהָת
וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אַתָּה בִּטַּח בָּהֶן בְּכָל־אַרְצֶךָ וְהִצַּר
לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ בְּכָל־אַרְצֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְךָ :

כ"ט -> עד רדת חמותיך • לשון רדוי וכבוש.

גב וְתִכּוֹל וְלֵדָא דְמַעֲרָךְ בְּשַׁר בְּנֵיךָ וּבְנֹתֶיךָ דִּי
יְהִי לְךָ בְּיַד אֱלֹהֶיךָ בְּצִירָא וּבְעַקְמָא דְיִזְעַק לְךָ
סְנַאָךְ :

(גב) וְאֶכְלַת פְּרִי־בִטְנֶךָ בְּשַׁר בְּנֵיךָ וּבְנֹתֶיךָ אֲשֶׁר
נָתַן לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר־יִצִּיץ
לְךָ אֵיבֶיךָ :

כ"ט -> ואכלת פרי בטנך בשר בניך וגו' במצור • מחמת שיהיו צרין על העיר, ויהיה שם מצוק, עקת רעבון.

גב בְּבָרָא דְרַפְיָךְ בְּךָ וְדִמְפְנִק לְחָדָא תְּבָאֵשׁ
עֵינָה בְּאַחוּהִי וּבְאַתְּמַת קְיָמָה וּבְשִׂאָר בְּנוּהִי
דִּי וְשִׂאָר :

(גב) הָאִישׁ הָרָךְ בְּךָ וְהָעֲנָג מֵאֵד תִּרְעַ עֵינֹו בְּאָחוּי
וּבְאַשְׁתַּת חֵיקוֹ וּבִיתֵר בְּנֵיוֹ אֲשֶׁר יוֹתִיר :

תִּרְעַ עֵינֹו בְּבָנָיו הַנּוֹתָרִים מִתַּת לְאַחַד מֵהֶם מִבְּשַׁר
בְּנָיו - אַחִיהֶם, אֲשֶׁר יֹאכֵל. דְּבָר אַחַר: "הָרָךְ בְּךָ",
הַרְחֵמֵנִי וְרַךְ הַלֵּב, מְרַב רַעֲבָתָנוֹת? תִּאֲכָזְרוּ, וְלֹא
יִתְּנוּ מִבְּשַׁר בְּנֵיהֶם הַשְּׁחוּטִים לְבָנֵיהֶם הַנּוֹתָרִים.

כ"ט -> הרך בך והענג • הוא הרך הוא הענג, לשון פנוק, ו"מהתענג ומרף", מוכיח עליהם ששניהם אחד, אף-על-פי שהיא מפנק ודעתו קצה בדבר מאוס, ימתק לו לרעבוננו בשר בניו ובנותיו, עד כי

גב מִלְּמַתְּנָן לְחַד מִנְהוֹן מִבְּשַׁר בְּנוּהִי דִּי
יִכּוֹל מִדְּלָא אֲשַׁתָּאָר לָהּ כְּלָא בְּצִירָא
וּבְעַקְמָא דִּי יִזְעַק לְךָ סְנַאָךְ בְּכָל קְרוֹיֶיךָ :

(גב) מִתַּת | לְאַחַד מֵהֶם מִבְּשַׁר בְּנֵיוֹ אֲשֶׁר יֹאכֵל
מִבְּלֵי הַשְּׂאִיר־לוֹ כֹּל בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יִצִּיץ
לְךָ אֵיבֶיךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ :

גב וּדְרַפְיָכָא בְּךָ וְדִמְפְנִקָא דִּי לֹא נְסִיאַת
פְּרִסַת רְגֵלָה לְאַחְתָּא עַל אַרְעָא מִמְּפְנִקוֹ
וּמִרְפִּיכּוֹ תְּבָאֵשׁ עֵינָה בְּגִבְרַת קְיָמָה וּבְבִרְהַ
וּבְבִרְתָּהּ :

(גב) הָרַפָּה בְּךָ וְהָעֲנָנָה אֲשֶׁר לֹא־נִסְתָּה כַּף־רְגֵלָה
הַצַּג עַל־הָאָרֶץ מִהַתְּעַנֵּג וּמִרְףַּת תִּרְעַ עֵינָה בְּאִישׁ
חֵיקָה וּבְבָנָה וּבְבָתָּה :

כ"ט -> תרע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה • הגדולים.

גב וּבְזַעַר בְּנָהּ דִּיפְקוֹן מִנָּה וּבְבִנְהָא דִּי
תְּלִיד אַרְי תִּיכְלִנְנוּן בְּחִסְרֵי־כֹלָא בְּסִתְרָא
בְּצִירָא וּבְעַקְמָא דִּי יִזְעַק לְךָ סְנַאָךְ בְּקְרוֹיֶיךָ :

(גב) וּבְשִׁלְיֹתֶיהָ הַיּוֹצֵת | מִבֵּין רְגֵלֶיהָ וּבְבִנְיָהּ אֲשֶׁר
תִּלְדַּ בִּי־תֹאכְלֵם בְּחִסְר־כֹּל בְּפִתֵר בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק
אֲשֶׁר יִצִּיץ לְךָ אֵיבֶיךָ בְּשְׁעָרֶיךָ :

כ"ט -> ובשלייתה • בניה הקטנים. בכלן תהא עינה צרה בשתאכל את האחד מלידתן לאשר אצלה מן הבשר.

נח אם לא תטר למעבד ית כל פתגמי אוריתא דא דכתיבין בספרא הדין למדחל ית שמא מקרא ודחילא הדין ית יי אלהך :

(נח) אם־לא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַפְּתָיִים בַּסֵּפֶר הַזֶּה לִירְאָה אֶת־הַשָּׁם הַגָּבֹהַ וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ :

נט ויפרש יי ית מחתף וית מחת בניך מחן וברכו ומהימנן ומכתשין בישין ומהימנין :

(נט) וְהִפְלֵא יְהוָה אֶת־מִכְתָּף וְאֵת מַכּוֹת זְרַעְךָ מַכּוֹת גְּדֹלֹת וְנֹאמְנוֹת וְחִלִּים רַעִים וְנֹאמְנִים :

ס"א וְהִפְלֵא ה' אֶת־מִכְתָּף • מַפְלְאוֹת וּמַכּוֹדוֹת מִשָּׂאֵר מַכּוֹת. וְנֹאמְנוֹת • לִיסְרָף, לְקִים שְׁלִיחוֹתָם.

ס ויתב בך ית כל מכתשי מצרים די דחלתא מקדמיהון וידבקון בך :

(ס) וְהִשִּׁיב בְּךָ אֵת כָּל־מַדּוּה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִגְרַת מִפְּנֵיהֶם וְדַבְּקוּ בְּךָ :

(שמות טו) "והיה אם שמע תשמע וגו', כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך", אין מראין את האדם, אלא בדבר שהוא יגור ממנו.

ס"א וְהִשִּׁיב בְּךָ אֵת כָּל־מַדּוּה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִגְרַת מִפְּנֵיהֶם • מִפְּנֵי הַמַּכּוֹת, כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל רוֹאִים מַכּוֹת מִשְׁנוֹת הַבָּאוֹת עַל מִצְרַיִם, הָיוּ רֹאִים מִהֶם שְׁלֵא יְבוֹאוּ גַם עֲלֵיהֶם, תִּדְעַ שְׁפָן כְּתִיב :

סא אף כל מרע וכל מחא די לא כתיבין בספרא דאורייתא דא יתננון יי עלך עד דישתצף :

(סא) גַּם כָּל־חֲלֵי וְכָל־מִפְּהָ אֲשֶׁר לֹא כָּתוּב בַּסֵּפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעֲלֶם יְהוָה עֲלֶיךָ עַד הַשְּׂמֹדֶךְ :

ס"א יַעֲלֶם • לְשׁוֹן עֲלִיָּה.

סב ותשתארוון בעם זער חלף די היתיון ככוכבי שמיא למסגי ארי לא קבלתא למימרא דיני אלהך :

(סב) וְנִשְׂאֲרֹתֶם בְּמַתִּי מַעֲטַ תַּחַת אֲשֶׁר הֵייתֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב כִּי־לֹא שִׁמְעַת בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ :

ס"א וְנִשְׂאֲרֹתֶם בְּמַתִּי מַעֲטַ תַּחַת וְגו' • מוֹעֲטִין חֲלוּף מַרְבִּין.

סג ויהי פמא דחדי יי עליכון לאוטבא יתכון ולאסגאא יתכון פן יחדי יי עליכון לאובדא יתכון ולשצאא יתכון ותשלטלון מעל ארעא דאת עלל לתמן למירתה :

(סג) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר־שָׁשׂ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהִיטִיב אֶתְכֶם וְלְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם כֹּן יִשְׁשׂ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אֶתְכֶם וְלְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וְנִסְחַתֶּם מֵעַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־אַתֶּם כְּאֲשֶׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ :

ס"ד פן ישיש ה' • (מגילה ט) אֵת אוֹיְבֵיכֶם עֲלֵיכֶם, לְהַאֲבִיד וְגו' • וְנִסְחַתֶּם • לְשׁוֹן עֲקִירָה, וְכֵן : (משלי טו) "בֵּית גָּאִים יִסַּח ה'".

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

ארבע מאות של גלות מצרים, וארבע מאות ושמונים מיציאת מצרים עד שנבנה הבית, בדכתיב (מלכים א' ו א) ויהי בשמונים [שנה] וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים [וגו'] ויבן את הבית לה'. ארבע מאות ועשר

שנים ימים אסף מאתים ותשעים. והכי קאמר, וְהָיָה כַּאֲשֶׁר שָׁשׂ ה' עֲלֵיכֶם לְהִיטִיב אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁהִיְתָה שְׂכִינָה עִמָּכֶם, וְלְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם בְּמִצְרַיִם, שְׁנַאֲמַר (שמות א' ז) ויִרְבּוּ וַיַּעֲצִמוּ, דְּהֵיִינוּ אֶלְף מֵאָתִים וְתִשְׁעִים,

(טו) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר שָׁשׂ ה' עֲלֵיכֶם לְהִיטִיב אֶתְכֶם וְלְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם [וגו']. הוּא אֵינוֹ שָׁשׂ בַּפּוֹרְעָנוּת, אֲבָל אַחֲרַיִם (ששים) [משיש] (מגילה ט). וּבִפְסוּק זֶה נִרְמָז הַקֵּץ שְׁכָתוּב בְּדִנְיָאֵל (יב יא), וּמַעַת הוֹסַר הַתְּמִיד וְלִתְּלַת שָׁרְיָן

סד ויבדדוּנָהּ יי כָּל עַמְמֵי אֶרֶץ
וְעַד סִנְיֵי אֶרֶץ וְתַפְלַח תִּמְן לְעַמְמֵי
פְּלִי טַעֲוֹתָא דִּי לֹא יִדְעַת אֶת וְאַבְהֶתֶד
אַעָא וְאַבְנָא :

(סד) וְהִפְיָצָה יְהוָה בְּכָל־הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד
קְצֵה הָאָרֶץ וְעַבְדָּתָ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר
לֹא־יִדְעוּתָ אֶתָּה וְאַבְתִּיךָ עֵץ וְאַבֵּן:

כ"ט - לא ועבדת שם אלהים אחרים • כתרגומו, לא עבדת אלהות ממש, אלא מעלים מס וגלגליות לכמרי עבדת-כוכבים.

סה ובעממיא האנון לא תנוח ולא יהא מנח
לפרסת רגלך ויתן יי לך תמן לב דחל
וחשבת ענין ומפסחן נפש:

(סה) ובגוים ההם לא תרגיע ולא יהיה מנוח
לכבר-רגלך ונתן יהוה לך שם לב רגז וכליון עינים
ודאבון נפש:

יג'זון", (שמואל-ב כב) "מוסדות השמים ירגזו". וכליון
עינים • מצפה לישועה, ולא תבא.

כ"י - לא תרגיע • לא תנוח, כמו: (ישעיה כח) "וזאת
המרגעה". לב רגז • לב חרד, כתרגומו: 'דחל',
כמו: "שאל מתחת רגזה לך", (שמות טו) "שמעו עמים

דעת וקנים מבועלי התוספות - עוז והדר

התחילו משנולד יצחק, אף לא נודע על נכון עד שיצאו ממצרים: וכן על גלות בבל דאמר לו הקדוש-ברוך-הוא לירמיה (ירמיה כט י) לפי מלאת לבבל שבעים שנה, וחשב בלשצר וטעה, ומנה אחרונות וטעה, כמו שפירש בפרק קמא דמגילה (יא), כך קץ זה שמא מתחיל משנת ביטול התמיד בימי הורקנוס ואריסטובולוס, כדתנא בשלהי מסכת סוטה (טז), תנו רבנן בשצרו מלכי בית חשמונאי זה על זה, היה הורקנוס מבחוץ ואריסטובולוס מבפנים וכו', ואז נתבטל התמיד וכשבוא משיח במהרה בימינו אז יתבררו ויתלבנו הדברים ואז נדע למפרע מהיכן התחיל. ואומר הרב בכור שור (להלן לא יח) כי קץ זה נרמז באלפ"א בית"א של תשר"ק, כי תשר"ק עולה אלק, צפע"ס עולה שלש מאות, ואז נמ"ך, תוכן המלוכה לישראל, כי כבר בא משיח עשר שנים לסוף אלק מאתים ותשעים. יטח"ז עולה שלשים וארבע, הרי תחילת שנת שלשים וחמש, וזהו לימים אלק שלש מאות וחמשה (דניאל יב יב), ואחר יטח"ו, והד"ג ב"א, התענוג בא, שאז יכבש כל העולם תחת יד ישראל, רוצה לומר הלוי'תן יבוא לעשות סעודה לצדיקים: תורה סד

המקדש, וזהו אלק מאתים ותשעים כדפירשתי לעיל. ונמצא זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים. והקץ האחר דכתיב בסוף דניאל (יב יג) אשרי המיכה ויגיע לימים אלק שלש מאות שלשים וחמשה, הוא נרמז בפרשת אתם נצבים דכתיב (להלן לא יח) ואנכי הסתר אסתיר פני (מהם) ביום ההוא וגו', הסתר אסתיר' עולה בגימטריא [אלף] שלש מאות שלשים וששה, ולאותן הימים יהיה כל העולם נכבש תחת יד ישראל בעזר שדי. אף משיח יבוא בגזר הרקמן לסוף אלק מאתים ותשעים שהוא ארבעים וחמש שנים קודם. אמנם אין אנו יודעים מהיכן מתחיל המנין שנדע מתי יסוים. וכן מצינו בקץ מצרים שאמר הקדוש-ברוך-הוא (בראשית טו יג) וענו אתם ארבע מאות שנה, וזה נאמר שלשים שנה קודם שנולד יצחק, שהרי אברהם היה בן שבעים שנה באותו פרק, וכן מאה היה בשנולד יצחק, הרי שלשים שנה בין זה לזה. ושכט אפרים מנו ארבע מאות מבירת בין הבררים, וטעו שלשים והרגום אנשי גת כדכתיב בדברי הימים (א ז כא). ויש שהתחילו המנין משירדו למצרים וטעו, ויש שמנו משהתחיל השעבוד וטעו, והאמת היה שהארבע מאות שנה

שנה שעמד בית ראשון כמנין 'בואת' בא אהרן (ויקרא טו א). הרי בין הכל אלק מאתים ותשעים, וכמו כן 'משך הגלות. וזהו שאמר הכתוב (דניאל יב יב), כי למועד מועדים וחצי וגו' תכלינה כל אלה. 'למועד' הראשון מתפרש זמן, כמו למועד הזה (בראשית ז בא), ו'מועדים' (וחצי) רוצה לומר שני זמנים, כמו מועד צאתך ממצרים (לעיל טו א) בשני מועדים של מצרים, 'וחצי' רוצה לומר חצי השני מועדים, דהיינו מועד שלישי, והרי הן שלש מועדים כמו שעמדו במצרים, כפירוש הכתוב (שמות יב ט) ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים [שנה] וארבע מאות שנה, ושלשה פעמים ארבע מאות ושלשים עולים אלק מאתים ותשעים, ואז יכלה הגלות. וכן אמר הכתוב האחר (דניאל ז ב) ויתיהבון בידה עד עדן ועדנין ופלג עדן, ואי בעי הנה אמר בפירוש שלשה מועדים, אלא שרצה לסתום את דבריו, וכאן רמז משה בן בתורה. וכן אמר הושע (כ יח) וענתה שמה כימי נעוריה וכיום עלותה מארץ מצרים, 'וענתה' לשון מעון, כמו וענה איים באלמנותיו (שעיה יג כב), 'כימי גלות נעוריה', דהיינו גלות מצרים. וכימי עלותה מארץ מצרים, וזה מיציאת מצרים עד שחבר בית

סט אליו פתגמי קמא די פקיד יי ית משה למגור עם בני ישראל בארעא דמואב פר מקמא די גור עמהון בחרב:

(סט) אלה דברי הברית אשר-צוה יהוה את-משה לכרת את-בני ישראל בארץ מואב מלבד הברית אשר-פרת אתם בחרב: פ

כט"ו - לכרת את-בני ישראל • שיקבלו עליהם את התורה באלה ובשבועה. מלבד הברית • קללות שפ'תורת קהנים' שנאמרו בסיני.

♦ שבת קודש כ"א אלול ♦

א וקרא משה לכל ישראל ואמר להון אתון חזתון ית כל די עבד יי לעיניכון בארעא דמצרים לפרעה ולכל עבדוהי ולכל ארעה:

כט (א) ויקרא משה אל-כל-ישראל ויאמר אליהם אתם ראיתם את כל-אשר עשה יהוה לעיניכם בארץ מצרים לפרעה ולכל-עבדיו ולכל-ארציו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (מכתב ראש חודש ניסן תש"נ - לקוטי שיחות כרך לו עמ' 156)

ולשם כך לא די בראיה בפעם הראשונה, אלא יש צורך ב'הסתכלות' - נשמתי' עמקה ופנימית, כך שההתגלות האלקית העל-טבעית תחדר ותמלא את האדם, עד שיתרומם מעל הגבלותיו הטבעיות. וזה דורש ארבעים שנות למוד והתעמקות.

אתם ראיתם • ולא נתן ה' לכם • ועינים לראות (כט, א-ח) יש לשאל, הרי הפסוק עצמו מדגיש שבני ישראל ראו את נסי יציאת מצרים, ואיך לא ראו אותם עד לסיום ארבעים שנה במדבר? אלא, כאן מדבר בראיה כזו המשפיעה על האדם לשמור את "דברי הברית הזאת" במלא המדה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות כרך יד עמוד 101)

הברת הטוב שעל-ידי הנסים

מרביה, שאזי טבע האדם הוא שמתרגל לנס ואינו מתפעל ממנו, דהרגל נעשה טבע, שלכן נסים אלו אינם מביאים ליראה.

אתם ראיתם את כל-אשר עשה יהוה לעיניכם גו' ולא-נתן יהוה לכם לב לדעת גו' עד היום הזה:

ופעלת נסים אלו שהם "חסדי המקום", היא להביא לקרוב ודבקות במשפיע הטובה, דאף שאינם פועלים יראה להיותם תמידיים, הרי אם מפיר שהדבר נסי הוא, צריכה ההפכה בזה לפעל קרוב ואהבה במשפיע הטובה.

להפיר את חסדי הקב"ה ולדבק בו (כט, א-ג. ובפירוש רש"י) לכאורה יש לתמוה, הרי מצינו בכמה מקומות שנתנו בני ישראל לבם להודות לה' על הנסים שנעשו להם, וכגון: "וירא ישראל את היד הגדולה גו' ויאמינו בה' גו' אז ישיר משה ובני ישראל" (שמות יד, לא; טו, א), וכהנה רבות? ויש לומר, שבאור ענין זה רמז רש"י בדייק לשונו "להפיר את חסדי הקב"ה ולדבק בו".

ובנסים אלו עוסק משה רבנו בהמשך דבריו (בפסוקים ד-ה): "ואולף אתכם ארבעים שנה במדבר, לא בלו שלמתיכם מעליכם ונעלף לא בלתי מעל רגלך, להם לא אכלתם ויין ושכר לא שיתיתם", שעל-זה הוכיחם שהיה עליהם "להפיר את חסדי הקב"ה ולדבק בו".

דהנה, ישנם נסים היוצאים מגדר הטבע והרגילות, כמו הנס דקריעת ים-סוף, ונסים כאלו מטבעם פועלים יראת הרוממות כלפי הקב"ה, ואכן מצינו ברבוי מקומות שיפירו בני ישראל באלו הנסים, ויודו עליהם לקב"ה.

וזהו שממשיך רש"י: "ש'היום הזה", "הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום".

אך סוג אחר ישנו בנסים, והוא הנהגה נסית שנמשכת זמן

בנסי וברבוא די תזאה עיניך אתיא ומופתיא וברבוא האנון:

(ב) המפלות הגדלת אשר ראו עיניך והמפתים הגדלים ההם:

גולא ייב יי לכוז לפא למדע ועיניו למחזי ואדניו למשמע עד יומא הדין:

(ג) ולא-נתן יהוה לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמע עד היום הזה:

וְנִתְּנָה לָנוּ, וּמָה אַתָּה מְשַׁלֵּיט אֶת בְּנֵי שְׂבָטְךָ עָלֵינוּ,
וַיֹּאמְרוּ לָנוּ יוֹם מִחָר: 'לֹא לָכֶם נִתְּנָה, לָנוּ נִתְּנָה?'
וְשִׂמַח מִשֶּׁשָׁה עַל הַדְּבָר, וְעַל זֹאת אָמַר לָהֶם: (לעיל כו)
"הַיּוֹם הַזֶּה נִתְּנִיתְּ לָעַם וְגו'", הַיּוֹם הַזֶּה הִבְנִיתִי שְׂאֵתְם
דְּבָקִים וְחִפְצִים בְּמִקּוֹם.

כ"י • וְלֹא-נָתַן ה' לָכֶם לֵב לְדַעַת • לְהַפִּיר אֶת חֲסָדֵי
הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְלִידְבֹק בּוֹ. עַד הַיּוֹם הַזֶּה •
שָׁמַעְתִּי שְׂאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁנָּתַן מִשֶּׁשָׁה סֵפֶר הַתּוֹרָה לְבְנֵי
לֵוִי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (לקמן לא) "וַיִּתְּנָה אֵל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי
לֵוִי", בָּאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאָמְרוּ לוֹ: מִשֶּׁשָׁה
רַבִּינוּ, אַף אָנוּ עֹמְדֵנוּ בְּסִינַי, וְקִבְּלֵנוּ אֶת הַתּוֹרָה

וְדַבְרִית יִתְּכֹן אַרְבָּעִין שָׁנִין בְּמִדְבָּרָא לֹא
בְּלִיאַת כְּסוּתָכֹן מִנְּכֹן וּמִסְנָף לֹא עָדוּ מֵעַל
רְגְלֶךָ:

ה לַחֲמָא לֹא אֲכַלְתִּינּוּ וְחִמַּר חֲדַת וְעִתִּיק לֹא
שְׁתִּיתִינוּ בְּדִיל דְּתִדְעוּנּוּ אַרְי אָנָּא יֵי אֲלֵהֲכֹן:

וּבְאַתִּיתוּן לְאַתְרָא הַדִּין וּנְפַק סִיחוּן מִלְפָּא
דְּחֻשְׁבוֹן וְעוּג מִלְפָּא דְּמַתְנָן לְקַדְמוּתְנָא
לְאַגְחָא קַרְבָּא וּמְחֻוּנּוּן:

עַל סוּף דְּעַתוֹ שָׁל רַבּוֹ וְחֻקְמַת מְשַׁנְתּוֹ עַד אַרְבָּעִים
שָׁנָה, וְלִפְיֶכָּה לֹא הִקְפִיד עָלֵיכֶם הַמְּקוֹם עַד הַיּוֹם
הַזֶּה, אֲבָל מִכָּאן וְאֵילֶךְ יִקְפִיד, וְלִפְיֶכָּה וְשִׁמְרַתֶּם
אֶת-דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וְגו'.

וּנְסַבְנָא יְת אַרְעֵהוּן וַיִּהְבְּנָה לְאַחְסָנָא
לְשִׁבְטָא דְרְאוּבֵן וּלְשִׁבְטָא דְגָד וּלְפִלְגֵית
שְׂבָטָא דְמְנַשֶּׁה:

ח וְתִטְרִיוּן יְת פְּתַגְמֵי קְנִמָּא הַדָּא וְתַעְבְּדוּן
יְתַהוּן בְּדִיל דְּתַצְלִחוּן יְת כָּל דֵּי תַעְבְּדוּן:
פ פ פ

(ד) וְאוֹלֶךְ אֶתְכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר לֹא-בָלוּ
שְׁלֹמֹתֵיכֶם מֵעַלְיֶכֶם וְנִעְלָךְ לֹא-בָלְתָה מֵעַל רְגְלֶךָ:

(ה) לַחֵם לֹא אֲכַלְתֶּם וַיֵּין וְשִׁכָר לֹא שְׁתִיתֶם לְמַעַן
תִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

(ו) וּתְבֹאוּ אֶל-הַמְּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחוּן מִלְּךָ חֻשְׁבוֹן
וְעוּג מִלְּךָ-הַבָּשָׂן לְקִרְיַתְנוּ לְמַלְחָמָה וּנְכֶם:

כ"י • וּתְבֹאוּ אֶל-הַמְּקוֹם הַזֶּה • עֲתָה אַתֶּם רוֹאִים
עֲצָמְכֶם בְּגִדְלָה וְכַבּוּד, אֵל תִּבְעִטוּ בְּמִקּוֹם וְאֵל יְרוּם
לְבַבְכֶם, וְשִׁמְרַתֶּם אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת. דְּבַר אַחַר:
"וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם לֵב לְדַעַת", (פ"ד ה) שְׂאִין אָדָם עוֹמֵד

(ז) וְנָקַח אֶת-אַרְצָם וְנִתְּנָה לְנַחֲלָה לְרְאוּבֵנִי וּלְגָדִי
וְלַחֲצֵי שִׁבְטֵי הַמְּנַשֵּׁי:

(ח) וְשִׁמְרַתֶּם אֶת-דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם
לְמַעַן תִּשְׁפִּילוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:

קכ"ב פסוקים, לעבד"ו ס'ימן. חסלה פרשת תבוא

הפטרה לפרשת כי-תבוא לשמו"ת ולקריאה בציבור נדפסה לקמן עמ' רט

המשך מעמוד ט

תקותי אשר בימי סגולה אלה, עת שאנו אומרים פעמים בכל יום מזמור כ"ז דתהלים, בקשו
פני את פניך ה' אבקש, הנה המבקש קרבת ה' בפנימיות מובטח לו שמצליח, ויהי רצון שיבשרו בשורות
טובות בזה.

בברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה לכל או"י ובני ביתו ולכל בני קהלתם
בתוככי כלל ישראל - שליט"א, בגשמיות וברוחניות גם יחד.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת כי-תבוא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום ראשון - ט"ו אלול מפרק עז עד סוף פרק עח ופרקים מג-מה</p>	<p>יום רביעי - י"ח אלול מפרק פח עד סוף פרק פט ופרקים נב-נד</p>
<p>יום שני - ט"ז אלול מפרק עט עד סוף פרק פב ופרקים מו-מח</p>	<p>יום חמישי - י"ט אלול מפרק צ עד סוף פרק צו ופרקים נה-נז</p>
<p>יום שלישי - י"ז אלול מפרק פג עד סוף פרק פז ופרקים מט-נא</p>	<p>יום שישי - כ' אלול מפרק צז עד סוף פרק קג ופרקים נח-ס</p>
<p>שבת קודש - כ"א אלול פרק כ מפרק קד עד סוף פרק קה ופרקים סא-סג</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מוזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרום שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ט"ו אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכא, אך צריך להקדים... עד עמ' קכב, במשל ומליצה:

1 ברוך הוא מאיר ומלכש בתוכם - בתוך המדות העליונות, 44
 2 ממש, ו"איהו ונרמוהי חד", - הוא, "אור איך-סוף" ומדותיו, 45
 3 הכלים של הספירות, הם דבר אחד, במילא הרי גם המדות 46
 4 העליונות הן בבחינה של "איך-סוף", מה-שאין-פן בנשמת 47
 5 האדם המלכשת בהמר, 48
 6 - בגוף שהוא חומרי, שיש 49
 7 למדותיה קץ ונבול, - 50
 8 אם-כן הרי מובן, שמדת 51
 9 החסד שלמעלה גדולה 52
 10 ועליונה בעליונות בלתי 53
 11 מוגבלת ממדת החסד 54
 12 ואהבה של אברהם אבינו 55
 13 כפי שנשמתו מלוכשת 56
 14 בגוף, אכל מכל-מקום 57
 15 סלקא דעתך אמינא - 58
 16 היו יכולים לחשוב, 59
 17 שמודותיה - של נשמת 60
 18 אברהם אבינו, הן מעין 61
 19 וסוג מדות העליונות. - 62
 20 קודם שלל רבנו הזקן 63
 21 מלמעלה למטה, שמדת 64
 22 החסד שלמעלה איננה 65
 23 מעין ומסוג החסד 66
 24 והאהבה של אברהם 67
 25 אבינו. וכעת הוא שולל גם 68
 26 מלמטה למעלה, שמדת 69
 27 החסד של אברהם אבינו 70
 28 איננה מעין ומסוג מדת 71
 29 החסד שלמעלה - וזאת, כדי לשלול ענין זה מכל הצדדים. וקחו 72
 30 אמר: - ולכן אמר אברהם אבינו: "ואנכי עפר ואפר", דכמו 73
 31 שהאפר הוא מהותו ועצמותו של העץ הנשרף, ש - העץ 74
 32 לפני שנשרף, היה מרכב מד' יסודות: אש רוח מים עפר, - 75
 33 כל דבר הרי מורכב מארבעה יסודות אלה²², וג' יסודות: אש 76
 34 מים רוח - חלפו והלכו להם וכלו בעשן המתהווה 77
 35 מתרכבתן בנודע, - העשן יש בו משלשה יסודות אלה, אש, 78
 36 רוח, מים, שהיו בהרכבתו של העץ, ויסוד הד' שהיה בעץ, 79
 37 שהוא העפר שבו - הוא אינו עולה עם העשן, אלא היווה 80
 38 למטה ואין האש שולטת בו, הוא הנשאר קיים, והוא 81
 39 האפר. - מה שנשאר מיסוד העפר שבעץ. הרי, שהאפר הוא 82
 34 מהות העץ, שלפני זה היה עץ וכעת הוא אפר. כך, יאמר רבנו 83
 35 הזקן להלן, שגם קודם כשהעץ היה עץ, היה עיקר מהות העץ - 84
 36 העפר, שכעת הוא אפר. והנה, כל מהות העץ וממשו - 85
 37 שהעץ יש לו "ממש" ויכולים למשוש, שזה הרי לא מהאש, או 86

1 אך צריך להקדים, מה ששמעתי ממורי עליוהשלום -
 2 הרב המגיד ממריטש, על פסוק²¹: "ואנכי עפר ואפר",
 3 שאמר אברהם אבינו עליוהשלום על הארת נשמתו
 4 המאירה בגופו מאור חסד עליון, - שמהאור של מדת החסד
 5 ד"אצילות" האירה
 6 הנשמה בגופו של אברהם
 7 אבינו, והיא מדתו - של
 8 אברהם אבינו, מדת
 9 "אהבה רבה", (נפש אחרי:
 10 שבה היה) שהיה אהב
 11 את הקדוש-ברוך-הוא -
 12 ה"אהבה רבה" של
 13 אברהם אבינו להקדוש-
 14 ברוך-הוא, באה מהאור
 15 של החסד העליון
 16 ד"אצילות", אהבה גדולה
 17 ועליונה כל-פה, עד
 18 שנעשה "מרכבה"
 19 להקדוש-ברוך-הוא. -
 20 כלומר, אברהם אבינו היה
 21 בטל לגמרי להקדוש ברוך
 22 הוא עד לאופן הביטול של
 23 "מרכבה", שהוא למעלה
 24 מביטול העבד לאדונו.
 25 שכן, העבד למרות שהוא
 26 בטל לאדון, יש לו בכל
 27 זאת רצון עצמי, אלא
 28 שהוא מבטל את רצונו
 29 בפני רצון האדון, ואילו "מרכבה" בטלה לגבי הרוכב באופן
 30 שאין למרכבה שום רצון עצמי, ובאופן כזה היה ביטולו של
 31 אברהם אבינו להקדוש ברוך הוא. וסלקא דעתך אמינא, -
 32 והיה עולה על הדעת לומר, שבחינת חסד ואהבה שלמעלה
 33 בפירות העליונות היא מעין וסוג מהות מדת "אהבה
 34 רבה" של אברהם אבינו עליוהשלום, רק שהיא - החסד
 35 והאהבה שלמעלה, הן גדולה - בכמות, ונפלאה - באיכות,
 36 ממנה - ממדתו של אברהם אבינו, למעלה מעלה עד אין קץ
 37 ותכלית, - אמנם גדולה ונפלאה ממנה - אך על-כף-פנים
 38 איזה דמיון יש ביניהם, בנוגע ממדות העליונות שאין להם
 39 (נפש אחרי: קץ) סוף ותכלית מצד עצמן, - כשהשפעה
 40 מהמדות העליונות יורדת למטה, היא באה בקץ וסוף ותכלית,
 41 כלומר בענין של גבול, שלכן מתהווים ממנה עולמות ונבראים
 42 בעלי גבול. אך, מצד עצמן, כפי שהמדות העליונות הן בעצם,
 43 הן בלי גבול ואין בהן קץ וסוף ותכלית, כי אור אין-סוף

אגרת הקדש

אך צריך להקדים מה ששמעתי ממורי ע"ה
 ע"פ ואנכי עפר ואפר שאמר אברהם אבינו ע"ה על
 הארת נשמתו המאירה בגופו מאור חסד עליון והיא
 מדתו מדת אהבה רבה (נ"א שבה הי') שהיה אהב
 את הקב"ה אהבה גדולה ועליונה כ"כ עד שנעשה
 מרכבה להקב"ה וסד"א שבחי' חסד ואהבה שלמעלה
 בספירות העליונות היא מעין וסוג מהות מדת אהבה
 רבה של א"א ע"ה רק שהיא גדולה ונפלאה ממנה
 למעלה מעלה עד אין קץ ותכלית כנודע ממדות
 העליונות שאין להם [נ"א קץ] סוף ותכלית מצד עצמן
 כי אור א"ס ב"ה מאיר ומלוכש בתוכם ממש ואיהו
 וגרמוהי חד. משא"כ בנשמת האדם המלוכשת
 בחומר שיש למדותיה קץ ונבול. אבל מ"מ סד"א
 שמדותיה הן מעין וסוג מדות העליונות ולז"א ואנכי
 עפר ואפר דכמו שהאפר הוא מהותו ועצמותו של
 העץ הנשרף שהיה מורכב מד' יסודות ארמ"ע וג'
 יסודות אמ"ר חלפו והלכו להם וכלו בעשן המתהווה
 מהרכבתן כנודע ויסוד הד' שהיה בעץ שהוא העפר
 שבו היווה למטה ואין האש שולטת בו הוא הנשאר
 קיים והוא האפר והנה כל מהות העץ וממשו וחומר

37 בנשמתו שהיתה מרכבה עליונה, אף-על-פי-כן בדרתה
 38 למטה להתלבש בגופו - שזה הרי, על-ידי השתלשלות
 39 העולמות ממדרגה למדרגה על-ידי צמצומים רבים - יורד
 40 הרי האור של מדת החסד ד"אצילות" דרך השתלשלות מדריגות
 41 רבות ומצטמצם על ידי

42 צמצומים רבים - הרי אז,
 43 אין דמיון וערך מהות
 44 אור האהבה המאיר בו
 45 אל מהות אור אהבה
 46 וחסד עליון שבאצילות,
 47 אלא כערך ודמיון מהות
 48 העפר שנעשה אפר אל
 49 מהות ואיכותו כשהיה
 50 עץ נחמד למראה וטוב
 51 למאכל²³ על-דרך-משל,
 52 - שאין הרי שום ערך ושום
 53 דמיון בין האפר לבין העץ,
 54 כך אין שום ערך ושום
 55 דמיון בין מדת האהבה של
 56 אברהם אבינו לגבי מדת
 57 החסד והאהבה של עולם
 58 האצילות. ויותר מזה,
 59 להבדיל באלפים
 60 הבדלות, - בין האפר
 61 והעץ הגשמי לגבי רוחניות
 62 מדות האהבה של אברהם
 63 אבינו וחסד ד"אצילות",
 64 רק שדברה תורה פלשון
 65 בני אדם במשל ומליצה:
 66 - לכן קוראים למידת החסד והאהבה של אברהם אבינו על שם
 67 החסד והאהבה של "אצילות". כך יובן גם במכלש-שכן, שהמדות
 68 הכוחות וספירות הנשמה של יהודי למטה, אין להם שום ערך
 69 ושום דמיון לגבי הספירות שמהן הם באים. אך בכל זאת, כיוון
 70 שהם באים מהן והספירות מאירות בנשמתו של יהודי, יכול יהודי
 71 להבין מנשמתו (המחיה את גופו) קצת בספירות העליונות, שזה
 72 תוכן הפסוק "ומבשרי אחזה אלקה".

1 הרוח או המים שבו, וחסדו וצורתו בארץ ורחב ועובי שהיה
 2 נראה לעין קדם שנשרף - עקרן היה מיסוד העפר שבו, -
 3 שבעץ, רק שאש מים רוח כלולים בו, - שהעץ כולל בתוכו
 4 גם מהיסודות אש, מים ורוח, אך העיקר שבו הוא מיסוד העפר,
 5 שממנו באים האורך,
 6 הרוחב והעובי של העץ,
 7 פי העפר - יסוד העפר
 8 שבו, הוא חמרי יותר
 9 מכלל, - מאשר שאר
 10 שלשת היסודות, ויש לו
 11 ארך ורחב ועובי, מה-
 12 שאין-כן באש ורוח, -
 13 שאין בהם אורך רוחב
 14 ועובי, וגם המים - למרות
 15 שלמים יש כבר הרי
 16 ממשות, ואורך ורוחב
 17 ועובי, אך הם מעט מועיר
 18 - במדה מעטה ביותר,
 19 בעץ, וכל ארבו ורחבו
 20 ועוביו - של העץ, "הכל
 21 היה מן העפר והכל שב
 22 אל העפר", שהוא האפר
 23 הנשאר אחרי שנפדרו
 24 ממנו אש מים רוח. -
 25 והאפר שנשאר הוא העפר
 26 שהיה קודם עיקר מהות
 27 העץ. והנה, כמו שהאפר
 28 אין לו דמיון וערך אל
 29 מהות העץ הגדול בארץ
 30 ורחב ועובי קדם שנשרף, לא בכמותו ולא באיכותו,
 31 לאפר שום דמיון ושום ערך לא לכמות העץ ולא לאיכותו
 32 ולחשיבותו, אף שהוא [הוא] מהותו ועצמותו - העץ הוא
 33 מהותו ועצמותו של האפר, וממנו - מהעץ, נתהוה - האפר; כך
 34 על-דרך-משל אמר אברהם אבינו עליו-השלוש על מדתו,
 35 מדת חסד והאהבה המאירה בו ומלכשת בגופו, דאף
 36 שהיא [היא] מדת האהבה וחסד העליון שבאצילות המאיר

אגרת הקדש

וצורתו באורך ורחב ועובי שהיה נראה לעין קודם
 שנשרף עיקרו היה מיסוד העפר שבו רק שאמר
 כלולים בו כי העפר הוא חומרי יותר מכולן ויש לו
 אורך ורוחב ועובי משא"כ באש ורוח וגם המים הם
 מעט מועיר בעץ וכל ארכו ורחבו ועוביו הכל היה
 מן העפר והכל שב אל העפר שהוא האפר הנשאר
 אחרי שנפרדו ממנו אמ"ר והנה כמו שהאפר אין לו
 דמיון וערך אל מהות העץ הגדול באורך ורוחב
 ועובי קודם שנשרף לא בכמותו ולא באיכותו אף
 שהוא [הוא] מהותו ועצמותו וממנו נתהוה כך עד"מ
 אמר אאע"ה על מדרתו מדת החסד והאהבה המאירה
 בו ומלוכשת בגופו דאף שהיא [היא] מדת האהבה
 וחסד העליון שבאצילות המאיר בנשמתו שהיתה
 מרכבה עליונה אעפ"כ ברדתה למטה להתלבש
 בגופו ע"י השתלשלות העולמות ממדרגה למדרגה
 על ידי צמצומים רבים אין דמיון וערך מהות אור
 האהבה המאיר בו אל מהות אור אהבה וחסד עליון
 שבאצילות אלא כערך ודמיון מהות העפר שנעשה
 אפר אל מהותו ואיכותו כשהיה עץ נחמד למראה
 וטוב למאכל עד"מ ויותר מזה להבדיל באלפים הבדלות
 רק שדברה תורה כלשון בני אדם במשל ומליצה:

יום שני ט"ז אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכב, והנה כללות הי"ם... עד עמ' קכג, כמו שית'.

אגרת הקדש

78 כָּלֵל לִזְ מִדּוֹת, וְכָל
 79 פְּרָטֵי הַמְּדוֹת שֶׁבְּאָדָם -
 80 נְטוּיֹתוֹ הַשּׁוֹנוֹת שֶׁל
 81 הָאָדָם, אִם הֵן נְטוּיֹת
 82 חַיּוּבִיּוֹת, שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ

73 וְהֵנָּה, בְּלִלּוֹת הָעֵשֶׂר
 74 סְפִירוֹת שֶׁבְּנִשְׁמַת
 75 הָאָדָם נִדְעָ לְכָל [בְּדֶרֶךְ]
 76 כָּלֵל. [בְּכַיִּי לִיחָא] שֶׁהַמְּדוֹת נִחְלָקוֹת בְּדֶרֶךְ כָּלֵל
 77 שֶׁהַמְּדוֹת נִחְלָקוֹת בְּדֶרֶךְ

73 וְהֵנָּה, בְּלִלּוֹת הָעֵשֶׂר
 74 סְפִירוֹת שֶׁבְּנִשְׁמַת
 75 הָאָדָם נִדְעָ לְכָל [בְּדֶרֶךְ]
 76 כָּלֵל. [בְּכַתְּבִיד לִיחָא],
 77 שֶׁהַמְּדוֹת נִחְלָקוֹת בְּדֶרֶךְ

44 ומפני שבמדת ה"רחמים" ישנה התכללות של חסד וגבורה –
 45 היא נקראת בשם "תפארת". **וְאֶחָד קָדָה**, – אחרי שישנה
 46 ההתעוררות להשפיע, אם שהתעוררות היא מצד מדת
 47 ה"חסד" או מצד מדת ה"גבורה", או מצד מדת ה"רחמים", **בְּבּוֹא**
 48 **הַהִשְׁפָּעָה לְיַד מַעֲשֵׂהָ**,
 49 **דְּהֵינּוּ בְּשַׁעַת הַהִשְׁפָּעָה**
 50 **מִמֶּשֶׁה**²⁶ – כלומר, לא
 51 כשהוא לומד את הענין
 52 לעצמו, אלא – בהכנה
 53 להשפיע אותו ענין ממש
 54 לאחר מכן, **צָרִיךְ**
 55 **לְהִתְעֵיץ** – ולהתבונן, איך
 56 **לְהִשְׁפִּיעַ**, **בְּדַרְךְ שְׂיוּכָל**
 57 **הַמְקַבֵּל**
 58 **הַהִשְׁפָּעָה**²⁷, **כְּגוֹן שְׂרוּצָה**
 59 **לְהִשְׁפִּיעַ דְּבַר חֲכָמָה**
 60 **לְלַמְּדָה לְבָנָו**, – שלא
 61 יש חשק גדול להשפיע
 62 לכן מה שיותר, **אִם**
 63 **יֵאמְרֶנָּה לוֹ כְּלָה כְּמוֹ**
 64 **שֶׁהִיא בְּשִׁכְלוֹ** – לא יוכל
 65 **הַבֵּן לְהֵבִין וּלְקַבֵּל**, – גם
 66 מפני שהשכל כפי שהוא
 67 אצל האב (המשפיע) עדין
 68 מדי מכדי שהבן יוכל
 69 להבינו ולקלטו – אלא

70 הוא מוכרח קודם להלביש את השכל בענין אחר לא כל-כך
 71 עדין (כמו במשל שלמטה מהנמשל), וגם מפני שכל העשירות
 72 של השכל על כל פרטיו וסברא הנוטה לצד אחד וסברא הנוטה
 73 לצד השני – הרי זה עשיר מדי מכדי שיוכל הבן (המקבל) לקבל
 74 את השכל, אלא הוא מוכרח מקודם להפריד את השכל
 75 לחלקים, לא לגלות לו את כל הפרטים, אלא פרטים מסויימים
 76 של השכל, שיהיה קל לו לקבל, רק **שְׂצָרִיךְ לְסַדֵּר לוֹ בְּסִדְרֵךְ**
 77 **וְעֵינֶיךָ אַחֲרָי**, – משל, שהוא ענין שני, לא אותו ענין של השכל
 78 והנמשל, **דְּבַר דְּבַר עַל אִפְסָיו**, – כלומר, שאין הוא מגלה לו
 79 שתי הסברות שדן לחיוב ולשלילה, אלא באופן אחד – או את
 80 הסברא הנוטה לזכות או הסברא הנוטה לחיוב, או להכשיר או
 81 לפטול וכדומה, וכל זאת כדי שיוכל לקבל את השכל, **מַעֲטָ**
 82 **מַעֲטָ**, – מן השכל הוא משפיע לו, ולא כל השכל. כלומר, גם
 83 באורך השכל, בירידת ובהורדת השכל, מן ההכרח שיהיה
 84 צמצום בהתאם לכושר הקליטה של המקבל, וגם ברוחב השכל,
 85 בפרטיו הרבים של השכל, מן ההכרח שיהיה צמצום, כדי
 86 שהמקבל יוכל לקלוט אותם, **וּבְחִינַת עֲצָה זוֹ** – המייצעת לו

1 אליהן, או נטיות שליליות, שהוא עומד בנפרד מהן, **בְּאֵוֹת**
 2 **מֵאֲחַת מִזֵּי מִדּוֹת אֱלֹהִים שֶׁהֵן** – שבע המדות, **שֶׁרָשׁ כָּל הַמִּדּוֹת**
 3 **וּבְלִוְתָן**, – שורש כל המדות והנטיות באדם, הם שבע מדות
 4 אלו, ובהן ישנם כל הפרטים באופן כללי, לפני שהם באים
 5 בפרטים של נטיות
 6 פרטיות, **שֶׁהֵן**: – שבע
 7 המדות הן: **מִדַּת הַחֶסֶד**
 8 **לְהִשְׁפִּיעַ בְּלִי גְבוּל**, –
 9 כלומר, גם עצם ההשפעה
 10 היא בלי הגבלה, וגם אל
 11 מי שמשפיעים הוא בלי
 12 הגבלה, ההשפעה היא
 13 לכל, **וּמִדַּת הַגְּבוּרָה**
 14 **לְצַמְצֵם מִלְּהִשְׁפִּיעַ כָּל-**
 15 **קָדָה**, – כלומר,
 16 שההשפעה, היא
 17 בהגבלה, עד כמה
 18 להשפיע, או **שְׂלֵא**
 19 **לְהִשְׁפִּיעַ** [נֶסֶח אַחֲרָי: **כָּל**
 20 **עֲקָרָן**] **כָּלֵל**, – כלומר,
 21 שלמקבלים מסויימים לא
 22 תהיה ההשפעה כלל, או
 23 כפי שכתוב בחצאי
 24 הריבוע: "כל עיקר", לא
 25 להתחיל להשפיע להם
 26 כלל, וכל זה בא מצד

27 ה"גבורה" שהיא מדת הדין והצמצום, **וּמִדַּת הַרְחֵמִים לְרַחֵם**
 28 **עַל מִי שֶׁשִּׁיךְ לְשׁוֹן**²⁴ **רְחֵמֲנוֹת עֲלָיו**, – שלמרות שאין הוא
 29 ראוי שישפיעו לו, אך מצד הרחמנות צריכים לרחם עליו
 30 ולהשפיע לו, **וְהִיא** – מדת הרחמים, היא **מִדַּת מְצַעֵת בֵּין**
 31 **גְּבוּרָה לְחֶסֶד, שֶׁהִיא** – מדת ה"חסד" היא **לְהִשְׁפִּיעַ לְכָל, גַּם**
 32 **לְמִי שְׂלֵא שִׁיךְ לְשׁוֹן רְחֵמֲנוֹת עֲלָיו כָּלֵל, מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ חֶסֶד**
 33 **כְּלוּם וְאִינוֹ שְׂרוֹי כְּצֵעַר כָּלֵל**²⁵. – ובכל זאת, מצד מדת
 34 ה"חסד", שהיא חסד והשפעה בלי הגבלה, יוצא להשפיע גם
 35 לכזה, אך, מצד מדת ה"רחמים" שיש בה גם התכללות של
 36 "גבורה", קיימת הגבלה שלא להשפיע לאחד כזה, ולעומת זה
 37 מי שרחמנות עליו, הרי למרות שאין הוא ראוי, נדרש מצד
 38 רחמנות להשפיע לו. **וּלְפִי שֶׁהִיא** – מדת ה"רחמים", היא **מִדַּת**
 39 **מְצַעֵת** – שיש בה גם "חסד" וגם "גבורה", **נְקִרָאת "תְּפִאֲרַת",**
 40 **כְּמוֹ כְּגַדֵּי תְּפִאֲרַת, עַל־דְּרָךְ־מֶשֶׁל, שֶׁהוּא כְּגַד צְבוּעַ כְּגוֹנִים**
 41 **הַרְבֵּה מְעֻרְכִים** [בו בכתב-יד ליתא] **בְּדַרְךְ שֶׁהוּא תְּפִאֲרַת**
 42 **וְגוֹי, מַה־שְׂאִינוֹ־כֵן כְּגַד הַצְּבוּעַ כְּגוֹן אֶחָד** – לא שִׁיךְ בוֹ לְשׁוֹן
 43 **תְּפִאֲרַת**. – שכן, "תפארת" היא רק התכללות של כמה גוונים,

24. הרבי שליט"א מעיר ב"הערות ותיקונים", שהמלה "לשון", "לשון רחמנות", מיותרת לכאורה. 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חידוש לגבי המבואר בכ"מ - דחסד משפיע גם לזה שמדה"ר אומרת לא להשפיע (אף שחסר) או גם שאסור לרחם עליו". 26. הרבי שליט"א מעיר ב"הערות ותיקונים" ש"כד"ה כי ידעתיו סי"ג (אור התורה צח, ב) תיבות אלו אינן". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזה - מל' ויסוד כדלקמן".

46 לְהַתְחִיךְ נֶגֶד מִדַּת הַגְּבוּרָה וְהַצְמִיזוֹ שֶׁבָּא עִצְמוֹ, שֶׁהִיא
47 מְעוֹרְרַת דִּינִים פְּרָצוּנוֹ עַל בְּנוֹ, לֹמֵר שְׂאִינוֹ רְאוּי לְכָךְ
48 עֲדֵיךָ – לְהַשְׁפִּיעַ לוֹ חֲכָמָה עֲמוּקָה וּשְׂכָל עֲמוּק זֶה – אֵלָּא עֲלֵיו
49 לְהַתְחִיךְ כַּנֶּגֶד זֶה – וְלַהֲשִׁיעַ לוֹ. זֶה מִשְׁמַעוֹת "נִצְח" לְגַבֵּי
50 הַמְּנִיעוֹת מִבֵּית, לְהַשְׁתַּלֵּט
51 עַל הַמְּנִיעוֹת הַפְּנִימִיּוֹת
52 שְׂבִתוֹכוֹ הוּא. (בְּכַתְבֵּי־יָד
53 נִרְשָׁם: חֶסֶד). – בְּכַתְבֵּי־
54 הַיָּד שְׁעִינֵנו בְּהֵם כַּדִּי
55 לְהַשׁוֹת לְאַגְרוֹת הַקּוֹדֵשׁ
56 הַנִּדְפְּסוֹת – כִּשְׁהַכִּינוּ
57 "תְּנִי"א זֶה לְדְפוּסֵי²⁹ –
58 נִרְשָׁם "חֶסֶד". הַהִסְכְּרָה
59 לְכָךְ הִיא: א) מְנִיעוֹת
60 "מַחֲוֶיךָ", מְנִיעוֹת חִיצוֹנִיּוֹת,
61 אֵין רַבְּנוֹ הַזֶּקֶן מִסְבִּיר.
62 וְכֹתֵב עַל כֵּךְ הַרְבֵּי
63 שְׁלִיט"א: שְׁצִרִיךְ עֵינֵי אִם
64 הַמְּנִיעוֹת מַחֲוֶיךָ יוֹתֵר
65 פְּשׁוּטוֹת מֵאִשֶׁר הַמְּנִיעוֹת
66 "מִבֵּית", וְאֵדְרַבָּא –
67 "מִבֵּית" יוֹתֵר פְּשׁוּט. אֵלָּא
68 – כֹּתֵב הַרְבֵּי שְׁלִיט"א –
69 הַבִּיאוֹר עַל הַמְּנִיעוֹת
70 "מַחֲוֶיךָ" כְּלוּל בְּמָה שְׁצִוִּיךָ
71 כֵּאֵן שְׁחֶסֶד בְּאַגְרָת. ב)
72 בְּהַתְּאָם לְמָה שְׁלַמְדֵנוּ

73 הַפִּירוּשׁ שֶׁל "וּבְכֻלָּא בְּחִינַת נִצְח", שְׁבַכְלָל וּבְבַחֲיַנַּת "נִצְח" כְּלוּל
74 גַּם עֲנִין הַנִּצְחָן, לְהַתְּגַבֵּר עַל הַמְּנִיעוֹת וְהַעֲיֻבוֹבִים נֶגֶד
75 הַהֲשַׁפְעָה – לֹא חֶסֶד כְּלוֹם בְּמָה שְׂרַבְּנוֹ הַזֶּקֶן אֵינוֹ מִסְבִּיר עֲנִין
76 כֹּזֵה בְּחִינַת "הוֹד", שְׁכֵן בִּ"הוֹד" אֵין עֲנִין דּוּמָה שְׁיֻכְלָל בְּכֻלָּל
77 שֶׁל בְּחִינַת "הוֹד" – כְּפִי שֶׁהִדְבַּר בִּ"נִצְח", עֲנִין הַנִּצְחָן. בְּרַם,
78 אִפְשָׁר גַּם לְלַמּוֹד פִּירוּשׁ הַמְּלִים "וְגַם בְּכֻלָּא בְּחִינַת נִצְח", בְּצוּרָה
79 אַחֲרָת, שֶׁהַכּוּוֹנָה הִיא לִ"נִצְח" בְּכֻלָּל – לֹא פֶרֶט בְּמִדַּת הִ"נִצְח"
80 שְׁבוּ הִיא מִשְׁתוּוָה לְמִדַּת "הוֹד", שֶׁשְׁתִּיחָן הֵן "כְּלִיּוֹת יוֹעֲצוֹת",
81 וְ"תְּרִין בִּיעֵיךָ", וְ"שְׁחָקִים שְׁשׁוּחָקִים מִן", אֵלָּא עֲנִין הִ"נִצְח" בְּכֻלָּל
82 – כְּלָלוֹת עֲנִין הִ"נִצְח", וְשַׁעַל כֵּךְ הוּא אוֹמֵר שֶׁזֶה עֲנִין הַנִּצְחָן,
83 כְּשֶׁלּוּמִדִּים בְּאוֹפֵן כֹּזֵה, חֶסֶד כֵּאֵן הַבִּיאוֹר: מַהוּ הִ"כְּלָל" שֶׁל עֲנִין
84 וּמִדַּת "הוֹד" – וְזוֹהוּ הַכּוּוֹנָה בִּ"חֶסֶד". לְהֵלֶךְ יִסְבִּיר רַבְּנוּ הַזֶּקֶן
85 בְּחִינַת הִ"סוֹד". וּבְחִינַת "סוֹד" הִיא, עַל־דֶּרֶךְ־מִשְׁל, שֶׁ
86 הַתְּקַשְׁרוֹת שְׁמֻקְשָׁר הָאֵב שְׁכָלוֹ שֶׁבְּכָל בְּנוֹ בְּשַׁעַת לְמוֹדוֹ
87 עֲמוֹ פְּאֵהָבָה וְרָצוֹן, שְׂרוּצָה שְׁיֻבִין בְּנוֹ; – שְׁמַעַד הַרְצוֹן
88 יִשְׁנָה הַתְּקַשְׁרוֹת, הַהֲתַמְסְרוֹת וְהַתְּקַשְׁרוֹת שֶׁל שְׂכָל הָאֵב
89 (הַמְּשַׁפֵּיעַ) עִם שְׂכָל הַבֵּן (הַמְּקַבֵּל), וּבְלַעֲדֵי זֶה, – בְּלִי
90 הַתְּקַשְׁרוֹת שֶׁל מִדַּת הִ"סוֹד", גַּם אִם הָיָה הַבֵּן שׁוֹמֵעַ

1 אֵין לְהַשְׁפִּיעַ אֶת הַשְּׂכָל. נִקְרָאת "נִצְח" וְ"הוֹד", שְׁהֵן "כְּלִיּוֹת
2 יוֹעֲצוֹת"; – כִּשְׁם שְׁבַגּוּף הָאָדָם יֵשׁ לְכֻלִּיּוֹת (גַּם) תְּפִקִיד שֶׁל
3 עֲצָה (מִיִּיעֵץ), כֵּךְ גַּם בְּנַפְשׁ, מִדּוֹת "נִצְח" וְ"הוֹד" הֵן הַכְּלִיּוֹת
4 הַמִּיִּיעוֹת כִּיצַד לְהַשְׁפִּיעַ, וְגַם [נִסָּח אַחֵר: וְהֵן] – בְּרוּחָנִיּוֹת,
5 "תְּרִין בִּיעֵיךָ", – שְׁנֵי
6 הַבִּיעֵין הַמְּבַשְׁלִים הַזֶּרַע,
7 – כְּמוֹ שְׁבַגְשִׁמִּיּוֹת, בִּישׁוּל
8 הַזֶּרַע הוּא עַל־יְדֵי הִ"תְּרִין
9 בִּיעֵיךָ, כֵּךְ בְּרוּחָנִיּוֹת,
10 בְּדַבְּרֵי הַשְּׁפַעָה, זֶה עַל־יְדֵי
11 הַמִּדּוֹת "נִצְח" וְ"הוֹד",
12 שֶׁהִיא הַטְּפָה הַנְּמַשְׁכֶּת
13 מִהַמָּחָה, דְּהִינּוּ דְּבַר
14 חֲכָמָה וְשְׂכָל הַנְּמַשֵּׁךְ
15 מִשְׂכָּל הָאֵב, – הַמְּשַׁפֵּיעַ
16 שְׂכָל לְבַנו, שֶׁלֹּא יִמְשֵׁךְ
17 בְּמוֹ שֶׁהוּא שְׂכָל דְּקַ
18 מֵאֵד בְּמָחוּ וְשְׂכָלוֹ, דְּקַ
19 וְיִשְׁתַּנָּה קִצְתָּ מִדְּקוֹת
20 שְׂכָלוֹ וְיִתְּהַיָּה שְׂכָל
21 שְׂאִינוֹ דְּקַ כְּל־כְּךָ, כְּדִי
22 שְׁיֻכְלָל הַבֵּן לְקַבֵּל בְּמָחוּ
23 וְהַכְּתָנוּ, וְהוּא מְמַשֵּׁךְ
24 עַל־דֶּרֶךְ־מִשְׁל, כְּטַפָּה –
25 שֶׁל זֶרַע, הַיּוֹרְדָת מִהַמָּחָה
26 שֶׁהִיא דְּקָה מֵאֵד [מֵאֵד],
27 וְנַעֲשִׂית גְּסָה וְחֶמְרִית
28 מִמַּשֵּׁ בְּכְלִיּוֹת וְתְּרִין בִּיעֵיךָ. – וְזוֹהִי הִירִידָה וְהַהֲגַשְׁמָה שֶׁנַּעֲשָׂה
29 בְּשְׂכָל הַמְּשַׁפֵּיעַ, שִׁיחִידָה לְפִי עֶרֶךְ שְׂכָל הַמְּקַבֵּל. וְגַם "נִצְח"
30 וְ"הוֹד" נִקְרָאִים "שְׁחָקִים" וְ"רַחֲמִים" שְׁשׁוּחָקִים מִן לְצַדִּיקִים,
31 – הַשֵּׁם שֶׁל רִקִיעַ "שְׁחָקִים" הוּא עַל שֵׁם שְׁשׁוּחָקִים מִן
32 לְצַדִּיקִים²⁸, וְזֶה עֲנִין נוֹסֵף בִּ"נִצְח" וְ"הוֹד" שֶׁהֵן מַחְלָקוֹת אֶת
33 הַשְּׂכָל לְחֻלְקִים רַבִּים. וּבְלִשׁוֹן רַבְּנוּ הַזֶּקֶן: כְּמוֹ הַטּוֹחֵן [חֲטִיּוֹם]
34 בְּרַחֲמִים, עַל־דֶּרֶךְ־מִשְׁל, שְׁמַפְרֵד חֲטִיּוֹם לְחֻלְקִים דְּקִים מֵאֵד
35 – כֵּךְ צִרִיךְ הָאֵב לְחַקְטִין הַשְּׂכָל וְדְבַר חֲכָמָה שְׂרוּצָה
36 לְהַשְׁפִּיעַ לְבָנוֹ, וְלְחַלְקֵם לְחֻלְקִים רַבִּים, וְלֹמֵר לוֹ מְעַט
37 מְעַט – מִן הַשְּׂכָל, כְּמוֹעֲצוֹת וְדַעַת. – מַה לֹּמֵר לוֹ וּמָה לֹא
38 לֹמֵר לוֹ, עֲנִין חֻלּוֹקֵת הַשְּׂכָל וְגִלּוּי חֻלְקִים מְסוּיִימִים בְּלַבַּד
39 מִהַשְּׂכָל, הוּא צְמִצּוֹם עֲמוּק הַשְּׂכָל, נוֹסֵף עַל הַצְּמִצּוּמִים
40 הָאֲמוּרִים לְעִיל בְּאוֹרֵךְ וְרוּחֵב הַשְּׂכָל, כֵּךְ שְׂכָל שֶׁשֶׁת הַקְּצוּוֹת
41 שֶׁל הַשְּׂכָל, אוֹרֵךְ, רוּחֵב וְעוּמָק – יִשְׁנָה הַ"פְּעוּלָה" שֶׁל הַכְּלִיּוֹת
42 הַיּוֹעֲצוֹת שֶׁל "נִצְח" וְ"הוֹד". וְגַם בְּכֻלָּל, בְּחִינַת "נִצְח" הוּא
43 לְנִצְחָה וְלַעֲמוֹד נֶגֶד כָּל מוֹנֵעַ הַשְּׁפַעָה וְהַלְּמוּד מִבְּנוֹ מִבֵּית
44 וּמַחֲוֶיךָ, – גַּם דְּבָרִים שֶׁהֵם פְּנִימִיִּים וּמוֹנְעִים מִלְּהַשְׁפִּיעַ לוֹ
45 וּמִלְּלַמּוֹד אֹתוֹ, וְגַם דְּבָרִים שֶׁהֵם מְנִיעוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, מִבֵּית – הִינּוּ

28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל סוף שהיחודה"א, מתגיגה יב, ב". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ככתוב בהקדמת הרר"א שו"ב הגיהו אגה"ק שנדפסו בהשוואה לכת"י (לא דאדה"ז עצמו)".

1 דבורים אלו עצמם מפי אביו [שמדבר בעדו ולומד
 2 לעצמו] (בכתב־יד קודש אדמו"ר בעל צמח־צדק נשמטורעדן,
 3 בדרוש "כי ידעתיו" סעיף י"ג שהועתק שם לשון זה), ליתא
 4 תיבות אלו] - לא היה מבין כל־כך כמו עכשו, שאביו
 5 מקשר שכלו אליו
 6 ומדבר עמו פנים אל
 7 פנים³⁰ באהבה וחשק,
 8 שחושק מאד שיבין
 9 בנזו, - שזה לא רק רצון,
 10 מה שהוא רוצה שהבן
 11 יבין, אלא חשק ורצון,
 12 רצון שכלול בו תענוג
 13 (שזה ענין "יסוד", סוג כזה
 14 של התקשרות). אחרי
 15 המלים "שמדבר בעדו"
 16 ולומד לעצמו, כתוב
 17 באותיות קטנות: בכתב־יד
 18 קודש אדמו"ר בעל "צמח
 19 צדק" (בדרוש כי ידעתיו)¹²
 20 סעיף י"ג³¹ שהועתק שם
 21 לשון זה) ליתא - אין - תיבות אלו - שכן, לא זו בלבד שאינו
 22 דומה כשלומד אותו ענין לעצמו לכשלומד אותו עם בנו
 23 באהבה, אלא גם כשהוא לומד ומשפיע לבנו בלי התקשרות
 24 וכו' - אין זה באותו אופן כמו בשעה שהוא משפיע לבנו

אגרת הקדש

דבורים אלו עצמם מפי אביו [שמדבר בעדו ולומד
 לעצמו. ככ"ק אדמו"ר בעל צ"צ נ"ע (בדרוש כי ידעתיו סעי' י"ג
 שהועתק שם לשון זה) ליתא תיבות אלו] לא היה מבין כ"כ כמו
 עכשו שאביו מקשר שכלו אליו ומדבר עמו פא"פ
 באהבה וחשק שחושק מאד שיבין בנו וכל מה
 שהחשק והתענוג גדול כך ההשפעה והלימוד גדול
 שהבן יוכל לקבל יותר והאב משפיע יותר כי ע"י
 החשק והתענוג מתרבה ומתגדל שכלו בהרחבת
 הדעת להשפיע וללמד לבנו (וכמו עד"מ בגשמיות
 ממש רבוי הזרע הוא מרוב החשק והתענוג ועי"ז
 ממשיך הרבה מהמוח ולכן המשילו חכמי האמת
 לזיווג גשמי כמו שית').

25 בהתקשרות וכו', החשק וההתקשרות מוסיפים בהבנת הבן.
 26 וכל מה שהחשק והתענוג גדול³² - כך ההשפעה והלימוד
 27 גדול, שהבן יוכל לקבל יותר, והאב משפיע יותר, -
 28 עצם העובדה שהבן "קולט" במדה מרובה יותר וטוב יותר,
 29 גורם שהאב ישפיע יותר,
 30 כי על־ידי החשק
 31 והתענוג
 32 ומתגדל שכלו - של
 33 האב, בהרחבת הדעת
 34 להשפיע וללמד לבנו
 35 (וכמו על־דרך־משל
 36 בגשמיות ממש, -
 37 בבחינת ה"יסוד" בזיווג
 38 גשמי, רבוי הזרע הוא
 39 מרב החשק והתענוג,
 40 ועל־ידי־זה ממשיך
 41 הרבה מהמוח, - משם
 42 באה טיפת הזרע, ולכן
 43 המשילו חכמי האמת
 44 לזיווג גשמי, - שכן,
 45 בהשפעת השכל ישנם ענינים כמו שהם בהשפעה של משפיע
 46 למקבל בזיווג גשמי, כמו שיתפאר). - על כל פנים, ענינה
 47 של בחינת ה"יסוד" - הוא ההתקשרות בחשק ותענוג
 48 מהמשפיע אל המקבל³³.

יום שלישי י"ז אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכג, והנה מדות אלו... עד עמ' קכג, שינוי מדותיהם.

49 והנה, מדות אלו - שהוסברו כאן בענין ההשפעה, הן
 50 בחינות חיצוניות - המדות החיצוניות, שבנפש, ובתוכן
 51 מלבשות מדות פנימיות, - מדות שהן יותר נפשיות, והן
 52 הסיבות למדות החיצוניות המתבטאות בענין ההשפעה, שהן
 53 - המדות הפנימיות, הן
 54 בחינות אהבה ויראה
 55 כו'. דהינו, על־דרך¹³
 56 משל, באב המשפיע
 57 לבנו מחמת אהבתו, -
 58 הרי פנימיות מדת החסד
 59 וההשפעה היא האהבה,
 60 ומדת ה"חסד" היא
 61 חיצוניות בלבד לגבי האהבה, ומונע השפעתו מפחדו

אגרת הקדש

והנה מדות אלו הן בחי'
 חיצוניות שבנפש ובתוכן מלובשות מדות פנימיות
 שהן בחי' אהו"ר כו' דהיינו עד"מ באב המשפיע
 לבנו מחמת אהבתו ומונע השפעתו מפחדו ויראתו
 שלא יבא לידי מכשול ח"ו. ומקור ושרש מדות אלו
 המדות שהן חיצוניות של הנפש. ומקור ושרש מדות אלו,

62 הרי
 63 שהפחד והיראה הם הפנימיות של מדת ה"גבורה", שענינה
 64 שלא להשפיע או למעט בהשפעה, וכשם שאר המדות הן
 65 ענפים מאהבה ומיראה (כפי שאומר בפרק השלישי של
 66 החלק הראשון של ספר
 67 ה"תניא") - הרי כפי
 68 שהדבר באהבה וביראה,
 69 שהן הפנימיות של מדות
 70 "חסד" ו"גבורה", כך
 71 הדבר גם בענפיהן, בשאר
 72 המדות, שישנן מדות
 73 שהן פנימיות לגבי
 74 המדות שהן חיצוניות של הנפש. ומקור ושרש מדות אלו,

30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אפ"ל: "פה אל פה" בלא אמצעי (ראב"ע - בהעלותך יב, ח), אבל פנים אל "פנים" בחי' נעלית יותר, והרי כאן מדבר במעלות דיסוד הכי נעלות - ועד "שחושק מאד". וגם - עפ"ז דוקא ה"ז הפכו דמדבר בעדו". 31. נדפס באוה"ת וירא שם (צח, ב). 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי צ"ל: גדל (כמקום גדול)". 33. על מה שאין רבנו הזקן מכאר בחינת "מלכות" - מציין הרבי שליט"א: "כנראה הטעם: בכ"י כל ו' המדות שע"ע מכאר: להשפיע (ההשפעה), לצמצם כו' בבוא ההשפעה לידי מעשה - שזוה מוכן שישנה קודם שבאה לידי מעשה - בשלימותה במשפיע וזהו מל' (אוועקלייג של המשפיע כי ההשפעה היא עדיין בהמשפיע, אבל בשלימותה בערך הגבלות המקבל)".

1 הפנימיות והחיצוניות, הוא מהקמה בינה דעת שבנפשו,
 2 כי לפי שכל האדם - כך הן מדותיו, - אם שכלו גדול
 3 - מדותיו הן בענינים גדולים, ואם שכלו קטן - מדותיו הן
 4 בענינים קטנים, כנראה בחוש, שהקטן שהקמה בינה
 5 דעת - השכל שלו הן
 6 בבחינת קטנות - כך
 7 כל מדותיו הן פרכים
 8 קטני הערך. - וכשהוא
 9 גדל, שאז שכלו מתגדל
 10 - מדותיו הן אז בענינים
 11 גדולים יותר, ונם
 12 פגדולים - במבוגרים
 13 עצמם, תלוי הדבר גם
 14 בקטנות וגדלות שכל
 15 המבוגר, "לפי שכלו"
 16 יתלל איש³⁴, - "איש"
 17 הוא תואר המדות, כפי

18 שכתוב³⁵: "כאיש גבורתו"; הרי שבח והילול המדות גם הם
 19 בהתאם לשכל, כי לפי רב חקמתו - כך הוא רב אהבתו
 20 וחסדו. וכן שאר כל מדותיו פנימיות וחיצוניות, מקורן
 21 הוא מהקמה בינה דעת שבו. והעקר הוא הדעת שבו,
 - העיקר בנוגע למדות, הוא ה"דעת" באדם, הנמשך
 מבחינת ההקמה בינה שבו, - שלאחר שהוא תופס את
 השכל בכוח החכמה, נקודת והברקת השכל, והוא מבין את
 השכל על כל פרטיו בכוח הבינה - הוא מתעמק בדעתו
 ומתקשר עם המושכל -
 (הדבר שהוא מבין)
 להרגישו ולחוש בו, לא
 רק להבינו אלא גם
 להרגישו, וזה העיקר של
 המדות, כנראה בחוש,
 כי לפי שני דעות -
 של בחינת "דעת", בני
 אדם זה מזה - כך
 הוא שני מדותיהם. -
 כפי מדת ה"בר דעת" של
 האדם - כך הן מדותיו;
 אם הוא ברדעת גדול
 יותר - מדותיו גדולות ויציבות יותר; אם אין הוא ברדעת
 גדול - מדותיו קטנות ובלתי יציבות. שכן, "דעת" היא הקיום
 וההיות של המדות, כפי שרבונו הזקן אומר בפרק שלישי של
 החלק הראשון של ספר ה"תניא".

אגרת הקדש

הפנימיות והחיצוניות הוא מחב"ד שבנפשו כי לפי
 שכל האדם כך הן מדותיו כנראה בחוש שהקטן
 שהחב"ד שלו הן בבחי' קטנות כך כל מדותיו הן
 בדברים קטני הערך וגם בגדולים לפי שכלו והולל
 איש כי לפי רוב חכמתו כך הוא רוב אהבתו וחסדו
 וכן שאר כל מדותיו פנימיות וחיצוניות מקורן הוא
 מחב"ד שבו והעיקר הוא הדעת שבו הנמשך מבחי'
 החו"ב שבו כנראה בחוש כי לפי שני דעות בני
 אדם זה מזה כך הוא שני מדותיהם.

יום רביעי י"ח אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכג, והנה כ"ז הוא... עד עמ' קכד, שיתבאר במקומו:

43 והנה, כל זה - המוסבר לעיל בענין המדות, בהקשר לענין
 44 ההשפעה, הוא רק על-דרך משל לבר, - אין זה ענין
 45 האמיתי של "ספירות"
 46 בנפש, כי כל זה הוא
 47 בנפש השכלית
 48 התחתונה שבאדם,
 49 הנאה מקלפת נה. -
 50 נפש זו היא "תחתונה"
 51 שנמשכת לענינים
 52 (ארציים) תחתונים, ואף
 53 ענין השכל שבנפש זו הוא
 54 בענינים תחתונים, בענינים
 55 של "יש" ו"מציאות",
 56 להבין את מציאותם

אגרת הקדש

והנה כ"ז הוא
 רק עד"מ לבר כי כ"ז הוא בנפש השכלית התחתונה
 שבאדם הבאה מקליפת נוגה אך באמת לאמיתו
 בנפש העליונה האלהית שהיא חלק אלוה ממעל כל
 המדות פנימיות וחיצוניות הן לה' לברו כי מחמת
 אהבת ה' ומרוב חפצו לדבקה בו הוא חפץ חסד כדי
 לדבוק במדותיו כמארו"ל ע"פ ולדבקה בו הדבק
 במדותיו וכן במדת הגבורה להפרע מן הרשעים
 ולענשם בעונשי התורה וכן להתגבר על יצרו ולקדש

57 וכדומה. שכן, כיוון שזו נפש של קליפה, הרי למרות שזו קליפת
 58 "נוגה" שיש בה גם טוב, בכל זאת היא קשורה ב"יש" ו"מציאות"
 59 ובענינים תחתונים, אך באמת לאמתו, - לאמיתת ענין
 60 הספירות בנפש האדם, שזה - בנפש העליונה האלהית,
 61 שהיא "חלק אלוה ממעל", - כמוסבר בפרק שני של החלק
 62 הראשון של ספר ה"תניא" הענין של "חלק אלקה ממעל",
 63 שנפש זו היא נפש עליונה השקועה בענינים נעלים, בענינים של

47 מְמַשׁ קַמְיָה - לגביו. שכן, הקב"ה הרי ברא הכל, והרי זו
48 בריאה "יש" מ"איך" - גם מצד הכוח האלקי המהווה והבורא,
49 אַף-עַל-פִּי-כֵן, מוֹדִים אֲנַחְנוּ בְּהוֹדָאָה אֲמִיתִית - הנחה
50 אמיטית בנפש, המרגישה את האמת, שְׂכֵן הוּא כְּאֲמֵת
51 לְאֲמֵתוֹ. - שהאמת

52 האמיטית היא כמו "דעת
53 עליון", שהכל הוא כ"לא
54 ממש" ובטל במציאות
55 לגבי הקב"ה, שלא כפי
56 שהוא ב"דעת תחתון"
57 שקיים "יש" אלא שה"יש"
58 בטל לאלקותו³⁷, זה בא
59 מצד מדת ה"הוד",
60 ההודאה והביטול לאמת
61 למרות שלא מבינים
62 אותה. וּבְכֻלָּל זֶה - של
63 מדת ה"הוד", גַּם כֵּן,
64 לְהוֹדוֹת לַה' עַל כָּל
65 הַטּוֹבוֹת אֲשֶׁר נִמְלְנוּ,
66 וְלֹא לְהוֹת כְּפִי טוֹבָה
67 חֲסִידוּשָׁלוֹם. - שאינו
68 מכיר בטוב שעשו לו,
69 אלא שיתן תודה להקב"ה
70 על כל הטובה שהקב"ה
71 עשה אתנו, זה "הוד",
72 מלשון הודאה - להודות,
73 וּבְכֻלָּל זֶה, - של מדת
74 ה"הוד", לְהוֹדוֹת עַל כָּל
75 שְׂבָחָיו וּמְדוּתָיו
76 וּפְעוּלָתָיו כְּאֲצִילוֹת וּבְרִיאֹת עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, שְׁהֵם
77 מְשַׁבְּחִים עַד אֵין תְּכֵלֶת [נִסַּח אַחֵר: חֲקָר], וְנֵאִים וְרֵאִים
78 אֵלָיו וְתִפְרָד וְיִתְעַלֶּה, וְהוּא מְלֻשׁוֹן "הוֹד וְהֶדְר". וְכֵן
79 כְּמִדַּת - יסוד, הנקראת "צדיק יסוד עולם"⁴⁰, - שגם היא,
80 כפי שהיא בנפש האלקית, היא באלקות, כפי ועל-דרך שדובר
81 לעיל, במשל, בענין ההשפעה, ש"יסוד" הוא ענין ההתקשרות
82 בחשק ותענוג להשפיע לבנו (המקבל), כך יאמר רבנו הזקן
83 להלן בענין "יסוד", התקשרות בחשק ובתענוג באלקות, לְהוֹת
84 נִפְשׁוֹ קְשׁוּרָה בַּה' חַיֵּי הַחַיִּים, - המחיה את החיים עצמם,
85 וְלִדְבָקָה בּוֹ - בהקדוש ברוך הוא, כְּדִבְקָה וְחִשְׁקָה, כְּחֶשֶׁק
86 וְתַעֲנוּג נִפְלָא. - שזה מצד מדת ה"יסוד", ההתקשרות
87 באלקות בחשק ותענוג נפלא, וּכְמִדַּת מְלָכוּת, - של הנפש
88 האלקית שהיא באלקות, לְקַבֵּל עֲלָיו עַל מְלָכוּתוֹ וְעִבּוּדָתוֹ
89 כְּעִבּוּדָת כָּל עַבְדֵי לְאֲדוֹנָיו כְּאִמָּה וּבְרִיאָה. - כך יעבוד את
90 הקדוש ברוך הוא באימה ובריאה מצד ה"קבלת-עול" שקיבל
91 על עצמו עול מלכות שמים. רבנו הזקן הסביר כאן כל שבעת
92 המדות, מ"חסד" עד "מלכות", כפי שהן כולן באלקות - בנפש

1 וְלַעֲשׂוֹת גְּדֵר וּסְגָר לְתוֹרָה - כל זה הוא מְפַנֵּי פְּחַד ה'
2 וְיִרְאָתוֹ, פֶּן יִבֹּא לִידֵי חֲטָא חֲסִידוּשָׁלוֹם. - שבגלל זה הוא
3 מקדש את עצמו בהרבה "שערים" של היתר, שלא יבוא לידי
4 שער אחד אל איסור³⁷, ומצד זה הוא עושה לעצמו גדרים
5 וסייגים לענינים של תורה
6 - כדי שלא יעבור חסד
7 ושלום על אף חטא. הרי,
8 שה"יראה", שהיא המדה
9 הפנימית, היא להקב"ה,
10 וה"גבורה", המדה
11 החיצונית, היא גם כן
12 בענינים של הקב"ה -
13 ענינים של תורה ומצוות.
14 וְכֵן - במדת ה"תפארת",
15 לְפָאֵר אֶת ה' וְתוֹרָתוֹ
16 כְּכֹל מִיַּיִן פְּאָר, - כמו
17 ספר תורה הדור, תפילין
18 יפות, וכדומה, שזו מדת
19 ה"תפארת", מלשון יופי,
20 וְלִדְבָקָה בְּשִׁבְחָיו -
21 במתן שבח להקב"ה, כְּכֹל
22 כְּהִינּוֹת נִפְשׁוֹ, - שזה
23 ה"תפארת", מלשון "לפאר"
24 ולשבח,
25 בְּהַתְּבַנְּנוֹת שְׂבָלוֹ
26 וּמְחִשְׁבָּתוֹ - שמה שהוא
27 מפאר ומשבח את
28 הקב"ה, יהיה מתוך
29 התבוננות עמוקה של
30 שכלו ושל מחשבתו בגדלות הקב"ה, גַּם כְּדְבוּרוֹ. - שאמירתו
31 שבחיו של הקב"ה בדיבור, לא תהיה דיבור בפה בלבד, אלא
32 גם מתוך התבוננות עמוקה של שכל ושל מחשבה. כך שישנן
33 כאן כל בחינות נפשו, שכל ומדות - מדת ה"תפארת" -
34 ומחשבה ודיבור, שדיבור הוא הרי "מעשה זוטא"³⁸ - הרי זה
35 גם כן בחינת מעשה; או שהכוונה היא לכל בחינות הנפש
36 השייכות בענין השבחים, והן, שכל ומחשבה ודיבור. וְכֵן -
37 במדת ה"נצח", לְעַמֵּד בְּנִצְחוֹן גְּדֵר כָּל מוֹנֵעַ מְעַבְדָת ה'
38 וּמְלִדְבָקָה בּוֹ, וְנִגְדֵר כָּל מוֹנֵעַ מְלַחֲוֹת כְּבוֹד ה' מְלֵא -
39 ובהתגלות, אֶת כָּל הָאָרֶץ, כְּמִלְחָמוֹת ה' אֲשֶׁר נִלְחַם דָּוִד
40 הַמֶּלֶךְ עֲלִיּוֹת־הַשָּׁלוֹם. - שענין המלחמות והנצחונות בא מצד
41 מדת ה"נצח" של הנפש האלקית, וְכֵן - במדת ה"הוד",
42 לְהַשְׁתַּחֲוֹת וּלְהוֹדוֹת לַה', - בבחינה של הודאה ושל ביטול,
43 שהוא מודה למרות שאין הוא מבין, אֲשֶׁר מְחַיֶּה וּמְחַיֶּה אֶת
44 הַכֹּל, וְהַכֹּל כְּטַל בְּמִצְיָאוֹת אֲצִלוֹ, וְכֵלֵא קַמְיָה - הכל
45 לגבי הקדוש ברוך הוא, כְּלֵא חֲשִׁיב, - נחשב לכולם, וְכֵאֵין
46 וְאִפְסֵם מְמַשׁ. וְאִף שְׂאִין אֲנוּ מְשִׁיגִים אֵיךְ הוּא הַכֹּל אִפְסֵם

37. ר"ח שער הקדושה פט"ו. ובכ"מ. 38. סנהדרין סה, א. 39. ראה לקו"ת ואתחנן ד, א ואילך. 40. משלי י, כה.

47 הפנימיות של אהבה ושל יראה – הבאות מחכמה-בינה-דעת, מהבנה ומהתבוננות בגדולת ה', וכן במדות החיצוניות, שהן: חסד כו'. – ר' גבורה" וכו' – הן באות כולן מחכמה-בינה-דעת, מההתבוננות בגדולת ה', ובכללן – בכל המדות,

48 צריך להיות מלבש בהן

49 בחינת הדעת, שהוא

50 התקשרות הנפש,

51 ותקועה בהשגה זו

52 שמשגת איזה ענין

53 מגדלת ה', שממנה

54 נולדה בה – בנפש, איזה

55 מדה מהמדות, – הרי

56 בשעה שהנפש מבינה את

57 הענין, נדרש שיהיה כוח

58 ה"דעת", שיהיה קשור

59 ונתון בענין שהוא משיג,

60 כי כפי הדעת כרגע

61 מהשגה זו – מסתלקת

62 גם-כן המדה הנולדה

63 ממנה, מהגילוי –

64 שהיתה לפני זה בגלוי,

65 בנפש אל ההעלם, –

66 שבנפש היא באופן של

67 העלם, להיות בה – רק

68 בכח ולא בפועל. – שרק

69 בכוח יש לו האהבה או

70 היראה, אבל בפועל

71 ובגילוי אין לו אותה

72 מדה. מי מביא שהאהבה

73 או היראה תהיה בפועל –

74 הרי זה כוח ה"דעת". שכן,

75 על ידי ההתקשרות אל

76 השכל באופן שאין הוא מסיח דעתו ממנו אף לא לרגע אחד

77 – המדות הנולדות מן השכל הן בהתגלות ו"בפועל", ולכן

78 נקרא הוויג בלשון "דעת"⁴², מפני שהוא לשון

79 התקשרות. – ומהתקשרות כזו, ישנה תולדה, ובענין

80 ההתקשרות של שכל ישנה תולדה של מדות, וזהו בחינת

81 דעת תחתון – המדריגה התחתונה בבחינת "דעת", [נסח

82 אחר: הדעת התחתון], המתפשט במדות ומתלבש בהן

83 לתחיתן ולקנימן. ויש בחינת דעת העליון, – המדריגה

84 העליונה בבחינת "דעת" שהוא בחינת התקשרות וחבור

85 מקור השכל המשיג עמק המשיג, שהוא בנקודה ובכרך

86 המכריק על שכלו, – יקשר כל זאת שיתפשט למטה,

87 ויבא עמק המשיג לידי הכנה, בהרחבת הביאור באורך

88 ורחב, שהיא בחינת בינה, הנקראת "רחובות הנחיר",

89

90

91

92

1 האלקית של יהודי. להלן יסביר רבנו הזקן את הכוחות והספירות של חכמה-בינה-דעת – בנפש האלקית. ומקור ושגשג כל המדות הן מחכמה-בינה-דעת, דהיינו: החכמה היא מקור השכל המשיג את ה' והחכמה וגדלתו ומדותיו

2 הקדושות שמהיג

3 ומתיה בהן כל

4 העולמות עליונים

5 ותחתונים, – הרי המקור

6 של השכל המבין כל זאת

7 – הוא ספירת ה"חכמה"

8 שבנפשו האלקית של

9 יהודי, ובינה היא – כוח

10 ההתבוננות בהשגה זו –

11 של גדולת ה' ושל מדותיו,

12 באורך ורחב ועמק

13 בינתו, – כפי שהוסבר

14 בלמדנו את הפרק

15 השלישי של החלק

16 הראשון של ספר

17 ה"תניא", שבשכל ישנן

18 ששה קצוות של אורך,

19 רחב ועומק: "אורך" –

20 ירידת השכל במשלים

21 וכדומה, שיהיה מובן גם

22 למי שאינו משיג את

23 השכל העמוק כפי שהוא

24 לפני הירידה; "רחוב" –

25 רחבות השכל בפרטים

26 והסתעפויות רבות של

27 השכל; "ועומק" –

28 העמוקות מה שיש בשכל,

29 עומק לפני מעומק,

30 להבין דבר מתוך

31 דבר⁴¹, ולהוליד מהשגה זו תולדותיה, שהן מדות אהבה

32 ויראה – שהן תולדות ההשגה, שעל ידי הבנתו גדלות

33 הקדוש-ברוך-הוא, נולדת בו אהבה להקב"ה או יראה

34 מהקב"ה, ושאר מדות הנולדות בנפש האלהית,

35 המשכלת ומתבוננת בגדלת ה'. כי לגדלתו אין חקר,

36 ויש בחינת גדלת ה', שעל-ידי התבוננות הנפש האלהית

37 בה – תפל עליה אימתה ופחד שהיא יראה תתאה, –

38 יראה תחתונה, שהיא בחינת מלכות, ויש בחינת גדלת ה'

39 שממנה באה יראה עלאה, – יראה עליונה, יראה בשר,

40 – שהוא בוש מגדולת הקב"ה, ויש בחינה – בגדולת ה'

41 שממנה באה בחינת ומדריגת אהבה, הנקראת אהבה

42 רכה, ויש בחינה – בגדולת ה', שממנה באה אהבה זוטא.

43 – המדריגה הקטנה יותר באהבה; כל האמור הוא במדות

44

45

46

אגרת הקדש

החכמה היא מקור השכל המשיג את ה' וחכמתו וגדולתו ומדותיו הקדושות שמנהיג ומחיה בהן כל העולמות עליונים ותחתונים ובינה היא ההתבוננות בהשגה זו באורך ורוחב ועומק בינתו להבין דבר מתוך דבר ולהוליד מהשגה זו תולדותיה שהן מדות אהו"ר ושאר מדות הנולדות בנפש האלהית המשכלת ומתבוננת בגדולת ה' כי לגדולתו אין חקר ויש בחי' גדולת ה' שע"י התבוננות הנפש האלהית בה תפול עליה אימתה ופחד שהיא יראה תתאה שהיא בחינת מלכות ויש בחי' גדולת ה' שממנה באה יראה עלאה יראה בושת ויש בחינה שממנה באה אהבה רבה ויש בחינה שממנה באה אהבה זוטא וכן במדות החיצוניות שהן חסד כו' ובכולן צריך להיות מלוכש בהן בחינת הדעת שהוא בחינת התקשרות הנפש הקשורה ותקועה בהשגה זו שמשגת איזה ענין מגדולת ה' שממנה נולדה בה איזה מדה מהמדות כי בהיסח הדעת כרגע מהשגה זו מסתלקת ג"כ המדה הנולדה ממנה מהגילוי בנפש אל ההעלם להיות בה בכח ולא בפועל ולכן נקרא היוויג בלשון דעת מפני שהוא לשון התקשרות וזהו בחי' דעת תחתון [ג"א הדעת התחתון] המתפשט במדות ומתלבש בהן להחיותן ולקיימן ויש בחינת דעת העליון שהוא בחינת התקשרות וחבור מקור השכל המשיג עומק המושג שהוא כנקודה וכברק המכריק על שכלו שיתפשט למטה ויבא עומק המושג לידי הבנה בהרחבת הביאור

- 1 כמו שיתבאר במקומו⁴³: – כלומר, זו בחינת ה"דעת"
 2 המחברת "חכמה" ל"בינה", ש"חכמה" שהיא נקודה, וכברק
 3 המתגלה ונעלם מיד, מחברת בחינת ה"דעת" שתבוא בהשגה
 4 של "בינה" ולא בצורה של נקודה, אלא בהתפשטות ובהרבה
 5 פרטים בהשגה, ומשלים
 6 והסברים המורידים את
 7 השכל למטה יותר – הרי
 8 זה הכוח והבינה של
 9 "דעת" המחברת ומקשרת²
 10 את נקודת ה"חכמה"
 11 ל"בינה", "חכמה" משולה למעין שהמים נובעים ממנו טיפין
 12 טיפין, ו"בינה" משולה לנהר שהמים שופעים בו בהתפשטות
 13 ובהתרחבות – והכוונה היא שממעין החכמה יבוא לנהר
 14 הבינה. ואילו "דעת תחתון" מקשר את המוחין למדות,

אגרת הקדש

באורך ורוחב שהיא בחינת בינה הנק' רחובות הנהר
 כמו שיתבאר במקומו:

- 15 שמשכל ומהשגה יבוא ענין המדות, והוא מעניק למדות חיות
 16 וקיום. על-כל-פנים מוסבר כאן איך כל עשרת הכוחות
 17 והספירות בנפש האלקית הם בעניני אלקות, ועלידם הרי
 18 "מבשרי אחזה אלקה", יכולים להבין בספירות העליונות.
 19 הערת כ"ק אדמו"ר
 20 שליט"א לאגרת הקודש
 21 סוף סימן ט"ו
 22 לכאורה כמה ענינים
 23 (ושמות) בחו"ב וכאן
 24 מדייק הנ"ל (דרך, רחה"ג).
 25 ויל"פ דכאן עקרו ב"י בנוגע למדות (וכנ"ל דבי' המוחין מתחיל:
 26 ומקור ושורש כל המדות כו') ולכן גם בנוגע לבי' ד"ע כן הוא.
 27 ועפמשנת" דדעת הוא זוג ב' היסודות דחו"ב כו' ודרך ורחה"ג
 28 הם ב' יסודות דחו"ב (ראה מאו"א בערך דעת, דרך, רחה"ג וש"ג).

יום חמישי י"ט אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכד, טז. אהובי... עד עמ' 248, בנדרים דף פ'.

- 29 לְאִנְשֵׁי קְהֵלָת יְכוֹ' כְּנוֹר לְעִיל, רבות מאגרות הקודש שלו, כתב
 30 רבנו הזקן, בקשר לענין הצדקה בכלל, וצדקת ארץ ישראל (בשביל אלה
 31 שעוסקים בתורה ובעבודה בארץ ישראל) בפרט, חלק מאגרות הקודש
 32 הופנו לקהילות מסוימות בהודמנויות מסוימות. אגרת הקודש סימן טז,
 33 נכתבה לקהילה מסוימת, כפי

אגרת הקדש

לאנשי ק' וכו'

טז אהובי אחי ורעי אשר כנפשי הנה לא

נעלם ממני צוק העתים אשר

נתדלדלה הפרנסה ובפרט הידועים לי ממחניכם אשר

מטה ידם בלי שום משען ומשענה וממש לוויים

ואוכלים ה' ירחם עליהם וירחיב להם בצר בקרוב ועם

כל זה לא טוב הם עושים לנפשם לפי הנשמע אשר

קפצו ידם הפתוחה מעודם עד היום הזה ליתן ביד

מלאה ועין יפה לכל הצטרכות ההכרחיים לדי מחסורי

האביונים נקיים אשר עיניהם נשואות אלינו ואם אנו

לא נרחם עליהם ח"ו מי ירחם עליהם וחי אחיך עמך

היום הזה, לתת, ביד מלאה ועין יפה; לכל הצטרכות

ההכרחיות לדי מחסורי האביונים נקיים, אשר עיניהם

נשואות אלינו, – שנבוא לעזרתם, הכוונה לענין ארץ ישראל

שאינן להם שום מקור לפרנסה רק מה שעוורים להם מה"כולל",

ואם אנו לא נרחם עליהם, חס' ושלום – מי ירחם עליהם?

- 53 ו"רעי", שהאגרת נכתבה מתוך האהבה בשני האופנים. הנה
 54 לא נעלם ממני צוק העתים, – הללו, אשר נתדלדלה
 55 הפרנסה, ובפרט הידועים לי ממחניכם – מקהלתכם, אשר
 56 מטה ידם – ומצב פרנסתם ירד מטה, בלי שום משען
 57 ומשענה², – כלומר, שלא
 58 הבעל ולא האשה
 59 מרוויחים לפרנסה, וממש
 60 לוויים ואוכלים³, –
 61 נאלצים ללוות כספים כדי
 62 לקנות צרכי אוכל, ה'
 63 ירחם עליהם וירחיב
 64 להם בצר בקרוב, – הרי
 65 מצב זה – כותב רבנו הזקן
 66 – ידוע לי, ועם כל זה –
 67 מבלי הבט על המצב
 68 האיום, לא טוב הם
 69 עושים לנפשם, לפי
 70 הנשמע, אשר קפצו ידם
 71 הפתוחה מעודם עד
 72 היום הזה, לתת, ביד מלאה ועין יפה; לכל הצטרכות
 73 ההכרחיות לדי מחסורי האביונים נקיים, אשר עיניהם
 74 נשואות אלינו, – שנבוא לעזרתם, הכוונה לענין ארץ ישראל
 75 שאינן להם שום מקור לפרנסה רק מה שעוורים להם מה"כולל",
 76 ואם אנו לא נרחם עליהם, חס' ושלום – מי ירחם עליהם?

- 33 נכתבה לקהילה מסוימת, כפי
 34 שצויין בראשית האגרת:
 35 "לאנשי ק' וכו'", וכפי הנראה
 36 מתוכן האגרת, היה מצב³
 37 הפרנסה באותה קהילה ירוד
 38 מאד, ונתקבלו ידיעות אצל⁵
 39 רבנו הזקן, שה"מעמד" של
 40 אותה קהילה עבור "כולל"⁷
 41 חב"ד" (צדקת ארץ ישראל)⁸
 42 קטן בגלל כך. לכן כותב להם⁹
 43 רבנו הזקן, שידוע לו מצב¹⁰
 44 פרנסתם, שנתדלדלה מאד¹¹
 45 בזמנים האחרונים, ובכל זאת¹²
 46 נוגע הדבר בנפשם, שמבלי¹³
 47 הבט על מצבם, יחזיקו את
 48 ה"מעמד" לצדקת ארץ ישראל, ומצוין טעמים על כך גם על פי דין וגם
 49 לפני משורת הדין.
 50 טז. אהובי, אחי ורעי אשר – קרובים ויקרים לי בנפשי! –
 51 ישנה מעלה בקרבנו של אח וישנה מעלה בקרבנו
 52 ומסירותו של ידיד וחברי; רבנו הזקן מצוין שני הביטויים "אחיי"

43. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע כוונתו "במקומו" – ואולי הכוונה להמקומות בח"א (ראה מפתחות) וכן בלקו"ת וכו"ו". 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד חילוק אחותי רעיתי – לקו"ת ר"פ בהר. ובכ"מ". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היינו שאין מרויחים עתה". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היינו 1) שאין להם מלפנים גי"כ, 2) שגם לאכילה אין (חיי נפש)". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזה מוסיף בכמות הנתינה (תרומות פ"ד מ"ג)". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תואר בלתי רגיל לאביון. ואפ"ל דתרת משמע גם מל' נקי מנכסיו".

1 "וְחַי אַחִיד עִמָּךְ" כְּתִיב! – כלומר, גם בצרכי החיים
 2 המוכרחים ביותר, יתחלקו עם יהודי שני, וְלֹא אֶמְרוּ – חכמינו
 3 ז"ל: "תִּיבֵי קוֹדְמִין", אֲלֵא בְּשִׁבְד אַחַד קִתּוֹן שֶׁל מִים
 4 וְכוּ, – מה שחכמינו ז"ל אומרים שחיינו של אדם באים לפני
 5 חייו של הזולת, ו'יודי' החיים
 6 אחיך עמך" הכוונה,

7 שאתה בעצמך (חיך) 1
 8 אתה) בא תחילה, הם 2
 9 אמרו זאת רק כשיש ביד 3
 10 אחד כד מים המספיקים 4
 11 להחזקת חייו של אדם 5
 12 אחד בלבד, עד שיגיעו 6
 13 למקום ישוב שיש שם 7
 14 מים, ואם יתחלק במים 8
 15 אלה עם יהודי שני,

16 שניהם לא י שארו בחיים, שאז אומרים "חיך קודמין לחיי
 17 חבירך", שְׁהוּא – כד המים, דְּבַר הַשְּׁוֹה לְשִׁנְיָהם בְּשׁוּה –
 18 לגבי שניהם מדובר על צורך נפש שווה, לְשִׁתּוֹת לְהַשִּׁיב
 19 נַפְשָׁם בְּצִמָּא, אֲבָל אִם הֶעֱנִי צָרִיךְ לְחֵם לְפִי הַטָּף וְעֵצִים
 20 וְכִסּוֹת פְּקָרָה וְכֵה"ג וְכוּ"ג – צרכי חיים דומים, כָּל דְּבָרִים
 21 אֵלּוּ קוֹדְמִין לְכָל מַלְבוּשֵׁי כְבוֹד – מלבושים שלא זקוקים
 22 להם בגלל קור וכדומה, אלא הם מלבושי כבוד, וְזִבְחַ מִשְׁפָּחָה

אגרת הקדש

כתיב ולא אמרו חיך קודמין אלא כשביד אחד קיתון של מים וכו' שהוא דבר השווה לשניהם בשווה לשתות להשיב נפשם בצמא. אבל אם העני צריך לחם לפי הטף ועצים וכסות בקרה וכה"ג כל דברים אלו קודמין לכל מלבושי כבוד וזבה משפחה בשר ודגים וכל מטעמים של האדם וכב"ב ולא שייך בזה חיך קודמין מאחר שאינן חיי נפש ממש כמו של העני שווה בשווה ממש כראיתא בנדרים דף פ'.

– מפני שאצל האחרים זה יותר ענין של חיים. הרי, שאם הצרכים אינם שווה בשווה ממש, גם אם מדובר בדבר נחוץ מאד, בכל זאת לא אומרים "חיך קודמין לחיי חבירך", בשעה שלגבי אותם עניים מדובר אודות לחם לפי הטף, עצים ומלבושים להגן מפני הקור, הרי זה קודם וחשוב יותר אפילו מצרכים חשובים למשפחה העצמית, למרות שלפי הבנתם הם – אלה הם דברים מאד חשובים להם.

יום שישי כ' אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 248, והנה זהו עפ"י... עד עמ' קכה, לב ונפש:

45 וְהִנֵּה, זֶהוּ עַל־פִּי שׁוֹרֵת הַדִּין גְּמוּרָה, – צרכי חיים של הזולת
 46 קודמים לצרכיו הסתמיים הוא, ומה גם לצרכי הלוקטוס שלו,
 47 אֲבָל בְּאֵמַת נֶם אִם הוּא עֲנִין דְּלֵא שִׁיבֵי בְּלִיבֵי הַי מַטְעָמָא
 48 – טעם זה, שחיינו ממש של הזולת קודמים לצרכיו הסתמיים
 49 הוא, הרי גם במצב כזה
 50 כשלא מדובר אצלו בבשר
 51 ודגים וכל מטעמים, אלא
 52 כדי שיתן צדקה עליו לתת
 53 חלק מלחמו, או כשאצל
 54 המקבל, העני, לא מדובר
 55 על ענין של לחם ממש
 56 לילדיו הקטנים או צרכי
 57 חיים אחרים, אלא סתם
 58 דברים נצרכים, רְאוּי לְכָל
 59 אָדָם שְׁלֵא לְדַקְדַּק
 60 לְהַעֲמִיד עַל הַדִּין, –
 61 לנהוג אך ורק כפי שהדין

אגרת הקדש

והנה זהו עפ"י שורת הדין גמורה. אבל באמת גם אם הוא ענין דלא שייך כ"ב ה"ט ראוי לכל אדם שלא לדקדק להעמיד על הדין רק לדחוק חייו וליכנס לפני ולפנים משורת הדין ולדאוג לעצמו ממאורז"ל שכל המדקדק בכך סוף בא לידי כך ח"ו וגם כי כולנו צריכים לרחמי שמים בכל עת באתערותא דלתתא דוקא בכל עת ובכל שעה לעורר רחמינו על הצריכים לרחמים וכל המאמץ לבבו וכובש רחמיו יהיה מאיזה טעם שיהיה גורם כך

65 מִמְּאֵר רַז"ל⁸, – גם כשעל פי דין "שלך קודם לשל כל אדם",
 66 אבל אומרת הגמרא, שְׁכָּל הַמְדַקְדַּק בְּכָךְ – וכפי שרש"י
 67 מפרשו, שאין הוא נכנס "לפנים משורת הדין" אלא נוהג כפי
 68 שהדין מחייב בלבד, סוּף בָּא לִידֵי כָךְ, – שייצטרך להזדקק
 69 לצדקה, חֵם וְשָׁלוֹם⁹. –
 70 כלומר, המדקדק בזה
 71 לעשות רק כמו שהוא על
 72 פי דין – סופו שבא לידי
 73 כך חסד ושלום, שייצטרך
 74 הוא עצמו להזדקק
 75 לקבלת צדקה ח"ו, וְנִסְיָו¹⁰,
 76 כִּי בְּלָנוּ צָרִיכִים לְרַחֲמֵי
 77 שְׁמַיִם בְּכָל עֵת, –
 78 רחמים מן השמים
 79 הנמשכים על ידי
 80 בְּאַתְעָרוּתָא דְלִתְמָא –
 81 בהתעוררות העבודה
 82 למטה דְּקָא בְּכָל עֵת וּבְכָל שְׁעָה, לְעוֹרֵר רַחֲמֵינוּ עַל
 83 הַצָּרִיכִים לְרַחֲמֵים, וְכָל תְּמַאֲמִין לְבָבוּ וְכוּבֵשׁ רַחֲמֵינוּ, יְהִיָּה
 84 מְאִיזָה טַעַם שִׁיחָהּ – גִּוְרָם כָּךְ לְמַעְלָה, לְכַבֵּשׁ וְכוּ' – את

6. בהר כה, לו. 7. ב"מ סב, א. 8. ב"מ לג, א. בגמ' שם: "כל המקיים (ופרש"י מדקדק) בעצמו כך סוף בא לידי כך ח"ו". (לעיין בד"ס). 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דאגה: (1 מהעתיד, 2 בנוגע לממון (מזוני"). 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בנוגע:

1 הרחמים שלמעלה, חס ושלום. - כל זה הוא הרי ענין הנוגע
 2 לעתיד (ובהווה), ופועל שיתן עד שיהי' בשוה עמך - הוספת כ"ק
 3 אדמו"ר שליט"א; אך, יש בזה ענין הנוגע גם לעבר (הוספת כ"ק
 4 אדמו"ר שליט"א: ופועל שיתן יותר מאשר יהי' לעצמו - כיון
 5 שזהו) לשם כפרת עוונות
 6 ותיקון עוונות של העבר;
 7 ומה גם, כי אדם - אין
 8 צדיק פארץ אשר יעשה
 9 טוב תמיד ולא יחטא,¹¹
 10 והצדקה מכפרת¹²
 11 ומגנה מן הפרעות
 12 וכו',¹³ ולזאת - ולכן,
 13 היא - הצדקה היא,
 14 רפואת הגוף ונפש¹⁴
 15 ממש, "אשר עור פעד
 16 עור וכל אשר לאיש יתן
 17 בעד נפשו"¹⁵. - הרי
 18 שלא שייך להגביל עצמו
 19 לתת רק עד לסכום
 20 מסויים, כשם שלא שייך
 21 להגביל את הסכום

הוא¹⁶, כדכתיב: - כמו שכתוב¹⁷: "מלכה ה' חונן דל, וגמלו
 ישלם לו" ככפלים - לא רק בעולם הבא, אלא גם בעולם
 הזה, דשכר כל המצות ליכא - אינו בעולם הזה, לבר
 מצדקה¹⁸, - שאת שכרה משלמים בעולם הזה, לפי שהוא
 טוב לבריות¹⁹, כדאיתא
 - כפי שאנו מוצאים ב -
 מסכת קדושין סוף פירק
 קמא²⁰. וגם יש לחוש
 לעניש²¹, חס ושלום,
 כשחבריו נמנים לדבר
 מצוה והוא לא נמנה
 עמהם²², - כשאחרים
 מבני הקהילה נותנים
 ה"מעמדות" שלהם
 ל"כולל" והוא אינו נותן -
 הרי זה שהם מצטרפים יחד
 ונמנים לדבר מצוה ואילו
 הוא אינו מצטרף אתם,
 כנודע ממאמר ר"ל²³. -
 על כך את הפסוק²⁴
 "חסרון לא יוכל להמנות".
 ולשומעים ינעם, ותבוא עליהם כרבת טוב, ככל מלי
 דמיטב, הטיבה ה' לטובים וישרים²⁵, כנפשם ונפש -
 כרצונם וכרצון הדרוש שלומם מכל לב ונפש - כוונת רבנו
 הזקן, שהטוב שיעשה אתם השי"ת יהי זה כפי רצונם הם וכפי
 רצונם של רבנו הזקן.

אגרת הקדש

למעלה לכבוש וכו' ח"ו ומה גם כי אדם אין צדיק
 בארץ אשר יעשה טוב תמיד ולא יחטא והצדקה
 מכפרת ומגינה מן הפורענות וכו' ולזאת היא רפואת
 הגוף ונפש ממש אשר עור בעד עור וכל אשר לאיש
 יתן בעד נפשו בשגם אנו מאמינים בני מאמינים כי
 הצדקה אינה רק הלואה להקב"ה כדכתיב מלוה ה'
 חונן דל וגמולו ישלם לו ככפליים בעולם הזה דשכר
 כל המצות ליכא בעוה"ז לבר מצדקה לפי שהוא טוב
 לבריות כדאיתא בקדושין ס"פ קמא וגם יש לחוש
 לעונש ח"ו כשחבריו נמנים לדבר מצוה והוא לא
 נמנה עמהם כנודע ממארו"ל ולשומעים ינעם ותבוא
 עליהם ברכת טוב בכל מולי דמיטב הטיבה ה' לטובים
 וישרים כנפשם ונפש הדרוש מכל לב ונפש:

22 שמוציאים בשביל רפואה, שכן, אדם נותן כל אשר לו לשם
 23 רפואתו, ולשם הצלת נפשו. כל זה מדובר אודות נתינה; אך,
 24 לאמיתו של דבר, אין זו "נתינה". שכן, הקדוש ברוך הוא משלם
 25 זאת ובהכפלה. ובלשון רבנו הזקן: בשגם, אנו מאמינים בני
 26 מאמינים, כי הצדקה אינה רק הלואה להקדוש-ברוך-

יום שבת קודש כ"א אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכה, יז. נודע דבאתערותא... עד עמ' 250, וע"ש היטב.

53 יז. נודע: דב' אתערותא דלתתא", - על ידי התעוררות של רחמים רבים ממקור הרחמים, - לא רק מדת הרחמים
 54 עבודת האדם למטה,
 55 שהאדם מעורר בלבו
 56 מדת החסד - לעשות
 57 צדקה וחסד, ו - מעורר
 58 רחמנות - שלו, על כל
 59 הצרכים לרחמים - הוא
 60 מעורר על-ידיה
 61 "אתערותא דלעילא", - התעוררות למעלה, לעורר עליו נקרא "אב הרחמים" (לא "אב הרחמן" כי אם "אב הרחמים"),

אגרת הקדש

יז נודע דבאתערותא דלתתא שהאדם מעורר
 בלבו מדת החסד ורחמנות על כל
 הצרכים לרחמים אתערותא דלעילא לעורר עליו
 רחמים רבים ממקור הרחמים להשפיע לו הפירות
 על-ידיה

(1) הלווה, (2) גם לבני וחי"י. 11. קהלת ז, כ. 12. ראה דבר"ר פ"ה, ג. 13. ראה ויק"ר רפכ"ז. 14. ראה תנחומא משפטים טו. 15. איוב
 יא. יד. וראה אגרת התשובה ספ"ג. 16. ראה ב"ב י, סע"א ופרשי' וחדא"ג מהר"ל שם. 17. משלי יט, יז. 18. הערת כ"ק אדמו"ר
 שליט"א: "לכאורה שלילת השכר דמצות בעוה"ז אינו נוגע בנדו"ד (כ"א רק החיוב דישנו בצדקה). וי"ל דמרמז עוד טעם: סגולה
 לפרנסה בעוה"ז - בכל המצות אינה לבר מצדקה (וכמש"נ - בכפליים מנתינתו)". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי
 נפק"מ כאן הטעם? וי"ל דבזה מוסיף דאפילו אינו בסוג וחי אחיך - בכ"ז שייך הניל, כיון שהוא בכלל בריות (ראה פלי"ב) ועפ"ז
 יומתק שבאווארנט (שלא לדקדק) כל הג' הגבלות: אע"פ שנאמר: (1) וחי - לא ידקדק בזה, (2) אחיך - יתן גם לבריות, (3) עמך - לא
 יהי' בשווה כ"א יותר להמקבל". 20. מ, א. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא רק מניעת שכר". 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
 "ובמילא גם אם נתן כבר לצדקה כדורש לפני' ובמילא נתעלמו כל הענינים דלעיל - צריך ליתן עוד בעת המנין כו' - חידוש אגה"ק
 זו". 23. חגיגה ט, ב. ברכות כו, א. 24. קהלת א, טו. 25. ל' הכתוב - תהלים קכה, ד. 1. זח"א פח, א.

44 המצוה שלך דוקא היא בבחינת "רחבה מאד", כלי רחב ל"מאד"
 45 שלמעלה, היא מצות הצדקה, שהיא מצות ה' ממש, מה
 46 שתקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו עושה תמיד לתחיות
 47 העולמות, ונעשה - כך, לעתיד ביתר שאת ועו, - בכמות
 48 ובאיכות, מה שהקדוש

ברוך הוא מחיה כעת את
 העולמות ומה שיחיה
 לעתיד את העולמות
 ביתר חיות ובסוג חיות
 נעלה יותר, הרי זה ענין
 של צדקה מהקב"ה, לכן
 נקראת מצות הצדקה
 "מצותך", המצוה שלך.
 שכן, הקב"ה בעצמו עושה
 תמיד ענין הצדקה, וכמו
 שכתוב: "ושמרו דרך
 ה' לעשות צדקה בו", -
 הרי נקראת צדקה "דרך
 ה'", שהיא דרך ה', שהוא
 הולך בה, כמו דרך
 שהולכים בה מעיר
 לעיר, על דרך משל, כך
 הצדקה היא בחינת גילוי
 והארת אור אין סוף
 ברוך הוא "סוכב כל
 עולמיו", - מקיף וסוכב על

העולמות ומחיה אותם בחיות שאינה מצומצמת בהתאם
 למדרגתם, אלא היא למעלה מעלה מהן, שיאיר ויתגלה עד
 עולם הזה, ב"אתערוהא דלתתא", - על ידי התעוררות
 למטה, בתורת צדקה וחסד חנם, - זה יתגלה ויאיר לעתיד
 בתחית המתים, ביתר שאת - בכמות, ויתר עו - באיכות,
 לאין קץ מבחינת גילוי (הארה) [ההארה] בגן עדן התחתון
 והעליון, - לעתיד תהיה כאן למטה התגלות הרבה יותר
 עלינה מאשר ההתגלות שבגן עדן התחתון ובגן עדן העליון,
 ההוכחה על כך היא, שהרי כל נשמות הצדיקים ונתנאים⁸
 והנביאים⁹, שהם עתה בגן עדן העליון ביום המעלות, -
 והמדריגות, יתלבשו בגופותיהם לעתיד¹⁰, ויקומו בזמן
 התחייה¹¹ להנות מזיו השכינה. - שיאיר בעולם הזה
 לנשמות בגופים, מן ההכרח הרי לומר, שתהיה זו התגלות
 עלינה בהרבה מאשר ההתגלות שבגן עדן העליון, שבגלל זה
 כדאי שהנשמות הנמצאות בדרגות העליונות ביותר בגן עדן
 העליון, תתלבשנה בגוף כדי לקבל הגילוי של זמן תחיית
 המתים, וזהו גילוי שהוא רק ענין של צדקה וחסד חינם. שכן,

1 מקור הרחמים, משם נמשכים רחמים על האדם, להשפיע לו
 2 הפירות בעולם הזה, והקרן לעולם הבא². להלן יפרש רבנו
 3 הזקן, שהשפעת הפירות בעולם הזה, אין הכוונה רק ההשפעה
 4 בעניני עולם הזה, בבני חיי ומוני, אלא זה כולל גם ההשפעות
 5 וההשגות של גן עדן,

6 שכל זה נקרא "עולם הזה"
 7 בהשוואה לעולם הבא"
 8 שהוא זמן תחיית המתים.
 9 כלומר, למרות
 10 שבהשוואה לעולם הזה
 11 ממש נקרא גן עדן בשם
 12 עולם הבא, שכן זה בא
 13 אחרי (ובתור שבר על)
 14 העבודה של עולם הזה,³
 15 אבל הרי בהשוואה
 16 ל"עולם הבא" של זמן
 17 התחייה, נקרא כל סדר
 18 ההשתלשלות, גם
 19 העולמות הרוחניים וגן
 20 עדן בשם "עולם הזה".⁴
 21 שכן, הם כולם ענינים
 22 ובחינות השייכות (גם)
 23 בעת) לגילוי השגה ("הזה")⁵
 24 הוא לשון גילוי, ואילו
 25 "עולם הבא" של זמן
 26 התחייה, הוא למעלה

27 מגילוי השגה, כפי שיסביר להלן.⁴ פרוש, "הפירות" - היא
 28 השפעה הנשפעת - ונמשכת, ממקור הרחמים וחיית החיים
 29 ברוך הוא, ונמשכת למטה מטה מבחינת השתלשלות
 30 העולמות מלמעלה למטה בו, - שמעולם ומדריגה נעלים
 31 יותר היא נמשכת לעולם ולמדריגה תחתונים יותר, ומאותו
 32 עולם ומדריגה, לעולם ולמדריגה תחתונים עוד יותר, עד
 33 שמתלבשת - ההשפעה, בעולם הזה הנשמי ב"גני חיי
 34 ומווני" בו. - בכל הענינים של השפעה גם בענינים הרוחניים
 35 ועד שההשפעה באה למטה בענינים גשמיים - הרי כל זה נקרא
 36 "פירות", שכשם שפירות האילן אינם כמו האילן עצמו שהוא
 37 תמיד אותו אילן, ואילו הפירות מתחלפים. כך משתנה
 38 ההשפעה מעולם לעולם, ו"הקרן" - הוא כמו שכתוב:
 39 "רחבה מצותך מאד", והיו ליה למימר - היה לו לומר,
 40 "מצותיך" לשון רבים - לפי הפירוש הפשוט, שהכוונה היא
 41 למצוות בכלל, שאין להן קץ, היה צריך לומר "מצותיך" לשון
 42 רבים, (וגם לשון "רחבה" אינו מובן); - שכן, הלשון הרגיל
 43 בזה הוא: גדולה, רבה, רמה, נישאה, אלא "מצותך" דקא, -

אגרת הקדש

בעוה"ז והקרן לעוה"ב. פי' הפירות היא השפעה
 הנשפעת ממקור הרחמים וחיית החיים ב"ה ונמשכת
 למטה מטה בבחינת השתלשלות העולמות מלמעלה
 למטה בו' עד שמתלבשת בעוה"ז הנשמי בבני חיי
 ומווני בו' והקרן הוא כמ"ש רחבה מצותך מאד והל"ל
 מצותיך לשון רבים (וגם לשון רחבה אינו מובן) אלא
 מצותך דייקא היא מצות הצדקה שהיא מצות ה' ממש
 מה שהקב"ה בכבודו ובעצמו עושה תמיד להחיות
 העולמות ויעשה לעתיד ביתר שאת ועו וכמ"ש ושמרו
 דרך ה' לעשות צדקה בו' כמו דרך שהולכים בה
 מעיר לעיר עד"מ. כך הצדקה היא בחי' גילוי והארת
 אור א"ס ב"ה סוכב כל עולמיו שיאיר ויתגלה עד עוה"ז
 באתערותא דלתתא בתורת צדקה וחסד חנם לעתיד
 בתחיית המתים ביתר שאת ויתר עו לאין קץ מבחינת
 גילוי (הארה) [ההארה] בגן עדן העליון שהרי
 כל נשמות הצדיקים והתנאים והנביאים שהם עתה
 בגן עדן העליון ביום המעלות יתלבשו בגופותיהם לעתיד
 ויקומו בזמן התחייה ליהנות מזיו השכינה לפי

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משנה ריש פאה. פיה"מ שם. וראה ד"ה כל המרחם תש"ט (סה"מ תש"ט ע' 7 (הב'))." 3. רמב"ם ה'ל' תשובה פ"ח ה"ח. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה פמ"ח". 5. תהלים קיט, צו. 6. וירא יח, יט. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מצוות". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תורה". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גילוי אלקות". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר שמחלק לב' זמנים (ובמילא מובן שזהו גם ב' ענינים): לעתיד, בתחי'. וצ"ע."

1 ומשיגות אלקות בהשגת המהות, **כְּנֹדַע שְׁעֻנַּת הַנְּשֻׁמוֹת** 37
 2 **כְּנֹדַע עֵדֶן הוּא מְהַשְׁגַת סוּדוֹת הַתּוֹרָה שְׁעֵסֶק בְּעוֹלָם הַיְהוּה**
 3 **כְּנֹדַע**, – ובגן־עדן הוא מבין ומשיג את הסודות שבתורה,
 4 **כְּדֹאֵתָא** – כמו שכתוב **בְּזֶהר הַקְּדוֹשׁ פְּרִשְׁתׁ שְׁלַח¹⁵**, – שם

5 מבואר סדר ה"מתיבתא"
 6 של משה רבינו
 7 ו"מתיבתא דרקייע", עד גם
 8 של נשים צדקניות ומרים
 9 הנביאה, **וּכְנֹדַע¹⁶**
 10 **בְּעִיבְדָא** – בסיפור של
 11 **דְּרַבָּה בַר נַחֲמָנִי**, – שם
 12 מביאה הגמרא, שבענין
 13 של ספק אם "בהרת
 14 קדמה לשער לבן" או
 15 "שער לבן קדמה לבהרת"
 16 – פלוגתא (מחלוקת)
 17 במתיבתא דרקייע (הקב"ה)
 18 אומר טהור, ומתיבתא
 19 דרקייע אומרים טמא,
 20 ואומרים מי מכריע
 21 במחלוקת זו – רבה בר

22 נחמני שהוא יחיד בנגעים ויחיד באהלות. ב"לוקטי תורה" של
 23 רבנו הזקן, פרשת תוריע, ישנו מאמר¹⁷ המסביר בפרטרוט ענין
 24 מחלוקת זו וענין מתיבתא דרקייע בכלל. על־כַּל־פְּנִים, הגילוי
 25 שבגן־עדן הוא גילוי בבחינת "ממלא כל עלמין" – אור
 26 מצומצם. **אֲבָל גִּלְוֵי הַהֶאֱרָה שְׁכַתְחִית הַמֵּתִים יְהִיָּה**
 27 **מִבְּחִינַת "סוֹכְבַּ פֶּלַעַלְמִין"**, **שְׂאִינָה בְּבְחִינַת צִמְצוּם וְשַׁעוֹר**
 28 **וְגִבּוּל, אֲלֵא בְּלֵי גִבּוּל וְתַכְלִית, כְּמוֹ שְׁנַתְבָּאָר בְּלִקוּטֵי**
 29 **אֲמָרִים** – ספר ה"תניא", **פֶּרֶק מַח בְּאֹר עֲנִין "סוֹכְבַּ פֶּלַעַלְמִין"**, –
 30 **עֲלִמִין**, – "סוכב כל העולמות", **שְׂאִינֵי כְּמִשְׁמַעוּ כְּמוֹ עֲגוּל,**
 31 **חֶסֶד וְשְׁלוֹם**, – שמשמעותו תהיה אור שהוא למעלה לגמרי
 32 מהדבר ושאינו נמצא בתוך הדבר, **אֲלֵא שְׂאִינֵי בְּבְחִינַת**
 33 **הַתְּלַבְּשׁוֹת וְכוּ',** – אלא המדובר הוא באור שאינו מתלבש
 34 בפנימיות הדבר על ידי צמצומו בהתאם למדריגת הדבר, אלא
 35 הוא למעלה במדריגה תוך הימצאו והשפעתו בדבר, **וְעֵינֵן שָׁם**
 36 **הַיִּטְבֵּי.**

1 אין בכוח ההתעוררות למטה להמשיך סוג גילוי כזה,
 2 ההתעוררות למטה היא רק בבחינת "כלי" לקליטת גילוי זה.
 3 במה, איפוא, הגילוי שלעתיד נעלה יותר אפילו מן הגילוי
 4 שבגן־עדן העליון? יסביר רבנו הזקן להלן: **לְפִי שְׁהֶאֱרָה**

5 **וְהַגִּלְוֵי שְׁכַתְחִית עֵדֶן הִיא**
 6 **בְּחִינַת "מְמַלָּא כָּל**
 7 **עֲלָמִין"¹¹,** – ממלא כל
 8 העולמות – החיות
 9 האלקית המצומצמת
 10 ומותאמת לדרגת הנברא,
 11 ומתלבשת בפנימיות
 12 הנברא, **שְׁהוּא בְּחִינַת**
 13 **הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת מְמַדְרְגָה**
 14 **לְמַדְרְגָה** – החיות יורדת
 15 ומשתלשלת ומתצמצמת
 16 ממדריגה למדריגה, **עַל־**
 17 **יְדֵי צִמְצוּמִים עֲצוּמִים,**
 18 – המצומצמים ומקטנים
 19 את החיות ואת הגילוי,
 20 **וּכְמִשְׁמַעוֹ רְבוּתֵינוּ**
 21 **וְכִרְוֵנֵם לְבְּרַבְּהָ¹²:**

22 **"כִּי־יִדְ נִבְרָא עוֹלָם הָבָא"**, – כלומר, גן־עדן, שנברא באות
 23 יו"ד, והאות יו"ד היא הרי צמצום של נקודה, **וְהִיא בְּחִינַת**
 24 **הַכְּמָה עֲלָאָה**, – יו"ד היא בחינת חכמה עליונה. שכן, היו"ד
 25 של שם הוי' רומזת על "חכמה עילאה" (עליונה). הראשונה
 26 מעשר הספירות של עולם ה"אצילות", **הַנְּקִרְאָתָא** – "חכמה"
 27 נקראת **"עֵדֶן הַעֲלִיּוֹן"**, – "עדן" שהוא למעלה והוא מקור "גן
 28 **עֵדֶן, הַמְּשַׁתְּלֶשֶׁת וּמַתְּלַבֶּשֶׁת בְּכָל הַעוֹלָמוֹת,** – בחינת
 29 וספירת ה"חכמה" משתלשלת ומתלבשת בכל העולמות
 30 להוותם ולהחיותם, **כְּמוֹ שְׁכַתְבּוֹ¹³:** **"בְּלֶם בְּחֶמְהָ עֲשִׂיתָ**
 31 **כוּ"**, – הרי שהתהוות כל הנבראים היא מבחינת ה"חכמה",
 32 **"וְהַחְכְּמָה תַּחֲיָה כוּ"¹⁴,** – הרי ש"חכמה" היא החיות של
 33 העולמות, **וּכְגֵן־עֵדֶן** – בחינת ה"חכמה" היא **בְּבְחִינַת גִּלְוֵי**
 34 **הַהִשְׁגָּה לְכָל חַד לְפָנֵם שְׁעוֹרָא דִּילֵיהּ,** – לכל אחד לפי
 35 שיעורו, החיות האלקית של בחינת "חכמה" בעולמות, היא
 36 בהעלם, ואילו בגן־עדן היא באופן של גילוי, שהנשמות מבינות

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה פמ"ח". 12. מנחות כט, ב. 13. תהלים קד, כג. 14. קהלת ז, יב. 15. קסג, א. 16. ב"מ פו, א. 17. ד"ה קא מיפלגי במתיבתא דרקייע.

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שישי עמוד ב

1 להשהותו. משיבה הגמרא: **הַשְּׂתָא לְזִילּוּף קָא פְּעֵי לֵיהּ, בְּכָלֵי מָאוּם**
 2 **קָא מִנָּח לֵיהּ** – הרי רצונו שיתיישן לצורך זילוף להשרות ריח טוב
 3 בבית, וכי יבוא להניחו בכלי מאוס, וכיון שאינו מניחו אלא בכלי
 4 נקי יש לחוש שיבוא בו לידי תקלה ולכך אסרו להשהותו.
 5 הגמרא מבארת שחשש תקלה בזה, שנוי במחלוקת: **וְתַקְלָה עֲצֻמָּה**
 6 **בֵּין תְּרוּמָה טְמֵאָה, תַּנְּאִי הִיא** – נחלקו בה תנאים. **דְּתַנְּיָא בְּרִייתָא,**
 7 **חֵבִית שֶׁל יוֹן שֶׁל תְּרוּמָה שְׁנַמְמָתָא, בֵּית שְׂמַאי אֹמְרִים,**
 8 **שׂוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: יוֹן נְמִי מִנָּח לֵיהּ בְּכָלֵי מָאוּם וּמְמַלָּא יוֹכֵל**

1 שאין ריחו נודף ואינו ראוי לזילוף. שואלת הגמרא: **וְהָא רָאוּי לְיִשְׁנֵי**
 2 **וְלֹאֲחַר זְמַן יְהִיָּה רָאוּי לְזִילּוּף,** משיבה הגמרא: כאן אין לישנו,
 3 משום דאֵתִי בֵּיהּ לְיָדֵי תַקְלָתָא, שישכח שהוא טמא וישתה ממנו.
 4 וכיון שאינו ראוי עתה לזילוף אינו ראוי לכלום ואין זה הפסד.
 5 שואלת הגמרא: שָׁמֵן נְמִי אֵתִי בֵּיהּ לְיָדֵי תַקְלָה ששימוש הוא
 6 להדלקה מעט מעט, ויאסר להשהותו זמן רב. משיבה הגמרא,
 7 **דְּמִנָּח אֵת הַשְּׂמֵן בְּכָלֵי מָאוּם,** ואין לחוש שיאכל או ישתה ממנו.
 8 שואלת הגמרא: **יוֹן נְמִי מִנָּח לֵיהּ בְּכָלֵי מָאוּם וּמְמַלָּא יוֹכֵל**

ה'תש"ג	טו אלול	יום רביעי	יום ראשון
		שיעורים. חומש: תבא, רביעי עם פירש"י. תהלים: עז-עת. מג-מה. תניא: אך צריך . . . קכב ומליצה.	
		התקשרות ישיבת "תומכי תמימים": יום א טו אלול תרנ"ז. התחלת הלמוד בנגלה ודא"ח [=הסידות, דברי אלוקים חיים]: יום ד חי אלול תרנ"ז. בליל שמחת תורה תרנ"ט אחרי ההקפות הכריז אדני אבי מורי רבי [הרש"ב]: הישיבה שמה "תומכי תמימים", ותלמידים הלומדים ומתנהגים ברוחה ששם "תמימים".	

ה'תש"ג	טז אלול	יום חמישי	יום שני
		שיעורים. חומש: תבוא, חמישי עם פירש"י. תהלים: עט-פב. מו-מח. תניא: והנה כללות . . . קכג כמו שית'.	
		רבינו הזקן פי' המאמר כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא, אויף א אידען דארף מען קוקען ווי ער שטייט אין מחשבה הקדומה דא"ק, און דארטען שטייט יעדער נשמה מיט אלע דורות וואס קומען ארויס פון איהר ביז ביאת המשיח גואל צדק, און אז מען טוט א אידען א טובה, טוט מען א טובה אט די אלע נשמות עד סוף כל הדורות.	

רבנו הזקן פרש המאמר "כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא", על יהודי יש להביט כפי שהוא "נמצא" במחשבה הקדומה דא"ק [=אדם קדמון, דרגה עלאית ביותר בקדשה, שהיא מקור בו נשמות ישראל אחרות], וישם "נמצאת" כל נשמה עם כל הדורות היוצאות ממנה עד ביאת המשיח גואל צדק, וכשעושים ליהודי טובה, עושים טובה לכל הנשמות הללו עד סוף כל הדורות.

ה'תש"ג	יז אלול	יום שישי	יום שלישי
		שיעורים. חומש: תבא, ששי עם פירש"י. תהלים: פג-פז. מט-נא. תניא: והנה מדות . . . קכג מדותיהם.	
		רבינו הזקן הי' בעצמו הקורא בתורה. פעם אחת לא הי' בליאזנא ש"פ תבא, ושמע אדמו"ר האמצעי - והוא עודנו נער קודם הבר מצוה - הקריאה מאחר. העגמת נפש מהקללות שבתוכחה הביאתו לכאב לב, עד שביוהכ"פ נסתפק רבינו הזקן אם יוכל להתענות. כששאלו את אדהא"מ הרי בכל שנה קוראים פרשה זו, ענה: כשאבא קורא "הערט זיך ניט קיין קללות".	

רבנו הזקן הי' בעצמו הקורא בתורה. פעם אחת לא הי' בליאזנא [ב]שבת פרשת תבא, ושמע אדמו"ר האמצעי - והוא עודנו נער קודם הבר מצוה - הקריאה מאחר. העגמת נפש מהקללות שבתוכחה הביאתו לכאב לב, עד שביום הכפורים נסתפק רבינו הזקן אם יוכל להתענות.
כששאלו את אדמו"ר האמצעי הרי בכל שנה קוראים פרשה זו, ענה: כשאבא קורא "לא נשמעות שום קללות".

יום
רביעי

שבת

חי אלול

ה'תש"ג

לְשִׁישֵׁי עוֹלָה הַבְּעַל-קוֹרָא, וּמִצְצָמוֹ.

שיעורים. חומש: תבא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: פחפס. נבנד.

תניא: והנה כ"ז . . . שיתבאר במקומן.

יום הולדת את הבעש"ט בשנת תנ"ח. יום שנתגלה אליו מורו ורבו הק' – תפ"ד.
יום שנתגלה הבעש"ט – תצ"ד.

יום הולדת את רבינו הזקן – תק"ה.

תוכן תורת הבעש"ט בש"פ תבוא ח"י אלול תרנ"ב אחר קבלת שבת: והי' כי תבוא אל הארץ גו'. ארץ ל' מרוצה ול' רצון כדאיתא במדרש. אז דו וועסט צוקומען צום רצון וואָס איז א מתנה מלמעלה און בירושה בכל אחד מישראל, איז די עבודה דארף זיין וישבת, אראָפּטראָגען אין התישבות, ולקחת גו' ושמת בטנא, ממשיך זיין אורות בכלים, והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך, א איד דארף וויסען אז ער גייט פון איין אָרט אין דעם אנדערען, איז ניט ער גייט אליין נאָר מ'פירט איהם מלמעלה, און די כוונה איז לשכן שמו שם, אויף מפרסם זיין אלקות אין דעם ארט וואו ער איז.

אחר תפלת ערבית חזר עוד הפעם תורה הקודמת והוסיף: והי' כי תבוא גו' בכדי דו זאָלסט צוקומען צום רצון כו', איז דאָס דורך דעם אז והלכת אל המקום גו' לשכן שמו שם, זאָלסט זיך מוסר נפש זיין אויף מפרסם זיין דאָרטען אלקות, מיט וואס איז מען מפרסם אלקות, מיט א ברכה און א פסוק תהלים.

יום הולדת את הבעל-שם-טוב בשנת תנ"ח. יום שנתגלה אליו מורו ורבו הקדוש – תפ"ד. יום שנתגלה הבעל-שם-טוב – תצ"ד.

יום הולדת את רבינו הזקן – תק"ה.

תכן תורת הבעל-שם-טוב בשבת פרשת תבוא ח"י אלול תרנ"ב אחר קבלת שבת: "וְהָיָה כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ גו'". 'אַרְץ' לְשׁוֹן מְרוּצָה וּלְשׁוֹן רְצוֹן, כְּדֵאִיתָא בַּמְדְרָשׁ. כְּשֶׁתִּגִּיעַ אֶל הָרְצוֹן שֶׁהוּא מִתְּנָה מִלְּמַעְלָה וּבִירוּשָׁה בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, צְרִיכָה הָעֲבוּדָה לְהִיּוֹת 'וְיִשְׁכַּת' ל'הוֹרִידוּ', לְעֲשׂוֹתוֹ מִיִּשְׁב, 'וּלְקַחַת גו' וְשִׁמַּת בְּטֵנָא', לְהַמְשִׁיךְ אורות בכלים, 'וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ', עַל יְהוּדֵי לְדַעַת שֶׁהִלִּיכְתוּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם אֵינָה יִזְמְתוּ אֶלָּא מוֹכִילִים אוֹתוֹ מִלְּמַעְלָה, וְהִכְנִיחָה הַיָּמִים לְשִׁכְן שְׁמוֹ שָׁם', לְפָרְסָם אֱלֹקוֹת בְּמָקוֹם שְׁנִמְצָא בוּ.

אחר תפלת ערבית חזר עוד הפעם תורה הקודמת, והוסיף: "וְהָיָה כִּי תָבֹא גו'", עַל מְנַת שֶׁתִּגִּיעַ לְרְצוֹן כו', הָרִי זֶה עַל יְדֵי ש'וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם גו' לְשִׁכְן שְׁמוֹ שָׁם" – תִּמְסַר אֶת הַנֶּפֶשׁ כְּדֵי לְפָרְסָם שָׁם אֱלֹקוֹת. בְּמָה מְפָרְסָמִים אֱלֹקוֹת? בְּבִרְכָה וּפְסוּק תְּהִלִּים.

יום
חמישי

יום ראשון

יט אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נצו"י, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: צצו. נהננו.

תניא: טז. אהוביי . . . 248 דף פ'.

רבינו הזקן זייענדיג נאך אין וויטעבסק, האָט אמאָל געזאָגט א תורה אויפ'ן פסוק אתם נצבים גו', און האָט געטייטשט מחוטב עצך ל' עצה, מ'דארף אויסהאקען די רבות מחשבות בלב איש, שואב מימיך אויסשעפען די מים וואָס מצמיחים כל מיני תענוג.

רַבְּנוּ הַזֶּקֶן, עוֹד בְּהִיּוֹתוֹ בְּוִיטְעֶבְסֶק, אָמַר פֶּעַם תּוֹרָה עַל הַפֶּסוּק "אַתֶּם נֹצְבִים גּוֹ", וּפְרָשׁ:
 "מִחֲטָב עֵצֶף" לְשׁוֹן עֵצָה, יֵשׁ לְעַקֵּר [=לְחַטֵּב] אֶת הַרְבּוֹת מִחֲשָׁבוֹת בְּלֵב אִישׁ, "שׂאֵב מִימְיָף" –
 לְשׂאֵב [הַחֲוֹצָה] אֶת הַמַּיִם שֶׁמְצַמִּיחִים כָּל מִינֵי תַעֲנוּג.

ה'תש"ג

כ אלול

יום שני

יום
שלישי

שיעורים. חומש: נצבים וילך, שני עם פירש"י.
 תהלים: צוֹקֵג. נח"ס.
 תניא: והנה זהו . . . לב ונפש.

דער וואָס איז נידעריג און גראָב הערט ניט אָן די אייגענע גראַבֿקייט און
 נידעריקייט.

זֶה שְׁנֵחוֹת וְגַם, אֵינוֹ חָשׂ אֶת גְּסוֹתוֹ וּנְחִיתוֹתָיו הָיָא.

ה'תש"ג

כא אלול

יום שלישי

שבת
קודש

שיעורים. חומש: נצבים וילך, שלישי עם פירש"י.
 תהלים: קד־קה. סא־סג.
 תניא: יז. נודע . . . 250 וע"ש היטב.

אָבִינוּ הָרֵאשׁוֹן – אַבְרָהָם, בְּגַלְל עֲבוֹדָתוֹ בְּמִסִּירַת נַפְשׁ לְפָרְסָם אֶלְקוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ – אֵל אֶחָד –
 לְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם, זָכָה לְהִנְחִיל לְזַרְעוֹ עַד סוּף כָּל הַדּוֹרוֹת אֶת הָאֱמוּנָה הַטְּהוֹרָה בְּה' וּבַתּוֹרָתוֹ, וְכָל
 אִישׁ וְאִשָּׁה בְּיִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם הַכַּח וְהַעֵז לְמַסַּר נַפְשָׁם עַל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה.

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אלול, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מג' אלול ומי"ש שחסר ברוחניות וכו' ושואל להורותו
 הדרך.

יעוין מטה אפרים סימן תקפ"א (וביחוד ההוראה ממהרי"ל) דחדש אלול מיוחד אשר כל
 שימצא שם בדק במצות לתקנם ואופן התקון הרי מבואר בתורת החסידות של רבותינו נשיאינו בכ"מ,
 והרי כמה מזקני אנ"ש בסביבתו ועמם יתדבר, וידוע הפס"ד דאין לך דבר העומד בפני הרצון.

ולהודעתו מהולדת הבן למזל טוב.

יהי רצון שיגדלוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה.

בברכה לבשו"ט ולכו"ט.

הודאת בעל דין

יום ראשון ט"ו אלול התשע"ו

שבדבר זה נחלקו אמוראים בגמרא (ב"ב לג, א). מעשה באחד שמת והשאיר אחריו עץ דקל ונחלקו רב אידי בר אבין ואדם אחר - מי מהם היורש הקרוב יותר למת ולאחר שלא התברר הדבר, התגבר אדם זה והחזיק בדקל מדין 'כל דאלים גבר'. לאחר זמן הודה האיש שרב אידי בר אבין קרוב יותר ופסק רב חסדא להעביר את הדקל לחזקת רב אידי בר אבין, אך רב אידי טען שלא די בהחזרת הדקל אלא עליו להחזיר גם את הפירות שאכל עד עכשיו שהרי אכלם שלא כדין. והשיב לו רב חסדא: הרי עד עכשיו החזיק האיש בדקל ורק מכח הודאתו אתה זוכה בו ונמצא שבהודאתו הוא כנותן לך את הדקל מרצונו, ואין לך אלא מה שנותן לך, היינו הדקל ולא הפירות.

אך לדעת אבבי ורבא כיון שהודה שרב אידי קרוב יותר למוריש הרי הוא מודה שגם הפירות שאכל עד עתה שלא כדין אכל, ועליו לשלם עבורם.

כלומר: לדעת רב חסדא החיוב הנובע מהודאתו הוא חיוב חדש החל מאן ולהבא (כסברת המהרי"ן לב). ואילו לדעת אבבי ורבא להודאה יש דין נאמנות (כסברת הקצות), ולכן צריך לשלם על הפירות שאכל.

הלכות טוען ונטען פרק ו, הלכה ג: הוֹדָאתָ בְּעַל דִּין, בְּמֵאָה עֲדִים דְּמִי.

האחרונים נחלקו בגדר וטעם הנאמנות של הודאת בעל-דין:

המהרי"ן לב (הובא בקצות החושן סל"ד סק"ד) כתב שאין לבעל דין נאמנות אפילו לחייב את עצמו, כי כיון שאדם קרוב אצל עצמו, גם כאשר מעיד לחובתו עדותו פסולה, ולכן זהו מתורת חיוב ונתינת-מתנה, כי אדם יכול לחייב את עצמו גם כשאינו חייב ובהודאתו כאילו בא לחייב את עצמו בחיוב חדש ונעשה כאומר מתחייב אני לך מנה.

אבל הקצות החושן (סו) כתב שאי-אפשר לומר כן, והראיה ממודה במקצת שחייב שבועה בגלל שמודה על מקצת הטענה – "ואילו היה כופר בכל בפני ב"ד, אלא שאומר אעפ"כ אני מחייב עצמי בפניכם בחמישים זוז, ודאי אין בזה חיוב שבועה" ולדבריו הודאת בע"ד היא גזירת הכתוב שהתורה האמינה את האדם על עצמו ופסלה קרוב כשמעיד על אחרים אבל לא על עצמו, ולכן כשבא לזכות את עצמו אינו נאמן שהרי מעיד על אחרים.

והגאון הרוגוצ'בי (צפנת פענח הל' נערה בתולה פ"א ה"א) מבאר

חזרת בעל דין מטענתו

יום שני ט"ז אלול ה'תשע"ו

ולפי זה קשה בהלכה זו: סיבת הנאמנות של הנתבע בטענה השנייה היא רק משום שהיה יכול להישאר בטענתו הראשונה והיה נאמן בה, אך לאחר שהגיעו עדים הסותרים את הטענה הראשונה כבר לא היה נאמן בה כנגד העדים, ואם כן מדוע לא יאבד את הנאמנות בטענה השנייה?

ויש לבאר:

באומרת נישאתי והתגרשתי, הרי אף שמלכתחילה נאמנת, לאחר שבאו עדים שנישאה מתבטלת הנאמנות למפרע כי חוששים שמלכתחילה ידעה על קיומם של העדים וחששה שלאחר שיעידו שנישאה שוב לא תהא נאמנת לומר שהתגרשה, ולכן הקדימה ואמרה שנישאה קודם שבאו העדים.

אך במקרה שלנו, אם הנתבע ידע מראש על קיומם של עדים הסותרים את טענתו הראשונה – מדוע טען אותה מלכתחילה? אלא בהכרח שלא היה מודע לקיומם של העדים, וכשחזר וטען טענה אחרת מסתבר שהצדק עמו שהרי יכול היה להישאר בטענתו הראשונה (הגהות אמרי ברוך על קצות"ח שם).

הלכות טוען ונטען פרק ז הלכה ח: וְיֵשׁ לְטוֹעֵן בְּבֵית דִּין לְחֹזֵר וְלְטוֹעֵן טַעֲנָה אַחֲרָה, לְהַכְחִישׁ הַטַּעֲנָה הָרִאשׁוֹנָה, וְסוֹמְכִין עַל טַעֲנָתוֹ הָאֲחֵרוֹנָה... אֲבָל מֵאַחַר שֶׁיָּבִיאוּ הָעֲדִים, וְיַכְחִישׁוּ טַעֲנָתוֹ הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁקָּמַד עָלֶיהָ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁתַּאֵף לְטַעֲנָתָה אַחֲרָה.

ה'בית יוסף' מדייק מלשון הרמב"ם כאן כי רק אם רוצה לשנות את טענתו לאחר שכבר הופיעו העדים שסתרו את הטענה הקודמת אינו נאמן, אך אם שינה לטענה אחרת קודם שהגיעו העדים, הרי הוא נאמן בטענה האחרונה ונאמנות זו אינה פוקעת אפילו אם אחר כך יבואו עדים הסותרים את הטענה הראשונה.

והקשה הקצות החושן (ס"ו פ סק"א):

בגמרא (כתובות כב, א) מבואר שאשה הטוענת שנישאה לאיש והתגרשה נאמנת ומוחזקת כפנויה, כי מאחר ורק על פי דבריה אנו יודעים שנישאה, נאמנת גם שהתגרשה כי 'הפה שאסר הוא הפה שהתיר', אבל אם אחר כך באו עדים שנישאה (ואינם יודעים אם התגרשה), שוב אינה נאמנת שהתגרשה שהרי כעת ידוע שנישאה מכוח העדים ולא רק מכוחה, ולכן היא מאבדת את הנאמנות על טענת הגירושין.

חזקת שלש שנים באכילת איסור

יום שלישי י"ז אלול ה'תשע"ו

אמרו בגמרא (בבא בתרא לו, א) לפי גרסתנו: "אכלה ערלה, שביעית וכלאים - אינה חזקה". כלומר, המחזיק שדה שלש

הלכות טוען ונטען פרק יב, הלכה יב: אֲבָלָה עֲרֵלָה שְׁבִיעִית וְכִלְאִים - אֵינָה עֲלֵי-פִי שְׁנֵהָ בְּעֵבְרָה, הָרִי זֶה חֻקָּה.

חזקה "אף על פי שנהנה בעבירה", היינו שמדובר באכילת אדם. ואף שאסורים באכילה, אי מחאתו של המערער מועילה לחזקה.

ומדוע מועילה אכילה כזו לקבוע חזקה שלש שנים, והרי אין היא כדרך האוכלים, ובעל השדה אינו חושב שצריך למחות עליה?

מבאר ה'תומים' (סי' קמא סק"ז):

פירות ערלה, שביעית וכלאים אסורים בהנאה וטעונים שריפה, וכל הנשרפים אפרן מותר (הל' פסולי המוקדשין פי"ט הי"ג). וכיון שיכול ליהנות מהם היה על המערער למחות, ולכן אי מחאתו מועילה לקביעת 'חזקת שלש שנים'.

ועוד יש לומר:

גם באכילת איסור מועילה שתיקת המערער לקבוע חזקה, כיון שיש לטעון כנגדו: מדוע לא מחית נגד הימצאות אדם זר בשדה כאשר אתה יכול לזרוע בו פירות מותרים?!

שנים ואכל מפירותיה כשהם ערלה או שביעית (באופן שהגידולים אסורים - סמ"ע חר"מ סי' קמא סק"ח) או כלאים - אין אכילה זו משלימה 'חזקת שלש שנים', כי היות והפירות אסורים באכילה אין זו 'אכילה' כדרך האוכלים, ובעל השדה אינו רואה צורך למחות במחזיק בשדה ולכן העובדה ששתק ולא מחה אינה קובעת חזקה (רשב"ם שם).

אך גירסת רבינו חננאל והרמב"ם (והתוספות כתבו ש"כן נראה לר"י עיקר) היא: "אכלה ערלה, שביעית וכלאים - הויא חזקה", וכך הגירסא גם במסכת כתובות (פ, א). ופירשו התוספות (ב"ב שם), שהאכילה היתה באופן המותר, שלא קצר פירות אלא זמורות (ענפים) שדיני ערלה ושביעית לא חלים עליהם (ואף בכלאים יש להתיר לפעמים את הזמורות) ומותר להאכילם לבהמה. ואף שאין זו 'אכילה' גמורה וכשיש פירות מותרים באכילה, אכילת זמורות אינה יכולה לקבוע חזקה (כמו אכילת שחת, בהלכה הקודמת, שאינה מועילה לחזקה) אך כשאין פירות מותרים - מועילה 'אכילה' כזו לחזקה (וראה רב"ד כאן).

והרמב"ם כתב שאכילת "ערלה, שביעית וכלאים" היא

יום רביעי י"ח אלול ה'תשע"ו

מכירה של קטן

קטן, השנה הראשונה היתה מצטרפת.

וה'קצות החושן' (סי' קמט סק"ו) תמה על ביאור זה: הרי חזקת שלוש שנים מיוסדת על כך שאנשים אינם נזהרים לשמור את שטר הראיה על המכירה אלא עד שלוש שנים מזמן המכירה ולא יותר, וכיון שלפי טענתו לא עברו שלוש שנים מזמן המכירה איך תועיל חזקתו כשאין השטר תחת ידו?

ולכן הוא מבאר: אמנם מכירת קטן אינה מועילה, אך מכל-מקום אם מכר בקטנותו וכשהגדיל לא ביקש לחזור בו, חלה המכירה למפרע מעת הרכישה, ולכן השנה שאכל בקטנותו היתה מצטרפת, שהרי לאחר שהגדיל חלה המכירה למפרע מאז, וחזקתו אינה נחשבת רק משום שאין מחזיקים בנכסי קטן.

ויש שפירשו, שהמדובר בנכסי קטן שבית דין מינו לו אפוטרופוס והמחזיק טוען שקנה ממנו, ועל כך אמרו שאין מחזיקים בנכסי קטן (אור שמח).

הלכות טוען ונטען פרק יד, הלכה ז: אין מחזיקין בנכסי קטן, ואפילו הגדיל. ביצד? אכלה בפניו כשהוא קטן שנה אחת, ושתיים אחר שהגדיל, וטען: 'אתה מכרת לי', 'אתה נתת לי' - אין זה פלוס; עד שיאכל אותה שלש שנים וצופות אחר שהגדיל.

ולכאורה תמוה:

אם המחזיק טוען שהקטן מכר לו את הקרקע, הרי אפילו לפי דבריו אין הקרקע שלו שהרי מכירת קטן אינה מכירה, ומדוע צריך לתלות את טעם ההלכה בכך שחזקה בנכסי קטן אינה יכולה לשמש כראיה על מכר?

ומבאר ה'משנה למלך':

לטענת המחזיק, הוא קנה את הקרקע לאחר שהקטן כבר הגדיל, ואף שלפי טענתו לא עברו שלוש שנים מיום שקנה את הקרקע (שהרי הקנייה נעשתה לאחר שהמוכר נעשה גדול, ואילו השנה הראשונה בה היה מוחזק היתה עוד בקטנותו), מכל-מקום ללא הטעם שאין מחזיקים בנכסי

יום חמישי י"ט אלול ה'תשע"ו

מה כוחה של נאמנות מדין 'יכיר'?

לומר 'זה בני בכורי' שייטול פי שנים אף בנכסים שבאו לרשותו לאחר מכן, אבל זהו רק אם היה מוחזק כבנו ולא ידוע אם הוא בכורו, כי חידוש התורה שהאב נאמן מדין 'יכיר' הוא לגבי הבכורה, אך אם אינו ידוע כבנו, אין לו נאמנות מדין 'יכיר' ונאמן רק ב'מיגו', ורק לגבי הנכסים שברשותו בעת העדות.

אך לשיטת הרמב"ם האב נאמן לומר 'זה בני' מדין 'יכיר' גם 'על מי שלא הוחזק בנו כלל' ואף לנכסים שיבואו לרשותו אחר כך, כמו שכתב הריטב"א (שם קלד, ב) ש'נאמן בלי שום מיגו'. וכן ביאר ה'מאירי' (שם) ש'שמאחר

הלכות נחלות פרק ב, הלכה יד: אפילו אמר האב על מי שלא הוחזק בנו פלוס, 'זה הוא בני ובכורי' - הוא נאמן.

לדעת הרשב"ם והתוספות (בבא בתרא קלד, ב. ד"ה לירוש), האב נאמן לומר על מי שלא הוחזק כבנו 'זה בני' להוריש לו נכסים שהיו בידו בשעה שהעיד, כי נאמן ב'מיגו' שהיה יכול לתת לו את הנכסים במתנה, אבל לגבי נכסים שהגיעו לידו לאחר מכן, ולא היה יכול להקנותם לו במתנה באותה שעה (ש'אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם') - אינו נאמן. ומהפסוק "כי את הבכור... יכיר לתת לו פי שנים" למדו (שם קכז, ב) שיש לאב נאמנות מיוחדת ("יכירונו לאחרים")

שבחלק הבכורה נאמן אף בנכסים הבאים אחר מכן, כל-שכן בחלק פשיטות".

והקשה על כך ה'קצות החושן' (סי' רעו סק"ב):

האומר 'בני הוא זה וכהן הוא', לדעת רבי נאמן להחזיקו ככהן ולהאכילו בתרומה, כי "בידו להאכילו בתרומה" (כתובות כה, ב), היינו שנאמן ב'מיגו', כי היה יכול להימנע מלומר שהוא בנו ויהיה נאמן הוא להעיד שהוא כהן שעד אחד נאמן בזה. ולשיטת הרמב"ם שמדין 'יכיר' יכול לומר שהוא בנו אף אם אינו מוחזק בכך, הרי גם בלא 'מיגו' יהא נאמן להעיד שכהן הוא?

ותירץ ה'שערי יושר' (שער ו פי"ג ד"ה וכו'):
התורה נתנה נאמנות לאב על בנו מדין 'יכיר' רק לדינים הנוגעים לו מצד שהוא בן, אבל לא נתנה לו 'הכרה' נוספת, כגון שהוא גם בכור. ומה שכתב הרמב"ם שנאמן לומר 'זה בני ובכורי הוא', הוא רק כאשר ידוע לכל שהוא גדול הבנים ובאומרו שזה בנו ממילא ידוע שזה בכורו. ולכן, כאשר מעיד 'בני הוא זה וכהן', כלומר שהוא כהן כשר שאינו בן גרושה וחלוצה - על זה אין עדותו מועילה מדין 'יכיר' ונאמן רק משום ה'מיגו'.

ספק מי הירש

יום שישי כי אלול היתשע"ו

ולא הזכיר דבר לגבי הסבא, ומשמע שגם אם הסבא אינו בחיים זהו ממון המוטל בספק. ומדוע אין היבם נחשב יורש וודאי של אחיו וזוכה בכל הירושה (לחם משנה)?

ומבאר המהרש"א (יבמות לו, ב, ד"ה והגמרא):

גם כשהסבא אינו בחיים אין היבם נחשב יורש וודאי, שהרי לטענת הבן הוא הירש את המת ולא הסבא (כי האב יורש את בנו רק אם אין לבן זרע), ואם כן הסבא צריך להוכיח שהבן אינו זרע המת אלא זרע אחיו היבם, וכיון שהדבר ספק חולקים (וכ"כ הבית שמואל אה"ע סי' קס"ג ס"ק ד).

וה'קרני ראם' (על המהרש"א שם) מצדד בשיטת הרא"ש, שכאשר הסבא אינו בחיים מוחזק היבם כיורשו של אחיו כי היבם ירש אותו מיד שמת קודם שהתעורר ספק בדבר. ואדרבה, כיון שלא הוכר העובר של היבמה, מסתבר שהמת לא הניח בן ואחיו הוחזק כיורשו, וכעת שבן היבם בא ומערער על כך, אין מוציאים מחזקת היבם.

הלכות נחלות פרק ה, הלכה ד: וְכִמָּה שְׁלֵא שְׁהָת שְׁלֵשָׁה חֲדָשִׁים... וְיִלְדָה בֵּן וְאִין יָדוּעַ אִם בֵּן תְּשַׁעָה לְרֵאשׁוֹן אוּ בֵּן שְׁעָרָה לְאַחֲרוֹן - זֶה תְּסַפֵּק אוֹמֵר: 'שָׁמָּא בֵּן הַמֵּת אֲנִי, וְאִירֵשׁ נִכְסֵי אָבִי בְּלִים... וְהִיבָם אוֹמֵר: 'שָׁמָּא בְּנֵי אִתָּהּ, וְאִמְדָּה רֵאוּיָה לְיָבוֹם, וְאִין לָךְ בְּנִכְסֵי אָחִי בְּלוֹם... חוֹלְקִין בְּשָׁנָה.

והקשה הרא"ש (יבמות פ"ד ס"ח): למה חולקים, והרי היבם מוחזק בנכסי המת בהיותו אחיו, כי גם ללא היבום הוא יורשו בוודאי, ואילו הבן אינו אלא ספק יורש ואין הספק יכול להוציא מידי הוורדי?

ותירץ: מדובר במקרה שהסבא (אביהם של המת והיבם) בחיים והוא הירש את בנו המת (ולא האב היבם), והיבם יכול לזכות בנכסי אחיו רק מכת היבום ובו אין הוא מוחזק יותר מהבן, ולכן זהו ממון המוטל בספק וחולקין. אבל כאשר הסבא אינו בחיים אכן היבם יורש את כל נכסי אחיו המת.

אבל הרמב"ם כאן כתב שהבן והיבם חולקין בנכסי המת

מי יורש את הגוי?

שבת קודש כ"א אלול היתשע"ו

ומכך שצריך לימוד מיוחד למעט שעבד עברי אינו עובד את 'יורשי קוניהו' משמע שאת שאר נכסיו של הגוי יורשים יורשיו.

ורב חייא בר אבין לומד את הדין מהאמור בלוט "כי לבני לוט נתתי את ער ירושה" (דברים ב, ט). כלומר, אף שבני לוט היו גויים, המקום ששמו 'ער' ניתן להם בירושה. ומעתה:

רבא הלומד דין ירושת הגוי מ'יורש את קוניהו' סובר שרק הבן יורש את אביו, כי המיעוט 'ולא יורשי קוניהו' בעבד עברי הנמכר לגוי בא למעט רק את הבן הירוש, ואת שאר היורשים אין צורך למעט כי גם עבד עברי הנמכר לישראל - אינם יורשים. ואם כן הדיוק שיש ירושה בגוי הוא רק בבן.

ואילו רב חייא הלומד זאת מהפסוק "לבני לוט נתתי את ער ירושה", סובר שגם שאר הקרובים יורשים את הגוי, שהרי לוט יורשו של אברהם, אינו בנו אלא בן אחיו.

הלכות נחלות פרק ו, הלכה ט: הַגּוֹי יִרְשֶׁת אֶת אָבִיו בֵּן הַתּוֹרָה; אֲבָל שְׂאֵר יִרְשׁוּתֵיהֶן, מִנִּיחִין אוֹתָן לְפִי מִנְהַגָּן.

לגבי המשמעות המעשית של ירושת הגוי את אביו כתב המאירי (קידושין יז, ב) - "ואין אומרים שיהא כל המחזיק בהן זוכה בהן, אלא כל המחזיק בהן - צריך להחזיר" והנה, לדעת הרמב"ם שאר הקרובים, חוץ מבן, אינם יורשים אלא "מניחים אותו לפי מנהגם" כי "לא מצינו שיהיה סדר נחלות אלא לישראל בלבד" (מגיד משנה) אבל לדעת המאירי (שם) הגוי "יורש את אביו ושאר מורישין". וכן כתב ה'חתם סופר' (יור"ד סי' קכז) ש"נכרי מוריש ליורשיו, לאו דוקא לבניו יוצאי חלציו, אלא כל יורשיו".

ובספר 'המקנה' (קידושין יח, א ד"ה מי כתב) תלה דין ירושת הגוי לשאר קרובים במחלוקת אמוראים (שם) במקור הדין שהגוי יורש את אביו:

רבא לומד זאת מהפסוק האמור בעבד עברי הנמכר לגוי 'וחישוב עם קוניהו' (ויקרא כה, ג) ודורשים - "ולא יורשי קוניהו", היינו שעבד עברי אינו עובד את בן הגוי שקניהו;

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ט"ו כ"א אלול תשע"ו

10) משנה שם. 11) חלק הקורה הבולט מחוץ לכותל הבית. 12) אף על פי שלא מסר בדיוק כמה כורים - הרי זה נקרא דבר מסויים. רבינו לשיטתו, שגם בפיקדון צריך שהנתבע ימסור ליד התובע ויאמר הילך ולפיכך כאן חייב אפילו בפיקדון מכיוון שלא אמר הילך. [בתוספות שם דיבור המתחיל זה פירשו, שהמדובר כשהפירות אינם בעין, ומשום כך אין כאן הילך. אנו צריכים לתירוץ זה לשיטת הרשב"א (ראה למעלה פרק ג הלכה א) שפיקדון אפילו לא אמר הילך דינו כהילך (לחם משנה). במשנתנו כתוב סתם: "זה אומר עד הויזו וזה אומר עד החלון חייב", ולא הזכירה שהמדובר באמר "בית זה": ומסתברים דברי רבינו, שהרי "בית סתם" דבר שאינו מסויים הוא, משום שישנם בתים גדולים ובתים קטנים].

ד. אין מודה במקצת¹³ חייב שבועה עד שיודה בדבר¹⁹ שאפשר לו לכפר בו. כיצד? מי שטען חברו ואמר: מאה דינרין יש לי אצלך, חמשים שבשטר זה וחמשים בלא שטר, אין לך בידי אלא חמשים שבשטר - אין זה מודה במקצת; שהשטר לא תועיל בו כפירתו, והרי כל נכסיו משועבדין בו, ואפלו כפר בו הרי חייב לשלם. לפיכך נשבע הסת¹⁴ על החמשים¹⁵.

13) ר"ף בבא מציעא פרק א אות רמח. 14) מתקנת רב נחמן בלי נקיטת חפץ. 15) ברי"ף שם מנמק דין זה, משום שאין נשבעים על כפירות והודאות שעבוד קרקעות (ראה לקמן פרק ה הלכה ג). ורבינו הוסיף כאן נימוק "שהשטר לא תועיל בו כפירתו". ונראה, שכל נימוק בפני עצמו מספיק כדי לפטור משבועת מודה במקצת. [וכן כתב בלחם משנה. והוא מבאר שאין נשבעים על זה משום שמלוה בשטר הוא כגבוי, והרי זה כהילך. ודעתו שגם הפטור של שעבוד קרקעות הוא מטעם הילך, וקשה לקבל דבריו, שהרי בשבועות מב: ובכמה מקומות למדנו שאין נשבעים על הקרקעות מכלל ופרט וכלל] ומנימוקו של רבינו יוצא, שאם הוציא התובע כתב ידו של הנתבע על חמישים וכתוב בו שהמלוה יהיה נאמן לומר לא נפרעתי והוא תובע עוד חמישים שהלווה בלי כתב - גם כן פטור, ואף על פי שאין נכסיו משועבדים, שהרי אינו יכול לכפור (ראה שי"ך חושן משפט סימן נא). וכתב במגיד משנה, שאם הוציא כתב ידו של הלווה שאין בו נאמנות או כשהלווה היא בעדים ואם כן יכול הלווה לטעון פרעתי את החוב. אף על פי שהלווה אינו יכול לטעון לא לויתני, חייב המלוה שבועה, ונראה שהתכוון לומר אפילו אם טען: לא לויתני אלא חמישים, שאם טען פרעתי חמישים פשיטא שחייב (ראה שם).

ה. שטר¹⁶ שקתוב בו סלעים, ולא הזכיר מנין, מלוה אומר: חמש סלעים שיש לי בידך הם הפתובים בו, והלוה אומר: אין לך בידי אלא שלש

יום א' ט"ו אלול ה'תשע"ו הלכות טוען ונטען

פרק רביעי

1) מבאר שאין מודה במקצת חייב שבועה עד שיטעון דבר שבמידה ובמשקל ושבמניין, ודין משיב אבידה בהודאתו, ודין מודה במקצת והשאר אמר איני יודע, ודין מחוייב שבועה ואינו יכול להישבע וכל כיוצא בזה.

א. אין מודה במקצת חייב שבועה מן התורה עד שיטעננו¹ בדבר שבמידה או במשקל או במנין² ויודה לו³ בדבר שבמידה או במשקל או במנין. כיצד? עשרה דינרין יש לי בידך, אין לך בידי אלא חמשה; כור חטים יש לי בידך, אין לך בידי אלא לתך; שתי ליטרין של משי יש לי בידך, אין לך בידי אלא רוטל - הרי זה חייב. וכן כל פיוצא בזה. אבל אם אמר לו: כוס מלא דינרין מסרתי לך, לא מסרת לי אלא חמשים⁶; מאה דינרין מסרתי לך, לא מסרת לי אלא צרור של דינרין, ולא מניח אותן בפני⁸, ואיני יודע מה היה בו, ומה שהנחת אתה נוטל - הרי זה פטור. וכן כל פיוצא בזה.

2) משנה שבועות מב: וגמרא שם מג. 3) שיתבע. 4) יגדיר היקף התביעה: המשקל, או המידה או המניין. 5) במשנה כתוב: "אין נשבעין אלא על דבר שבמידה ובמשקל ושבמניין" ואפשר לפרש, שהכפירה בלבדה, שעליה נשבעים צריכה להיות מסויימת ולא ההודאה, אולם בברייתא שם כתוב: "לעולם אינו חייב אלא עד שיטעננו בדבר שבמשקל ושבמניין ויודה לו בדבר שבמשקל ושבמניין." 6) ההודאה היא מסויימת והטענה לא. 7) הטענה מסויימת וההודאה לא. 8) כנראה נתת בי אימון מלא.

ב. בית מלא תבואה מסרתי לך, והלה אומר: לא מסרת לי אלא עשרה פורין; עשרה פורין מסרתי לך, איני יודע כמה הם, שהרי לא מדתם בפני, אלא מה שהנחת אתה נוטל - פטור⁹.

9) משנה שם מב: "בית מלא (תבואה) ... והלה אומר איני יודע, אלא מה שהנחת אתה נוטל - פטור". במקרה זה שתיהן - הטענה וההודאה - אינן בדבר מסויים, ומכיוון שלמדנו למעלה (הלכה א) שאינו נשבע אלא כששתיהן מסויימות, שינה רבינו מלשון המשנה וכתב שתי בבות. ואולי הוא מפרש כך את המשנה עצמה ומחלקה לשתי בבות: א. טענה בלתי מסויימת. ב. הודעה בלתי מסויימת (ראה לחם משנה).

ג. בית זה¹⁰ מלא עד הויזו¹¹ מסרתי לך, והלה אומר: עד החלון - חייב¹². וכן כל פיוצא בזה.

17 ג. בית זה¹⁰ מלא עד הויזו¹¹ מסרתי לך, והלה אומר: עד החלון - חייב¹². וכן כל פיוצא בזה. 18

בין "משיב" ל"כמשיב". (25) בזה גם רבי אליעזר בן יעקב מודה (מגיד משנה, כמו שביארנו למעלה. ראה ש"ך חושן משפט סימן עה סעיף קטן פב).

ו. מנה²⁶ לי בידך על משכון זה, אין לך בדי עליו¹⁶ אלא חמשים - הרי זה מודה במקצת²⁷, ואם אין המשכון שנה אלא חמשים או פחות - הרי זה נשבע, ומשלם החמשים שהודה בהן²⁸. הנה המשכון שנה מאה או יתר, הואיל והמלוה יכול לטען עליו עד פדי דמיו²⁹ - הרי המלוה נשבע ונוטל³⁰ מדמי המשכון. הנה שנה שמונים - נשבע המלוה שאין לו פחות משמונים, ונוטל מן המשכון, ונשבע הלוה מן התורה על העשרים שפפר בהן³¹. פפר בכל ואמר: אין זה משכון אלא פקדון, ואין לו אצלי פלוס - נשבע המלוה שאין לו פחות משמונים³², ונשבע הלוה הסת על העשרים³³.

והם הפתובים בפטר, אף על פי שאין מחיבין אותו בפטר זה אלא בשתיים¹⁷, והרי הודה פסלע שאפטר לכפר בה - הרי זה פטור¹⁸; מפני שהוא כמשיב אבדה, ותקנת חכמים היא: שכל שישב אבדה - לא ישבע¹⁹, כמו שבארנו במקומנו²⁰. וכן²¹ האומר לחברו: אמר לי אבא שיש לי בידך מנה, והלה אומר: אין לך בדי אלא חמשים - הרי זה משיב אבדה²², ופטור²³ אף משבועת הסת²⁴. ואין צריך לומר, אם הודה מעצמו ואמר: מנה היה לאביך בדי, ונתתי לו חמשים דינרין, ונשאר לו חמשים - שזה פטור אף משבועת הסת. אבל יורש שטען ואמר: אני יודע בודאי שיש לאבי בידך או ביד אביך מנה, והוא אומר: אין לו בדי אלא חמשים, או אין לו ביד אבי אלא חמשים - הרי זה מודה במקצת, וישבע²⁵.

ברייאת בבא מציעא ד. (17) אין משגיחים כלל בטענת המלוה שתובע חמש, מכיוון שלא דקדק לכתוב בשטר מניין מדויק, מסתבר שהכוונה לשתיים (מובן שיכול לתבוע עוד שלוש כמלוה על פה). (18) פסק כרבי עקיבא, שהלכה כמותו בכל מקום נגד דעת יחיד. (19) כשבעל האבידה טוען מצאת יותר ממה שאתה משיב לי. (20) בפרק י"ג מהלכות גזילה ואבידה הלכה כ. ונימקו, שאם נחייבהו להישבע יימנע מלהגביה מצאה, כדי שלא יטילו עליו שבועה. (21) משנה שבועות לח: (22) משום שהיה יכול לכפור הכל. כשתבעו המלוה עצמו אמרנו (בבבא מציעא ג.) שאין אדם מעיז כל כך לשקר בפני בעל חובו, אבל בפני בנו - מעיז (כתובות יח:). (23) דין זה שנוי בברייאת (כתובות יח.) רבי אליעזר בן יעקב אומר חייב וחכמים פוטרים. והרי"ף בשבועות פרק ו אות אף קסב פסק כרבי אליעזר בן יעקב מפני שאמרו (עירובין סב.): משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי. ורבינו נטה כאן משיטתו כנראה מפני שסתם משנה היא כשיטת חכמים. [האריכו בזה בעלי הכללים אם הלכה כרבי אליעזר בן יעקב גם נגד סתם משנה ואין כאן מקום להאריך בזה]. ובמגיד משנה מבאר, שהרי"ף התכוון ליורש שטוען ברי: אני יודע שאתה חייב לאבי מנה, ובברי גם רבינו מודה (ראה הבבא האחרונה בהלכה זו). (24) בבבא הקודמת כתב רבינו: "הרי זה פטור", וסתם פטור האמור בידינו מודה במקצת משמעו פטור משבועת התורה אבל נשבע היסת, וכאן פטור גם מהיסת. ובמגיד משנה מבאר נימוק ההבדל: גבי סלעים אינו משיב אבידה ממש, שהרי המלוה טוען טענת ברי, ולפיכך מחייבים אותו היסת, אבל היורש שהוא מסתמך על מה ששמע מאביו - הרי זה טענת שמא, ולא קשה לנתבע להעזיז לכפור הכל - הרי זה משיב אבידה ממש ופטור לגמרי. ובכסף משנה מוסיף נופך ואומר שרבינו רמז זה באמרו גבי סלעים "כמשיב אבידה" ובירוש כתב "משיב אבידה" בלי כ"ף (ולכאורה סברתו מופרכת מלשון המשנה שכתבה "כמשיב" גבי יורשים, אולם אין מכאן פירכא, משום שבתקופת המשנה טרם תוקנה שבועת היסת ומשום כך לא הברילו

(26) במשנה שבועות מג. נשנו דינים דומים באבד המשכון ולווה תובע את הפרש בין שוויו ובין המלוה. ורבינו סובר שמשכון אינו כהילך, ומכאן מסתעפים כל הדינים שבהלכה זו. (27) בבא זו משמיעה דין כללי, שמשכון אינו כהילך, ובכבות הבאות יתבאר הדינים המפורטים הנובעים מדין כללי זה. והמדובר בהם כשתבעו מנה יהודה בתמישים. (28) פשוט. (29) יכול לטעון שהלוה סכום עד כדי שוויו של המשכון, משום שהוא מחזיק בו. (30) והלוה אינו יכול לפטור עצמו על ידי שבועת מודה במקצת. (31) ואין ביד המלוה משכון עליהם. (32) כמו בבבא הקודמת. (33) משום שהוא כופר הכל. למעלה פרק א הלכה ג למדנו, שכופר הכל פטור משבועת התורה וחכמים תיקנו שיישבע היסת.

ז. מנה לי בידך³⁴, והלה אומר: חמשים ודאי יש לך בדי, אבל החמשים איני יודע אם אני חייב בהן או לאו - הרי זה מחיב שבועה, מפני שהודה במקצת, ואינו יכול להשבע במקצת שפפר בו, שהרי אינו יודע, לפיכך משלם המנה פלא שבועה³⁵. וכן פל פיוצא בזה. ויש לו לתקרים³⁶ על מי שטוען עלי דבר שאינו יודע בודאי שאני חייב³⁷.

(34) מימרא של רבא בבבא מציעא צח. (35) כלל זה מנוסח בגמרא: "מתוך שאינו יכול לישבע משלם" (ראה ההלכה הבאה). (36) מתקנת הגאונים. (37) והחרם הוא בלי הזכרת שמו של התובע.

ח. מנה³⁸ לי בידך, והרי עד אחד מעיד עליו, והנטען אומר: כן הוא, אבל אתה חייב לי כנגד אותו מנה - הרי זה מחיב שבועה ואינו יכול לשבע, ומשלם³⁹. ומפני מה אינו יכול לשבע? שהרי הוא מודה במה שהעיד בו העד, ואין הנשבע בהעדאת

48) בבא מציעא ג. (49) אם הודאת פיו בחמישים מחייבת שבועה על החמישים שכפר, כל שכן שהעדאת עדים כזו מחייבת שבועה (שם, תני רבי חייא).

פָּרֶק חֲמִישִׁי

1) מבאר כל הדברים שאין נשבעים עליהם מן התורה, כגון קרקעות ועבדים ושטרות והקדשות, ודין טענו כלים עם אחד מהדברים שאין נשבעים עליהם, ושאין נשבעים על טענת חרש שוטה וקטן.

- א. ואלו דברים² שאין נשבעין עליהן מן התורה³: 21
- הקרקעות והעבדים והשטרות וההקדשות. אף על 22
- פי שהורה במקצת, או שיש עליו עד אחד, או 23
- ששומר וטען טענת השומרי⁴ - הרי זה פטור. 24
- שנאמר: כי יתן איש אל רעהו - פרט להקדש⁵; 25
- כסף או בלים - פרט לקרקעות ולעבדים שהקשו⁶ 26
- לקרקעות⁷; וכן יצאו שטרות, שאין גופן ממון 27
- ככסף ובכלים, ואין אלא לראיה שבה⁸. ועל פלן 28
- נשבע שבועת הסת⁹, אם היתה שם טענת ודאי; הוין 29
- מן ההקדשות, שאף על פי שאינו חיב עליהם 30
- שבועה מן התורה, תקנו חכמים שישבע עליהם 31
- פעין של תורה¹⁰, כדי שלא יזלזלו בהקדשות¹¹. 32

2) משנה, שבועות מב. 3) כל שבועה שהיא. 4) שומר חנם שטען: נגנב הפקדון או נאבד, שומר שכיר - נאנס. 5) למעט הקדש, שאינו רעהו של בן אדם. 6) הושוו. 7) כתבה תורה (ויקרא כה, מ): "והתנחלתם אותם (את העבדים) לבניכם אחריכם לרשת אחוזה", ודרשו (שם) שעבדים דינם כאחוזה, היינו כקרקע. 8) ואפילו אם נגרם הפסד ממון למפקיד על-ידי אבידת השטר - פטור. 9) ראה לקמן ה"ו. 10) בנקיטת חפץ. 11) בבא מציעא נח. [ב'טור' חו"מ סי' צה, כתב בשם רב האי גאון, שעל הקדשות אין נשבעים אפילו היסת (ב'בית חדש' שם מבאר, שלא אמרו "נשבעין לגזברין" אלא בשבועה שלא פשע בשמירה, ורב האי גאון מתכוון לשבועה שאינה ברשות). ורבינו ישעיה מחלק בין ממונה על הקדשות שהוא פטור, ובין אדם אחר שגול מן ההקדש].

- ב. שתי שדות¹² מכרת לי, לא מכרתי לך אלא אחת; 33
- שני עבדים או שני שטרות יש לי בידיך, אין לך 34
- בידי אלא שטר אחד או עבד אחד - הרי זה נשבע 35
- הסת. וכן אם טען¹³ ואמר: הוצר זו או עבד זה או 36
- שטר זה שיש בידיך שלי הוא ואתה מכרתו לי, 37
- והנטען אומר: לא היו דברים מעולם, בין שהביא 38
- הטוען עד אחד בין שלא הביא - הרי זה נשבע הסת 39
- ונפטר. וכן החופר¹⁴ בשדה חברו בורות שיהיין 40
- ומערות והפסידוה, והרי הוא חיב לשלם¹⁵, בין 41
- שטענו שחפר, והוא אומר: לא חפרתי, או שטענו 42
- שחפר שתי מערות, והוא אומר: לא חפרתי אלא 43
- אחת, או שהיה שם עד אחד שחפר, והוא אומר: 44
- לא חפרתי כלום - הרי זה נשבע הסת על הכל¹⁶. 45

1 עד אחד נשבע עד שיקחיש את העד ויכפר בעדותו 1

וישבע על פפירתו. לפיכך: שטר שיש בו עד אחד, 2

וטען שפרעו⁴⁰; וכן פפרין⁴¹ שבא עליו עד אחד, 3

וטען שפרע או החזרתי לך הפקדון - הרי זה מחיב 4

שבועה ואינו יכול להשבע, ומשלם. מעשה 5

באחד⁴², שחטף לשון כסף מחברו בפני עד אחד, 6

ואמר אחר בן: חטפתי ושלי חטפתי; ואמרו 7

חכמים⁴³: הרי זה מחיב שבועה ואינו יכול להשבע, 8

ומשלם. וכן כל פיוצא בזה. 9

38) מקור הדינים שבהלכה זו הוא בבבא בתרא לד. וידוע בגמרא ובפוסקים בשם: "נסכא דרב אבא". (39) המדובר כשהנתבע אינו יכול לטעון פרעתי, כגון שהוא תוך זמן פירעון או כשהעד מעיד שלא זוה ידו מיד התובע או הנתבע משעת ההלוואה עד עכשיו, אבל כשאינן אחד משני המקרים האלו - נאמן הנתבע כמיגו שהיה יכול לטעון פרעתי, שהרי אפילו לוהה בפני שני עדים נאמן לטעון פרעתי שלא בעדים, כמו שנבאר בפרק י"א מהלכות מלוה ולווה הלכה א. ואין לדמות מיגו זה למיגו שהיה יכול להכחיש את העד, משום ששבועה נגד עד אחד למדנו (בשבועות מ.) מן הכתוב (דברים יט, ט): "לא יקום עד אחד באיש לכל עוון ולכל חטאת" - אבל קם הוא לשבועה. ובקשר לזה אמרו בבבביתא: "כל מקום ששניים מחייבים אותו ממון - עד אחד מחייבו שבועה" ולפיכך אי אפשר לפוטרו בלי שבועה נגד העד, אבל בנידון שלפנינו, אין שני עדי הלוואה מחייבים אותו ממון כשהוא טוען פרעתי ומשום כך אין על הנתבע חובת שבועה זו (מגיד משנה). ולמה לא האמין רב אבא את החוטף מכוח מיגו שיכול לטעון: החזרתני? משום שהגזול בעדים אינו נאמן לטעון החזרתני שלא בעדים. 40) ואילו היו שני עדים לא היה נאמן לומר פרעתי, כששטר מקויים ביד התובע. 41) כגון שטען לא לויתתי ובא אחד והעיד שלוה וחזר הלווה וטען: לויתתי ופרעתי (ראה במגיד משנה וכסף משנה). 42) שם. 43) רב אבא שם והסכימו אחרים לדעתו ונקראה הלכה זו על שמו: "נסכא דרב אבא" (נסכא = לשון כסף מהותך).

- ט. מנה הלויתיה⁴⁴, לא היו דברים מעולם, הביא 10
- עד אחד שלוה ממנו בפניו, הואיל ואלו היו שנים 11
- היה מחזק פפרין ומשלם, כמו שיתבאר⁴⁵ - הרי זה 12
- נשבע על פי עד אחד; שפל מקום ששנים מחיבין 13
- אותו ממון - אחד מחיבו שבועה. חזר ואמר: 14
- פרעתי - משלם בלא שבועה⁴⁶, כמו שבארנו⁴⁷. 15

44) כל הלכה זו באה לבאר דין כפרן שבהלכה הקודמת. 45) לקמן פרק ו הלכה א. 46) התובע אינו מחוייב שבועה. 47) בפרק י"ד מהלכות מלוה ולווה הלכה י"א.

- י. מנה לי בידיך⁴⁸, אין לך בידי כלום, והעדים 16
- מעדיין עליו שעדיין יש לו אצלו חמשים - פסקו 17
- פל הגאונים הלכה, שישלם חמשים וישבע על 18
- השאָר; שלא תהא הודית פיו גדולה מהעדאת 19
- עדים⁴⁹. 20

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהם כבצורים, וחכמים אומרים שאינם כבצורים ונידונים כקרקע, ולפיכך פטור משבועה. (24) דעת רבינו, שמתלוקתם היא בצריכות קצת לקרקע, שאם לא יבצרו אותם תיכף יוסיפו להשביח, אבל כשאינם צריכים כלל לקרקע - מודים חכמים שכבצורים הם (מגיד-משנה). ובוה נסתלקה תרעומתו של הראב"ד, למה פסק רבינו כרבי מאיר נגד חכמים (ראה מה שביארנו בדין זה בפ"ב מהל' שכירות ה"ד).

ה. הטוען על חברו ואמר לו: שני חדשים שכנתם בְּחֶזְרִי, וְאַתָּה חַיֵּב לִי שְׁכָר שְׁנֵי חֳדָשִׁים, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא שְׁכַנְתִּי אֵלָא חֶדֶשׁ אֶחָד - הָרִי זֶה מוֹדָה בְּמִקְצָת, וְאִם הָיָה שְׁכָר הַחֶדֶשׁ שְׁכָפָר בּוֹ שְׁנֵי חֳדָשִׁים - נִשְׁפָּע; וְשָׁאִין הַטַּעֲנָה בְּגוֹף הַקְּרָקַע, אֵלָא בְּשִׁכְרָה, שֶׁהוּא מְשֻׁלְטָלִין.²⁶

(25) נתבאר למעלה פ"ג ה"א, שאין נשבעים על כפירה פחותה משתי מעין כסף. (26) אף-על-פי ששכירות קרקע היא כקרקע, משום שהתביעה היא דמי השכירות, וכשטענותיהם הן בשכירות עצמה, שהמשכיר טוען כבר עברה תקופת השכירות, והשכיר יאמר: לפי תנאי השכירות, רשאי אני לדור עוד זמן מסוים - הרי זו כתביעת קרקע ופטור משבועת התורה. ואין זה דומה לטענת כפירה שבהלכה ב, משום שקלקל את הקרקע עצמו שלא ברשות בעלים, ולפיכך אפילו כשמשלם לו דמים בעל הקרקע, הרי אלה דמי קרקע ממש הם, מה-שאינ-כן בנידון כאן, שלא חיסר כלום מן הקרקע ונכנס ברשות בעל הבית על-מנת שישלם לו דמים, ומשום כך כל הטיעון שביניהם הוא ענין של דמים מתחילתו ועד סופו (מגיד-משנה).

ו. שְׁטָר²⁷ מְסָרְתִי לְךָ וְעֲשָׂרָה דִּנְרָיִן הָיוּ לִי בּוֹ רְאִיָּה²⁸, לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם²⁹ - וְנִשְׁבַּע הַסֵּת³⁰. הִפֵּן עָלָיו³¹ - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת שֶׁהֵיחָהּ בּוֹ רְאִיָּה לְעֲשָׂרָה דִּנְרָיִם וְאָבְדוּ בְּאֶבְדַת הַשְּׁטָר³², וְיִטַּל. וְאִם אָמַר הַנֹּתָבֵעַ: אֲמַת מְסָרְתִי לִי, וְאָבְדוּ³³ - הָרִי זֶה פְּטוּר אֶף מִשְׁבֻּעַת הַסֵּת; וְשָׁאִפְלוּ פֶשַׁע בּוֹ וְאָבְדוּ - פְּטוּר, כִּמּוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ בְּהִלְכוֹת חוֹבְלָל³⁴.

(27) הדינים שבהלכה זו, אין להם מקור מפורש בגמרא ובגאונים, ומיוסדים הם על פרטים שונים שכבר נתבאר. (28) השטר היה הוכחה, שמגיע לי מפלוני עשרה דינרים. (29) תשובת הנתבע. (30) נתבאר בפ"ב מהל' שכירות ה"א והי"ב, שדיני שומרים נאמרו רק כשהנתבע מודה שקיבל עליו השמירה, אבל כשאינו מודה כלל בזוה - דינו ככל כופר הכל בתביעה רגילה (ראה מגיד-משנה וסוף-משנה שם) ולפיכך פטור משבועת שומרים והייב היסת. (31) הנתבע טען: ישבע התובע ואשלם לו. נתבאר למעלה פ"א ה"ו ששבועת היסת מהפכים. (32) אינו יכול לגבות את החוב, משום שאין בידו שטר - ושכנגדו מכחיש תביעתו. (33) ודינו כשומר, והתורה פטרה את השומר שטרות. (34) בפ"ז שם ה"ט כתב רבינו: "השורף שטרותיו של חברו חייב לשלם כל החוב שהיה בשטר. . . ובלבד שיודה לו

(12) הלכה זו מבארת את האמור בהלכה הקודמת. (13) בבא הקודמת מבארת דין מודה במקצת, ובבא זו דין שבועה נגד עד אחד. (14) שם ה. (15) מה שהפסיד. (16) הראב"ד מחלק בין תבעו למלאות את הבורות, שזו תביעת קרקע, ובין תבעו ממון בערך הנזק, שהיא תביעת ממון ממש. ורבינו אינו מחלק בכך, ובשתי התביעות פטור - לדעתו - משבועת התורה, משום שתביעת הממון באה מקלקול הקרקע (מגיד-משנה).

ג. טַעֲנָנוּ¹⁷ בָּלִים וְקָרְקַעוֹת, בֵּין שֶׁהוֹדָה בְּכָל הַקְּרָקַעוֹת וְכָפָר בְּכָל הַבָּלִים¹⁸, בֵּין שֶׁהוֹדָה בְּכָל הַבָּלִים וְכָפָר בְּכָל הַקְּרָקַעוֹת, בֵּין שֶׁהוֹדָה בְּמִקְצַת הַקְּרָקַעוֹת¹⁹ וְכָפָר בְּמִקְצַתָּן עִם כָּל הַבָּלִים - בְּכָל אֵלוּ נִשְׁבַּע הַסֵּת. אָבָל אִם הוֹדָה בְּמִקְצַת בָּלִים וְכָפָר בְּמִקְצַתָּן עִם כָּל הַקְּרָקַעוֹת - מִתּוֹךְ שֶׁהוּא חַיֵּב שְׁבֻעָה עַל מִקְצַת הַבָּלִים שְׁכָפָר בָּהֶן²⁰, נִשְׁבַּע אֶף עַל הַקְּרָקַעוֹת שֶׁטַּעֲנָנוּ עִמָּהֶן, שֶׁהִפְלַ טַעֲנָה אֶתְתּוֹ²¹. וְכֵן הֵדִין בְּטַעֲנֵנוּ בָּלִים וְעַבְדִּים אוֹ בָּלִים וְשִׁטְרוֹת, הִפְלִ דִּין אֶחָד הוּא.

(17) משנה, שבועות לח: (18) והרי כאן כפירה בדבר שחייב עליו שבועה, והודאה בדבר הפטור. (19) ויש כאן כפירה בדבר הפטור, והודאה בדבר החייב. (20) משום שיש כאן כפירה והודאה בכלים. (21) במשנתנו: "שהנכסים שאין להן אחריות (מטלטלין) זוקקים (קושרים) את הנכסים שיש להן אחריות להישבע עליהן". ומבאר רבינו שאין זה מדין גלגול שבועה, אלא דין מיוחד מנומק בסברא: שהכל (פירוש, הקרקעות והכלים) נידון כטענה אחת, ויש בה כפירה והודאה בדבר המחייב. ואלמלי התכוון לגלגול, הרי כל נימוק מיותר, משום שגלגול מחייב אפילו תביעות שאין להן כל קשר לתביעה העיקרית, כמו שנתבאר למעלה בפ"א ה"ב, שהתובע יכול לגלגל עליו אפילו שבועה שלא נמכר לו לעבד עברי. וההבדל בין גלגול לבין האמור כאן הוא, שבנידון כאן - בית-דין עצמו מטיל על הנתבע את השבועה על הקרקעות, אבל בגלגול אין משביעים אלא כשהתובע טוען: ישבע לי גם על זה ועל זה. ורבינו שם כתב בפירושו: "מגלגל עליו המשביע". וב'טור' ח"מ ס' צה כתב: "מגלגלים עליו שבועה על הקרקעות". נראה שלא קיבל סברתו של רבינו "שהכל טענה אחת".

ד. טַעֲנָנוּ עֲבָדִים²² הַעוֹמְדוֹת לְבָצֵר וְתוֹבָאָה יִבְשָׁה הַעוֹמְדוֹת לְהַקְצֵר, וְהוֹדָה בְּמִקְצַתָּן וְכָפָר בְּמִקְצַתָּן - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע עֲלֵיהֶם כִּשְׂאֵר הַמְטַלְטְלִין²³. וְהוּא שָׁאִינָן צְרִיכִין לְקָרְקַע, שֶׁכָּל הַעוֹמֵד לְהַבְצֵר - הָרִי הוּא כְּבָצוּר לְעֵנֵין פְּפִירָה וְהוֹדָה; אָבָל אִם הָיוּ צְרִיכִים לְקָרְקַע - הָרִי הֵן פְּקָרְקַע לְכָל דְּבָר²⁴, וְאִין נִשְׁבַּעֵין עֲלֵיהֶן אֵלָא הַסֵּת.

(22) משנה, שבועות מב: וגמרא מג. (23) במשנה, כתוב סתם: "עשר גפנים טעונות מסרתי לך, והלה אומר אינן אלא חמש", ובגמרא שם מפרש רבי יוסי ברבי חנינא, שהמדובר בעומדים להיבצר, ואומר רבי מאיר שחייב שבועה משום

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום א' ט"ו אלול - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען עט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טוען ידוע לי בוודאי שהשטר בידך - אין משביעין אותו, משום שאין משביעים על טענת 'שמא'.

ט. איני³⁹ נשפיעין⁴⁰ על טענת חרש שוטף וקטן, 8
אחד הבא בטענת עצמו⁴¹ או בטענת אביו⁴²; לפי 9
שזה המקצת שהודה בו לקטן אינו אלא כמשיב 10
אבדה⁴³. וכן אם פפר בפל, ובא עד אחד והעיד 11
לקטן - אינו נשפע; שזה עד אחד, ואין שם תובע, 12
שתביעת קטן אינה תביעה גמורה⁴⁴. נמצאת אומר: 13
קטן שאמר לגדול: מנה לי בידך, או אבא היה לו 14
בידך, והלה אומר: אין לך בידי אלא חמשים, או 15
אין לך בידי כלום ועד אחד מעידו שיש לו - הרי 16
זה פטור משבועת התורה⁴⁵. אבל אם שמר לקטן 17
וטען שאבד - הרי זה נשפע שבועת השומרין, לפי 18
שאינו נשפע מחמת טענה⁴⁶. וכן אם הודה שהיה 19
שתף לקטן או אפטרופוס עליו - נעמידו בית דין 20
אפטרופוס לקטן, וישבע השתף⁴⁷ וכיוצא בו 21
בטענת שמא. 22

המזיק, ששטר מקויים היה (בית-דין אישר על גבי השטר את התימות העדים) וכך וכך היה כתוב בו. . . אבל אם לא האמינו (לא הודה לו על כך) - אינו משלם לו אלא דמי הנזיר בלבד". ומפרש המגיד-משנה, שהמדובר כאן בשאינו מאמינו, וטוען שמסר לו נזיר חסר ערך ופטור גם משבועת היסת, משום שהתובע אינו טוען 'ברי' שפשע, ולא תיקנו חכמים שבועה על טענת 'שמא'. [פירוש זה דחוק מאוד מכמה טעמים: א. אם המדובר באינו מאמינו, למה כתב רבינו: "אפילו פשע בו"? היה לו להדגיש, שאפילו הזיק בידים ממש, כגון ששרפו - פטור; ב. כאן אנו עוסקים בדיני שמירה בשטרות, ודין זה אין לו קשר לענין שמירה; ג. למה לא פירש רבינו שהמדובר כשאינו מאמינו, ונתן מקום לטעות? ברור שהמגיד-משנה וכל ההולכים בעקבותיו נכנסו לדוחק זה, משום שלדעתם סובר רבינו ששטרות לא נתמעטו מחיוב פשיעה, והסתמכו על מה שכתב בפ"ב מהל' שכירות ה"ג. אולם בהשלמות שלנו לאותה הלכה, הוכחנו שרבינו קיבל דעת רבו הר"י מיגש, שישנם שני סוגי פשיעה: א. פשיעה בשמירה, שלא שמר שמירה מעולה ונגנב הפקדון, מפשיעה כזו פטרתו תורה בשטרות והדומה להם; סוג ב. פשיעה הדומה למזיק, והחיוב הוא לא מדיני שמירה אלא מדין מזיק, ולפיכך אין לזה כל ענין למה שמיעטה תורה מדין שמירה. ולפי ביאורנו זה, תתפרש יפה כל הלכה זו. בבא א באומר להד"ם נתפרשה כבר למעלה, שאין לו דין שומר (ונרמזה שם כבר שיטתם של רבינו ורבו), ובבא זו מתפרשת גם במאמינו, ומנמק רבינו יפה, שאפילו פשע בו פשיעה רגילה שהשומר חייב בה, כאן בשטרות - פטור. ומה שמסיים כאן "כמו שבארנו בהל' חובל" נמשך לבבא הקודמת שחייבו לשלם כל הכתוב בשטר מדין גורם הזיק אף-על-פי שאיבד פיסת נייר בלבד, כדעת רפרם בבבא-קמא צח: נגד דעת רבה]. ולמה אין מאמינים בלא שבועה לטוען להד"ם (ראשית-יבות "לא היו דברים מעולם") 'בימגו' שיכול לטעון קיבלתי השטר ואבד? משום שאין אומרים 'מיגו' לפטור משבועה אלא לפטור מתשלומין (רבינו בפ"ב מהל' שכירות ה"ח). [הראב"ד משיג על רבינו, ואומר שהשומר חייב שבועה שאינו ברשות. והאיכוכו בזה הלחם-משנה ובמשנה-למלך, ואין כאן מקום להאריך בזה].

39) משנה, שבועות לח: (40) שבועת מודה במקצת. (41) לקחת ממני מנה. (42) מנה לאבא בידך. (43) נתבאר למעלה פ"ד ה"ה. (44) ודינה כטענת 'שמא'. (45) נראה, שבירוש קטן, אפילו אמר ברי לי שאתה חייב מנה לאבא והודה במקצת או עד אחד מאשר התביעה - פטור, ומה שאמר רבינו (שם בסוף ההלכה) שאם טען אני יודע בוודאי - חייב, המדובר בירוש גדול (ראה הגהות מיימוניות כאן אות ז). (46) שכל שבועת שומרים אינה מחמת טענה, שהרי המפקיד טוען שמא פשעת או שמא הפקדון לא נגנב והוא בידך, ואף-על-פי-כן הטילה התורה שבועה על השומר, ולפיכך נשבע גם על טענת קטן. וכן דעת הר"י מיגש. (47) משום שבועת שותפים ואפטרופוסים תוקנה על טענת 'שמא' (ראה למעלה פ"א ה"ב). [הרא"ש שם פ"ו אות כב כתב שם הרמב"ן, שאין נשבעים לקטן שבועת שומרים, מפני שטענת קטן נתמעטה (שם מב). מהכתוב (שמות כב, ז): "כי יתן איש אל רעהו וכו'", וקטן אינו איש, ופסוק זה נאמר בשבועת שומרים. וכן פסק ב'טור' חו"מ סי' צ"ן].

י. הורו רבותי⁴⁸: שאין נשפיעין על טענת קטן 23
שבועה של תורה⁴⁹, אבל שבועת הסת - נשפיעין⁵⁰. 24
ואפלו היה קטן שאינו חרף לענין משא ומתן - 25
נשפיעין הסת על טענתו⁵¹. שלא יהיה זה נוטל 26
ממונו כשהוא קטן וילך לו בחנם. ולזה דעתי נוטה, 27
ותקון עולם הוא. נמצאת למד: שהקטן שטען על 28
הגדול, בין שהודה במקצת בין שפפר בפל, בין 29
שהיה שם עד בין שלא היה שם עד - הרי זה נשפע 30
הסת. ואינו יכול להפך על הקטן, שאין משפיעין 31
את הקטן פלל, ואפלו חרם סתם אינו מקבל, לפי 32
שאינו יודע עגש השבועה⁵². 33

ז. האומר לחברו: שטר שיש לי בידך זכות יש לי 1
ב⁵³, וזה אומר: איני מוציא שטר, או איני יודע 2
אם יש לך בו רצאה או לא - נופין אותו להוציא⁵⁶. 3
(35) כתוב בו משהו לזכותו. (36) להביא את השטר לבית- 4
דין. 5
ח. טען שאבד השטר - מחרימין אותו חרם סתם⁵⁷. 4
טען זה, שהוא יודע בוודאי שהשטר שיש לו בו 5
זכות אצלו - הרי זה נשפע הסת שאינו אצלו 6
ושאבד ממנו⁵⁸. וכזה הורו רבותי. 7

(37) נתבאר כמה פעמים, שכל החרמות הם תקנות הגאונים, וחרם סתם היינו בלי להזכיר שם בעל הדין. (38) כשאינו

(48) הר"י מיגש. (49) לא התכוון לומר שאין נשבעים שום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 פּבָּרְיָא לְכָל דְּבָרָא⁶⁰ פּעֲנָנִים אֱלוֹ, וְנִשְׁבַּע כָּל מִינֵי
20 שְׁבוּעוֹת, וְנִשְׁבַּעֵין עַל טַעֲנָתוֹ.

57) סתם חרש האמור בכל מקום משמעותו: אינו שומע ואינו מדבר. 58) בית-דין אינו נכנס לדין. 59) ואף-על-פי שחרש מקחו וממכרו קיימים, כמבואר בפכ"ט מהל' מכירה פכ"ט הי"ב. 60) לענין תביעות ממון, אבל פסול להעיד ולדון (ראה הל' עדות פ"ט הי"ב, ופ"ב מהל' סנהדרין ה"ט).

פָּרָק שְׁשִׁי

1) מבאר הוחזק כפרן בטענתו או לא הוחזק כפרן, ודין משטה אני כך ושאינ אדם עשוי להשביע עצמו או בניו.

21 א. בַּעֲלֵי דִינֵין שְׂבָאוּ לְבֵית דִּין, טַעֲנֵן הָאֶחָד וְאָמַר:
22 מְנָה יֵשׁ לִי אֶצְלָה זֶה, שְׁהִלּוּתִי, אוּ שְׁהַפְקַדְתִּי אֶצְלוֹ,
23 אוּ שְׁגָזַל מִמֶּנִּי, אוּ שִׁישׁ לִי אֶצְלוֹ בְּשִׁכְרִי, וְכֵן כָּל
24 פִּיּוּצָא בְּזָה, וְהַשִּׁיב הַנְּטַעֲנֵן וְאָמַר: אִינִי חֵיב כְּלוּם,
25 אוּ אִין לָךְ בְּיַדִּי כְּלוּם, אוּ שִׁקֵּר אֶתְּהָ טוּעֵן - אִין זֹ
26 תְּשׁוּבָה נְכוּנָה; אֶלְא אֹמְרִים בֵּית דִּין לְנַטְעֵן: הַשִּׁב
27 עַל טַעֲנָתוֹ, וּפְרַשׁ תְּשׁוּבָה² כְּמוֹ שִׁפְרַשׁ זֶה טַעֲנָתוֹ,
28 וְאָמַר אִם לְוִית מִמֶּנּוּ אִם לֹא לְוִית, הַפְקִיד אֶצְלָךְ אוּ
29 לֹא הַפְקִיד, גְּזַלְתּוֹ אוּ לֹא גְזַלְתּוֹ, שִׁכְרְתּוֹ אוּ לֹא
30 שִׁכְרְתּוֹ, וְכֵן שְׁאָר הַטַּעֲנוֹת. וּמִפְּנֵי מָה אִין מְקַבְּלִים
31 מִמֶּנּוּ תְּשׁוּבָה זֹ? שְׁמָא טוּעָה הוּא בְּדַעְתּוֹ, וְיָכוֹא
32 לְהַשְׁבֵּעַ עַל שִׁקְר. שְׁהָרִי אֶפְשָׁר שְׁהִלּוּהוּ כְּמוֹ שִׁטְעֵן,
33 וְהַחֲזִיר זֶה אֶת הַחֹב לְכֵנוּ אוּ לְאִשְׁתּוֹ, אוּ שְׁנָתַן לוֹ
34 בְּמַתְנָה כְּנֶגְדַּת הַחֹב, וְיִדְמָה בְּדַעְתּוֹ שְׁנִפְטָר מִן הַחֹב.
35 לְפִיכָךְ אֹמְרִים לוֹ: הֵיאָךְ תֵּאמַר אִינִי חֵיב כְּלוּם,
36 שְׁמָא אֶתְּהָ מִתְּחִיב מִן הַדִּין לְשִׁלְמֵן וְאִין אֶתְּהָ יוֹדֵעַ;
37 אֶלְא הוֹדַע לְדִינֵין פְּרוּשׁ הַדְּבָרִים, וְהֵם יוֹדִיעוּךָ אִם
38 אֶתְּהָ חֵיב אוּ אִין אֶתְּהָ חֵיב. וְאֶפְלוּ הֵיךְ חֵכֵם גְּדוּל³,
39 אֹמְרִים לוֹ: אִין לָךְ הַפְסַד שִׁתְּשִׁיב עַל טַעֲנָתוֹ,
40 וְתוֹדִיעֵנּוּ פִּיּוּצָא אִין אֶתְּהָ חֵיב לוֹ, מִפְּנֵי שְׁלֹא הָיוּ
41 דְּבָרִים מְעוּלָם אוּ מִפְּנֵי שְׁהָיוּ וְהַחֲזִירָתָ לּוֹ, שְׁהָרִי אָנוּ
42 דִּינֵין בְּמַתּוּף שְׁיָכוֹל לֹמַר כָּכָל מְקוּם⁴. וְכֵן אִם טַעֲנֵן
43 הַטוּעֵן וְאָמַר: זֶה חֵיב לִי מְנָה, אוּ מְנָה יֵשׁ לִי אֶצְלוֹ
44 - אֹמְרִים לוֹ: מֵאִי זֶה פְּנִים? הַלּוּיָת אוּתּוֹ, אוּ
45 הַפְקַדְתָּ אֶצְלוֹ, אוּ הִזִּיק מְמוֹנְךָ? אָמַר הֵיאָךְ נִתְּחִיב
46 לָךְ. שְׁהָרִי אֶפְשָׁר שְׁיִדְמָה לוֹ שֶׁהוּא חֵיב לוֹ, וְהוּא
47 אִינוּ חֵיב. כְּגוֹן שִׁחְשָׁדוֹ שִׁגְנוּבוֹ, אוּ שְׁאָמַר לוֹ: שְׁאֲתָן
48 לָךְ מְנָה, וְכִיּוּצָא בְּזָה. הָרִי שִׁטְעֵן עֲלוּיֹ שְׁהִלּוּהוּ
49 מְנָה, וְהַשִּׁיב זֶה וְאָמַר לוֹ: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוּלָם,
50 וְאַחַר כֵּךְ הִבִּיא הַטוּעֵן עֲדִים שְׁהִלּוּהוּ בְּפִנְיֵהֶם, וְחִזַּר
51 הַנְּטַעֲנֵן וְאָמַר: כֵּן הָיָה וְלוּיָתִי וּפְרַעֲתִי - אִין מְקַבְּלִין
52 מִמֶּנּוּ⁵, אֶלְא הַחֲזִק פְּפָרְךָ וּמִשְׁלָם⁶. אֶבְל אִם הַשִּׁיב:
53 אִינִי חֵיב, אוּ אִין לָךְ בְּיַדִּי כְּלוּם, אוּ שִׁקֵּר אֶתְּהָ
54 טוּעֵן, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה, וְהִלָּךְ הַתּוֹבֵעַ וְהִבִּיא עֲדִים
55 שְׁהִלּוּהוּ בְּפִנְיֵהֶם, וְאָמַר הַנְּתַבֵּעַ: כֵּן הָיָה, אֶבְל

שבועה של תורה על טענת קטן, שהרי בהלכה הקודמת כתב בפירוש שנשבעים לקטן שבועת שומרים, וכן שבועת שותפים ואריסים, וכוונתו: במקום שאמרו אין נשבעים לקטן - לא אמרו אלא שבועה של תורה, אבל היסת נשבעים. 50) בדין זה הודו לו הרמב"ן והרא"ש וה"טור' שם. 51) חלקו עליו הרמב"ן והרא"ש, ודעתם שאין משביעים על טענת קטן שלא הגיע לעונת הפעוטות, ואינו בקי בטיב משא ומתן. 52) בהגהות ימימוניות כאן אות ט כתב בשם גאונים, שאין משביעים אשת איש, אלא מוסרים פסק-דין ביד התובע, שאם תתאלמן או תתגרש - תישבע. והרא"ש לא קיבל דעתם (ראה 'טור' שם ו'בית יוסף' אות כ).

1 י.א. קָטָן שִׁטְעֵנוּ הַגְּדוּל⁵³: אִם טַעֲנּוּ בְּדָבָר שִׁישׁ לוֹ
2 הַנְּיָה לְקָטָן, כְּגוֹן עֶסֶק מִשָּׂא וּמִתָּן, וְהוֹדָה הַקָּטָן -
3 נִפְרָעֵין מִנְּכֻסֵי⁵⁴. וְאִם אִין לוֹ - יִמְתִּין עַד שִׁיְהִי לוֹ
4 וְיִשְׁלָם. וְאִם פְּפָר הַקָּטָן - מִמְּתִינֵין עַד שִׁיְגַדִּיל,
5 וְיִשְׁבַּע הַסֵּת. וְאִם טַעֲנּוּ בְּדָבָר שִׁאִין לְקָטָן הַנְּיָה,
6 כְּגוֹן נְזִקִין וְחֻבְלוֹת⁵⁵, אִף עַל פִּי שְׁמוּדָה וְאִף עַל פִּי
7 שִׁישׁ לוֹ מִמָּה יִשְׁלָם - פְּטוּר, וְאֶפְלוּ לְאַחַר שִׁיְגַדִּיל.
8 וְאִם הָיָה הַתּוֹבֵעַ מִן הַנְּשַׁבְּעִין וְנוֹטְלִין, כְּגוֹן הַשִּׁכְרִי
9 וְכִיּוּצָא בּוֹ, שִׁישׁ הַנְּיָה לְקָטָן שִׁישְׁתְּכָר לוֹ שִׁכְרִי -
10 הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל מִן הַקָּטָן. אֶבְל חֲנוּנֵי שִׁנְשַׁבַּע
11 עַל פְּנִי⁵⁶ - אִינוּ נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל מִן הַקָּטָן; שִׁאִין
12 לְקָטָן בְּזָה הַנְּיָה, שְׁהָרִי חֵיב לְתַן לְפוּעֲלוֹ וְנִשְׁבַּעֵין
13 וְנוֹטְלִין מִמֶּנּוּ, וְזֶה הַחֲנוּנֵי הַפְּסִיד עַל נַפְשׁוֹ שְׁנָתַן
14 מִמֶּנּוּ עַל פִּי קָטָן. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

53) בהלכות הקודמות, מדובר כשהתובע הוא קטן. והלכה זו עוסקת בנתבע קטן. 54) נתבאר בפכ"ט מהל' מכירה, שקטן מבן שש ולמעלה הבקי בטיב משא ומתן מקחו וממכרו קיימים במטלטלין (משנה וגמרא גיטין כט). תקנת חכמים היא, כדי לאפשר לקטן להתפרנס, שלא ימנעו אנשים מלמכור לו וליקח ממנו. 55) קטן שהזיק ממון או חבל באדם, פטור - שנינו בבבא-קמא פז. "חרש שוטה וקטן - פגיעתן רעה, החובל בהן חייב, והם שחבלו באחרים - פטורין". משמע שגם שלאחר שיגדיל - פטור. ואת הניגוד שבין משנה זו למשנה בגיטין הנ"ל, הסבירו הגאונים: שמכריעה העובדה אם הענין מביא הנאה לקטן או לא, שדברים שאין לקטן בהם הנאה - דומים לנזקין וחבלות. 56) שנינו בשבועות מח. שחנווני על פנקסו נשבע ונוטל, ורבינו בפט"ז מהל' מלוה ולוה ה"ה, מביא ומבאר משנה זו: בעל הבית שאמר לחנווני תן לפועל שלי כך וכך, וטען החנווני: נתתי, ותובע מבעל הבית, והפועל אומר לא קיבלתי - שניהם נשבעים ונוטלים מבעל-הבית (ראה שם נימוק דין זה). ומלמדנו רבינו כאן, שלא עשו חכמים תקנה זו לחנווני כשהנתבע הוא קטן.

15 יב. הַחֲרַשׁ⁵⁷ וְהַשׁוּטָה - אִין נְזַקְקִין לְהֵן⁵⁸ לְכָל
16 טַעֲנָה, לֹא לְטַעֲנָתָן עַל אַחֲרִים וְלֹא לְטַעֲנַת אַחֲרִים
17 עֲלֵיהֶן, לֹא לְשִׁבְעָה קֵלָה וְאִין צְרִיף לֹמַר שְׁבוּעָה
18 חֲמוּרָה אוּ תְּשְׁלוּמִינֵן⁵⁹. אֶבְל הַסּוּמָא - הָרִי הוּא

1 הַחֲזִיק לֹא פִקְדוֹנוֹ אוֹ פְּרַעְתִּיו חֻבּוֹ - לֹא הֲחִזֵּק
2 כִּפְּרָן⁹, וְנִשְׁבַּע הֵסֵת וְנִפְטָר.

אין העדים מכחישים טענתו שאינו חייב כלום, שהרי אפשר שפרע, אלא הוא מכחיש את עצמו.

3 ב. רְאוּהוּ עֵדִים¹⁰ שֶׁמָּנָה לֹא מְעוֹת וְלֹא יָדְעוּ מָה הֵן,
4 וַתִּבְעוּ בְּדִין וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי מְעוֹתֵי שְׁהִלּוּתֶיךָ,
5 וְאָמַר: מִתְּנָה נִתַּתְּ לִי אוֹ פְּרַעְוֹן הָיוּ - הָרִי זֶה נֶאֱמַן,
6 וְנִשְׁבַּע הֵסֵת וְנִפְטָר. אָמַר: לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם,
7 וְאַחַר כֵּן פָּאוּ עֵדִים שֶׁמָּנָה לֹא בִּפְנֵיהֶם - הֲחִזֵּק
8 כִּפְּרָן. וְלַעוֹלָם אֵין אָדָם מִחֲזֵק כִּפְּרָן עַד שִׁכְפָּר
9 בְּבֵית דִּין¹¹ וַיְבֹאוּ שְׁנֵי עֵדִים וַיִּכְחִישׁוּהוּ בְּמָה
10 שֶׁכָּפָר.

(2) למד דין זה מבדיקת העדים, ששנינו (סנהדרין כט.) שבית-דין אומרים לעד: "אמור האיך אתה יודע שזה חייב לזה", מפני החשש שמא הוא טועה בדין, וכל-שכן שבעל-דין צריך לפרש, שהרי אין אדם רואה חובה לעצמו. [בהגהות מיימוניות כאן אות א, מביא ראיות מממה מקומות בגמרא שמשביעים על טענה סתמית, ומבאר שאחר חתימת הגמרא, משרבו הרמאים - תיקנו הגאונים לדרוש בירור הטענות, ומסיים שגם רבו (ה"מ מרוטנבורג) פסק כן בסוף ימיו]. (3) ויודע לפסוק הלכה. (4) קשה להבין כוונת רבינו. בלחם-משנה מפרש, שלפעמים מפחד הנתבע לברר טענתו האמיתית משום שחושש הוא שמא בית-הדין לא יאמין לו, כגון שטענתו היא: לויתיי ופרעתי, וטענה זו אינה חזקה כמו טענת להד"ם, ולפיכך מעדיף הוא שלא לפרש, וכדי להוציא מלבו חשש זה, אומרים לו: "שהרי אנו דנים במתוך וכו'", פירוש אנו מאמינים לטענת פרעתי ב'מיגו' שיכול לטעון להד"ם. אולם גם פירוש זה אינו מניח את הדעת, שהרי חכם גדול יודע גם דיני 'מיגו'. ואולי התכוון לומר שנימוק זה נמשך לעיקר הדין, למה אין מקבלים הכחשה סתמית, וטעם הדבר שדורשים גם מחכם גדול הוא, שאין לקבוע גבולות מי נקרא חכם גדול ומי לא. (5) מימרא של רבי יוחנן, בבבא-מציעא יז. (6) אין מאמינים לו כלל. (7) בגמרא שם כתוב "הוחזק כפרן לאותו ממון". משמע, אבל לא לתביעות אחרות. (8) בלי שבועת התובע (ראה לקמן ה"ג). ואין זה דומה לחשוד על השבועה, שאמרנו (למעלה בפ"ב ה"ד) שהתובע נשבע ונטול, משום שתוקף טענתו נתערער על-ידי שקרנותו באותה תביעה ('נמוקי יוסף' שם בשם הרז"ה והרשב"א) ודעת רש"י שם, שהתובע צריך להישבע. (9) יכול לפרש טענתו הראשונה "אין לך בידי כלום" שהתכוון לומר: פרעתי. וכן כתב בהגהות מיימוניות בשם רב האי גאון. [בגמרא שם אמרו: "והלה אמר אין לך בידי כלום... הוחזק כפרן". ולכאורה דברי רבינו מנוגדים לשיטת הגמרא. עמד על זה המגיד-משנה וביאר, שרבינו מפרש דברי רבי יוחנן, כשהעדים מעידים שהוא חייב לו עכשיו בשעת התביעה בבית-הדין, כגון שלא זזה ידם מידו ולא ראו שפרע, וכן משמע מלשוננו של רבי יוחנן: "והעדים מעידים אותו שיש לו", ומכיוון שהוחזק כפרן לאותו ממון, אין מאמינים לו בשבועה אם יטעון פרעתי לו אחר שבית-הדין חייב אותו לשלם, אבל אם העדים מעידים רק שלוה מנה - אין עדותם מכחישה טענתו הסתמית של הנתבע: "אין לך בידי כלום", שהרי אפשר שלוה ופרע, ומשום כך לא הוחזק כפרן, ואם יטעון פרעתי אחר שחייב אותי בית-דין לשלם - נאמן (על-פי ביאורו של הלחם-משנה). וביספר התרומות' שער יב חלק א (מובא ב'טור' חו"מ סי' עט) כתב, שגם בטוען אין לך בידי כלום ועדים מעידים שלוה, ואחר העדאתם טען פרעתי אחר שטענתו אין לך בידי כלום - הוחזק כפרן, משום שהודה בעצמו ששיקר כשאמר אין לך בידי כלום. ובלחם-משנה מסביר דעתו של המגיד-משנה, שאין אדם נעשה כפרן על-פי עצמו אלא על-ידי העדאת עדים, וכאן

(10) שבועות לד: (11) בבא-בתרא לא. "והיכא דאישתעי מילי אבראי ולא טען, ואתא לבי דינא וטען - דחוזר וטוען, מאי טעמא? עביד אינש דלא מגלי טענתיה אלא לבי דינא" (בעברית: כשסיפר דברים מחוץ לבית-דין ולא טען שם טענותיו, ובא לבית-דין וטען (דברים שלא אמרם בחוץ) - טענותיו מתקבלות. ולמה? דרכו של אדם לא לגלות טענותיו אלא לבית-דין]. [וב'טור' חו"מ שם (הובא ב'בית יוסף' שם) כתב, שאם אמר "אתם עדי" אפילו שלא בפני בית-דין אינו יכול לחזור בו ולטעון פרעתי, שכל האומר לא לויתיי - כאומר לא פרעתי, שאם לא לויה - למה פרע. אבל נאמן לטעון פרעתי אחר-כך, משום שלא הוחזק כפרן אלא כששיקר בפני בית-דין.

11 ג. מָּנָה הַלּוּיּוּתֶיךָ¹², כִּפְּרָ בְּבֵית דִּין וְאָמַר: לֹא הָיוּ
12 דְבָרִים מְעוֹלָם, וַבָּאוּ שְׁנֵי עֵדִים שֶׁלְּוָה מִמֶּנּוּ מָּנָה
13 וּפְרַעְוֹ, וְהַמְלוּהָ אוֹמַר: לֹא נִפְרַעְתִּי - הָרִי זֶה חֵיב
14 לְשֵׁלֶם¹³; שֶׁכָּל הָאוֹמֵר לֹא לּוּיּוּתִי, וַבָּאוּ עֵדִים שֶׁלְּוָה
15 - פָּאוֹמֵר לֹא פְּרַעְתִּי דְמִי¹⁴, וְנִמְצָא הַלּוּהָ אוֹמֵר לֹא
16 פְּרַעְתִּי, וְהַעֲדִים מְעִידִים אוֹתוֹ שֶׁפְּרַעְוֹ - הוֹדָאת בְּעַל
17 דִּין כְּמֵאָה עֵדִים דְּמִי. וְאֵין הַמְלוּהָ חֵיב שְׁבוּעָה¹⁵,
18 שֶׁהָרִי הֲחִזֵּק זֶה¹⁶ כִּפְּרָן. וְכֵן¹⁷ אִם הוֹצִיא עָלָיו פְּתָב
19 יָדוֹ שֶׁהוּא חֵיב לוֹ, וְאָמַר: לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם
20 וְזֶה אֵינוֹ פְּתָב דְּרִי, אִם הֲחִזֵּק פְּתָב יָדוֹ בְּבֵית דִּין אוֹ
21 שֶׁפָּאוּ עֵדִים שֶׁהוּא פְּתָב יָדוֹ - הָרִי זֶה הֲחִזֵּק כִּפְּרָן
22 וּמְשֵׁלֶם¹⁸.

(12) שבועות מא: (13) כרבא, שם. (14) שאם לא לוה - למה פרע. (15) שלא נפרע. (16) הלווה. (17) רי"ף סוף בבא-בתרא אות תתקסב. (18) דעת רבינו, שבכל מקום שהנתבע הוחזק כפרן - נוטל התובע בלא שבועה, כמו שביארנו למעלה בהלכה א הערה ז. נלמד זה מהנידון כאן, שאם נאמר שהתובע חייב שבועה, למה בנידון כאן משלם? הרי התובע אינו יכול לישבע, משום שעדים מכחישים טענתו? [כתב בלחם-משנה, שאם שינה הלווה טענתו אחר העדאת העדים וטען שלוה ופרע, המלוה מחוייב שבועה שלא פרע, ומכיון שאינו יכול להישבע נגד עדים - אינו נוטל, ולזה נתכוון רבינו באמרו: "שכל האומר לא לויתיי ובאו עדים שלוה, כאומר לא פרעתי דמי", כלומר, מדובר כשהוא עומד בטענתו זו, ועדים מכחישים טענתו. ובהסתמך על דבריו אלה, נראה לי ליישב השגתו של הראב"ד על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מלוה בעדים לבין שלא בעדים, או בין "הלא פרעתיך" לבין "פרעתיך". ובכסף-משנה כתב, שאפילו באו ואמרו לא פרע בפנינו - ישבע היסת ויפטר, בהתאם להאמור בהלכה הקודמת (ראה 'בית יוסף' חו"מ ס' ע' שהאריך בזה).
(25 בפני"א מהל' מלוה ולוה ה"א.)

18 ו. אָמַר לוֹ²⁶ בְּפָנַי עֵדִים: מָנָה לִי בְּיָדְךָ, אָמַר לוֹ: 18
19 הֵן, לְמַחֵר תִּבְעוּ בְּדִין וְהִבִּיא עֵדִים, וְאָמַר: מִשְׁטָה 19
20 הָיִיתִי בְּךָ²⁷ וְאֵין לְךָ בְּיָדִי כְּלוּם - פֶּטוּר, וְנִשְׁבַּע הֵסֵת 20
21 שְׂאִין בְּיָדוֹ כְּלוּם. וְאָפְלו אָמַר: לֹא הָיוּ דְבָרִים 21
22 מְעוֹלָם²⁸. שֶׁהָרִי לֹא אָמַר לָהֶם: אַתֶּם עֲדִים²⁹, וְדָבַר 22
23 שְׂאִינוֹ עֲדוֹת אֵין אָדָם זֹכְרֶיךָ³⁰, וּלְפִיכָּךְ אִם אָמַר: לֹא 23
24 הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם - לֹא הִחֲזַק בְּפָרְךָ³¹.

(26 סנהדרין כט. (27 בצחוק אמרתי "הן", כתשובה לטענה מצחיקה. (28 לא אמרתי: הן, והרי אם כן הוא מוכחש על-ידי עדים. (29 העדים אינם מעידים שבעצת ההלוואה אמר להם הנתבע: אתם עדי. (30 כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. (31 שאין לשלול האפשרות שהעדים טעו. [ה'טור' חו"מ ס' פא כתב, שחייב להישבע שהתכוון לשטות בו. וכן כתוב בהגהות מיימוניות כאן בשם הר"מ מרוטנבורג שהסתמך על רבי סעדיה גאון].

25 ז. וְלֹא עוֹד³², אֲלֵא אָפְלו הַטְּמִין לוֹ עֵדִים אַחֲרָי 25
26 הַגְּדֵר³³, וְאָמַר לוֹ: מָנָה לִי בְּיָדְךָ, אָמַר לוֹ: הֵן, 26
27 רְצוֹנְךָ שְׂמַעֲדוּ בְּךָ פְּלוּנִי וּפְלוּנִי? אָמַר לוֹ: לֹא, שְׂמָא 27
28 תִּכְפְּנִי בְּדִין לְמַחֵר וְאֵין לִי מָה אֶתֶן לְךָ, וְלִמַּחֵר 28
29 תִּבְעוּ בְּדִין בְּאֵלו הָעֵדִים, בֵּין שְׂטָעַן וְאָמַר: מִשְׁטָה 29
30 הָיִיתִי בוֹ, בֵּין שְׂאָמַר: לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם - הָרִי 30
31 זֶה נִשְׁבַּע הֵסֵת וּנְפִטָר. שְׂאִין פָּאן עֲדוֹת, עַד שְׂיֵאמַר 31
32 הַלֵּוָה: אַתֶּם עֲדִי, אוֹ יֵאמַר הַמְּלוּה בְּפָנַי הַלֵּוָה 32
33 וְיִשְׁתַּק הַלֵּוָה, אֲכַל בְּעֲדוֹת הַזֶּה לֹא הִחֲזַק בְּפָרְךָ. 33
34 מַעֲשֵׂה בְּאָחֲד³⁴, שֶׁהָיו קוֹרִין אוֹתוֹ קָב רְשׁוּ³⁵. 34
35 כְּלוּמַר, שְׂיֵשׁ עָלָיו חוֹבוֹת הַרְבֵּה. אָמַר: מִי הוּא 35
36 שְׂאִנִּי חֵיב לוֹ, אֲלֵא פְּלוּנִי. וְכֵא אוֹתוֹ פְּלוּנִי וְתִבְעוּ, 36
37 וְאָמַר הוּא: אֵינִי חֵיב לוֹ כְּלוּם. וְאָמַר חֲכָמִים: 37
38 יִשְׁבַּע הֵסֵת וּנְפִטָר. וְכֵן³⁶ אֶחָד הָיו אוּמְרִים עָלָיו 38
39 שֶׁהוּא בְּעַל מְמוֹן³⁷. בְּשִׁעַת מִיתָתוֹ אָמַר: אֵלו הָיָה 39
40 לִי מְמוֹן, לֹא הָיִיתִי פוֹרְעוֹ לְפְלוּנִי וְלְפְלוּנִי³⁸? וְאַחַר 40
41 מִיתָתוֹ בָּאוּ פְּלוּנִי וּפְלוּנִי לְתַבְעֵי. וְאָמַר חֲכָמִים: אֵין 41
42 לָהֶם כְּלוּם; שֶׁהָאָדָם עֲשׂוֹי לְהִרְאוֹת עַצְמוֹ³⁹ שְׂאִינוֹ 42
43 בְּעַל מְמוֹן, וְשִׁלֵּא הַנִּיחַ בְּנָיו בְּעָלֵי מְמוֹן⁴⁰. וְכֵל 43
44 פְּיוּצָא בְּדָבָרִים אֵלו.

(32 שם. (33 והנתבע לא ידע שהם שומעים את השיחה שבינו ובין התובע. (34 שם עמוד ב. (35 מלא קב (מדה גדולה) חובות. "אשר ישה ברעהו" (דברים טו, ב) מתרגם אונקלוס: "די ירשי בחבריה". ובגמרא (בבא-קמא מו:): "ממרי רשותך פארי אפרע". (36 שם. (37 עשיר גדול. (38 בלשון תמיהה: האם לא הייתי פורע מה שאני חייב להם. (39 נימוק לדין קב רשו. (40 נימוק לבכא שניה.

נימוקו של רבינו: "שהרי הוחזק זה כפרן", שכתב: "אין צורך לזה הטעם". ברור שהתכוון לומר, שכלי טעם זה אין התובע נשבע, משום שעדים מכחישים אותו. ולפי דברי הלחם-משנה אין מקום להשגה זו, שהרי אם הנתבע אינו כפרן, היה התובע מחוייב שבועה, ומשום שאינו יכול להישבע - אינו נוטל].

1 ד. מָנָה¹⁹ הַלֵּוִיתִיךָ וְהוּא לִי בְּיָדְךָ, אָמַר לוֹ הַנְּטָעַן: 1
2 וְהוּא פְּרַעְתִּיךָ בְּפָנַי פְּלוּנִי וּפְלוּנִי, וְכֵא אוֹ עֵדִים²⁰ 2
3 וְאָמַרו: לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם - לֹא הִחֲזַק בְּפָרְךָ; 3
4 שְׂאִין הָעֵדִים זֹכְרִין אֲלֵא דְבַר שֶׁהֶם עֲדִים בּוֹ²¹. 4
5 לְפִיכָּךְ לֹא הִחֲזַק בְּפָרְךָ, וְיִשְׁבַּע הַלֵּוָה הֵסֵת וּנְפִטָר. 5
6 פְּיוּצָא בּוֹ²²: תֵּן לִי מָנָה שֶׁהַלֵּוִיתִיךָ וְאַתָּה עֲמַדְתָּ בְּצַד 6
7 עֲמוּד זֶה, וְאָמַר הַנְּטָעַן: לֹא עֲמַדְתִּי בְּצַד עֲמוּד זֶה 7
8 מְעוֹלָם, וְכֵא אוֹ עֵדִים שְׂעַמַד - לֹא הִחֲזַק בְּפָרְךָ; שְׂאִין 8
9 אָדָם מְשִׁים דַּעְתוֹ לְדְבָרִים שְׂאִין בְּהֵן מְמַשׁ. וְכֵן כֹּל 9
10 פְּיוּצָא בְּזֶה.

(19 שבועות, שם. (20 צ"ל העדים, כלומר אותם העדים [בכת"י תימן: וכאו פלוני ופלוני]. (21 בגמרא שם: "אמר רבא: מילתא דלא רמיא עליה דאינש - לאו אדעתיה (בעברית: דבר שאינו מוטל על האדם לזכרו - אינו שם לב אליו)". ופירש רש"י שהכוונה ללווה, שלא שם לב כל-כך אם היו עדים בשעה שפרע או לא, מפני שהמלוה את חבירו בעדים - אינו צריך לפרעו בעדים, ולפיכך אפשר שטעה. אולם רבינו מפרש שהכוונה לעדים. ונראה שהתכוון לומר שהעדים שמים לב רק לדברים שהטילו עליהם להעיד (ראה הלכה ו). (22 שם לד: [במגיד-משנה מצייך, שפסק כרב נחמן שהלכה כמותו בדיני ממונות. ודבריו תמוהים, שהרי בלשון אחרון שם אמר רב נחמן הוחזק כפרן, ודרכו של רבינו להעדיף לשון אחרון. ונראה שרבינו פסק כרבא, משום שהוא אחרון לגבי רב נחמן. ועוד, שבלשון ראשון - גם רב נחמן סובר כן].

11 ה. תֵּן לִי²³ מָנָה שֶׁהַלֵּוִיתִיךָ וְהָרִי הָעֵדִים, וְאָמַר 11
12 הַנְּטָעַן: פְּרַעְתִּיךָ בְּפָנַי פְּלוּנִי וּפְלוּנִי - אוּמְרִין לַלֵּוָה: 12
13 הִבִּיאָם וְהַפְּטָר²⁴. לֹא בָּאוּ אוֹ שְׂמַתוֹ אוֹ שֶׁהִלְכוּ 13
14 לְמַדִּינָה אַחֲרַת - יִשְׁבַּע הֵסֵת שְׂפָרְעוֹ. שְׂאִין אָנוּ 14
15 מְצָרִיכִים אוֹתוֹ לְהִבְיֵאן אֲלֵא לְבַרֵר דְּבָרָיו וְלְהַפְּטָר 15
16 אַף מְשִׁבוּעָה; שֶׁהַמְּלוּה אֶת חֲבֵרוֹ בְּעֵדִים - אֵינוֹ 16
17 צָרִיךְ לְפָרְעוֹ בְּעֵדִים, כְּמוֹ שְׂבֵאָרְנוּ²⁵.

(23 בבא-בתרא קע. (24 מעשה שהיה, ואמר רב יצחק נפחא (שם) "יבואו פלוני ופלוני ויעידו", ובמסקנא (שם עמוד ב) ביאר רבי יצחק: "אנא נמי לברר קאמינא (גם אני התכוונתי להביא את העדים כדי לברר)". ומפרש רבינו, שאם לא יברר - צריך להישבע שפרע, והבירור יועיל לפטרו משבועה. [וברשב"ם שם פירש בשם רש"י, שאם לא יברר בעדים - יפסיד]. מלשוננו של רבינו שכתב: "לא באו או שמתו או שהלכו למדינה אחרת" משמע, שאם באו והכחישוהו - חייב לשלם. ולכאורה זה מנוגד לדבריו בהלכה הקודמת. ומבאר במגיד-משנה, שרבינו מחלק בין

הגדול סנהדרין כט. כתב, שעד אחד בהודאה אינו כלום. ראה טור חושן משפט סימן פא. (6 שנינו בסנהדרין שם: "הוא אמר לנו שהוא חייב לפלוני מנה ... לא אמר כלום עד שיאמר: בפנינו הודה לו", ומפרש רבינו שם: "שאמר לנו הוה עלי עדים או אמר לנו דרך הודאה ומסירת עדים." "אמר" - משמע דרך שיחה וסיפור דברים. ומה שאמרו בגמרא שם "מסייע ליה לרב יהודה אמר רב צריך שיאמר אתם עדי". היינו, כשלא אמר הריני מודה בפניכם, אבל דרך הודאה נידון כאתם עדי. וכן כתב הטור בשם רבינו מאיר הלוי. ובכסף משנה מביא הוכחה לדין זה מירושלמי סנהדרין פרק ג (ראה שם). (7 טענת שלא להשביע מתקבלת רק כשהודה שלא בפני התובע, אבל לא כשתבעו והודה. בתוספות שם דיבור המתחיל כך, הוכיחו זאת ממה שאמרו בבבא בתרא (קעה). אין אדם משטה בשעת מיתה, ומשום כך אם הודה בשעת מיתה מחוייבים היורשים לשלם, וקשה למה אין אומרים שלא להשביע את בנוי כך. ומבארים בתוספות שם שהמדובר כשתבעו. (בכסף משנה סוף הלכה ו מעיר שרבינו סותר דברי עצמו בפרק הקודם הלכה ח: "וכן האומר לחבירו בפני עדים: מנה לי בידך - ואמר לו: הן וכו' אבל אם טען ואמר משטה הייתי בו וכו' או שלא להשביע את עצמי נתכוונתי - פטור ונשבע היסת." ומיישב בדוחק, שדין שלא להשביע לא נאמר על בבא "וכן האומר" ונמשכת רק לטוען משטה או "לא היו דברים מעולם" בלבד). (8 פרעתי.

ב. כָּל הַמּוֹדֵה בְּפָנַי שְׁנַיִם - אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר וְלוֹמֵר: 23
מְשֻׁטָּה הָיִיתִי בּוֹ, וְאֵין צָרִיף לֹאמֵר אִם הוֹדָה בְּפָנַי 24
שְׁלֹשָׁה¹⁰, אֲבָל מִחִיבִין אוֹתוֹ לִתֵּן בְּהוֹדָתוֹ פִּיּוֹ. שְׁכַל 25
הָאוֹמֵר בְּדָרְךָ הוֹדְיָה - הָרִי זֶה כְּאוֹמֵר: אַתֶּם עָדִי. 26
אֲבָל אֵין פּוֹתְבִין¹¹, אֲלֵא אִם פֶּן אֹמֵר לָהֶם: כְּתוּבוֹ 27
וְחַתְמוֹ וְחַתְּנוּ לוֹ¹². וְצָרִיכִין לְהַמְלִיף בּוֹ¹³, כְּמוֹ 28
שְׁבִאֲרָנִי¹⁴. וְכֵן אִם הוֹדָה בְּבֵית דִּין אַחַר שֶׁשְׁלַחוּ לוֹ, 29
כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר¹⁵ - הָרִי אֵלוֹ פּוֹתְבִין. וְהוּא שִׁיחֵיו בֵּית 30
דִּין מִפִּירִין¹⁶ אֶת שְׁנֵיהֶם¹⁷, כְּדִי שְׁלֵא יַעֲרִימוּ שְׁנֵיהֶם 31
לְחִיב אִישׁ אַחֵר. 32

(9 נתבאר בהלכה הקודמת. (10 שלושה הם כבית דין. (11 שטר הודאה. (12 שם כט: (13 אחר שכתבו צריכים לשאול שנית את הלווה אם למסור. (14 בפרק י"א מהלכות מלוה ולווה הלכה א. (15 בהלכה הבאה. (16 משנה בבא בתרא קסז: (17 המלוה והלווה. לא נתברר מה אפשר להערים כשאין מכירים את המלוה. ראה מה שכתבנו בזה בהלכות מלוה ולווה פרק כ"ד הלכה ג.

ג. בֵּית דִּין¹⁸ שָׁל שְׁלֹשָׁה שְׁהִיו יוֹשְׁבִין מַעֲצָמָן 33
בְּמָקוֹם הַקְּבוּעַ לָהֶן, וְכֵא הַתּוֹבֵעַ וְקָבַל לִפְנֵיהֶם¹⁹, 34
וְשְׁלַחוּ שְׁלִיחַ אֶצֶל הַנִּתְבָּע, וְכֵא וְהוֹדָה בְּפָנֵיהֶם - 35
הָרִי אֵלוֹ פּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין לְבַעַל דִּינּוֹ. אֲבָל אִם לֹא 36
הָיוּ קְבוּעִין וְלֹא שְׁלַחוּ לוֹ, אֲפִלוּ קִבְּץ אוֹתָן וְהוֹשִׁיב 37
הַשְּׁלֹשָׁה וְהוֹדָה בְּפָנֵיהֶן וְאָמַר לָהֶן: הָיוּ עָלַי דִּינִין, 38
וְכֵא אַחַר כֵּף הַתּוֹבֵעַ וְאָמַר: פְּתוּבוּ לִי הוֹדְתִי - אֵין 39
פּוֹתְבִין²⁰; שְׁמָא יִתֵּן לוֹ²¹ וְנִמְצָא זֶה תּוֹבֵעַ אוֹתוֹ 40

לשון הגמרא: אדם עשוי שלא להשביע את עצמו, ורבי חייה מוסיף: שלא להשביע את בנוי. [בפרק הבא יתבאר שלא אמרו אדם עשוי שלא להשביע את עצמו אלא כשהודה מעצמו, אבל אם תבעו חבירו והודה לו בפני עדים בנוכחות התובע - אין מקבלים טענה זו.

ח. אָף עַל פִּי שְׁהַמְטִינָן עָדִים - אֵינָה עֲדוּת, וְכֵן 1
הַמוֹדֵה מַעֲצָמוֹ וְעָדִים שׁוֹמְעִין אוֹתוֹ, וְכֵן הָאוֹמֵר 2
לְחַבְרוֹ בְּפָנַי עָדִים: מְנָה לִי בְּדָרְךָ, וְאָמַר לוֹ: הֵן - 3
בְּכָל הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, כְּשִׁיכּוּאוּ לְבֵית דִּין, 4
אוֹמְרִין לְנִתְבָּע: לָמָּה לֹא תִתֵּן מָה שִׁישׁ לוֹ אֶצְלָךָ? 5
אָמַר: אֵין לוֹ אֶצְלִי כְּלוּם - אוֹמְרִים לוֹ: וְהִלּוּא אַתָּה 6
אֲמַרְתָּ בְּפָנַי אֵלוֹ כֵּף וְכָף, או הוֹדִיתָ מַעֲצָמָךָ! אִם 7
עָמַד וְשָׁלֵם - מוֹטָב; וְאִם לֹא טָעַן - אֵין טוֹעֲנִין 8
לוֹ⁴¹. אֲבָל אִם טָעַן וְאָמַר: מְשֻׁטָּה הָיִיתִי בּוֹ, או לֹא 9
הָיוּ דְבָרִים מַעוֹלָם, או שְׁלֵא לְהַשְׁבִּיעַ אֶת עַצְמִי 10
נִתְפַּנְנִיתִי - פְּטוֹר וְנִשְׁבַּע הָסֵת, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנִי. 11

(41 אין בית-דין אומרים לתובע: הבא ראיה שלא התכוון להשטות כך (סנהדרין כט.). שם אמרו דין זה לגבי טענת משטה, ורבינו סובר שגם טענת להשביע אין טוענים לו. וב'תוספות' שם ד"ה כך, כתבו שטוענים לנתבע "שלא להשביע", שהרי בגמרא שם אמרו: "אמר רב נחמן, אדם עשוי שלא להשביע את עצמו", ולא נרמז שהנתבע טען כך. [בהגהות מיימוניות כאן אות ס כתב שדעתו כ'תוספות'. כנראה גירסא אחרת היתה לו בדברי רבינו].

יום שני ט"ז אלול ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1 מבאר דיני הודאה ("אודיאת" בלשון הגמרא), ודין נתחייב ממון או שבועה וציווהו בית דין על כך ואמרו צא תן לו או הישבע לו ויצא וחזר ואמר פרעתי או נשבעתי, ודין טוען וחוזר וטוען טענה אחרת.

א. הַמוֹדֵה בְּפָנַי שְׁנַיִם שִׁישׁ לְפָלוּנִי אֶצְלוֹ מְנָה, 12
וְאָמַר לָהֶן בְּדָרְךָ הוֹדְיָה², לֹא דָרְךָ שִׁיחָה, אָף עַל פִּי 13
שְׁלֵא אָמַר: אַתֶּם עָדִי, וְאָף עַל פִּי שְׁאֵין הַתּוֹבֵעַ עִמּוֹ 14
- הָרִי זֶה עֲדוּת³. תְּבַעוּ בְּדִין, אִם אָמַר: לֹא הָיוּ 15
דְבָרִים מַעוֹלָם - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ⁴, וּמְשַׁלֵּם עַל פִּיהֶם. 16
וְאִם הָיָה עַד אַחַד - נִשְׁבַּע⁵. הוֹאִיל וְאָמַר דְּרָךְ 17
הוֹדְיָה⁶. טָעַן כְּשִׁבְאוּ אֵלוֹ הַעֲדִים וְאָמַר: שְׁלֵא 18
לְהַשְׁבִּיעַ אֶת עַצְמִי הוֹדְתִי - נֶאֱמַן וְנִשְׁבַּע הָסֵת. וְאִם 19
כְּשֶׁהוֹדָה בְּפָנֵיהֶם הָיָה הַתּוֹבֵעַ עִמּוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְטָעַן 20
לוֹמֵר: כְּדִי לְהִרְאוֹת שְׁאֵינִי עֹשֶׂיר הוֹדְתִי⁷; אֲבָל אִם 21
טָעַן שְׁנַתְּנִי⁸ - נֶאֱמַן וְנִשְׁבַּע הָסֵת. 22

(2 כגון, שאמר הריני מודה בפניכם. (3 כשאמר אתם עדי אין אומרים שמא אינם זוכרים כראוי, מפני שזה הטיל עליהם להעיד (ראה פרק ו הלכה ו). (4 ואינו נאמן לומר משטה הייתי כך. (5 לפי הכלל, שכל מקום ששניים מחייבים ממון - אחד מחייבו שבועה (והרז"ה בהמאור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

31) בפרק י"א מהלכות מלוה ולווה הלכה א. (32) גובה מן הלקוחות ואין הלווה נאמן לומר פרעתי. (33) למלוה, שהרי השטר אינו מוסיף למלוה זכות יתירה. (34) בהלכה ג. (35) הודיעו לו את הדין, אבל לא ציוו עליו בפירוש לשלם. (36) וקיבל עליו את הדין (רי"ף). (37) אחר שחוייבתי בבית הדין. (38) כרב זביד בבבא מציעא יז. (39) ואין הנתבע עימו. (40) וכן פסק הרי"ף כאן. (41) בגמרא שם אמר רב יוחנן: "היה חייב לחבירו שבועה בבית דין ואמר נשבעתי, והעדים מעידים אותו שלא נשבע, וחזר ואמר נשבעתי (אחר שהוכחש על ידי העדים) - הוחזק כפרן לאותה שבועה וחייב להישבע (בפני עדים). במימרא זו דייק הרי"ף (בהלכותיו שם) שאם לא הוחזק כפרן לאותה שבועה - נאמן. (42) בנימוקי יוסף כאן כתב בשם רב האי גאון שהמדובר במחוייב שבועת היסת, אבל במחוייב שבועת התורה, כגון מודה במקצת, משיביעים אותו היסת שנשבע שבועת התורה. וכן דעת הרמב"ם והרשב"א. וכתב עוד שם שכל זה נאמר בנשבעים ונפטרים, אבל נשבעים ונוטלים - צריכים להביא ראיה שנשבעו. (43) מבואר בתחילת ההערה הקודמת.

ו. שְׁנַיִם⁴⁴ שָׂבְאוּ לְדִין, וְנִתְחַבַּב הָאֶחָד לְשָׁנִי, וְאָמְרוּ לֹא⁴⁵: יָצָא וְתָן לוֹ, וְיִצְאָ, וְחִזַּר וְאָמַר: פְּרַעְתִּי, וְעֵדִים מְעִידִים אוֹתוֹ שֶׁלֹּא פָּרַעְו⁴⁶ - הַחֲזוֹק כִּפְּרָן לְאוֹתוֹ מְמוּן⁴⁷. אָמְרוּ לוֹ: חַיֵּב אַתָּה לְתָן לֹא⁴⁸, וְיִצְאָ, וְחִזַּר וְאָמַר: פְּרַעְתִּי, וְעֵדִים מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא פָּרַעְו - לֹא הַחֲזוֹק כִּפְּרָן; שְׁוָה נִשְׁמַט מֵהֵן⁴⁹ עַד שֶׁיִּחְקְרוּ דִּינוֹ⁵⁰. לְפִיכָּךְ, אִם חִזַּר פְּעַם אַחֲרַת וְטָעַן שֶׁפָּרַעְו זֶה הַמְּמוּן שֶׁנִּתְחַבַּב בּוֹ כִּפְּרָנִיָּה, וְלֹא הָיוּ שָׁם עֵדִים שֶׁמְכַחֲשִׁין אוֹתוֹ פְּעַם שְׁנִיָּה - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת שֶׁפָּרַעְו, וְנִפְטָר. לְפִיכָּךְ הָיוּ בְּקִיָּא הַדַּעַת שֶׁבִּסְפָּרְד, כְּשִׁוְיָדָה הַלֵּוֶה אוֹ כְּשִׁוְיָתְחַיֵּב שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין, אוֹמֵר לוֹ כִּפְּרָנִי בֵּית דִּין: הָיוּ עָלַי עֵדִים שֶׁלֹּא יִפְרַעְנִי אוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁבַּע לִי אֶלָּא כִּפְּרָנִי עֵדִים⁵¹.

(44) גמרא שם. (45) בית הדין לנתבע. (46) מעידים, שלא זוהי ידם מתחת יד התובע או הנתבע ולא ראו שפרע. (47) ואינו נאמן לומר פרעתי אחר שנתחייבתי שנית על ידי בית דין. (48) הודיעוהו את הדין ולא אמרו בלשון ציווי: תן לו. (49) כוונתו להשתמט ולדחות את הפירעון לפי שעה. (50) ימשיכו לעסוק במשפט זה, הואיל ולא הטילו עליו צו החלטתי, ואולי יזכוהו. (51) רבינו לשיטתו (בהלכות מלוה ולווה פרק ט"ו הלכה א), שאפילו לאחר מתן מעות מועיל תנאו של המלוה, שלא יפרע אלא בעדים (ראה הערות שם).

ז. מִי שֶׁהוֹדָה⁵² בְּבֵית דִּין: שְׁאֲנִי חַיֵּב לְזֶה הַתּוֹבֵעַ מִנֶּה, וְאַחַר כֵּן אָמַר: נִזְכַּרְתִּי שֶׁפָּרַעְתִּי לוֹ חוֹבוֹ זֶה שֶׁהוֹדֵיתִי בּוֹ, וְהָרִי עֵדִים - הָרִי זֶה עֵדוֹת מוֹעֵלָת וְעוֹשִׁין עַל פִּיהֶם⁵³; שֶׁהָרִי לֹא הִכְחִישׁ עֲדוּיָו⁵⁴, וְאִינוֹ כְּאוֹמֵר: לֹא לְוִיתִי מְעוֹלָם⁵⁵.

(52) לא נמצא מקור מפורש בגמרא לדין זה, וסברת עצמו

1 בְּשִׁטְרָה²². בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים? בְּמִטְלָטְלִין; אֲבָל²³ 2 אִם הוֹדָה בְּקִרְקָעוֹת²⁴, אֲפִלּוּ בְּפָנֵי שְׁנַיִם, אָף עַל פִּי 3 שֶׁלֹּא קָנּוּ מִיָּדוֹ וְלֹא אָמַר לָהֶם: כְּתַבּוּ וְתָנוּ - הָרִי 4 אֵילוֹ פּוֹתְבִים וְנִתְנִין; שְׁאִין כְּפֶאֱן לְחַשׁ שְׁמָא יִתֵּן לוֹ 5 וְנִמְצָא תּוֹבְעוֹ פְּעַם שְׁנִיָּה²⁵.

(18) סנהדרין שם. (19) התלונן שהלווה לפלוני כסף ואינו משלם. (20) כמר בר רב אשי שם. וכן פסק הרי"ף שם והוסיף, שזו היא גם דעת רב האי גאון. וכן כתבו בתוספות שם דיבור המתחיל מר בשם רבינו חננאל. (בפירושו של רבינו חננאל הנדפס בגמרות שלנו כתוב: "ולית הלכתא כמר בר רב אשי (ואין הלכה כמר בר רב אשי)" ובהגהה שם: "ואולי טעות סופר היא, וצריך להיות וקיימא לן כמר בר רב אשי"). (21) שמא ישלם לו הלווה שלא בעדים. (22) ולא יהיה הלווה נאמן לטעון פרעתי, אבל כשהודה בפני בית דין, יש להודאה זו תוקף שטר ואפילו לא יכתבו אינו נאמן לטעון פרעתי, ולפיכך אין הלווה מפסיד כלום על ידי הכתיבה. (23) שם. (24) היה מוחזק בקרקע והודה לתובע שקרקע זה הוא רכושו של התובע (רש"י שם). (25) שהרי תבעו חלקת שדה מסויימת.

ד. שֶׁטַר הוֹדָיָה²⁶ שִׁיִּצְאָ²⁷, וְלֹא הָיָה כְּתוּב בּוֹ: אָמַר לָנוּ כְּתַבּוּ וְחִתְּמוּ וְתָנוּ לוֹ - הָרִי זֶה כְּשֶׁר; שִׁחְזָקָה הִיא, שֶׁאֵלּוּ לֹא אָמַר לָהֶם: כְּתַבּוּ וְחִתְּמוּ וְתָנוּ - לֹא הָיוּ נִוְתְּנִין. הָיָה כְּתוּב בְּשִׁטְרָה: הוֹדָה פְּלוֹנִי כִּפְּרָנִי בֵּית דִּין, אִם אֵין כְּתוּב בּוֹ שֶׁהָיוּ שְׁלֵשָׁה, אוֹ דְּבָרִים שֶׁשׁוּמְעִין מִכְּפֶלֶן²⁸ שֶׁהָיוּ שְׁלֵשָׁה - חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא שְׁנַיִם הָיוּ, וְטָעוּ וְדָמוּ שֶׁהוֹדָיָה בְּשְׁנַיִם הוֹדָיָה בְּבֵית דִּין²⁹, וְלְפִיכָּךְ אֵין דְּנִין בּוֹ דִּין שִׁטְרָה³⁰.

(26) שם. (27) מתחת יד המלוה וכתוב בו שההודאה הייתה בפני בית דין. (28) שיש להבין מהם. (29) במסקנא שם (ל): "חיישינן לבית דין טועין". (30) אין גובים בו הלקוחות ונאמן הלווה לטעון - פרעתי.

ה. כְּכַר בְּאַרְנוֹ³¹, שֶׁהוֹדָיָה בְּבֵית דִּין אוֹ עֲדוֹת בְּבֵית דִּין - כְּמַלְוָה הַתּוֹבֵעַ בְּשִׁטְרָה³², וְלְפִיכָּךְ פּוֹתְבִין וְנִוְתְּנִין לְבַעַל דִּינוֹ³³. בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים? בְּשֶׁלֹּא קָבַל אֶת הַדִּין עַד שֶׁשָּׁלְחוּ וְהִבִּיאוּהוּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ³⁴; אֲבָל שְׁנַיִם שָׂבְאוּ לְדִין, וְתַבַּע אֶחָד מֵהֵן אֶת חִבְרוֹ וְאָמַר: מִנֶּה לִי בִּידְךָ, וְאָמַר לוֹ הַתּוֹבֵעַ: הֵן יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי, בֵּין שֶׁאָמְרוּ הַדְּנִין: חַיֵּב אַתָּה לְתָן לֹא³⁵, בֵּין שֶׁאָמְרוּ: יָצָא תָן לוֹ, וְיִצְאָ³⁶ וְאָמַר: פְּרַעְתִּי³⁷ - נִאֲמָן³⁸, וְיִשְׁבַּע הַסֵּת שֶׁפָּרַעְו. לְפִיכָּךְ, אִם הַתּוֹבֵעַ חִזַּר לְדִינָם³⁹ וְאָמַר: כְּתַבּוּ לִי הוֹדֵיתִי - אֵין פּוֹתְבִין לוֹ, שְׁמָא פָּרַעְו⁴⁰. וְכֵן⁴¹ מִי שֶׁנִּתְחַבַּב שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין, וְיִצְאָ וְאָמַר: נִשְׁבַּעְתִּי - נִאֲמָן, וְאֵין מְשִׁבְעִין אוֹתוֹ וְנִשְׁבַּע⁴². הָיוּ הָעֵדִים⁴³ מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא נִשְׁבַּע - הַחֲזוֹק כִּפְּרָן לְאוֹתָהּ שְׁבוּעָה, וְאִינוֹ נִאֲמָן לְעוֹלָם לִוְמַר נִשְׁבַּעְתִּי, עַד שִׁוְיָדָה לוֹ פְּעַל דִּינוֹ אוֹ יְבִיא עֵדִים שֶׁנִּשְׁבַּע בְּפָנֵיהֶם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ט"ז אלול - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען פה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 על פי שהביא התובע עדים שהמטלטלין הללו
16 ידועין לו. פיצד? פגד זה או כלי זה שבנדף או
17 שבתוף ביתך שלי הוא, או הפקדתיהו אצלך או
18 השאלתיהו לך, והרי העדים שהן ידועין אותו
19 מקדם ברשותי, והנתבע אומר: לא פי, אלא אתה
20 מכרתו לי או נתתו לי במתנה - הרי זה הנתבע
21 נשבע הסת ונפטר.⁵

(2 שבועות מז: (3 ידוע הדבר שהם שלו. (4 או טען
השאלתיהו. (5 בהלכות הבאות תבארנה כמה הגבלות
לדין זה.

22 ב. טען שהוא משכון בידו - יכול לטען עד פדי
23 דמיו,⁷ ונשבע בנקיטת חפץ ונוטל, כמו שבארנו.⁸

(6 המחזיק בחפץ. (7 שוויו של המשכון. (8 בפ"ג
מהל' מלוה ולוה ה"ג, שהמחזיק במשכון נשבע כעין של
תורה, ונוטל ב'מיגו' שיכול לטעון: לקוח הוא בידי. ולמה
אין פוטרים אותו משבועה חמורה ב'מיגו' זה עצמו וישבע
היסת? ביאר רבינו שם שאין אומרים 'מיגו' לפטור משבועה
אלא לפטרו ממון, היינו מהחזרת המשכון.

24 ג. כמה דברים אמורים? בדברים שאינן עשויין
25 להשאיל ולהשפיר, כגון בגדים ופרות וכלי תשמיש
26 הפית ודברים של סחורה וכיוצא בהן; אבל דברים
27 העשויין להשאיל ולהשפיר, אף על פי שהן תחת
28 ידו של זה, ואף על פי שלא השאילו כלי זה ולא
29 השפירו לו בעדים - הרי הן בחזקת בעליהן.¹⁰
30 פיצד? ראובן שהיה לו כלי העשוי להשאיל
31 ולהשפיר, ויש לו עדים שהוא ידוע לו, והרי אותו
32 הפלי תחת יד שמעון, וראובן טוען שהוא שאול או
33 שכור, ושמעון טוען: אתה מכרתו לי, אתה נתתו
34 לי במתנה, אתה משפנתו בדי - אינו נאמן;¹¹ אלא
35 ראובן נוטל פליו, ונשבע הסת על טענת שמעון.
36 ואפלו מת שמעון - הרי ראובן נוטל פליו.¹² והורו
37 הגאונים: שישבע הסת,¹³ שטוענין ליו"ש.

(9 שם. (10 כדעת הרי"ף שם ב'שער השביעי', והסתמך
על מה ששלח רב הונא בר אבין (גמרא שם): "דברים
העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי - אינו
נאמן". (11 שהרי העדים מעידים שהם של התובע, ואין
לסמוך על החזקה האמורה בראש הלכה זו, מפני
שמתקבלת על הדעת טענתו של התובע שהשאיל או
השכיר. ומה שאמרו (בבא־בטרא מה.): "אומן אין לו
חזקה" אבל אחר יש לו חזקה, מדובר כשאין לתובע עדים
שראו כלי זה ביד הנתבע, ולפיכך נאמן ב'מיגו' שיכול
לטעון להד"ם (הגהות מיימוניות כאן אות א). (12 שם:
"רבא אפיק מיתמא זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא (הוציא
מידי יתומים זוג מספרים של עושי סרבל (ראה ה"י) וספר
אגדה) בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר". (13 אף-
על-פי שאין היורש טוען לקוחים הם בידי המוריש. לקמן
פ"ט ה"ה כותב רבינו, שאין דעתו נוטה לזה (ראה שם).

היא (מגיד משנה). (53 ואין אנו אומרים בזה הודאת בעל
דין כמאה עדים דמי. (54 שהרי חזר בו לפני שהעידו
העדים. (55 ובאו עדים שלוה ופרע שאמרנו בפרק
הקודם הלכה ו, שהאומר לא לוויית כאומר לא פרעתי וחייב
לשלם. [רבים ראו בדין זה סתירה לדברי עצמו (בפרק י"ד
מהלכות מלוה ולוה הלכה ד) באומר פרעתי מחצה ועדים
מעידים שפרעו כולו, שפסק שם שישבע כמודה במקצת,
ולמה לא יחזור בו ויטעון פרעתי כולו כדברי העדים?
בשלמא כשהכחיש ואמר לא היו דברים מעולם - אינו נאמן
לומר פרעתי משום שהחזק כפרן (ראה פרק ו הלכה ו) אבל
כשטוען פרעתי מחצה הרי לא החזק כפרן? במגיד משנה
מתרץ, שם המדובר כשהלווה עומד בטענתו, שפרע רק
מחצה].

1 ח. י"ש⁶ לטוען⁵⁷ בבית דין לחזר ולטען טענה אחרת
2 להכחיש הטענה הראשונה, וסומכין על טענתו
3 האחרונה. ואף על פי שלא נתן אמתלא⁵⁸ לטענה
4 הראשונה⁵⁹. ואף על פי שיש אמתלא בבית דין וחזר - יש
5 לו לחזר ולטען ולהפך כל הטענות שירצה, עד
6 שיבואו עדים. אבל מאחר שיבואו עדים ויכחישו
7 טענתו האחרונה שסמך עליה - אינו יכול להשיאו⁶⁰
8 לטענה אחרת, אלא אם כן נתן אמתלא לטענה
9 שסמך עליה⁶¹, ויש במשמעה⁶² כמו שהשיא בזאת
10 הטענה האחרת. והוא שלא יצא מבית דין; אבל אם
11 יצא מבית דין - אינו יכול לחזר ולטען אחר שבאו
12 עדים; שמה אנשים רעים למדוהו טענות של
13 שקר⁶³. וכן כל פיוצא בזה.

(56 רשאי. (57 בבא בתרא לא. (58 הסבר למה טען
תחילה טענה אחרת. [=אמתלא - אמת לא]. (59 בגמרא
שם המדובר כשנתן אמתלא. וברי"ף שם כתב בפירוש:
"והוא דיהיב אמתלא לטענתיה". אולם רבינו מפרש, שאין
צורך באמתלא, אלא כשבאו עדים והכחישו טענתו
הראשונה כמו במעשה שהובא בגמרא שם, אבל כל זמן
שלא הוכחשה טענתו הראשונה על ידי עדים יכול לחזור
בו מטענתו. וכתב בנימוקי יוסף שם, ששיטת רבינו זהה עם
דעת רבו הרי"ם מיגאש, שכל ההגבלות שנאמרו בגמרא שם,
נאמרו רק כשהוכחשה טענתו על ידי עדים. (60 פירוש,
להפנותו (ראה משנה עבודה זרה כט: "השיאו לדבר אחר"
ותוספות שם לד: דיבור המתחיל השיאו). (61 כרי"ף
שהבאנו למעלה. (62 של הטענה הקודמת. במעשה
בגמרא שם טען אחד שדה זו של אבותי היא, ובאו עדים
שהיא רכושם של אבות בעל דינו, ופירש הראשון, שהתכוון
לומר: אני בטוח כל כך בבעלותי על שדה זו כאילו ירשתי
אותה מאבותי.
(63 גמרא שם.

פרק שמיני

(1 מבאר דיני חזקה במטלטלין העשויים להשאיל ולהשכיר
ושאינם עשויים לכך.

14 א. כל המטלטלין² בחזקת זה שהן תחת ידו, אף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למכור כליו. רבינו מדגיש כאן את ההבדל בין טוען מפלוני קניתי, לבין טוען: אתה מכרת לי. בטענת קניה מאחרים, יחזיר לתובע את הכלים ויקבל חזרה הדמים ששילם, שהרי ידוע הדבר שנגנבו כלים מהתובע, ומתקבל על הדעת שזה קנה מיד הגנב, ואולי לא ידע שהכלים גנובים. אבל כשטוען אתה מכרת לי, ואף-על-פי שהתובע אינו רגיל למכור כליו - הרי זה נאמן. (מגיד-משנה). [מדברי רבינו משמע, שבדברים העשויים להשאיל ולהשכיר - אינו נאמן לומר מכרת לי, כשזה טוען: נגנבו. ויש לעיין בזה, מה הוא ההבדל בין עשויים לבין אינם עשויים, כשהתובע טוען: גנובים? (ראה למעלה הערה יט בלא יצא שם גניבה). ואולי התובע נאמן ב'מיגו', שיכול לטעון: השאלתי או השכרתי לך. וצ"ע]. (28) לא טען כך, אלא אמר. (29) ואינו נפטר בשבועת היסת הקלה, ב'מיגו' שיכול לטעון: לקוחים בידי. נתבארה כבר כמה פעמים שיטת רבינו, שאין אומרים 'מיגו' לפטור משבועה אלא לפטור מממן.

ז. מי שהיו בידו³⁰ דברים העשויין להשאיל ולהשפיר, אף על פי שהודה ואמר לו: יודע אני שהם שלי³¹, אכל פלוני מקרם לי או נתנם לי במתנה - אין מוציאין אותן מידו³². אפלו הביא זה עדים שהיו ידועין לו. שאדם עשוי למכור את פלוני³³.

(30) בהלכה זו מדובר, כשלא יצא לו שם גניבה, והתובע אינו טוען השאלתים או השכרתים לך, אלא נגנבו. ואפילו טוען השאלתים לאדם אחר, הרי זה כטוען גנובים, שהמוכר כלי שאול בידו - כאילו גנבו. (31) שהיו שלך. (32) נתבאר למעלה, שאחזוקי אינשי בגנבי - לא מחזיקין. (33) מלשונו משמע, שכל אדם עשוי למכור כליו, ובכל הדינים שבפרק זה לא הבדיל אף פעם בין אדם העשוי למכור כליו ובין אדם שאינו עשוי לכך, אולם בשבועות מו: בדין יצא וכלים טמונים תחת כנפיו, הבדילו בין שני אלה. וכן פסק רבינו (לקמן פ"ט ה"ג). וקשה להסביר למה לא אמרו הבדל זה בדינים שבפרק שלפנינו (ראה ראב"ד ומגיד-משנה).

ח. טען זה עליו ואמר: שאני השפרתים לך או השאלתים לך³⁴ - מוציאין אותן מידו³⁵. ואם היו מדברים שאינן עשויין להשאיל ולהשפיר - הרי זה³⁶ נשבע הסת שלא השאל לו ולא השפיר לו, אלא מפלוני לקח, ויעמיד פלוני בידו³⁷.

(34) הלכה זו היא המשך ההלכה שלפניה, ומדובר בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר, והנתבע מודה שהכלים היו של התובע - וטוען שקנאם מאדם אחר. (35) זה פשוט, וכל-שכן הוא, מטוען: ממך קניתיים שבהלכה ג. (36) הנתבע. (37) כמו בטוען אתה מכרתם לי.

ט. אל תטעה בין דברים העשויין להשאיל ולהשפיר לדברים שדרכן להשאיל ולהשפיר³⁸, כמו שטעו רבים וגדולים. שכל הדברים ראויין להשאיל ודרכן להשאיל, אפלו חלוקו של אדם ומצעו

ד. כמה דברים אמורים¹⁴ פשהיה פלי זה נראה ועמד¹⁵ ביד שמעון; אבל אם ראובן טען ואמר לשמעון: פלוני יש לי בידך ושכור הוא, הוציאו אלי, והרי יש לי עדים שהוא ידוע לי, ואמר לו שמעון: אתה מכרתו לי, אתה נתתו לי במתנה - נאמן, ונשבע שמעון הסת ונפטר. מתוך שיכול לומר: לא היו דברים מעולם¹⁶ ואין בדין פלוני¹⁷, נאמן לומר: שישנו אצלי ואתה מכרתו לי.

(14) בבא-בטרא מה: (15) ראו עדים אותו עכשיו. (16) לא שאלתי ולא שכרתי. (17) שאלתי והחזרתי. לקמן פ"ט ה"ב כתב רבינו בפירושו, שאפילו אומן נאמן לטעון קניתי, ב'מיגו' של החזרתי.

ה. אין¹⁸ כל הדברים האלו אמורים אלא שהיה בעל הפלי טוען: אני הפקדתי אצלך או השאלתיהו אצלך; אבל אם טען: שפלי זה היה שלי ונגנב או אבד או נגזל, והביא עדים שהוא ידוע לו, וזה שתחת ידו אומר: איני יודע¹⁹, אכל אחרים מכרוהו לי או נתנוהו לי במתנה, אף על פי שהוא מדברים שעשויין להשאיל ולהשפיר - מעמידין אותו ביד זה שהוא בידו²⁰, ואינו נשבע פלל, שהרי אין לו טועין²¹.

(18) משנה בבא-קמא קיד: (19) אם נגנבו ממך כלים אלה. (20) ואפילו אם התובע טוען השאלתים או השכרתים לאחר והוא מכרם לך, ואפילו כשאינו עשוי למכור כליו. ונימקו העיקרי של דין זה מבואר ברי"ף שבועות ראש פ"ז בשער הששי: "אחזוקי אינשי בגנבי - לא מחזיקין (אין אנו מחזיקים אנשים כגנבים)", וכל זמן שאין הוכחה שיר גנב באמצע - אין מקבלים טענת גניבה. (21) טענתו של התובע אינה נוגעת לזה שהכלים בידו, שהרי הוא מודה שלא השאילם ולא השכירם לו, וטענת גניבה אינה מתקבלת (ראה מגיד-משנה ולחם-משנה).

ו. יצא לבעלים הראשונים חזקה מפליהן שנגנבו²² - ישבע זה²³ בנקיטת חפצין²⁴ כמה הוציא ויטל²⁵, ויחזר הפלי לבעלים הראשונים, כמו שבארנו בהלכות גנבה²⁶. טען: אתה מכרתו לי או נתתו לי במתנה, אף על פי שישנו לו שם גנבה, אם לא היה מדברים העשויין להשאיל ולהשפיר²⁷ - הרי זה נשבע הסת, ויעמד הפלי בידו. מכאן אתה למד לכל מי שיש לו משלטין בידו, אף על פי שיכול לומר: שלקוחיין הן בדי, וישבע הסת ויפטר, אם אמר²⁸: שלך הן, אבל חייב אתה לי כך וכך - ישבע בנקיטת חפצין²⁹ ואחר כך יטל, בדין כל הנשבעין ונוטלין.

(22) ידוע הדבר שנגנבו כלים של התובע, והנתבע טוען: אדם אחר מכר לי הכלים שאתה תובע אותם. (23) הנתבע. (24) ככל נשבע ונוטל. (25) התובע יחזיר לו הדמים שהוציא. (26) פ"ה ה"ב. (27) ואפילו כשאינו עשוי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ויש לומר שארבעת עניינים אלו הם ארבעה שלבים בהשגת השכל:

א. עוד לפני שאדם ניגש לברר עניין שכלי, הוא כבר מרגיש ש"מונח" כאן עניין חשוב - "עיקר גדול בדיון".

ב. כאשר מתחיל להתבונן בשכלו, יתכן שתעלה בשכלו סברא הפוכה "דבר של טעם" וככל שיאריך להתבונן בשכלו יעלו אצלו עוד סברות.

ג. לאחרי אריכות השקלא וטריא, מגיע לבירור מסקנת הענין - "ברור הוא למוצאי הדעת" - שנעשה על ידי כח הדעת שבשכלו.

ד. מסקנתו מקבלת תוקף גדול עד ששום דבר לא יוכל להזיזו ממקומו, ועל-דרך-זה גם בקיום הדברים בפועל - "ולא ילוז".

ומכיוון שכתב ארבעת עניינים אלה בדיון הנ"ל משמע שדיון זה נתקבל והונח אצלו בשכלו בכל התוקף ככל ארבעת פרטיו.

ועל-פי-זה מתורצת קושיית המגיד משנה' שם, מהו המקור לדברי הרמב"ם "ולולי שנתברר לו בעדים" שהרי למסקנת הגמרא שם לא ברור כלל שצריך להיות "נתברר לו בעדים" ומדוע פסק זאת הרמב"ם להלכה.

אלא, שכל הנ"ל התברר בשכלו של הרמב"ם בתוקף הכי גדול עד שאינו צריך להביא ראיה על כך מהגמרא, ובלשון הידוע "למה לי קרא, סברא היא". ומה שמצינו מקומות שכתב "יראה לי" שם מראה הלשון על חלישות בתוקף ההנחה בשכל, מה-שאי-כן כאן שהדבר פשוט כ"כ עד שאין צורך במקור.

במסקנת השכל יתכנו שני אופנים, האחד מלמטה למעלה שבדרך של פלפול ושקלא וטריא מגיע האדם למסקנה מסוימת. והשני מלמעלה למטה שמלכתחילה הונח הדבר בשכלו ורק אח"כ נמשך להבנת שכלו, ובאופן זה גם אם לא ימצא תשובות לכל השאלות שישאל על הבנתו אין זה משנה מאומה בתוקף דעתו על נכונות סברתו, על-דרך שמצינו בגמרא ש"שתיק רב" כיון שלא היו לו תשובות על השאלות ששאלוהו ובכל זאת לא חזר בו מסברתו.

לכן האריך הרמב"ם כל כך בלשונו כדי להדגיש עד כמה מונח הדבר בשכלו, ולאידך כל הקושיות שבעולם לא ישנו את דעתו בעניין זה.

הסדר הנ"ל בהבנת השכל קשור גם למבואר בתחילת וסיום ספר הרמב"ם בענין ידיעת אלקות, תחילת הספר היא: "לידע שיש שם מצוי ראשון" ידיעה שכלית שממנה האדם בא לאהבתו ויראתו ית', כי הלימוד בספרו בא אחרי הלימוד בתורה שבכתב, ופשוט שאין צורך לדבר אודות ענין האמונה. אבל רצונו של הקב"ה הוא שתהיה גם ידיעה

1 ומטתו ראויין להשאיל; אבל דברים העשויין
2 להשאיל ולהשפיר הם הפלים שבני אותה מדינה
3 עושין אותן מתחלת עשייתן כדי להשאילן
4 ולהשפירן ולטל שפירן³⁹, והרי הן לבעליהן. כמו
5 קרקע, שאוכל פרותיה והגוף קיים, כך אלו הפלים
6 עקר עשייתן כדי להנות בשפירן. כגון היורות
7 הגדולות של נחשת שמבשלין בהן בבית
8 המשתאות, וכגון פלי נחשת הטוח בזהב ששוכרין
9 אותו לפלה להתקשט בו. שעשית אלו הפלים אינן
10 למכירת עצמן, ולא להשתמש בהן בעל הבית
11 בביתו, אלא להשאילן לאחרים כדי להנות כנגדן,
12 או להשפירן ולטל שפירן. וכן אם היה לאדם משאר
13 הפלים, ויש לו עדים שהוא משפירו תמיד
14 ומשאילו, והחזק לו שהוא להשאיל ולהשפיר -
15 הרי הן כפלים העשויין להשאיל ולהשפיר.

38) אל תחשוב שכוונת המשפט: "עשויים להשאיל ולהשפיר" היא - דרכם להשאיל ולהשפיר. (39) דברי רבינו ברורים, ואינם צריכים ביאור נוסף.

16 י. וכלי שהפסדו מרבה משפיר, ובני אדם מקפידין
17 עליו⁴⁰ שלא ישאלוהו - הרי הוא כחזקת שאינו
18 עשוי להשאיל ולהשפיר, כגון ספין של שחיטה.
19 לפיכך, אפלו באו בני אדם והעידו שהשאילו או
20 השפירו זה⁴¹ - אין מבשלין בהן חזקתן⁴², אלא הרי
21 הן ככל הפלים⁴³. ראיה לדברינו⁴⁴: שהרי רבא
22 הוציא⁴⁵ זוג שעושין בו הסרבל⁴⁶ וספר הגדה
23 בדברים העשויין להשאיל ולהשפיר⁴⁷, ולולי
24 שנתברר לו בעדים שהן מדברים העשויים להשאיל
25 לא הוציא מתחת ידי תומים. הא שאר הזוגות
26 ושאר הספרים - אינן ככלל דין זה, אף על פי שהן
27 ראויין להשאיל ולהשפיר. ודבר זה עקר גדול בדיון,
28 והוא דבר של טעם שראוי לסמך עליו ולדון בו,
29 וברור הוא למוצאי דעת, וראוי להיין לשום אותו
30 לנגד עיניו ולא ילוז.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ודבר זה עיקר גדול בדיון... כו".

וצריך להבין לשונו, שהרי אין דרכו להאריך ולהפליג כ"כ בחשיבותו של כלל מסוים ולמנות בו ארבעה עניינים: "עיקר גדול בדיון" "דבר של טעם" "ברור הוא למוצאי הדעת" "ולא ילוז", והגם שמצינו כללים שמדגיש חשיבותם לא מצינו אריכות כזו וביאור ארבעה עניינים, ובפרט שכתב את חיבורו "בלשון קצרה" ובתכלית הדיוק. וביותר תמוה מדוע לא התעכבו המפרשים לבאר את לשונו זו שאין לה שום מראה-מקום בש"ס.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 גְּאוּנִים⁵ שָׁדְנוּ: אָף עַל פִּי שְׁלֹא הִבִּיא בַעַל הַבַּיִת
11 עֲדִים שְׂזָה הַכֹּלִי שְׁלוֹ, הוֹאִיל וְרָאָה כְּלוֹ בְּיַד הָאֶמֶן,
12 וְהָרִי הָאֶמֶן מוֹדָה לוֹ שֶׁהִזָּה שְׁלוֹ וּמָכְרוּ לוֹ - נֶאֱמַר.
13 אֲבָל אִם אָמַר: לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוּלָם, וְשָׁלִי הוּא
14 הַכֹּלִי - נֶאֱמַר הָאֶמֶן וְנִשְׁבַּע הַסֵּת. וְאִם הִבִּיא בַעַל
15 הַבַּיִת עֲדִים שְׂהַכִּלִּי הִזָּה יָדוּעַ לוֹ - אֵין הָאֶמֶן נֶאֱמַר.
16 וְדִין זֶה⁸ פְּלֵא הוּא בְּעֵינָיו.

(2) משנה בבא-בבא רבא. וסוגיית הגמרא שם מה ומו.
(3) שהרי גם כלים כאלה נמסרים לידי האומן לתיקון.
(4) כמו בעשויים להשאיל ולהשכיר בשאינו אומן (למעלה פ"ח ה"ג). ודווקא כשהביא עדים שכלים אלה הם שלו, אבל כשאין לו עדים שהכלי שלו - האומן נאמן לומר אתה מכרתו לי, ב'מיגו' שיכול לטעון הכלי הזה שלי הוא ולא קיבלתיו בכלל מידך. [על-פי דעת רבו הר"י מיגוש].
(5) הרי"ף בהלכותיו בבא-בבא רבא שם. (6) בעל הכלי, שאין אומן נאמן אפילו ב'מיגו', כשהוא מודה שהכלי בא לידי מהתובע. (7) לא מסרת לידי בכלל את הכלי הזה. (8) שבעל הכלי נאמן אפילו כשלא הביא עדים שהכלי שלו. (9) למה לא נאמן לאומן ב'מיגו' של טענת להר"ם. כשהתובע מביא עדים שהכלי הוא שלו - מעמידים אותו בחזקת בעליו הראשונים, כמו בעשויים להשאיל ולהשכיר בשאינו אומן, ששלח רב הונא בר אבין שמוציאים מידו, משום שיש שני נימוקים לזכותו של בעל הכלי: א. ברור שהכלי היה שלו; ב. עשוי להשאיל ולהשכיר, והרי באומן כל דבר נידון כעשוי להשאיל ולהשכיר, אבל כשאין עדים שהכלי הוא של התובע, אין לומר שהכלי בחזקתו, ומשום זה יש להאמין לאומן ב'מיגו'.

17 ב. לֹא רָאָה הַכֹּלִי בְּיַד הָאֶמֶן, אֲלֵא טָעַן וְאָמַר: כֹּלִי
18 פְּלוּנִי נִתְּתִי לוֹ לְתַקֵּן, וְהָאֶמֶן אוֹמַר: תְּזַרְתָּ וּמָכְרָתָּ
19 אוֹ נִתְּתָה לִי - הָאֶמֶן נִשְׁבַּע הַסֵּת וְנִפְטָר, מִתּוֹךְ שִׁיכּוֹל
20 לוֹמַר: לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוּלָם¹⁰. וְאֶפְלוּ מְסֻרָה לְתַקֵּן
21 בְּעֲדִים - הָאֶמֶן נֶאֱמַר, מִתּוֹךְ שִׁיכּוֹל לוֹמַר: הַחֲזַרְתִּי;
22 שֶׁהַמִּפְקִיד אֶצֶל חֲבֵרוֹ בְּעֲדִים - אֵינוֹ צָרִיף לְהַחֲזִיר
23 לוֹ בְּעֲדִים¹¹. לְפִיכֶן נִשְׁבַּע הָאֶמֶן הַסֵּת וְנִפְטָר, וְאֵין
24 מְחַיְבִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיאַת הַכֹּלִי. וְאִם הוֹצִיאָהּ, הוֹאִיל
25 וְנִרְאָה - הָרִי בַעַל הַבַּיִת מְבִיא עֲדִים שֶׁהוּא שְׁלוֹ
26 וְנוֹטְלוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁמָּסְרוּ לוֹ בְּלֹא עֲדִים, כְּמוֹ
27 שֶׁבְּאַרְנָה¹². לְפִיכֶן, אִם טָעַן הָאֶמֶן וְאָמַר: שְׂתִים
28 קִצְצִית לִי בְּשִׁכְרִי¹³, וּבַעַל הַבַּיִת אוֹמַר: לֹא קִצְצִיתִי
29 לָךְ אֲלֵא אַחַת, אִם הָיָה הַכֹּלִי נִרְאָה בְּפָנֵיהֶם¹⁴ -
30 הוֹאִיל וְהָאֶמֶן אֵין לוֹ בּוֹ חִזְקָה וְאֵינוֹ זְכוּל לְטַעֵן
31 שֶׁהוּא לְקוֹחַ בְּיָדוֹ, הָרִי בַעַל הַבַּיִת נִשְׁבַּע בְּנִקְיִטַת
32 חֶפְצוֹ עַל הַקִּצְצִיָּה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָה בְּשִׁכְרוֹת¹⁵, וְנוֹתֵן;
33 וְאִם אֵין הַכֹּלִי נִרְאָה בְּפָנֵיהֶם - הוֹאִיל וְהָאֶמֶן נֶאֱמַר
34 לוֹמַר: לְקוֹחַ הוּא בְּיָדִי, זְכוּל לְטַעֵן עַד כְּפִי דְמִי, וְנִשְׁבַּע
35 בְּנִקְיִטַת חֶפְצוֹ וְנוֹטְלֵהוּ, כְּדֶרֶךְ כָּל הַנִּשְׁבָּעִין
36 וְנוֹטְלִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָה¹⁶.

והבנה שכלית כי זהו סדר הדברים, שלכל לראש צריכה להיות האמונה ורק אח"כ הידיעה השכלית עד שמגיעים למוזכר בסיום הרמב"ם "ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה'" שאז לא יהיה צורך כלל בהבנה והסברה שכלית כי כל הנבראים ירגישו שכל חיותם היא מהקב"ה "כמים לים מכסים" כמו הנבראים שבים המרגישים שהוא מקור חיותם.

אבל בזמן הזה סדר הדברים הפוך שקודם צריכה להיות האמונה - "עיקר גדול" ואח"כ "לידע שיש שם מצוי ראשון" ובאופן של הליכה מחיל אל חיל עד שנעשה "דבר ברור למוצאי הדעת" ובאופן של "לא ילוז".

על פי יין מלכות סימן קע"ח

(40) בבבא-מציעא קטז. אמר רבא, שבני אדם מקפידים שלא להשאיל סכין של שחיטה, משום שהיא נפגמת. (41) כמה פעמים. (42) החזקה שאין משאילים אותם. (43) שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר. (44) זה נמשך לעיקר המשמעות של עשויים להשאיל ולהשכיר שבהלכה הקודמת, ולא לדין הפסד מרובה משכרו. (45) שם. (46) זוג מספריים מיוחד לעשיית סרבול (מלבוש עליון חשוב). (47) לשון הגמרא: "רבא אפיק זוגא דסרבולא וספרא דאגדתא מיתמי, בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר". ומזה שהדגישו: "בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר" מדייק רבינו, שדברים אלה בדרך כלל אינם כלולים בסוג עשויים להשאיל ולהשכיר, אלא שבמקרה זה ידוע היה לרבא שאביהם דרכו היה להשאיל (ב'תוספות' שבועות מו: פירשו גם כן, שרבא ידע זאת). ומכאן מוכיח רבינו שני הדינים שבהלכה ט: א. דברים הראויים להשאיל ולהשכיר ואינם עשויים לכך לכתחילה - אינם כלולים בסוג "עשויים"; ב. אם יש הוכחה לכך, שבעל הכלים רגיל היה להשאיל כלים אלה, שעליהם נידונים - הרי דינם כ"עשויים". לפי הסבר זה, אין כל צורך לייחס לרבינו גירסא אחרת בסוגיא שלנו כדברי מגיד-משנה.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִיו

(1) מבאר דין אומן שאין לו חזקה ודין בני אומן, ודין יוצא מבית חבירו וכלים טמונים תחת כנפיו, ודין אומר אלך ואכרות דקל של פלוני או אוכל פירות שדה, ודין שניים או חזין בטלית או רוכבים על גבי בהמה, וכל אחד טוען שהם שלו.

1 א. הָאֶמֶן² - אֵין לוֹ חִזְקָה בְּכֹלִים שֶׁתַּחַת יָדוֹ. אֶחָד
2 כֹּלִים הָעֲשׂוּיִים לְהַשְׁאִיל וְלְהַשְׁכִּיר וְאֶחָד שְׂאָר
3 כֹּלִים³. בְּיָצֵד? רָאָה כְּלוֹ בְּיַד הָאֶמֶן, וְהִבִּיא עֲדִים
4 שֶׁהֵן יוֹדְעִין שֶׁהַכֹּלִי זֶה שְׁלוֹ, וְהוּא טוֹעֵן וְאוֹמַר:
5 לְתַקֵּן נִתְּתִי לָךְ, וְהָאֶמֶן אוֹמַר: לֹא בָא לְיָדִי אֲלֵא
6 בְּמִכְרָה אוֹ מִתְּנָה, אוֹ שִׁשְׁעַן: אַתָּה נִתְּתָה לִי, אַתָּה
7 מְכַרְתָּה לִי אַחַר שֶׁבָּא לְיָדִי לְתַקְּנוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁמָּסְרוּ
8 לוֹ שְׁלֹא בְּעֲדִים - בַּעַל הַכֹּלִי נֶאֱמַר, וּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ
9 מִיַּד הָאֶמֶן, וְיִשְׁבַּע בַּעַל הַבַּיִת הַסֵּת עַל טַעֲנוֹ. וְיִשְׁ

28 פֶּל אֶפְלוּ³⁰, מֵת זֶה שֶׁהֶפְלִי תַחַת יָדוֹ - מוֹצִיאֵין אוֹתוֹ
29 מִיַּד הַיּוֹרֵשׁ בְּלֹא שְׁבוּעָה; שֶׁבִּינָן שְׂאִין לְאָבִיו
לְטַעֲנָן³¹ שֶׁלֶקְחָהּ אוֹ שֶׁהוּא מְשַׁכּוֹן, כִּף אֵין זֶה³² יִכּוֹל
לְהַשְׁפִּיעַ³³, וְאִם טַעַן הַיּוֹרֵשׁ טַעֲנַת וְדָאֵי וְאָמַר:
כִּפְנֵי נִתְּנוּ לְאָבִי אוֹ מְכָרוֹ לוֹ - הֲרִי בְּעַל הַבֵּית נִשְׁבַּע
הַסֵּת, כִּשְׂאָר כֹּל הַנִּשְׁבָּעִין³⁴, וּכְבָר בְּאַרְנוֹ³⁵, שִׁישׁ מִי
שֶׁהוֹרָה: שִׁישְׁבַע בְּעַל הַבֵּית הַסֵּת, וְאַחַר כִּף יַחְזִיר
כִּלְיֵי מִיַּד הַיּוֹרֵשׁ³⁶, וְאֵין דַּעְתִּי נוֹטָה לְזָה.

(20) מימרא של רב יהודה, שבועות מו. ויש שם חילופי גירסאות, ורבינו גורס כדבריו כאן. (21) אינו מתבייש לשאת בשוק כלים מגולים. (22) כתב במגיד-משנה בשם הרמב"ן, שדין זה נאמר כשנראה הכלי עכשיו ביד הנתבע, אבל כשלא נראה - נאמן לומר לקוח, ב'מיגו' של החזרתי. (23) שאילו התכוון לכפור, לא היה מגלה אותם לעיני כל. (24) כלומר, בכל המקרים שאמרנו למעלה שהוא נאמן לומר לקוחים הם בידו. (25) על-פי גירסת רב האי גאון ורבינו חננאל שם (מובאת ב'תוספות' שם ד"ה בטוענו): "ובכולהו נמי לא אמר שהוא נאמן אלא בדברים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר, אבל דברים העשויים להשאיל ולהשכיר - אינו נאמן". פירוש, ואפילו אם ישנם כל הדברים שנאמרו למעלה לטובתו של הנתבע, לא אמרנו שהוא נאמן אלא בדברים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר, אבל בעשויים אינו נאמן (לרש"י גירסא אחרת, ראה שם). (26) רצוי לגרוס: העשוי. (27) רבינו רומז כאן למה שביאר בפרק הקודם ה"ט, שאינו נקרא עשוי להשאיל ולהשכיר אלא כשנעשה מתחילה לשם כך. (28) ידוע שהוא שלו. [מלשון רבינו כאן: "שזה הכלי", למד המגיד-משנה שהמדובר כשנראה עתה הכלי בידו, כמו שכתבנו למעלה בשמן]. (29) שהם תמיד בחזקת בעליהם הראשונים, כמו שיתבאר לקמן פי"א.

30 ה. אֶפְלוּ³⁰ מֵת זֶה שֶׁהֶפְלִי תַחַת יָדוֹ - מוֹצִיאֵין אוֹתוֹ
31 מִיַּד הַיּוֹרֵשׁ בְּלֹא שְׁבוּעָה; שֶׁבִּינָן שְׂאִין לְאָבִיו
32 לְטַעֲנָן³¹ שֶׁלֶקְחָהּ אוֹ שֶׁהוּא מְשַׁכּוֹן, כִּף אֵין זֶה³² יִכּוֹל
33 לְהַשְׁפִּיעַ³³, וְאִם טַעַן הַיּוֹרֵשׁ טַעֲנַת וְדָאֵי וְאָמַר:
34 כִּפְנֵי נִתְּנוּ לְאָבִי אוֹ מְכָרוֹ לוֹ - הֲרִי בְּעַל הַבֵּית נִשְׁבַּע
35 הַסֵּת, כִּשְׂאָר כֹּל הַנִּשְׁבָּעִין³⁴, וּכְבָר בְּאַרְנוֹ³⁵, שִׁישׁ מִי
36 שֶׁהוֹרָה: שִׁישְׁבַע בְּעַל הַבֵּית הַסֵּת, וְאַחַר כִּף יַחְזִיר
37 כִּלְיֵי מִיַּד הַיּוֹרֵשׁ³⁶, וְאֵין דַּעְתִּי נוֹטָה לְזָה.

(30) נתבאר כבר בפרק הקודם ה"ג שמוציאים מיד היורש, וכאן הוסיף "בלא שבועה". (31) טענתו לא תתקבל. (32) היורש. (33) שאין משיבועים היסט על טענת 'שמא'. (34) חוץ מאלה שחכמים תיקנו להם במיוחד שבועה כעין של תורה, שנתבאר במקומם. (35) שם. [הראב"ד משיג ואומר, שהתובע מחוייב שבועה בנקיטת חפץ, כדין כל נוטל. ולא אמרו שבועת היסט אלא בנשבע ונפטר. מובן מאליו שכל-שכן כשהנתבע חי וטוען 'ברי'. ובמגיד-משנה שואל: לדעת הראב"ד למה לא נמנה דין זה בשבועות מד: בין הנשבעים ונטולים?]. (36) נמשך לבבא הקודמת בטענת ספק.

38 ו. מִי שֶׁלֶקְחָהּ³⁷ קָרְדֵם וְאָמַר: הֲרִינִי הוֹלֵךְ לְגֹזֵר דְקָלוֹ
39 שֶׁל פְּלוֹנִי שֶׁמְכָרוֹ לִי, וְכֵרַת הַדְּקָל - הֲרִי זֶה
40 בְּחֻזְקָתוֹ; שְׂאִין אָדָם מַעֲזוֹ פְּגִי וְכוּרַת אֵילָן שְׂאִינוֹ
41 שְׁלוֹ³⁸. וְאִם טַעַנּוּ הַבְּעָלִים שֶׁלֹא מְכָרוּהוּ - נִשְׁבַּע זֶה
42 הַכוּרַת הַסֵּת שֶׁהוּא שְׁלוֹ, וְנִפְטָר³⁹. וְכִינָן שֶׁנִּכְרַת -

(10) כשלא ראה הכלי, הרי אינו יכול להוכיח שכלי שלו נמצא ביד האומן, והרי זה כמו אין עדים שהכלי הוא שלו, אף-על-פי שעדים מעידים שהיה לו כלי כזה שהוא תובע מהאומן, ולפיכך אינו נאמן. (11) וכן פסק רבינו גם במלוה על-פה בעדים (בפי"א מהל' מלוה ולווה ה"א). (12) בהלכה א. (13) הוא מודה שקיבל הכלי התיקון, וקבעו שכר מלאכה שני דינרים. (14) והוכח שהוא של בעל הבית. (15) פרק יא, הלכה ז, שלא תיקנו חכמים שישבע השכיר ויטול אלא כשבעל הבית טוען פרעתי, אבל לא בטענת רמת השכר. (16) למעלה פ"ח ה"ב.

1 ג. אֶמְן¹⁷ שִׁירַד מְאֻמְנוֹתוֹ¹⁸, וּכְן הָאֶמְן¹⁹ - הֲרִי הֵן
2 כִּשְׂאָר כֹּל אָדָם, וְיֵשׁ לָהֵן חֻזְקָה בְּכָל הַמְּטַלְטְלִין,
3 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(17) ברייתא בבא-בתרא מז. (18) הפסיק לעסוק באומנותו. (19) מימרא של רבי יוחנן שם. [כתבו ב'תוספות' שם ד"ה ירד, שיורד מאומנותו דינו כשאר כל אדם אפילו בכלים שנמסרו לידו לפני שירד ונשתהו בידו זמן רב, שאין דרכם של בני אדם להשאיר כלים בידי אומן שירד (וכן פסק הרא"ש שם)]. ובבן אומן, מדובר כשטוען טענת עצמו: "מכרת לי", אבל בטוען שירשו מאביו - נידון כאומן (גמרא שם). ובברייתא שם משמע שכן הסמוך על שולחן אביו ועוזר לו באומנותו - דינו כאביו. ותמוה הדבר שרבינו סתם ולא ביאר כלום.

4 ד. מִי שֶׁנִּכְנַס²⁰ לְבֵיתוֹ שֶׁל חֶבְרוֹ בְּפְנֵי בְּעַל הַבֵּית,
5 וְיָצָא וְכָלִים טְמוּנִין תַּחַת כִּנְפָיו, וְהַעֲדִים רוֹאִין
6 אוֹתוֹ, וְלֹאֲחַר זְמַן תָּבִיעוּ בְּעַל הַבֵּית וְאָמַר לוֹ: הַחֲזֵר
7 לִי כָלִים שֶׁהִשְׁאֵלְתִּיךָ, וְהֲרִי הַעֲדִים, וְהוּא אוֹמַר:
8 לְקוּחִין הֵן בְּיָדִי - אֵינוֹ נֹאֶמְן; וְנִשְׁבַּע בְּעַל הַבֵּית
9 הַסֵּת עַל טַעֲנָתוֹ שֶׁלֹא מְכָרְן וְלֹא נִתְּנָן, וְיַחְזִירוּ בֵּית
10 דִּין הַכָּלִים לְבַעַל הַבֵּית. בְּמָה דְבָרִים אֲמורִים? בְּבַעַל
11 הַבֵּית שְׂאִינוֹ עֲשׂוּי לְמַכֵּר אֶת כִּלְיֵוֹ, וְזֶה שֶׁהוֹצִיא
12 הַכָּלִים תַּחַת כִּנְפָיו אֵין דְּרָכּוֹ לְהַצְנִיעַ²¹, וְאוֹתָן
13 הַכָּלִים אֵין דְּרָךְ בְּגִי אָדָם לְהַצְנִיעַן; לְפִיכָךְ חֵיב
14 לְהַחְזִיר, לְפִי שֶׁלֹא הַצְנִיעַן אֲלֵא לְכַפֵּר בְּהֵן²². אָבָל
15 בְּעַל הַבֵּית הַעֲשׂוּי לְמַכֵּר אֶת כִּלְיֵוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂאִין
16 זֶה צְנוּעַ וְאֵין דְּרָךְ אוֹתָן הַכָּלִים לְהַטְמִינָן תַּחַת
17 הַכִּנְפִּים - הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת שֶׁהוּא לְקוּחִין בְּיָדוֹ. וְכֵן
18 אִם יָצָא בְּהֵן מְגַלִּין בְּפְנֵי עֲדִים, אֵף עַל פִּי שְׂאִין
19 בְּעַל הַבֵּית עֲשׂוּי לְמַכֵּר אֶת כִּלְיֵוֹ - הֲרִי זֶה נֹאֶמְן
20 לומר: לְקוּחִין הֵן בְּיָדִי²³; שְׂמָא נִצְטָרְכוֹ לוֹ מַעוֹת
21 וּמְכָר. וּבְלִבְדוֹ²⁴ שֶׁלֹא יִהְיוּ מְדַבְּרִים הַעֲשׂוּיִים
22 לְהַשְׂאִיל וְלְהַשְׁפִּיר; אָבָל דְבָרִים הַעֲשׂוּיִין לְהַשְׂאִיל
23 וְלְהַשְׁפִּיר - לְעוֹלָם הֵן בְּחֻזְקָת בְּעַלְיָהֵן²⁵, כְּמוֹ
24 שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוֹצִיאֵן מְגַלִּין, וְאֵף עַל פִּי
25 שֶׁבְּעַל הַבֵּית הַזֶּה עֲשׂוּי²⁶ לְמַכֵּר אֶת כִּלְיֵוֹ, הוֹאִיל וְיֵשׁ
26 לוֹ עֲדִים שֶׁזֶה הַכָּלִי הַעֲשׂוּי לְהַשְׂאִיל וְלְהַשְׁפִּיר
27 בְּלִבְדוֹ²⁷ יְדוּעַ הוּא לְזָה - מוֹצִיאֵין אוֹתוֹ מִיַּד זֶה עַל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולמעלה, ובעל הקרקע לא מיחה. (44) יתבאר לקמן פי"א ה"ב, שהאוכל פירות שדה שהיא בחזקת אדם אחר במשך שלוש שנים, והיתה לבעל השדה אפשרות למחות ולא מיחה - נאמן אוכל הפירות לטוען: לקוחה היא בידי.

ז. שנים⁴⁵ שהיו אוחזין בכלי אחד, או שהיו רוכבין על גבי בהמה אחת, או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג, או יושבין בצד ערמה של חטים ומנחות בסמטא או בחצר של שניהם⁴⁶, זה אומר: הפל שלי, וזה אומר: הפל שלי - כל אחד משניהן נשבע בנקיטת חפץ שאין לו בזה הדבר פחות מחציו, ויחלקו⁴⁷. ושבועה זו תקנת חכמים היא⁴⁸, כדי שלא יהיה כל אחד תופס בטליתו של חברו ונוטל בלא שבועה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שנים שהיו אוחזין בכלי אחד"

בפנימיות הענין של "שנים אוחזין בטלית", התבאר בכמה מקומות בחסידות ש"טלית" הוא אור מקיף הנמשך על-ידי עשיית המצוות וכידוע שהמצוות נקראים לבושים, וכאשר שני יהודים מקיימים יחד מצוה אחת, נפעלת המשכת אור מקיף על שניהם, ולכן "זה" אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה", וכל אחד טוען שהוא גרם המשכת וגילוי האור ולכן כל הגילוי והשכר שלו, ועל כך בא הפסק שכל אחד יבוא על שכרו.

וצריך להבין: א. הלא שלמות העבודה היא שלא על מנת לקבל פרס ואיך יתכן שיטען כולה שלי כדי לקבל את כל השכר? ובפרט שהוא להוט כל כך על השכר שמוכן להביא את עצמו לידי שבועה, והלא צריך להיזהר שלא להישבע אפילו על דבר אמת כמבואר ברמב"ם.

ב. מדברי הרמב"ם משמע שמטרת השבועה אינה להפחידו אלא ישבע ויטול, היינו כדי לעשות ביניהם פשרה וחלוקה, וא"כ מדוע שלא לעשות זאת בפשרה ובלא שבועה?

ויש לומר הביאור: "זה אומר אני מצאתיה" אינו בשביל לקבל שכר אלא ש'פרס' כמבואר בחסידות הוא מלשון "פרוסה" היינו צוותא וחיבור עם עצמותו של הקב"ה, ועניין זה נוגע בחיי נפשו האלוקית ממש ואיך יוכל לוותר בעניין זה. ומה שצריך "להסתכן" בעניין של שבועה אינו נחשב כלל לגבי הצוותא והחיבור עם עצמותו ית' ומהות. (על פי יין מלכות סימן קע"ט)

(45) משנה בבא-מציעא ב. (46) כל אחד מהם יכול לזכות בדברים המונחים במקומות אלה, ולפיכך שניהם נידונים כמוחזקים בחיטים. (47) אבל כשהערימה נמצאת ברשות הרבים - שניהם אינם מוחזקים בה, והדין הוא: מי שיתפוס קודם - יזכה. כך פסק רב נחמן (בבא-בתרא לה). בספינה ששניים טענו כולה שלי. [רש"י בבא-מציעא שם ד"ה במקח

1 הרי הוא פשאר כל המטלטלין. וכן היו"רד⁴⁰ לשהיה
2 חברו ואכל פרותיה שנה או שנתיים, והבעלים
3 טוענין שזה גרד שלא ברשות וגזלן הוא ואכל, והרי
4 העדים שאכל, והיו"רד אומר: ברושתך ירדתי לאכל
5 פרותיה - הרי זה האוכל נאמן, ונשבע הסת על כך;
6 חזקה היא, שאין אדם מעז פניו ואוכל פרות שאינן
7 שלו⁴¹. אף על פי שהקרקע בחזקת בעליה, אין
8 הפירות בחזקת הבעלים; שאין אדם מוכר פרות
9 שדהו בשטר כדי שנאמר לזה שאכל: הבא שטרך⁴².
10 ואין צריך לומר, שאם אכל פרותיה שנים רבות⁴³ -
11 שמתוך שכול לומר: לקוחה היא בידי⁴⁴, נאמן
12 לומר: לפרות ירדתי, וישבע הסת.

(37) בבא-בתרא לג: (38) גירסת רבינו בגמרא שם: "איזיל ואגזריה לדיקלא דפלניא (אלך ואקצוץ הדקל של פלוני)" וכן גרס הרי"ף בהלכותיו. [רש"י ו'תוספות' שם גורסים "איזיל איגדריה (אלך ואקטוף)", פירוש אלקט את התמרים שעל הדקל. וכן היא הגיטא בספרים הנדפסים שבידיון]. רבים הקשו על רבינו, מזה שאמרו (בבא-קמא צא:): שמי שהרג שור של חברו או קצץ דקלו, וטען: בעל השור או הדקל אמר לי לעשות זאת, והשור אינו עומד להריגה והדקל אינו עומד לקציצה - אינו נאמן (ורבינו עצמו פסק כך בפ"ז מהלכות חובל ומזיק ה"ג), ולמה פסק כאן שהוא נאמן ולא התנה שהמדובר בעומד לקציצה? והרשב"א (מובא במגיד-משנה כאן) מתרץ, שבנידון כאן, מכיון שהודיע מתחילה שהולך לקצוץ, אנו אומרים שאין אדם מעיז כל-כך לפרסם כוונתו, והיה חושש שמא יודע הדבר לבעל הדקל וימנעהו מלקצוץ. (39) ואם בא בעל הדקל לפני הקציצה, ואומר לא מכרתי - נאמן, משום שדקל המחובר לקרקע דינו כקרקע שעומד בחזקת בעלים, כל זמן שאין הוכחה מכרעת שמכרוהו (כן משמע מלשונו של רבינו, שאמר "וכרת הדקל"). (40) שם. (41) ולפיכך, אפילו יש עדים שאכל הפירות ואין כאן 'מיגו' של טענת להד"ם - נאמן. [בקציצת דקל אמרנו למעלה בשם הרשב"א שאינו נאמן אלא כשהודיע מתחילה ברבים שהולך לקצוץ, ולמה באכילת פירות סומכים על חזקת "אינו מעיז" גם בלי הודעה מוקדמת? הרמב"ן בחידושו (מובא בלחם-משנה כאן) עמד על זה ותירץ, שאכילת פירות של אחרים במשך זמן רב הוא כאומר אלך ואעשה, ואין אדם מעיז כל-כך]. ואינו נאמן אלא על פירות שאכל כבר, מכיון שבעל השדה בא להוציא מידו - מועילה החזקה שאינו מעיז, אבל אינו נאמן מכאן ולהבא. ואם ישאל השואל: אם מדובר בפירות שלקט כבר, הרי אלו מטלטלין שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר - שאין אדם עשוי להשאיל פירות שדותיו (ובפרט לשיטת רבינו למעלה פ"ח ה"ט בהגדרת המונה "עשויים להשאיל ולהשכיר") שהנתבע נאמן לומר לקוחים הם בידי, בלי חזקת אינו מעיז? נבאר לו, שחזקה זו מועילה במקרה שלקט הפירות וטרם הכניסם לרשותו, ולכן אינו מוחזק בהם, ואלמלא חזקת אינו מעיז - לא היינו מאמינים לו ('תוספות' שם ד"ה ואי טעין. וראה 'טור' חו"מ סי' קלו). (42) נימוק זה מבואר בגמרא שם. (43) משלוש שנים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ט"ז אלול - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען צא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 י. הִיָּה⁵⁶ זֶה אוֹחֵז בַּחוּטֵין שְׁבִשְׁפַת הַטְּלִית, וְזֶה
15 בַּחוּטֵין שְׁבִשְׁפַת הָאֲחֵרֶת - חוֹלְקִין פְּלֵה בְּשׂוּה אַחַר
16 שְׁנִשְׁבָּעִין. וְכָל חֲלָקָה הָאֲמוּרָה פֶּאֶן - בְּדָמִים, לֹא
17 שִׁפְסִידוּ עֲצָמוּ שֶׁל פְּלֵי אוֹ שֶׁל טְלִית אוֹ שִׁמְתוֹ
18 הַבְּהֵמָה.

(56) בגמרא שם פירשו מה שאמרו במשנה: "זה ישבע וכו' וזה ישבע וכו' ויחלוקו", היינו באווחים בנימים היוצאים מהטלית.

19 יא. הִיָּה אוֹחֵז הָאֲחֵד⁵⁷ אֶת פְּלֵה, וְזֶה מְתַאֲבֵק עִמּוֹ
20 וְנִתְּלָה בָּהּ - הֲרִי זֶה בְּחֻזְקַת הָאוֹחֵז אֶת פְּלֵה.

(57) גמרא שם.

21 יב. בָּאוּ שְׁנֵיהֶם אֲדוּקִין בָּהּ⁵⁸, וְשִׁמְטָה הָאֲחֵד מִיָּד
22 חִבְרוּ בְּפָנֵינוּ⁵⁹, וְשָׁתַק הַשְּׂנִי, אָף עַל פִּי שְׁחִזּוֹר
23 וְצָנּוּ⁶⁰ - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ; בִּינּוֹן שְׁשָׁתַק
24 בְּתַחֲלָה, הֲרִי זֶה כְּמוֹדָה לוֹ⁶¹. חִזּוֹר הַשְּׂנִי⁶² וְתִקְפָּה
25 מִרְאשׁוֹן, אָף עַל פִּי שְׁהִירָאשׁוֹן (לֹא) צָנּוּחַ⁶³ מְתַחֲלָה
26 וְעַד סוּף⁶⁴ - חוֹלְקִין⁶⁵.

(58) בעיא של רבי זירא שם, שלא נפשטה. (59) בפני בית-הדין. (60) לפני שיצאו מבית-הדין. (61) רבי זירא מנמק שם את בעייתו: אפשר לומר ששתיקתו מוכיחה שהודה לטענת חבירו, ואפשר לומר ששתק משום שחשב שהרי הדיינים עצמם רואים שבאלימות הוציא שכנגדו מידו את החפץ. ופסק רבינו שאין מוציאים מספק מיד המוחזק (בארנו כבר כמה פעמים, שרבינו דן כספק - כל בעיא שלא נפשטה, או מחלוקת שלא נאמר בה הלכה כמי). [במגיד-משנה מוסיף עוד נימוק, משום שאמרו שם: "אם-תמציד לומר אין מוציאים וכו'"] ודרכו של רבינו לפסוק כאם-תמציד לומר. ודבריו תמוהים, שהרי בגמרא שם אמרו גם כן: "אם-תמציד לומר מוציאים", ובכן אין כל הוכחה משם].
ואם תקפו שלא בפני בית-דין אלא בעדים, נחלקו פוסקים בדבר: הרמב"ן סובר, שלא כל-שכן שאין מוציאים מיד התוקף, שהרי אין כאן הנימוק: הרי הדיינים עצמם רואים. ודעת הרשב"א, שמחוץ לבית-דין לא שייך לומר השתיקה היא כהודאה, משום שאין דרכם של בני אדם לגלות טענותיהם מחוץ לבית-דין. (62) זה ששתק ולבסוף צווח. (63) כך היא גירסת המגיד-משנה. [ויש מוחקים את המלה "לא"']. (64) כלומר, לא צווח כלל. (65) משמיענו, שלא תאמר אין מוציאים מיד השני, כשם שאמרנו אין מוציאים מיד הראשון אפילו כשהשני שתק ולבסוף צווח. וטעמו של דבר, מפני שאפשר לומר: הרי השני הודה לפני כן לראשון כשלא צווח תחילה ואינו יכול לחזור בו. ומפני שיש פנים לכאן ולכאן - נידון בספק השקול. וכתב המגיד-משנה שאפילו צווח השני מתחילה, גם כן מוציאים מידו וחולקים (ראה ש"ך חו"מ שם ס"ק ו). אולם ב'שולחן ערוך' שם הגירסא אפילו צווח (הראשון) מתחילה ועד סוף - חולקים. ומשמיענו, שלא תאמר מכיון שזכה בו הראשון אחר שתקף - אין תקיפתו של השני מועילה כלל, אלא אנו אומרים זה תקף וזה תקף, וחזר הדין כמו שהיה בתחילה. לא ביאר

וממכר, כתב שלא אמרו יחלוקו אלא כשאפשר לומר ששניהם אמנם רמאים, כגון במציאה שאולי שניהם הגביהו בבת אחת, ולכל אחד נדמה שהוא הקדים בשנייה אחת או בחלק ממנה, וכן במקח וממכר אפשר שהמוכר נטל מעות משניהם, אבל בכגד וכל אחד אומר אני ארגתיו, שבוודאי האחד משקר - כולו יהא מונח עד שיבוא אליהו ויברר את האמת. ונראה שרבינו אינו מבדיל בין זה לזה, ודעתו שגם כשיש רמאי - חולקים (מגיד-משנה, וכן כתב ב'בית יוסף' שם סי' קלח). (48) מימרא של רבי יוחנן, שם ג.

1 ח. זֶה אוֹמֵר⁴⁹: פְּלֵה שְׁלִי, וְזֶה אוֹמֵר: חֲצֵה שְׁלִי⁵⁰
2 - הָאוֹמֵר פְּלֵה שְׁלִי יִשְׁבַּע שְׂאִין לוֹ בָּהּ פְּחוֹת
3 מְשֻׁלְשָׁה חֲלָקִים, וְהָאוֹמֵר חֲצֵה שְׁלִי יִשְׁבַּע שְׂאִין לוֹ
4 בָּהּ פְּחוֹת מְרִבִיעִי⁵¹, וְזֶה נוֹטֵל שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים, וְזֶה
5 נוֹטֵל רְבִיעִי. מִכָּאֵן אֵתָּה לְמַד לְכָל הַנְּשָׁבָעִין לְטַל,
6 בִּין שְׁבוּעָה קְלָה בִּין שְׁבוּעָה חֲמוּרָה, שְׂאִינוּ נִשְׁבָּע
7 עַל מַה שְּׁטוּעֵן, אֲלֵא עַל מַה שְּׁנוֹטֵל, אָף עַל פִּי
8 שְּׁטוּעֵן יוֹתֵר.

(49) משנה, שם ב. (50) ואם כן, הטיעון הוא על מחצית הכלי או הבהמה. (51) ב'תוספות' שם ד"ה וזה, הקשו: למה נוטל רביע בלבד? נאמין לו שחציה שלו ב'מיגו' שיכול היה לטעון כולה שלי? ותירצו, שאין אומרים 'מיגו' להוציא מיד אחר דבר שהוא מוחזק בו. ובהגהות מיימוניות כאן אות ט מביא עוד תירוץ: לא שייך 'מיגו' אלא באותו דבר עצמו שהוא טוען עליו, ואין מאמינים טענה על דבר זה (כגון חצי) ב'מיגו' שהיה יכול לטעון על דבר אחר (חציו השני). [וכתב הרשב"א (מובא במגיד-משנה כאן) שדבר הניתן להיחלק, כגון חתיכת בד או ערימת חטים, יכול הטוען כולה שלי לטול מחציתו בלי שבועה ואחר-כך הוא נשבע שאין לו פחות ממחצית חציו השני ונוטל רביע. ונראה שהוא יכול להסתלק מן השבועה ולוותר לשכנגדו את הרביע. ולדעת הסוברים שמהפכים שבועה כעין של תורה (ראה למעלה פ"א ה"ז) - יכול להפוך את השבועה, וישבע חבירו ויטול כל המחצית.

9 ט. הִיָּה⁵² שְׁנַיִם אֲדוּקִין בְּטְלִית, זֶה אוֹמֵר: פְּלֵה שְׁלִי,
10 וְזֶה אוֹמֵר: פְּלֵה שְׁלִי - זֶה נוֹטֵל עַד מְקוֹם שְׁיָדוֹ
11 מִגְּעַת, וְזֶה נוֹטֵל עַד מְקוֹם שְׁיָדוֹ מִגְּעַת, וְהַשְּׂאָר
12 חוֹלְקִין בְּשׂוּה אַחַר שְׁנִשְׁבָּעִין⁵³. וַיֵּשׁ לְכָל אֲחֵד
13 לְגַלְגַּל עַל חִבְרוֹ⁵⁴, שְׁכַל מַה שְּׁנִשְׁטַל⁵⁵ - בְּדִין נוֹטֵל.

(52) שם ז. תני רב תחליפא בר מערבא. (53) שם, הוסיף רב אבהו: "ובשבועה". ומפרש רבינו שנשבעים על השאר, אבל החלק שבידו נוטל כל אחד בלי שבועה. וכן כתבו בעל 'הלכות גדולות' ורב האי גאון. [ב'תוספות' שם ד"ה מחוי, כתבו שנשבע גם על מה שבידו, וכן דעת הרא"ש שם וה'טור' חו"מ סי' קלח. ראה ש"ך שם ס"ק ה]. (54) דיני גלגול שבועה נתבארו למעלה פ"א ה"ב. (55) גם החלק שהיה בידו. ומהו ההבדל בין שבועה לבין גלגול שבועה? שבועה - מטיל בית-הדין עצמו על המושבע, ושבועה מגולגלת היא רק על-פי דרישה מפורשת של בעל-הדין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7) דרכו של בעליה לשמור עליה. (8) שמוציא אותה למקום מרעה ומשגיח עליה. (9) שהיא ידועה לו. (10) בגמרא שם במעשה שהיה, שעזיזם הזיקו תבואה של אחרים ובא הניזק ותפס את העזיזים ותבע תשלום הנזק. ופסק אביו של שמואל, שהוא נאמן לתבוע עד כדי שוויים של העזיזים במיגו שיכול לטעון מכרתם לי. והקשו בגמרא מדברי ריש לקיש שהבאנו למעלה (הלכה א), ותירצו שעזיזים מסורים לרועה. ומכאן, שבבמה מסורה לרועה יכול המחזיק לטעון אתה מכרתה לי.

20 ג. לפיכך, מי שתפס בהמת חברו שהיתה שמונה או פנד רועה, והבעלים טוענין: היא נצאת מעצמה ובאה אצלך, או פקדון היא פיך, או שאולה היא לך, והתופס אומר: פן הוא, אינה שלי, אבל אתה חייב לי פך ופך, או אתה משפנתה פידי על פך ופך, או הוקת אותי נזק שאתה חייב לשלם פך ופך - יכול לטעון עד פידי דמיה, מתוך שיכול לומר: לקוחה היא פידי. וישבע בנקיטת הפין¹² ויטל.

11) נתבאר כמו שכתב בהלכה ו ובהלכה ז, ומשמע שמכירה בעדים בלא שטר גם כן נחשבת כמחאה, מהאמור בהלכה הקודמת. (12) בהדינים הקודמים כתב רבינו שנשבע היסט ובנידון כאן הוטל עליו שבועה כעין של תורה. טעמו של ההבדל ביאר רבינו בפרק י"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה ג: כשהוא טוען שהבהמה עצמה היא שלו והוא מוחזק בה - ועליו להישבע וליטול - משיבועים אותו כעין של תורה כדין נשבע ונוטל.

28 ד. וכן העבדים¹³ שיכולין להלך - אינן בחזקת זה שהן תחת ידו. אלא פינן שהביא הטוען עדים שזה ידוע שהוא עבדו, והלה טוען: אתה מכרתו לי, אתה נתתו לי במתנה - אינו נאמן; ויחזיר העבד לבעליו, וישבע הטוען¹⁴ שלא מכר ולא נתן. הביא זה הנוטען שתפס העבד עדים שיש לזה העבד אצלו שלש שנים רצופות מיום ליום, והוא משתמש בו כדרך שהעבדים משמשין את רבן, הואיל ולא מחה בו בכל אלו השנים - הרי זה נאמן¹⁵, ומעמידין אותו פינדו אחר שישבע הסת שלקחו ממנו או נתנו לו במתנה. אבל עבד קטן¹⁶, שאינו יכול להלך על רגליו מפני קטנותו - הרי הוא פשאר המטלטלין, וכל מי שיהיה פרשותו - הרי הוא בחזקתו, והמוציא מחברו עליו הראיה.

13) שם כתב. שנינו: והעבדים ... "חזקתן שלוש שנים" ובגמרא שם לו. הקשו מכאן על ריש לקיש שאמר: הגודרות אין להן חזקה (ראה למעלה הלכה א) והרי עבדים דרכם ללכת לכל מקום בלי שמירה? ומפרש רבא: "אין להן חזקה לאלתר, אבל יש להן חזקה אחר שלוש שנים." (14) שבועת היסט. (15) הנתבע נאמן כמו בהחזיק בקרקע שלוש שנים והבעלים לא מיחו, כמו שנתבאר לקמן פרק י"א הלכה ג (ראה הערתנו שם). [מלשון הגמרא משמע, שגם גודרות יש להן חזקה לאחר שלוש שנים (וכן כתב שם

רבינו מה הדין כששתק השני מתחילה ועד סוף ואחר-כך תקף. ויש פנים לכאן ולכאן. [בש"ך שם ס"ק ז מדייק מלשון הגמרא, שבזה ברור שהודה לו, ולפיכך אפילו חזר ותקף - מוציאים מיידו. ולפי זה, עלינו להעמיד דברי רבינו כאן בשתק ולבסוף צווה בלבד].

1 יג. פאו שניהם⁶⁶ אדוקין בטלית, ואמרנו להם: צאו וחקלו את דמיה, יצאו וחרו והרי היא תחת יד אחד מהן, זה⁶⁷ טוען הודה⁶⁸ ונסתלק ממנה, וזה טוען: שמכרתיו ל⁶⁹, או נתגבר עלי⁷⁰ וחקטה - המוציא מחברו עליו הראיה⁷¹; ואם לא הביא ראיה - ישבע זה שהיא שלו ויפטור. וכן כל פיוצא בזה.

66) גמרא שם. (67) המחזיק. (68) השני הודה שהטלית היא שלי. (69) צ"ל השכרתיו. (70) דין זה הוסיף רבינו מדעתו. (71) בטוען השכרתיו, נימקו בגמרא שם, שאנו אומרים לו: לפני כן טענת שבעל דינך הוא גזלן, ועכשיו השכרת לו הטלית שלא בעדים? [רבינו לא ביאר טעמו למה אינו נאמן לומר נתגבר עלי. ודעת ה'תוספות' שם ד"ה אגרת, שהוא נאמן, וכן כתב הרא"ש שם. והרמב"ן והרשב"א (הובאו במגיד-משנה) קיבלו גם כן דעת ה'תוספות', והוסיפו שאינו נאמן לטעון השכרתיו ב'מיגו' של תקפה, משום שזה כ'מיגו' במקום עדים, שאנחנו כעדים שלא השכיר לו מהנימוק שנתבאר למעלה. ומזה יוצא, שאם טען השכרתיה בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים, נאמן ב'מיגו' זה.

יום שלישי י"ז אלול ה'תשע"ו

פרק עשירי

1) מבאר שהגודרות (בעלי חיים שאינם שמורים, אלא הולכים ממקום למקום ורועים) אין להם חזקה, ודין שניים טוענים לבעלות על ספינה.

7 א. בהמה? או חיה שאינה שמונה, אלא מהלכת בכל מקום ורועה - אינה בחזקת זה שתפסה³, מאחר שהיא ידועה לבעלים. פינדו? הביא התובע עדים שהבהמה הזאת ידועה לו⁴, וזה התופס טוען: אתה נתתה לי, אתה מכרתה לי - אינו נאמן; שאין היותה תחת ידו ראיה, שהרי היא⁵ הלכה מעצמה ונכנסה פרשותו. לפיכך, אם לא הביא ראיה - תחזר הבהמה לבעליה, וישבע⁶ הסת על טענה זו.

2) בבא בתרא לו. (3) מימרא של ריש לקיש: הגודרות (צאן שדרכם ללכת ולחפש לעצמם מזון בכל מקום שימצאו) אין להם חזקה. (4) ידוע הדבר שהיא שלו. (5) שאין לשלול שכך היה. (6) בעל הבהמה.

15 ב. היתה הבהמה שמונה⁷ או מסורה לרועה⁸, אף על פי שהביא זה⁹ עדים שהיא שלו - הרי היא בחזקת זה שהיא תחת ידו; ואם טען: אתה מכרתה או נתתה לי - ישבע התופס הסת שהיא שלו ויפטור¹⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ידם, שכל דבר שבא ליד בית דין - בין ברשות בין שלא ברשות - אין להוציא עד שיחברו הדבר בעדים או בהוכחה אחרת (שם בשם הר"ן). והרא"ש בתשובותיו כלל עז אות א כתב, שהתופס חייב להישבע שכדין תפס, ואינו יכול לטעון הרי זכיתי בזה בתוקף החלטת בית דין, שפסקו: כל דאלים גבר. ונימוקו: הדבר עדיין מוטל בספק, כי בית הדין לא קבע שזה התופס בעליו החוקי של הדבר הנטען, אלא שלא יכול לברר מי הם הבעלים - הניחוהו לפניהם. (26) למעלה פרק ט הלכה ז בדין שניהם מוחזקים. [לא נתברר לי פירושה של שבועה זו. בכל שלושת המקרים האלה: עדים, הודאה או הסכם הדדי למה מטילים עליהם שבועה. ונראה שהמלה "ובשבועה" נמשכת לבבא האחרונה בלבד וכוונת רבינו, שאם הסכימו שניהם לחלוקה, כדי שלא יישאר ביד בית הדין - מוציא בית הדין לפועל את החלוקה וכל אחד יכול לדרוש שהשני יישבע שלא נטל דבר שאינו שלו].

פָּרָק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) מבאר דין חזקת קרקעות, ודין המחאה.

- 20 א. כָּל הַקְּרָקְעוֹת הַיְדוּעוֹת לְבַעֲלֵיהֶן, אָף עַל פִּי
- 21 שֶׁהֵן עֵתָה תַּחַת יַד אַחֲרֵים - הֲרִי הֵן בְּחֻזְקַת בַּעֲלֵיהֶן.
- 22 פִּיצֵד? רְאוּבֵן שֶׁהָיָה מְשַׁתְּמֵשׁ בְּחֶצֶר כְּדָרָף שֶׁהָעַם
- 23 מְשַׁתְּמֵשִׁים בְּחֻצְרוֹתֵיהֶן: דָּר בָּהּ, וּמְשַׁכְּרֵהָ לְאַחֲרִים,
- 24 וּבֹנֶה וְסוֹתֵר, וְאַחַר זְמַן בָּא שְׁמַעוֹן וְטָעַן עָלָיו וְאָמַר
- 25 לוֹ: הֶחָצֵר זֹאת תַּחַת יָדִי שְׁלִי הִיא, וּשְׁכֹרְהָ הִיא בְּיָדִי
- 26 אוּ שְׂאוּלָה, וְהִשְׁבִּיחוּ רְאוּבֵן: שֶׁלֶף הָיְתָה, וְאַתָּה
- 27 מְכַרְתָּהּ לִי אוּ נִתְתָּה לִי בְּמִתְנָה, אִם אֵין עֲדִים
- 28 לְשְׁמַעוֹן שֶׁהֵיחָה יְדוּעָה לוֹ - נִשְׁבַּע רְאוּבֵן הִסֵּת³
- 29 וַיַּעֲמֵד בְּמִקְוֵמוֹ⁴. אָבֵל אִם הִבִּיא שְׁמַעוֹן עֲדִים שֶׁהֶחָצֵר
- 30 זֹאת שְׁלוֹ הָיְתָה - הֲרִי הִיא בְּחֻזְקַת שְׁמַעוֹן, וְאוֹמְרִין
- 31 לְרְאוּבֵן: הֲבֵיא רְאִיָּה שְׁמִכְרָהָ לָךְ אוּ נִתְנָה לָךְ; וְאִם
- 32 לֹא הִבִּיא רְאִיָּה - מְסַלְקִין אוֹתוֹ מִמְנָה, וּמְחִזְרִין
- 33 אוֹתָהּ לְשְׁמַעוֹן, אָף עַל פִּי שְׂאִין רְאוּבֵן מוֹדָה
- 34 לְשְׁמַעוֹן שֶׁהִיא הָיְתָה שְׁלוֹ, שֶׁהֲרִי יֵשׁ עֲדִים לְשְׁמַעוֹן.

(2) מימרא של רב נחמן (בבא-מציעא קב): "קרקע בחזקת בעליה עומדת". ושנינו בבבא-בבא-בבא (כח): "חזקת הבתים וכו' חזקתן שלש שנים". פירוש, אם החזיק בהם אדם שלוש שנים כפי התנאים המבוארים שם במשנה ובגמרא - הרי הם בחזקתו, אבל בפחות משלוש שנים אין דין חזקה. (3) שיטת רבינו (למעלה פ"ה ה"א), שקרקעות נתמעטו רק משבועת התורה, אבל היסט נשבעים גם על הקרקעות. (4) החצר תישאר בידו. כן כתב הר"ף בהלכותיו שם, ומכיח זאת מסוגיית הגמרא שם. וגם הרא"ש פסק כמותו.

- 35 ב. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים⁵ שְׁמַצְרִיכִין רְאוּבֵן לְהִבִּיא
- 36 רְאִיָּה אוּ יִסְתַּלֵּק? בְּשֵׁלֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ זְמַן מְרֻבָּה; וְאִם
- 37 אָבֵל אִם הִבִּיא עֲדִים שְׁאֵכָל פְּרוֹת קְרָקַע שְׁלֹשׁ שָׁנִים
- 38 רְצוּפוֹת, וְנִהְיָה בְּכֹלָה כְּדָרָף שֶׁנִּהְיָו כָּל אָדָם בְּאוֹתָהּ
- 39 קְרָקַע⁶, וְהוּא⁷ שִׁיחָה אֶפְשָׁר לְבַעֲלִים הָרְאוּשָׁנִים
- 40 שְׂיַדְעוּ בְּזֶה שֶׁהַחֲזִיק וְלֹא מָחוּ בוֹ - מְעַמְדִין אוֹתָהּ

הרשב"ם בפירוש, וכן פסק הטור חושן משפט סימן קלה, ראה בית חדש שם). ורבינו לא חילק בבהמה בין לאלתר ובין שלוש שנים. ומזה למד במגיד משנה, שאין לבהמה חזקה לעולם. ומעיר, שלשון המשנה מסייעתו, שהרי לא הזכירה כלל בהמה בין אלה שחזקתם שלוש שנים. הוא מפרש מה שאמר רבא: "אבל יש להן חזקה אחר שלוש שנים" הכוונה לעבדים (בגמרא השתמשו גם בלשון זכר באות נון לרבים). (16) שאינו יכול ללכת ממקום למקום. ומשמיענו רבא, שאין חוששים שמה הביאה אותו אימו לביתו של הנתבע והלכה ושכחה אותו.

- 1 ה. הַטּוֹעֵן¹⁷ אֵת חֶבְרוֹ וְאָמַר: בְּגָד אוּ בְּהֵמָה אוּ עֶבֶד
- 2 זֶה שֶׁבִּדְדָךְ שְׁלִי הוּא, אוּ שְׂאוּל אוּ גְזוּל, אוּ
- 3 הַפְּקָדוֹתֵי אֶצְלָךְ אוּ שְׁכוֹר לָךְ, וְהִנְטָעֵן אָמַר: לֹא פִי,
- 4 אֶלָּא זֶה מְמוֹנִי וְיִרְשָׁתִי, וְהִבִּיא הַטּוֹעֵן עֲדִים שֶׁהֶעִידוּ
- 5 שֶׁהֵן יוֹדְעִין שֶׁזֶה הַחֶפֶץ אוּ הָעֶבֶד אוּ הַבְּהֵמָה יְדוּעָה
- 6 שֶׁהִיא הָיְתָה לְזֶה, חֲזַר הִנְטָעֵן וְאָמַר: כֵּן הָיָה שְׁלִי,
- 7 אָבֵל אַתָּה נִתְתוֹ לִי אוּ מְכַרְתוֹ לִי, וְזֶה שְׂאֵמְרֵתִי
- 8 יִרְשָׁתִי - לֹא שִׁירְשָׁתִי מֵאַבּוֹתִי, אֶלָּא שֶׁהוּא שְׁלִי
- 9 כְּאֵלוֹ יִרְשָׁתוֹ - הֲרִי זֶה נֶאֱמַן, וְנִשְׁבַּע הִסֵּת. שֶׁכֶּבֶר
- 10 בְּאַרְנָה¹⁸, שִׁישׁ לְטוֹעֵן לְחֹזֵר לְטָעֵן דְּבַר הַנְּשַׁמְעוֹ¹⁹.

(17) שם לא. מעשה שהיה, ופסק עולא טוען וחוזר וטוען ובמסקנא אמרו: הלכתא טוען וחוזר וטוען. (18) למעלה פרק ז הלכה ח. (19) שאפשר לפרש כך טענתו הראשונה שהוכחשה על ידי העדים. ושם נתבאר, שכל זמן שלא באו עדים והכחישו טענתו האחרונה וגם לא יצא מבית הדין - יכול הוא לחזור ולטעון טענה אחרת ואפילו היא מכחישה לגמרי טענתו הראשונה. וכאן קיצר וסמך על מה שביאר שם.

- 11 ו. סְפִינָה²⁰ וְכִיּוּצָא בָּהּ שֶׁהִיוּ שָׁנִים נִחְלָקִין עָלֶיהָ,
- 12 זֶה אוֹמַר: כְּלָה שְׁלִי, וְזֶה אוֹמַר: כְּלָה שְׁלִי²¹, וְכֵאָו
- 13 לְבֵית דִּין וְאָמַר²² אַחַד: תְּפֹסוּהָ עַד שְׂאֵבִיא עֲדִים²³
- 14 - אֵין תּוֹפְסִין אוֹתָהּ²⁴. וְאִם תְּפֹסוּהָ בֵּית דִּין, וְהִלֵּךְ
- 15 וְלֹא מָצָא עֲדִים, וְאָמַר: הִנִּיחוּהָ בְּיַנְיָנוּ, וְכָל הַמִּתְגַּבֵּר
- 16 יִטַּל, כְּשֶׁהָיָה דִינָה מִקֶּדֶם - אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶן²⁵; וְאֵין
- 17 מוֹצִיאִין אוֹתָהּ בֵּית דִּין מִיָּדֵן עַד שֶׁכִּיבִיאוּ עֲדִים אוּ
- 18 עַד שִׁיּוֹדוּ זֶה לְזֶה אוּ יִחְלְקוּ בְּרֻצוֹנָם וּבְשִׁבּוּעָה, כְּמוֹ
- 19 שְׂבִאֲרָנָה²⁶.

(20) שם לד: (21) ואין אחד מהם מוחזק בה. ולקמן בפרק ט"ו הלכה ד יתבאר, שבכל מקום שאין אדם מחזיק בדבר שנטענים עליו - מניחים את הדבר בידיהם "וכל המתגבר ירד בה (בשדה הנטענת) ויהיה האחר המוציא מידו ועליו הראייה" (לשון רבינו שם. וראה מה שכתבנו בזה למעלה פרק ט הלכה ז). [דין זה ידוע בתלמוד ופוסקים כחוק: "כל דאלים - גבר".] (22) להדיינים. (23) כדי שלא יתפוס אותה בינתיים השני, וקשה יהיה להוציאה מידו. (24) ואם הסכימו שניהם - רשאים הדיינים לתפוס (כסף משנה). (25) אפילו שניהם מסכימים ואפילו אם תפסוה בית דין שלא בהסכמת שניהם ושלא כדין תפסו - אין מוציאים מתחת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהמדובר בשעת חירום, אבל שלא בשעת חירום, אפילו לא בא כלל למדינה שהשדה נמצאת בה - אינו יכול לערער, וכן פסק רבינו בהלכה הקודמת ובכמה מקומות].

ד. ומפני מה²² אין אומרין לראובן: אם אמת הדבר שמכר לך או נתן לך במתנה, למה לא נזהרת בשטר שלך? מפני שאין אדם נזהר בשטר והולך כל ימיו, ונזקה שאין אדם נזהר בשטר אלא עד שלש שנים, וכיון שרואה שאין אדם ממחה בו - שוב אינו נזהר.

(22) רבא, שם כט.

ה. הרי שמחה²³ שמעון במדינה רחוקה²⁴, מפני מה לא יטען ראובן ויאמר: לא שמעתי שמחה בי פדי שאזהר בשטר? מפני שאומרין ל²⁵: חברה יש לו חברה²⁶, ונכרו יש לו חבר, ונזקה שהגיע אלך הדבר; וכיון שידעת שמחה כך בתוך שלש שנים, אם באמת²⁷ היה לך שטר ולא נזהרת בו, אפה הפסדת על עצמך.

(23) שם לח: (24) שראובן לא היה בה כלל. (25) שמעון יכול לטעון. (26) וכל אחד מספר לחברו. (27) אם אמת הדבר.

ו. לפיכך²⁸, אם מחה שמעון בפני עדים ואמר להם: אל תוציאו דבר זה מפניכם - אין זה מחאה²⁹. אבל אם אמרו העדים מעצמן: אין דבר זה יוצא מפינו - הרי גם זו מחאה; שהדבר שאין אדם מצנה עליו אומריו שלא ככונה³⁰. וכן אם צנה לעדים ואמר להם: אל תודיעוהו³¹, או שאמרו הן מעצמן: אין אנו מודיעין אותו³² - גם זו מחאה היא; אף על פי שאינן מודיעין אותו, מודיעין הם לאחרים, ודבר זה יגיע אליו.

(28) משום שאמרנו בהלכה הקודמת, שמחאה שלא בפני המחזיק מועילה, ונימקנו שהמחאה מגיעה לידעתו על-ידי חבריו. (29) שהרי העדים לא פרסמו את המחאה. (30) אינו שם לב למה שאמר לפני כך שלא יפרסם, מה שאין-כן כשציווה עליהם המוחה שלא יגלו, שאין דרכו של אדם הגון לגלות דברים שנמסרו לו, וציוו בצדם שלא לגלותם. פסק כרב הונא בר רב יהושע, שם לט. (31) כרב פפא שם, שסגנון זה משמעותו שלא יגלו למחזיק, אבל לאחרים רשאים לגלות. (32) בבא זו מיותרת, שהרי כבר אמרנו, שאפילו אמרו אין דבר זה יוצא מפינו - הרי זו מחאה. [בגמרא שם נאמר דין זה בשם רב פפא, שדעתו היא שגם אם אמרו העדים מעצמם: אין דבר זה יוצא מפינו - אין זו מחאה, משום שהעדים יקיימו הבטחתם, ולפיכך הוצרך לנמק הדין שלפנינו משום שהבטיחו רק שלא יאמרו למחזיק עצמו, אבל לאחרים יאמרו, והרי האחרים יספרו לחבריהם וכן הלאה ויגיע הדבר לאזני המחזיק, אבל לדעת רבינו שפסק כרב הונא בר רב יהושע, שאין אדם שם לב

1 ביד ראובן, וישבע ראובן הפת⁸ שמכרה לו שמעון
2 או נהנה לו ויפטר. מפני שאומרים לו לשמעון: אם
3 אמת אתה טוען שלא מכרת ולא נתת, למה היה זה
4 משתמש שנה אחר שנה בקרקעך, ואין לך עליו לא
5 שטר שכירות ולא שטר משכונה, ולא מחית בו?
6 טען ואמר¹⁰: מפני שלא הגיע אלי הדבר¹¹, שהרי
7 הייתי במדינה רחוקה - אומרים: אי אפשר שלא
8 יגיע לידך הדבר בשלש שנים; וכיון שהגיע לך היה
9 לך למחות בפני עדים¹², ותודיע אותם: שפלוני גזל
10 אותי ולמחר אהבענו בדין; הואיל ולא מחית, אפה
11 הפסדת על עצמך. לפיכך, אם היתה מלחמה
12 ושבוש דרכים בין המקום שהיה בו ראובן ובין
13 המקום שהיה בו שמעון¹³, אפלו אכלה ראובן עשר
14 שנים - מוציאת אותה מתחת ידו וחוזרת לשמעון,
15 מפני שיכול לומר: לא ידעתי שזה משתמש
16 בקרקעי¹⁴.

(5) משנה וגמרא שם. (6) וטוען שקנה אותה או קיבל אותה במתנה ואבד שטרו. (7) וזה נאמר (בתנאי). (8) כתב במגיד-משנה, שיש חולקים וסוברים שאם החזיק בשדה שלש שנים אינו צריך להישבע. (ראה 'שולחן ערוך' חו"מ סי' קמ סעיף ב וסמ"ע שם סק"ג). (9) נימוק זה אמרו בגמרא שם. (10) משנה וגמרא שם לח. (11) לא ידעתי שזה אוכל פירות שדה שלי. (12) שמחאה מועילה אפילו שלא בפני המחזיק, כמו שיתבאר לקמן הלכה ה. (13) ואין שיירות הולכות ממדינה זו לזו. (14) שנינו שם: "שלש ארצות לחזקה, יהודה ועבר הירדן והגליל וכו' אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה אחת". וביארו בגמרא שם: "בשעת חירום, שנו". פירוש, המדובר במשנה זו כשקיים מצב מלחמתי בין שתי המדינות.

17 ג. הביא¹⁵ ראובן עדים שהיה שמעון בא בכל שנה
18 ועומד במקום זה שלשים יום או פחות¹⁶ - אומרים
19 לשמעון: מפני מה לא מחית בשבאת? אבדת
20 זכותך¹⁷. טען שמעון ואמר: טרוד הייתי בשוק¹⁸,
21 ולא ידעתי שזה¹⁹ בתוך חצרי²⁰ - הרי זו טענה;
22 שכל שלשים יום יהיה²¹ אדם טרוד בשוק. ואם
23 עמד יותר משלשים יום ולא מחה - אבד את זכותו.
24 ויראה לי, שהדין זה אינו אלא בפפרים, שהעם
25 טרודין בשוקים שלהן.

(15) שם ל. (16) שם מובא מעשה שהיה, שנשתהה במקום שלשים יום בכל שנה. והוסיף רבינו את המילים "או פחות". ולא נתבאר לי מה משמיענו בתוספת זו. (17) ומשום כך אבדת זכותך לערער, והשדה תשאר ביד המחזיק. (18) למכור סחורתו או לקנות סחורה. (19) ראובן. (20) כך פירש הרי"ף מה שאמרו שם: בשוקאי הוה טרידנא. ורשב"ם פירש, טרוד הייתי ולא היה לי זמן למחות, וכן פירש רבינו גרשום מאור הגולה. (21) מתקבל על הדעת שיהיה. [וכתב הרי"ף בשם רב האי גאון,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ז אלול - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען צה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המחאה, ונזכרים כשוראים את כתב ידם, ובית-דין מקבלים עדות כזו, כמבואר בהלכות עדות פ"ח ה"א וה"ה. [בגמרא שם לח: אמרו בשם שמואל, שמחאה צריכה להיות בפני עדים היכולים להודיע למחזיק, להוציא חולים או זקנים. ורבינו אינו פוסק כמותו, שהרי כתב למעלה ה"ה: "חברך יש לו חבר וכו'", ואין צורך שעדי המחאה עצמם יוכלו למסור לו. ואף-על-פי שכלל בדינו: הלכה כשמואל בדיני ממונות - כאן אין הלכה כמותו, מפני שאמוראים אחרונים חולקים עליו, כמבואר בה"ה (רא"ש שם)]. (39) כרב, שם לט: (40) שם, אמר רבא: הלכתא: צריך למחות בסוף כל שלש ושלוש (כבר קפרא). אמנם רבי יוחנן שם פקפק בשמועתו של בר קפרא, אבל לא חלק עליה בפירוש (ראה הגהות מיימוניות כאן אות ח).

למה שאמר מעצמו בלי שנצטווה על זה מאחרים - הרי דין זה מיותר לגמרי].

1 ז. **פִּיצַד הַמְחָאָה? אומרי³³ בפני שנים: פלוני שהוא**
2 **משַׁתְמֵשׁ בַּחֲצָרֵי או בְּשָׂדֵי גִזְלָן הוא, וְלַעֲתִיד אָנִי**
3 **תּוֹבֵעַ אוֹתוֹ בְּדִין. וְכֵן אִם אָמַר לָהֶם: שְׁכֹרֵה הִיא**
4 **בִּידוֹ או מְשֻׁפְנָה, וְאִם יִטְעַן עָלַי שְׁמִכְרָתִי או נְתָתִי,**
5 **אָנִי תּוֹבֵעַ אוֹתוֹ בְּדִין, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה - הָרִי זוֹ**
6 **מְחָאָה³⁴. אַף עַל פִּי שְׁלֵא מְחָה בְּמִדְיָנָה זוֹ שְׁהַחֲזִיק**
7 **בָּהּ זֶה. אָבָל אִם אָמַר לָהֶן: פִּלוֹנִי שְׁמִשְׁתַּמֵּשׁ בַּחֲצָרֵי**
8 **גִּזְלָן הוּא - אֵין זוֹ מְחָאָה; שְׁהָרִי רְאוּבֵן אָמַר:**
9 **בְּשִׁשְׁמֵעֵתִי אָמַרְתִּי שְׁמָא חֲרַף אוֹתִי בַלְבַד, וְלִפְיֶכָּךְ**
10 **לֹא נִזְהַרְתִּי בְּשִׁטְרִי.**

18 ט. **הִבִּיא⁴¹ רְאוּבֵן⁴² עֲדִים, שְׁזָה שְׁמַעוֹן בְּעַל הַשְּׂדֵה**
19 **קִבְּץ פְּרוֹת שְׂדֵה זוֹ וְנִתְּנָם לוֹ - תַּעֲמַד הַשְּׂדֵה בְּיַד**
20 **רְאוּבֵן, וְאָפְלוֹ טַעַן שְׁשִׁמְעוֹן מְכָרָה לוֹ אוֹ נִתַּן לוֹ**
21 **הַיּוֹם⁴³; שְׁאֵלוֹ לֹא מְכַר אוֹ נִתַּן, לֹא הָיָה מְשַׁמֵּשׂ אֶת**
22 **רְאוּבֵן בְּשְׂדֵה זוֹ וְנִתַּן לוֹ פְּרוֹתֶיהָ⁴⁴.**

(33) מימרא של רב זביד, שם לח: (34) מלשונו משמע, שאם לא סיים: "ואתבענו בדין" אין זו מחאה. וכן דעת רבינו חננאל (מובאה ב'טור' שם ס' קמו). וב'תוספות' שם ד"ה ולמחר, כתבו בשם ר"י, שאפילו לא סיים כך, אלא אמר פלוני הוא גזלן שאוכל פירות שדי - הרי זו מחאה. וה'טור' שם והרא"ש אביו, פסקו כר"י. [ב'בית יוסף' שם כתב, שאפשר לפרש גם דברי רבינו, כמו שפירשו ה'תוספות' והרא"ש דברי רב זביד, שאמר: "ולמחר נקיטנא ליה בדינא" ופירשו, שלא דווקא אמר, אלא זה כמוכר מאליו שיתבענו בדין. ונראה לי להוסיף, שרבינו הוכרח לסיים "ואתבענו בדין" משום שלא הדגיש שזה אוכל פירות שדהו שלא כדין (בגולנותא) אלא אמר: "פלוני שהוא משתמש בחצרי - גזלן הוא". ואפשר לפרש, שרצה למסור בדיוק את מי הוא מחרף, ונתן סימן שהכוונה לאדם המשמש בחצרו, ולא התכוון כלל לומר שגזל את החצר, ולפיכך אין זו מחאה אם לא אמר "ואתבענו בדין", אבל כשאמר: הוא אוכל פירות שדה שלי בגולנות - מודה רבינו שזו מחאה.

(41) מימרא של רב אבא, שם לה: (במגיד-משנה גורס "רבינא"). (42) המחזיק. (43) ולא החזיק שלש שנים. (44) שם.

23 י. **טַעַן⁴⁵ שְׁמַעוֹן וְאָמַר: אָמַת הָיָה הַדְּבָר⁴⁶, וְלִפְרוֹת**
24 **הַזְּרֵתִיר⁴⁷, וְשָׁלוֹ הָיוּ הַפְּרוֹת, אָבָל הַגּוֹנֵף⁴⁸ לֹא**
25 **מְכָרְתִּי - נֶאֱמַן, וְחֹזֵר לְשַׁמְעוֹן; אֲלֵא אִם בֵּן אֲכָלָה**
26 **רְאוּבֵן בְּפָנָיו שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְלֹא מְחָה בּוֹ, כְּמֹו**
27 **שְׁבַאֲרֵנוּ⁴⁹.**

(45) כרב זביד, שם. (46) שאני בעצמי עזרתי לראובן לקחת את הפירות. (47) מכרתי או נתתי לו במתנה את הפירות. (48) השדה עצמה. (49) למעלה ה"א וה"ב.

פֶּרֶק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

(1) מבאר דין אכילת שני חזקה וכמה הם שני חזקה. ודין מחזיק בחלק אחד שלא החזיק בכל, ודין אחד החזיק בקרקע ואחד בפירות.

28 א. **שְׁלֹשׁ שָׁנִים² שְׁאָמְרָנוּ - מִיּוֹם לַיּוֹם. אָפְלוֹ הָיוּ**
29 **חֲסֵרִים יוֹם אֶחָד - לֹא הַחֲזִיק, וּמְסַלְקִין אוֹתוֹ מִמְּנָה.**
30 **בְּמָה דְבָרִים אָמֹרִים³? בְּקִרְקָעוֹת שֶׁהֵן עוֹשִׂין פְּרוֹת**
31 **תְּמִיד⁴, בְּגוֹן הַתְּפִים⁵ וְהַחֲצֵרוֹת, וְהַבּוֹרוֹת וְהַשִּׁיחִין**
32 **וְהַמְעָרוֹת, וְהַחֲנִיּוֹת וְהַפְּנִדְקוֹת⁶ וְהַמְרַחֲצָאוֹת,**
33 **וְהַשׁוֹכְבוֹת⁷ וּבְתֵי הַבְּדִין⁸, וְשָׂדֵה בֵּית הַשְּׁלַחִין**
34 **שְׁמִשְׁקִין אוֹתָהּ תְּמִיד וְזוֹרְעִין בָּהּ וְנוֹטְעִין, וְהַגְּנוֹת**
35 **וְהַפְּרִדְסִין⁹, וְכֵן עֲבָדִים הַמְּהַלְכִין, כְּמֹו שְׁבַאֲרֵנוּ¹⁰.**
36 **אָבָל שְׂדֵה הַבַּעַל, שֶׁהִיא שׁוֹתָה מִמִּי גְשָׁמִים בַּלְבַד¹¹,**
37 **וְשָׂדֵה אֵילָן¹² - אֵינָה מִיּוֹם לַיּוֹם; אֲלֵא בֵּינָן שְׁאֲכָלוּ**
38 **שְׁלֹשׁ תְּבוּאוֹת¹³ מִמִּין אֶחָד - הָרִי אֵלוֹ כְּשֹׁלֵשׁ שָׁנִים.**
39 **פִּיצַד? הֵיתָה שְׂדֵה תְּמָרִים וְגִדְרָ¹⁴ שְׁלֹשׁ גְּדִירוֹת, או**
40 **שְׂדֵה עֲנָבִים וּבְצֵר שְׁלֹשׁ בְּצִירוֹת, או שְׂדֵה זֵיתִים**

11 ח. **מְחָאָה³⁵ בְּפָנֵי שָׁנִים - מְחָאָה³⁶; וְכוֹתְבִין³⁷, אַף**
12 **עַל פִּי שְׁלֵא אָמַר לָהֶם כְּתוּב³⁸. וְכִיּוֹן שְׁמַתָּה³⁹ בְּשָׁנָה**
13 **רְאֵשׁוֹנָה - אֵינּוּ צָרִיף לְחֹזֵר וְלִמְחוֹת כָּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה.**
14 **אָבָל צָרִיף שְׁלֵא יְהִיָּה בֵּין מְחָאָה לְמְחָאָה שְׁלֹשׁ**
15 **שָׁנִים גְּמוֹרוֹת. לְפִיכָּךְ צָרִיף לְמְחוֹת בְּסוּף כָּל שְׁלֹשׁ**
16 **שָׁנִים⁴⁰. וְאִם מְחָה, וְעַמַּד שְׁלֹשׁ שָׁנִים גְּמוֹרוֹת, וְאַחַר**
17 **כֶּף מְחָה - אֵינָה מְחָאָה.**

(35) שם לט - מ. (36) יש לה תוקף מחאה, ואינו צריך למחות בפני שלושה. מחלוקת אמוראים שם בשיטתו של רבי יוחנן, ופסק רבינו כרבא ורב נחמן. (37) העדים כותבים, שפלוני מיחה בפלוני ומוסרים את הכתב למוחה, שתהיה בידו הוכחה. (38) בפכ"ג מהל' מלוה ולוה ה"ה, ובפכ"ד ה"א, אמרנו שאין כותבים שטר שלא בפני האדם שהשטר הוא לחובתו, ולמה כותבים מחאה שלא בפני המחזיק? ועוד, מה יועיל הכתב? הרי עדות בכתב אינה עדות? ב'תוספות' שם ד"ה מחאה, ביארו שתקנת חכמים היא לבטל החזקה בכל שהוא, ולהחזיר הקרקע לידי בעליה. ואפשר לתרץ עוד, שלפעמים העדים אינם זוכרים את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מחייבים את המחזיק להביא עדים שדר בחצר גם בלילה, אלא שהמערער טוען טענת 'ברי' שלא דר בלילה, אבל טענת 'שמא' אינה טענה לענין זה. והרא"ש קיבל דעת הרשב"ם, וכן פסק ה'טור' שם ס' קמ]. ואם לא טען - אין בית-דין טוענים לו (ראה ההלכה הבאה). (23) עדותם אינה מספיקה אפילו כשאנים מעוניינים בדבר (בלשון הגמרא: נוגעים בעדותם), כגון שלא שילמו עדיין דמי השכירות ושואלים את הדיינים למי לשלם - למחזיק או למערער, ומכל-שכן כששילמו כבר למחזיק, ואם יזכה המערער בדין יהיה עליהם לשלם לו שנית דמי השכירות ולטרוח לתבוע לדין את המחזיק שיחזיר להם כספם. רבינו מפרש, שמר זוטרא אמר דבריו בקשר לדברי רבא שם, שהשוכרים יכולים להעיד כשלא שילמו עדיין דמי השכירות ואינם נוגעים בעדותם, ועל זה הוסיף מר זוטרא, שאם טען המערער: יביא המחזיק עדים שדר בחצר ביום ובלילה - מקבלים טענתו, משמע שאפילו כשלא שילמו עדיין, ולפיכך הוסיף רבינו נימוק שכוחו יפה גם כשלא שילמו: "שזה הדבר וכו'". (24) בלחם-משנה ביאר כוונת רבינו, מכיון שהם מעידים מה שהם בעצמם עשו - אין תוקף לעדות זו, ואף-על-פי שאינם מעוניינים אישית בעדותם, שאין אדם מעיד על עצמו, אלא על מעשי אחרים. ומה שכתב רבינו בפ"ט מהלכות עדות ה"ה, ששוכר מעיד לפני ששילם דמי שכירות, המדובר כשמעיד שראה שזה קנה או שכן, שאינו מעיד על מעשה עצמו, אבל במעיד על החזקה אינו נאמן. [ישנן גירסאות שונות בסוגיא זו ופירושים שונים, שלא כאן המקום לבארם. ראה 'תוספות' שם ד"ה אמר, ו'בית יוסף' חו"מ ס' קמ].

ג. הנה²⁵ זה המחזיק או העדים שדרו בה מן הרוכלין המחזירין בעירות וכיצא בהן - טוענין אותן²⁶ לכתחלה, וכשביא עדי חזקה, אומר לו²⁷: הלא עדים שהיית מחזיק בה ביום ובלילה. במה דברים אמורים? בתצרות וכתים וכיצא בהן, שהן עשויות לדור בתוכן ביום ובלילה; אבל התניות²⁸ של תגרים וכיצא בהן, שאין דין בהן אלא ביום - בין שדר בה שלש שנים ביום הרי זו חזקה.

(25) שם עמוד ב, אמרו: "ומודה מר זוטרא ברוכלין המחזירין בעירות". (26) מה שאמרו "ומודה מר זוטרא", מפרש רבינו, שאף-על-פי שאמר שאין בית-דין טוענים לו, מודה הוא ברוכלים, שטוענים לו. וכן פירש רשב"ם שם. [וב'נמוקי יוסף' כתב, שגם רבינו יונה ורבינו נסים מפרשים כך]. וטעמו של דבר, מבואר ברשב"ם: אפשר הדבר, שזה המחזיק יודע שהרוכל דרכו להיות מחוץ לעירו זמן רב ולהתעכב בביתו זמן קצר, ולפיכך הוא מחזיק בבית כשהרוכל הוא מחוץ לעיר ועוזב אותו כשזה בא לעיר, ומשום כך לא הרגיש הרוכל שמישהו מחזיק בביתו. (27) נראה שצ"ל: אומרים לו, היינו הדיינים אומרים למחזיק שצריך להביא עדים שהשתמש ביום ובלילה. (28) שם אמרו: "ומודה רב הונא, בחנותא דמחוזא". פירוש, רב הונא שאמר שצריך להביא עדים שהשתמש שלש שנים ברציפות - מודה בחנויות שעשויות להשתמש בהן בימים בלבד,

1 ומסק שלש מסיקות - הרי אלו פשלש שנים¹⁵,
2 והחזיק. ואפלו היו האילנות רצופין ולא היה
3 ביניהן הרחקה כראוי¹⁶, שהרי סופן ליבש¹⁷, הואיל
4 ואוכלן שלש תבואות - החזיק¹⁸.

(2) משנה, שם כח. (3) רבינו מונה כאן כמה דברים שלא נמנו במשנה, ונלמדים מן הכלל ששנו: "וכל דבר שהוא עושה פירות תדיר". (4) ולא תקופות מסוימות בלבד. (5) שמכניסים שכר דירה. (6) אכסניות, מלונות. (7) והיונים פרות ורבות וגדלות בהם, ומביאות רווח לבעליהן בכל תקופות השנה. (8) שסוחטים בהם זיתים להוציא שמנם. (9) בכל אלה עסוקים הבעלים במשך כל השנה. (10) למעלה פ"י ה"ד. (11) והבעלים אינם טורחים בה אלא בתקופת חרישה וזריעה בתחילת שנת העבודה ובשעת איסוף היבול. (12) שפירות אילנותיה נקטפים בפרק אחד. (13) שלושה יבולים. פירות האילן נקראים גם כן תבואה, שנאמר (דברים כב): "ותבואת הכרם". (14) קטיף תמרים נקרא גדירה, של ענבים - בצירה, ושל זיתים - מסיקה. (15) ואף-על-פי שטרם עברו שלש שנים. כשמואל שם לו: בדעת חכמים. ופירש רבינו, ששמואל בא לגרוע משלוש שנים, ואמר שמספיקים שלושה יבולים. [ויש מפרשים, ששמואל לא בא לגרוע אלא להוסיף, שאם אכל פירות אילנות שאינם עושים פירות כל שנה, ועברו שלש שנים ולקט רק שני יבולים - אין כאן חזקה, אבל בפחות משלוש שנים - מודה לרב שאין זו חזקה, אפילו אכל שלושה יבולים ויותר (ראה רשב"ם שם)]. והרא"ש וכן ה'טור' חו"מ ס' קמא קיבלו פירוש זה, ובהתאם לכך פסקו שגם בבית הבעל ובשדה אילן אין חזקה בפחות משלוש שנים מיום ליום]. (16) כשנוטעים אילנות, משאירים מקום פנוי בין אילן לאילן, כדי שטח יניקה, וכשארין ביניהם שטח פנוי מתאים - מתייבשים מחמת מחסור חמרי מזון. (17) ויעקור אותם. (18) כרבא, שם.

5 ב. הביא עדים¹⁹ שהיה דר בחצר זו שלש שנים או
6 שהשפירה²⁰ שלש שנים - הרי זו חזקה. טען בעל
7 החצר²¹ ואמר: שמא לא שכן בה ביום ובלילה²²,
8 או שמא אלו שהשפירה להם לא שחנו בה ביום
9 ובלילה - הרי זו טענה; ואומרים למחזיק: או תביא
10 עדים ששנים אלו גמורות ביום ובלילה או הסתלק.
11 אפלו באו עדים ואמרו: לנו השפיר ואנו דרנו בה
12 ביום ובלילה, וטען בעל השדה ואמר: יביאו עדים
13 שדרו בה ביום ובלילה - צריכין אלו השוכרין
14 להביא ראיה²³ שדרו בה תמיד; שזה הדבר תלוי
15 בהן, ואין תלוי בטענת המחזיק כדי שיעידו לו²⁴.

(19) שם כט. (20) צ"ל שהשכירה, פירוש הוא השכיר את החצר לאחרים, והם דרו בה שלש שנים. (21) כמר זוטרא, שם. (22) מר זוטרא שם אמר: "ואי טעין ואמר ליתי תרי סהדי לאסהודי ליה דדר ביה תלת שני ביממא ובלילא - טענתיה טענה (בעברית: ואם טען ואמר יבואו שני עדים ויעידו שדר בה ביום ובלילה - טענתו טענה)". ומפרש רבינו שהכוונה לטענת 'שמא'. [והרשב"ם שם מפרש, שאין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנים, ואלמלא השטר אין כאן חזקה, מכיון שלא החזיק רצופות; שיטה ג - והיא שיטת רבינו, רבינו יונה והרא"ש וה"טור' חו"מ ס"ו קמ - ששלוש שנים מספיקות. והביאו ראייה מברייתא שם מא: "שלושה לקוחות מצטרפין", ואמר רב - וכולן בשטר (ראה הלכה ו). (37) וידע בעל הקרקע ששותפים הם, ומחזיקים בשדה ברציפות.

1 ו. אַכְּלָה³⁸ שָׁנָה זֶה הַמְּחִזֵּק וּמְכַרְהָ, וְאֶכְלָה הַלּוֹקֵחַ
2 שָׁנָה וּמְכַרְהָ³⁹ לְלוֹקֵחַ שָׁנִי, וְאֶכְלָה שָׁנָה: אִם מְכָרוּ זֶה
3 לְזֶה בְּשֵׁטֶר - שְׁלֹשָׁתָן מְצַטְרְפִין, וְהָרִי זֶה חֲזָקָה,
4 מִפְּנֵי שְׁלֹא מָחָה⁴⁰; וְאִם מְכָרוּ שְׁלֹא בְּשֵׁטֶר - אֵינָה
5 חֲזָקָה; שֶׁהַבְּעָלִים הָרְאוּשׁוּנִים אוֹמְרִים: פִּינֵן שְׁלֹא
6 עָמַד בָּהּ אִישׁ אֶחָד שְׁלֹשׁ שָׁנִים, לֹא הֶצְרַכְתִּי
7 לְמַחֲוֹת⁴¹.

38) ברייתא שם, הובאה בהלכה הקודמת. (39) הלוקח. (40) ושטר יש לו קול, וידע ששלשתם מכוח אחד באו. (41) ולא ידעתי שזה מכר לזה, והלוקח מכר ללוקח שני.

2 ז. אַכְּלָה הָאֵבֶב⁴² שָׁנָה, וְהִבְנֵן⁴³ שְׁתֵּים; הָאֵבֶב שְׁתֵּים,
3 וְהִבְנֵן שָׁנָה; הָאֵבֶב שָׁנָה, וְהִבְנֵן שָׁנָה, וְהַלּוֹקֵחַ מִן הַבֵּן
4 שָׁנָה - הָרִי זֶה חֲזָקָה⁴⁴. וְהוּא שְׁלָקַח בְּשֵׁטֶר⁴⁵.

42) ברייתא שם מב. (43) שירש את אביו. (44) רבינו כתב סתם: "והבן", ומשמע בין גדול ובין קטן. ואין בזה סתירה להאמור לקמן (פי"ג ה"ב) שאין חזקה לקטן, משום שכאן התחיל האב לאכול, והכל יודעים שהבן ממשיך כיוורשו של אביו (מגיד-משנה). (45) שבלי שטר לא יצא קול לאותה מכירה, ולא ידע בעל השדה שיש קשר בין המחזיקים בשנתיים הקודמות ובין המחזיק בשנה השלישית.

3 ח. אַכְּלָה בְּפָנֵי הָאֵבֶב⁴⁶, שֶׁהִיָּה בְּעַל הַשְּׂדֵה, שָׁנָה,
4 וּבְפָנֵי בְּנוֹ שְׁתֵּים; אוּ בְּפָנֵי הָאֵבֶב שְׁתֵּים, וּבְפָנֵי הַבֵּן
5 שָׁנָה; אוּ בְּפָנֵי הָאֵבֶב שָׁנָה, וּבְפָנֵי בְּנוֹ שָׁנָה, וּבְפָנֵי
6 לּוֹקֵחַ מִן הַבֵּן שָׁנָה - הָרִי זֶה חֲזָקָה⁴⁷. וְהוּא⁴⁸ שְׁמַכְרָה⁴⁹
7 הַבֵּן זֶה הַשְּׂדֵה בְּכָלל שְׂדוֹתָיו⁵⁰, שֶׁהָרִי לֹא הִפִּיר
8 הַמְּחִזֵּק שְׁנִמְכְּרָה⁵¹ וּלְפִיכָף לֹא נִזְהַר בְּשֵׁטֶר; אֲבָל
9 אִם מְכָר הַבֵּן שְׂדֵה זֶה בְּפָנֵי עַצְמָה - אֵין לָךְ מְחָאָה
10 גְּדוֹלָה מְזוּוֹת⁵².

46) שם. (47) ודווקא כשהבן גדול, אבל אם הוא קטן אין זו חזקה, שהרי אין מחזיקים בנכסי קטן (לקמן פי"ד ה"ו), ואף-על-פי שהתחיל לאכול בחיי האב. ואין זה דומה לדין שבהלכה הקודמת, ושלא חילקנו בין בן גדול לקטן, שהרי שם הקטן הוא המחזיק, ובעל השדה המערער הוא גדול. אמנם רבינו סתם גם כאן ולא חילק בין גדול לקטן, אבל מוכרחים אנו לפרש כמו שפירשנו, שהרי גמרא מפורשת היא (כתובות יז): "משכחת לה (תמצאו אפשרות שלא יהיה נאמן לטעון קניתי את השדה אף-על-פי שהחזיק בה שלש שנים) כשאכלה שתיים בחיי האב ואחת בחיי הבן, וכדבר הונא, דאמר רב הונא: אין מחזיקים בנכסי קטן (ראה מגיד-משנה ולחם-משנה). (48) בתנאי. (49) שם.

שמספיקה עדות של שימוש ביום במשך שלש שנים. [ב'תוספות' שם ד"ה ומודה, פירשו שצריך חזקה של שש שנים ביום, ויצטרפו לשלוש שנים שלימות, שלא אמרו שלוש מקוטעות (בלתי שלימות) מספיקות, אלא בלתי רצופות. והסכים לדעתם הראב"ד בהשגותיו כאן].

1 ד. שְׁלֹשׁ שָׁנִים²⁹ שְׁאִמְרָנוּ, צָרִיף שֶׁהָיָה רְצוּפוֹת זֶה
2 אַחֵר זֶה. הָרִי שֶׁהַחֲזִיק בְּשָׂדֵה וּזְרָעָה שָׁנָה וְהוֹבִירָה³⁰
3 שָׁנָה וּזְרָעָה שָׁנָה וְהוֹבִירָה שָׁנָה, אֶפְלוּ עֲשֵׂה בֶן בְּמָה
4 שָׁנִים³¹ - לֹא הַחֲזִיק. הִיָּה דִרְפָן שֶׁל בְּנֵי אוֹתוֹ הַמָּקוֹם
5 לְהוֹבִירָה³², אִף עַל פִּי שְׁמַקְצָתָן זֹרְעִין שָׁנָה אַחֵר שָׁנָה
6 וּמְקַצְתָן זֹרְעִין שָׁנָה וּמוֹבִירִין שָׁנָה - הָרִי זֶה
7 הַחֲזִיק; שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר: לֹא הוֹבִירְתִּי אוֹתָהּ אֶלָּא
8 בְּדִי שֶׁתַּעֲשֶׂה הַרְבֵּה בְּשָׂנֵת הַזְּרִיעָה³³.

29) שם. (30) לא זרעה. (31) אפילו אם זרעה שלש שנים. (32) כדי שלא להכחיש את הקרקע יותר מדי. (33) שדה שלא נזרעה שנה אחת, מוציאה בשנה שאחריה יכול מוגדל. וכתב הרשב"ם, שאפילו במקום שמובירים - אין שנת ההובריה מובאת בחשבון שני החזקה. ובמגיד-משנה מבאר, שגם דעת רבינו כך, ומכאן, שצריך להחזיק בה לא פחות מחמש שנים, ויזרע ראשונה שלישית וחמישית (ראה 'טור' שם).

9 ה. שְׁנֵי שְׁתַּפְּינִין³⁴ שֶׁהַחֲזִיקוּ בְּשָׂדֵה שְׁשׁ שָׁנִים, הָאֶחָד
10 אֶכְלָה רְאוּשׁוֹנָה וְשְׁלִישִׁית וְחֲמִישִׁית, וְהַשְּׁנִי אֶכְלָה
11 שְׁנֵיהֶם וְרִבְעִית וְשִׁשִּׁית - לֹא עֲלָתָה חֲזָקָה לְאֶחָד
12 מֵהֶם; שֶׁהָרִי בְּעַל הַקְּרָע אוֹמֵר: בֵּינֵן שְׁלֹא רְאִיתִי
13 וְלֹא שְׁמַעְתִּי שֶׁהַחֲזִיק בָּהּ אָדָם אַחַד שָׁנָה אַחֵר שָׁנָה,
14 מִפְּנֵי זֶה לֹא מְחִיתִי³⁵. לְפִיכָף, אִם פָּתְבוּ אֵלָיו
15 הַשְּׁתַּפְּינִין שֵׁטֶר בִּיגִיחֵן שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהּ שָׁנָה אַחֵר שָׁנָה
16 - בֵּינֵן שֶׁעֲבָרוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים עֲלָתָה לָהֶן חֲזָקָה³⁶;
17 שֶׁהַשֵּׁטֶר יֵשׁ לוֹ קוֹל³⁷, וְהוֹאִיל וְלֹא מָחָה - אֶבֶד
18 וְכוּתוֹ. וְהוּא הַדִּין לְעֶבֶד שֶׁהַחֲזִיקוּ בוֹ שָׁנִים,
19 וְנִשְׁתַּמְּשׁוּ בוֹ שָׁנָה אַחֵר שָׁנָה, אִם פָּתְבוּ שֵׁטֶר בִּיגִיחֵן
20 - הָרִי הַחֲזִיקוּ.

34) שם עמוד ב, מעשה שהיה. (35) משום שראיתי שאין איש משתמש בה כדרך המחזיקים. בגמרא שם, נימק רבא: השותפים השתמשו בה לסירוגין, כדי שלא יחזיק בה אחד מהם בשלוש שנים רצופות ויטעון קניתי חלק שותפי, וכשם שאין כאן חזקה לשותף נגד חבירו, כך אין זו חזקה לגבי בעל הקרקע. כנראה לא ראה רבינו בזה נימוק משפטי, שהרי השותפים אין להם חזקה זה על זה (ראה משנה, שם מב.). אלא הסבר הגיוני להפיס דעתם של השותפים, ולכן מסר כאן נימוק אחר. ומובן שאינו שולל הסברו ההגיוני של רבא. (36) שם. בגמרא שם, נאמר סתם: "אבל כתיב עיטרא (=שטר) קלא אית ליה". ולא נתבאר אחר כמה שנים הרי זו חזקה. ברשב"ם שם מביא שלש שיטות בדבר: א. לאלתר, אם לא מיחה, משום שבוודאי שמע שנכתב ונחתם שטר שותפות על שדה שלו, והיה לו למחות; שיטה ב: אחר שש (יותר נכון: חמש), כדי ששותף אחד יחזיק שלש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אינה חזקה, והמדובר כאן כשאכל הזמורות (ענפים דקים הראויים למאכל בהמה) שמותרים בשנות הערלה. ובכלאים שגם הזמורות אסורים (פסחים כו:), המדובר כשלא הוסיפו הזמורות אחר הזריעה אחד ממאתיים שהיה בהן לפני הזריעה, ובטלה ההוספה, כמבואר בפסחים כה. שכלאי הכרם בטלים במאתיים של היתר, והפירות הוסיפו מאתיים ונאסרו. והדבר טבעי, שיחס ההוספה של הפירות מרובה על יחס הוספת הזמורות. ומשום שכל פירות שדות אלו אסורים, ואין הנאה אחרת בהיתר מאשר הזמורות - אכילתן היא חזקה, ואין זה דומה לאכלה שחת שבהלכה הקודמת, שאפשר להמתין ולאכול התבואה (וכן היא דעת הראב"ד בהשגותיו, וגם ה'טור' שם פסק כמותם). ורבינו מפרש שאכילת איסור היא חזקה. ובמגיד-משנה מסביר שיטתו, שדוחק הוא לפרש כלאי הכרם באופן אחר מערלה ושביעית שהמדובר בהן כשכל הזמורות גדלו באיסור. וגם לא נראה בעינינו לומר, שהפירות הוסיפו מאתיים והזמורות לא.

- 11 יג. הִיָּה הַמְּקוֹם⁶⁸ שֶׁחֲזִיק בּוֹ סֵלַע אוֹ חֶלְמִישׁ⁶⁹,
 12 שְׁאֵינּוּ רְאוּי לְזַרְעָה - צְרִיף לְהַנֹּת בּוֹ בְּדָבָר הָרְאוּי
 13 לוֹ, פְּגוֹן שִׁישׁוּטח בּוֹ הַפְּרוֹת אוֹ יַעֲמִיד בּוֹ בְּהֵמָה
 14 וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאִם לֹא נִהְיָה בּוֹ בְּכָל אוֹתָן הַשָּׁלֵשׁ
 15 שָׁנִים בְּדָבָר הָרְאוּי לוֹ - לֹא חֲזִיק.

(68 שם כט: 69) בגמרא כתוב: "צונמא", פירוש: שדה שאינה ראויה כלל לזריעה. [יונתן בן עוזיאל מתרגם את הכתוב (דברים לב, יג: "ויניקהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור" = כיפין, חלמיש צור = טינרין תקיפין. תרגום זה מלמדנו, שחלמיש משמעותו אדמה קשה מאד. ראה 'ערוך השלם' ערך טנר].

- 16 יד. הִיָּה מַעֲמִיד⁷⁰ בְּהֵמָה בְּמְקוֹם מְסִים⁷¹ מִחֲצַר
 17 חֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁהִיָּה מְגַדֵּל שֵׁם תְּרַנְגוּלִין, אוֹ מַעֲמִיד שֵׁם
 18 תַּנּוּר וְכִיּוֹרִים וְרִחִים, אוֹ שֶׁנֶּתַן שֵׁם זָבֻלוֹ, בֵּין
 19 שְׁהַעֲמִיד שֵׁם מְחִיצָה⁷² בֵּין שְׁלֹא הַעֲמִיד, אִם
 20 נִשְׁתַּמֵּשׁ בְּדָבָרִים אֵלּוֹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן שְׁלֵשׁ שָׁנִים בַּיּוֹם
 21 וּבְלֵילָהּ, וְטָעַן עַל פֶּעַל הַחֲצַר וְאָמַר: אֲתָה נִתַּת לִי
 22 מְקוֹם זֶה אוֹ מְכַרְתָּ לִּי - הֲרִי זוֹ חֲזִיקָה⁷³.

(70 משנה וגמרא, שם נז. 71) ולא השתמש בכל החצר. (72) קיר או גדר מבדיל בין החלק שהוא משתמש בו לשאר החצר. (73) במשנה שם, חילקו בין העמיד מחיצה ללא העמיד. וביארו בגמרא שם, שהמדובר כשהמחזיק הוא שותף באותה חצר, ודרכס של שותפים לא להקפיד על תשמישים אלה, ולפיכך אין זו חזקה, ועל העמדת מחיצה מקפידים. ופירש הר"י מיגש שם, שהמדובר בחזקת השימוש, ולא בטוען מכרת או נתת לי מקום זה, ובוזה חילק בין שותפים לאדם זר, שבאדם זר אפילו העמיד מחיצה - אין לו חזקת שימוש, ולשותף יש חזקת שימוש כשהעמיד מחיצה, אבל חזקת שלש שנים בטענת מכירה או נתנה מועילה בין בשותפים ובין באדם זר. ורבינו קיבל פירושו, וכתב בפ"ה מהל' מהלכות שכנים ה"ה: "בחצר חבירו אפילו העמיד בהמתו ועשה לו מחיצה - לא החזיק", והכוונה לחזקת שימוש, וכאן אנו עוסקים בטענת מכירה או

(50) כלומר, מכר כל שדותיו סתם, ולא פירש שגם שדה זו מכר, והלוקח טוען קניתי גם את זו, ואפילו אם הבן - המוכר מודה. (51) ויכול לטעון לא עלה על דעתי שמכרת שדה זו שקניתי מאביך (ע"פ פירוש רשב"ם שם). [ב'טור' שם סי' קמד כתב, אפילו כשפירש גם שדה זו בין אחרות - לא יצא הקול על שדה זו, ראה ב"ח שם]. (52) כשמכר השדה לאחרים, גילה דעתו שזה מחזיק בה שלא כדין. רבינו לא התנה כאן שמכר בשטר, כמו שכתב בה"ו ובה"ז, ומשמע שמכירה בעדים בלא שטר - גם כן נחשבת כמחאה. וה'טור' שם כתב, שכן פסקו הר"י והרמ"ה, והסברא מסייעת לשיטתם שהרי מחאה בפני שני עדים מועילה ואפילו בלי שטר (מגיד-משנה. ראה כסף-משנה).

- 1 ט. נִרְהָ⁵³ שָׁנָה אַחַר שָׁנָה, אֶפְלוּ בְּמָה שָׁנִים, הוֹאִיל
 2 וְלֹא נִהְיָה בָּהּ - אֵינָה חֲזִיקָה⁵⁴. וְכֵן אִם פָּתַח בָּהּ⁵⁵
 3 שְׁבִילֵי הַמַּיִם⁵⁶ וּפְתַח וְשָׁדַד⁵⁷ בְּלֶבֶד, הוֹאִיל וְלֹא אֶכְל
 4 פְּרוֹת - אֵינָה חֲזִיקָה.

(53) חרשה. (54) שם לו: מחלוקת תנאים ואמוראים. ובמסקנא אמרו, שרבי ישמעאל ורבי עקיבא, ואחריהם רב ושמואל הכריעו: ניר אינה חזקה. (55) מימרא של רב נחמן, שם עמוד א. (56) להשקות את השדה. (57) פרו את הרגבים הגדולים שהוציאה המחרישה. החקלאים משתמשים בכלי מיוחד לכך (משדדה).

- 5 י. זַרְעָה⁵⁸ וְלֹא הָרְוִיחַ פְּלוֹם, אֶלֶּא זָרַע כּוֹר וְאָסַף
 6 כּוֹר - לֹא חֲזִיק, שֶׁהָרִי לֹא נִהְיָה.
 (58) שם.

- 7 יא. אֶכְלָה⁵⁹ שְׁתַּח⁶⁰ - לֹא חֲזִיק⁶¹. וְאִם הִיָּה הַמְּקוֹם
 8 דְּרַפָּן לְזַרְע לְשַׁחַת מְפָנֵי שְׁדָמִי יִקְרִין⁶² - הֲרִי זוֹ חֲזִיקָה.

(59) מימרא של רב יוסף, שם. (60) קצר את התבואה לפני שבשלה, כדי להאכילה לבהמה. (61) סבור היה בעל השדה, שזה מפחד להשתמש בשדה כדרך העולם, מפני שירד לה בגזלנות ולא חשש שיטעון: קניתי, ולפיכך לא מיחה. (62) במקום זה השחת ביוקר. בגמרא שם, נתן רבא דוגמא את מקום מושבו מחווא, שתושביה היו עשירים ומקיימים הרבה בהמות, ולפיכך המספוא ביוקר.

- 9 יב. אֶכְלָה⁶³ עֲרָלָה⁶⁴ שְׁבִיעִית⁶⁵ וְכִלְאִים⁶⁶, אָף עַל פִּי
 10 שְׁנֵהָ בַּעֲבָרָה - הֲרִי זוֹ חֲזִיקָה⁶⁷.

(63) ברייתא שם. (64) פירות האילן בשלוש השנים הראשונות לנטיעתן, אסורים באכילה ובהנאה, ונקראים - ערלה, מלשון הכתוב (ויקרא יט, כג): וערלתם ערלתו את פריו. (65) פירות שגדלו בשנת השמיטה והם הפקר, ואין לבעל השדה בהם יותר זכות מלאחרים. (66) תבואה שנזרעה בכרם, נאסרו פירות הגפן והזרעים באכילה ובהנאה. (67) שתי גירסאות בברייתא זו: רשב"ם שם גורס: "אינה חזקה" (וכן נדפס בספרי הגמרא שבידינו), ורבינו חננאל (מובא ב'תוספות' שם ד"ה הכי) גורס: "היה חזקה". ברור שרבינו קיבל גירסת רבינו חננאל. ולגירסת זו שני פירושים: ה'תוספות' שם שמפרשים אכילה באיסור

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ז אלול - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען צט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לי מכר בעין יפה (סברא זו נאמרה שם לז: גבי עקירת האילנות אחר שיבשו), אבל בדין שבמשנה שמכר האילנות והשאיר הקרקע לעצמו, או אומרים "מוכר בעין רעה מוכר", והשאיר לעצמו את כל הקרקע כשמכר שני אילנות, וכשמכר שלושה אילנות, הרי זה כמוכר שדה אילן, ולפיכך קנה קרקע (ראה הלכות מכירה שם).

יח. וכן⁸³ האוכל כל פרות אילן⁸⁴ שלש שנים, וטען²⁰ על בעל האילן: אתה מכרת לי אילן זה וקרקעו⁸⁵ - הרי זה יש לו קרקע בעיני האילן⁸⁶ עד התהום⁸⁷.

83 שם לז: ולח. 84 אפילו אילן אחד. 85 מכרת לי בפירוש גם את הקרקע שתחת האילן. 86 ומה ששנינו (שם פא.) שאפילו כשמכר שני אילנות אין לו קרקע כלל, וכשיתייבש האילן אינו יכול לנטוע אחר במקומו אלא נוטל את האילן שקנה - היינו כשקנה אילן סתם, אבל כשהלוקח טוען קניתי בשטר גם את הקרקע ואבד שטרי ואכלתי שלוש שנים - הרי זה נאמן וקנה הקרקע. ושאלו בגמרא שם: "מה הוה ליה למיעבד?" פירוש: מה יכול לעשות בעל הקרקע שמכר אילן בלא קרקע, כדי לסתור טענת הלוקח אם יבוא אחר שלש שנים ויטען: קניתי גם הקרקע ויש לי חזקה? ופירשו שם, שהמוכר צריך למחות בפני עדים לפני גמר שלש שנים ולהצהיר, דעו, שמכרתי את האילן בלבד בלי קרקע. רבינו קיצר ולא פירש שהמדובר כשלא מיחה, כי זה מובן מאליו שמחאה כזו מועילה. 87 ואם ייבש האילן - יטע אחר במקומו, ובעל הקרקע אינו רשאי לחפור כנגד האילן אפילו בעומק רב.

יט. שדה אילן⁸⁸ שהיו בו שלשים אילנות בתוך בית שלש סאין⁸⁹, ואכל עשרה בשנה ראשונה⁹⁰, ועשרה בשנה שנייה, ועשרה בשנה שלישית - החזק בכל. והוא⁹¹ שהיו עשרה שאכל מפירות בכל בית השלש סאין⁹², ולא הוציאו שאר האילנות פרות; אבל אם הוציאו שאר האילנות פרות ולא אכלן - לא החזק אלא במה שאכל⁹³.

88 שם לו: ולז. 89 שטח שזורעים בו שלש סאים תבואה (השטח המקובל לנטיעת אילנות הוא בית סאה לעשרה אילנות. ראה 'תוספות' שם ד"ה ממטע). 90 שלושה מבית סאה זה, שלושה מזה וארבעה מהשלישי. 91 וזה נאמר (בתנא'). 92 שכל בית סאה הוא שדה שלם בפני עצמו, ולפיכך לא החזיק בבית סאה שלא אכל פירותיו. [כתב הרשב"ם שם בשם רבינו חננאל, שמדובר בבנות שוח (מין תאנים שפירותיהן בשלים שנה שלישית לחניטתם), ואפשר שהאילנות שהוציאו פירות בשנה זו חנטו לפני שנתיים, ובשנה שאחריה אכל פירות שחנטו בשנה שאחרי הקניה, ובשלישית הבשילו הפירות שחנטו בשנת הקניה]. 93 אנו אומרים, משום שהשדה אינה שלו - לא אכל כל הפירות. ובעל הקרקע לא מיחה, משום שראה שזה אינו אוכל כדרך בעל כל השדה (רשב"ם שם).

כ. במה דברים אמורים? בשאכל הוא מקצת הפרות ובזו העם שאר הפרות⁹⁴; אבל אם מניח⁹⁵

נתינה וחזקת שלש שנים, ובוה אין כל הברל בין שותפים או לא שותפים, וגם לא בין העמיד מחיצה ללא העמיד - בכל אופן מועילה החזקה. ורשב"ם שם פירש שהמדובר בטענת מכירה ונתינה. ראה 'טור' שם ס' קמ וב' בית יוסף].

טו. שדה⁷⁴ שהיא מקפת גדר, ובא זה שהחזיק בה וזרע חוץ לגדר ונהנה בכל מקום שאינו שמור, אף על פי שאכלו שנה אחר שנה - לא עלתה לו חזקה. שהבעלים טוענים ואומרים: פיון שראינו שזרע במקום מפקר, אמרנו: כל מה שזרע - חית השדה תאכלנו, ולפיכך לא מחיתי. והוא הדין לכל הזרע מקום שאינו שמור, אלא רגל חיה ויד פל אדם מצויין בו.

74 מימרא של רב יהודה, שם לו.

טז. אכלה פלה⁷⁵ חוץ מבית רבע⁷⁶ - החזיק בכלה חוץ מאותו בית רבע שלא נהנה בו⁷⁷. אפלו היה חלמיש בתוך השדה⁷⁸, הואיל ולא נשתמש בו פראוי לו⁷⁹ - אין לזה בו חזקה.

75 מימרא של רבא, שם כט: 76 שטח שזורעים בו רובע הקב תבואה. 77 ואין אנו אומרים ששטח קטן כזה בטל לגבי השדה. ודווקא בבית רובע, אבל שטח פחות ממנו - בטל לגבי השדה, וכאילו החזיק גם בו ('טור' שם ס' קמא). 78 ואינו ראוי לזריעה. 79 כגון לשטחת פירות וכדומה (ראה למעלה הי"ג).

יז. החזיק⁸⁰ אחד באילנות ואכל פרותיהן, ואחד החזיק בקרקע וזרעה ואכל פרותיה, וכל אחד משניהם טוען: שהכל שלי ואני לקחתיו - זה שהחזיק באילנות ואכלן שלש שנים - יש לו האילנות וקרקע שצריכין לו, והוא פמלוא האורה וסלו⁸¹ חוצה⁸² לכל אילן ואילן, וזה שהחזיק בקרקע - יש לו שאר הקרקע.

80 שם לז. 81 המקום שתופס המלקט את הפירות והסל שבידו. ("אורה" = קוטף תאנים, מובן שהוא-הדין לכל מיני פירות. רש"י שם פכ: מבאר: אורה - בתאנים; בוצר - בענבים; קוצר - כתבואה; גודר - בתמרים; מוסק - בזיתים; מלקט - בשאר פירות). 82 מחוץ למקום שתופסים הענפים שמלקט מהם הפירות. בגמרא שם, אמר רב פפא: "זה קנה אילנות וחצי קרקע, וזה קנה חצי קרקע", ומפרש רבינו מה שאמר "וחצי קרקע" הכוונה כמלא אורה וסלו (וכן פירש רשב"ם שם), משום ששנינו (שם פא.) "קנה שלשה (אילנות) - קנה קרקע", ומפרש רבי יוחנן (שם פב:) כמלא אורה וסלו. בפכ"ד מהלכות מכירה, מחלק רבינו בין מוכר שני אילנות למוכר שלשה: שנים - אין לו קרקע, שלשה - יש לו. וכאן בשני לקוחות, לא חילק בין שנים לשלושה, ונראה שגם בשני אילנות יש לו קרקע. וכן כתב גם רשב"ם שם, ומבאר שבנידון שלפנינו אפילו בשני אילנות קנה קרקע, משום שבשני לקוחות - אומר קונה האילנות לקונה הקרקעות: כשם שלך מכר בעין יפה, כך גם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לאומן ללמדו אומנות, ועבדים דינם כקרקעות ומכאן שהוא מפרש משנתנו בקרקעות, ולא כהגירסא בספרים שבידינו. (4) חוכרי שרות על מנת לקבל חלק מהיבול - אחוז מסויים או מידה קבועה. (5) לקמן מבאר רבינו בפרטות דיניהם של כל אלה שמנה כאן. (6) שלא מכר. (7) למעלה פרק ט הלכה א בדין חזקת מטלטלין.

ב. וכן⁸ ראשי גליות של אותו זמן⁹ והגזלן והעובד כוכבים - אין אכילתן ראיה, מפני שהן פעלי זרוע¹⁰. וכן חרש שוטה וקטן - אין אכילתן ראיה, מפני שאין להם טענה¹¹ פדי שתעמד הקרקע בידן, אלא תחזר לפעלים. וכן המתזיק פנקסיהן¹² - אין אכילתן ראיה.

(8) שם לו. (9) אותה התקופה שבה אמרו דין זה. (10) אנשים תקיפים ובעל השדה מפחד למחות בהם. [בגמרא שם אמרו: הני דבי ריש גלותא לא מחזקי בן ולא מחזיקינן בהו (=אלה מבית ראש הגולה אין להם חזקה בנכסיהם ואין לנו חזקה בנכסיהם)]. הדין הראשון ונימוקו כתב רבינו כאן ודילג לגמרי על הדין השני. והרשב"ם שם מנמק את הדין השני, משום שיש להם הרבה קרקעות ואינם יכולים לעבד את כולם, אינם מקפידים שאחרים יעבדו וישביחום, וכשירצו יוציאו מיד המחזיקים בכוח אף על פי שלא מיחו. (11) טענתם אינה נחשבת כטענת גדול בריא, והרי אמרו: חזקה שאין עימה טענה אינה חזקה. [ובמגיד משנה בשם יש מפרשים מנמק, שחזקה מועילה משום שבעל השדה לא מיחה, ואין מוחים בקטן]. (ראה למעלה פרק י"ב הלכה ז). לא נמצא מקור מפורש בגמרא לדין זה. והרמב"ם והרשב"ם חולקים על רבינו וסוברים שחזקת קטן היא חזקה. (12) מימרא של רבא, בבא מציעא לט.

ג. כיצד אין מעמידין את הקרקע בידן? ראובן שאכל שדה שמעון שני חזקה, והוא טען שהיא לקוחה בידו, והביא שמעון עדים שהיא ידועה לו, וכן הביא עדים שראובן ידוע שהיא שפתו או אריסו או אפוטרופוסו, ומפני זה לא מכה - תחזר השדה לשמעון, וישבע הסת שלא מכר ולא נתן. והוא הדין לשארן¹³. אכל אם לא הביא שמעון ראיה שראובן היה שפתו או אריס, אלא ראובן הודה מעצמו ואמר: הן הוא שפתי ומכר לי, הואיל ואכל שני חזקה, ויכול לומר: לא היה שפתי מעולם - הרי זה נאמן¹⁴ בפשאר כל אדם.

(13) לכל אלה שנמנו למעלה. (14) במיגו, מתוך שיכול היה לטעון אינני שותף שלך.

ד. האמנין כיצד? כגון שהיו בוגין בה או מתקנין אותה שנים רבות. ירדו מאמנותן¹⁵, אם אכלו אותן שלש שנים מאחר שיירדו מאמנותן - יש להן חזקה¹⁶.

(15) ברייתא שם מזו. (16) אפילו בבית שנמסר לידו לפני

1 פרותיהן עליהן, הואיל ואכל אילן מפאן ואילן
2 מפאן מפל השדה - החזיק בכל השדה, אף על פי
3 שלא אסף כל פרותיה⁹⁶.

(94) שאם לא אכל כל הפירות, לא החזיק בכל השדה?
(95) אין דרכו של בעל השדה להפקיר פירותיו ולתת לאחרים לקטוף אותם. (96) בגמרא שם אמרו: "והוא דבאזי באזוזי". ופירש רבינו, שבזו העם את הפירות שלא לקט המחזיק, ובהתאם לפירושו זה, פירש מה שאמרו "והוא", הכוונה: אימתי לא החזיק בכולו? והרשב"ם, וכן הראב"ד מפרשים: אימתי זו חזקה? "דבזו בזויי" פירוש, כגון שאכלם מפוזרים, שאכל מכל שלושת בתי הסאה, היינו שלושה, שלושה וארבעה (בזיעה = קריעה, בקיעה בארמית. במדרש רבה ויקרא ו, ח: בזע פורפורין דיליה, בעברית: קרע לבוש ארגמן שלו), אבל כשאכל כל עשרה האילנות מבית סאה אחד או משניים - לא קנה אלא מקום שאכל. לדין זה עצמו מודה גם רבינו, כמפורש למעלה בהלכה זו, אף-על-פי שנטה מפירושה. [כתב ב'טור' שם, שאם היו מפוזרים יותר מבית סאה לעשרה אילנות - לא קנה הכל אלא הצריך לאילנות. וכתב עוד בשם רשב"ם, שאם היו נטועים בצפיפות יותר מעשרה אילנות לבית סאה - לא קנה אלא במה שהחזיק. ורבינו מאיר הלוי חולק, ודעתו שאפילו היו צפופים עד ארבע אמות לכל אילן הרי זו חזקה, אבל בפחות מארבע אמות נידונים כעקורים, משום שסופם להתייבש בזמן קצר. ורבינו לא גילה דעתו בדינים אלה].

יום רביעי י"ח אלול ה'תשע"ו

פרק שלשה עשר

(1) מבאר דין אלה שאין להם חזקה, כגון האומנים והשותפים.

4 א. ואלו² שאין מעמידין הקרקע בידן אף על פי
5 שאכלום שלש שנים: האמנין³ והאריסין⁴
6 והאפוטרופין והשתפין, והאיש בנכסי אשתו,
7 והאשה בנכסי בעלה, וכן פנקסי אביו, והאב בנכסי
8 הבן⁵. שכל אחד מאלו אין מקפידין זה על זה,
9 לפיכך אין אכילתן ראיה אף על פי שלא מחו בהן
10 הבעלים. אלא תחזר הקרקע לבעלים שהביאו ראיה
11 שזאת הקרקע ידועה להן, וישבע הסת שלא מקרו
12 וישל אנתנו, כמו שבארנו⁷.

(2) משנה בבא בתרא מב. (3) שמקבלים בניינים לתקנם או בונים בתים שלמים על מגרשים של אחרים בשכר. [רשב"ם מפרש המשנה, במטלטלין שמעמידים אותם בחזקת האדם שהם תחת ידו (דיניה מבוארים למעלה פרק ט). ורבינו גרשום בפירוש הנדפס בגליונות הגמרא שבידינו מפרש גם כן שהמדובר במטלטלין, ומלמדת המשנה, שאפילו היו הכלים בידיהם שלוש שנים אין להם חזקה. ובהגהות מיימוניות כאן אות א, כתב, שרבינו גרשום אינו גורס "האומנין" במשנתנו, ומי שגורס מתכוון לעבד שמסרו רבו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ח אלול - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלוש שנים אחר שיגדיל, שאם לא כן, מה הוא ההבדל בין אפוטרופוס לשאר בני אדם, ולמה הוצרך כאן לטעם שמשמשים ברשות? (מקור דין זה בבבא מציעא לט: (ראה רש"י שם ולחם משנה כאן) ולקמן פרק י"ד הלכה ז יתבאר עוד, ראה הערותינו שם). (33) בגמרא שם נאמר דין זה לגבי אומנים ואריסים, ומהם למד רבינו לאפוטרופוס.

- ח. השתפין³⁴ פיצד? אם היה שותף בשדה זו, ואין ביה דין חלקה³⁵, אף על פי שאכל את פלה האחד מהן פמה שנים - הרי היא פחזקת שניהם³⁶. ואם יש בה דין חלקה, ואכלה האחד פלה שני חזקה - יש לו חזקה³⁷; שהרי אומר לשותפו: אם פאמת שלא מכרתי ולא נתתי, היאך אכלתי את פלה ואתה שותק ולא מחית? פל שלש שנים? וכן האישה³⁸ שאכל בנכסי אשתו שני חזקה, אף על פי שהתנה עמה שאין לו פרות בנכסיה³⁹, ואפלו התנה עמה פשהיא ארוסה שלא יירשנה⁴⁰, ואחר כך אכל ובנה והרס⁴¹ ועשה פל מה שעשה; וכן האשה⁴² שאכלה פרות בנכסי בעלה ונשתמשה בהן פחפצה פמה שנים, אף על פי⁴³ שיחד לה שדה פמזונותיה ואכלה שדות אחרות - אין אכילתן ראיה⁴⁴. וכן הפין⁴⁵ שהוא סומך על שלחנו של אביו ונחשב בקלל פני ביתו, אם אכל נכסי אביו שני חזקה, וכן האב שאכל נכסי פן זה שהוא סומך עליו שני חזקה - אין אכילתן ראיה⁴⁶.

(34) בבא בתרא מב: (35) שדה קטנה, שאם יחלקה לא יהיה כל חלק ראוי לעיבוד רגיל (בפרק א מהלכות שכנים הלכה ד מבאר רבינו שיעורם של קרקעות שונים שאין בהם דין חלוקה, ראה שם). (36) השותף יכול לטעון הסכמתי שאתה תאכל שלוש או ארבע שנים שדה קטנה זו, ואחר כך אני אוכל תקופה דומה, משום שהיבול קטן ולא רצוי לחלקו לשני חלקים. (37) בגמרא שם עמדו על הסתירה שבדברי שמואל, שבמקום אחד אמר שותף אין לו חזקה ובמקום אחר אמר שיש לו חזקה, ותיירץ רבינא, כאן כשיש בה דין חלוקה, וכאן כשאין בה, (בגמרא שם משמע ששמואל לא גרס במשנה: "השותפין"). מלשוננו של רבינו שכתב "ואם יש בה דין חלוקה ואכלה האחד כולה שני חזקה", משמע ששני תנאים כאן: א. שיש בה דין חלוקה; ב. שאכלה כולה, אבל אם אכל חצייה אין זו חזקה, אפילו יש בה דין חלוקה, וכן אם אכלה כולה ואין בה דין חלוקה. [בטור חושן משפט סימן קמט מביא שיטת רבינו חננאל, שלרבינא אין כל הבדל בין אכלה כולה לאכלה חצייה, וקובעת רק העובדא אם יש בה דין חלוקה. והרי"ף דעתו כשיטת רבינו שהרי כתב: "בדאית (כשיש) בה דין חלוקה וקא נחית (וירד) לכולה". ראה בית יוסף חושן משפט שם]. (38) משנה שם מב. וגמרא מט. (39) כשלא התנה כך אינו צריך להשמיענו שאין לו חזקה, שהרי הבעל אוכל פירות נכסי האשה מן הדין ואכילתו אינה הוכחה שקנה את השדה. (40) ותנאי זה, אם התנה לפני הנישואין, מועיל, כרב כהנא שם מט. ומשמיענו רבינו, שאף על פי שהסתלק

שירד מאומנתו (ראה למעלה פרק ט הלכה ג בדין חזקת מטלטלין).

- ה. האריסין¹⁷ פיצד? פגון שהיה אריס לאביו¹⁸ של בעל השדה או לאנשי משפחתו; שפיון שהוא אריס של פתי אבות¹⁹, אין ממחין הבעלים פידו²⁰. אבל אם זה הוא שנעשה אריס תחלה²¹, הואיל ואכלה פלה שני חזקה - מעמידין אותה פידו; ואומרין לבעלים: היאך אכל שנה אחר שנה ולא מחית בו.

(17) שם מו: (18) אריס קבוע במשך שנים רבות. (19) משפחתו. (20) אין הבעלים מקפידים שיאכל כל הפירות שלוש שנים ואחר כך יאכלו הם שלוש שנים או יותר כפי שהותנה ביניהם. בגמרא שם הקשו, למה אריס אין לו חזקה כשאכל כל הפירות שלוש שנים, הרי יכול הוא לטעון: כשהייתי אריס נטלתי חלק מהפירות. ועכשיו, כשנטלתי הכול שלוש שנים - למה לא מחית? ומתיר רבי יוחנן: "באריסי בתי אבות". ופירש רבינו כמבואר כאן. (21) פעם ראשונה במשפחתו.

- ו. אריס²² של פתי אבות שהוריד אריסין תחת ידו²³ - יש לו חזקה; שאין מורידין אריסים אחרים²⁴ לנכסי אדם והוא שותק. אבל אם חלק לאריסין אחרים שהיו בה - אין לו חזקה; שמא ממנה על האריסין עשו אותה²⁵. ואריס²⁶ שירד מאריסותו²⁷ ואכלה שלש שנים מאחר שירד - החזיק²⁸.

(22) מימרא של רב נחמן שם. (23) בגמרא שם: "תחתיו", כלומר, מסר להם את כל האריסות וסילק ידיו מטיפול בשדה. (24) והוא מתעסק גם כן בחלק מן השדה. (25) הבעלים, ונתנו לו רשות להוריד גם אריסים אחרים שיעבדו בהשגחתו ובאחריותו. (26) ברייתא שם מז. (27) הפסיק מלהתעסק באריסות. (28) אפילו כשקיבל באריסות לפני שירד מאריסותו.

- ז. האפוטרופוסין פיצד? בין שהיה אפוטרופוס על שדה זו בין על שאר נכסים, בין שמנו אותם בית דין²⁹ בין שמנה אותם אבי יתומים³⁰, ונדלו היתומים והניחו אותן³¹, בין שמנה אדם אפוטרופוס על הוצאתו והקנסתו, הואיל והן משתמשין ברשות - אין להן חזקה³². עברו האפוטרופוסין ממנו, ואכלו שלש שנים אחר שעברו - הרי זו חזקה³³.

(29) על נכסי יתומים. (30) כל שכן הוא שמינהו בית דין (מגיד משנה. ונראה כוונתו: שהרי בית דין בודקים יפה מהימנותו של אדם לפני שמוסרים לידו נכסי יתומים ואם אין מאמינים לו כל שכן שאין מאמינים לאפוטרופוס שמונה על ידי אביהם, שאינו בודק כל כך). (31) השאירו את הנכסים בידי האפוטרופוס. (32) לקמן (פרק יד הלכה ז) כותב רבינו: "אין מחזיקים (איש נכרי שאינו אפוטרופוס) אפילו הגדיל ... עד שיאכל שלוש שנים רצופות אחר שיגדיל", ומכאן, שאפוטרופוס שברשות ירד - אין לו חזקה אפילו כשיאכל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ורצונו של הקב"ה, בכל זאת, תלמוד תורה כרוך בשאלות והבנות שבשכלו של אדם כדי שהתורה תחדור את כל מציאותו. וכן הוא בנוגע ל"אשה ובעלה" היינו עבודת התפילה שכללות עבודת התפילה היא אהבת ה' באופן שאינו מציאות כלל, וביחד עם זאת צריכה אהבת ה' לחדור את מציאות האדם "בכל לבבך ובכל נפשך" דווקא. ^{עפ"י יין מלכות סימן ק"פ}

(47) שם מז. (48) עזב את בית אביו ואינו מתעסק בנכסיו. שם נב. אמרו: והלכתא חלקו - לא (פירוש: לא אמרו אין לו חזקה). (49) שם מז: כרבי זירא שאמר בשם שמואל: "כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת (=ספק גירושין) בעלה חייב במזונותיה". (50) בתוספות שם דיבור המתחיל מגורשת כתבו, שהמדובר כשייחד לה שדה למזונותיה והיא אכלה גם משדות אחרות.

י. רְאֵשֵׁי גְלוֹת⁵¹ שֶׁהָיוּ בְיָמֵי חֲכָמִים, לְפִי שֶׁהָיָה בָּהֶן פֶּחַ לְרֵדוֹת אֶת הָעָם - אֵין אֲכִילְתָּן רְאֵיהָ. וְגַן אַחַר שֶׁהֲחִזִּיק בְּנִכְסֵיהֶן, אֶפְלוּ אֶכָּל פֶּמָּה שָׁנִים - אֵין אֲכִילְתוּ רְאֵיהָ. לְפִי שֶׁאֵינָן מְמַחִין, מִפְּנֵי שֶׁיִּדָּן תִּקְיָפָה, כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצוּ מְסַלְּקִין זֶה מִמֶּנָּה. אֶכָּל נִשְׁפָּעִין הֵסֵת⁵² שְׁלֵא מְכָרוּ וְשְׁלֵא נִתְּנוּ. וְאִם הֵן הֲחִזִּיקוּ בְּנִכְסֵי אַחַר, וְאָמְרוּ שְׁלֵא מְכָר - נִשְׁפָּעֵת הֵסֵת שְׁלֵא מְכָר לָהֶן וְלֹא נִתְּן לָהֶם.

(51) נתבאר בהלכה ב. (52) נתבאר כבר כמה פעמים, שנשבעים היסת בתביעות של קרקעות.

יא. הַגְּזֵלָן פִּיעֵד⁵³? מִי שֶׁהֲחִזִּיק גְּזֵלָן עַל שְׂדֵה זו, או מִי שֶׁהֲחִזִּיקוּ אֲבוֹתָיו⁵⁴ שֶׁהֵן הוֹרְגִין נַפְשוֹת עַל עַסְקֵי מְמוֹן, אֵף עַל פִּי שֶׁאֶכָּל שְׂדֵה זו פֶּמָּה שָׁנִים - לֹא הֲחִזִּיק, וְתִחְזֹר שְׂדֵה לַפְּעֻלִים.

(53) שם מז. אמר רב יוחנן: "כגון שהחזיק על שדה זו בגזלונותא" כלומר, אם החזיק פעם כגזלן על אותה שדה והוציאנה מידו - אין לו לעולם חזקה על אותה שדה (טור שם). (54) אף על פי שהוא עצמו לא החזיק בכך. רב חסדא שם: "כגון דבית פלוני שהורגין על עסקי ממון". מובן שאין להם חזקה על שום קרקע בעולם. ופסק רבינו כשניהם - כרב יוחנן וכרב חסדא, וכן כתב הרשב"ם שם: וקיימא לן כתרומיהויהו (והלכה כשניהם).

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

(1) מבאר דין אלה שאין אכילתם ראייה אם הביאו עדים שמכרו להם, ודין הגוי שאין אכילתו ראייה, ודין בורח שאין מחזיקים בנכסיו, ודין חזקה בנכסי אשת איש, ודין חזקה שאין עימה טענה, ודין בא מחמת ירושה או טוען קניתי מפלוני שקנה ממך.

א. כָּל² אֵלוּ³ שֶׁאֵין אֲכִילְתָן רְאֵיהָ, אִם הִבִּיאוּ עֵדִים שֶׁמְכָרוּ לָהֶם הַפְּעֻלִים שְׂדֵה זו או נִתְּנוּהָ לָהֶן בְּמִתְּנָה - רְאֵיתָן רְאֵיהָ⁴, חוּץ מִן הַגְּזֵלָן⁵ וְהַבַּעַל בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ⁶.

לגמרי מכל זכות שהיא בנכסי אשתו - אין לו חזקה כשאכל פירות, משום שיכולה לטעון למען שלום בית לא מחיתי. (פרטי דין וויתור הבעל על זכויותיו בנכסי אשתו מבוארים בפרק כ"ג מהלכות אישות. ראה שם וראה סמ"ע חושן משפט סימן קמט סעיף קטן י, יא ויב). (41) לטובת הנכסים, אבל אם הזיק וקלקל את הקרקע, צריכה למחות, כרב שם (ג): כגון שחפר בשדה בורות שיחין ומערות. ואם לא מיחתה - יש לו חזקה. [במגיד משנה פירש דברי רבינו בקלקל ואף על פי כן אין לו חזקה, ומזה הסיק שרבינו לא פסק כרבא אלא כרב יוסף. אולם אין הוכחה מכרעת מדברי רב יוסף שם, שבחפר בה בורות והזיק אינה צריכה למחות, שהרי אפשר שהוא רק מפרש דבריו של רב באופן אחר, ולמה לנו לקבוע מחלוקת בין הרב והתלמיד (רב יוסף הוא רבו של רבא)]. (42) משנה שם מב. (43) גמרא שם נא. (44) שהבעל אינו מקפיד כשאשתו נוטלת למזונותיה יותר מזה שקצב לה. (45) משנה שם מב. (46) שאין דרכם להקפיד זה על זה. ורשב"ם שם מפרש, שהם כאפורופוסים זה לזה.

ט. וּבִן⁴⁷ שֶׁפָּרְשׁוּ⁴⁸ מֵאָבִיו, וְאִשָּׁה שֶׁנִּתְּגַרְשָׁה אֶפְלוּ סִפְקֵי גְרוּשֵׁינָן⁴⁹ - הָרִי הֵן כְּשֶׁאָר כָּל אָדָם⁵⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ובן שפירש מאביו ואשה שנתגרשה... כו' הרי הן כשאר בני אדם".

הקב"ה וישראל נמשלו לאב ובן שנאמר "בנים אתם לה' אלוקיכם", וכמו כן נמשלו לבעל ואשה כמבואר במדרשי חז"ל רבים המדמים את הקב"ה וישראל לחתן וכלה. ואם נבוא להסביר הלכה זו במשמעותה הרוחנית, יקשה להסביר את הדין שבן בנכסי אביו ואשה בנכסי בעלה אין להם חזקה, והלא כל עבודת ה' קשורה בשכר, הן שכר רוחני בעולם הבא והן שכר גשמי בעולם הזה ("שיסיר ממנו כל הדברים המונועים אותנו מלעשותה כו' ... וישפיע לנו כל הטובות כו'"). ולא עוד, אלא שתכלית עבודתו של אדם היא שנעשה "שותף לקב"ה במעשה בראשית" ואין מתאים כל זה עם הדין ש"בן בנכסי אביו אין לו חזקה". וההסבר הוא: הן אמת שעבודת הבן לאביו היא בלשון הזוהר שהובא בתניא "כברא דאשתדל בתר אבוי ואימי דרחם לון יתיר מגרמי ונפשי ורוחי ונשמת' כו' ומסר גרמי למיתה עלייהו כו'" כלומר תכלית הביטול, וכן הוא גם לגבי "אשה כשרה שעושה רצון בעלה" ואף שהעבודה והביטול הוא יסוד וראשית העבודה, בכל זאת רצונו של הקב"ה שהעבודה תהיה גם באופן החודר את כל מציאותו, היינו שתהיה מציאות האדם עם כל פרטי כוחות נפשו ובכל זאת תהיה מציאותו חדורה באלקות.

וזהו "בן שפירש מאביו ואשה שנתגרשה מבעלה", שמלבד תנועת הביטול ומסירות הנפש, נדרשת מיהודי גם עבודה בכח עצמו וזו מתאפשרת רק ב"פירש" או "נתגרשה". כסדר הזה הוא גם בלימוד התורה שהגם שהיא חכמתו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"ח אלול – ספר משפטים – הלכות טוען ונטען קג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

12) שם מז: (13) מבואר בפרק הקודם הי"א.
 14) כלומר, הודה שלקח דמים. (15) אין המוכר מחזיר לו הכסף שהודה בו. (16) משום שמכר שלא מרצונו הטוב אלא מפני היראה - אין מכירתו מכירה. (17) פ"ט הט"ו.
 רבינו סתם ולא פירש מה הדין כשמכר בשטר, ומסתבר שגם בשטר לא קנה, כדעת שמואל שם נגד דעת רב, לפי הכלל שבידינו: הלכה כשמואל בדיני ממונות. [ואולם תמוה הדבר, שלא פירש רבינו, שאם כתב בשטר שקיבל על עצמו אחריות - המכירה קיימת, כמו שאמר שמואל שם? ואולי דעת רבינו, ששמואל לא אמר שבשטר המכר קיים אלא בסיקריקין (אדם אנס, שבעל השדה נתנה או מכרה לו כדי שלא יהרגנו), אבל בהוחזק בזולנות על שדה זו - גם אחריות אינה מועילה (לחם-משנה). וראה מה שחילק רבינו בהלכות גזילה שם הט"ז, בין גזולן לבין אנסוהו למכור (תליהו וזבין)].

ג. בן האמן¹⁸ וכן האריס וכן האפוטרופוס שאכלו שדה זו שני חזקה: אם טענו שהפעלים מקרו להן או נתנו להן - יש להן חזקה; ואם טענו שהיא ירשה להן מאביהם שאכלוה שני חזקה - אין להן חזקה.¹⁹ ואם הביאו עדים, שהודו הפעלים לאביהן שמכרוה להן או נתנוה - מעמידין את השדה בידין.²⁰

18) מימרא של רבי יוחנן, שם מז. (19) בגמרא שם אמרו: "אי אתו בטענתא דאבוהון, הנך נמי לא (אם באו בטענה של אביהם, אפילו אלה - בן אומן ואריס ואפוטרופוס - גם-כן אין להם חזקה)". (20) רבינו גורס בגמרא (שם) "דקאמרי עדים: בפנינו הודה לו", וכן גירסת הר"ף בהלכותיו. וב'תוספות' שם ד"ה כגון, דחו גירסא זו, שהרי אם יש עדים שהודה לו, גם אומן עצמו וכן אריס ואפוטרופוס נאמנים. ועוד, כשהודה - גם בלי חזקה נאמנים. וכדי להימלט מקושיות אלו, גורס רבינו-תם: "כגון דקאמר בפנינו הודה" כלומר, הבן טוען: בפני הודו הבעלים לאבינו, ונאמן ב'מיגו' שיכול היה לטעון: אני קניתי ממך, והרי יש עדים שאכל שני חזקה.

ד. בן הגזולן²¹, אף על פי שהביא ראיה שהודו הפעלים לאביו שמכר - אינה ראיה, כמו שבארנו.²² אבל בן הגזולן, אפלו בא בטענת אביו - יש לו חזקה.²⁴; בא בטענת אבי אביו²⁵ - אין לו חזקה.

21) שם, המשך המימרא של רבי יוחנן, ומדובר כשטען שירשה מאביו, אבל כשטען אני קניתי ממך - נאמן, כמו בן אריס. (22) בהלכה הקודמת. (23) שם. (24) שהרי אביו אינו גזולן, ולא מפני היראה הודה לו. (25) ירושה היא בידו מאבי אביו שקנה אותה.

ה. העובד כוכבים²⁶, אפלו אכלה פמה שנים²⁷ - אין אכילתו ראיה²⁸; ואם לא הביא שטר - תחזר השדה לפעלים²⁹ פלא שום שבועה, שלא תקנו שבועת הסת אלא לישראל. וישראל³⁰ הבא מחמת העובד

1 באי זה נכסים אמרו? פנכסי צאן ברזל⁸, או בשדה שייחד לה בכתבתה⁹, ובשדה שכתב לה בכתבתה, ובשדה שנתן לה בשום משלו; אבל פנכסי מלוג¹⁰ - יש לו ראיה, כמו שבארנו בהלכות אישות¹¹.

2) בבא-בבא: מז: (3) שנמנו בפרק הקודם. (4) ומעמידים השדה בידם, אף-על-פי שלא אכלו שלש שנים. (5) יבואר בהלכה הבאה. (6) שני אלה, אפילו הביאו עדים שקנו הנכסים - מוציאים מידם. (7) שאין ראיית הבעל ראייה. (8) הנכסים שהכניסה לבעלה בנדוניא, וקיבל עליו אחריות שאם יפחתו הוא ישלים את ההפסד כשתתגרש, ואם הותירו (יהיה רווח) - הותירו לו. (9) בגמרא שם מט: ונ. נמנו שלש שדות: אחת שכתב לה בכתובתה, ואחת שייחד לה בכתובתה, ואחת שהכניסה לו שום משלה (ויש גורסים: "שהכניס לה שום משלו", וזו גירסת רבינו). ונאמרו פירושים שונים בשלש שדות אלו (ראה רשב"ם ו'תוספות' ד"ה ה"ג). ובין לרשב"ם ובין ל'תוספות', אחת מהשדות היא נכסי צאן ברזל. ורבינו מנה כאן נכסי צאן ברזל, וגם שלש השדות, ויצאו לו ארבע. וכן כתב גם בהלכות אישות פכ"ב הי"ח. ונלאו נושאי-כלי רבינו למצוא ביאור מספיק (ראה לחם-משנה שם). ונראה שרבינו מפרש "שכתב לה בכתובתה", היינו שלפני הנישואין כתב בכתובתה שדה מסוימת שתהיה אפותיקי לגבות ממנה את הכתובה העיקרית - מאתיים לבתולה, ומנה לאלמנה וגרושה; ו'שייחד לה" היינו אחר הנישואין קבע שדה כאפותיקי לכתובתה, ולא נכתב הדבר בשטר הכתובה (כפירוש הרשב"ם שם); ו'ושנתן לה בשום משלו" היינו התוספת שהוסיף לה בעלה על ערך הנדוניא שהכניסה לו, ודינה כדין הנדוניא עצמה. ודעת רבינו, שבגמרא נכללו בשדה השלישית נדוניא והתוספת, ושתיהן הן נכסי צאן ברזל, ורבינו עצמו מנה כל אחת לחוד, כדי שלא לטעות לחשוב שהכוונה לתוספת בלבד. ולמה אין המכירה מועילה? נתבאר בגמרא (שם נט), שיכולה לומר: נחת רוח עשיתי לבעלי, למען שלום הבית, ולא התכוונתי להקנות לו. (10) נכסים שלא הכניסה אותם לבעלה, ולא קיבל עליו כל אחריות בנוגע להם - נקראים "נכסי מלוג", מפני שהבעל אוכל פירותיהם (מלוג = מורטט - ערוך השלם). (11) פכ"ב הי"ז. וטעם ההבדל הוא: נכסי צאן ברזל הם לגמרי ברשות הבעל והיא תקבל אותם בחזרה רק כשתתגרש, ומשום כך, אם תסרב למכור לו, יאמר: את חושבת על גירושין. אבל נכסי מלוג, גופם שלה גם כשהם נשואים, ולפיכך לא ירגו הבעל כל-כך על סירובה למכור.

ב. כיצד הגזולן¹² אין לו ראיה? פיון שהחזק גזולן על שדה זו¹³, אף על פי שהביא ראיה שהודה הפעל בפני עדים שמכר לו שדה זו ולקח דמים¹⁴, והפעלים אמרים: לא מכרנו לה, אלא מפני היראה הודינו לו - מוציאים את השדה מידו, ואין לו פלוס¹⁵. ואם העידו העדים שבפניהם מנה לו פך וכה - מוציאים את השדה מיד הגזולן¹⁶, ומחזירין לו הפעלים את הדמים, כמו שבארנו בהלכות גזולה¹⁷.

שאינו אפטרופוס על נכסיו? הרי רב הונא עוסק בדיני אפטרופוס? בלחם-משנה שם מבאר, שלדעת רבינו הוכחתו של רבא היא כך: מדברי רב הונא, אנו לומדים שני דברים: א. שחוששים לרמאות בנכסי קטן; ב. קטן אינו מכיר בנכסי אביו ואינו יודע למחות. ומכאן שאין מחזיקים בנכסי קטן אפילו מי שלא ירד ברשות בית-דין, שהרי בכל אדם ישנם שני תנאים אלה המבטלים את החזקה (כן פירשו גם ב'תוספות' שם ד"ה שמעמינה). ולמעלה (שם) ביארנו למה נימק רבינו "מפני שירד ברשות", ראה שם. (37) הרי"ג מיגש, רבו של רבינו, מפרש מה שאמר רבא שם "ואפילו הגדיל" - אפילו השלים שנות החזקה אחר שהגדיל, מכיון שלא אכלה בפניו שלש שנים כשהוא גדול - אינה חזקה, אבל כשאכלה שלש שנים אחר שהגדיל הרי זו חזקה, שאנו אומרים, שבוודאי חקר הבן איפה נכסי אביו, ונודע לו ששדה זו היא של אביו והיה לו למחות. ורשב"ם שם פירש, שאפילו אכלה שלש שנים אחר שהגדיל - אין זו חזקה, מכיון שירד לשדה זו בקטנותו של הבן - לא נודע לו, ששדה זו של אביו היתה. וכן כתב הראב"ד בהשגותיו כאן, והסכימו לדעתו הרמב"ן והרשב"א והרא"ש שם. [ב'טור' חו"מ סי' קמט, מביא דעת רב האי גאון בתשובה, שאם טען המחזיק שקנאה מאביו והחזיק בה זמן מסויים כשהבן היה קטן ואחר-כך החזיק בה שלש שנים אחר שהגדיל - אין זו חזקה, משום שירד לה בקטנותו, אבל כשטען קנתי מהבן את השדה והחזקתי בה שלש שנים - הרי זו חזקה, אף-על-פי שירד לה בקטנותו בחיי אביו, שמכיון שמכר את השדה - הוכיח שידע שהוא של אביו (ראה 'פרישה' שם אות כג, וסמ"ע שו"ע שם ס"ק כט).

14 ח. מי שֶהֶחֱזִיק³⁸ בְּנִכְסֵי קָטָן שְׁנַיִם רְבוּת³⁹, וְטָעַן
15 וְאָמַר: מִשְׁכּוֹנָה הֵן בְּיָדִי, וְיֵשׁ לִי חוֹבָה עֲלֵיהֶן פֶּה
16 וְכֶף, הוֹאִיל וְאֵלּוּ רָצָה אָמַר: לְקוֹחִים הֵן בְּיָדִי⁴⁰ -
17 נֶאֱמַר, שֶהָרִי אֵינָה מְחַזְקֶת שְׁהִינָה לְאָבִיו שֶׁל זֶה⁴¹; וְהָרִי
18 זֶה גּוֹבֶה מִשְׁכּוֹנָה⁴² מֵהַ שְׁטָעַן, וְתַחֲזוֹר
19 לִיתוּמִים. אָבֵל אִם יָצָא עֲלֵיהָ קוֹל שֶהִיא שֶׁל
20 יתוּמִים⁴³ - אֵינּוּ נֶאֱמָר, שֶהָרִי אֵין מְחַזְקִין בְּנִכְסֵי
21 קָטָן⁴⁴; וְתַחֲזוֹר הַשְּׂדֵה וְכָל הַפְּרוֹת שֶׁאָבֵל לִיתוּמִים,
22 עַד שֶׁיִּגְדֵּל⁴⁵ וְיַעֲשֶׂה עִמָּהֶן דִּין⁴⁶.

(38) בבא-בבא לב: ולג. מעשה ברבא בר שרשום. (39) אפילו לא החזיק שלש שנים בחיי אביו (על-פי פירושו של הר"י מיגש שם). (40) מאביו. (41) נתבאר למעלה (פי"א ה"א) שבקרקע שאינה ידועה שהיא של המערער, נאמן המחזיק לומר לקוחה היא ממך. למעלה בפרק יב מהל' מלוה ולווה ה"ז נתבאר, שאפילו אכלה שני חזקה אין מוציאים השדה מידי יתומים קטנים, משום שאין מקבלים עדים שלא בפני בעל-דין, וקטנים - כשלא בפניהם הם, ואין בזה ניגוד להאמור כאן, כי שם המדובר כשהשדה בחזקת היתומים, אבל כשאינה ידועה כלל שהיא של אביהם, וזה מחזיק בה - אין אנו צריכים לעדי חזקה, ואפילו לא לטענת חזקה. (42) מפירותיה, כפי שהותנה בינו ובין המוריש. ונראה שנוטל בלא שבועה (ראה לקמן ה"ט). (43) ולא אכלה שני חזקה בחיי האב. (44) ומכיון שאין לו חזקה

1 פּוֹכְבִּים³¹ - הָרִי הוּא פְּעוּבָד פּוֹכְבִּים³² שְׁאֵין אֲכִילָתוֹ
2 רְאִיָּה³³.

(26) שם לה: (27) וטוען: קנתי השדה מבעליה. (28) שתם גוי הוא אלם, והישראל מפחד למחות. [ויש לעיין בזה, מה הדין במדינת ישראל או אפילו במדינות דמוקרטיות, שהחוק מגן על כל אדם]. (29) אבל שטר מועיל. רב שם: "גוי אין לו חזקה אלא בשטר". מובן, שאם יש בידו שטר - נאמן בלי שני חזקה. [למעלה בהלכה ב בדין גזלן וסיקריקין, כתבנו בדעת רבינו, שאפילו שטר אינו מועיל, כדעת שמואל, ולכאורה כאן סתירה לדברינו. ונראה שיש לחלק בין אדם הידוע כגזלן או אנס, לבין סתם גוי. וסיוע להבדל זה: הרי לא מצאנו ששמואל חולק על רב בדין גוי שהביא שטר]. (30) שם. (31) וטוען: קנתייה מן הגוי שאכל שלש שנים, ואמר לי שקנאה ממך. (32) לכל האמור למעלה, כלומר שתחזור בלי שבועה. ולמה אין משביעים אותו היסט? ביאר במגיד-משנה: הישראל הקונה אינו טוען טענת 'ברי' שהגוי קנה השדה מן המערער, אלא שהגוי אמר לו כך, ורבינו לשיטתו (למעלה פ"א ה"ו) שאין נשבעים על טענת 'שמא'. (33) אפילו אכלה הישראל שלש שנים. וטעמו של דבר, למה אין חזקה מועילה - מבואר ברשב"ם שם, שזו חזקה שאין עמה טענה (ראה לקמן ה"ב), משום שהישראל אינו יודע כיצד הגיע השדה לידי הגוי. וזוהו יוצא, שאם טען הלוקח: הגוי מסר לי שטר קנין ממך, ואחר שאכלתי שלש שנים לא נזרתני בו יותר - נאמן ב'מיגו', שיכול לטעון: ממך קנתייה (ראה הלכה הבאה).

3 ו. טָעַן³⁴ זֶה הַיִּשְׂרָאֵל הֶפֶא מְחַמַּת הַעוּבָד פּוֹכְבִּים
4 וְאָמַר: בְּפָנַי לְקוֹחַ הַעוּבָד פּוֹכְבִּים שֶׁמְכַר לִי מִזֶּה
5 הַיִּשְׂרָאֵל הַמְעַרְעֵר עָלַי - הָרִי זֶה נֶאֱמָר, וְיִשְׁבַּע הַסֵּת
6 עַל פֶּה; מִתּוֹךְ שֶׁיְכוּל לומר: אֲנִי לְקַחְתִּיהָ מִמֶּךָ וְהָרִי
7 אֲכַלְתִּיהָ שְׁנֵי חֲזָקָה, יְכוּל לומר: מִפְּלוּגֵי לְקַחְתִּיהָ
8 שֶׁבְּפָנַי לְקַחַה מִמֶּךָ.

(34) כרבא, שם לו.

9 ז. אֵין מְחַזְקִין³⁵ בְּנִכְסֵי קָטָן וְאֵפֶלּוּ הַגְּדִיל³⁶. כִּיצַד?
10 אָבֵלָה בְּפָנַי פֶּשְׁהוּא קָטָן שְׁנָה אַחַת, וְשְׁתַּיִם אַחַר
11 שֶהִגְדִּיל, וְטָעַן: אַתָּה מְכַרְתָּ לִי, אַתָּה נִתַּתְּ לִי - אֵין
12 זֶה פְּלוּם, עַד שֶׁיֵּאָכֵל שְׁלֹשׁ שְׁנַיִם רְצוּפוֹת אַחַר
13 שֶהִגְדִּיל³⁷.

(35) בבא-מציעא לט. (36) שם "אמר רבא, שמעמינה מדרב הונא (מזה שאמר רב הונא אין מורידין קרוב כאפטרופוס לנכסי קטן, יש ללמוד) אין מחזיקין בנכסי קטן". פירוש, נימוקו של רב הונא הוא שמא יישכח הדבר שכאפטרופוס ירד, ויטען: בירושה באו לידי, ומכאן דייק רבא שבאפטרופוס שאינו קרוב, אין מה לחשוש, ולמה? הלא אחר שלש שנים יכול לטעון קנתיים מהמוריש ואכלתים שני חזקה? אלא ודאי אין מחזיקים בנכסי קטן. רבינו (למעלה פי"ג ה"ז) נימק למה אפטרופוס אין לו חזקה, משום שירד ברשות. ולפי-זה קשה: כיצד הסיק רבא מדברי רב הונא שאין מחזיקים בנכסי קטן כלל, אפילו אדם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ח אלול - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 מיתת הפעל, וטען ואמר: מכרתה לי את ובעליך -
 15 מעמידין אותה בידו; מתוך שיכול לומר: ממך
 16 לקחתיה אחר מות בעליך, שהרי אכלה שני חזקה
 17 אחר מיתת הפעל ולא מחת בו. אבל אם אכלה בחיי
 18 בעלה פמה שנים, ולא אכלה שני חזקה אחר מיתת
 19 בעלה - אין לו חזקה⁵⁴.

(53 שם נ: 54) שאין לבעל זכות למכור נכסי אשתו, שהרי אינו זוכה בנכסיה אלא לאכול פירותיהם כל ימי חייו עד שתתגרש. ואין זה דומה לאכל מקצת שני חזקה בחיי האב ומקצתן בחיי הבן, שאמרנו (למעלה פי"ב ה"ז) הרי זו חזקה; שם אילו אכל שלש שנים בחיי האב היתה החזקה מועילה, וכאן אכילה כזו אינה חזקה (תוספות' שם ד"ה כגון).

20 יב. כל חזקה⁵⁵ שאין עמה טענה - אינה חזקה.
 21 כיצד? הרי שאכל פרות שדה זו פמה שנים, וכא
 22 המערער ואמר לו: מאין לך שדה זו? שלי הוא!
 23 השיבו ואמר לו: איני יודע של מי היא, וכיון שלא
 24 אומר לי אדם פלום ירדתי לתוכה - אין זו חזקה,
 25 שהרי לא טען שלקחה ולא שנתנה לו ולא
 26 שירשה⁵⁶. ואף על פי שלא טען⁵⁷, אין מוציאין
 27 אותה מידו עד שיביא זה המערער עדים שהיא
 28 שלו. הביא עדים - תחזר לו השדה, ומוציאין מזה
 29 כל הפרות שאכל. ואין פותחין⁵⁸ לזה המחזיק
 30 תחלה, ואין אומרים: שמא שטר היה לך ואבד, עד
 31 שיתען מעצמו⁵⁹; ואם לא טען - יחזיר כל הפרות
 32 שאכל. וכן האוכל שני חזקה מחמת שיש שטר
 33 בידו, ונמצא השטר בטל⁶⁰ - בטלה החזקה⁶¹, ותחזר
 34 השדה עם כל הפרות לבעלים.

(55 משנה וגמרא שם מא. 56) ראה לקמן הי"ד.
 (57) קנייתה ממך או נתונה לי. (58) כשהביא המערער עדים שהשדה שלו - אין בית-דין פותחים לעורר תשומת לב המחזיק, שיודע שקנה או קיבל במתנה. (59) משמע, שאפילו טען תחילה: "איני יודע וכו'" יכול הוא לחזור ולטעון קניתי ממך ואבד שטרי, ומשום כך טענתי מה שטענתי. [וכן כתב רשב"ם שם, ומנמק, שאין כאן הכחשה ממש של טענתו הקודמת. ולדעת רבינו (למעלה פי"ז ה"ח) אפילו אם הוא מכחיש ממש טענתו הראשונה - הרי זה טוען וחוזר וטוען, כל זמן שלא הוכחש על-ידי עדים ולא יצא מבית-דין]. (60) מאיזו סיבה שהיא. (61) תוספתא בבא-בבא פ"ב ה"א. ב'מנחת ביכורים' שם מנמק שהחזקה מועילה כשטוען: שטר היה לי ואבד, ונאמן משום שאין אדם שומר שטרו יותר משלש שנים, ובנידון שלפנינו, כשהשטר בידו ואין לו תוקף - אין החזקה מועילה.

35 יג. הבא⁶² מחמת ירשה - צריך להביא ראיה שדר
 36 אביו בשדה זו או נשתמש בה אפלו יום אחד⁶³,
 37 וכיון שאכלה הוא שלש שנים מחמת אביו -
 38 מעמידין אותה בידו. אבל אם לא הביא ראיה שדר

שלש שנים, ערער הקול את חזקתו כמחזיק בשדה, אבל חזקת שלש שנים אין הקול מבטל. [הראב"ד בהשגותיו כאן חולק על רבינו, וסובר שהקול מבטל אפילו חזקת שלש שנים. וכן כתב רשב"ם בפירושו שם. וב'טור' חו"מ סי' קמט, כתב שזאת היא גם דעת רב האי גאון, ורבינו יונה ביאר דבריהם, שאם יצא הקול לפני גמר שלש שנים, הוא מבטל את החזקה, שמכיון שיצא קול, היה על המחזיק לשמור את שטרו, ואם לא שמר - גרם הפסד לעצמו, אבל כשיצא הקול אחר שאכלה שלש שנים בחיי האב - אין מוציאים את השדה מידו. ולפי ביאורו, אפשר לומר שהרמב"ם אינו חולק על רב האי גאון, ודבריו כאן ובהלכה הבאה (ראה שם) נאמרו כשיצא הקול אחר שאכלה שלש שנים בחיי האב]. (45) יגיעו לגיל שלש-עשרה ויביאו סימני בגרות. ומה שאמרנו בפכ"ט מהל' מכירה ה"ז, שאינו יכול למכור קרקע שירש עד גיל עשרים, היינו להוצאותיו, אבל לפירעון חובות - מוכר (רשב"ם שם). ויש להוסיף עוד: כאן בית-דין מוכרים ולא הוא עצמו, ומה שאמרו: אין בית-דין נזקקים לנכסי יתומים קטנים (לגבות מהם חוב אביהם) הכוונה לקטנים ממש, למטה משלש-עשרה. (46) יזמינם לבית-דין ויתבע את כל חובו.

1 ט. אכלה שני חזקה בחיי אביהן⁴⁷ - מתוך שיכול
 2 לומר: לקוחה היא בידי מאביהן, נאמן לומר: חוב
 3 יש לי על אביהן, וגובה אותו מן הפרות⁴⁸. וגובהו
 4 שלא בשבועה⁴⁹, מתוך שיכול לומר: שלי הן.

(47) וטוען: משכון הם בידו. (48) אפילו אם יצא קול (ראה ראב"ד ומגיד-משנה). (49) למעלה פ"ח ה"ב גבי מטלטלין הידועים שהם של התובע, והנתבע טוען משכון הם בידו, כתב רבינו שנוטל בשבועה בנקיטת חפץ, ולמה כתב כאן "שלא בשבועה"? הראב"ד השיג כך על רבינו. ובמגיד-משנה מיישב, שאין לדמות קרקע למטלטלין, משום שמדין תורה אין נשבעים על הקרקעות, וחכמים תיקנו שבועת היסת, וכבר נתבאר דעת רבינו, שאין נשבעים היסת על טענת 'שמא', וכאן אין היתומים טוענים טענת 'ברי'.

5 ל. בורח⁵⁰ שפרח מחמת סכנת נפשות⁵¹, כגון שהיה
 6 המלך מבקש להמיתו - אין מחזיקין בנכסיו. אפלו
 7 אכל המחזיק פמה שנים וטען שלקח - אין אכילתו
 8 ראיה. ואין אומרים לבעל השדה: למה לא מחית?
 9 מפני שהוא מתעסק בנפשו. אבל הבורח מחמת
 10 קמון - הרי הוא פכל אדם⁵², ואם לא מחה -
 11 מחזיקין בנכסיו.

(50) שם לח: אמר רבא: "הלכתא - אין מחזיקין בנכסי בורח". (51) כל התעניינותו נתונה להציל את נפשו ומפחד למחות, פן על-ידי מחאתו יודע למלך מקום מחבואו. (52) כשחייזו אינם בסכנה - אינו חושש למחות, וסומך הוא שלא ירדפו אחריו, שהרי נושיו יודעים שאין בידו כסף, ורוצה להשתמט עד שיוכל לפרוע (רשב"ם שם).

12 יא. מחזיקין⁵³ בנכסי אשת איש. כיצד? אכלה
 13 מקצת שני חזקה בחיי הפעל ושלש שנים אחר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלא בכל מקרה יש הפסד ללוקח, ואם הכוונה למעותיו - הרי בכל מקרה יש הפסד.

פָּרֶק חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי

(1) מבאר דין עורר על השדה והמחזיק יש לו שטר וגם אכל שני חזקה, ודין עדי חזקה אימתי מצטרפים לעדות ואימתי אין מצטרפים, ודין זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי, ודין הלך למדינת הים ואבדה דרך שדהו.

- 19 א. מי שֶׁעָרַעַר² עַל שְׂדֵה ז'ו³, וְהֵבִיא עֵדִים שֶׁהִיא
- 20 יְדוּעָה לוֹ, וְהֵבִיא זֶה שְׂפֹתוֹכָה שֶׁטָּר שְׁלֶקְחָה מִמֶּנּוּ,
- 21 וְהֵבִיא עֵדִים שֶׁאֲכָלָה שְׁנֵי חֲזָקָה⁴ - אוֹמְרִים לוֹ
- 22 בְּתַחֲלָה: קָיָם שֶׁטָּרָה⁵. אִם נִתְקַזְּם - הָרִי טוֹב, וְיִדוֹן
- 23 בַּשֵּׁטָר⁶; וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְקַיְמוֹ⁷ - סוֹמְכִין עַל עֲדֵי
- 24 חֲזָקָה⁸, וְיִשְׁבַּע הַסֵּת⁹ שְׁלֶקְחָה.

(2) בבא-בתרא קסט: - קע: (3) שנמצאה בידו של אחר. (4) שם קסט: שנינו: "תנו רבנן, הבא לידון בשטר ובחזקה - נידון בשטר, דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר - נידון בחזקה". והאריכו בגמרא שם בפירוש מחלוקת זו, ובמסקנא (שם קע:): "אמר רב גידל אמר רב, הלכה כרבי (זו גירסת הרא"ש שם, ולדברי המגיד-משנה, גם רבינו גורס כך. ובספרים הנדפסים שבידינו הגירסא: הלכה כרשב"ג), ואף רבי לא אמר אלא לברר". ופירושה של מסקנא זו לפי דעת רבנו, יתבאר בהמשך דברינו. (5) מטילים עליו לברר (להוכיח) שיש בידו שטר שחתימות עדיו נתקיימו בבית-דין. (6) ואינו צריך להביא עדי חזקה. (7) כגון שמתו העדים או הלכו למדינות הים, ואין כאן אנשים שמכירים חתימות ידיהם. (8) וכל זמן שלא נתברר שאין אפשרות לקיים החתימות - וכל-שכן כשהתברר שהשטר מזוייף - אין בית-דין נוקקים לחזקה, ומוציאים מידו את השדה (דעת רב האי גאון, הובאה ב'טורי' חושן-משפט סי' קמ. ורבינו חננאל מוסיף, שאם טען אחר-כך: אבד השטר - אינו נאמן). (9) נתבארה כבר כמה פעמים דעת רבינו, שהמחזיק שלש שנים - מחוייב שבועת היסת (ראה למעלה פ"א ה"ב).

- 25 ב. עֲדֵי חֲזָקָה¹⁰ שֶׁהָעֵיד אָחַד מְשַׁנְיֵהֶם שֶׁאֲכָלָה
- 26 חֲטִיִּם שְׁנֵי חֲזָקָה, וְהַשְּׁנֵי הָעֵיד שֶׁאֲכָלָה שְׁעוֹרִים -
- 27 עֲדוּתָן קַיְמָת; שְׁאִין הָעֵד מְדַקְדָּק בְּזֵה¹¹. הָעֵיד
- 28 הָאֶחָד¹² שֶׁאֲכָלָה זֶה שְׁנָה רְאוּשׁוֹנָה שְׁלִישִׁית
- 29 וְחֲמִישִׁית, וְהַשְּׁנֵי מַעֲיֵד שֶׁאֲכָלָה שְׁנָיָה וְרִבִּיעִית
- 30 וְשִׁשִּׁית - אֵין עֲדוּתָן מְצַטְרֶפֶת¹³; שֶׁבַּשְּׁנָה שֶׁמַּעֲיֵד בָּהּ
- 31 זֶה לֹא הָעֵיד בָּהּ זֵה¹⁴. וְתַחֲזֵר הַקְּרָקַע וְהַפְּרוּת¹⁵.

(10) מימרא של רב יהודה, שם נו: (11) אינו שם לב לזה לקבוע איזה מין תבואה אכל, ואפשר שטעה, ולפיכך אין כאן הכחשה. [ב'תוספות' שם ד"ה אלא, כתבו שאם אחד אומר אכל חטים או שעורים, והשני אומר קטנית אכל - הרי זו הכחשה, שאין אדם טועה בין תבואה לקטנית. ורבינו הביא דברי רב יהודה ככתבם, ולא גילה דעתו בהן]. (12) שם. (13) מדובר במקומות שנוהגים לזרוע שנה ולהוביר שנה, שהרי במקומות שזורעים שנה שנה, אפילו אם העידו שניהם שאכלה ראשונה, שלישית וחמישית או

- 1 בָּהּ אָבִיו פָּלַל - תַּחֲזֵר הַשְּׂדֵה וְכָל הַפְּרוּת לְמַעְרָעַר
- 2 שֵׁישׁ לוֹ עֵדִים שֶׁהִיא שְׁלוֹ; שֶׁהָרִי אֵינוֹ טוֹעֵן עָלָיו
- 3 שֶׁמֶכַר אוֹ נִתְּן לוֹ, וְלֹא נִדְּעָה קְרָקַע זוֹ לְאֲבוֹתָיו.
- 4 הֵבִיא רְאִיָּה שֶׁנִּרְאָה בָּהּ אָבִיו¹⁶ - אֵינָה פְּלוּם¹⁶, שֶׁמָּא
- 5 בָּא לְבַקֵּר אוֹתָהּ וְלֹא קָנָאָה; אֶלָּא צְרִיף לְהֵבִיא רְאִיָּה
- 6 שֶׁדָּר אָבִיו בָּהּ אֶפְלוֹ יוֹם אָחַד.

(62) משנה, שם מא. (63) במשנה, אמרו: "הבא משום ירושה - אינו צריך טענה". פירוש, אינו צריך לברר כיצד הגיעה השדה לידי המוריש. ובגמרא שם עמוד ב, מבאר רבא: "טענה הוא דלא בעי (אינו צריך), אבל ראייה בעי (צריך)". (64) ראו את אביו מסייר באותה שדה. (65) כרבא, שם.

- 7 יד. הָרִי שֶׁאֲכָל¹⁶ שְׂדֵה ז'ו שְׁנֵים רַבּוֹת, וּבֵא הַמַּעְרָעַר
- 8 וְאָמַר לוֹ: מַה לָּךְ וְלִשְׂדֵה ז'ו? הוֹדָה וְאָמַר לוֹ: יוֹדַע
- 9 אֲנִי שֶׁהִיָּתָה שְׁלֶף, אֲבָל פְּלוּנִי מְכָרָה לִי וְהוּא לִקְחָה
- 10 מִמֶּךָ¹⁷, וְאָמַר לוֹ הַמַּעְרָעַר: פְּלוּנִי שֶׁמֶכַר לָךְ גִּזְלָן
- 11 הוּא, הוֹאִיל וְהוֹדָה שֶׁהִיא שְׁלוֹ וְשֶׁלֹּא לִקְחָה מִמֶּנּוּ
- 12 - תַּחֲזֵר הַשְּׂדֵה וְכָל הַפְּרוּת¹⁸ לְמַעְרָעַר¹⁹, אֶף עַל פִּי
- 13 שְׁאִין לְזֵה הַמַּעְרָעַר עֵדִים שֶׁהִיא שְׁלוֹ²⁰. וְכֵן כָּל
- 14 פְּיוּצָא בְּזֵה. הֵבִיא זֶה הַמְּחִזֵּק עֵדִים, שֶׁפְּלוּנִי שֶׁמֶכַר
- 15 לוֹ דָר בָּהּ אֶפְלוֹ יוֹם אָחַד, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ: בְּפָנַי לִקַּח
- 16 מִמֶּךָ וְאַחַר כֵּף מְכָרָה לִי - מַעְמִידִין אוֹתָהּ בְּיָדוֹ²¹;
- 17 שֶׁהָרִי יֵשׁ לוֹ טַעְנָה²² עִם חֲזָקָתוֹ, וְאֵלּוֹ רְצָה טַעֵן
- 18 וְאָמַר: מִמֶּךָ לִקְחָתִיָּה, שֶׁהָרִי יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי חֲזָקָה²³.

(66) שם ל. (67) המוכר אמר לי כך. (68) שאכל המחזיק. (69) מעשה שם, שטען המערער כך ואמר למחזיק: אין אתה בכלל בעל-דין שלו, שהרי הנך מודה שהשדה שלי ולא קנית אותה ממני, ואם-כן מה היא זכותך נגדי? לך ותבע לדין את המוכר. ואמר רבא: דינא טעין (טוען כדין). (70) הודאת הלוקח היא כמאה עדים - וחזקתו אינה מועילה, משום שהיא חזקה שאין עמה טענה. (71) כמו בדין שבהלכה יג, בבא מחמת ירושה. (72) שהרי טוען: יודע אני שמכרת למוכר שלי. (73) משמע שאם לא אכלה שני חזקה, מוציאים השדה מידו ואף-על-פי שאין למערער עדים שהיא שלו. במגיד-משנה מעיר, שיש חולקים וסוברים שאם אין לו עדים שהיא שלו, מעמידים השדה ביד הלוקח, אפילו כשלא אכלה שלש שנים. ומביא שם מחלוקת פוסקים, אם הלוקח יכול לתבוע מהמוכר שיחזיר לו מעותיו. יש אומרים, שהמוכר יכול לטעון: למה אמרת שידוע לך שהיא שלו? היה לך רק לטעון קניתיה מפלוני, ואם היה התובע אותי לדין, הייתי נאמן לטעון לקחתיה ממך, ב'מיגו' שלא היתה שלך מעולם. ויש אומרים שמחוייב להחזיר לו, משום שבית-דין הוציא מידו השדה. וממשיך וכתב שהר"ף בהלכותיו פסק כסברא ראשונה. חיפשתי ולא מצאתי כל סמך לדבריו בר"ף, ומה שכתב "ואי אית ליה פסידא בהאי דאודי ליה - איהו דאפסיד אנפשיה" הכוונה להפסד אחר, כגון שהמוכר עני או אלם וכדומה. ולשונו: ואי אית ליה (ואם יש לו), מוכיח קצת

8 שְׁהֵיבָא כָּל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם עֲדִים שְׁאֲכָלָה שְׁנֵי חֲזָקָה,
9 וְהַשְּׁנַיִם שֶׁהֶעִידוּ בְּהֵן אֵלוֹ הֵן הַשְּׁנַיִם עֲצָמָן שֶׁהֶעִידוּ
10 בְּהֵן אֵלוֹ¹⁹ - מְנִיחִין אוֹתָהּ בִּידֵיהֶן, וְכָל הַמִּתְגַּבֵּר יֵרֵד
11 בָּהּ²⁰, וְיִהְיֶה הָאֶחָד מוֹצִיא מִיָּדוֹ וְעָלְיוֹ הָרֶאָה. וְאִם
12 בָּא שְׁלִישִׁי וְתִקַּף עָלֵיהֶן²¹ וְיֵרֵד לְתוֹכָהּ - מְסַלְקִין
13 אוֹתוֹ מִמְּנָה²².

(18 שם לד: 19) שאם לא העידו על אותן שנים עצמן - ברור שמעמידים את השדה ברשותו של זה שאכלה אחרון. (20 כרב נחמן שם, שאמר: "כל דאלים גבר". 21) לפני שירד לה אחד מבעלי הדין. (22) וחוזרים ומניחים אותה לפני השנים. כמסקנתו של רב אשי, שם לה: (ראה רשב"ם), נגד דעת חכמי נהרדעא, שאמרו: גזלן של רבים - אין בית-דין מוציאם מידו.

14 ה. הֵבִיא הָאֶחָד²³ עֲדִים שֶׁהִיא שֶׁל אַבּוֹתָיו וְשְׁאֲכָלָה
15 שְׁנֵי חֲזָקָה וְהָרִי הִיא פִּתְחַת יָדוֹ, וְהֵבִיא הָאֶחָד עֲדִים
16 שְׁאֲכָלָה שְׁנֵי חֲזָקָה וְהָרִי הִיא פִּתְחַת יָדוֹ - נִמְצְאוּ
17 עֲדוֹת הַחֲזָקָה שֶׁל שְׁנֵיהֶם מִכְחַשְׁתּוֹ, מִעֲמִידֵין אוֹתָהּ
18 בְּיַד זֶה שֶׁהֶעִידוּ עָלָיו עֲדֵי הַחֲזָקָה שֶׁהִיא שֶׁל
19 אַבּוֹתָיו, וּמִוִּרְדֵינָן אוֹתוֹ לְתוֹכָהּ²⁴. חֲזַר הַשְּׁנַיִם²⁵ וְהֵבִיא
20 אֶף הוּא עֲדִים שֶׁהִיא שֶׁל אַבּוֹתָיו, שֶׁהָרִי נִמְצְאוּ גַם
21 עֲדוֹת זֶה מִכְחַשְׁתּוֹ - חֲזַרְדִּין בֵּית דִּין וּמְסַלְקִין מִמְּנָה
22 אֶף הָרֶאָשׁוֹן²⁶, וּמְנִיחִין אוֹתָהּ בְּיַד שְׁנֵיהֶם²⁷, וְכָל
23 הַמִּתְגַּבֵּר יֵרֵד בָּהּ.

(23 שם לא. 24) משום שלא הוכחשה עדותם בענין האבות. פסק כרב נחמן שם, משום שבית-דין עשו מעשה כמותו (רשב"ם). (25) גם זה שם. (26) ואין חוששים שמה יגלגלו על הדיינים שמחליטים כך וחוזרים בהם ומחליטים אחרת. כרב אשי (שם לב). שאמר: לזילותא דבי דינא, לא חיישינן. (27) המדובר, כשלא היה אחד מהם מוחזק בה לפני שבאו לבית-דין, ובית-הדין הוריד לה את זה שהביא ראיה שהיא של אבותיו, אבל כשהשני היה מוחזק בה ובית-הדין הוציא מה מידו ונתנה לראשון שהביא עדי אבות, ואחר-כך הביא השני עדי אבות - מחזירים את השדה לידו. וכל-שכן אם הראשון היה מוחזק בה - שאין מסלקים אותו ('טור' שם).

24 ו. זֶה אוֹמֵר²⁸ שֶׁל אַבּוֹתָיו²⁹, וְזֶה אוֹמֵר שֶׁל אַבּוֹתֵי,
25 זֶה הֵבִיא עֲדִים שֶׁהִיא שֶׁל אַבּוֹתָיו, וְזֶה הֵבִיא עֲדִים
26 שְׁאֲכָלָה שְׁנֵי חֲזָקָה - תִּחְזַר לְזֶה שֶׁהֵבִיא עֲדִים שֶׁהִיא
27 שֶׁל אַבּוֹתָיו, וְיִחְזַר הַפְּרוֹת שְׁאֲכָל; שֶׁהָרִי לֹא טָעַן
28 כְּלוּם³⁰, וְאֵין אֲכִילָתוֹ רֶאָה, שֶׁכָּל חֲזָקָה שְׁאֵין עִמָּה
29 טָעֲנָה עַל הַבְּעָלִים - אֵינָה כְּלוּם³¹. חֲזַר³² זֶה הַמְּחַזֵּק
30 וְאָמַר: כֵּן שֶׁל אַבּוֹתֵיךָ הִתָּה, וְאִתָּה מְכַרְתָּה לִּי, וְזֶה
31 שֶׁטָּעַנְתִּי תִּחְלָה שֶׁהִיא שֶׁל אַבּוֹתֵי - כְּלוּמָה, שְׁאֵין
32 סוּמָךְ עָלֶיהָ וְהָרִי הִיא שְׁלִי כְּשֶׁל אַבּוֹתֵי, אוֹ שְׁאָמַר:
33 שֶׁל אַבּוֹתֵי שֶׁלְקַחְתָּהּ מֵאַבּוֹתֵיךָ³³ - הָרִי זֶה טָעֲנָה
34 נְכוּנָה, שֶׁהָרִי נָתַן אֲמַתְלָא³⁴ לְדַבְּרֵי הָרֶאָשׁוֹנִים³⁵,
35 וּמְעַמִּידִין אוֹתָהּ בְּיָדוֹ. וְאִם טָעַן בְּתִחְלָה וְאָמַר: שֶׁל

שניה רביעית וששית אין כאן חזקה, משום שלא אכל שלש שנים רצופות (ראה למעלה פ"ב ה"ד). (14) ועל כל שנת אכילה, מעיד רק אחד. בגמרא שם אמרו: "בשתא (בשנה) דקא מסהיד מר, לא מסהיד מר". ב'תוספות' שם ד"ה אלא, כתבו שזה נאמר כשהעדים מכחישים זה את זה, היינו כשהשני אומר: לא אכלה א. ג. ה אלא ב. ד. ו, אבל כשאנים מכחישים זה את זה - הרי זו חזקה במקומות שמובירים, משום ששניהם מעידים שאכלה שני חזקה. ומלשונו של רבינו, שנימק "שבשנה שמעיד בה זה, לא העיד בה זה", יוצא ברור שגם כשאין הכחשה - אין זו חזקה. [וה'טור' שם ס"י קמה דחה גם כן שיטת ה'תוספות' מנימוק אחר: שאם תצרך עדות שניהם, יצא מזה שאכלה שלא כמנהג אנשי המקום, שהרי כולם מובירים והוא אכל רצופות (על-פי שיטתו בסימן קמא, אכלה רצופות במקום שמובירים - אינה חזקה. ראה שם דעת רבינו ישעיה, ורבינו לא כתב כלום בדין זה)]. (15) ב'טור' שם כתב שאם אחד מעיד שאכל א. ב. ג. והשני מכחישו ואומר ד. ה. ו. אכל - אינו מחזיר הפירות. ובלחם-משנה כאן מנמק, שנאמן לומר: שלי אכלתי ב'מיגור' שיכול לטעון לא אכלתי, ואין זה 'מיגור' נגד עדים, משום שהעדים מכחישים זה את זה, נתבטלה עדותם לגמרי וכאילו אין כאן עדות. ואם נקבל נימוקו, יצא מזה, שגם בעדות לסירוגין בהכחשה אינו מחזיר הפירות. וה'טור' עצמו לא כתב כלום בדין החזרת הפירות בעדות לסירוגין. ורבינו כתב סתם "מחזיר הפירות", ולא חילק בין בהכחשה ובין שלא בהכחשה. נראה שלא נתקבלה על דעתו סברת הלחם-משנה. ובסמ"ע חו"מ שם סק"ג כותב, שהמדובר כשלא הכחישו זה את זה, אבל בהכחישו אינו מחזיר הפירות. והדוחק מורגש. וצע"ג (ראה לחם-משנה ד"ה שבשנה, ומה שכתבנו על דבריו בהשלמות).

1 ג. מִי שֶׁיֵרֵד¹⁶ לְשָׂדֶה בְּחֲזָקַת שְׁהוּא יוֹרֵשׁ וְאָכַל
2 פְּרוֹתֶיהָ, וְנִמְצְא יוֹרֵשׁ אַחֵר שֶׁהוּא קְרוֹב מִמְּנֵה וְרֶאָה
3 לְיֹרֵשָׁה, בֵּין שְׁנִמְצְא בְּעֲדִים בֵּין שֶׁהוּדָה לוֹ זֶה שֶׁיֵרֵד
4 תִּחְלָה - חַיֵּב לְהַחְזִיר כָּל הַפְּרוֹת שְׁאֲכָל¹⁷.

(16) גמרא שם לג. מעשה שבא לפני רב חסדא. (17) כאביי ורבא, שם. אם נפרש הלכה זו כפשוטה כפי שהיא כתובה לפנינו, קשה להבין מה באה להשמיענו? הלא זה מובן מאליו (בגמרא שם יש כמה גירסאות, ונאמרו בהן כמה פירושים). ונראה שרבינו מפרש כרשב"ם שם, שלא הוברר מתחילה מי קרוב יותר, והחזיק בה האחד מדין "כל דאלים גבר" (ראה הלכה הבאה) ואחר-כך הודה זה שתפסה, שבעל דינו קרוב יותר, ופסק רב חסדא שמחזיר את הקרקע אבל לא הפירות שאכל, משום שאכלם כדין. ואביי ורבא חלקו עליו, ואמרו: מכיון שהודה שהשדה אינה שלו, הרי הודה גם שאכל פירות שאינם שלו, ורבינו קיבל דעתם. ודבריו מתפרשים כך: "מי שירד" פירוש באלומות, "שהוא יורש" ואף-על-פי שגם אחר טען כך, והלשון "שירד" מוכיח שהכוונה לתפוס מעצמו, ולא הורידוהו בית-דין.

5 ד. שְׁנַיִם¹⁸ שֶׁהָיוּ עוֹרְרִין עַל הַשְּׂדֶה, זֶה אוֹמֵר שְׁלִי,
6 וְזֶה אוֹמֵר שְׁלִי, וְאֵין לְאֶחָד מֵהֶן רֶאָה, אוֹ שֶׁהִבִּיא
7 כָּל אֶחָד מֵהֶם עֲדִים שֶׁהִיא שְׁלוֹ אוֹ שֶׁל אַבּוֹתָיו, אוֹ

ה"ח) ולמה צריך שבע שנים? והוא משיב: טעמו של דבר שצריך למחות בסוף כל שלש שנים - הוא, משום ששתיקתו מתפרשת כחזרה מהמחאה, והרי כשמכר לאחרים אינו יכול לחזור בו ממחאתו ולהפסיד ללוקח. ושאל עוד: למה צריך להביא עדים על כל שבע השנים? אפילו כשהביא עדים על שלש שנים האחרונות בלבד יהיה נאמן לטעון שקנאה לפני המערער, ב'מיגו' שיכול לטעון קנייתיה ממך ואכלתיה בפניך שלש שנים ולא מחית? ותיירץ, שאין כאן 'מיגו', משום שבשעה שטען: מלוי קנייתיה, לא ידע עדיין שביד המערער יש שטר קניין, וחשש שמא יתבע המוכר החזרת הקרקע, והחזקה לא תועיל, משום שאין עמה טענה לגבי המוכר, שהרי טען שמשמעון קנאה (ראה למעלה פי"ד הי"ד). ונראה שגם ה'תוספות' שם לא. ד"ה אבל, התכוונו לכך (ראה פלפולא חריפתא אות פ, ומגיד-משנה כאן). ונעדיין לא נתברר לי הענין כל צרכו, שהרי אם יתבענו המוכר, יוכל ראובן לטעון: בפני קנאה שמעון ממך, ויהיה נאמן, כמו שאמר רב בשם רב חייא (שם מא:) וצ"ע.

ח. זה אומר של אבותי והביא עדים, וזה אומר של אבותי ואין לו עדים - תחזר לזה שהביא עדים⁴¹.
 ומוציאין מזה כל פרות שהודה בהן שאכלן, אף על פי שאין עליו עדים שאכל; שהרי הוא אומר שפחמת אבותיו אכל, והרי העדים שהיה של אבותיו של זה הטוען⁴². וכן כל פיוצא בזה.

41) בבא זו לא הוצרכה לעצמה, שהרי כל-שכן היא מהדין שבהלכה ו, ונכתבה כהקדמה לבבא הבאה. 42) ומשום זה אינו נאמן לומר: שלי אכלתי, ב'מיגו' שלא אכלתי.

ט. הביא⁴³ המערער עדים שזו השדה שלו, וזה שבתוכה טוען: מקף לקחתיה והרי שטרי, והוציא שטר מקים⁴⁴, טען המערער שהוא מזיף, והודה בעל השטר ואמר: פן הוא⁴⁵, אבל היה לי שטר פשר ואבד, ולקחתיה זה שפדי פדי לאים עליו שיודה שמכר לי באמת, הואיל ואלו רצה היה אומר⁴⁶ בשטרו, שהרי מקים הוא - הרי זה נאמן⁴⁷, ואין מוציאין את השדה מתחת ידו⁴⁸, וישבע הסת.

43) שם לב: מעשה שהיה. 44) שם כתוב סתם: "והא שטרא", ורבינו מפרש שטר מקויים. 45) והזיוף עלה יפה, וטעו העדים וחשבו שאלו חתימותיהם. 46) צ"ל: עומד (כת"י תימן). פירוש, היה ממשך להסתמך על השטר. 47) ב'מיגו'. 48) בגמרא שם, נחלקו רבה ורב יוסף בזה: רבה אומר - נאמן ב'מיגו', ורב יוסף אומר - אינו נאמן. וברשב"ם פירש טעמו של רב יוסף שזה כ'מיגו' במקום עדים, שהרי הודה בעצמו שהשטר מזויף והודאת בעל-דין כמאה עדים, ולא אמרו 'מיגו' אלא במקום ששתי הטענות יכולות להיות אמת. ורבה לא קיבל סברא זו. ונפסקה שם הלכה כרבה, בקרקע. וב'תוספות' שם ד"ה והלכתא, מבארים שה'מיגו' מועיל להעמיד הקרקע בחזקת המוחזק בו, ואין אומרים בזה: קרקע בחזקת בעליו הראשונים עומדת. [בגמרא שם, נחלקו רבה ורב יוסף במעשה דומה, בשטר הלוואה. ונפסקה הלכה כרב יוסף שאינו נאמן, משום

1 אבותי ולא של אבותיך - אין שומעין לו בטענה זו
 2 ההאחרת³⁶. וכן כל פיוצא בזה.

28) שם לא. ולג: 29) והוכחשה טענת השני. 30) טענתו "של אבותי" הוכחשה על-ידי עדים וכאילו לא טען, ולא ביאר כיצד הגיעה לידו. 31) כמבואר למעלה פי"ד הי"ב. בגמרא שם, אמר רבה, שהמביא עדי חזקה נאמן ב'מיגו' שיכול לטעון קניית השדה ממך ואכלתיה שני חזקה. חלקו עליו אבוי ורבה (שם לג:) ואמרו, שאין מקבלים 'מיגו' במקום עדים. ורבינו פוסק בכל מקום, שאין אומרים 'מיגו' במקום עדים. ב'תוספות' (לא). ד"ה מה לי, הקשו למה אין בית-דין טוענים לבעל החזקה שאבותיו קנו מאבותיו של בעל דינו ואכלו יום אחד, שהרי טוענים ליורש. ותיירצו: "של אבותי" משמע שהיו תמיד של אבותיו. ובמגיד-משנה מתרץ, שטענה זו מועילה רק כשמביא ראייה שאכלה אבותיו יום אחד, כמבואר למעלה (פי"ד הי"ג), וכאן אין לו ראייה כזו. ותיירץ שני: אין אנו טוענים ליורש אלא כשאינו טוען טענת 'ברי', אבל כשטוען טענת 'ברי' אין טוענים לו טענה אחרת. 32) שם. 33) והביא ראייה שאכלה יום אחד. 34) ביאר למה טען כך, ולא התכוון לשקר. 35) בהגהות מיימוניות רואה כאן סתירה למה שכתב למעלה (פי"ז ה"ז) שטוען וחוזר וטוען אפילו בלי אמתלא. ופליאה היא, שהרי כאן הוכחשה טענתו על-ידי עדים, ושם המדובר כשלא הוכחשה, ראה שם. 36) משום שאין לו אמתלא לבאר טענתו הראשונה.

ז. ראובן³⁷ שהיה בתוף שדה, ובה שמעון וערער עליו, ואמר ראובן: שדה זו מלוי קנייתיה ואכלתי אותה שני חזקה, אמר לו שמעון: והלא שטר זה מקים פדי שאני לקחתיה מלוי מהיום ארבע שנים, חזר ראובן ואמר: וכי תעלה על דעתך ששלוש שנים בלבד יש לי משקנתייה? שנים רבות יש לי משקנתייה, ואני קדמתיה - הרי טענת ראובן טענה; שאדם קורא לשנים רבות שני חזקה³⁸. לפיכך, אם הביא ראובן עדים שאכלה שבע שנים, שנמצא שאכל שני חזקה קדם שלקחה שמעון - מעמידין אותה בידו. אבל אם אכלה פחות משבע שנים³⁹ - תחזר לשמעון; שאין לה מחאה גדולה מזו⁴⁰, שהרי מכרה קדם שהחזיק ראובן.

37) שם ל: 38) רשב"ם שם מבאר, שאילו לא היתה דרכם של אנשים לקרוא לשנים רבות שני חזקה, לא היינו מאמינים לו, אפילו אם הביא עדים שאכלה שבע שנים, משום שהוא עצמו מודה שלא אכלה יותר משני חזקה, היינו שלש שנים, והודאת בעל-דין כמאה עדים (וכן כתבו ה'תוספות' שם). ואין כאן חזרה מטענתו הראשונה, שאם יש בכך חזרה אין מקבלים טענתו, משום שטענה הראשונה הוכחשה על-ידי עדי השטר של שמעון המערער. 39) ואם-כן מכרה לוי לשמעון לפני שמלאו שני חזקה של ראובן. 40) מהמכירה לאחרים. ברא"ש שם שואל: מה הועילה המחאה, והרי כשמכר לאחרים אינו יכול לחזור בו ממחאתו ולהפסיד ללוקח. שאלה שניה (ראה למעלה פי"א

משנה מפרש שהמדובר כשהחזיק בה שלש שנים. ובכסף-משנה דחה פירושו וכתב, שאם החזיק בה וטוען: הכרתיה - אין מוציאים אותה מידו, משום שדרכו היא בשרותיו. דין זה נמשך לבבא האחרונה בלבד.

שמעמידים הכסף בחזקת בעלים (ראה פי"ד מהל' מלוה ולווה ה"ו).

יום חמישי י"ט אלול ה'תשע"ו

פָּרֶק עֲשֶׂה עֶשְׂרִי

1) מבאר דין עורר על השדה והוא חתום כעד על שטר המכר, עשאה סימון גבול לאחר, ודין עורר על השדה ואחר הביא עד שאכלה שני חזקה וטען המערער בגזל אכלת או הביא שני עדים שאכלה שנתיים, וכלל שם איסור לטעון טענת שקר לעוות הדין, כמו שאמרה תורה: "מדבר שקר תרחק".

1 י. הביא⁴⁹ המערער עדים שזו השדה שלו⁵⁰, וזה שבתוכה טוען: ממך לקחתיה ואכלתיה שגני חזקה, והביא עדים שאכלה שגני חזקה, טען המערער ואמר: היאך תטען שלקחת ממני היום שלש שנים, ובאותו הזמן לא הייתי במדינה זו⁵¹ - מצריכין זה שבתוכה להביא ראיה, שזה פלוני שמערער היה עמו במדינה בזמן הזה שטוען שמכר לו בו, אפלו יום אחד, בדי שיהיה אפשר שימכר. ואם לא הביא - מסלקין אותו.

(49) שם כט: מעשה שהיה. (50) הרי"ף בהלכותיו מפרש שהמדובר שם כשהביא עדים שהיא שלו. (51) בגמרא: בשכונני גואי הואי, ופירש הרי"ף: במדינה רחוקה, ורבינו קיבל פירושו. ומסתימת לשונם משמע, שאפילו שלא בשעת חירום ושיבוש דרכים, הדין כך. נחלקו עליהם הרמב"ן והרשב"א, ושאלו: מכיון שהחזיק שלש שנים ולא מיחה, למה הטילו על המחזיק להביא ראיה? הרי אפשר שבא ליום אחד ומכר, או מכר על-ידי שליח? (רבינו עצמו פסק למעלה בפ"א ה"ב, שאומרים לבעל הקרקע: אי אפשר שלא הגיעה אליך במשך שלש שנים ידיעה שזה מחזיק בשדך.) ומתוך קושיא זו פירשו, שהמדובר בגמרא בשעת מלחמה או שיבוש דרכים, ובמקרה כזה אין חזקה מועילה, וכן דעת הראש"ש שם, וה"טור ח"מ סי' קמז].

א. ראובן² שמכר לשמעון שדה, והיה לוי מעדי השטר, וביא לוי לערער על השדה ולטען שראובן גזל אותה ממנו - אין שומעין לו, ואין משגיחין על ראיות שביא על אותה שדה, והרי אבד פל זכותו³; שאומרים לו: היאך תעיד על המכר ותבוא ותערער. וכן⁴ אם העיד לוי בשטר שכתוב בו: השדה פלוני של ראובן מצד מזרח או מערב, הואיל ועשה השדה סימן לאחר והעיד בשטר - אבד את זכותו, ואינו יכול לחזור ולערער; שאומרים לו: היאך תעיד בשטר זה שכתוב בו השדה הזאת מצד פלוני ותחזר ותערער עליה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ראובן שמכר לשמעון שדה והיה לוי מעדי השטר".

במקרה זה, הדין הוא שלוי אינו יכול ולומר שראובן גזל אותה ממנו, ובהלכה שאח"כ החידוש גדול יותר שגם אם היה לוי עד בשטר שאינו שטר מכר אלא שכתוב בו ששדה פלונית של ראובן בצד מזרח או מערב, גם אז אינו יכול לערער ולומר שנגזלה ממנו.

ויש לבאר שתי ההלכות על-פי פנימיות העניינים: ראובן מורה על העבודה בבחינת ראיה, ושמעון על העבודה שבבחינת שמיעה, אבל לוי מורה על בחינה שלמעלה משניהם.

ועל-פי-זה יש לבאר שתי ההלכות: במכירה, שעניינה שינוי והוצאה מרשות לרשות, המוכר הוא בבחינת משפיע ולכן יש בכוחו להעביר הבעלות לאחר, ואילו הקונה בדרגא נמוכה יותר בבחינת מקבל מהמוכר אלא שבמכר ישנה גם עבודתו של הקונה היינו נתינת הכסף.

וזהו "ראובן שמכר לשמעון" שראובן, בגלל היותו בדרגא נעלית יותר - ראיה - משפיע לשמעון שבבחינת שמיעה. ובנוסף לזה צריך לפעול את קיום השטר שעניין זה נעשה על ידי המשכה מבחינה שלמעלה משניהם - "לוי מעדי השטר". ואע"פ שלוי הוא בחינה נעלית יותר, הרי מצד

10 יא. מי שהלך⁵² למדינת הים ואבדה דרוך שדהו⁵³, 11 בין שהיו ארבע השדות המקיפות אותה לארבעה 12 אנשים⁵⁴, בין שהיו הארבע שדות קנויות מאחד⁵⁵ - 13 הרי כל אחד מהן דוחהו ואומר: שמא דרוך שלך על חברי הוא. לפיכך יקנה לו דרוך במאה מנה⁵⁶ או 14 לפרח באויר. וכן אם היו ארבע השדות לאיש אחד 15 שקנה אותן מארבעה⁵⁷ - אין לו עליו דרוך; שהרי 16 אומר לו: עתה אם אחזיר לכל אחד שטרו - אין 17 אתה יכול לעבר על אחד מהן, ואני קניתי מכל אחד 18 מהן פל זכות שיש לזו⁵⁸. אכל אם היה בעל ארבע 19 שדות המקיפות איש אחד, והוא בעל המצר שלה 20 מתחלה ועד סוף - הרי זה אומר לו: מכל מקום 21 דרכי עליך; וילך לו בקצרה באי זו שדה שירצה 22 בעל השדה. וכן פל פיוצא בזה. ואם החזיק בדרוך 23 ואומר: זו היא דרכי⁵⁹ - אין מסלקין אותו ממנה⁶⁰ 24 אלא בראיה ברורה⁶¹. 25

(52) משנה וגמרא כתובות קט: (53) השכנים החזיקו בה, ואינו יודע מי. (54) לפני שהלך למדינת הים, ולא עברו לידי אחרים. (55) ארבעה אנשים קנו מאחד ארבע השדות המקיפות. (56) בכל מחיר שידרשו ממנו. (57) שהיו בעלי השדות לפני שהלך למדינת הים. (58) וגם הזכות שהיתה להם לדחות אותו. (59) אני מכיר אותה. (60) אין בעל השדות יכול להכריחו לקבל דרך אחרת. (61) במגיד-

9 **שְׁלֹא קָרְאוּהוּ¹¹, אָבֵל הַעֲדִים אֵין חוֹתְמִין עַל הַשְּׁטָר**
10 **אֲלֵא אִם בֵּן קָרְאוּהוּ בְּלוֹ וַיִּדְקְדְּקוּ בּוֹ¹².**

(5 שם עמוד ב. 6) המתקבלת על הדעת. (7) הזכות. מימרא של רב יוחנן שם. (8) ונותן לו תלם שאפשר לזרוע בו תשעה קבים תבואה, שפחות מזה אינה נקראת "שדה" (מגיד משנה בשם הרמב"ן, וכן כתב גם רבינו יונה ור"ן, הובאו בטור חושן משפט סימן קמז). (9) כאביי שם. (10) שאישר את חתימת העדים. (11) תפקידם הוא רק לבדוק אם החתימות אינן מזוייפות. (12) שהרי הם מעידים על כל הכתוב בשטר.

11 **ג. בָּא שְׁמַעוֹן¹³ וְנִמְלֵךְ בְּלוֹי וְאָמַר לוֹ: הֲרֵינִי קוֹנֵה**
12 **שְׂדֵה פְּלוֹנִית מֵרְאוּבֵן, וַיַּעֲצֹתָהּ אֶקְנֶה אוֹתָהּ; אָמַר**
13 **לוֹ לְוִי: לָךְ וַקְנֶה אוֹתָהּ, טוֹבָה הִיא - יֵשׁ לוֹ לְלוֹי**
14 **לְעַרְעֵר עֲלֶיהָ, וְלֹא אָבֵד זְכוּתוֹ¹⁴; שְׁהָרִי לֹא עָשָׂה**
15 **מַעֲשֵׂה¹⁵, וְיֵשׁ לוֹ לְזֹמֵר: רְצוֹנִי הִנֵּה שֶׁתֵּצֵא מִתַּחַת יָד**
16 **רְאוּבֵן, שֶׁהוּא אֵלֶם, כְּדִי שֶׁתִּבְעֶנָה בְּדִין וְאֶקַּח שְׂדִי.**

(13) בבא בתרא ל: (14) רבא שם. (15) בגמרא שם מבואר, שחכמים לא אמרו "איבד את זכותו" אלא כשעשה מעשה (חתם על השטר) ובשביל נוחיות אין אדם עושה מעשה, אבל קורה לפעמים, שאדם מוציא דיבור מפיו לשם נוחיות, ולפיכך חכמים מודים בזה לאדמו"ן. [כתב רשב"ם שם, שאפילו אכלה הלוקח שני חזקה מוציאים מידו, כשאינו מביא ראייה שהמוכר אכלה יום אחד, משום שזו חזקה שאין עימה טענה, שהרי הלוקח מודה שלא קנאה מיד המערער, וכוחה של חזקה אינה יפה מכוח שטר, ובמקום ששטר (מיד הגולן) אינו מועיל - גם חזקה אינה מועילה (ראה למעלה פרק ט"ו הלכה ו).]

17 **ד. רְאוּבֵן¹⁶ שְׁעַרְעֵר עַל שְׁמַעוֹן, וְשְׁמַעוֹן אָמַר: אֵינִי**
18 **יֹדֵעַ מָה אֶתָּה סָח, אֲלֵא שְׂדֵה זוֹ מְלוֹי לְקַחְתִּיהָ¹⁷,**
19 **וְהָרִי עֲדִים שֶׁאֲכַלְתִּיהָ שְׁנֵי חֲזָקָה, אָמַר לוֹ רְאוּבֵן:**
20 **וְהִלּוֹא עֲדִים יֵשׁ לִי שֶׁבְעָרֵב בָּאתְ אֵלַי וְאָמַרְתְּ לִי:**
21 **מָכַר לִי שְׂדֵה זוֹ - אֵין זוֹ רְאִיָּה; וְיֵשׁ לוֹ לְשְׁמַעוֹן**
22 **לֹאמֹר: רְצִיתִי לְקַנּוֹת מִמֶּךָ¹⁸, כְּדִי שֶׁלֹּא תַעֲרַעֵר וְלֹא**
23 **תַּטְרִיחֵנִי בְּדִין, אֶף עַל פִּי שְׂאֵינִי יֹדֵעַ אִם הִנֵּה שְׂלָךְ**
24 **אוֹ אֵינֶה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. וְאִם לֹא טַעַן שְׁמַעוֹן**
25 **טַעֲנָה זוֹ - אֵין טוֹעֲנִין לּוֹ¹⁹.**

(16) שם. (17) והביא עדים שלוי אכלה יום אחד, שאם לא כן - הרי זו חזקה שאין עימה טענה כמו שנתבאר בהלכה הקודמת (רא"ש שם). (18) בדמים מועטים. (19) במעשה שהובא בגמרא שם טען הלוקח עצמו טענה זו.

26 **ה. רְאוּבֵן שְׁעַרְעֵר²⁰ וְהִבִּיא עֲדִים שֶׁשְׂדֵה זוֹ שְׁלוֹ,**
27 **וְשְׁמַעוֹן שִׁבְתוּכָה טוֹעֵן: אֶתָּה מְכַרְתָּה לִי וְאֲכַלְתִּיהָ**
28 **שְׁנֵי חֲזָקָה, וְרְאוּבֵן אָמַר: בְּגִזְלֵי אֲכַלְתָּ, בֵּין שְׁלֹא הָיוּ**
29 **עֲדִים שֶׁאֲכַל כָּלָל, בֵּין שֶׁהָיָה שֵׁם עַד אֶחָד שֶׁאֲכַלָּה**
30 **שְׁלֹשׁ שָׁנִים²¹ - אֵינוֹ חַיֵּב לְהַחְזִיר הַפְּרוֹת שֶׁאֲכַל;**
31 **שְׁהָרִי הוּא אוֹמֵר: שְׁלִי אֲכַלְתִּי, וְאֵין עָלָיו עֲדִים**

הבחירה אפשר לנצל זאת באופן בלתי רצוי ח"ו "בא לוי לערער".

ועל זה פוסק הרמב"ם "אין שומעין לו" היינו שלא רק שלא מקבלים דבריו אלא שגם מלכתחילה אין שומעין לו ואין משגיחין כו' שהרי אם אתה מצד שורשך ומקורך העדת על המכר, כיצד תבוא לערער.

וממשיך בהלכה שאח"כ שגם אם עדותו אינה מתייחסת ישירות לבעלות על השדה גם אז מאבד זכותו לערער עליה. וביאור ההלכה בפנימיות, שמוכר וקונה מורה על הקב"ה וישראל שהקב"ה מוכר לישראל את כל העולם כולו בזכות עבודתם כולל סדר השתלשלות כדי שיעשו ממנו דירה לו יתברך בתחתונים, ואם יבוא מישהו לערער על המכירה ולומר שמעמדו ומצבו של הקונה (שמעון) אינו כדבעי הרי ש"אין שומעין לו ואין משגיחין כו" שכן דבר ברור הוא שישראל הם בעלי הבית על העולם ועל כל סדר השתלשלות כי קנוהו על-ידי עבודתם במסירות נפש במשך כל הדורות, וכל העולם כולו לא נברא אלא בשביל ישראל.

(על פי יין מלכות סימן קפ"א).

(2) משנה כתובות קט. (3) במשנה שם נחלקו אדמו"ן וחכמים בד"ן זה. אדמו"ן אומר: "יכול הוא שיאמר: השני נוח לי הראשון קשה הימנו" (פירוש, נוח לי להתדיין עם הלוקח ולהוציא מידו, והגולן הוא אלם וקשה להוציא מידו). וחכמים אומרים: איבד את זכותו". והלכה כחכמים. (4) במשנה: "עשאה סימן לאחר איבד את זכותו". ונראה שרבינו מפרש: "עשאה" ראו"ן המוכר עשה שדה זו, "סימן לאחר", היינו, מכר שדה אחרת לשמעון וכתב בשטר מצד פלוני גובלת שדה שלי, ולוי חתום על השטר, ואחר זמן בא ומערער. וכן פירש רש"י שם. ובתוספות שם דיבור המתחיל עשאה כתבו: "משמע מתוך הלשון דאעורר קאי" פירוש, שהמערער עצמו מכר שדה אחרת וכתב בשטר: מצד פלוני שדה של ראו"ן - אינו יכול לערער עליה. [במגיד משנה מפרש, שרבינו קיבל פירושה של התוספות, ומתוך כך נדחק לתרץ למה לא הביא כלל את דברי המשנה. וקשה להבין מה דחקו לפירוש זה, שהתוספות עצמם מפפקים קצת בנכונותו ומביאים ראייה לפירוש רש"י מן הירושלמי]. ובה - בין לפירושו של רש"י ובין לפירושה של התוספות - גם אדמו"ן מודה שאיבד את זכותו, שהרי אין כאן מקום לטענה: השני נוח לי וכי'.

1 **ב. טַעַן⁵ הַעֵד וְאָמַר: תְּלָם אֶחָד הוּא שְׁעַשִׁיתִי סִמְן**
2 **וְלֹא כָּל הַשְּׂדֵה, וְאוֹתוֹ הַתְּלָם הַסְּמוּךְ לַמָּצָר בְּלִבְד**
3 **הוּא שֶׁל רְאוּבֵן - הָרִי זוֹ טַעֲנָה הַנְּשַׁמְעַת⁶, וְיֵשׁ לוֹ**
4 **לְעַרְעֵר עַל כָּל הַשְּׂדֵה חוּץ מְאוֹתוֹ הַתְּלָם⁸. וְאֵין כָּל**
5 **הַדְּבָרִים אֲמוּרִים אֲלֵא בְּאֶחָד מֵעֲדֵי הַשְּׁטָר שֶׁבֵּא**
6 **לְעַרְעֵר; אָבֵל הַדִּיּוֹן⁹ שְׁקִים הַשְּׁטָר¹⁰ - יֵשׁ לוֹ לְעַרְעֵר,**
7 **מִפְּנֵי שֶׁיְכוּל לְטַעַן וְלֹאמֵר: לֹא יִדְעֵתִי מָה הִנֵּה כְּתוּב**
8 **בְּשְׁטָר. מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לַדִּיּוֹן לְקַיֵּם הַשְּׁטָר אֶף עַל פִּי**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ט אלול - ספר משפטים - הלכות נחלות קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 וְאִין בֵּית דִּין יְכוּלִין לְשַׁעַר אוֹתָן פְּשַׁעַר הַבְּתִים
15 וְכַיּוֹצֵא בְּהֵן שֶׁהוּא יְדוּעַ, אֲלֵא הִיו פְּרוֹת אֵילָן או
16 פְּרוֹת שְׂדֵה שְׂאִינָן יְדוּעִין, הוֹאִיל וְאִין כָּאן טַעֲנָה
17 וְדָאִית - יִשְׁלַם מֵה שְׂיֹדָה בּוֹ שְׂאֲכָלוּ. וּמְחַרְמִין³¹
18 עַל מִי שְׂאֲכַל יוֹתֵר וְלֹא יִשְׁלַם.

(31) מתקנת הגאונים, ואין מחייבים את הנתבע שבועה, משום שאין נשבעים היסט על טענת שמא. ולזה התכוון רבינו באמרו: הואיל ואין כאן טענה וודאית.

19 ח. כָּל הַמְחַזְזִיר³² קָרַקַע מִתַּחַת יָדוֹ, אִם הִשְׁפִּירָה
20 לְאַחֲרִים כְּשֶׁהִיָּה מְחֻזֵּק בָּהּ, וְהִיו הַשּׁוֹכְרִין קְיָמִין -
21 מוֹצִיאִין מִהֵן הַשְּׂכָר פַּעַם שְׁנִיָּה וְנוֹתְנִין לְבַעַל
22 הַקָּרַקַע³³, וְחוֹזְרִין וְתוֹבְעִין זֶה שֶׁהִשְׁפִּיר לָהֶם מְקוֹם
23 שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ.

(32) בבא בתרא כט. (33) בגמרא שם אמרו, שהשוכרים מן המחזיק אינם כשרים להעיד שדרו בבית שלוש שנים בשכירות, משום שהם נוגעים בעדותם, שאם יחזור הבית לבעליו הואשונים יחוייבו לשלם להם דמי שכירות פעם שנייה.

24 ט. אָסוּר לְאָדָם³⁴ לְטַעַן טַעֲנַת שְׂקָר, כְּדִי לַעֲוֹת הַדִּין
25 אוֹ כְּדִי לְעַכְבוֹ. כִּיֶּצֵד? הִיָּה נוֹשֵׂה³⁵ בְּחֻבְרוֹ מְנָה -
26 לֹא יִטְעֲנֵנוּ מֵאֵתִים כְּדִי שְׂיֹדָה בְּמִנְהָ וְיִתְחַיֵּב
27 שְׁבוּעָה³⁶. הִיָּה נוֹשֵׂה מְנָה³⁷ וְיִטְעֲנֵנוּ מֵאֵתִים³⁸ - לֹא
28 יֵאמָר: אֶכְפֹּר הַכֹּל בְּבֵית דִּין וְאוֹדָה לוֹ בְּמִנְהָ בְּיַדִּי
29 לְבִינוֹ כְּדִי שְׁלֹא אֶתְחַיֵּב לוֹ שְׁבוּעָה³⁹.

(34) שבועות לא. (35) יש הבדל בין "נושה" ל"תובע"; "נושה" משמעותו - תביעה אמיתית. ו"תובע", כולל כל סוג תביעה שהיא, - צודקת ובלתי צודקת. (36) ואגלגל עליו טענות אחרות, שאין בית דין משביעים עליהם. (37) והנתבע מוכן לשלם לו המנה. (38) טענת שקר. (39) ויגלגל עליו שבועה ממקום אחר ואפילו לאחר שתיקנו חכמים שבועת היסט לכופר הכול ויוכל לגלגל, מעדיף אדם להישבע שבועה קלה משבועה חמורה. נימוקים אלה נאמרו בברייתא שם.

30 י. הִיו שְׁלֹשָׁה⁴⁰ נוֹשִׂין מְנָה בְּאֶחָד, וְכִפֵּר בְּהֵן - לֹא
31 יִהְיֶה אֶחָד תּוֹבֵעַ וְשְׁנַיִם מְעִידִים, וְכִשְׂיֹצִיאֵנוּ מְמַנּוּ
32 יַחְלַקְנָה⁴¹. וְעַל דְּבָרִים אֵלוֹ וְכַיּוֹצֵא בְּהֵן הַזְּהִיר הַבְּתוּב
33 וְאָמַר: מְדַבֵּר שְׂקָר תִּרְחַק.

(40) שם. (41) את הכסף המגיע להם מן הדין.

סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת טוֹעֵן וְנִטְעֵן בְּסִינְעָתָא דְשְׂמָא

הַלְכוֹת נְחָלוֹת

מְצוֹת עֲשֵׂה אַחַת. וְהִיא: דִּין סְדֵר נְחָלוֹת.

וּבְאִוּר מְצוֹה זֶה בְּפָרְקִים אֵלוֹ:

פָּרֶק רְאִשׁוֹן

(1) מבאר דין סדר נחלות.

1 שְׂמַחֲבִין אוֹתוֹ בְּפִירוֹת, שְׂהָרִי מְעַצְמוֹ הוֹדָה²²; וְזֶה
2 הַעֵד שֶׁהָעֵיד שְׂאֲכָלָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים - לְיַפּוֹת כַּחוֹ שְׁל
3 אוֹכֵל הוּא כָּא²³, וְאֵלוֹ הִיָּה עֲמוֹ אַחַר - הִיָּתָה הַשְּׂדֵה
4 עוֹמְדָת בְּיָדוֹ²⁴. לְפִיכָף: יִשְׁבַּע רְאוּבֵן הַסֵּת שְׁלֹא מְכַר
5 וְתִחְזוֹר לוֹ הַשְּׂדֵה, וְיִשְׁבַּע שְׂמַעוֹן הַסֵּת שְׂאִינוֹ חַיֵּב לוֹ
6 כְּלוֹם בְּפִירוֹת שְׂאֲכָל²⁵ וְיִפְטֹר.

(20) שם לג: (21) ועד אחד מחייב שבועה מן התורה וכאן אינו יכול להישבע, וכלל בידינו: מתוך שאינו יכול להישבע משלם - אף על פי כן אינו חייב להחזיר הפירות. (22) ברשב"ם שם מפרש, שנאמן במיגו שיכול לומר לא אכלתי, ומה שאמרתי בתחילה; "אכלתי" - התכוונתי להנאה מועטת מאוד שמספיקה לשם חזקה (וראה למעלה פרק י"ב הלכה י'). ובטור חושן משפט סימן קמה מנמק: שאם נאמין לו שאכל הפירות אין להוציא מידו הקרקע שהרי החזיק בו (ראה הערות למעלה פרק ט"ו הלכה ב). [בשולחן ערוך שם סעיף ג הביא נימוקו של הטור בלבד, ומזה מסיק הש"ך שם סעיף קטן ב, שאם טען המחזיק קנייתה ואכלתיה שנתיים - צריך להחזיר הפירות, אפילו אין עדים, שהרי אפילו אכל - לא החזיק. ומדברי רבינו לקמן הלכה ו שכתב: "ואפילו היה עד אחד" יש ללמוד, שאם אין עד כלל אינו חייב להחזיר. (23) שאם נקבל עדותו יזכה המחזיק גם בקרקע ואין זה מתקבל על הדעת שעדות הבאה לזכותו - תחייבו. (24) ולא שייך כאן הכלל: שכל מקום ששניים מחייבים אותו ממון - אחד מחייבו שבועה, שהרי שניים לא היו מחייבים אותו. (25) אפשר שקנה הפירות ושילם לתובע מחירם, ואפשר שלא אכל כלל, אבל אין משביעים אותו שקנה השדה ומשלו אכל, שאם נשביענו כן, הרי אחד מהם נשבע לשקר. ועוד: אם נקבל טענתו הרי יש להעמיד הקרקע בידו.

7 ו. הִיו שְׁנַיִ עֲדִים²⁶ מְעִידִים עַל שְׂמַעוֹן שְׂאֲכָלָה
8 פְּחוֹת מְשַׁנֵּי חֻזְקָה - יַחְזִיר כָּל הַפְּרוֹת שְׂאֲכָל. וְאֶפְלוּ
9 הָיָה עַד אֶחָד - חַיֵּב לְהַחְזִיר עַל פִּי; שְׂהָרִי אֵינוֹ
10 מְכַחֵשׁ הַעֵד²⁷, אֲלֵא אוֹמֵר: אָמַת הָעֵיד וְאֶכְלָתִי שְׂתִי
11 שָׁנִים²⁸ וְשְׁלִי אֶכְלָתִי, נִמְצָא מְחַיֵּב שְׁבוּעָה²⁹ וְאֵינוֹ
12 כָּוֵל לְהִשְׁבַּע, וּמְשַׁלֵּם³⁰.

(26) שם. (27) כשמכחישו נשבע שבועה של תורה ונפטור. (28) הכוונה, שמודה לעד שאכל שתי שנים, אבל הוא עצמו טוען שאכל יותר (במעשה שהובא בגמרא טען המחזיק שאכל שני חזקה). (29) לפי הכלל שבידינו: כל מקום ששניים מחייבים ממון, אחד מחייבו שבועה (ראה למעלה הלכה ה). (30) פירות שתי השנים, אבל פירות שנה שלישית אינו מחזיר מפני שני הנימוקים שנאמרו בהלכה הקודמת (ראה טור שם). [דין זה, שכל המחוייב שבועה ואינו יכול להישבע - משלם, מבואר כמה פעמים בש"ס וידוע בשם: "נסכא דרב אבא", משום שרב אבא אמר כלל זה (שבועות לב): במעשה שאחד חטף חתיכת כסף מהותכה (בלשון הגמרא: "נסכא") וטען אמנם חטפתי אבל שלי היא, ועד אחד העיד שחטף. ופסק רב אבא שחייב לשלם].

13 ז. כָּל הַמְּחַיֵּב לְהַחְזִיר הַפְּרוֹת, אִם לֹא הִיו יְדוּעִין

- 1 א. סדר נחלות² פה הוא: מי שמת³ - יירשהו בניו⁴,
2 והם קודמין לכל. והזכרים קודמין לנקבות.
- 3 ב. בכל מקום⁵ אין לנקבה עם הזכר ירשה⁶. אם אין
4 לו בנים - יירשנו אביו⁷. ואין האם יורשת את
5 בניה⁸. ודרך זה מפי הקבלה⁹.
- 6 ג. וכל הקודם¹⁰ בנחלה - יוצאי ירכו¹¹ קודמין¹².
7 לפיכך, מי שמת, בין איש בין אשה: אם הניח בן
8 - יורש הכל; לא נמצא לו בן¹³ בעולם - מעניין
9 בנרעו של בן: אם נמצא לבנו זרע, בין זכרים בין
10 נקבות, אפלו פת פת בננו עד סוף העולם - היא
11 תירש את הפל¹⁴; לא נמצא לו זרע בן¹⁵ - חזרין
12 אצל הפת. היתה לו פת - תירש את הפל; לא
13 נמצאת לו פת בעולם - מעניין על זרע הפת: אם
14 נמצא לה זרע, בין זכרים בין נקבות, עד סוף
15 העולם - הוא יורש הפל; לא נמצא לה זרע פת -
16 חוזרת הירשה לאביו¹⁶. לא היה אביו קיים - מעניין
17 על זרע האב, שהן אחי המת: נמצא לו אח או זרע
18 אח - יורש את הפל¹⁷; ואם לאו - חזרין אצל
19 אחות. נמצאת לו אחות או זרעה - יורש הפל; ואם
20 לא נמצא לו זרע אחים ולא זרע אחות, הואיל ואין
21 לאב זרע - תחזור הירשה לאבי האב¹⁸. לא היה אבי
22 האב קיים - מעניין על זרע של אבי האב, שהן אחי
23 אביו של מת. והזכרים קודמין לנקבות, וזרען של
24 זכרים קודמין לנקבות, כמו שהיה הדין בזרעו של
25 מת עצמו¹⁹. לא נמצאו אחים לאביו, לא הם ולא
26 זרען - תחזור הירשה לאבי אבי האב. ועל הדרך
- 27 הזאת נחלה ממשמשות והולכת²⁰ עד ואובין²¹.
28 נמצאת אומר²²: הן קודם לפת, וכל יוצאי ירכו של
29 בן קודמין לפת. והפת קודמת לאבי אביה, וכל
30 יוצאי ירכה קודמין לאבי אביה. ואבי המת קודם
31 לאחי המת, מפני שהם יוצאי ירכו. והאח קודם
32 לאחות, וכל יוצאי ירכו של אח קודמין לאחות.
33 ואחות קודמת לאבי אביה, וכל יוצאי ירכה קודמין
34 לאבי אביה. אבי האב קודם לאחי האב של מת.
35 ואחי אביו קודמין לאחות אביו, וכל יוצאי ירכו של
36 אחי אביו קודמין לאחות אביו. ואחות אביו קודמת
37 לאבי אבי אביו של מת, וכן כל יוצאי ירכה של
38 אחות אביו קודמין לאבי אבי אביו. ועל הדרך זו
39 הולך ועולה עד ראש הדורות. לפיכך אין לה אדם
40 מישראל שאין לו יורשין.
- 10 משנה, שם קטו. 11 כל הדורות המשתלבים
מאבהותו - בין זכרים ובין נקבות - נקראים יוצאי ירכו
(בספר שמות א, ה' אנו קוראים: ויהי כל נפש יוצאי ירך
יעקב וכו'). בגמרא שם קח: למדו דין זה מהקרא.
12 לכל הקרובים האחרים, אף על אלה שדרגת קירבתם
למוריש גבוהה יותר מדרגתם, ואפילו אם מת הקודם
בנחלה, לפני שמת זה שעל ירושתו אנו דנים. והטעם:
הקודם בנחלה כאילו ירש בקבר, ויוצאי ירכו יורשים אותו
לפי סדר נחלות ביורשים חיים. 13 היה לו בן, ומת בחיי
אביו. 14 משום שהיא באה מכוח הבן, שהוא קודם לכל.
15 הבן לא השאיר כל זרע אחריו. 16 משנה, שם קטו.
17 ואין אחות המוריש יורשת עם האח, ואפילו לא עם זרע
האח, משום שהירושה חזרה לאבי המוריש אפילו כשהוא
בקבר, והוא מוריש לבנו שהוא אחי המת, וזרעו קודם
לאחותו כמו שנתבאר. 18 אבל כל זמן שקיים יוצא ירך
האב של המוריש - אין אבי האב יורש, ומה ששנינו "האב
קודם לכל יוצאי ירכו", פירש רמי בר חמא (שם קטו):
יוצאי ירכו שלו, אבל אינו קודם ליוצאי ירך בנו שהוא אבי
המוריש, משום שהאב המת ירש את בנו, ואחי המת - שהם
בניו - קודמים לכל (ראה ה"א). דוגמא: אברהם ויעקב
בנכסי עשו - יעקב קודם לאברהם, משום שיצחק ירש את
עשו בנו, ויעקב יורש את יצחק. 19 שם קיג: מקיש
(משווה) ירושה שניה (כשחזרה ירושה לאב) לירושה
ראשונה (כשהבנים יורשים), מה ירושה ראשונה - בן קודם
לבת, אף ירושה שניה - בן קודם לבת. 20 לשון הגמרא
(שם קטו:). והמשמעות: כאדם הממשמש בירידי במקומות
שונים, ומחפש למצוא את הרצוי לו. 21 כלומר, עד אחד
מבני יעקב. בגמרא שם, שאלו למה לא אמר עד יעקב.
והשיב אביי, שמקובל בירינו, שלעולם לא יושמד שבט
שלם, ולפיכך לעולם לא תחזור הירושה עד יעקב. [ברשב"ם
שם מביא סמך לדברי אביי, מהכתוב (מלאכי ג, ו'): "ואתם
בני יעקב לא כליתם" (22) כל האמור למטה עד סוף
ההלכה, היא תוצאה ישירה וברורה ממה שנתבאר למעלה,
ואינו זקוק להבהרה נוספת.
- ד. מי שמת²³ והניח פת ופת הבן, ואפלו פת פת פת²⁴

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 הַבֵּן עַד סוֹף פְּמָה דוֹרוֹת - הַיָּא קוֹדֶמֶת, וְתִירֵשׁ הַכֹּל,
2 וְאֵין לְבַת פְּלוּם²⁴. וְהוּא הַדִּין לְבַת הָאֵחׁ עִם הָאָחוֹת,
3 וְלְבַת בֶּן אָחִי אָבִיו עִם אָחוֹת אָבִיו²⁵. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
4 בְּהֵן.
- 23 משנה, שם קטו. (24) במשנה: כל יוצאי ירכו של בן
קודמים לבת. (25) גם דין זה למדנו מן ההיקש של ירושה
שניה לירושה ראשונה, שאמרו בגמרא שם קיג:
- 5 ה. מִי שֶׁהָיָה²⁶ לוֹ שְׁנֵי בָּנִים, וּמָתוּ הַשְּׁנַי בָּנִים בְּחַיָּו,
6 וְהֵנִיחַ הַבֵּן הָאֶחָד שְׁלֹשָׁה בָּנִים, וְהֵנִיחַ הַבֵּן הַשְּׁנַי בַּת
7 אַחַת, וְאַחֵר כִּף מֵת הַזֶּהָן - נִמְצְאוּ שְׁלֹשַׁת בְּנֵי בְּנָיו
8 יוֹרְשֵׁין חֲצֵי הַנַּחֲלָה, וּבַת בְּנֵי יוֹרְשַׁת הַחֲצֵי; שְׁכָל
9 אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן²⁷ יוֹרֵשׁ חֶלֶק אָבִיו. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה
10 חוֹלְקִין בְּנֵי הָאָחִים וּבְנֵי אָחִי הָאֵב עַד רֵאשׁ
11 הַדּוֹרוֹת²⁸.
- 26 משנה, שם קטז: וגמרא שם קיח: (27) לשלושת
הבנים, קורא רבינו: "אחד", משום ששלתם באים מכח
אחד. (28) נתבאר בהלכה הקודמת, ששתי הירושות שוות
בדיניהן. כברייאתא שם, דרשו מה שכתבה תורה גבי בנות
צלפחד (במדבר כז, ז): "נתון תתן להם" - זו נחלת אביהן.
"בתוך אחי אביהן" - זו נחלת אבי אביהן. יוצא מזה,
שחמש בנותיו של צלפחד קיבלו ביחד מירושת חפר אבי
אביהן רק חלקו של צלפחד בירושה זו, היינו שני שלישים
(כבכור לקח פי שנים), או 10 חלקי חמשה עשר, ויצא לכל
אחת 2 חמישיות, ואחיו של צלפחד (בגמרא שם אמרו,
שאח אחד היה לצלפחד) לקח שלישי = 5 חלקי חמשה
עשר, ואם מת והניח בת - היתה היא יורשת כל חלקו.
- 12 ו. מִשְׁפַּחַת הָאָם²⁹ אֵינָה קְרוּיָה מִשְׁפָּחָה, וְאֵין יוֹרְשָׁה
13 אֶלָּא לְמִשְׁפַּחַת הָאָב³⁰. לְפִיכָף: הָאָחִים מִן הָאָם -
14 אֵין יוֹרְשֵׁין זֶה אֶת זֶה, וְאַחִין מִן הָאָב - יוֹרְשֵׁין זֶה
15 אֶת זֶה. וְאֶחָד אָחִיו שֶׁהוּא מְאָבִיו בְּלֶבֶד אוֹ³¹ אָחִיו
16 מְאָבִיו וּמֵאִמּוֹ³².
- 29 שם קט: (30) ואף-על-פי-כן - הבן, וכן הבת כשאין
בן, יורש את אמו, כמו שדרשו כברייאתא (שם קטז). מן
הכתוב (במדבר לו, ח): "וכל בת יורשת נחלה ממתות בני
ישראל" - משמע שהיא יורשת שני מתות (מתות=שבתים)
זו שאביה משבט אחד ואמה משבט אחר. ובן נלמד
מקל-וחומר מבת. (31) בין... ובין. (32) חולקים בשוה.
- 17 ז. כָּל הַקְּרוֹבִין³³ בְּעִבְרָה³⁴ יוֹרְשֵׁין כַּפְּשָׁרִים. כִּיצַד?
18 כְּגוֹן שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן מִמֶּזֶר אוֹ אֵחׁ מִמֶּזֶר - הָרִי אֵלוֹ
19 כַּפְּשָׁר בָּנִים וְכַפְּשָׁר אָחִים לְנַחֲלָה³⁵. אַבְל³⁶ בְּנֵו מִן
20 הַשְּׁפָחָה³⁷ אוֹ מִן הַנְּקִיבָת - אֵינוֹ בֶּן לְדָבָר מִן
21 הַדְּבָרִים, וְאֵינוֹ יוֹרֵשׁ כָּלֵל³⁸.
- 33 משנה, יבמות כב. וגמרא שם עמוד ב. (34) נולדו
מבעילה אסורה. (35) במשנה: "ואחיו הוא לכל דבר",
ופירושו בגמרא: "ליורשו". (36) אבלי. (37) במשנה, שם.
(38) שפחה כנענית. (38) בגמרא שם כג. למדו מן הכתוב
- (שמות כא, ה): "האשה וילדיה תהיה לאדוניה", שבנים
אלה שנולדו לו מן השפחה - אינם נידונים כבניו. ובן
הגויה, למד רבי שמעון בן יוחאי (שם כג.) מן הכתוב
(דברים ז, ד): "כי יסיר את בנך מאחורי", ולא כתבה תורה
"כי תסיר" (האשה הגויה שנישאה לבנך), מוכח שבנה
הנולד לה מישראל אינו קרוי בנך.
- ח. הָאִשָּׁה³⁹ אֵינָה יוֹרְשַׁת בַּעְלָהּ כָּלֵל⁴⁰, וְהַבַּעַל יוֹרֵשׁ
22 אֶת כָּל נִכְסֵי אִשְׁתּוֹ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁴¹, וְהוּא קוֹדֵם
23 לְכָלֵל⁴² בִּירְשָׁתָהּ. אִף עַל פִּי שֶׁהִיא אֲסוּרָה עָלָיו⁴³,
24 כְּגוֹן אֲלֻמְנָה לְכֹהֵן גְּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחַלּוּצָה לְכֹהֵן
25 הַדִּיּוּט⁴⁴, וְאִף עַל פִּי שֶׁהִיא קִטְנָה⁴⁵, וְאִף עַל פִּי
26 שֶׁהַבַּעַל חֵרֵשׁ⁴⁶ - הוּא יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ⁴⁷.
- 39 משנה, שם קח. (40) כשאינה קרובתו הראויה לרשת
אותו גם בלי האישות (ראה לקמן פ"ט ה"ג). (41) כרבי
אליעזר (בכורות נב.), וכרב (כתובות פח:). [הראב"ד משיג
על רבינו, וסובר שירושת הבעל מן התורה. ורוב הקדמונים
הסכימו לדעתו. ובכסף-משנה מבאר, שגם רבינו סובר
שהיא מן התורה, ומשום שלא נכתבה בתורה בפירוש
ולמדוה (ב"ב קיא:). מדרשה, קורא לה דברי סופרים (ראה
יד מלאכי, כללי הרמב"ם. ובשדי חמד' כללי הרמב"ם
כתב, שגם כשכותב "מדבריהם" - מתכוון רבינו לפעמים
לדינים שנלמדו מדרשה. ראה למעלה סוף ה"ב)].
(42) אפילו לבניה. (43) בין איסורי דרבנן ובין איסורי
תורה, שקידושין תופסים בה. (44) שקידושין תופסים
בחיביי לאוין, שאין על ביאתן עונש כרת או מיתת בית-דין,
אבל חיביי כריתות או מיתה אין קידושין תופסים בהן, ומי
שקידשה אינו בעלה כלל, ומובן מאליו שאינו יורשה
(תוספתא יבמות פ"ב ה"ג). (45) יתבאר לקמן ה"י.
(46) ומן התורה אין קידושי מועילים, וחכמים תיקנו לו
קידושין על-ידי רמיזה (ראה הלכות אישות פ"ד ה"ט).
(47) שאינה חרשת, והטעם נתבאר בפכ"ב מהלכות אישות,
שהיא זיכתה לו נכסיה כשנתרצית להינשא לו, וחרש קונה
הדברים שזוכו לו על-ידי אחרים.
- ט. כִּכְר בְּאַרְנוֹ בַּהֲלֹכוֹת אִישׁוֹת⁴⁸, שְׁאֵין הַבַּעַל יוֹרֵשׁ
28 אֶת אִשְׁתּוֹ עַד שֶׁתִּכְנַס בְּרִשְׁתּוֹ⁴⁹, וְשְׁאֵין הַפֶּקֶחַ יוֹרֵשׁ
29 אֶת הַחֲרָשֶׁת שֶׁנִּשְׂאָת כִּשְׁהִיא חֲרָשֶׁת⁵⁰, אֶפְלוּ
30 נִתְפַּקְחָה⁵¹. וְשֵׁם בְּאַרְנוֹ, שֶׁהוּא יוֹרֵשׁ אֶת נִכְסֵי אִשְׁתּוֹ
31 שֶׁבָּאוּ לְרִשְׁוֹתָהּ וְהַחֲזִקוּ⁵², בֵּין נִכְסִים שֶׁהַכְּנִיסָה לוֹ
32 בְּנְדוּנֵיהָ⁵³ בֵּין נִכְסִים שֶׁלֹּא הַכְּנִיסָה לוֹ. וּמִי
33 שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה סִפְק גְּרוּשֵׁין וְמָתָה - אֵין הַבַּעַל יוֹרְשָׁה⁵⁴.
- 48 שם ה"א וה"ב. (49) תיכנס לחופה, אבל מתה כשהיא
ארוסה - אינו יורשה. (50) ואינה שולטת בנכסיה למוכרם
או ליתנם. (51) אחר הנישואין. (52) שירשה אותם
בחייה, אבל אינו יורש את הנכסים שנפלו לה אחר מיתתה
(ראה לקמן ה"א). (53) נכתב בכתובתה שהכניסה כך וכך
במזומנים או בנכסים אחרים (ראה פט"ז מהל' אישות ה"א
וה"ב). (54) בקידושין מה: גבי ספק נישואין - אמר רב,
שאם מתה אינה יורשה. ומכאן למד רבינו לספק גירושין
(מגיד-משנה).

1 י. בעל שְׁנָשָׂא קִטְנָה שְׂאִינָה צְרִיכָה מְאוּזֵן⁵⁵ - אִינוּ
 2 יוֹרְשָׁה, שְׁהָרִי אֵין פֶּאן שׁוּם אִישׁוֹת. וְכֵן שׁוֹטָה
 3 שְׁנָשָׂא פְּקַחַת אוּ פְּקַח שְׁנָשָׂא שׁוֹטָה - אִינוּ יוֹרְשָׁה,
 4 שְׁהָרִי לֹא תִקְנוּ חֲכָמִים לְהֵן נִשׁוּאִין⁵⁶.

61 שם אמרו: כשם שאין הבעל יורש את אשתו בקבר, כך אין הבן יורש את אמו בקבר, כדי להנחיל לאחיו מן האב מאשה אחרת. ושם קנט: למדו זה מגזירה שוה.
 62 והוא-הדין שאינו מוריש לאביו, אם נתגרשה אמו. ואם לא נתגרשה - הרי הוא קודם לכל (ראה ה"ח). 63 משנה, גדה מד. "תינוק בן יום אחד . . . נוחל ומנחיל".
 64 שנולד בחודש השמיני להריונה או לפני החודש השביעי, והרי הוא בחזקת נפל (הנולד לשבעה חדשים אינו נידון כנפל). 65 במגיד-משנה מבאר, שרבינו למד דין זה ממה שאמרו בגמרא שם: "בן יום אחד - אין (כן), עובר לא. מאי טעמא? איהו מת ברישא (העובר מת לפני אמו), ומכאן שאם מתה אמו קודם - אפילו נפל מנחיל. והראב"ד השיג על רבינו בלא כלול חדשיו (ראה מגיד-משנה).

פֶּרֶק שְׁנִי

(1 מבאר דין הבכור שנוטל פי שניים.

30 א. הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנַכְסֵי אָבִיו, שְׁנֹאֲמַר: לָתֵת
 31 לוֹ פִּי שְׁנַיִם. פִּיֶּצֶד² הַנִּיחַ חֲמֹשֶׁה בְּנִיִּם, וְאָחֵד מֵהֵן
 32 בְּכוֹר - הַבְּכוֹר נוֹטֵל שְׁלִישׁ הַמָּמוֹן³, וְכָל אָחֵד
 33 מֵהָאֲרֻבָּעָה פְּשׁוּטִים נוֹטֵל שְׁתּוֹת. הַנִּיחַ תְּשַׁעָה בְּנִיִּם
 34 - הָרִי (הָאָחֵד) הַבְּכוֹר נוֹטֵל חֲמִישִׁית⁴, וְכָל אָחֵד מִן
 35 הַשְּׁמוֹנָה פְּשׁוּטִים נוֹטֵל עֲשִׂירִית. וְכֵן עַל הַחֲלָקָה
 36 הַזֹּאת חוֹלְקִין לְעוֹלָם.

2) ברייתא בבא-בתרא קכב: (3 מחלקים את הנכסים לששה חלקים, והבכור נוטל שני חלקים, וארבעת אחיו כל אחד נוטל שתות, נמצא שהוא נוטל כפליים מכל אחד ואחד. (4 היינו, שתי עשיריות.

37 ב. בְּכוֹר⁵ שְׁנוֹלֵד אַחַר מִיתַת אָבִיו⁶ - אִינוּ נוֹטֵל פִּי
 38 שְׁנַיִם; שְׁנֹאֲמַר: וְהִיָּה בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ אֵת בְּנָיו וְגו', פִּי
 39 אֵת הַבְּכוֹר בֶּן הַשְּׁנוּאָה יִפְרִי⁷. וְאִם לְצֹאת פְּדֻתוֹ⁸
 40 בְּחַיֵּי אָבִיו, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא יֵצֵא כָּל רֹאשׁוֹ לְאוֹרֵי
 41 הָעוֹלָם אֲלֹא לְאַחַר מִיתַת אָבִיו - הָרִי זֶה נוֹטֵל פִּי
 42 שְׁנַיִם⁹.

5 שם קמב: (6 וכיצד אפשר שהבכור נולד אחר מיתת אביו, ויהיו אחים שנולדו אחריו? פירש רשב"ם שם, כגון שאמו ילדה תאומים והאב מת בין שתי הלידות, או שהיו למוריש שתי נשים. (7 אינו נקרא בכור לנחלה אלא כשאביו יכול להכירו, ובנולד אחר מיתת אביו אין אפשרות כזאת (שם). (8 המצח. (9 מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש בבכורות מ.: ופסק כרבי יוחנן.

43 ג. בְּכוֹר¹⁰ שְׁנֹקְרַע¹¹ וְנִמְצָא זָכָר - אִינוּ נוֹטֵל פִּי
 44 שְׁנַיִם, וּפְשׁוּט¹² שְׁנֹקְרַע וְנִמְצָא זָכָר - אִינוּ מְמַעֵט¹³
 45 בְּחֵלֶק בְּכוֹרָה; שְׁנֹאֲמַר: וְיִלְדוּ לוֹ בְּנִיִּם - עַד שִׁיְהִיָּה
 46 בֶּן מִשְׁעַת לְדָה.

55) בהלכות אישות פ"ד ה"ז וה"ח נתבאר, שגדול שקידש יתומה קטנה פחותה מבת שתיים-עשרה בהסכמתה, יכולה למאן ולומר (בפני שני עדים) איני רוצה בבעלי זה - והנישואין בטלים. במה דברים אמורים שצריכה למאן, כשהגיעה לגיל של עשר שנים או למעלה משש, וברדק אותה ומצאו שהיא מבחינה במשמעותם של נישואין, אבל למטה משש אף-על-פי שמבחינה, וכן משש עד עשר ואינה מבחינה - אפילו מיאון אינה צריכה וקידושה אינם חלים כלל. (56) לאחר שקטן תיקנו נישואין, משום שיש בהם קצת דעת. ולא תיקנו לטוטה חסר דעה.

5 י.א. בְּעַל⁵⁷ שְׁמִתָּה אֲשֶׁתוֹ וְאַחַר כֶּף מֵת אָבִיהָ אוּ
 6 אָחִיהָ אוּ אָחֵד מִן הַמּוֹרִישִׁין אוֹתָהּ - אֵין הַבְּעַל
 7 יוֹרֵשׁ אוֹתוֹן⁵⁸; אֲלֹא יוֹרֵשׁ אוֹתוֹן זְרַעָה, אִם הָיָה לָהּ
 8 זְרַע, אוּ תַחֲזוֹר הַיִּרְשָׁה לְמִשְׁפַּחַת בֵּית אָבִיהָ. שְׂאִין
 9 הַבְּעַל יוֹרֵשׁ נַכְסִים הָרְאוּיִין לְבוֹא לְאַחַר מִפְּאֵן, אֲלֹא
 10 לְנַכְסִים שְׁפָכָר בְּאוֹ לַיִּרְשָׁה קְדָם שְׁתָּמוֹת.

57) בבא-בתרא קכה: (58) שם: "אמר רב פפא, הלכתא: אין הבעל נוטל בראוי ככמוחזק". פירוש, בעל יורש רק הנכסים שאשתו מוחזקת בהם בחייה, ולא אלה הראויים להגיע לרשותה אחר מותה. יורשים אחרים זוכים גם במה שהמוריש המת היה זוכה אלמלא נפלו לו בחייו (ראה למעלה ה"ב).

11 י.ב. וְכֵן⁵⁹ אֵין הַבְּעַל יוֹרֵשׁ אֵת אֲשֶׁתוֹ וְהוּא בְּקָבָר,
 12 כְּשֶׁאָר הַיּוֹרְשִׁין שֶׁל מִשְׁפַּחַת הָאָב⁶⁰. פִּיֶּצֶד? בְּעַל
 13 שְׁמֵת וְאַחַר כֶּף מֵתָה אֲשֶׁתוֹ - אֵין אוֹמְרִין: הוּאֵיל
 14 וְהַבְּעַל הָיָה קוֹדֵם לְכָל אָדָם בִּירְשָׁתָהּ, כֶּף יוֹרְשִׁי
 15 הַבְּעַל יִקְדָּמוּ לְשֶׁאָר יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה; אֲלֹא יוֹרְשִׁי
 16 הָאִשָּׁה מִמִּשְׁפַּחַת בֵּית אָבִיהָ הֵם הַיּוֹרְשִׁים אוֹתָהּ, אִם
 17 מֵתָה אַחַר בְּעָלָהּ.

59) שם קיד: (60) שנתבאר למעלה בהלכה ב, שהקודם לירושה יורש אותה, גם כשהוא בקבר. ומורישה ליורשיו, ואין הקרובים החיים זוכים בה אף-על-פי שהם קרובים למוריש יותר מאלה.

18 ג. וְכֵן⁶¹ אֵין הַבֵּן יוֹרֵשׁ אֵת אִמּוֹ בְּקָבָר כְּדִי לְהַנְחִיל
 19 לְאָחִיו מְאָבִיו. פִּיֶּצֶד? מִי שְׁמֵת וְאַחַר כֶּף מֵתָה אִמּוֹ
 20 - אֵין אוֹמְרִין: הוּאֵיל וְאֵלוֹ הָיָה הַבֵּן קִנְיָם הָיָה קוֹדֵם,
 21 אֵף יוֹרְשִׁין שֶׁל בֶּן קוֹדְמִין לַיּוֹרְשִׁיָּה שֶׁל אִשָּׁה זוּ,
 22 וְנִמְצָאוּ אָחִיו מְאָבִיו יוֹרְשִׁין אֵת אִמּוֹ שֶׁל זֶה אַחַר
 23 מוֹתוֹ שֶׁל זֶה⁶²; אֲלֹא זְרַע בְּנָה הוּא שְׂיִירְשָׁנָה, אִם
 24 הָיָה לוֹ זְרַע, וְאִם אֵין לוֹ זְרַע - תַּחֲזוֹר יִרְשָׁתָהּ
 25 לְמִשְׁפַּחַת בֵּית אָבִיהָ. אֲבָל⁶³ אִם מֵתָה הָאִם תַּחֲלָה
 26 וְאַחַר כֶּף מֵת הַבֵּן, אֲפִלוּ הָיָה קָטָן בֶּן יוֹמוֹ וְלֹא כָּלוּ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ט אלול - ספר משפטים - הלכות נחלות קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 אָחַד מִן הַיּוֹרְשִׁים בְּכוֹר - נוֹטֵל חֶלֶק בְּכוֹרָה שְׁלוֹ זֶה
24 הַיּוֹרֵשׁ מִחֶמְתּוֹ.

10) מימרא של רב אמי, שם קכו: (11) טומטום, שיעור הגוף מכסה את איברי המין שלו, ולא ידוע אם הוא זכר או נקבה. (12) שם קמד. (13) יבואר בהלכה הבאה.

29) משנה, שם קטז: (30) וכל-שכן אם הניח בן. (31) שם שנינו: "בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים בנחלה (בחלוקת אדמת ארץ ישראל): נחלת חלק אביהן. . . וחלקו עם אחיו בנכסי חפר (אבי צלפחד), ושהיה (צלפחד) בכור נוטל שני חלקים" (ראה למעלה פ"א סוף ה"ה). (32) נתבאר למעלה הלכה א, שדיני ירושה שניה שווים לדיני ירושה ראשונה. (33) כגון שמת יעקב בלי בנים ואחר-כך מת יצחק, ובאים בני יצחק לירש נכסי יעקב אחיהם, אם היה שם בכור או זרעו - יורשים חלק בכורה בנכסי יעקב. ודין זה פשוט מאוד, שהרי יצחק ירש נכסי יעקב, והוא מוריש אותם לכל בניו כנכסי עצמו. וקשה להבין למה נכתב (ראה לקמן פ"ג ה"א בהערות).

1 ד. פִּיצַד אֵינוֹ מְמַעֵט בְּחֶלֶק בְּכוֹרָה? הַרִי שְׁהִיָּה לוֹ
2 בֵּן בְּכוֹר וּשְׁנֵי פְּשׁוּטִים וְזֶה הַטְּמֵטוֹם¹⁴ שְׁנִקְרַע
3 וְנִמְצָא זָכָר - הַבְּכוֹר נוֹטֵל רְבִיעַ הַמָּמוֹן בְּחֶלֶק
4 הַבְּכוֹרָה¹⁵, וְכָאֵלוּ אֵין עֲמוֹ אֶלָּא שְׁנֵי הַפְּשׁוּטִים
5 בְּלִבָּר, וְחֻצֵי וּרְבִיעַ הַנְּשֹׂאָר¹⁶ חוֹלְקִין אוֹתוֹ שְׁנֵי
6 הַפְּשׁוּטִין עִם הַנְּקָרַע וְעִם הַבְּכוֹר בְּשׂוּהָ¹⁷.

25 ח. אֵין הַבְּכוֹר³⁴ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאֵם. פִּיצַד?
26 בְּכוֹר וּפְּשׁוּט שְׁפִרְשׁוֹ אִמָּן - חוֹלְקִין בְּשׂוּהָ³⁵, בֵּין
27 שְׁהִיָּה בְּכוֹר לְנַחֲלָה³⁶ בֵּין שְׁהִיָּה פֶטֶר רַחֵם³⁷.

14) וביחד ארבעה אחים. אילו היו כולם זכרים ודאי משעת לידה, היו חולקים הנכסים לחמישה חלקים, והבכור היה נוטל שתי חמישיות, כמבואר בהלכה א, ונמצא כל אחד ממעט חלק הבכורה. כשאחד טומטום ונמצא זכר אחר לידתו - אינו ממעט בחלק הבכורה. (15) כאילו היו רק שלשה אחים. (16) היינו, שלשה רבעים. (17) כל אחד נוטל רבע משלשה רבעים, היינו שלשה חלקי ששה עשר.

34) שם קיא: (35) אביו שם דרש: "אשר ימצא לו" (פירוש, כתוב בתורה (שם): לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו) - ולא לה. (36) הבן הראשון של האב. (37) בן ראשון של האם. "פטר רחם" האמור בכל מקום אינו כולל יוצא דופן (שלא יצא דרך הרחם באופן טבעי, בלשון המדוברת - חתך קיסרי). וכאן הכוונה לכל בן ראשון לאמו, בין בלידה טבעית ובין בבלתי טבעית.

7 ה. קָטָן¹⁸ בֵּן יוֹם אָחַד - מְמַעֵט בְּחֶלֶק בְּכוֹרָה, אֶבֶל
8 לֹא הַעֲבָר¹⁹. וּבֵן שְׁנוֹלְד²⁰ אַחַר מִיתַת אָבִיו - אֵינוֹ
9 מְמַעֵט בְּחֶלֶק בְּכוֹרָה.

28 ט. בְּכוֹר לְנַחֲלָה³⁸ הוּא הַנּוֹלֵד לְאָב רֵאשׁוֹן, שְׁנִאָמֵר: פִּי הוּא רֵאשִׁית אָנוּ. וְאֵין מְשַׁגְּיחִין עַל הָאֵם. אֶפְלוּ
29 יִלְדָּה בְּמָה בְּנִים, הוּאִיל וְזֶה רֵאשׁוֹן לְאָבִיו - יוֹרֵשׁ
30 פִּי שְׁנַיִם.
31

18) שם קמב: (19) כשבאים לחלק לפני לידתו. ואף-על-פי שהוא יורש כשאר האחים - חולקים כמו באח טומטום. (20) שם. לא נתבאר למה כתב רבינו שעובר אינו ממעט, הלא כל-שכן הוא מנוולד לאחר מיתת אביו.

38) בכורות מו. וכמה פעמים בבבא-בבא פ"ח.

39) הַבָּא³⁹ אַחַר נְפִלִים⁴⁰, אָף עַל פִּי שְׁנִיָּעַ אֵשׁ הַנֶּפֶל
32 קִשְׁהוּא חֵי - הַבָּא אַחֲרָיו בְּכוֹר לְנַחֲלָה⁴¹. וְכֵן בֵּן
33 תִּשְׁעָה⁴² שְׁנִיָּעַ רֵאשׁוֹ מֵת - הַבָּא אַחֲרָיו בְּכוֹר
34 לְנַחֲלָה. שְׂזָה שְׁנִיָּעַמֵר: רֵאשִׁית אָנוּ, הוּא שְׁלֹא נוֹלֵד
35 לוֹ קֶדֶם לְזָה וְלֹד שְׁנִיָּעַ חֵי לְאוּרִי הַעוֹלָם. לְפִיכָּה,
36 בֵּן תִּשְׁעָה⁴³ שְׁהוֹצִיא רַב רֵאשׁוֹ חֵי - הַבָּא אַחֲרָיו אֵינוֹ
37 בְּכוֹר⁴⁴.
38

10 ו. בֵּן שְׁנִסְתַּפֵּק²¹ לָנוּ אִם הוּא בְּכוֹר אוּ פְּשׁוּט, כְּגוֹן
11 שְׁנִתְעַרַב עִם אַחַר - אֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם. וְכִיצַד
12 עוֹשִׂין²²? אִם הַפְּרוֹ²³ וּלְכַסּוֹף נִתְעַרְבוּ - כּוֹתְבִין
13 הַרְשָׁאָה²⁴ זֶה לְזָה²⁵ וְנוֹטְלִין חֶלֶק בְּכוֹרָה עִם
14 אַחֵיהֶם; וְאִם לֹא הַפְּרוּ, כְּגוֹן שְׁיִלְדוּ בְּמַחְבּוּאָה²⁶
15 אַחַת - אֵין כּוֹתְבִין הַרְשָׁאָה²⁷, וְאֵין כָּאֵן חֶלֶק
16 בְּכוֹרָה²⁸.

39) משנה, בכורות שם. (40) אשה שהפילה, ואחר ההפלה ילדה בן חי. (41) חיי הנפל אינם נידונים כחיים כלל, משום שאינו יכול להתקיים. (42) שנוולד אחר תשעה חדשי הריון. (43) שאין עליו תורת נפל, שהרי ראוי הוא לחיות. (44) משום שהקודם לו יצא לאוויר העולם כשהוא חי, והרי הוא כילוד. שנינו שם: "והבא אחר נפלים. . . ובן תשעה שיצא ראשו מת (הרי זה בכור לנחלה)". משמע, שאם יצא ראשו חי - אין הבא אחריו בכור.

21) ברייתא, שם קכו. (22) שם, אמרו בשם רב ינאי. (23) כשנוולדו, ידוע היה מי בכור ומי פשוט. (24) יפוי כח לגבות חלק הבכורה. (25) ומי שקיבל יפוי הכוח, בא ותובע: תנו לי חלק הבכורה בשבילי או בשביל אחי. (26) שתי נשיו של המוריש, נחבאו במקום אחד וילדו שם בחושך, ולפני שהכיר בהם אדם - נתערבו. (27) יפוי הכוח לא יועיל כלום. (28) משום שהתורה כתבה "יכיר", ופירושו חכמים, שהאב יוכל להכירו בכבור, וזה לא היתה אפשרות להכירו בכבור אף רגע אחד, ולפיכך שניהם דינם כפשוטים.

39) יֵא. יוֹצֵא דָפֶן⁴⁵ וְהָבֵא אַחֲרָיו - שְׁנִיָּהֵן אֵינֶן בְּכוֹרִים.
40) הַרֵאשׁוֹן - לְפִי שְׁלֹא נוֹלְד⁴⁶, וְנִאָמֵר: וְיִלְדוּ לוֹ בְּנִים;
41) וְהַשְּׁנִי - שְׁהָרִי קָדְמוֹ אַחַר.

17 ז. מִי שְׁהִיָּה²⁹ לוֹ שְׁנֵי בְּנִים, בְּכוֹר וּפְּשׁוּט, וּמָתוּ
18 שְׁנֵיהֶם בְּחֵיו וְהִנִּיחוּ בְּנִים, הַבְּכוֹר הִנִּיחַ בְּתוֹ
19 וְהַפְּשׁוּט הִנִּיחַ בֵּן - הַרִי בֵּן הַפְּשׁוּט יוֹרֵשׁ בְּנִכְסֵי
20 הַזָּקֵן שְׁלִישׁ, שְׁהוּא חֶלֶק אָבִיו³¹, וּבֵת הַבְּכוֹר יוֹרֵשֶׁת
21 שְׁנֵי שְׁלִישִׁים, שְׁהוּא חֶלֶק אָבִיהָ. וְכֵן הַדִּין³² בְּבָנֵי
22 הָאֲחִין³³ וּבְנֵי אַחֵי הָאָב וּבְכָל הַיּוֹרְשִׁין, אִם הָיָה אָבִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בתורה - דברים כא, יז "את הבכור . . . יכיר" - יכירו לאחרים. מכאן אמר רבי יהודה: נאמן אדם לומר זה בני בכור. (61) שנינו (ב"ב קלד). "האומר זה בני נאמן", ומכיון שנאמן להחזיקו כבנו - נאמן הוא לומר: בכורי הוא ('בית יוסף' שם). (62) כרבי יהודה, שם קצו: [ב'טור] חו"מ סי' רעז מביא מחלוקת בין רשב"ם ורמב"ן בדין זה. דעת רשב"ם שאביו נאמן לומר אינו בכור רק בהחזק בקול, שיצא הקול שזה בכור, אבל כשהעידו עדים שזה בכור, כגון שמכירים אותו מילדותו - אינו נאמן. ודעת רמב"ן שאפילו אם החזק בעדים - נאמן האב לומר אינו בכור. וכשהוא עצמו החזיקו ואמר זה בכורי - אינו נאמן לחזור בן.

17 טו. הָאֵבֶן שֶׁנִּשְׁתַּתְּקָה⁶⁴ - בּוֹדְקִין אוֹתָהּ⁶⁵ פְּדָרָךְ
18 שְׁבוֹדְקִין לְגִטִּין⁶⁶. אִם רָמַז אוֹ פְּתַח שָׁזָה בְּנוֹ בְּכוֹרוֹ
19 - הָרִי זֶה נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם.

(63) גיטין עא. (64) ניטל ממנו כוח הדיבור. (65) אם שכלו אינו לקוי. (66) מעמידים לו שלוש שאלות - שתיים שיש לענות עליהן: לאו, ואחת שהתשובה הנכונה היא הן, או להיפך: שתיים הן, ואחת לאו (שם ע:).

20 טז. הַעֵידוּ⁶⁷ שְׁנַיִם שֶׁהֵן שָׁמְעוּ אָבִיו שֶׁל זֶה אוֹמֵר
21 דְּבָרִים כֶּף וְכֶף⁶⁸, שֶׁהָרִי אוֹתָן הַדְּבָרִים⁶⁹ יוֹדֵעַ מִפְּלִלָן
22 שָׁזָה בְּנוֹ בְּכוֹרוֹ - הָרִי זֶה נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם, אִף עַל פִּי
23 שֶׁלֹּא אָמַר הָאֵבֶן בְּפִרוּשׁ: זֶה בְּנִי בְּכוֹרִי.

(67) ב"ב קכו: (68) דברים שאינם נוגעים ישר לענין אם זה הוא הבכור. (69) הסגנון מסובך קצת, וכוונתו ברורה: שמכלל אותם הדברים יודע שזה בנו בכורו.

24 יז. שָׁמְעוּ⁷⁰ מִן הָאֵבֶן שֶׁאָמַר: זֶה בְּנִי בְּכוֹר - אֵינוֹ
25 נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּעֵדוֹת זֶה; שֶׁאֵם בְּכוֹר לְאָמוֹ הוּא,
26 וְלִזְדָּה נִחְפָּז הָאֵבֶן⁷¹. עַד שֶׁיֵּאמַר⁷²: בְּנִי בְּכוֹרִי.

(70) שם. (71) כשאמר זה בני בכור, התכוון לומר שהוא בכור לאמו. (72) נמשך לפיסקא: "אינו נוטל פי שנים".

יום שישי כ' אלול ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) מבאר דין שהבכור אינו נוטל פי שניים אלא במוחזק ולא בראוי ולא בשבח ששבחו נכסים, ודין בכור שמכר קודם חלוקה.

27 א. אֵין הַבְּכוֹר² נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסִים הֶרְאוּיִן לְבוֹא
28 לְאַחַר מִיתַת אָבִיו³, אֲלֹא בְּנִכְסִים הַמְּחֻזְקִין לְאָבִיו
29 שֶׁבָּאוּ לְרִשְׁוֹתוֹ; שֶׁנֶּאמַר: בְּכָל אֲשֶׁר יִמְצָא לוֹ⁴.
30 בַּיָּצֵד? אַחַד מִמְּוִרְשֵׁי אָבִיו⁵ שָׁמַת לְאַחַר מִיתַת אָבִיו
31 - הַבְּכוֹר וְהַפְּשׁוּט יוֹרְשִׁין כְּאַחַד. וְכֵן אִם הָיְתָה
32 לְאָבִיו מְלוּדָה⁶ אוֹ הָיְתָה לוֹ סְפִינָה בְּיָם - יוֹרְשִׁין
33 כְּאַחַד⁷.

(2) משנה בכורות נא: (3) שיפלו לו בירושה אחר מיתתו. (4) משמע שהם נמצאים ברשותו. (5) מאלה שאביו הוא

(45) משנה, שם מז: (46) הוצאת הילד ממעיה באופן מלאכותי - אינה קרויה לידה.

1 יב. הָיוּ לוֹ בָּנִים⁴⁷ כְּשֶׁהָיָה עוֹבֵד פּוֹכְכִים וְנִתְגַּיֵר -
2 אֵין לוֹ בְּכוֹר לְנִחְלָה⁴⁸. אֲבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן מִן
3 הַשְּׁפָחָה וּמִן הָעוֹבְדֵת פּוֹכְכִים, וְאֵינוֹ קְרוִי בְּנוֹ⁴⁹ -
4 הֵבֵא לוֹ אַחֲרָיו מִן הַיִּשְׂרָאֵלִית בְּכוֹר לְנִחְלָה⁵⁰ וְנוֹטֵל
5 פִּי שְׁנַיִם.

(47) שם מז. (48) אלה שנולדו לו לפני הגיור, אינם יורשים כלל אביהם הגר, ואלה שנולדו לאחר שנתגייר - אינם "ראשית אונו". מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש שם, ופסק כרבי יוחנן. (49) נתבאר למעלה פ"א ה"ו. (50) כן משמע מפשוטה של המשנה, שם מז. (ראה מגיד-משנה). וב'בית יוסף' חו"מ סי' רעז ציין כמקור הדין המשנה ביבמות כב, שנינו שם: "ובנו לכל דבר, חוץ ממי שיש לו בן מן השפחה ומן הגויה". משמע, שאינו בנו לשום דבר.

6 יג. הָיָה הַבְּכוֹר⁵¹ מְמַזֵּר - נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם; שֶׁנֶּאמַר:
7 כִּי אֵת הַבְּכוֹר בֶּן הַשְּׁנוּאָה יְכִיר - זֶה שֶׁשְּׁנוּאָה
8 בְּנִשְׁוֹאֶיהָ⁵². וְאֵין צָרִיף לֹאמַר אִם הָיָה בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ
9 בֶּן חִלְצָה⁵³.

(51) שם: "מי שיש לו בן בכל מקום . . . ובנו לכל דבר". ובגמרא שם עמוד ב, פירשו: לכל דבר - ליורשו, "מכל-מקום - לרבות ממזר". (52) נישואי עבירה. דרשה של רב פפא, שם כג. (53) שילדה מכהן, בן זה אינו ממזר אלא כהונתו מחוללת, ונקרא "כהן חלל". בלחם-משנה מרבה לתמוה על רבינו, שהביא כאן דרשתו של רב פפא, והרי רב פפא למד מדרשה זו שקידושין תופסים בחייבי לאוין (באשה שאסורה על המקדש בלא-תעשה שאין בה כרת) מפני שכתבה תורה: "כי תהיינה לאיש שתי נשים, האחת אהובה והאחת שנואה", ולשון "תהיינה" משמע שיש בה הוויה, היינו קידושין, ויוצא מזה שהבן הבכור האמור כאן אינו ממזר, כי רבינו עצמו סובר שאין ממזר מחייבי לאוין אלא מחייבי כריתות. ולא מצא יישוב מתקבל על הדעת. [ב'בית יוסף' שם כתב שדין ממזר נלמד מהכתוב (ויקרא יח, ט): "אחותך היא". ובגמרא שם אמרו, שהמדובר באחותו שהיא ממזרת, ומכאן שממזר נחשב כקרוב משפחתי מלא].

10 יד. שֶׁלֶשָׁה נְאֻמִּין⁵⁴ עַל הַבְּכוֹר⁵⁵: חֲפֵדָה⁵⁶, וְאָמוֹ,
11 וְאָבִיו. חֲפֵדָה - מִיָּד⁵⁷; שֶׁאֵם אָמְרָה: זֶה יֵצֵא רֵאשׁוֹן⁵⁸
12 - נְאֻמָּתָה. אָמוֹ - כֹּל שֶׁבָּעַת יָמֵי הַלְּדָה נְאֻמָּתָה לֹאמַר:
13 זֶהוּ הַבְּכוֹר⁵⁹. אָבִיו - לְעוֹלָם⁶⁰. אֲפִלּוֹ אָמַר הָאֵבֶן עַל
14 מִי שֶׁלֹּא הִחֲזֵק בְּנוֹ פְּלִל: הוּא בְּנִי וּבְכוֹרִי הוּא -
15 נְאֻמָּן⁶¹. וְכֵן אִם אָמַר עַל הַמְּחֻזְקֵ לְנוֹ שֶׁהוּא בְּכוֹרִי:
16 אֵינוֹ בְּכוֹר - נְאֻמָּן⁶².

(54) קידושין עד. (55) להעיד שזהו בכור. (56) מיילדת. (57) סמוך ללידה. (58) ביולדת תאומים. (59) משום שהילד נמצא כל שבעה תחת יד אמו, ואביו לא הספיק עדיין להכירו (רש"י). (60) ברייתא שם: "יכיר" (כתוב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השכירות הם כמלווה (ראה לחם משנה כאן). ובנתיבות המשפט חושן משפט שם סעיף קטן א מחלק בין דמי השכירות שמלפני מיתת האב ובין אלה המגיעים בעד תקופת השכירות שלאחר מיתתו. הראשונים הם כמלווה ואינו נוטל, והשניים הם שבת הבא מאליו - ונוטל.

ג. שחטט¹⁴ אָחַד מִמִּפְּרֵי אֲבִיו¹⁵ בְּהֶמָּה, וְאַחַר כֵּן מָת אֲבִיו - נוֹטֵל פִּי שְׁנָיִם בְּמִתְנֹת שֶׁל אוֹתָהּ בְּהֶמָּה¹⁶.

(14) ברייתא שם, דף קכג, עמוד ב. (15) שהיה רגיל ליתן לאביו הכהן את המתנות שציוותה תורה (דברים יח, ג) לתת לכוהנים מכל בהמת חולין שנשחטה, היינו הזורע והלחיים והקיבה. (16) משום שזכה בהם אביו בחייו, בגמרא שם מבואר, שאפילו אם מת טרם שהורמו המתנות (לפני שנחתכו חלקים אלה מגוף הבהמה) משום, שמתנות שלא הורמו דינם כמו שהורמו.

ד. אֵין הַבְּכוֹר¹⁷ נוֹטֵל פִּי שְׁנָיִם בְּשִׁבַּח שֶׁשָּׁבַח וְנִכְסִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיו, אֲלֵא מַעֲלָה אוֹתוֹ הִשָּׁבַח בְּדָמִים¹⁸ וְנוֹתֵן הֵתֵר¹⁹ לְפִשְׁטוֹ²⁰. וְהוּא שִׁישְׁתָּנוּ הַנִּכְסִים, כְּגוֹן²¹ בְּרַמְלָל²² שֶׁנַּעֲשׂוּ שְׂבָלִים, וְכַפְנִיּוֹת²³ שֶׁנַּעֲשׂוּ תְּמָרִים²⁴; אֲבָל שָׁבַחוּ מִחֲמַת עֲצָמָן וְלֹא נִשְׁתָּנוּ, כְּגוֹן אֵילָן קֹטֵן שֶׁנֶּדַל וְעֵבֶה, וְאֶרֶץ שֶׁהֶעֱלָתָה שְׂרָטוֹן²⁵ - הֵרִי זֶה נוֹטֵל בְּשִׁבַּח פִּי שְׁנָיִם. וְאִם מִחֲמַת הוֹצָאָה הַשְּׂבִיחַ - אֵינוֹ נוֹטֵל²⁶.

(17) נתבאר באריכות בהלכה הקודמת. (18) אין הפשוט יכול לדרוש קרקע שמחירו כדמי השבח המגיע לו בחלק בכורה בקרקע שנטל הבכור. (19) מחשבים דמי השבח והבכור נוטל חלק בו כאחיו הפשוט ושאר הדמים (היתר) נותן לאחיו. (20) מימרא של רב נחמן בשם שמואל בבא קמא צה: (21) רב פפא בבא בתרא קכד. (22) קנה התבואה לפני שהוציאה שיבולת שהגרגרים גדלים בה. (23) פרי התומר סמוך לנפילת הפריחה. (24) ונשתנה שם הפרי. (25) כשהנהר מציד את השדות הסמוכות גורף איתו רפש וטיט ואחר ירידת המים הם נשארים ומשביחים את הקרקע. (26) גמרא שם.

ה. אֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנָיִם בְּמִלְוָה²⁷, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּשִׁטְרָה²⁸, אִף עַל גֵּב שֶׁגָּבּוּ קִרְקַע כְּחוֹב אֲבִיהֶם²⁹. הֵיתָה לְאָב מְלוּוָה³⁰ בְּיַד הַבְּכוֹר - הֵרִי זֶה סִפֵּק אִם נוֹטֵל בָּהּ פִּי שְׁנָיִם, הוֹאִיל וַיִּשְׁנֶה³¹ תַּחַת יָדוֹ, אוֹ לֹא יֵטֵל, הוֹאִיל וּמִחֲמַת אֲבִיו יִרְשָׁנָה וְעַדִּין לֹא פָּאָה לִידוֹ שֶׁל אֲבִיו. לְפִיכָּה יֵטֵל מִמֶּנָּה חֲצֵי חֵלֶק בְּכוֹרָה³².

(27) מסקנת הסוגייה שם קכה: "הילכתא ... ואין הבכור נוטל פי שניים במלווה, בין שגבו קרקע בין שגבו מעות". (28) שגבייתו בטוחה. (29) וקרקעותיו של הלווה משועבדים למלווה בשטר, וכתב הרשב"ם שם קכה: שבמלווה על המשכון נוטל פי שניים משום שבעל חוב קונה משכון, והטור שם כתב, שאפילו משכנו בשעת הלוואתו, שאינו קונה המשכון (ראה בבא מציעא פב.) נוטל,

יורש שלהם. (6) בבא בתרא קכה: "אמר רב פפא הילכתא ... ואין הבכור נוטל פי שניים במלווה". (7) הראב"ד מציין מקור דין ספינה במשנה ערכין (יז:), שם המדובר באדם שאמר ערכי עלי (פירוש: אני מתחייב ליתן להקדש דמי שוויי) או ערך פלוני עלי, וקבעה תורה (ויקרא כז) תשלומים קצובים בהתאם לגיל הנערך כשהמערך עשיר, ואם הוא עני - נותן כאשר תשיג ידו כפי הערכת הכהן, ואומרת המשנה: "אפילו אביו מת והניח לו ריבוא או ספינתו בים ובאה לו בריבואות אין להקדש בה כלום". ומכאן למד רבינו - לפי דברי הראב"ד - ספינה הנמצאת בים אינה בגדר מוחזקת ולפיכך פסק שאין הבכור נוטל בה פי שניים.

ב. הֵנִיחַ⁸ לָהֶם פֶּרָה מְשֻׁפֶּרֶת אוֹ מְחֻפֶּרֶת⁹, אוֹ שְׁהִיחָה רוּעָה בְּאֶפְרָיִם¹⁰, וַיִּלְדָּה¹¹ - הַבְּכוֹר נוֹטֵל בָּהּ¹² וּבְיִלְדָּהּ פִּי שְׁנָיִם¹³.

(8) ברייתא בבא בתרא קכג: (9) מושכרת היינו שבעל הפרה מקבל סכום קבוע, ומוכרת - נוטל אחוז מסויים מההכנסות. (10) מקום מיוחד למרעה. (11) אחר מיתת אביו. (12) כשהשמינה. (13) משום ששבת זה בא מאליו. המדובר כשהשוכר נותן מזונותיה, ואין היתומים נושאים בעול הוצאה שהיא. בברייתא (שם קכד.) נחלקו רבי ורבנן בשבח הבא מאליו לאחר מיתת המוריש, רבי אומר: בכור נוטל פי שניים וחכמים אומרים אינו נוטל. ובגמרא מבאר רב פפא, שמשבח הבא מאליו ולא נשתנה שמו של הנכס, כגון דקל דק ונתעבה או שדה שהוצפה ואחר ירידת המים נשארה עליה שכבה של אדמה שמינה וזבל - גם חכמים מודים שנוטל פי שניים. ומשמיענו רבינו שגם מעוברת שילדה אין כאן שינוי (ראה סמ"ע חושן משפט סימן רעח סעיף קטן ו.) ובקצות החושן שם סעיף קטן ג מוסר מקור לשיטת רבינו זו, בעבודה זרה מז. גבי בהמה מעוברת שנעשתה בה עבירה (נרבעה על ידי אדם) וילדה, שהוולד אסור להקריבו למזבח, משום שלא חל כל שינוי בגופו: "מעיקרא בהמה וגם עכשיו בהמה שמו, אלא שדלת של רחם אמו הייתה נעולה בפניו). והסתמך רבינו על מקור זה ופסק בפרק א מהלכות גניבה הלכה א, שגנב בהמה מעוברת וילדה - מחזיר הוולד לבעלים, משום שבוולד לא נשתנה כלום, שהרי במקום שיש שינוי פסק שם (הלכה י"ב) שהגנב קנה ואינו מחזיר. ומזה יצא לו (לבעל קצות החושן), שאם נתעברה הבהמה אחר מיתת המוריש - אינו נוטל פי שניים (ראה נתיבות המשפט שם). [הראב"ד משיג על רבינו, שהרי בגמרא שם אמרו, שברייתא זו רבי אמרה, וחכמים חולקים עלי, ולמה פסק כיחיד נגד רבים? ובמגיד משנה מבאר, שזה שאמרו: "זו דעת רבי" מופרך מדברי רב פפא הנ"ל במסקנא שם, שחכמים מודים שנוטל פי שניים כשאין שינוי בגוף הנכס. וסובר רבינו שבבהמה שילדה אין שינוי, כמבואר למעלה, שאם לא תאמר כן - נמצאים דברי רבינו בהלכה זו סותרים דבריו בהלכה ד: "שבחו מחמת עצמן, נוטל פי שניים". והסמ"ע (שם) קיבל סברה זו. נחלקו הפוסקים האחרונים בדין דמי השכירות. בסמ"ע שם כתב שנוטל שבת הפיטום והוולד, משמע שבשכירות אינו נוטל, וכן משמע גם מלשון רבינו כאן. כנראה מפני שדמי

13 **בְּשֵׂאֵר הַנִּכְסִים⁴¹. הֲאֵל לָמָּה זֶה דוֹמָה? לְמִי שְׂמֵחָה**
 14 **בְּעֵנְבִים וְחֶלֶק עִמָּהֶם בְּשׂוּה בְּזִיתִים, שְׂהָרִי וְתָר בְּכֹל.**
 15 **וְכֵן כֹּל בְּיֹצֵא בְּזָה.**

33 שם. 34 שם. נחלקו אמוראים בזה, רב פפא אומר בשם רבא: אין לבכור חלק בכורה לפני חלוקה, פירוש, הבכור זוכה בחלק בכורה שלו בשעת חלוקת נכסי האב בין יורשיו, ולפני חלוקה לא זוכה בחלק בכורה שלו בשעת חלוקת נכסי האב בין יורשיו, ולפני חלוקה לא זכה בו כלל, ולפיכך אינו יכול למכור, ורב פפי אומר בשם רבא, שבחלק בכורה זכה מייד עם מיתת אביו. ונפסקה הלכה שם כרב פפי. וחלקו עליו בתוספות שם עמוד ב דיבור המתחיל לא עשה. ודעתם, שחלק הפשיטות יכולים כל האחים למכור, וכן דעת הר"ן שם ונימק, שהרי אמרו (שם סב): ששוותף יכול למכור חלקו בנכסים משותפים, והסכימו לדעתם הטור והבית יוסף שם. ונראה שדעת רבינו כרשב"ם, שהרי כתב: בכור שמכר חלק בכורה וכו' ומשמע שחלק פשיטות אינו יכול למכור. [כתב הר"ף שם, יש רוצים ללמוד מכאן שבכור נוטל פי שניים במלווה ואף על פי שלא הגיע לידו, כמו שזכה בחלק בכורה טרם שהגיע לידו. ודחה דעתם ואומר, שיש הבדל מכריע בין שני אלה: מלווה אינו מוחזק ביד המוריש והתורה אמרה בכל אשר "יימצא" לו - וזה אינו מצוי, אבל חלק הבכורה היה מצוי בידו, ומכל המצוי בידו הוא מוריש לבכור פי שניים. וברור שרבינו קיבל סברתו, שהרי פסק שאינו נוטל במלווה ואף על פי כן יכול למכור חלק הבכורה לפני חלוקה]. 35 ולא עירער, כמו שיבואר בסמוך. 36 גמרא שם: אמר רב אסי בכור שנטל חלק כפשוט - וייתר. ופירש רב פפי שם, שוויתר על חלק בכורה שבכל הנכסים. 37 דין זה מסקנה ישירה הוא משיטתו שיש לבכור חלק בכורה לפני חלוקה, ולפיכך יכול הוא לוותר עליו כשם שיכול למכרו. ורב פפא שאמר בשם רבא שאין לו לפני חלוקה, חולק גם בדין זה ואומר, שאינו יכול לוותר אלא בחלק בכורה מהנכסים שחלקו. 38 שם. 39 שם. 40 משום שבענבים אלה מיחה כבר כשהיו מחוברים. 41 יין הוא נכס חדש שלא מיחה בו עדיין ומכיון שנטל בו חלק כפשוט ולא מיחה - גילה דעתו שהוא מוותר על הכל. רב אסי שם אמר: בכור שמיחה - מיחה. ומפרש רבה; בענבים ובצרום זיתים ומסקם, אבל דרכם לא. ופירש הר"י מיגאש על פי רבינו חננאל, שהמדובר בדין וייתור וקיבל רבינו פירושו. [הראב"ד כתב: "יש לנו דרך אחרת בכל זה". כנראה הוא קיבל פירושו של הרשב"ם, שרב אסי התכוון לשבח שהשביחו יתומים (ראה שם)].

16 ז. מי שייבם⁴² אשת אחיו - הוא יורש כל נכסי אחיו
 17 המתחזקים; וכל הראויין לבוא לאחר מפאן - הרי
 18 הוא בָּהֶן כְּכֹל הָאֲחִים⁴³. שְׂהָרִי בְּכֹר קָרָא אוֹתוֹ⁴⁴
 19 הַפְּתוּבִים⁴⁵, שְׂנֵאָמַר: וְהִזְיָה הַבְּכֹר⁴⁶ אֲשֶׁר תִּלְדַּי יָקוּם עַל
 20 שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא יִמָּחָה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל. וְכִשֵּׁם
 21 שְׂאִינוּ נוֹטֵל מִמֶּנּוּ בְּרֵאוּי בְּמַחְזֵק, כִּי אֵינוּ נוֹטֵל
 22 בְּשִׁבְחָה⁴⁷ שֶׁשָּׁבְחוּ נְכָסִים אַחֲרֵי מוֹת אָבִיו⁴⁸ מִשְׁעַת
 23 מִיתָה עַד שְׁעַת חֲלָקְתּוֹ עִם אָחִיו בְּנְכָסֵי אָבִיו⁴⁹.
 24 וְאִפְלוּ הַשְּׁבִיחוּ נְכָסִים אַחֲרַי שְׂיִבָּם⁵⁰ וְקָדַם שְׂיִחְלָקוּ

וביאר בפרישה שם טעמו של דבר: מדרשתו של רב יצחק (פסחים לא): שקונה משכון שלא בשעת הלוואה למדנו עד כמה גדול כוחו של שעבוד, ולפיכך אפילו בשעת הלוואה מועיל המשכון שהמלווה יהא נידון כגבוי וכמצוי, וכפל דברי עצמו בקיצור בסמ"ע שם סעיף קטן כ. ובדומה לזה כתבו התוספות בפסחים שם דיבור המתחיל מדרב יצחק גבי בל יראה ובל יימצא. וכן בגיטין לו: דיבור המתחיל שאני גבי שמיטת כספים. וכל זה במטלטלין, אבל בקרקע הממושכן אמרו רב פפא ורב הונא בן רב יהושע (בבא מציעא סז). "האי משכנתא באתרא דמסלקי ... ואין הבכור נוטל בה פי שניים ובאתרא דלא מסלקי ... ובכור נוטל פי שניים". פירוש, ישנם מקומות שממשכנים קרקע, בתנאי, שהמלווה יאכל פירותיו מספר שנים קצוב, ולאחר כך יחזיר הקרקע לבעלים ללא כל תשלום (משכנתא דסורא) או ינכה סכום קצוב לכל זמן קצוב, והלווה משאיר לעצמו זכות לשלם למלווה - לפני גמר התקופה הקצובה מראש - את מותר החוב המגיע לו אחר ניכוי דמי השנים שאכל ולסלקו מן הקרקע (זה נקרא "באתרא דמסלקי") ויש מקומות שאין ללווה זכות זו, אלא הקרקע נשאר ביד המלווה עד סוף הזמן הקצוב (באתרא דלא מסלקי). ומלמדנו רב פפא ורב הונא, שבמקומות המסלקים אין הבכור של המלווה נוטל פי שניים באותו מלווה, ואף על פי שיש קרקע ממושכנת בידי היתומים. וטעמו של דבר: לא היה לאביהם כל זכות בגוף המשכון אלא שעבוד בלבד, אבל במקום שאין מסלקים - הקרקע קננו לו לזמן. והר"י מיגאש (הובא בטור חושן משפט סימן רעח) מבאר, שאפילו במקומות שאין מסלקים - נוטל רק כשמת אביו לפני זמן פירעון, שאז הקרקע היה קנוי לו, אבל כשהגיע זמן פירעון בחיי אביהם אינו נוטל, משום שפקעה זכותו בגוף המשכון. ורבינו כאן לא העיר כלום בדיני משכון לעניין בכור, אולם בהלכות מלווה פרק ז הלכה ד כתב, שאין הבכור נוטל במקום שאין מסלקים. 30 בבא בתרא שם קכו. 31 ברי"ף שם כתב כל השיקול הזה לכאן ולכאן ופסק להלכה: חולקים. ופסק רבינו כמותו, כדרכו. 32 שם אמרו: "במלווה שעימו פלגי". פירוש, במלווה שקיבל הבכור מהאב יחלוקו, ובתוספות שם דיבור המתחיל ובמלווה הסבירו, שדין זה הוא תקנת חכמים מיוחדת, אבל בכל מקום אחר נפסקה הלכה שממון המוטל בספק - המוציא מחבירו עליו הראייה.

1 **ו. בְּכֹר³³ שְׂמֵר חֶלֶק בְּכֹרָה קָדַם חֶלְקָה³⁴ - מִמְּכֹר**
 2 **קָדַם, מִפְּנֵי שֵׁישׁ לְבָכֹר חֶלֶק בְּכֹרָה קָדַם חֶלְקָה.**
 3 **לְפִיכֵן, אִם חֶלֶק עִם אָחִיו קָדַם בְּמַקְצֵת נְכָסִים, בֵּין**
 4 **בְּקָרְבָּע בֵּין בְּמַטְלָטְלִין, וְנוֹטֵל חֶלֶק כְּפֶשׁוּט³⁵ - וְתָר**
 5 **בְּכֹל הַנִּכְסִים³⁶, אֵינוּ נוֹטֵל בְּשֵׂאֲרָן אֲלָא כְּפֶשׁוּט³⁷.**
 6 **בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֵׁלֵא מַחָה; אֲבָל אִם מַחָה³⁸**
 7 **בְּאָחִיו וְאָמַר בְּפִנֵּי שְׁנַיִם: עֵנְבִים אֵלוֹ שְׂאֵנִי חוֹלֵק**
 8 **עִם אָחִי בְּשׂוּה, לֹא מִפְּנֵי שְׂמֵחֶלְתִּי בְּחֶלֶק בְּכֹרָה -**
 9 **הָרִי זֶה מַחָה, וְלֹא וְתָר בְּשֵׂאֵר נְכָסִים. וְאִפְלוּ מַחָה**
 10 **בְּעֵנְבִים³⁹ כְּשֶׁהֵן מַחְבְּרִים, וּבְצָרוֹם וְחֶלְקוֹם בְּשׂוּה -**
 11 **לֹא וְתָר בְּשֵׂאֵר נְכָסִים⁴⁰. אֲבָל אִם דָּרְכֹם, וְחֶלֶק**
 12 **עִמָּהֶן בְּשׂוּה בֵּינָן, וְלֹא מַחָה בְּהֵן מְשַׁנְעָה יֵין - וְתָר**

- 1 - הרי הוא בשבט פאחד מן האחיין⁵¹. אף על פי
 2 שנוטל מן הנכסים אלו שני חלקים, חלקו וחלק
 3 אחיו שישם אשתו, הואיל ומת האב בחיי בן.

57 אלמנת האב שמת בלי בנים נקראת "שומרת יבם" מפני שהיא שומרת (מחכה) ליבם שיבוא וישאנה. (58) מן התורה אין היבם קונה את יבמתו לאשה אלא בביאה, וחכמים תיקנו לה גם קידושי כסף או שטר ונקראים "מאמר", משום שביאה קונה ביבמה בלי כל אמירה, ובכסף או שטר צריך שיאמר הרי את מקודשת וכו' (תוספות יום טוב יבמות פרק ב משנה א). (59) הנכסים שבעלה המת לא קיבל עליו אחריותם, ותיקנו חכמים, שהבעל אוכל פירותיהם - וגופם נשאר ברשות האשה ומשום שמאמר אינו קניין גמור ביבמה - אין היבם יורש אותה. (60) הנכסים ששמו אותם בכתובתה והבעל קיבל עליו אחריותם; אם פיתחו - נושא הוא בהפסד, ואם השביחו - השבח שלו. (61) מאתיים של בתולה ומנה של אלמנה וגרושה שהבעל מחוייב לתת לה עם התוספת שכתב לה מרצונו הטוב. (62) בהלכות אישות פרק י"ב הלכה ד. נתבאר שם שהטילו חכמים על הבעל הוצאת קבורת אשתו תחת זכותו לרשת כתובתה.

פרק רביעי

1) מבאר דין אמר זה בני או זה אחי, או אמר זה בני וחזר ואמר זה עבדי, ושאלין קורין עבדים ושפחות אבא פלוני או אמא פלונית, ודין מי שיש לו בן משפחה ונכרית לעניין ירושה, ודין שיוורשים בחזקה אף על פי שאין שם עדי ייחוס, ודין אומר זה אחי שאינו נאמן לגבי אחיו הידועים ויטול עימו בחלקו.

- א. האומר²: זה בני, או זה אחי³, או זה אחי אבי⁴,
 או שאר היוורשין אותו, אף על פי שהודה באנשים
 שאינן מחזקין שהן קרוביו - הרי זה נאמן,
 ויירשנו⁵. בין שאמר קשהוא בריא בין שאמר
 קשהוא שכיב מרע⁶. אפלו נשתתק וכתב בכתב ידו
 שזה יורשו - בודקין אותו פדרף שבודקין לגטין⁷.

2) משנה בבא בתרא קלד. (3) מדובר כשאין לו בנים, והוא אומר שזה אחיו ויורש נכסיו. (4) כשאין לו בנים ולא אחים. (5) שם שנינו: "זה אחי - אינו נאמן", והכוונה לענין ירושת אביו, ויש לו עוד אחים שאינם מודים שזה אחיהם, אבל בירושת נכסי עצמו נאמן, משום שיכול לתת לו נכסיו במתנה. כך מתבאר שם מתוך סוגיית הגמרא. ברשב"ם שם כתב, שנאמן ב'מיגו' שיכול לתת לו במתנה. ומזה הסיק, שבנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס, ואז אין לו אפשרות לתת אותם במתנה (המתנה שזיכה לו כשהיה בריא אינה מועילה לנכסים אלה, משום שלא היו אז ברשותו) אינו נאמן לומר זה בני, משום שזכות ההכרה שנלמדה מזה שכתבה תורה "כיר" - נוגעת רק לחלק בכורה. וכדבריו כתבו גם התוספות' שם ד"ה לירשו. ונראה שדעת רבינו אינה כן, שהרי כתב "בין שכיב מרע", וברור שהכוונה כשאין לו אפשרות לתת במתנה, שאם לא כן, מה בין חולה לבריא. וב'טור' חושן-משפט סי' רעט,

(42) התורה מצווה על אחיו של המת בלי בנים לישא את אלמנתו (דברים כה, ה), ונישואין אלה נקראים "ייבום". ביבמות כד. פירשו מה שאמרה תורה (שם, ו) "יקום על שם אחיו המת" הכוונה לנחלה, שהמייבם יורש את כל נכסי המת ואין לשאר אחיו בהם כלום. (43) שם כד: (44) את המייבם. (45) ולפיכך, דינו כבכור שאינו נוטל אלא במחזק. (46) בגמרא שם, דרשו: "והיה הבכור" - מכאן שמצווה בגדול לייבם, פירוש, הגדול שבאחים צריך לייבם (דרשה זו מוציאה כתוב זה מפשוטו, וכולו נדרש לדינים שונים). (47) משנה בכורות נב. (48) כדין בכור לאביו (ראה למעלה הלכה ד). (49) המייבם יורש כל חלק אחיו המת בנכסי האב, שמת לפני מיתת האב. במשנתנו כתוב סתם: "אין נוטלין בשבח" ומפרש רבינו שהמדובר בנכסי האב שמת לפני מיתת בנו, ובניו לא הספיקו לחלק הירושה עד שמת הבן. ופירושו מוכרח, שהרי נכסי האב המת כולם שלו ואין כאן בעייה של השבח. [במגיד משנה כתב בשם הרמב"ן והרשב"א, שאם מת הבן בחיי האב אין המייבם נוטל חלק אחיו המת בנכסי האב, משום שלא זכה בהם האב והרי הם ראויים ולא מוחזקים והוסיף שגם דעת רבינו כן. ונראה שדייק זאת מסיומה של הלכה זו: "הואיל ומת האב בחיי כולם".] (50) וזכה בנכסיו. (51) מחלוקת אביי ורבא שם ופסק כרבא שהלכה כמותו נגד אביי בכל מקום, חוץ לשש הלכות, וזו אינה מהן. וטעמו: כל דיני ירושת המייבם בנכסי האב כדיני בכור בנכסי אביו (ראה למעלה הלכה ד).

- ח. פבר פארנו בהלכות שכנים⁵², שהבכור נוטל שני
 חלקים שלו פאחד במצור⁵³ אחד⁵⁴. אבל היבם⁵⁵
 שחלק עם אחיו בנכסי אביו - נוטל חלקו וחלק
 אחיו בגורל⁵⁶; ואם עלה גורלו בשני מקומות -
 נוטל בשני מקומות.

(52) פרק י"ב הלכה ב. (53) בגבול. (54) ואף על פי שיש שם סוגי קרקעות שונים, טובים ורעים, ואין אפשרות לתת לו שני חלקים ביחד, אלא אם כן יקבל הוא רק שדה טובה ואחיו רעה - נוטל הבכור במקום אחד, ושמים שווין ומשלם לאחיו דמים לפי חשבון. והטעם: שני החלקים שהבכור מקבל נידונים כחלק אחד מוגדל. ובשאר שותפים או אחים שבאו לחלוק למדנו שם, שאם חלק אחד טוב וחלק אחד רע - נוטלים בגורל. (55) בבא בתרא יב: (56) וזוה אין דינו כבכור, כדרשתו של רבא שם: כתוב בתורה: "והיה הבכור" - הווייתו כבכור ואין חלוקתו כבכור. רש"י שם מנמק: שני החלקים שהיבם מקבל באים משני מורישים, חלק אחד מירושת אביו והשני מירושת אחיו.

- ט. שומרת יבם⁵⁷ שמתה, אפלו עשה בה אחד מן
 האחים מאמר⁵⁸ - משפחת בית אביה יורשין בנכסי
 מלוג⁵⁹ וחצי נכסי צאן פרל⁶⁰, ויורשי הפעל יורשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 פְּלוֹנִיָּה¹⁸ וְאָמַר פְּלוֹנִיָּה; שְׁלֹא יָבֹא מִן הַדָּבָר תִּקְלָה, וְנִמְצָא זֶה הַבֶּן¹⁹ נִפְגַּם²⁰. לְפִיכֵךְ, אִם הָיוּ הָעֲבָדִים
20 וְהַשְּׁפָחוֹת חֲשׂוּבִין בְּיוֹתֵר, וַיֵּשׁ לָהֶן קוֹל, וְכָל הַתְּקֵל
21 מִפִּירִין אוֹתָן וְאֵת בְּנֵי וְעַבְדֵי אֲדוֹנֵיהֶן, כְּגוֹן עַבְדֵי
22 הַנְּשִׂיא - הָרִי אֵלוֹ מִתֵּר לְקִרְוֹת לָהֶן אָבָא וְאָמָא²¹.

17 ברייתא, ברכות טז: (18) המלים "אבא" או "אמא" היו משתמשים כתואר לפני שם העצם. כשם שאומרים היום "מר" או "גברת". (19) שקרא לעבד "אבא". (20) ביחוסו, שהשומעים יחשבו שהוא בנו של העבד. (21) בהמשך הברייתא שם: "ושל רבן גמליאל היו קורים" וכו'. ופירשו בגמרא: "משום דחשיבי".

24 ו. מִי שֶׁהִיתָה²² לוֹ שִׁפְחָה וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֶּן וְהָיָה
25 נוֹהֵג בּוֹ מִנְהַג בָּנִים²³, אוֹ שְׁאָמַר: בְּנִי הוּא
26 וּמִשְׁחַרְרֵת הִיא אִמּוֹ, אִם תִּלְמִיד חֵקֶם הוּא אוֹ אָדָם
27 כְּשֶׁר שֶׁהוּא בְּדוּק בְּדִקְדוּקֵי מִצְוֹת - הָרִי זֶה יִירָשְׁנוּ²⁴.
28 וְאִף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ נוֹשֵׂא בַת יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁיָּבִיא
29 רֵאִיָּה שֶׁנִּשְׁחַרְרָה אִמּוֹ וְאַחַר כֵּךְ יִלְדָה, שֶׁהָרִי
30 הַחֲזָקָה שִׁפְחָה בְּפָנֵינוּ. וְאִם מִשְׁאָר הַדְּיוֹטוֹת הוּא,
31 וְאֵין צְרִיף לומר אִם הָיָה מִן הַמִּפְקָרִין עֲצָמָן לְכָף
32 - הָרִי זֶה בְּחֻזְקָת עֶבֶד לְכָל דָּבָר, וְאַחֲרֵי מֵאֲבִיו²⁵
33 מוֹכְרִין אוֹתוֹ²⁶. וְאִם אֵין לְאָבִיו בֶּן חוּץ מִמֶּנּוּ - אִשְׁת
34 אָבִיו מִתְנַבְּמָת. וְזֶה הוּא הַדִּין שֶׁיִּרְאָה לִי שֶׁהוּא
35 הוֹלֵךְ עַל עֲקָרֵי הַתְּקֵלָה. וַיֵּשׁ מִי שְׁלֹא חָלַק בֵּין
36 כְּשָׂרִים לְשָׂרָה הָעַם, אֶלָּא לְעִנְיָן שְׁלֹא יִמְכְּרוּהוּ אַחֲרֵי
37 בְּלָבָד. וַיֵּשׁ מִי שֶׁהוֹרָה, שְׁאֵפְלוֹ לְיִוְרָשׁוֹ לֹא נִחְלַק
38 בִּישְׂרָאֵל²⁷. וְאֵין רֵאִוִי לְסִמְךָ עַל דָּבָר זֶה²⁸.

22 שנינו ביבמות כב. "מי... ובנו לכל דבר, חוץ ממי שיש לו בן מן השפחה ומן הגויה". ובגמרא שם כג. למדו מן התורה שאינם נידונים כבניו אלא כבניה. וברי"ף שם מביא בשם רב נטרונאי גאון, שהמדובר בשפחה של אחרים, אבל בשפחה שלו אנו סומכים על החזקה: שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, ובוודאי שיחררה לפני שבא עליה. וגאון אחר מפפק בדבר, ופסק הרי"ף להלכה: שלענין איסורים הולכים לחומרא, שמא הבן או הבת כשרים, ושמא הם עבדים. ולענין ירושה, אין מוציאים מיד היורשים שהם וודאים. אולם רבינו בפ"ט מהלכות עבדים ה"א כתב בפירושו: "ישראל שבא על שפחה כנענית, אף-על-פי שהיא שפחה - הרי זה הוולד כנעני לכל דבר". ומבאר במגיד-משנה שהסתמך על המכילתא משפטים פרשה ב, שדרש רבי נתן מן הכתוב (שמות כא, ד), "וילדה לו": "להביא את הרב (האדון) שבא על שפחה, שילדיה עבדים" (הדרשה מסתמכת על תחילתו של הכתוב: "אם אדוניו יתן לו אשה", וממשיך "וילדה לו"). ומלשון "לכל דבר", אפשר לדיין שגם לענין ירושה דינו כעבד, שהרי בגמרא שם: פירשו מה ששנינו "לכל דבר" גבי ממזר הכוונה ליורשו. וזה בהתאם לשיטתו בפ"י מהלכות גירושין הי"ט, שלא אמרו "חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות", אלא באשתו שגירשה (ראה שם הי"ד). ובא רבינו כאן וביאר מה שסתם שם,

כתב בפירוש "אפילו כשהוא גוסס". וה'בית יוסף' שם מעיר, שגם דעת רבינו כן. ולא ביארו טעמו של דבר בשאר קרובים, חוץ מבבבן שנאמר בו "יכיר", לדעת האומרים שכולל גם בן פשוט. נבלחם-משנה כאן שאל למה נאמן בנכסים שיפלו לו לאחר הצהרתו זו. והשאיר בצ"ע. וב'קצות החושן' שם סק"ג מיישב, שנאמן ב'מיגו' שיכול לשעבד עצמו בסכום גדול. והסכים לו ה'נתיבות' שם ס"ק ב. (6) שוכב חולה ונוטה למות. (7) נתבאר למעלה פ"ב ה"ו.

1 ב. הָיִינוּ מְחֻזְקִין בְּזֶה שֶׁהוּא אַחֲרֵינוּ אוֹ בֶּן דוֹדוֹ,
2 וְאָמַר: אֵינוֹ אַחֲרֵי אֵינוֹ בֶּן דוֹדִי - אֵינוֹ נֶאֱמָן. אָבֵל
3 נֶאֱמָן הוּא עַל מִי שֶׁהֲחֻזַּק שֶׁהוּא בְּנוֹ לומר: אֵינוֹ
4 בְּנִי⁸, וְלֹא יִירָשְׁנוּ. וְיִרְאָה לִי: שְׁאֵפְלוֹ הָיוּ לִבֵּן בָּנִים,
5 אִף עַל פִּי שְׁאֵינוֹ נֶאֱמָן עָלָיו לומר אֵינוֹ בְּנִי לְעִנְיָן
6 יְחוּס⁹, וְאֵין מְחֻזְקִין אוֹתוֹ מִמֶּזֶר עַל פְּיוֹ¹⁰, נֶאֱמָן
7 הוּא לְעִנְיָן יִרְשָׁה, וְלֹא יִירָשְׁנוּ.

8 כרבי יהודה, שם כז: שהתורה האמינה את האב לומר: זה בני או אין זה בני (ראה למעלה שם הי"ד). ומלמדנו רבינו, שלא האמינתו תורה אלא לגבי בן, אבל לא לגבי קרובים אחרים. (9) לפסול אותו לישא בת ישראל. (10) ביבמות מז. מסופר מעשה בגר לפני רבי יהודה, ואמר שנתגייר שלא בבית-דין, ואמר לו רבי יהודה: "נאמן אתה לפסול את בניך, ואי אתה נאמן לפסול את בני בניך" (לפי גירסת רבינא). וב'תוספות' שם ד"ה ואין, פירשו: נאמן אתה לפסול בניך כשאינן לבניך בניים, אבל כשיש להם בנים - אין אתה נאמן אפילו לפסול את הבנים, משום שאין הדבר מתקבל על הדעת שבניו יהיו פסולים, ובני בני הפסולים - יהיו כשרים. וכדבריהם משמע מלשון רבינו כאן: "שאינו נאמן עליו לומר איני בני". וכן משמע מלשוננו בפט"ו מהלכות איסורי ביאה ה"ו.

8 ג. הָאוֹמְרִי¹¹: זֶה בְּנִי, וְחֻזַּר וְאָמַר: עַבְדִּי הוּא - אֵינוֹ
9 נֶאֱמָן¹². אָמַר: עַבְדִּי, וְחֻזַּר וְאָמַר: בְּנִי, אִף עַל פִּי
10 שֶׁהוּא מְשֻׁמְשׁוֹ פְּעֻבָּד - נֶאֱמָן; שְׁזֶה שְׁאָמַר עַבְדִּי -
11 כְּלוֹמַר, שֶׁהוּא לִי כְּעַבְד. וְאִם הָיוּ קוֹרִין לוֹ: עֶבֶד בֶּן
12 מֵאָה זוּז, וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלוֹ שְׁאֵין אוֹמְרִין אוֹתָן
13 בְּיַחְדָּר אֶלָּא לְעַבְדִּים - הָרִי זֶה אֵינוֹ נֶאֱמָן¹³.

11 מימרא של רבי יוחנן, ב"ב כז: (12) התורה האמינתו לומר זה בני, וכיון שהגיד - אינו חוזר ומגיד אחרת. (13) כפירושו של רב נחמן בר יצחק, שם.

14 ד. הָיָה¹⁴ עוֹבֵר עַל בֵּית הַמִּכְסָּ¹⁵, וְאָמַר: בְּנִי הוּא זֶה,
15 וְחֻזַּר אַחַר כֵּךְ וְאָמַר: עַבְדִּי - נֶאֱמָן; שְׁלֹא אָמַר בְּנִי
16 אֶלָּא לְהַבְרִיחַ מִן הַמִּכְסָּ. אָמַר בְּבֵית הַמּוֹכֵס: עַבְדִּי
17 הוּא, וְחֻזַּר וְאָמַר: בְּנִי הוּא - אֵינוֹ נֶאֱמָן¹⁶.

14 שם. (15) הגובה מכס מעבדים. (16) מכיון ששילם מכס של עבד, אין הדבר מתקבל על הדעת כלל ששיקר וגרם הפסד לעצמו.

18 ה. הָעַבְדִּים¹⁷ וְהַשְּׁפָחוֹת - אֵין קוֹרִין לָהֶן: אָבָא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(32) משנה, שם קלד. (33) אינו מכחיש בהחלט. (34) משום שהוחזקו שני בנים בלבד, והוא אומר ללוי: הבא ראייה שאתה אחי - ותטול. (35) כפי המגיע לו לפי טענתו. (36) במשנה, שם: "ונטל עמו בחלקו", פירוש: לוי נוטל חלק שלישי מחלקו של ראובן, שהרי ראובן עצמו הודה שמגיע לו שלישי הנכסים בלבד, ולפיכך ניתן ללוי שתות ונשארו לו שתי שתיות. בדין זה, אין הבדל בין אמר שמעון איני יודע ובין שהוא מכחיש. (37) בלי בנים. (38) ואין שמעון יורש כלום, שבין אם לוי אח ובין אינו אח - אין מגיע לו יותר מחצי, וכבר נטל חלקו. (39) דין זה נאמר כשאמר שמעון "איני יודע" אם זה אחי. ובסוף ההלכה יתבאר מה דינם כשהכחיש ואמר אין זה אחי. (40) בעיא של רבא שם, ונשארה בתיקו. (41) מבלי השקעות והצאות על-ידי לוי. (42) גמרא שם: "בשבח המגיע לכתפים לא תיבעי לך, דכי נכסים שנפלו לו ממקום אחר דמי". (43) דינם כגוף הקרקע (על-פי גירסת הרי"ף והר"י מיגש, בגמרא שם). ואף-על-פי שהביעא נשארה בתיקו - אין לשמעון כלום, משום שראובן הוא יורש ודאי ושמעון ספק, ונפסקה הלכה (ראה לקמן פ"ה ה"א) שכל מקום שיש יורש ודאי ויורש ספק - אין לספק כלום. (44) אפילו מנכסים שנפלו לו אחר-כך, שהרי הוא טען: אין זה אחי (גמרא שם קלה).

פָּרֶק חֲמִישִׁי

(1) מבאר דין כלל ביורשים אחד וודאי ואחד ספק, ודין ספק ובני יבם שבאו לחלוק בירושה, ודין יורשים מספק כגון נפל הבית עליו ועל אשתו, עליו ועל אמו, עליו ועל בן בתו או עליו ועל אביו, ואין יודעים מי מת קודם.

א. זֶה הַכֹּלֵל בְּיִוֵרְשֵׁינִי: כָּל שְׁנֵי יוֹרְשֵׁינִי שְׁאָחָד מֵהֶן יוֹרֵשׁ וְדָא יְהִשְׁנֵי סָפֵק - אֵין לְסָפֵק כְּלוּם. וְאִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם סָפֵק, שְׁמָא זֶהוּ הַיּוֹרֵשׁ אוֹ שְׁמָא זֶה הַיּוֹרֵשׁ - חוֹלְקִין בְּשִׁוְהָ. לְפִיכָךְ, מִי שְׁמַת וְהִנִּיחַ בֶּן וְטַמְטוּם⁵ אוֹ אֲנִדְרוּגִינוּס⁶ - הָרִי הֵבֵן יוֹרֵשׁ אֶת הַכֹּל; וְשִׁהְטַמְטוּם וְהָאֲנִדְרוּגִינוּס סָפֵק⁸. הִנִּיחַ בָּנוֹת וְטַמְטוּם וְאֲנִדְרוּגִינוּס - יוֹרְשׁוֹת בְּשִׁוְהָ⁹, וְהָרִי הוּא¹⁰ פְּאָחַת מִן הַבָּנוֹת.

(2) כל זה נלמד מפרטי הדינים ומקוריהם שיבוארו לקמן. (3) ואין ללמוד ממנו לענינים אחרים. (4) ולא אמרו בזה: ממון המוטל בספק - חולקים. (5) אברי המין נמצאים בתוך הגוף, ואין להכיר אם הוא זכר או נקבה. (6) שיש לו אברי הזכרות והנקבות (ביוונית "אנדררי" - גבר, "גיני" - נקבה). (7) נתבאר למעלה פ"א ה"ב שאין הבת יורשת כלום כשיש בן. (8) בברייתא יבמות פג. "אמר רבי יוסי: אנדרוגינוס בריה בפני עצמה היא, ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה". ובגמרא (שם פב): למדו מן המשנה, שלדעת חכמים: אנדרוגינוס ספק הוא, ופסק רבינו כמותם. [ב'תוספות' שם פג. כתבו, שגם לדברי רבי יוסי ספק הוא, שספק היה לחכמים אם בריה משונה זו נידונית כזכר או כנקבה, ואין לשלול שגם רבינו מפרש כך, ופסק כרבי יוסי, כמו שאמרו שם: אמרי בי רב, הלכה כרבי יוסי. ונראה

וחילק גם כן בין שפחתו לשפחה של אחרים, וצמצם את ההבדל לירושה בלבד, והוסיף עוד הסתייגות כמו שיבואר בסמוך. (23) כדרך שבן אדם מחבב בניו הכשרים ודואג לצרכיהם. (24) במגיד-משנה מבאר: בכל ענינים אחרים, אנו מעמידים חזקת שיפחות של זו נגד חזקת כשרות של אדונה, ונמצא שאין כאן חזקה כלל. אולם לענין ירושה אנו סומכים על ה'מיגור', שיכול הוא לתת לבנו זה במתנה אפילו כל נכסיו. וטעמו של ההבדל בין תלמיד-חכם או אדם כשר להדיוט הוא, שתלמיד-חכם מבחין בין חומרת איסור ביאת שפחה לביאת משוחררת פנויה, ומשום כך חזקה ששיחררה, ההדיוט אינו מבחין בזה - ולמה ישחררה, ולכן נשארה בתוקפה חזקת שיפחות, ו'מיגור' שאמרנו - אין כוחה יפה נגד החזקה (ראה לחם-משנה. אגב מתעוררת גם השאלה: מה דינם של הנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס? ראה למעלה ה"א הערה ד). (25) שהם יורשי אביו. (26) רשאים למוכרו, כמו כל העבדים שנפלו להם בירושה. (27) בין תלמיד-חכם להדיוט. (28) השווה הלכות גירושין שם ה"ט.

ז. כָּל הַיּוֹרְשֵׁינִי²⁹ יוֹרְשֵׁין בְּחִזְקָה. מִיַּצֵּד? עֲדִים¹ שְׁהַעֲדִיו: שְׁוָה מִחֻזֵּק לָנוּ שְׁהוּא בָנוּ שֶׁל פְּלוֹנִי אוֹ אַחִיו, אֶף עַל פִּי שְׁאִינֶן עֲדֵי יְחוּסִים³⁰ וְלֹא יָדְעוּ אֶמְתַּת הַיַּחֲסִין - הָרִי אֵלֵי יוֹרְשֵׁין בְּעֵדוֹת זֵו³¹.

(29) קידושין פ. (30) איני יודע לפרש דבר זה במעידים שזה בנו או אחיו. ונראה שפיסקא זו נמשכת לשאר יורשים, והכוונה: אפילו אינם יודעים למסור בדיוק דרגת הקירבה. ראה ההערה הבאה. (31) ואפילו מעידים סתם: אנו יודעים שפלוגי הוא קרוב הראוי לירש את המת, ואינם מעידים שאין אחרים קרובים יותר וקודמים לו בירושה ('בית חדש' חו"מ סי' רפד על-פי המעשה ברב אידי בר אבין שהובא בכבא-בתרא לג.).

ח. יַעֲקֹב³² שְׁמַת וְהִנִּיחַ רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן, וְלֹא הִחֲזֵק לוֹ בֶּן אֶלָּא שְׁנֵיהֶם, תַּפְס רְאוּבֵן לִוי מִן הַשּׁוֹק וְאָמַר: גַּם זֶה אַחִינוּ הוּא, וְשִׁמְעוֹן אוֹמַר: אֵינִי יוֹדֵעַ³³ - הָרִי שְׁמַעוֹן נוֹטֵל חֲצֵי הַמָּמוֹן³⁴, וְרְאוּבֵן שְׁלִישׁ³⁵, שְׁהָרִי הוֹדָה שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה אַחִין, וְלִוי נוֹטֵל שְׁתּוֹת³⁶. מֵת לִוִּי³⁷ - יַחֲזֵר הַשְּׁתּוֹת לְרְאוּבֵן³⁸. נָפְלוּ לְלִוי נְכָסִים אַחֲרֵים - יַחֲלֶקוּ אוֹתָן רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן, שְׁהָרִי רְאוּבֵן מוֹדָה לְשִׁמְעוֹן שְׁלִוִּי זֶה אַחִיהוֹן³⁹. הַשְּׁבִיחַ⁴⁰ הַשְּׁתּוֹת מְאֻלִּיו⁴¹, וְאַחַר כֵּךְ מֵת לִוי: אִם שָׁבַח מִגִּיעַ לְכַתְּפִים הוּא, פְּגוֹן עֲנָבִים שְׁהִגִּיעוּ לְהַבְצֵר - הָרִי הַשְּׁבִיחַ הַזֶּה נַכְסִים שֶׁנָּפְלוּ לוֹ מְאַחֲרֵים, וַיַּחֲלֶקוּ בֵּהוֹן⁴²; וְאִם עֲדִין לֹא הִגִּיעוּ לְהַבְצֵר - הָרִי הוֹן שֶׁל רְאוּבֵן לְבֵדוֹ⁴³. אָמַר שְׁמַעוֹן: אֵין לִוי זֶה אַחִי, וְנֹטֵל לִוי בְּחֻלְקָ רְאוּבֵן כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ, וְאַחַר כֵּךְ מֵת לִוי - לֹא יִרְשׁ שְׁמַעוֹן מִמֶּנּוּ כְּלוּם⁴⁴, אֶלָּא רְאוּבֵן לְבֵדוֹ יִרְשׁ הַשְּׁתּוֹת עִם שְׂאָר נְכָסִים אַחֲרֵים שְׁהִנִּיחַ לִוי. וְהוּא הָדִין בְּכָל הַיּוֹרְשֵׁין שְׁיִוְדוּ מִקְצָתָן בְּיִוֵרְשֵׁין אַחֲרֵים שְׁלֹא יוֹדוּ מִקְצָתָן.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השביעי להריון או לתשעה חרשים - הוא בן קיימא, והנולד לשמונה - נפל. 23) הספק בלי בנים והניח נכסים.

ד. יבמה²⁴ שלא שהתה שלשה חדשים ונתבמה²⁵ 19
 בתוך שלשה חדשים, וילדה בן, ואין ידוע אם בן 20
 תשעה לראשון או בן שבועה לאחרון, זה הספק 21
 אומר: שמא בן המת אני ואירש את נכסי אבי פלו, 22
 ואין אתה ראוי ליבם אותה, שאין אמי בת יבום; 23
 והיבם אומר: שמא בני אתה, ואמך ראויה ליבם, 24
 ואין לך בנכסי אחי פלום; הואיל וגם זה היבם ספק 25
 שמא יבם הוא או אינו יבם - חולקין בשוה²⁶. וכן 26
 דין זה הספק עם בני היבם בנכסי המת²⁷ שנתבמה 27
 אשתו: חולקין בשוה²⁸, הספק נוטל מחצה ובני 28
 היבם מחצה. מת היבם אחר שחלק עם זה הספק²⁹, 29
 ובאו בני היבם הראויים לירש אביהם, אף על פי 30
 שיש לזה הספק לומר: אם אחיכם אני, תנו לי חלק 31
 בירשה זו; ואם איני אחיכם, החזירו לי החצי 32
 שלקח אביכם - אין לזה הספק בנכסי אביהן עמהן 33
 פלום³⁰, ואין מוציא מידן. 34

24) שם לו: 25) באיסור. 26) כדין כל ממון המוטל בספק ואין אחד מוחזק בו. 27) המדובר, כשמת היבם לפני שחולקו נכסי אחיו שמת בלי בנים, בינו ובין הספק, וטוען הספק אני בנו של הראשון ויורש את כל הנכסים, ובני היבם טוענים: אחינו אתה, וחלק בינינו את הנכסים בשוה. 28) בגמרא שם אמרו: הכא, אין ואידי ספק (גם זה וגם זה באים לרשת מספק), פירוש, אע"פ שהספק עצמו - הוא ודאי בנידון כאן, שהרי בין אם הוא בן הראשון ובין אם הוא בן השני, הרי הוא יורש - הוא נידון כספק, משום שאינו יודע מכוח מי הוא בא לירש - אין טענתו ודאית. ולפיכך אין אומרים כאן: אין ספק מוציא מידי ודאי (רש"י שם). ובבית שמואל: אבן-העזר סי' קסג ס"ק ז מנמק שיטתו של רבינו, שבני היבם עומדים במקום אביהם, ואם היה קיים היה נוטל מחצה הרי יורשו הוודאיים, והספק אינו ודאי יורשו של היבם. [ב"טור] אבן-העזר שם פסק: שהספק נוטל תחילה החלק שבני היבם מודים לו, והשאר חולקים בשוה]. 29) גמרא שם. 30) כרב אבא בשם רב, שם, שאמר: "קם דינא", פירוש: הדין שפסקו הדיינים לפני החלוקה - הוא קיים, ואין לערער אחר שחולקו נכסי המת, וכשמת היבם הרי זה בא בטענת ספק, ובני היבם הם ודאי, ואין ספק מוציא מידי ודאי.

ה. ספק והיבם³¹ שבאו לחלק בנכסי האב³² - הרי 35
 היבם יורש ודאי, וזה הספק: אם הוא בן המת - 36
 יש לו חצי הממון וילזה היבם חצי, ואם הוא בן 37
 היבם - אין לו פלום, לפיכך היבם יורש וידחה 38
 הספק³³. הניח היבם שני בנים ודאין³⁴, ואחר כך 39
 מת היבם³⁵, הרי הספק אומר: אני בן המת³⁶, ויש 40
 לי מחצה³⁷ ולשניכם מחצה; והשנים אומרים: אתה 41
 אחינו, וכן היבם אתה, ואין לך אלא שלישי בנכסי 42
 הדין; החצי שמורה להם בו - נוטלין, והשלישי 43

שלוה התכוון במגיד-משנה באמרו: שדעת רבינו היא דאנדרוגינוס בריה בפני עצמה היא (ראה לחם-משנה). 9) ב"טור" חו"מ סי' רפ כתב, שאם הניח טומטום ובת - נוטל הטומטום שלושה חלקים, והבת חלק אחד. ונימוקו מבואר: חצי הנכסים בוודאי הם שלו, בין אם הוא בן ובין אם הוא בת, ובחצי הנכסים הנשארים - ספק הוא בן ויורש הכול, וספק היא בת וכבר נטל יותר מחלקו, ולפיכך נוטל חצי נכסים אלה. ולא מצאתי נימוק מספיק לשיטת רבינו. [הטעם שכתב ה"בית יוסף" שם, מנמק רק למה טומטום נוטל בכלל חלק בירושה, ולא ירדתי לסוף דעתו כי הרי זה פשוט מאוד אחר שאמרנו שטומטום הוא ספק, ואדרבה, צריך להסביר למה אינו נוטל חצי הנכסים בתוספת חלק בין הבנות במחציתם השנית, כמו שהסביר ה"טור"].

ב. כבר בארנו בהלכות אישות¹⁰ דין הפנות עם 1
 הפנים במזונותיהן ובפנסותן. ושם בארנו, 2
 שהמזונות¹¹ מתנאי פתחה¹². בזמן שהנכסים מרבין 3
 - אין לפנות אלא מזונותיהן, והפנים יירשו הכל, 4
 ויתפרנסו הפנות¹³ בעשור נכסים¹⁴ כדי שינשארו בו 5
 לבעליהן; ובזמן שהנכסים מועטין¹⁵ - אין לפנים 6
 פלום, אלא הפל למזון הפנות. לפיכך, מי שמת¹⁶ 7
 והניח בנים ובנות וטמטום או אנדרוגינוס: בזמן 8
 שהנכסים מרבין - הפנים יורשין, ודוחין הטמטום 9
 אצל הפנות, ונזון כמותן¹⁷; ובזמן שהנכסים מועטין 10
 - הפנות דוחות את הטמטום אצל הפנים, ואומרות 11
 לו: זכר אתה, ואין לך עמנו מזונות. 12

10) פ"ט מן הי"ז עד סוף הפרק. 11) מזונות הבנות לאחר מיתת אביהן עד שתתבגרנה או תינשאנה. 12) התנאים שנקבעו לזכויות האשה ובניה, כנוספות לכתובה העיקרית. 13) יוענק להן מנכסי הירושה. 14) אחד מעשרה. 15) ואינם מספיקים כדי מזונות הבנות. 16) משנה בבא-בתרא קמ': 17) כרבא, בגמרא שם, בניגוד לדעת אביי, שפירש שגם הנקבות דוחות אותו ואומרות לו זכר אתה. [ל"טור] שם שיטה אחרת בכל דינים אלה. ראה שם.]

ג. מי שלא שהתה¹⁸ אחר בעלה שלשה חדשים¹⁹ 13
 ונשא²⁰, וילדה בן, ואין ידוע אם בן תשעה 14
 לראשון²¹ או בן שבועה לאחרון²² - אין זה הבן 15
 יורש את אחד משניהם, מפני שהוא ספק. ואם מת 16
 הבן²³ - שניהן יורשין אותו, וחולקין בשוה, מפני 17
 ששניהם ספק, שמא זה אביו או זה אביו. 18

18) משנה, יבמות ק: 19) הריון אינו ניכר עד שלושה חדשים מהתחלתו, ולפיכך תיקנו חכמים שאשה שנתאלמנה או נתגרשה - לא תינשא לאחר עד שיעברו שלושה חדשים ויתברר שאינה מעוברת. 20) באיסור, ואין אנו יודעים אם נתעברה לבעלה הראשון. 21) אם הבן הוא מבעלה הראשון, ונולד אחר תשעה חדשי הריון, כגון שלא עברו יותר מתשעה חדשים משנתאלמנה או נתגרשה. 22) כגון שנבעלה לבעלה השני שבעה חדשים לפני לידתו. חז"ל בקיאים היו בטבעי הריון ולידה, וידעו שהנולד בחודש

היורשים היחידים, משום שאין בן יורש אמו בקבר, כדי להנחיל ליורשיו, כמבואר למעלה פ"א הי"ג. (52) כרבי עקיבא, שאמר: "הנכסים בחזקתן", כפי שביארו בגמרא רבי אילא ורבי זירא. (53) המלים "יורשים וודאים", מתפרשות כאן אחרת מבבל מקום אחר. שם הכוונה, שבעלי הדינים עצמם הם וודאים באותו מעשה שעליו דנים, ואילו כאן הכוונה לשבט של האם שהוא מוחזק באותם נכסים ואין להוציאם ממנו מספק. וכן מפרש אב"י, בגמרא שם: "הואיל והחזקה נחלה באותו שבט". ונכל-שכן כשיש לה עוד בן מאיש אחר, והוא יורש ודאי מחצית הנכסים של אמו, ויורשי הבן - אחיו מאביו - תובעים את המחצית השניה, אמנם הרשב"ם שם מחלק בין יש לה בן אחר או לא, אבל המדובר שם לדעת תנא-קמא במשנתנו שאמר: יחלוקו, וגם בזה חולקין עליו בתוספתו' שם ד"ה יחלוקו. וכן כתב ה'טור' חו"מ סי' רפ: לא-שנא אם היה לה עוד בן מאיש אחר, לא-שנא אין לה. והנה דוגמא להבהרת הענין: רחל נתאלמנה מיעקב, ונפל הבית עליה ועל בנה יחידה יוסף, וטוען ראובן בן יעקב מלאה: רחל מתה תחילה וירשה יוסף, וכשמת יוסף הרי אני - אחיו מאביו - יורשו, ולכן אחי רחל טוען: יוסף מת תחילה, ואני אחיה בן בתואל יורשה, ואין לבני לאה כל זכות ירשה. דוגמא זו מכוונת למקרה שאין לרחל בנים אחרים. וכשיש לה עוד בן בנימין מאיש אחר (לא מיעקב) - טוען בנימין: כולה שלי שירשתי מאמי, משום שבנה יוסף מת תחילה. וראובן טוען: רחל מתה תחילה, וירש בנימין מחצית ויוסף מחצית, וכשאחי יוסף מת, הרי אני - אחיו מאביו - יורשו ולא בנימין. [אפשר לפרש דברי רבינו, שהמדובר כשיש לרחל עוד בן מאיש אחר, שגם יורשי הבן מודים שהוא יורש מחצית, ולפיכך הוא נקרא ודאי, כמו ספק ויבם בנכסי האב (ראה למעלה ה"ח). אבל כשאין לה בן אחר - הרי זה ספק וספק - יחולקו. אולם זה מנוגד לדברי אב"י שם, שאין חולק עליו. וצ"ע].

- 21 ז. נפל הבית⁵⁴ עליו ועל בן בתו: אם האב מת
22 תחלה - בן בתו יירשנו, ונמצאו הנכסים של יורשי
23 הבן; ואם בן בתו מת תחלה - אין הבן יורש את
24 אמו בקבר, כמו שבארנו⁵⁵, ונמצאו הנכסים של
25 יורשי האב. לפיכך יחלקו⁵⁶ יורשי האב עם יורשי
26 בן הבת. וכן אם [נשבה] האב⁵⁷ ומת בן בתו
27 במדינה⁵⁸, או שנשבה הבן⁵⁹ ומת אביו אמו במדינה
28 - יחלקו יורשי האב עם יורשי בן הבת.

(54) ברייתא שם קנט: "אב שנשבה ומת, ובן בתו במדינה וכו'". ומביאה רבינו בסוף הלכה זו. ומשווה רבינו דין נפל הבית לדין נשבה, שאין כל טעם לחלק ביניהם. (55) למעלה פ"א הי"ג. (56) הרשב"א בתשובה, מובא במגיד-משנה כאן מקשה: מכיון שרבינו פסק בהלכה הקודמת, בנפל הבית עליו ועל אמו, שהנכסים בחזקת יורשי האם, היינו חזקת השבט, למה פסק כאן יחלוקו ומוציאים חצי הנכסים מחזקת שבט האב? ולא מצאו תירוץ מספיק. (ואם יתקבל פירושי בהלכה הקודמת שהעמדתו בסוגריים, תבאר יפה גם הלכה זו, שהרי כאן ספק וספק. ואין לשלול

1 שְׁמוּדִין הֵן לוֹ - נוּטֵל, וְהַשְׁתוּת הַנְּשָׂאָר - חוֹלְקִים
2 אוֹתוֹ בְּשׂוּהָ³⁸, הוּא נוּטֵל חֲצִי וְשְׁנֵיהֶם חֲצִי. מֵת
3 הַסֵּפֶק³⁹, הֲרֵי הַיָּבֵם אוֹמֵר: שְׂמָא בְּנֵי הוּא וְאֲנִי
4 אֵירְשְׁנוּ, וְאָבִי הַיָּבֵם אוֹמֵר: שְׂמָא בֶן בְּנֵי הַמֵּת הוּא
5 וְאֲנִי אֵירְשְׁנוּ⁴⁰ - חוֹלְקִין בְּשׂוּהָ⁴¹. (מֵת הַיָּבֵם⁴²,
6 הַסֵּפֶק אוֹמֵר: בְּנוֹ אֲנִי וְאֵירְשְׁנוּ, וְאָבִי הַיָּבֵם אוֹמֵר:
7 שְׂמָא בֶן בְּנֵי הָאֲחֵר אֲתָהּ, וְזֶה אָחִי אָבִיךָ הוּא וְאֲנִי
8 אֵירְשְׁנוּ - חוֹלְקִין בְּשׂוּהָ).

(31) שם לח. (32) אביו של היבם. (33) ואפילו אם מת היבם אחר-כך, וטוען הספק: אם אני בנו של הראשון - תנו לי מחצית נכסי הזקן, ואם אני אחיכם - תנו לי חלק שוה בכל נכסי אביכם - אינו נוטל כלום, משום: "קם דינא", וזכה היבם בנכסי הזקן, ובניו יורשים אותו כלמעלה סוף ה"ד (מגיד-משנה). (34) שם. (35) צ"ל אבי היבם, וכן הוא בכת"י תימן. (36) אחי אביכם. (37) בנכסי הזקן. (38) מובן שהוא הדין כשהניח שלושה בנים ויותר. (39) והיבם ואביו קיימים. (40) נתבאר למעלה פ"א ה"ב, שהאב קודם לאחים בירושת הבן. (41) משום ששניהם טוענים טענת ספק. (42) ולא הניח בנים. בספרים שהיו בידי בעל מגיד-משנה אין פיסקא זו כלל. אבל הדין נכון, ונאמר בגמרא שם.

- 9 ו. מִי שֶׁנִּפְלָל⁴³ הַבֵּית עָלָיו וְעַל אִשְׁתּוֹ, וְאֵין יְדוּעַ אִם
10 הָאִשָּׁה מֵתָה תַּחְלָה⁴⁴, וְנִמְצְאוּ יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל יוֹרְשֵׁין
11 כָּל נְכָסֶיהָ, אוֹ הַבַּעַל מֵת תַּחְלָה, וְנִמְצְאוּ יוֹרְשֵׁי
12 הָאִשָּׁה⁴⁵ יוֹרְשֵׁין כָּל נְכָסֶיהָ - פִּיצֵד דִּינָם? מֵעֲמִידִין
13 נְכִסֵּי מְלוּג בְּחֻזַּקת יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה; וְהַפְתָּבָה, עֲקָר⁴⁶
14 וְהַתּוֹסֶפֶת⁴⁷ - בְּחֻזַּקת יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל⁴⁸; וְחוֹלְקִין בְּנְכָסֵי
15 צֶאֱן בְּרִזְלָה⁴⁹, יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה נוּטְלִין חֲצִין וְיוֹרְשֵׁי
16 הַבַּעַל חֲצִין. אָבֵל אִם נִפְלָל⁵⁰ הַבֵּית עָלָיו וְעַל אִמּוֹ⁵¹
17 - מֵעֲמִידִין נְכִסֵּי הָאִם בְּחֻזַּקת יוֹרְשֵׁי הָאִם⁵², שֶׁהֵם
18 יוֹרְשֵׁין וְדֹאֵין⁵³; אָבֵל יוֹרְשֵׁי הַבֵּן - סֵפֶק הֵם, שְׂאֵם
19 מֵת הַבֵּן תַּחְלָה - אֵין לְאָחִיו מֵאָבִיו בְּנְכָסֵי אִמּוֹ
20 כָּלוּם, כְּמוֹ שֶׁבִּארְנוּ.

(43) משנה בבא-בתרא קנח. (44) וירש בעלה נכסיה, כמבואר למעלה פ"א ה"ח. (45) משום שגוף נכסים אלה נמצאו ברשותה, והבעל זכה רק בפירותיהם בלבד. כבית-הלל במשנתנו שאמרו: "נכסים הנכנסים ויוצאים עמה - בחזקת יורשי האב", פירוש: יורשי אביה. (46) מאתים דינר לבתולה, ומנה לאלמנה ולגרורה. (47) שהוסיף לה בעלה מרצונו. (48) משום שבחיי הבעל לא מגיע לה כלום, הרי הכסף הכתוב בכתובתה בחזקתו, ויורשיו נכנסים במקומו (רש"י שם). (49) כפירושו של בר קפרא לדברי בית-הלל במשנתנו שם (ראה למעלה ס"ג ה"ט) בדין שומרת יבם שמתה. (50) משנה וגמרא, שם. (51) אלמנה או גרושה, שאם היא נשואה - בעלה יורשה. וטוענים יורשי הבן, כגון אחיו מאביו ולא מאמו: האם מתה תחילה וירש הבן כל נכסיה, ואחר-כך מת הבן ואני יורשו; ויורשי האם, כגון אחיה מאביה, טוענים: הבן מת תחילה, ואנחנו

יום ש"ק כ"א אלול ה'תשע"ו

פָּרֶק שְׁשִׁי

1) מבאר שאין אדם יכול להוריש מי שאינו ראוי ליורשו ולא לעקור הירושה מן היורש.

א. אִין אָדָם² יִכּוֹל לְהוֹרִישׁ לְמִי שְׁאִינוּ רְאוּי לְיָרְשׁוֹ,¹²
וְלֹא לְעַקֵּר³ הִירְשָׁה מִן הַיּוֹרֵשׁ. אָף עַל פִּי שְׁזָה קְמוּץ
הוּא.⁴ לְפִי שְׁנָאֵמַר בְּפִרְשַׁת נְחָלוֹת: וְהִיְתָה לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט - לוֹמַר: שְׁחָקָה זֶה לֹא
נִשְׁתַּנְּתָה⁵ וְאִין הַתְּנָאי מוֹעִיל בָּהּ. בֵּין שְׁזָה וְהוּא
בְּרִיא בֵּין שְׁהָה שְׂכִיב מְרַע⁶, בֵּין עַל פֶּה בֵּין בְּכֶתֶב⁷
18 - אִינוּ מוֹעִיל.

2) משנה בבא בתרא קל. 3) משנה שם קכו: 4) וכלל
בידינו שבענייני מומן מועיל כל תנאי (כרבי יהודה קידושין
יט: ובכמה מקומות). 5) בכתב יד תימן: לא תישתנה.
6) חולה אנוש.

ב. לְפִיכָף⁷, הָאוֹמֵר: אִישׁ פְּלוֹנִי בְּנֵי בְּכוֹרֵי לֹא יִטַּל¹⁹
פִּי שְׁנֵימ, אִישׁ פְּלוֹנִי⁸ בְּנֵי לֹא יִירֵשׁ עִם אָחִיו - לֹא
אָמַר כְּלוּם⁹. אִישׁ פְּלוֹנִי יִירְשֵׁנִי בְּמִקוּם שְׁיֵשׁ לוֹ
בְּתוֹ¹⁰, בְּתֵי תִירְשֵׁנִי בְּמִקוּם שְׁיֵשׁ לוֹ בֶּן - לֹא אָמַר
כְּלוּם. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזַה¹¹. אָבֵל הָיוּ לוֹ יוֹרְשֵׁין
רְבִים, כְּגוֹן בְּנִים רְבִים אוֹ אָחִים אוֹ בָנוֹת, וְאָמַר
כְּשֶׁהוּא שְׂכִיב מְרַע: פְּלוֹנִי אָחִי יִירְשֵׁנִי מִכָּל אַחֵי¹²,
אוֹ בְּתֵי פְלוֹנִית תִּירְשֵׁנִי מִכָּל בְּנוֹתֵי¹³ - דְּבָרֵיו
קְיָמִין¹⁴, בֵּין שְׁאָמַר עַל פֶּה בֵּין שְׁכֶתֶב בְּכֶתֶב. אָבֵל
אִם אָמַר: פְּלוֹנִי בְּנֵי יִירְשֵׁנִי לְבִדּוֹ¹⁵: אִם אָמַר עַל
פֶּה - דְּבָרֵיו קְיָמִין; אָבֵל אִם פֶּתַח כָּל נְכָסָיו לְבְנוֹ -
לֹא עֲשָׂהוּ אֱלָא אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס¹⁶, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוֹ¹⁷.
30

7) בבא בתרא שם. 8) שם קל. שאין לו כל זכות ליורשו.
9) דיבורו אינו מועיל וכאילו לא אמר כלום. 10) ומכל
שכן כשיש לו בן. 11) כל הדומה לזה, כשאומר על מי
שאינו יורשו כלל - שיירשנו. 12) הוא היחידי מבין אחיי
יירש אותי. 13) ואין לו בנים. 14) כרבי יוחנן בן ברוקה
במשנתנו: "אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימים",
ונפסקה שם הלכה כמותו. וטעמו פירש רבא בגמרא שם:
אמר קרא (דברים כא, טז): "והיה ביום הנחילו את בניו" -
התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה.
15) רבינו מחלק בין בן לבין יורשים אחרים. 16) שם
קלא: "אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לבנו
הגדול - לא עשהו אלא אפוטרופוס וכו'" ואפילו בנו קטן.
כלומר, התכוון שבניו יכבדוהו, אבל לא להעבירם מנחלתם.
17) בפרק ו מהלכות זכייה ומתנה הלכה ב והלכה ג. לשון
שמואל שם: "הכותב כל נכסיו וכו'" ואפשר להבין
שהמדובר בלשון מתנה ורבינו כתב "פלוני בני יירשני",

בהחלט שרבינו ראה בברייתא זו ניגוד לסברת אביו, ומשום
כך דחה אותה. ורבינו גרסוּם מאור הגולה בפירושו
לבבא-בתרא מקדים דברי אביו לדין נפל הבית עליו ועל
אשתו, ובא לנמק למה הבעל נוטל חצי צאן ברזל, שהם
נכסי האשה, ומה שאמר: "הוחזקה נחלה באותו השבט",
הכוונה לשבט הבעל שקיבל עליו אחריות מלאה והוחזק
בהם. וסברא זו (כלי שינוי הגירסא) נאמרה גם ב'תוספות'
שם ד"ה הואיל. ובדין עליו ועל אמו, לא הביא טעמו של
אביו, ופירש "בחזקת יורשי האם" שברשות האם היו
תחילה, ומתקבל על הדעת שרבינו קיבל גירסא זו. ומה
שאמר "הם וודאים" הכוונה, מפני שהנכסים היו בחזקת
האם, והם יורשיה. ואם נפרש את המלים "לאותו שבט"
כפשוטם, היינו לאחד משבטי בני ישראל הקדמונים, יובנו
דברי רבינו בקלות: מכיוון שבימיו - ואפילו בימי המשנה
- היה מיוזג מלא של שבטי ישראל, בטל נימוקו של אביו,
ולפיכך הביא נימוק אחר. וגם לפי פירוש זה מתיישבת
תמיהתו של הרשב"א, אלא שמתקבל על הדעת שהכוונה
לאותה משפחה, ושבט לאו דוקא, ובא רק לרמז על מה
שכתבה תורה (במדבר לו, ז): "ולא תסוב נחלה וגו'" ממטה
אל מטה", שהרי דין זה עצמו נוהג באותו דור בלבד.
ובתשובות הרא"ש כלל פד אות ג (מובא בכסף-משנה כאן)
מיישב קושיית הרשב"א, ותמצית דבריו, שבין אם מתה
הבת תחילה ובין האב תחילה, הירושה עוברת מתחילה
לבת, וממנה או למטה - ליורשי בנה או למעלה - ליורשי
אביה. וכבר תמחו עליו רבים, שהרי אם היא מתה תחילה
אין הירושה עוברת כלל אליה, משום שאינה יורשת בקבר.
ראה 'אבן האזל' שהאריך בזה]. 57) ומת בשבייה.
58) ואין ידוע מי מת קודם. 59) ומת בשבייה.

ח. נִפַּל עֲלָיו⁶⁰ הַבֵּית וְעַל אָבִיו אוֹ שְׁאָר מוֹרְיָשָׁיו⁶¹,
וְעָלוּ⁶² כְּתַבַּת אִשָּׁה וּבְעָלִי חוֹב, יוֹרְשֵׁי הָאָב אוֹמְרִין:
מֵת הֵבֶן תְּחִלָּה, וְלֹא הֵנִיחַ כְּלוּם, וְאָבֵד הַחוֹב⁶³,
וּבְעָלֵי חוֹבוֹת אוֹמְרִים: הָאָב מֵת תְּחִלָּה, וְזָכָה הֵבֶן
בְּיִרְשָׁתוֹ, וְיֵשׁ לָנוּ לְגַבּוֹת מִחֻלְקוֹ - הָרֵי הַנְּכָסִים
בְּחֻזְקַת הַיּוֹרְשֵׁין⁶⁴, וְעַל הָאִשָּׁה וּבְעָלֵי חוֹבוֹת לְהִבְיָא
רְאִיָּה⁶⁵, אוֹ יִלְכוּ לָהֶם בְּלֹא כְלוּם.

60) משנה, שם קנו. 61) של הבן. 62) על הבן מוטל
לשלם. 63) שיורשי האב אינם חייבים לפרוע חובותיו.
64) שהרי הם יורשים ודאי, בין מת הבן קודם ובין מת האב
קודם. 65) שהאב מת תחילה.

ט. דִּין אֱלוֹי⁶⁶ שְׁמַתוֹ תַּחַת הַמַּפְלָת, אוֹ שְׁטַבְעוּ בַּיָּם,
אוֹ שְׁנַפְּלוּ לְאֵשׁ, אוֹ שְׁמַתוֹ בַּיּוֹם אֶחָד וְזָה בְּמִדְיָנָה
זוֹ וְהָאֲחֵר בְּמִדְיָנָה אַחֶרֶת - דִּין אֶחָד הוּא; שְׁבִכָּל
אֱלוֹ וְכִיּוּצָא בְּהֵן אִין יוֹדְעִין מִי הוּא שְׁמַת תְּחִלָּה.

66) דברים פשוטים ומובנים, וביאור מיותר.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"א אלול - ספר משפטים - הלכות נחלות קכה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מפני שבטלה מקצת הצוואה בטלה כולה. וכן היא דעת הר"י מיגאש, שהבאנו למעלה בהערות להלכה ג. וסגנונה של ההלכה שלפנינו מוכיח שרבינו קיבל את דעת רבו הר"י מיגאש.

שאם נתן בתורת מתנה דבריו קיימים. וההבדל הזה בכך בין הבנים בין אומר בעל פה ובין כתב, אמרו הר"ף כ"א, ומדגיש שזאת היא "הילכתא בלי טעמא (הלכה שלא נמסר נימוקה)" ומסתמך על הגמרא שם קמד.

ו. פתב²⁷ בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה, אף על פי שהזכיר לשון ירשה בתחלה ובסוף - דבריו קיימין. כיצד? תנתן שדה פלונית לפלוני פני וירשנה, או שאמר: יירשנה ותנתן לו וירשנה, או יירשנה ותנתן לו, הואיל ויש שם לשון מתנה, אף על פי שהזכיר לשון ירשה בתחלה ובסוף - דבריו קיימין. וכן אם היו שלש שדות²⁸ לשלשה יורשין, ואמר: יירש פלוני שדה פלונית, ותנתן לפלוני שדה פלונית, וירש פלוני שדה פלונית - קנו, אף על פי שזה שאמר לו בלשון ירשה אינו זה שאמר לו בלשון מתנה²⁹. והוא שלא ישהה בין אמירה לאמירה פדי דבור³⁰; אבל אם שעה - צריך שיהא לשון המתנה מערב בשלשון.

ג. אמר: פלוני בני יירש חצי נכסי, ושאר בני החצי - דבריו קיימין¹⁸. אבל אם אמר: הפכור יירש פשוט, או שאמר: לא יירש פי שנים עם אחיו - לא אמר כלום; שאמר: לא יוכל לבכר את בן ההורה על פני בן השנואה הפכור¹⁹, פי את הפכור בן השנואה יפיר.

18) דין זה פשוט, שהרי אפילו אמר יירש כל נכסי - דבריו קיימים כמבואר בהלכה הקודמת, ונכתב משום הבבא שלא חריה. (19) חציו הראשון של פסוק זה: "והיה ביום הנחילו את בניו" מלמדנו שהאב רשאי להנחיל את יורשיו כרצונו, כמבואר למעלה הלכה ב, ומסופו של הפסוק למדנו, שזכות זו ניתנה לאב רק בחלק הפשיטות לבדו ולא בחלק הבכורה. [הר"י מיגאש, מובא במגיד משנה כ"א, מבאר ששני הדינים האלה: יירש הכל וירש חצי נכסי דבריו קיימים - נאמרו כשאין בכור בין הבנים; אבל אם יש בכור ביניהם, ברור, שאינו יכול למעט חלק בכורה, והואיל ובטלה צוואתו לגבי חלק זה, בטלה גם לגבי חלק הפשוטים. והרא"ש והטור (שם) חולקים עליו בחלק הפשוטים ודעתם, שהבכור נוטל כדינו והפשוטים מפסידים לפי חשבון. (ראה לקמן הלכה ד)].

ד. ואם היה פריא²⁰ - אינו יכול להוסיף ולא לגרע, לא לבכור ולא לאחד משאר היורשין.

20) בעייה שלא נפשטה שם קלא. ואין מוציאים מיד היורשים מספק (ר"ף שם). [בטור שם מביא דעת רבינו חננאל שגם בריא יכול לשנות בלשון ירושה (עיינין שם)].

ה. במה דברים אמורים²¹? כשאמר בלשון ירשה; אבל אם נתן מתנה - דבריו קיימין. לפיכך, המחלק נכסיו²² על פני לבניו²³ כשהוא שכיב מרע²⁴, רבה לאחד ומעט לאחד, והשנה להן הפכור - דבריו קיימין²⁵. ואם אמר משום ירשה - לא אמר כלום²⁶.

21) האמור כאן מכוון גם להלכה א. שאין אדם יכול להוריש למי שאינו ראוי ליורשו וגם להלכה ד בדין בריא. 22) משנה שם קכו: (23) בלשון מתנה. 24) ואינה צריכה קניין, משום שדברי שכיב מרע "ככתובין וכמסורין דמי". 25) התורה לא צימצמה זכותם של בני אדם - בין בריאים בין חולים - להעניק מתנות בחייהם כרצונם, וקבעה רק סדרי ירושה, שאי אפשר לשנותם כמבואר למעלה הלכה א. 26) לשון המשנה ובר"ן שם מביא כמה פירושים למשנה זו. הרשב"ם מפרש, שהמשנה בשיטת חכמים החולקים על רבי יוחנן בן ברוקה וסוברים שאפילו בראוי ליורשו אינו רשאי לשנות. ויש מי שאומר, שדברי הכול היא ומה שאמרה "לא אמר כלום" הכוונה להשוות להם הבכור בלבד ובבכור גם רבי יוחנן בן ברוקה מודה, ולזה הסכים רבינו יונה. והפירוש השלישי: דברי הכול היא וגם לגבי פשוטים לא אמר כלום,

27) משנה שם, כפי שנתפרשה בגמרא שם קכט. 28) גמרא שם. 29) גם בשלוש שדות אין הבדל בין בתחילה או באמצע או בסוף, כפירושו של הר"י מיגאש בבא בתרא שם לדברי ריש לקיש, שנפסקה הלכה כמותו נגד רבי יוחנן בדין זה. 30) כדי שאילת שלום תלמיד לרב: "שלום עליך רבי ומורי", שתוך כדי דיבור הוא כדיבור אחד, ולשון מתנה נמשך לכולם.

ז. כיצד³¹? אם היה לשון המתנה באמצע - יאמר: פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתם להן במתנה וירשום³². ואם היה לשון המתנה בתחלה - יאמר: תנתן שדה פלונית ופלונית³³ לפלוני ופלוני וירשום. ואם היה לשון המתנה בסוף - יאמר: יירש פלוני ופלוני שדה פלונית ופלונית שנתתם להן במתנה.

31) נוסח מעורב בשלושתן שנאמר בסוף הלכה ו. 32) לשונו של ריש לקיש שם. 33) דוגמא זו היא בשתי שדות ושני בני אדם והוא הדין לשלושה או יותר.

ח. ירשת הפעל³⁴, אף על פי שהיא מדבריהם³⁵, עשו חזוק לדבריהם קשל תורה, ואין התנאי³⁶ מועיל בה³⁷, אלא אם פן התנה עמה כשהיא ארוסה, כמו שבארנו בהלכות אישות³⁸.

34) כתובות פג: (35) מדברי חכמים. 36) אם התנה שלא יירשנה. 37) והוא יורש אותה. 38) פרק כ"ג הלכה ב והלכה ו. למעלה פרק א נתבאר כל זה באריכות.

ט. העובד פוכבים יירש³⁹ את אביו דבר תורה. אבל שאר ירשותיהן - מניחין אותו לפי מנהגם.

39) מימרא של רבא קידושין יז: ולמד זה מדרשתו של חזקיה על הכתוב גבי ישראל שנמכר לגוי (ויקרא כה, ג):

18 - תַּנְתַּן יִרְשֶׁת אֲבֵיהֶן הַמּוֹמֵר לְהֵן. וְכֵן הַמִּנְהָג תָּמִיד
19 בַּמַּעֲרָב.⁵⁵

51 שם. 52 החליף דתו, השתמד. 53 אף על פי שחטא ישראל הוא. בקידושין שם דרשו שגוי יורש את אביו מהכתוב (שם ה): "כי ירושה לעשיו נתתי את הר שעיר", ודחו לימוד זה משום ש"ישראל מומר שאני". ומכאן שישראל מומר - יורש (את עשיו הגדירו חכמים כישראל מומר). 54 ידי הממירים. 55 בארצות אירופה שהן מערבית למצרים, מקום מגורי רבינו.

20 יג. צוּו חֲכָמִים⁵⁶, שְׁלֵא יִשְׁנֶה אָדָם⁵⁷ בֵּין הַבָּנִים
21 בְּחַיָּו אֶפְלוּ בְּדָבָר מוֹעֵט, שְׁלֵא יָבֹאוּ לְיַד תַּחְרוּת
22 וְקָנָה, פְּאֵחֵי יוֹסֵף עִם יוֹסֵף.⁵⁸

56 שבת י: 57 לא יעדיף. 58 שכתונת הפסים שנתן לו יעקב גרמה לשנאת אחים חריפה.

פָּרֶק שְׁבִיעִי

1 מבאר שאין היורשים נוחלים עד שיביאו ראיה שמת מורישם, ודין הורדת קרוב לנכסי שבו או לנכסי בורה או לנכסי רטושים או נטושים.

23 א. אֵין הַיּוֹרְשִׁין² נוֹחֲלִין עַד שְׁבִיאוּ רְאִיָּה בְּרוּרָה
24 שְׁמַת מוֹרִישֵׁן. אֲכַל אִם שְׁמָעוּ בּוֹ שְׁמַת, אוֹ שְׁבִאוּ
25 עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים מְשִׁיחִין לְפִי תִמְזָן, אִף עַל פִּי
26 שְׁמִשִּׁיאִין אֶת אֲשֶׁתוֹ עַל פִּיהֶם וְנוֹטֵל בְּתַבְתְּהֵי³ - אֵין
27 הַיּוֹרְשִׁין נוֹחֲלִין עַל פִּיהֶם.⁴

2) משנה, יבמות קטז: 3) כבית-שמאי, שהודו להם בית הלל אחר שחלקו עליהם בתחילה. ונימוקם: רגילים היו לכתוב בכתובה: "כשתינשאי לאחר, תטלי מה שכתוב ליכי", והרי נישאה לאחר. 4) משום שאין מוציאים ממון מחזקתו אלא על-פי שנים, ובנישואי אשה הקילו חכמים, כדי שלא תתעגן, כמו ששינונו (יבמות קכב). "והחזקו להיות משיאין עד מפי עד, מפי עבד, מפי אשה, מפי שפחה" (ראה הלכה הבאה).

28 ב. הָאִשָּׁה שְׁפָאָת וְאִמְרָה: מַת בְּעָלֵי, אִף עַל פִּי
29 שְׁהִיא נֶאֱמָנָת וְתִנְשָׂא וְתִטַּל בְּתַבְתְּהֵי⁵ - אֵין הַיּוֹרְשִׁין
30 נִכְנָסִין לְנִחְלָה עַל פִּיהֶם.⁶ אִמְרָה: מַת בְּעָלֵי, וְנִתְיַבְמָה
31 - הָרִי יִבְמָה נִכְנָס לְנִחְלָה עַל פִּיהֶם; שְׁנֵאֲמַר: יִקּוּם
32 עַל שֵׁם אֲחֵי הַמַּת, וְהָרִי קָם.

5) נתבאר בהלכה הקודמת. 6) שם קיז. 7) שנינו שם (מ:): הכונס את יבמתו, זכה בנכסים של אחיו. ובברייתא שם כד. למדו זה מן הכתוב (דברים כה, ז): "יקום על שם אחיו המת" - לנחלה. ובגמרא שם קיז. דרש רב חסדא, אותו הכתוב עצמו: "יקום על שם אחיו המת" - והרי קם. פירוש: הרי ייבם אותה, ולפיכך זכה בכל נכסי המת.

33 ג. מִי שְׁטָבַע בְּמִים שְׁאִין לָהֶם סוּף⁸, וְבָאוּ עֲדִים
34 שְׁטָבַע בְּפָנֵיהֶם וְאָבַד זְכוּרוֹ, אִף עַל פִּי שְׁאִין
35 מְשִׁיאִין אֶת אֲשֶׁתוֹ לְתַחְתְּהֵי¹⁰ - הָרִי הַיּוֹרְשִׁין נוֹחֲלִין
36 עַל פִּיהֶם.¹¹ וְכֵן אִם בָּאוּ עֲדִים שְׂרָאוּהוּ שְׁנַפַּל לִגְבַּ

"וחיב עם קונהו" - ולא עם יורשי קונהו, פירוש, אם מת אדונו הגוי יצא עבדו הישראלי לחירות ללא כל תשלום ליורש. ומכאן למד רבא, שהבן הגוי יורש נכסים אחרים של אביו. ורבי יוחנן (שם יח.) למד זה מהכתוב (דברים ב, ט) "כי לבני לוט נתתי את ער ירושה" ושם מבואר, שרבא לא קיבל לימודו של רבי יוחנן, משום שאפשר לומר שמפני כבודו של אברהם דודו העניק לו הקב"ה זכות ירושה כיוצא מן הכלל.

1 ל. וְהָגֵר⁴⁰ אֵינוּ יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים אֶלָּא
2 מִדְּבִרְיָהֶם.⁴¹ תִּקְנוּ לוֹ שְׁיִירֵשׁ כְּשֶׁהָיָה, שְׁמָא יַחְזוּ
3 לְמִדְרֵי⁴². וְיִרְאָה לִי, שְׁתִּנְאֵי מוֹעִיל בִּירְשָׁה⁴³,
4 הוֹאִיל וְאֵין הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים מְחִיב לְעַמֵּד בְּתַקְנַת
5 חֲכָמִים.⁴⁴ וְאֵין הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו הָגֵר,
6 וְלֹא גֵר יוֹרֵשׁ אֶת גֵּר⁴⁵, לֹא מִדְּבִרְי תוֹרָה וְלֹא מִדְּבִרְי
7 סוּפְרִים.⁴⁶

40) שם. 41) מן התורה אינו יורשו, משום ש"גר שנתגייר כקטן שנולד" ונותקה קורבת בשר עם הוריו. 42) כדי שלא יפסיד את ירושתו. [בתוספות ישנים שם דיבור המתחיל אלא הקשו: מה יועיל אם יחזור בו מגירותו, הלא גר דינו כישראל גמור, שאף על פי שחטא ישראל הוא, ולא יירש? ותירו: שאינו בקי בדיני ישראל ויחשוב שיירש]. 43) אם התנה לפני שנתגייר, שלא יירש - אינו יורש. 44) יכול הוא לוותר עליה לפני שנתגייר. נתבאר למעלה הלכה ח שנתנאו של הבעל בירושת אשתו אינו מועיל, אף על פי שהיא מדבריהם ולפיכך משמעו כאן, שבירושת הגר מועיל התנאי מטעם האמור. 45) האב ובנו או שני אחים שנתגיירו. והטעם, נתבאר למעלה: שנותקה קורבת בשר הגויית, ושניהם כאילו נולדו ברגע גיורם. 46) הנימוק שאמרנו בגר שאביו נשאר בגיורתו איננו שייך כאן שהרי אם יחזור לגיורתו גם כן לא יירש את אביו הגר.

8 יא. כָּל הַנוֹתֵן⁴⁷ נִכְסָיו לְאַחֲרִים וְהֵנִיחַ הַיּוֹרְשִׁין, אִף
9 עַל פִּי שְׁאִין הַיּוֹרְשִׁין נוֹהֲגִין בְּשׂוֹרָה - אֵין רוּחַ
10 חֲכָמִים נוֹחָה הֵימָנוּ⁴⁸, וְזָכוּ הָאַחֲרִים כָּכָל מַה שְׁתַּנְּתָן
11 לָהֶן.⁴⁹ מִדַּת חֲסִידוֹת הִיא, שְׁלֵא יַעֲיֵד אָדָם⁵⁰ חֲסִיד
12 בְּצוּאָה שְׁמַעְבִּירִין בּוֹ הִירְשָׁה מִן הַיּוֹרֵשׁ, אֶפְלוּ מִבֵּן
13 שְׁאִינוּ נוֹהֵג בְּשׂוֹרָה לְאַחֵי חֲכָם וְנוֹהֵג בְּשׂוֹרָה.

47) משנה בבא בתרא קלג: 48) "אין לחכמים נחת רוח ממעשיו וכו' שכועסים עליו דקא עקר (שעוקר) נחלה דאורייתא" (רש"י שם). פסק חכמים בניגוד לדעת רבן שמעון בן גמליאל שאמר: אם לא היו בניו נוהגין כשורה - זכור לטוב. רבינו מסתמך על הוראתו של שמואל (שם) לרב יהודה תלמידו. 49) נתבאר למעלה הלכה ה. שבלשון מתנה דבריו קיימים. 50) שלא יחתום כעד על צוואה כזו. שמואל הורה כך לרב יהודה.

14 יב. יִשְׂרְאֵלוֹ⁵¹ שְׁהִמִּיר⁵² - יוֹרֵשׁ אֶת קְרוֹבֵיו
15 הַיִּשְׂרְאֵלִים כְּשֶׁהָיָה⁵³. וְאִם רָאוּ בֵּית דִּין לְאַבֵּד אֶת
16 מְמוֹנוֹ וְלִקְנוֹסוֹ שְׁלֵא יִירֵשׁ, כְּדִי שְׁלֵא לְחַזֵּק אֶת
17 יְדֵיהֶם⁵⁴ - הַרְשׂוֹת בִּידָן. וְאִם יֵשׁ לוֹ בָּנִים בְּיִשְׂרְאֵל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהם (לא רק כאריסים לקבל חלק הפירות). (17) סכנת הריגה. (18) מרצונו. (19) רש"י שם מבאר ההבדל בין נאנס לצאת ובין יוצא לדעת: במקרה השני, אנו אומרים: מכיון שלא אמר הורידו קרובי לנכסי, נראה שאינו רוצה בכך. אבל כשנשבה או ברח מפני הסכנה, אפשר שלא הספיק לצוות או שלא שם לב לענייני רכושו (על-פי ביאורו של המגיד-משנה).

ה. שבויו²⁰ שְׁנֹשְׁבָה וּבִרְחַ מְחַמַּת סִפְנַת נַפְשׁוֹת - 19
 חִיבִין בֵּית דִּין לְהַתְּעֵסֵק בְּנִכְסֵיהֶן²¹. פִּיעַד עוֹשִׁין? 20
 כָּל הַמְּטַלְטְלִין יְהִיו מִפְּקֻדֵינִי כִּיִּד נֶאֱמַן עַל פִּי בֵּית 21
 דִּין, וּמִוִּרְדֵינִי לְתוֹף הַתְּקַעוֹת קְרוּבֵין הָרְאוּיִין 22
 לִירְשָׁה כִּיִּד לַעֲבֹד אֶת הַתְּקַעוֹת²² וְלְהַתְּעֵסֵק בְּהֶן עַד 23
 שְׂוִידַע שְׁמַתּוֹ אוֹ עַד שְׂיָבֹאוּ. וְלִכְשִׁיבֹאוּ הַשְּׂבֹוִי 24
 וְהַבֹּרַח - שְׁמִין אֵלֹו הַקְּרוּבִים שֶׁהוֹרְדוּ מֵהַ שְׁעָשׂוֹ 25
 וּמֵהַ שְׂאֲכָלוּ, כְּמִנְהַג כָּל הָאָרִיסִין שֶׁל אוֹתָהּ 26
 הַמְּדִינָה. וְלָמָּה לֹא יַעֲמִידוּ בֵּית דִּין אֶפְוִטְרוֹפּוֹס²³ 27
 לְעוֹלָם, בֵּין בְּמִטְלָטְלִים בֵּין בְּתַקְעוֹת, עַד שְׂיָבֹאוּ 28
 הַבְּעָלִים אוֹ עַד שְׂוִידַע בּוֹדָאֵי שְׁמַתּוֹ? לְפִי שְׂאִין בֵּית 29
 דִּין חִיבִין לְהַעֲמִיד אֶפְוִטְרוֹפּוֹס לְגְדוֹלִים שֶׁהֵן בְּנֵי 30
 דַּעַת²⁴. 31

(20) שם לט. (21) ולשמור עליהם שלא יחזיקו בהם אחרים שלא כדין. (22) בהלכה שלפנינו, מדובר כשלא שמעו שמת, ולפיכך אין יורשיו זכאים לנחול אלא לעבוד ולקבל חלק מהיבול כפי מנהג המדינה. (23) שאינו נוטל שטר, כמו שמעמידים ליתומים. (24) בגמרא שם: "אפוטרופוס לדיקנני (מגודלי זקן) - לא מוקמינן". וטעמו של דבר, מבואר ברש"י שם: שלא ייצאו אנשים שיסכימו לקבל עליהם טורח גדול של טיפול בקרקעות חנם, אלא בשביל יתומים קטנים יקבלו עליהם למען המצוה הרבה; ובמטלטלין, שאין כל טורח בשמירתם, ייצאו אנשים שמקבלים לשמירה, משום שמתכבדים בזה שבית-דין נותנים בהם אימון (על-פי ביאורו של המגיד-משנה). [ב'נמוקי יוסף' מביא מחלוקת ראשונים, במקרה שנמצא אדם שאינו קרוב, ומסכים לקבל על עצמו אפוטרופוסות בקרקעות ללא תשלום. דעת הרשב"א שמורידים אותו לקרקעות, ודעת רבינו אהרן הלוי שאין מורידים, שמה יפסיד את הנכסים, אבל קרוב הראוי ליורשו ומקבל חלקו כאריס - לא יפסיד. וכן כתב ה'טור' סי' רפה בשם אביו הרא"ש, והוא מוסיף, שהיורש יכול למחות נגד מינויו של אפוטרופוס].

ו. נִשְׁבָּה²⁵ הַשְּׂבֹוִי וּבְרַח הַמְּסַפֵּן, וְהֵנִיחַ קָמָה²⁶ 32
 לְקַצֵּר²⁷ וְעֲנָבִים לְבָצֵר, תְּמָרִים לְגִדֵר וְזֵיתִים לְמַסֵּךְ - 33
 בֵּית דִּין יוֹרְדִים לְנִכְסֵיוֹ וּמַעֲמִידִין לְהֶן אֶפְוִטְרוֹפּוֹס²⁸, 34
 וְקוֹצֵר וּבוֹצֵר וְגוֹדֵר וּמוֹסֵק, וּמוֹכֵר הַפְּרוֹת, וּמְנִיחִין 35
 דְּמִיָּהן עִם שְׂאֵר הַמְּטַלְטְלִין בְּבֵית דִּין, וְאַחַר כֵּן 36
 מוֹרִידִין הַקְּרוּב לְנִכְסֵיוֹ; שְׂאֵם יֵרֵד תְּחִלָּה, שְׂמָא 37
 וְתִלַּשׁ אֵלֹו הַפְּרוֹת שֶׁהֵן בְּתוֹלְשִׁין וְיֵאכַל אוֹתָן²⁹. 38
 וְהוּא הַדִּין בְּחִצְרוֹת וּפְנִדְקוֹת³⁰ וּחְנִיּוֹת, הַעֲשׂוּיּוֹת 39

1 אַרְיּוֹת וְנִמְרִים, אוֹ שְׂרָאוּהוּ צְלוּב וְהַעוֹף אוֹכֵל בּוֹ, 1
 2 אוֹ שְׂנִדְקָר בְּמִלְחָמָה וְמַת, אוֹ שְׂנִהַרְג וְלֹא הִפִּירוֹ 2
 3 פְּנֵיו אֲבָל הָיוּ לוֹ סִמְנִים מְבִהָקִין בְּגוֹפוֹ וְהִפִּירוֹ 3
 4 אוֹתָם¹² - בְּכָל אֵלֹו הַדְּבָרִים וּכְיוֹצֵא בְּהֶן, אִם אָבֵד 4
 5 זְכָרוֹ אַחַר כֵּן - יוֹרְדִין לְנַחֲלָה בְּעֵדוּת זוֹ, אִף עַל פִּי 5
 6 שְׂאִין מְשִׂיאִין אֶת אֲשֵׁתוֹ. שְׂאֵנִי אוֹמֵר: שְׂלֹא הִחְמִירוֹ 6
 7 בְּדְבָרִים אֵלֹו אֶלָּא מִפְּנֵי אֶסוּר כְּרַת¹³; אֲבָל לְעֲנֵן 7
 8 מְמוֹן, אִם הֵעִירוֹ הַעֲדִים בְּדְבָרִים שֶׁחֻזְקָתָן לְמִיתָה, 8
 9 וְהֵעִירוֹ שְׂרָאוּ אוֹתָן הַדְּבָרִים וְאָבֵד זְכָרוֹ, וְאַחַר כֵּן 9
 10 נִשְׁמַע שְׁמַת¹⁴ - הָרִי אֵלֹו נוֹחֲלִין עַל פִּיהֶן. וְכֵזָה 10
 11 מַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם בְּכָל בְּתֵי דִינֵין, וְלֹא שְׁמַעְנוּ מִי 11
 12 שֶׁחֲלַק בְּדָבָר זֶה. 12

(8) ברייתא, שם קכא. "נפל למים... וחכמים אומרים: מים שיש להם סוף - אשתו מותרת להינשא, שאין להם סוף - אשתו אסורה". ואביי שם מפרש, מים שיש להם סוף, היינו "שעומד ורואה מארבע רוחותיו", ולפיכך כשהעד ראה שבעלה נפל למים, ושהה יותר מכדי שאדם יכול להימצא במים ולחיות - אשתו מותרת להינשא, ואם אינו רואה מארבע רוחותיו, חוששים שמא עלה מן המים במקום שראיתו של העד אינה מגיעה. (9) לא הגיעה כל ידיעה ממנו ונשתכח. (10) דייק רבינו וכתב "לכתחילה", להודיענו שאם נשאת שלא ברשות בית-דין אין הבעל מחוייב לגרשה, כמבואר בפ"ג מהלכות גירושין ה"ט (ראה שם, דיני עדות מיתת הבעל). (11) טעמו יתבאר בסוף הלכה זו. (12) בכל אלו המקרים, אמרו חכמים (שם קב. וקכא). שאין משיאים את אשתו (ראה הלכות גירושין שם, נימוקי דינים אלה). (13) לאו דווקא "כרת", שהרי ביאת אשת איש עונשה מיתת בית-דין, ונקט "כרת" משום שכל עבירה שחייבים עליה מיתת בית-דין כשיש עדים והתראה - עונשה כרת בידי שמים כשאין עדים או התראה. (14) בבבא ראשונה, חסר הסיים: "ואחר-כך נשמע שמת". וב'בית יוסף' ח"מ סימן רפד (ב'בדק הבית' שלו) כתב שזה לאו דוקא. ונראה שהתכוון לומר שאין זה תנאי נוסף, אלא מסקנה הגיונית מן העדות ומן "אבד זכרו". בהלכה הקודמת, ביאר רבינו שלפעמים משיאין את האשה ואין היורשים נוחלים, וכאן מבאר שלפעמים אין משיאין והיורשים נוחלים. ולא ביאר רבינו כאן אם האשה נוטלת כתובתה משום שזה דבר שבממון, או אינה נוטלת כל זמן שאסור לה להינשא. הראב"ד כאן אומר שאינה נוטלת, מפני "שאין אני קורא בה: כשתנישאי לאחר תיטלי כתובתך" (ראה מגיד-משנה).

ד. שְׂבֹוִי¹⁵ שְׁנֹשְׁבָה, וְשְׂמַעוֹ שְׁמַת, וְיֵרְדוּ יוֹרְשֵׁיו 13
 14 לְנַחֲלָה¹⁶ וְחִלְקוּ אוֹתָהּ בִּינֵיהֶם - אִין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ 14
 15 מִיָּדָן. וְכֵן הַבֹּרַח מְחַמַּת סִפְנָה¹⁷. אֲבָל הַיּוֹצֵא 15
 16 לְדַעַת¹⁸ שְׂשְׂמַעוֹ בּוֹ שְׁמַת, וְיֵרְדוּ יוֹרְשֵׁיו לְנִכְסֵיוֹ 16
 17 וְחִלְקוּם - מוֹצִיאִין מִיָּדָן¹⁹, עַד שְׂיָבֹאוּ רְאִיָּה שְׁמַת 17
 18 מוֹרִישֵׁן. 18

(15) בבא-מציעא לח: ולט. (16) לירש גוף הנכסים ולזכות

1 לְשֹׁכֵר וְאִינָן צְרִיכִין עֲבוּדָה וְלֹא טְרַח, וְאִינָן אָדָם
2 נוֹתֵן אוֹתָן בְּאָרִיסוֹת³¹ - אִינָן מוֹרִידִין לָהֶם יוֹרֵשׁ;
3 שְׁהָרִי גֹבְהַ הַשֹּׁכֵר וְאוֹכֵל. אֲלֵא בִּיצַד עוֹשִׂין? בֵּית
4 דִּין מְעַמְדִין לָהֶן גְּבָאֵי, וְהִיָּה הַשֹּׁכֵר מְנַח בְּבֵית דִּין
5 עַד שְׁיָבִיא רְאִיָּה שְׁמַת, אוֹ עַד שְׁיָבֹא וְיִטַּל שְׁכָרוֹ.

37 צ"ל "שוכן" - כת"י תימן. פירוש, אם מי שהוא שוכן
בחצירו או בחנותו לפני שיצא לדעתו. (38) אין בית-דין
גובה ממנו שכר דירה. (39) בלתי מועבדים. (40) ואף-
על-פי שהקרקע ייפסד.

1. שְׁמַעוּ בּוֹ⁴¹ שְׁמַת - הָרִי בֵּית דִּין מוֹצִיאִין כָּל
2 הַמְטַלְטְלִין וּמְנִיחִין אוֹתָן אֲצֵל נְאָמָן עַל פִּיָּהֶן⁴²,
3 וּמוֹרִידִין הַקְּרוֹב לְשָׂדוֹת וְלִפְרָמִים שְׁיִהְיֶה בֵּהֶן
4 כְּאָרִיס⁴³ עַד שְׁיָבִיא רְאִיָּה בְרוּרָה שְׁמַת אוֹ עַד
5 שְׁיָבֹא.

(41) בזה שיצא לדעתו. (42) דעת רבינו, שדין שמעו שמת
ביוצא לדעת - כדין לא שמעו שמת בשבוי (מגיד-משנה).
(43) כמבואר למעלה בהלכה ה בדין שבוי. והרמב"ן
והרשב"א - הובאו במגיד-משנה כאן - חולקים על רבינו
בזה, ודעתם שאין מורידים קרוב כלל כל זמן שאין ראייה
ברורה שמת. ונימוקם, שבברייתא אמרו סתם: היורד לנכסי
רטושין מוציאין אותן מידו, ולא חילקו בין שמעו שמת ובין
לא שמעו, אולם כשהקרובים רוצים להוריד לא קרוב בתורת
אריסות - נותנים בית-דין הסכמתם לזה, משום שחוששים
לשמועה כזו, אבל אין כוח השמועה יפה להוריד קרובים.

פָּרָק שְׁמִינִי

(1) מבאר דין שאין מורידין קטן לנכסים אלה, ולא קרוב
לנכסי קטן.

א. כְּשִׁמוֹרִידִין² קְרוֹב לְנִכְסֵי הַשְּׁבֹוִי אוֹ בּוֹרַח אוֹ
1 לְנִכְסֵי הַיּוֹצֵא לְדַעַת שְׁשִׁמְעוּ בּוֹ שְׁמַת - לֹא יוֹרִידוּ
2 קְטָן³, שְׁמָא נְפִסִיד הַנְּכָסִים. וְאִינָן מוֹרִידִין קְרוֹב
3 לְנִכְסֵי קְטָן, שְׁמָא יִטְעֵן וְיֹאמֵר: זֶה חֲלָקִי הַמַּגִּיעַ לִי
4 בִּירֵשֶׁתִי. וְאִפְלוּ קְרוֹב מִחַמַּת קְרוֹב אִינָן מוֹרִידִין.
5 בִּיצַד? הִיּוּ שְׁנֵי אַחִים, אֶחָד גְּדוֹל וְאֶחָד קְטָן, וְנִשְׁפָּה
6 הַקְּטָן⁴ אוֹ בְּרַח - אִינָן מוֹרִידִין הַגְּדוֹל לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ,
7 מִפְּנֵי שְׁהִקְטָן אֵינּוּ וְכוּל לְמַחֲוֹת, וְשְׁמָא יַחְזִיק זֶה
8 הָאֵת, וְלֹאֲחֵר שְׁנַיִם יֹאמֵר: זֶה חֲלָקִי שְׁהִגִּיעַ לִי
9 בִּירֵשֶׁתִי⁵, וּמִחַמַּת יִרְשָׁה בְּאֵתִי. וְאִפְלוּ בֶּן אַחִיו שֶׁל
10 זֶה הַקְּטָן הַנְּשָׁפָה - אִינָן מוֹרִידִין אוֹתוֹ לְנִכְסֵיוֹ⁶, שְׁמָא
11 יֹאמֵר: שְׁמַחַמַּת אָבִי יִרְשֶׁתִי חֲלָק זֶה.

(2) בבא-מציעא לט. (3) מימרא של רב הונא, שם: "אין
מורידים קטן לנכסי שבוי, ולא קרוב לנכסי קטן, ולא קרוב
מחמת קרוב לנכסי קטן". (4) רבינו מפרש מימרא של רב
הונא, בקטן שבוי, משום שכל הסוגיא שם עוסקת בשבוי,
אולם להלכה גם רבינו מודה שאין מורידים קרוב אפילו
לקטן שאינו שבוי, שהרי הנימוק: "שמא יטעון" כוחו יפה
גם בלא שבוי (ראה לחם-משנה). (5) והקטן אינו יודע
למחות ולהתדיין עמו. (6) בהגהות מיימוניות אות א,
כתב: "צריך-עיון מניין לו זה?" ובלחם-משנה האריך בזה,
והוסיף קושיא: למה לא פירש רבינו קרוב מחמת קרוב,
שפירשו בגמרא: "באחי דאימא"? (אחי האם שאינם יורשי

(25) מימרא של רב יהודה בשם שמואל (שם). (26) תבואה
מחוברת לקרקע. (27) בשלה וראויה לקצור. בעברית יש
שמות שונים לקטיפת מינים שונים של גידולי קרקע: קצירה
- לתבואה, בצירה - לענבים, מסיקה - לזיתים, גדירה -
לתמרים, ואורה - לתאנים. (28) משום שאין בזה טורח
לזמן מרובה, אפשר יהיה למצוא אדם שיעסוק בזה.
(29) קרוב יורש, מורה היתר לעצמו. (30) בתי מלון.
(31) על-מנת שהמקבל עליו הטיפול, יטול חלק מן ההכנסה.
בגמרא שם אמרו שבקרקעות תיקנו חכמים שיטול שכר
כאריס, כדי שיעבד את השדה ולא תבור (שדה שאין
מעבדים אותה זמן רב - מתקלקלת). ומזה למד רבינו,
שבמקום שאין חשש הפסד כזה - לא תיקנו. ולפיכך בכל
אלה, שאין הפסד מצוי בהם - אין מורידים יורש בשכר
(מגיד-משנה. ראה ה"ו).

ז. וְאִינָן מוֹרִידִין³² הַקְּרוֹב לְעוֹלָם אֲלֵא לְשָׂדוֹת וְלִגְנוֹת
1 וְכַרְמִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן, שְׁיִהְיֶה בֵּהֶן כְּאָרִיס³³, כְּדִי שְׁלֵא
2 יִפְסְדוּ וְנִמְצְאוּ בּוֹרִים וְנִשְׁמִים.

(32) מתבאר מהאמור למעלה. (33) מלשונו משמע, שקרוב
מקבל רק חלק אריסות מכל הפירות שאכל, ומחזיר לבעלים
- כשיבואו - את מותר דמי הפירות. והראב"ד בהשגותיו
חולק, ודעתו שכל מה שאכל הוא שלו, ובפירות שלא
נקטפו עד שבאו הבעלים - הוא נוטל חלק אריסות (ראה
'טור' שם).

ח. מִי שְׁיִצְא³⁴ לְדַעַת וְהִנִּיחַ נְכָסִיו, וְאִינָן יָדוּעַ לְהִיכֵן
1 הַלֵּף וְלֹא מָה אֲרַע לוֹ - אִינָן מוֹרִידִין קְרוֹב לְנִכְסֵיוֹ;
2 וְאִם יָרַד - אִינָן³⁵ מְסַלְקִין אוֹתוֹ. וְאִינָן בֵּית דִּין צְרִיכִין
3 לְהַטְפִּיל בּוֹ וְלִהְעַמִּיד לוֹ אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס, לֹא לְקַרְקַע
4 וְלֹא לְמַטְלְטְלִין, שְׁהָרִי לְדַעַתוֹ יִצָּא וְהִנִּיחַ נְכָסֵיוֹ³⁶.
5 וְכִיצַד יִהְיֶה דִּין נְכָסֵי זֶה? מְטַלְטְלִין - יַעֲמְדוּ בַּיָּד
6 זֶה שֶׁהֵן תַּחַת יָדוֹ עַד שְׁיָבֹא זֶה וְיִתְבַּע, אוֹ עַד
7 שְׁיִמּוֹת וְיִתְבַּעוּ הַיּוֹרְשִׁין.

(34) שם לח: "היורד לנכסי רטושין, מוציאין אותן מידו",
ופירשו (שם לט.) "רטושין" היינו שבעליהם יצאו מרצונם,
ולא מסרו לשום אדם את הטיפול בנכסיהם. (35) ב'בית
יוסף' חו"מ שם, כתב שטעות-סופר נפלה כאן, ויש למחוק
את התיבה "אין" (וכן היא הגייסא בכת"י תימן).
(36) ללא כל השגחה, ולפיכך אין בית-דין מצווים לשמור
עליהם.

ט. וְהַקְּרָקְעוֹת: מִי שְׁהִנִּיחוֹ שְׁכָן³⁷ - אִינָן לוֹקְחִין
1 מִמֶּנּוּ שְׁכָר³⁸. וְשָׂדֵה אוֹ כָּרֵם שְׁהִיָּה בֵּהֶן אָרִיס -
2 יִשְׁאָרוּ כְּמוֹ שְׁהִנִּיחוֹ עַד שְׁיָבֹא. וְשָׂדֵה אוֹ כָּרֵם
3 שְׁהִנִּיחֵם בּוֹרִים³⁹ - יִשְׁאָרוּ בּוֹרִים⁴⁰; שְׁהָרִי הוּא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבינו: "הרחקה יתירה היא זו" כלומר, מכיון שהוכרחו לתקן שלא להוריד קרוב - לא נכנסו לחלק בין ראוי לירש במקרים מצויים, ובין אינו ראוי אלא במקרים יוצאים מן הכלל, וכללו בתקנה זו כל מי שיש אפשרות כל שהיא - לרבות כזו שבדרך כלל אין בית-דין חוששים לה - לטענת ירושה. וכן פירש ב'טור' חו"מ סי' רפה: "קרוב מחמת קרוב", אם יש בו צד שיכול להחזיק בהן משום ירושה. והגבלה זו - אפשרות ירושה - אין להימלט ממנה, שהרי מוכרחים לקבוע גבול מסויים בין קרוב מחמת קרוב ובין רחוק, שאם לא כן הרי כל ישראל קרובים הם, שכולם צאצאי יעקב אבינו (ונראה שגם רש"י מגביל כך תחומי הקרוב מחמת קרוב). ובוזה נתבחרה שיטת רבינו ונסתלק התמיהות. [ומה שהקשה בלחם-משנה בנגוע ל"אחי מאמא" שבדברי רב הונא בעמוד א, ולמה שאמרו שם בעמוד ב ב"אחי דאמא" לא על רבינו תלונתו - שהרי פסק כמסקנת הגמרא שם - אלא על הגמרא שסותרת לכאורה דברי עצמה. ראה מהר"ם ש"ף שיישב סתירה זו בפשטות]. (8) גמרא שם. (9) יורשי אבי הקטן כתבו בשטר, כיצד חלקו ביניהם נכסי המוריש, ומתוך כך בטל החשש שמא יאמר הקרוב: נכסים אלה שאני מטפל בהם - חלקי הם בירושה. (10) שיטה אחת בגמרא שם אומרת, שלבתיים מורידים קרוב, מפני שהשכנים יודעים שבתים אלה הם רכושו של הקטן, מה-שאין-כן בקרקעות הנמצאים מחוץ לעיר. ובמסקנא שם אמרו, שאין הבדל בין בתים לשדות. (11) ובשטר זה ירשמו בדיוק גבולות שדותיו של הקטן. (12) שם. (13) שהוא יורש חלק אמו בנכסי הזקנה (הסבתא). (14) שנינו בגיטין כח. "המביא גט והניחו (את הבעל) חולה או זקן, נותן לה בחזקת שהוא קיים" ואין חוששים שמא מת, ולמה כאן חוששים למיתה? ב'תוספות' שם ד"ה והניחו (וכן כאן ד"ה דילמא) הסבירו: שלנכסי יתומים חששו יותר, ובעגונה הקילו. ועוד: בשבויה יש לחשוש יותר למיתה, משום עינויי שביה. (15) בכל הנכסים. (16) שמא מתו שתי השבויות, והקטן יורש חצי הנכסים, והבת שלא נשבת - חצי. (17) כרבא, שם, בניגוד לדעת אב"י, שמוסרים לבת חצי הנכסים, משום שמורידים קרוב לנכסי שבוי (כלמעלה פ"ז ה"ה), ומעמידים אפוטרופוס למחציתו של הקטן. (18) כיורשה של אמו. (19) שאין אנו יודעים אם היא חיה או לא. (20) לכל השליש. גם כאן נחלקו אב"י ורבא, בהתאם לשיטותיהם בדין הקודם בחצי הנכסים. [כתב הרי"ף בהלכותיו (בבבא-מציעא אות שלו): איתמר משמיה דרב צמח גאון זצ"ל, מעות (כסף מזומן) קטן, ממנין עליהן אפילו קרוב, דאמרינן מעיינינן איניש דמעלי ושאפו נכסיה (נחפש ונמצא איש הגון ונכסיו במצב טוב), ולא פלוג רבנן (ולא חילקו חכמינו) בין רחוק לקרוב וכו'. ופסק הרי"ף כמותו. וכן יש לדיין מלשוננו של רבינו לקמן פ"י סוף ה"ן].

אבי הקטן, ואף-על-פי-כן יש אפשרות רחוקה שיוכל לטעון: ירשתיים. ראה ה"ב. ונראה לי, שהדין שלפנינו אינו ביאור לקרוב מחמת קרוב, אלא הרחבת המונח "קרוב", שהרי בן אחיו הוא יורש ממש כמו אחיו ועומד במקומו, "ואפילו" שכתב רבינו משמעותו - אף-על-פי שאחיו חי - אין מורידין את בנו, שמא ימות אביו ויאמר בנו זה: מחמת אבי ירשתי. ודין קרוב מחמת קרוב, מבאר רבינו בהלכה הבאה (ראה ביאורנו שם). [פירוש פשוט זה מיישר את ההדורים מבלי להיכנס לפירצה הדחוקה של בעל לחם-משנה].

1 ב. לעולם אין מורידין קרוב לנכסי קטן, אפילו
2 קרוב מחמת אחי האם, שאינן ראויין לירש. הרחקה
3 יתרה היא זו. ואפלו יש ביניהן⁸ שטר חלקה⁹ בין
4 בבתים¹⁰ בין בשדות - לא ירד. ואפלו אמר: כתבו
5 עלי שטר אריסות¹¹ - לא ירד; שמא יאכדו השטרות
6 וינארכו הימים ויטען ויאמר שזה חלק ירשה בא לו
7 (מחמתו או) מחמת מורישיו. מעשה¹² באשה אחת,
8 שהיו לה שלש בנות, ונשבת הזקנה היא ובת אחת,
9 ומתה בת שניה והניחה בן קטן¹³; ואמרו חכמים:
10 אין מורידין זו הבת הנשארה לנכסים - שמא מתה
11 הזקנה¹⁴, ונמצאו שליש נכסים¹⁵ אלו לקטן, ואין
12 מורידין קרוב לנכסי קטן; וכן אין מורידין לזה
13 הקטן בנכסים - שמא עדין הזקנה בחיים, ואין
14 מורידין קטן לנכסי שבוי. אלא כיצד עושין? מתוך
15 שצריף להעמיד אפוטרופוס לחצי של קטן¹⁶,
16 מעמידין אפוטרופוס על כל נכסי הזקנה¹⁷. אחר
17 זמן שמעו שמתה הזקנה. אמרו חכמים: תרד הבת
18 הנשארה לשליש הנכסים, שהוא חלק ירשתה; וירד
19 הקטן לשליש, שהוא חלקו מנכסי הזקנה¹⁸;
20 והשליש של בת השבויה¹⁹ - מעמידין לו
21 אפוטרופוס²⁰ מפני חלק הקטן, שמא מתה גם הבת
22 השבויה, ויש לזה הקטן חצי השליש שלה. וכן פל
23 פיוצא בזה.

(7) רבינו מפרש מה שאמרו שם "אחי מאמא", בקרובים מחמת אחי האם, שאינם ראויים לירש את הנכסים שהיו בחזקת אבי הקטן. תמצית שיטתו של רבינו היא: א. כל מי שראוי לירש את נכסי אבי הקטן במקרים מצויים, כגון בני המת, אחיו ובני אחיו - נכנסים בגדר "קרוב", ועיקר התקנה שלא להוריד קרוב, מנומקת: שלא יאמר אני היורש החוקי של אותם הנכסים; ב. "קרוב מחמת קרוב", פירוש, אדם שאין לו אפשרות של ירושת נכסים אלא במקרה רחוק מן המציאות, שאין אנו רגילים לחוש לו בענינים אחרים, ואף-על-פי-כן אין מורידים אותו. וטעמו של דבר, מבאר

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - ט"ו כ"א אלול תשע"ו

ג. חָמֵר בְּהֵסֵט הַזָּב מִמַּגְעוֹ: שְׁאֵם נִגַּע בְּכָלֵי חָרָס
 21 הַמִּקְרָה צְמִיד פְּתִיל⁹ - טְהוֹר¹⁰, וְאֵם הִסִּיטוּ - טַמְאָהוּ.
 22 וְכֵן כָּלֵי חָרָס שֶׁהוּא נְכוּב¹¹ כְּכַדּוֹר וְעֵדִין לֹא נֶעֱשָׂה
 23 לוֹ פֶּה, כְּמוֹ אֶלְפָסִין אִירָנִיּוֹת¹², אִם הִסִּיטָן הַזָּב -
 24 טַמְאִים, וְאִף עַל פִּי שֶׁהֵן טְהוֹרִין בְּאֵהָל הַמַּת, שֶׁהָרִי
 25 הֵן כְּכָלֵי חָרָס הַמִּקְרָה צְמִיד פְּתִיל שֶׁפְּתָחוֹ סְתוּם. וְכֵן
 26 מִחַט שֶׁהִיָּתָה בְּלוּעָה¹³ בְּתוֹךְ הָעֵץ וְטַבַּעַת הַבְּלוּעָה
 27 בְּתוֹךְ הַלְבָנָה, וְהִסִּיט הַזָּב אֶת הָעֵץ אוֹ הַלְבָנָה -
 28 נְטֻמָּאוּ הַכָּלִים הַבְּלוּעִים שֶׁבְּתוֹכָן. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא
 29 בְּזָה.

9) כיסוי מצומד, ואין בו מקום פתוח לאויר. (10) שם. (11) חלול באמצעו. (12) עדיות פ"ב מ"ה: "שהן טהורות באוהל המת, ומטמאות במשא הזב". ופירש שם רבינו: מחבתות כפולות, וכך הן נעשות: עושים כדור חלול מטיט, ואחרי שריפתו חותכים אותו באמצעו ומתחלק לשתי מחבתות. והמדובר כאן לפני שנחתכו ואינן פתוחות לאויר. (13) כלים פ"ט מ"ו. הכסף-משנה מעיר, שאלה טמאים גם באוהל המת, ורק בלוע בגוף חי בלבד אינו מיטמא, ואם-כן אין דינו דומה לדין אלפסין אירניות.

ד. זָב שֶׁהִכְנִיס יָדוֹ¹⁴ אוֹ רַגְלוֹ לְאוֹרֵי כָּלֵי חָרָס, הוֹאִיל וְלֹא נִגַּע בּוֹ מִתּוֹכוֹ וְלֹא הִנִּידוּ - הָרִי זֶה טְהוֹר; שְׁאִין הַנֶּדֶה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ מִטְמְאִין לְאִיבָרִים.

14) הכסף-משנה מציין מקור דין זה בשבת פב, ב: "נדה אינה מטמאה לאיברים" (ראה הלכות אבות הטומאות פ"ו ה"ג, והשגת הראב"ד כאן).

ה. זָב¹⁵ שֶׁהָיָה קָנָה אַחֲזוֹ בְּתוֹךְ קַמְטוֹ¹⁶, וְהִסִּיט וְהוֹצִיא בְּקִצָּה הַקָּנָה אֶדָם אוֹ כָּלֵי - הָרִי הֵן טְהוֹרִין. שְׁנֹאמֵר: וְכָל אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הַזָּב וְיָדָיו לֹא שָׁטַף בְּמַיִם. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוֹ, שֶׁהַכְּתוּב הִזָּה מְדַבֵּר בְּהֵסֵט הַזָּב¹⁷, וְהוֹצִיא בְּלִשׁוֹן נְגִיעָה¹⁸ לומֵר: מִה נְגִיעָה - בְּיָדָיו וְהִדוּמָה לְיָדָיו מִשְׁאֵר גּוּפוֹ הַגְּלוּי אֶצֶל הַנְּגִיעָה, אִף הֶסְטוּ - עַד שִׁסִּיט בְּגִלּוּי שְׁבִגּוּפוֹ, לֹא שִׁסִּיט בְּבֵית הַסְּתָרִים. הִיָּה הַקָּנָה בְּקַמְטוֹ שֶׁל טְהוֹר וְהִסִּיט בּוֹ אֶת הַזָּב - טַמָּא; שֶׁהִמְסִיט אֶת הַטְּמָאָה כְּנוֹשֵׂא אוֹתָהּ, וְכָשֶׁם שֶׁהִנוֹשֵׂא בְּבֵית הַסְּתָרִים - טַמָּא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹה בְּתַחֲלַת סִפְרָה¹⁹, כֵּן הִמְסִיט בְּבֵית הַסְּתָרִים - טַמָּא.

15) מימרא של ריש לקיש, נדה מג, א. (16) בקמטים שבעור הגוף, במקום שאינו מגולה לאויר. (17) שלא נגע בטהור אלא הזיזו ממקומו באמצעות משחו אחר. (18) שהרי אי-אפשר לנגוע במקומות הבלתי גלויים. (19) בפרק א מהלכות טומאת מת הלכה ח.

ו. הַזָּב²⁰ בְּכַף מֵאֲזָנָיו, וְכָלֵי הָעֵשׂוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ

יום א' ט"ו אלול ה'תשע"ו

הִלְכוֹת מִטְמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב

פָּרָק שְׁמִינִי

1) יבאר אם הסיטה הטומאה את האדם וחומר בהסיט הזב ממגעו, ודין זב שהכניס ידו לאויר כלי חרס, ואם היה קנה אחוז בקמטו והסיט, אם היה הקנה בקמטו של טהור והסיט, הזב בכף מאזנים וכלי משכב ומושב בכף שנייה, הזב והטהור שישבו על הספסל או עלו באילן או שהגיפו שניהם הדלת, ודין העלו זה את זה מהבור או שהיו מפשילים בחבלים, וטהור שהיכה זב או איפכא, זב שנישא מקצתו על הטהור או בהיפך.

1. א. כָּכָר בְּאַרְנֹה²¹ בְּתַחֲלַת סִפְרָה זֶה, שְׁאֵם הִסִּיט³ הָאָדָם אֶת הַטְּמָאָה שֶׁהִיא מִטְמְאָה בְּמִשָּׂא - נְטֻמָּא מִשׁוּם נוֹשָׂא; אֲבָל אִם הִסִּיטָה הַטְּמָאָה אֶת הָאָדָם - לֹא נְטֻמָּא⁴.

2) בהלכות טומאת מת פ"א ה"ו. (3) הזיזו ממקומו. (4) בכל הטומאות חוץ לזב וחבריו. ראה הלכה ב.

ב. אִין בְּכָל אַבּוֹת הַטְּמָאוֹת פְּלֵן טְמָאָה, שְׁאֵם תְּסִיט אֶת הָאָדָם הַטְּהוֹר אוֹ אֶת הַכָּלֵי הַטְּהוֹר תְּטַמָּא אוֹתָן, אֶלָּא הַזָּב אוֹ חֲבִירוֹ⁵ בְּלִבְד. וְזוֹ הִיא הַטְּמָאָה הַיְתָרָה בְּזָב שֶׁלֹּא מְצִינוּ כְּמוֹתָהּ בְּכָל הַתּוֹרָה⁶, שְׁאֵם הִסִּיט אֶת הַטְּהוֹרִין - טַמְאִין. פִּיּוּצָד? הִיָּתָה קוֹרָה מְטַלָּת עַל רֹאשׁ הַגְּדֵר, וְאָדָם טְהוֹר אוֹ כָּלִים, אֶפְלוּ כָּלֵי חָרָס⁷, עַל קְצָתָהּ, וְהִנִּיד הַזָּב אֶת הַקְּצָה הַשְּׂנִי, הוֹאִיל וְנִתְנַדְּנָדוּ מִחַמַּת הַזָּב - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁנִּגַּע בְּהֵן וְטַמְאִין וְנֶעֱשׂוּ רֵאשׁוֹן לְטַמְאָה דִּין תּוֹרָה. וְאִין צְרִיךְ לומר, שְׁאֵם נוֹשָׂא הַזָּב אֶת הָאָדָם אוֹ אֶת הַכָּלִים - שִׁטְמָאָן. וְאֶחָד זָב וְזָבָה נִדְּה וְיוֹלְדָת בְּכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ. הִנֵּה לְמִדְתָּהּ, שֶׁהָאָדָם הַטְּהוֹר שֶׁהִסִּיט אֶת הַזָּב - נְטֻמָּא מִשׁוּם נוֹשָׂא זָב; וְהַזָּב שֶׁהִסִּיט אֶת הַטְּהוֹר, בֵּין אָדָם בֵּין כָּלִים, אֶפְלוּ כָּלֵי חָרָס - טַמְאִין, מִפְּנֵי שֶׁהִנִּידָת הַזָּב לְאַחֲרִים כְּאֵלוֹ נִגַּע בְּהֵן⁸.

5) זבה, נדה ויולדת מן התורה. וגוי וגויה מדרבנן. שבת פג, א. (6) שם: "שלא מצינו לו חבר בכל התורה". (7) שאינו מטמא בנגיעה בדפנו החיצון, אלא בנגיעה בתוכו באוירו, אע"פ שלא נגע בדופנו כלל. ב'תורת כהנים' פרשת זבים פרק ד פרשתא ג ה"ב, שנינו: מאחר שלמדנו שאין מטמאים אותו (את כלי חרס) אלא מאוירו, מה תלמוד לומר (ויקרא טו, יב): "וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר"? מגע שהוא ככולו, הוי אומר זה היסטו. והטעם, שכל הכלי, לרבות תוכו, זז ממקומו. (8) כלומר, אע"פ שהסיטו בלי נגיעה, דינו כאילו נגע והסיט ומטמא כנושא.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום א' ט"ו אלול - ס' משפטים - הל' מטמאי משכב ומושב קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. זב וטהור³⁶ שהיו שניהם פֶּאֶחַד מְגִיפִין³⁷ אֶת
הַדֵּלֶת או פּוֹתְחִין - הָרִי זֶה טְהוֹר³⁸. הִנֵּה אֶחָד מְגִיף
וְאֶחָד פּוֹתֵחַ - נְטֵמָא³⁹. הֵעֵלוּ זֶה אֶת זֶה מִן הַבּוֹר:
אִם הַטֵּמֵא הֵעֵלָה אֶת הַטְּהוֹר - טֵמְאָהּ מִפְּנֵי
שֶׁהִסִּיטוּ⁴⁰; וְאִם הַטְּהוֹר הֵעֵלָה אֶת הַטֵּמֵא - נְטֵמָא
בְּמִשְׁאוֹ⁴¹, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

36 שם מ"ב. (37 סוגרים. 38) כחכמים שם, ונימוקם:
מפני שהגפת הדלת או סגירתה היא מלאכה קלה, אין האחד
נתלה בחבירו (הרא"ש בפירושו למשנה). (39) מפני שזה
מושך לכאן והשני לכאן, נתלים זה על זה. (40) הזיז את
הטהור. (41) סתם טומאת משא היא כשהטהור נושא את
הטומאה, ואפילו לא הזיזה ממקומה, אלא היתה מנוחת
עליו (כך היא דעת רבינו, ואולם רש"י ור"ש חולקים עליו),
או כשהגביה אותה אפילו כל שהוא (ראה הלכות טומאת
מת פ"א ה"ו), והיסט פירושו הזזה ממקומו, ובשניהם חמור
זב משאר טומאת המטמאות במשא, שהן מטמאות רק אם
הטהור הסיט את הטמא ולא להיפך, וזב מטמא גם כשהוא
הסיט או נשא את הטהור.

ט. זב וטהור⁴² שהיו מִפְּשִׁילִין⁴³ בַּחֲבָלִים, אִם הִנֵּה
זֶה מוֹשֵׁף אֵילָף וְזֶה מוֹשֵׁף אֵילָף - נְטֵמָא⁴⁴. הִיּוּ
אוֹרְגִין⁴⁵, בֵּין בְּעוֹמְדִין בֵּין בְּיוֹשְׁבִין, או טוֹחֲנִין, או
פוֹרְקִין מִן הַחֲמוֹר או טוֹעֲנִין: בְּזִמְן שֶׁמִּשְׁאַן כְּבֵד -
הָרִי זֶה טֵמֵא; וְאִם הִנֵּה מִשׁוּי קַל - טְהוֹר⁴⁶.

42 שם. (43 שוזרים. 44) ובגדיו טמאים טומאת מדרס,
שהרי הטמא נשען על הטהור. (45) שם. (46) כשהמשא
קל אין האחד נשען על השני, אבל כשהמשא כבד הם
נשענים זה על זה באמצעות המשא.

י. טהור⁴⁷ שהיה מִכָּה אֶת הַזָּב - הָרִי זֶה טְהוֹר⁴⁸, וְזָב
שֶׁהִכָּה אֶת הַטְּהוֹר - טֵמְאָהּ; שְׂאֵם יִמְשֹׁף⁴⁹ הַטְּהוֹר
- וְהָרִי הַטֵּמֵא נוֹפֵל⁵⁰, וְנִמְצָא כְּאִלוֹ נִשְׁעַן עָלָיו⁵¹.
וְלִפְיֵקָף אָף בְּגֵדֵי הַטְּהוֹר טֵמְאִין.

47 שם. (48) פירוש, טהור מטומאת מדרס, אבל הוא
עצמו ובגדיו נעשו ראשון לטומאה מדין משא (הרא"ש
בפירושו שם). ראה לקמן הערה מט. (49) יעזוב את
מקומו, והמכה לא תגיע לגופו. (50) מעוצמת תנופת ידו.
(51) על הטהור העומד ומקבל את המכה. וכשהטהור מכה
את הטמא, הרי הטהור נשען על הטמא, ודינו כנושא את
הזב שאין בגדיו טמאים.

יא. זב שֶׁנִּשְׂאָ⁵² מִקְצָתוֹ עַל הַטְּהוֹר או טְהוֹר שֶׁנִּשְׂאָ
מִקְצָתוֹ עַל הַזָּב - נְטֵמָא⁵³. פִּינֵצַד? אֲצַבְעוּ שֶׁל זָב
שֶׁהִנִּיחָה לְמַעְלָה מִן הַטְּהוֹר או הַטְּהוֹר שֶׁהִנִּיחַ
אֲצַבְעוֹ לְמַעְלָה מִן הַזָּב, אָף עַל פִּי שֵׁשׁ בִּינִיחָה אֶבְרָן
או קוֹרָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶם - הָרִי זֶה טֵמֵא⁵⁴. וְכֵן חֲבוּרֵי
הַזָּב⁵⁵ שֶׁנִּשְׂאָו עַל הַטְּהוֹר או חֲבוּרֵי טְהוֹר שֶׁנִּשְׂאָו
עַל הַזָּב - הָרִי זֶה טֵמֵא, וְכִאִלוֹ נִשְׂאָ פֶלֶא אֶחָד מֵהֶם
עֲצָמוֹ שֶׁל חֲבוּרוֹ. וְאִלוֹ הֵם הַחֲבוּרִים: הַשְּׂנִים

1 לְמִרְכָּב בְּכַף שְׁנִיָּה פְּנִגְדוֹ: פְּרַעַת²¹ הַזָּב - הָרִי הֵן
2 כְּבָלִים שְׁנִנְעָה בְּהֵן²², שֶׁהָרִי הִסִּיט; פְּרַעַת הֵן -
3 טֵמְאִין מִשׁוּם מִשְׁכָּב וְנִעְשׂוּ אָב, שֶׁהָרִי נִשְׂאוֹ הַזָּב
4 וְכִאִלוֹ עֲמַד עָלֶיהֶן. הִנֵּה בְּכַף שְׁנִיָּה שְׂאָר הַכְּבָלִים²³
5 או אֲכָלִין וּמִשְׁקִין או אָדָם, בֵּין שֶׁפְּרַעַת הֵן בֵּין
6 שֶׁפְּרַעַת הַזָּב - כְּלֵן רֵאשׁוֹן לְטֵמְאָה²⁴.

20) זבים פ"ג מ"ה. (21) הכריע, ומתוך כך עלתה הכף
שהכלי עליה. (22) ולא כמשכב ומושב, שהם אב
הטומאה. והנימוק, מפני שהם למעלה מן הזב (ראה למעלה
פ"ז ה"ג). במשנה שם, כתוב: "טהורים". ופירש רבינו, וכן
כל מפרשי המשנה שהם טהורים מטומאת מדרס, אבל
טמאים כעלינו של זב. (23) שאינם ראויים למשכב
ומושב (ראה למעלה פ"ו ה"ו). (24) מדין היסט או מדה,
במשנה (שם מ"ז) כתוב רק "אוכלין ומושקין", ויובן
שהוא-הדין לאדם וכלים.

ז. הַזָּב וְהַטְּהוֹר²⁵ שֶׁנִּשְׁבּוּ עַל הַסְּפֶסֶל או עַל הַנְּסֵר²⁶
בְּזִמְן שֶׁהֵן מַחְגִּירִין²⁷, או שֶׁעָלוּ בְּאֵילָן שֶׁכָּחוּ רַע,
וְהוּא הָאֵילָן שְׂאִין בְּעֵבִי עֶקְרוֹ כְּדִי לְחַק רַבַּע הַקָּב²⁸,
או שֶׁעָלוּ בְּסִפְהָ²⁹ שֶׁכָּחָה רַע, וְהוּא שְׁנַחֲבָא בְּהוּ³⁰
וְדוֹחַק אוֹתָהּ תְּזוּז בּוֹ, או שֶׁעָלוּ בְּסֶלֶם מְצָרִי³¹ שְׂאִינוֹ
קְבוּעַ בְּמִסְמָר, או שֶׁעָלוּ עַל הַכֶּבֶשׂ³² וְעַל הַקּוֹרָה
וְעַל הַדֵּלֶת בְּזִמְן שְׂאִינָן מַחְבְּרִין בְּטִיט - הָרִי זֶה
טֵמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מַתְנַדְּנִין בָּהֶן, וְכִאִלוֹ הִסִּיט הַזָּב
אֶת הַטְּהוֹר³³ שֶׁעָמוּ. אֲבָל אִם יִשְׁבּוּ³⁴ בְּסִפְיָה גְדוּלָּה
שְׂאִינָה יְכוּלָּה לְהִסִּיט בְּאָדָם³⁵, או עַל הַנְּסֵר או עַל
הַסְּפֶסֶל בְּזִמְן שְׂאִינָם מַחְגִּירִין, או שֶׁעָלוּ בְּאֵילָן
וּבְסִפְהָ שֶׁכָּחוּ יָפָה, או בְּסֶלֶם מְצָרִי הַקְּבוּעַ בְּמִסְמָר,
או בְּכֶבֶשׂ וּבְקוֹרָה וּבְדֵלֶת שֶׁמַּחְבְּרִים בְּטִיט, אֲפִלוּ
עַל מִצַּד אֶחָד - הָרִי זֶה טְהוֹר.

25) שם פ"ג מ"א. (26) קרש. (27) מתנדנדים כאדם חיגר.
(28) אם יחקקו תוכו עד שיישאר דופן דק מאוד, לא יגיע
חללו לגודל רובע הקב (בבא מציעא קה, ב). (29) ענף,
מלשון הכתוב (שופטים ט, מט): איש שוכה. (30) בגמרא
שם אמרו: שנחבאת באחוזינה (הגהות הב"ח שם), ופירשו
רש"י ו'תוספות' כשאוחזים אותה בכף היד כולה נחבאת בה
ואינה נראית. ורבינו מפרש "כשאוחזו בה והיא נחבאת בתוך
ידו וכופף אותה, היא מזזת אותה" (לשון הכסף-משנה).
פירוש, היד מזיזה את הענף. (31) סולם קטן, ואם אינו
קבוע במסמר הוא מתנועע אילך ואילך. (32) קרש
שמניחים ראשו אחד על הספינה וראשו השני נוגע בחוף,
והוא משמש גשר לעבור עליו מן הספינה ליבשה.
(33) כלומר, אפילו אם הכריע הזב ומתוך כך התרומם הצד
שהטהור יושב עליו, גם כן טמא משום היסט, ומכל-שכן
אם כרע הטהור, שאז בגדיו נעשו אב הטומאה כמדרס הזב,
כמבואר בהלכה ו'. [בוזה מסולקת תמיהת בעל החזון-איש
שהקשה למה כתב רבינו: "וכאילו הסיט הזב את הטהור"
ולא להיפך, ולא מצא יישוב מניח דעתו]. (34) זבים פ"ג
מ"ג. (35) כלומר, ע"י אדם, אינה זזה כשאדם עולה עליה.

קלב שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ב' ט"ז אלול - ס' משפטים - הל' מטמאי משכב ומושב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 ב. תנור¹³ שְהִיְתָה הַפֶּתַח דְּבוּקָה בּוֹ, וְהָקִישׁ עַל הַתְּנֹר
23 וְנָפַל כִּפְרֵי, אֶפְלוּ הִיָּה תְרוּמָה¹⁴ - הָרִי זֶה טְהוֹר¹⁵.
24 וְאִם הִיָּה חָרָס מִן הַתְּנֹר מְדַבֵּק בְּכִפְרֵי¹⁶ שֶׁנָּפַל, אֶפְלוּ
25 הִיָּה חֲלִין - הָרִי זֶה טְמֵא¹⁷.

13) תוספתא, שם. התנורים שבזמניהם היו עשויים כעין סיר חרס גדול, ומסיקים אותם בפנים ואח"כ מדביקים שם את הפת. 14) שמחמירים בטהרתה. 15) מפני שהתנור כבד, לא הונד הככר ישר מן הדפיקה. 16) הגר"א בתוספתא שם, שהחרס היה מודבק בתנור, והזב דפק בחרס זה, וזה לא כפירוש רבינו כאן. 17) במקרה זה, הרי נפל החרס, וביחד עמו גם הככר, מכוח הדפיקה.

26 ג. אִין הַמְשַׁכֵּב¹⁸ או הַמְרַכֵּב מְטַמֵּא פְּלִים או אֶכְלִין
27 וּמְשַׁקֵּין אֶלָּא בְּמַנְעַ בְּלֶבֶד; אֶבֶל אִם הָיוּ פְּלִים או
28 אֶכְלִים וּמְשַׁקֵּין לְמַעַלָּה מִן הַמְדָרָס¹⁹ או שְהִיָּה
29 הַמְדָרָס לְמַעַלָּה מִהֶן, אֶפְלוּ לֹא הִפְסִיק בְּיַנְיָהֶם אֶלָּא
30 נִרְי, הוֹאִיל וְלֹא נִנְעַ בְּהֶן - הָרִי אֵלוּ טְהוֹרִין²⁰. וְכֵן
31 אִם הִסִּיט²¹ הַמְשַׁכֵּב אֶת הַפְּלִים או אֶת הָאֶכְלִים
32 וְהַמְשַׁקֵּין - הָרִי אֵלוּ טְהוֹרִין.

18) בזבים פ"ה מ"ג, שנינו: "כל הנושא ונישא על המשכב טהור, חוץ מן האדם". 19) מונח כולל משכב מושב ומרכב. 20) שם מ"ה. 21) כגון שהמדרס והטהור היו על כפי המאזניים והכריע המדרס. ראה פ"ח ה"ו. נתבאר כבר, שמסיט דינו כנושא.

33 ד. הָזָב וְהַטְהוֹר²² שֵׁשִׁיבּוּ בְּסַפִּינָה קִטְנָה הַיְכוּלָה
34 לְהַמִּיט בְּאָדָם אַחַד²³, או בְּאֶסְדָּא²⁴, או שְׂרָכְבוּ עַל
35 גְּבִי בְהֵמָה²⁵, אִף עַל פִּי שְׂאִין בְּגִדֵיהֶן נוֹגְעִין זֶה בְּזֶה
36 - הָרִי בְּגִדֵי הַטְהוֹר טְמֵאִים מְדָרָס, וְטְמֵאָתָן בְּסַפֵּק,
37 שְׂמָא דְרָס²⁶ הָזָב עֲלֵיהֶן. וְכֵן נִדָּה שֵׁשִׁיבָה עִם
38 הַטְהוֹר²⁷ בְּמִטָּה - בְּגִדִים טְמֵאִין מְדָרָס²⁸, חוּץ מִכֶּפֶה
39 שְׂבָרָא²⁹. וְכֵן הַבְּגָדִים שְׂבָרָא שֶׁהִסִּיט³⁰ שֶׁבְּסַפִּינָה
40 טְהוֹרִין³¹.

22) שם פ"ג מ"א. 23) כשאדם אחד עולה עליה, הוא מטה אותה ונכפפת תחתיו. 24) רפסודה (קורות מחוברות יחד, ומשיטים אותן בנהרות). 25) דרכה של בהמה לכוּפף את גבה תחת רוכביה. 26) פירוש, שמא הכריע הטהור והגביה את הזב. ראה למעלה פ"ח ה"א וה"ב. 27) צ"ל "הטהורה" (כת"י תימן). 28) שמא דרסה עליהם. 29) של הטהורה, שאין לחשוש שמא דרסה עליה. 30) התורן. 31) מדובר בזב וטהור שישבו בספינה קטנה, שאמרנו למעלה שבגדי הטהור טמאים מדרס מספק, אבל אלה שבראש התורן אין הזב יכול לדרוס עליהם, ולפיכך טהורים. מקור דין זה במשנה שם בראש פרק ד: "רבי יהושע אומר, נדה שישבה עם הטהורה במיטה, כיפה שבראשה טמאה מדרס, ישבה בספינה, כלים שבראש הנס שבספינה טמאין מדרס". וסובר רבינו, שרבי יהושע חולק על המשנה שבפ"ג מ"א, שאינה מטמאת אלא את הבגדים

1 הַצְּפָרְנִים וְהַשְּׁעָר שְׁלֵהֶן⁵⁶. וְיִרְאֶה לִי, שְׁטַמְאָה זו
2 מְדַבְרֵיהֶם.

52) שם פרק ה, מ"ב. 53) למדנו למעלה בפרק ז הלכה ג, שמשכב ומושב אינם מיטמאים ואינם מטמאים אלא כשנישא עליהם רוב גופו של האדם. ומשמיענו רבינו כאן, שאדם מיטמא, אפילו בחלק קטן מן הגוף של הזב ושל הטהור. 54) טומאת אבן מסמא. 55) הדברים המחוברים לגוף. לקמן מבואר מה הם חיבורים. 56) תוספתא זבים פ"ה ה"ג.

יום ב' ט"ז אלול ה'תשע"ו

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

1) יבאר דבר שהיה מחובר בארץ או מסומר במסמרים והקיש עליו הזב והניד כלי, ודין כל דבר שנפל מכח הסיטו או מכוח הרעדה, ושאין מרכב ומושב מטמא אלא בנגיעה, ודין הזב והטהור שישבו בספינה או רכבו על החמור, הנדחק ברחיים שהגוי בתוכה.

3 א. דָּבַר שְהִיָּה מְחַבֵּר² פְּאָרְץ או מְסַמֵּר בְּמַסְמָרִים:
4 אִם הִיָּה פְחוֹ³ יִפֶּה וְחִזֵּק, וְהָקִישׁ עֲלָיו הָזָב, וּבָעַת
5 שְהָקִישׁ הַנִּיד פְּלִי או אֶכְלִין וּמְשַׁקֵּין מִכַּח הַפְּאָתוֹ או
6 שְהִפִּילָן - הָרִי אֵלוּ טְהוֹרִים; וְאִם לֹא הִיָּה פְחוֹ יִפֶּה
7 וְחִזֵּק אֶלָּא מִתְנַדְנֵד, וְהָקִישׁ עֲלָיו הָזָב, וְהִפִּיל או
8 הַנִּיד בְּכַח הַפְּאָתוֹ פְּלִים או אֶכְלִים וּמְשַׁקֵּין - הָרִי
9 אֵלוּ טְמֵאִין, וְכֵאלוּ הִסִּיטָן, שְהָרִי מִכַּח נָפְלוֹ⁶. זֶה
10 הַפְּלִל: כֹּל שֶׁנָּפַל מִכַּח הַסִּטוֹ - טְמֵא; מִכַּח הַרְעָדָה
11 - טְהוֹר. בְּיַד? הָקִישׁ עַל אֵילָן או סִפֶּה⁸ שְׁכַחָן רַע,
12 או עַל סֵלֶם מְצָרִי שְׂאִינוּ קְבוּעַ בְּמַסְמָר, או עַל קוֹרָה
13 וְדֵלֶת וְכֶבֶשׂ שְׂאִינָם מְחַבְרִים בְּטִיט, או שְהָקִישׁ עַל
14 הַנְּגָר⁹ עַל הַמְּנַעֵלוֹ¹⁰ וְהַמְּשׁוּט¹¹, וּבִשְׁעָה שְהָקִישׁ
15 הִפִּיל אֶכְלִין וּמְשַׁקֵּין או פְּלִים, אֶפְלוּ הַנִּידָן וְלֹא נָפְלוּ
16 - הָרִי אֵלוּ טְמֵאִים. אֶבֶל אִם הָקִישׁ עַל אֵילָן או עַל
17 סִפֶּה שְׁכַחָן יִפֶּה, או עַל סֵלֶם מְסַמֵּר, או עַל כֶּבֶשׂ או
18 עַל דֵּלֶת או קוֹרָה מְחַבְרִין בְּטִיט, או עַל הַמְּרִישׁ¹²,
19 או עַל הַתְּנֹר, וּבִשְׁעָה שְהָקִישׁ הַנִּיד פְּלִים או אֶכְלִין
20 וּמְשַׁקֵּין, אֶפְלוּ הִפִּילָן - הָרִי אֵלוּ טְהוֹרִין. וְכֵן כֹּל
21 בְּיוֹצֵא בְּאֵלוּ.

2) זבים פ"ד מ"ב. 3) של הדבר המחובר ואינו מתנדנד. 4) דפק. 5) מפני שההנדה נגרמה בעקיפין ע"י רעידת הקרקע, וזה נקרא כוח כוחו ואינו מטמא (רש"י עירובין לה, א. ראה פירוש רבינו למשנה שם, ויש להניח שגם הוא התכוון לדברי רש"י). 6) הדפיקה הנידה ישירות את הכלים שלא היו מחוברים יפה. 7) תוספתא, זבים פ"ד ה"ה. 8) ראה למעלה פ"ח הערה כז. 9) יתד התקועה באסקופה אחורי הדלת. 10) של הדלת. 11) של ספינה. כל אלה אינם מחוברים יפה, ודפיקה קלה מרעידה אותם ישירות. 12) קורה עבה שעליה מונחים ראשי קורות הבית.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ג' י"ז אלול - ס' משפטים - הל' מטמאי משכב ומושב קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(ראה למעלה פרק ח הלכה ד). אבל אם נגע בגבו לא טימאהו, שכלי חרס אינו מיטמא מגבו (מצידו החיצון).
6) וכלל בידו שאין שורפים תרומה וקדשים שנפסלו או נטמאו מספק, בבגדי עם הארץ החמירו. מקור הדין במסכת טהרות פרק ד משנה ה: "על שישה ספיקות שורפים את התרומה וכו' ועל ספק בגדי עם הארץ" פירוש, על בגדי עם הארץ שנגעו וודאי בתרומה ונטמאה מספק, שמא ישבה עליהם אשתו נידה. (7) לומר שלא נטמאו. (8) להיזהר בכל הדברים שחבר (תלמיד חכם) נזהר בהם. (9) שלא לצורך. (10) שלא יגע בהן כשהוא טמא. (11) שהוכשר לקבל טומאה ואולי נטמא, אבל אוכל שלא הורטב מעולם אינו מקבל טומאה. ונאמן עם הארץ לומר שפירות אלו לא נתלחחו מעולם. משנה דמאי פרק ב, ג. ושם שנינו שלא ימכור לעם הארץ לח ויבש. ורבינו השמיט דין זה מפני שמשנה זו נוקטת שיטת בית שמאי, שאסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל, אבל דעת בית הלל (שם פרק ו משנה 1) שמותר. ורבינו בפירושו שם כתב: "וזהו היא משנה אחרונה והלכה כן". וכן פסק בפרק ט"ז מהלכות טומאת אוכלים הלכה ט. (12) שמא יגע בו או בבגדיו ויטמאהו. (13) שלפעמים יושבים עליה ושמא ישבה עליה אשתו נידה, כאמור למעלה.

הנמצאים בצידו של הטמא בלבד, אבל לא את הנמצאים במקום גבוה, ופסק כ'סתם משנה' (כסף-משנה).

1 ה. הַנְדָחָק 32 בְּרַחִים שֶׁהַעֹבֵד כּוֹכְבִים בְּתוֹכָם 33 או
2 זָבִיב 34 וְכִיּוֹצֵא בוֹ 35 - הָרִי בְּגָדֵי טְמָאִין מְדַרְס. בְּאֵי זֶה
3 רַחִים אָמְרוּ? בְּרַחִים שֶׁמְנַדְּדִין אֶת הַקְרָקַע עַד
4 שְׁעוֹקְרִין אֶת הָעוֹמֵד בָּאֵן 36 וְדוֹחֲפִין אוֹתוֹ מִמְקוֹמוֹ.
5 וְדָבָר בְּרוּר הוּא, שֶׁטְמָאָה זֹו בְּסַפֵּק, שֶׁמָּא נִצְקָר
6 הַטְמָא 37 וְדַרְס עַל בְּגָדֵי הַטְהוֹר.

(32) תוספתא, טהרות פ"ו ה"ח. הלכה זו שנויה גם בתוספתא, אהלות פ"ט ה"ג, אבל שם הגירסה "שאיין עוקרים". (33) וחכמים גזרו שגויים מטמאים כזבים. (34) בתוספתא שם, הגירסה: והנדה בתוכה. (35) זבה, נדה ויולדת. (36) האדם העומד על יד הריחיים. (37) מכוחו של הנדנדור.

יום ג' י"ז אלול ה'תשע"ו

פֶּרֶק עֵשְׂרִי

(1) יבאר עם הארץ אם הוא בחזקת טמא ומה היא טומאתו ועד מתי הוא בחזקה זו, הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד, ודין מי הוא הצריך לקבל דברי חבירות. ועם הארץ שקיבל עליו דברי חבירות והיו לו טהרות כשהיה עם הארץ, ודין אם נשאל החבר על טהרותיו, וחבר שנעשה מוכס או גבאי למלך, עם הארץ שקיבל עליו דברי חבירות ונחשד לדבר אחד או חבר שנחשד על הטהרות.

7 א. עִם הָאָרֶץ 2, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל וְיִשְׁנֹו בְּתוֹרָה
8 וּבְמִצְוֹת 3 - הָרִי הוּא בְּחֻזְקַת טְמָא, וּבְגָדֵי מְדַרְס
9 לְטְהָרוֹת 4. וְאִם נִגְעוּ בְּגָדֵי בְּאֶבְלִין וּמִשְׁקִין - הָרִי הֵן
10 טְמָאִין. וְאִם נִגְעוּ בְּכָלֵי חֶרֶס מְאִירֵי 5 - טְמָאָהוּ.
11 וְשׁוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה עַל מַגְעָן, אֵף עַל פִּי שֶׁטְמָאֲתָן
12 בְּסַפֵּק 6. וְאִינָן נֶאֱמָנִין עַל הַטְהָרוֹת 7, לְפִי שֶׁאִינָן
13 בְּקִיאִין בְּדַקְדוּקֵי טְהָרוֹת וּטְמָאוֹת. וְלַעוֹלָם הוּא
14 בְּחֻזְקָה זֹו וְאִינוּ נֶאֱמָן עַל הַטְהָרוֹת עַד שֶׁיִּקְבַּל עָלָיו
15 דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת 8. וְמָה הֵן דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת שֶׁיִּקְבַּל עָלָיו?
16 שֶׁיְהִי נִזְהָר בְּטְמָאוֹת שְׁלֵא יִטְמָא בְּהֵן 9, וּבְטְהָרוֹת
17 שְׁלֵא יִטְמָא אוֹתָם 10, וְיִזְהָר בְּנִטְלַת יָדַיִם וּבְטְהָרַתָן,
18 וְשְׁלֵא יִקַּח מֵעַם הָאָרֶץ דָּבָר לַח 11, וְלֹא יִתְאַרַח
19 אֶצְלוֹ 12, וְלֹא יִתְאַרַח אֶצְלוֹ בְּכִסּוֹתוֹ 13.

(2) בתקופת המשנה הגדירו תלמידי חכמים את עצמם כ"חברים" המשותיכים לחברה נאמנה (רבינו בפירושו לדמאי פרק ב משנה ג) והיו מתרחקים מאנשים ריקים מתורה שלא נזהרו ביותר בדקדוקי מצוות שונים, וקראו להם "עם הארץ". (3) מקיים כל המצוות אפילו אותן שנחשדו עליהן עמי הארץ. (4) בחגיגה יח, ב שנינו: "בגדי עם הארץ מדרס לפרושים" (שנוהרים מלאכול חולין שנטמאו, אף על פי שאין בזה כל איסור). ובחולין לה, ב נימקו: שמא ישבה עליהם אשתו נידה. (5) כלומר, מתוכו

20 ב. הַבָּא לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת חוּץ מְדַבָּר אֶחָד מֵהֵן -
21 אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. רְאִינוּהוּ שְׁנוּהֵג 14 בְּצִנְעָה בְּתוֹךְ
22 בֵּיתוֹ 15 - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ וְאַחַר כֵּן מְלַמְּדִין אוֹתוֹ עֲסָקֵי
23 טְמָאָה וְטְהָרָה; וְאִם לֹא רְאִינוּהוּ שְׁנוּהֵג בְּצִנְעָה
24 בְּבֵיתוֹ - מְלַמְּדִין אוֹתוֹ וְאַחַר כֵּן מְקַבְּלִין אוֹתוֹ.
25 וּמְקַבְּלִין אוֹתוֹ תְּחִלָּה לְטְהָרַת הַיָּדַיִם 16, וְאַחַר כֵּן
26 מְקַבְּלִין אוֹתוֹ לְטְהָרוֹת 17. וְאִם אָמַר: אֵינִי מְקַבֵּל
27 אֶלָּא לְטְהָרַת הַיָּדַיִם 18 - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. קֶבֶל לְטְהָרוֹת
28 וְלֹא לַיָּדַיִם - אֵף לְטְהָרוֹת אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ.
29 כְּשֶׁמְקַבְּלִין אוֹתוֹ, חוֹשְׁשִׁין לוֹ 19 כֵּן שְׁלֹשִׁים יוֹם עַד
30 שֶׁיִּלְמַד וְיִהְיֶה רְגִיל בְּטְהָרוֹת; וְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם
31 מְשִׁיקְבֵל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת הָרִי בְּגָדֵי טְהוֹרִין, וְכֵן
32 אֶבְלָיו וּמִשְׁקֵיו טְהוֹרִין, וְנֶאֱמָן עַל כֵּן לְטְהָרוֹת,
33 כְּשֶׁאָר כֵּן הַחֲבֵרִים, וְאֵף עַל פִּי שֶׁאִינוּ תְּלַמְּדֵי חֻכָּם.

(14) מנהגי חבירות. (15) במקום שאנשים מן החוץ אינם מתבוננים במעשיו ואין לחשוד בו שכוונתו לרמות. (16) שיטול ידיו לסעודה לפני נגיעה בתרומה. שסתם ידים הן שניות לטומאה ופוסלות את התרומה. (17) להחזיק כל טהרותיו כטהרות של חברים. (18) מפני שעיקר אכילת חולין בטהרה היא נטילת הידים ואם קיבל עליו נטילתן, הרי לא השאיר דבר שלם. ומה שאמרנו למעלה שאם שייר דבר אחד אין מקבלים אותו, המדובר, כששייר דבר שלם. (19) אין סומכים עליו מפני שטרם התרגל לשמור כהלכה.

ג. תְּלַמְּדֵי חֻכָּמִים הָרִי הֵן בְּחֻזְקַת טְהָרָה, נֶאֱמָנִין
וְאִינָן צְרִיכִין לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת. אֶבְל מְשַׁחֲרֵב בֵּית
הַמְקַדֵּשׁ נְהָגוּ כְּהַנִּים סְלִסּוּל 20 בְּעִצְמוֹן, שְׁלֵא יְהוּ 26

קלד שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ד' י"ח אלול - ס' משפטים - הל' מטמאי משכב ומושב

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. עם הארץ שקבל עליו דברי חברות ונחשד לדבר
אחד - אינו חשוד אלא לאותו דבר. וכל החשוד
לקמור - נחשד על הקל; לקל - לא נחשד לקמור.

י. חבר שנחשד³⁵ על הטְהָרוֹת, כגון שמכר אכלין
טמאין בחזקת שהן טהורין - הרי זה אינו נאמן
לעולם, עד שיודע שחזר בתשובה גמורה³⁶.

35 רבינו מדמה זה לדין טבח שמכר בשר טריפה ואמר
שהוא כשר. 36 רבינו שם מבאר מה היא תשובה גמורה:
"שילך למקום שאין מכירים אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב
או יוציא טריפה לעצמו (בכהמה שלו) בדבר חשוב".

יא. החשוד על השביעית או על התרומה שמכר
לשם חלין - הרי זה חשוד על הטְהָרוֹת; שהחשוד
על דבר של תורה - הרי הוא חשוד על דברי
סופרים, והאכלין הטמאין אין מטמאין אחרים אלא
מדבריהן³⁷, כמו שיתבאר. וכל החשוד על דבר -
נאמן להעיד בו לאחרים ולדון בו לאחרים. חזקה
היא, שאין אדם חוטא פדי שיהנו בו אחרים.

37 אפילו אוכלים שנגעו באב הטומאה ונעשו ראשון
לטומאה אינם מטמאים אחרים מן התורה, אבל אדם וכלים
ראשונים מטמאים אוכלין ומשקין מן התורה.

יום ד' י"ח אלול ה'תשע"ו

פרק אחד עשר

1 יבאר הדברים שעם הארץ נאמן עליהם, ואם הביא חבית
של תרומה ואמר שבתוכו קודש, דין כלי שהיה בתוכו יין
או שמן וראינו עם הארץ יושב ומשמרו להוציא ממנו
נסכים, המקומות שהם נאמנים על הכלים, וטומאת עם
הארץ ברגל מה דינה, טבילת כל כלי המקדש במוצאי יום
טוב, ועם הארץ שאמר טהור אני מטומאת מת אם נאמן.

א. כבר בארנו², שעמי הארץ נאמנים הן על טהרת
פרת החטאת. מפני חמרתה אין מזלזלין בה. וכן
נאמנים הן על טהרת יין ושמן של נסכים³. אם
אמר: טהור הוא⁴ - הרי זה בחזקת טהרה⁵. מפני
חמרתו נזהרין בו. וכן נאמנים הן על התרומה
בשעת הגתות⁶ והפדיים, מפני שכל העם מטהרין
עצמן וכליהן פדי לעשות יינם ושמןם בטהרה.
עברו הגתות והפדיים - אינן נאמנים.

2 בפיי"ג מהלכות פרה הי"ב. 3 יין לנסכו על המזבח
ושמן למנחות. 4 לנסכים. 5 משנה חגיגה כד, ב. רש"י
שם מפרש, שהמדובר, כשהקדישו לנסכים, וכן משמע גם
מלשוננו של רבינו בפירושו שם. ויוצא מזה, שאסור לקנות
ממנו יין ושמן של חולין לצרכי נסכים. ויש עוד מקום לעיין
בדין זה. ראה לקמן ה"ד. במשנה שם אמרו, שרק בארץ
יהודה נאמנים, אבל לא בשאר חלקי ארץ ישראל (ראה שם
בגמרא כה, א) טעמו של דבר. וראה פירוש רבינו שם,

1 מוסרין טהרות אפלו לתלמידי חכמים עד שקבל
2 עליו דברי חברות.

(20 מעלה יתירה.

3 ד. זקן²¹ ויושב בישיבה²² אינו צריך לקבל, שכבר
4 קבל בשעה שישב²³.

(21 תלמיד חכם. 22 בישיבת חכמי תורה. 23 שאין
מכניסים אדם לישיבה שלא קיבל עליו דברי חבירות ולפיכך
אפילו אחר חורבן בית המקדש לא הצריכוהו קבלה.

ה. המקבל דברי חברות - צריך לקבל בפני שלשה
חברים. ובניו ובניו ביתו אינן צריכין לקבל בפני
שלשה, מפני שהוא מלמדן ומרגילן בדרך טהרה.
ואשת חבר ובניו ובניו ביתו ועבדיו - הרי הן כחבר.
וחבר שמת - אשתו ובניו ובניו ביתו בחזקת חברים
עד שיחשדו²⁴.

(24 שיפול עליהם חשד מבוסס שאינם זהירים בטהרות.

ו. אשת עם הארץ או בתו שנשאת לחבר, וכן עבדו
שנמכר לחבר - הרי אלו צריכין לקבל עליהן דברי
חברות כבתחלה²⁵. אבל אשת חבר או בתו שנשאת
לעם הארץ, וכן עבדו שנמכר לעם הארץ - אין
צריכין לקבל דברי חברות כבתחלה²⁶.

(25 בגמרא שם וכן בתוספתא דמאי פרק ב הלכה ב הגירסה
"בתחילה" כלומר, לפני שמוסרים להם טהרות צריכים לקבל
דברי חבירות, שהרי מעולם לא נזהרו בזה. 26 גם כאן
הגירסה בתוספתא ובגמרא: בתחילה. ובתוספתא מסיימת
הלכה זו: "הרי הן בחזקתן עד שיחשדו", כמו באשת חבר
שמת ובניו ועבדיו.

ז. עם הארץ שקבל עליו דברי חברות, והיו לו
טהרות פשהיה עם הארץ, ואמר: אני יודע ודאי
שלא נטמאו, בזמן שנחשדו בהן אחרים²⁷ - הרי
הן אסורות כמקדשם²⁸; ואם הוא בעצמו נחשד בהן
- הרי הן מותרות²⁹ ואסורות לכל אדם³⁰. ונשאל
החבר על טהרותיו ומורה בהן טהרה לעצמו, ואין
חושדין אותו בכך³¹.

(27 לא חברים והוא סומך על דבריהם שלא נטמאו.
(28 אינו יכול לסמוך עליהם. 29 לעצמו נאמן. 30 אינו
נאמן להתיר לאחרים טהרות שנגע בהם לפני שקיבל דברי
חבירות. 31 שיטהר את הטמא.

ח. חבר שנעשה גבאי³² למלך או מוכסן³³ וכיוצא
בהן - דוחין אותו מחברותו. פרש ממועשיו הרעים
- הרי הוא ככל אדם, וצריך לקבל דברי חברות
כבתחלה³⁴.

(32 לגבות מסים. 33 גובה מכס. 34 "חזרו לומר, פירש
(מגבאותו ומוכסנותו) הרי הוא ככל אדם".

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ד' י"ח אלול - ס' משפטים - הל' מטמאי משכב ומושב קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בו את התרומה והוא נאמן עליה. עיין שם. ובה מסולקת תמיהתם של הר"י קורקוס והכסף-משנה על רבינו.

רצ"ע. (6) בזמן דריכת הענבים בגת. (7) כתישת הזיתים בבתי הכר להוציא שמנם.

21 ה. כלי שְהִיָּה בְתוֹכוֹ זֵין או שְמֵן וְרֵאִינוּ עִם הָאֲרֵץ
22 יוֹשֵׁב וּמְשַׁמְרוֹ כְּדֵי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ נִסְכִּים - הָרִי הוּא
23 נֶאֱמָן עַל טְהַרְת הַכְּלִי, וְאִפְלוּ קִדְם לְגַתוֹת וְלַבְּדִים
24 בְּשִׁבְעִים יוֹם²²; אֲבָל קִדְם לְשִׁבְעִים - אֵינֶן נֶאֱמָנִים.
25 בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁאֵר אֲרֵץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל
26 בִּירוּשָׁלַיִם נֶאֱמָנִים²³ עַל כָּלִי חֲרַס הָרִיקָם לֹאמַר
27 שֶׁהוּא טְהוֹר לְקֹדֶשׁ לְעוֹלָם, בֵּין כָּלִים דְּקִים²⁴ בֵּין
28 כָּלִים גְּסִים, בֵּין מְלֵאִין בֵּין רִיקָנִים²⁵ - הָרִי הוּא
29 נֶאֱמָן עַל הַכְּלִי, אִף עַל פִּי שֶׁהִמְשַׁקֵּן שְׁבִתוֹכוֹ²⁶
30 טְמֵאִין. אִפְלוּ הִיָּה בְּגֵדוֹ, שֶׁהוּא מְדֻרָּס²⁷, בְּתוֹף הַכְּלִי
31 - הָרִי הַכְּלִי בְּחֻזְקַת טְהַרְה לְקֹדֶשׁ. וּמִפְּנֵי מָה הִקְלוּ
32 בָּהֶם? ²⁸ מִפְּנֵי שְׂאִין עוֹשִׂין כְּבִשּׁוֹנוֹת²⁹ בִּירוּשָׁלַיִם³⁰.

1 ב. כַּהֵן⁸ שֶׁהִבִּיא לוֹ עִם הָאֲרֵץ חִבִּית זֵין או שְמֵן שֶׁל
2 תְּרוּמָה⁹ - לֹא יִקְבְּלָנָה מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּחֻזְקַת
3 טְמֵאָה. הַנִּיחָה עִם הָאֲרֵץ אֲצִלוּ עַד גַּת הַבָּאָה
4 וְהִבִּיאָה לֹא¹⁰ - יִקְבְּלָנָה מִמֶּנּוּ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ
5 שֶׁהִיא שֶׁל אֲשַׁתְּקַד; שֶׁלֹּא גָזְרוּ עֲלֵיהֶם טְמֵאָה בְּשַׁעַת
6 הַגַּתוֹת וְהַבְּדִים.

(8) שם. (9) לא בשעת הגיתות. (10) בשעת הגיתות.

7 ג. עִם הָאֲרֵץ¹¹ שְׁנַעַל בֵּית בְּדוֹ או גָתוֹ בְּשַׁעַת שְׁגָמְרו
8 הָעַם לְדֹרֶף¹² וְהוֹלִיף אֶת הַמִּפְתָּח מִיַּד לְכַהֵן, אִף עַל
9 פִּי שֶׁשֶׁהָהָה¹³ כְּמָה יָמִים אַחַר שֶׁעָבְרוּ הַגַּתוֹת - הָרִי
10 הַכְּהֵן בָּא וּפְתַח בְּפָנָיו וּמִטְבִּילוֹ¹⁴ וְדֹרֶף וְנוֹטֵל
11 תְּרוּמָה בְּטְהַרְה¹⁵. וְאִם לֹא עָשָׂה כֵן - לֹא יִטַל תְּרוּמָה
12 מֵעַם הָאֲרֵץ אֲלֹא זִיתִים וְעֵנְבִים שְׂאִינֶן מְכַשְׂרִין¹⁶,
13 שְׂאִינֶן מְקַבְּלִין טְמֵאָה.

(11) טהרות פ"ט, מ"ד. (12) ואז היה עדיין נאמן על טהרת היין. (13) הכהן. (14) את עם הארץ. (15) אבל אם לא הביא את המפתח מיד אחר שנגרמה הדריכה - אינו נאמן. פסק כר' יהודה, במשנה טהרות פ"ט, ד. (16) אוכלין אינם מקבלים טומאה אלא אם נתלחלו באחד משבעת המשקין המפורטים במסכת מכשירין פ"ו מ"ה.

14 ד. הִבִּיא לֹא¹⁷ עִם הָאֲרֵץ חִבִּית שֶׁל תְּרוּמָה בְּשֶׁאֵר
15 יָמוֹת הַשָּׁנָה וְאָמַר: הַפְּרִשְׁתִּי בְּתוֹכָהּ קֹדֶשׁ, אִפְלוּ
16 רְבִיעִית¹⁸ - מִתּוֹף שְׁנֶאֱמָן עַל טְהַרְת הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמָן עַל
17 הַכְּלִי¹⁹. אִפְלוּ בְּשַׁעַת הַגַּתוֹת וְהַבְּדִים, שֶׁעֲמֵי הָאֲרֵץ
18 נֶאֱמָנִין עַל הַתְּרוּמָה, אֵינֶן נֶאֱמָנִין עַל הַכְּלִי הָרִיקָם²⁰
19 לֹאמַר שֶׁהוּא טְהוֹר לְתְּרוּמָה. וְכֵן אֵין נֶאֱמָנִין לְעוֹלָם
20 עַל כָּלִי רִיקָם לֹאמַר שֶׁהוּא טְהוֹר לְקֹדֶשׁ²¹.

(17) משנה חגיגה כד, ב. (18) חלק רביעי מלוג, מחזיק ביצה ומחצה. (19) בתוספות חולין לה, ב ד"ה ואם פירשו, שלא הקדיש רביעית מסויימת אלא אמר: ורביעית שאני עתיד להפריש מחבית זו תהיה קודש. שאם לא כן, כיצד ישתה הכהן את היין, הלא מעורב בו יין של קידוש (ראה תוספות זבחים פח, א ד"ה מן). (20) פירוש, אחר שעירו ממנו את היין, אסור להשתמש בו לטהרות, מפני שהאמינוהו רק על היין עצמו ולא על הכלי. למד זה מגמרא שם כה, ב שאמרו: מלאים דתרומה אינו נאמן. [ורש"י שם מבאר, שהאמינוהו על התרומה משום הפסד הכהנים, אבל בכלים הריקנים אין להם הפסד, ואולי גם רבינו סובר כן]. (21) דקדק רבינו בלשונו, וכתב כאן "כלי ריקם" בלי ה"א הידיעה, כי המדובר בסתם כלי ריקם של עם הארץ, שהוא מעיד על טהרתו. אבל אם הביא יין קודש בכלי, ועירו ממנו את היין, נשאר הכלי בחזקת טהור כל זמן שחבר רואה אותו שלא נטמא. וברש"י שם מבאר, שגנאי הוא לקודש שהכלי שעירוהו ממנו יהיה טמא. ולמעלה בתרומה כתב "הכלי הריקם" בה"א הידיעה, מפני שהמדובר באותו הכלי שהביא

(22) שנינו שם כד, ב "כדי יין וכדי שמן המדומעות, נאמנים עליהן בשעת הגיתות והבדים, וקודם לגיתות שבעים יום" (רגילים היו לטהר את הכלים שבעים יום לפני תקופת הדריכה). ובגמרא (שם כה, ב) אמרו שהמדובר "במטהר את טבלו ליטול ממנו נסכים". ומפרש רבינו, שלא הקדיש עדיין כלום לנסכים אלא ייחדו לנסכים כשיצטרך לכך (וכן פירשו 'תוספות' שם ד"ה במטהר, ולא כפירוש רש"י) שהרי אם הקדישו נאמן כל השנה. (23) משנה שם כו, א. (24) קטנים. ברייתא שם כו, ב: "נאמנים על כלי חרס גסים לקודש" וכל-שכן על הדקים. ובברייתא אחרת שם אמרו, שעל דקים נאמנים מן המודיעים ולפנים (ראה ה"ו). (25) כר' יוחנן שם. (26) משקין חולין. (27) כלומר, שגזרו עליו טומאת מדרס (למעלה פ"י ה"א). בגמרא שם אמר ר' יוחנן: "אפילו אפיקורסותו בתוכו" ומפרש רבינו - בגדו (ראה רש"י שם). (28) סיום הברייתא הנזכרת. (29) לייצור כלי חרס. (30) ומוכרחים להשתמש בכלים המובאים ברובם בידי עמי הארץ מחוץ לירושלים.

33 ו. מִן הַמּוֹדִיעִית³¹ וְלַפְּנִים - נֶאֱמָנִים עַל כָּלִי חֲרַס³²;
34 מִן הַמּוֹדִיעִית וְלַחוּץ - אֵינֶן נֶאֱמָנִין. וְהַמּוֹדִיעִית
35 עֲצָמָה³³ - פְּעָמִים כְּלַחוּץ וּפְעָמִים כְּלַפְּנִים. כִּיצַד?
36 הִיָּה חֶבֶר נִכְנָס³⁴ וְעַם הָאֲרֵץ יוֹצֵא³⁵ וְכָלִי חֲרַס בְּדָו
37 - הָרִי זֶה נֶאֱמָן בְּמוֹדִיעִית לֹאמַר שֶׁהוּא טְהוֹר³⁶
38 לְקֹדֶשׁ³⁷; הִיָּו שְׁנִיָּהּ נִכְנָסִין³⁸ או שְׁנִיָּהּ יוֹצֵאִין³⁹ -
39 אֵינוֹ נֶאֱמָן עַד שִׁיָּהָא לַפְּנִים מִן הַמּוֹדִיעִית.

(31) משנה שם כה, ב. ושם כתוב "המודיעים" (שם עיר רחוקה חמשה עשר מיל מירושלים - פסחים צג, ב). (32) משמע בין גסים ובין דקים, אולם בברייתא שם כתוב: "נאמנים בכלי חרס הדקים". ורש"י מפרש, מפני שכל אדם צריך לכלים קטנים, הקלו בהם וטיהרום מן המודיעים ולפנים, אבל בגסים משתמשים רק אלה המספקים יין לנסכים, ולפיכך טיהרו רק בירושלים עצמה. ודעת הראב"ד כרש"י. ראה כסף-משנה. [החזו"ן איש כותב שצ"ל "כלי חרס הדקים", ובטעות נשמטה המלה "הדקים", ורבינו מחלק בין ירושלים עצמה ובין לפנים מן המודיעים, וגסים

21 הָרְגַל - הָרִי שְׁאָר הַחֵבֵית וּשְׁאָר הָעֶסֶה בַּחֲזֶקֶת
22 טְמֵאָה⁵¹, שֶׁהָרִי נִגְעוּ בּוֹ עַמֵי הָאָרֶץ. וְאָף עַל פִּי
23 שְׂלֵא נִגַע בָּהּ אֲלֵא בְזִמָּן שֶׁהוּא כְּחֹבֵר⁵² - אֵינָה
24 טְהוֹרָה אֲלֵא בְיָמֵי הָרְגַל בְּלִבָּד⁵³.

48) משנה שם. (49) חבר שפתח חבית יין למכור בקימעונות, והקונים - וביניהם גם עמי הארץ - נוגעים בחבית ובכלים. (50) למכור לכל הבא. (51) פסק כחכמים. (52) כלומר, ברגל. (53) ולאחר הרגל, טמאים למפרע הטהרות שנגע בהם ברגל. ראה הלכה הבאה. בגמרא שם, שאלו אם מותר להניח את החבית לרגל הבא. ובמסקנא אמרו שמותר להניח. ורבינו סתם, ומשמע שאין להניחה. [קשה להבין מה בין זה להלכה ב. ראה כסף-משנה כאן].

25 יא. אחר הרגל⁵⁴ במוצאי יום טוב היו מטבילין כל
26 הכלים שהיו במקדש, מפני שנגעו בהן עמי הארץ
27 ברגל בשעת החג⁵⁵. ולפיכך היו אומרים להן: אל
28 תגעו בשלחן, בשעה שמראין אותו לעולי רגלים⁵⁶;
29 כדי שלא יהיה טמא במגעו אחר הרגל, ונמצא
30 צריך טבילה⁵⁷ והערב שמש, ונאמר בלחם הפנים:
31 לפני תמיד⁵⁸. וכל הכלים היו טעונים טבילה והערב
32 שמש, חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת⁵⁹, מפני
33 שצפונייהן כבטלין לגביהן⁶⁰.

54) משנה שם. (55) ראה הלכה הקודמת, ובהערה שם. (56) בגמרא שם עמוד ב: "מלמד שמגביהים אותו ומראים בו לעולי רגלים לחם הפנים, ואומרים להם: ראו חיבתכם לפני המקום, סילוקו כסידורו". פירוש, הלחם היה טרי בשעת סילוקו מן השולחן כמו ביום סידורו על השולחן לפני שבע ימים, ומראים לעולי רגל את הנס הזה המעיד שישראל חביבים אצל הקדוש-ברוך-הוא ועושה להם נסים. (57) וצריך להוריד ממנו את הלחם. (58) ואסור להסירו מן השולחן לפני השבת הבאה. במשנה שם נאמר: "ואומרים להם הזהרו שלא תגעו בשולחן". ופירש"י, לכהנים עמי הארץ אמרו, שהרי ליום וישאלים אסורים בכניסה להיכל שבו עמד השולחן. ורבינו מפרש "להם" לעולי רגל. שהרי כתב "שמראין אותו", וכהנים בלא-הכי רואים אותו כשנכנסים להיכל להשתחוות (ראה 'תוספות' שם). (59) שנעשו מעץ, וכלי עץ העומד בקביעות על מקום אחד ואין מזיזים אותו ממקומו, נקרא "כלי עץ העשוי לנחת" ואינו מקבל טומאה, ואע"פ שהמזבחות היו מצופים מתכת, העץ עיקר, כמו שמסיים רבינו כאן. (60) גמרא שם כו, א.

25 יב. עם הארץ שאמר⁶¹: טהור אני מטמאת מת, או
26 שאמר: פלי זה טהור מטמאת מת - נאמן⁶²,
27 ומטבילין אותו משום טמאת עם הארץ בלבד,
28 וצריך הערב שמש ואינו צריך הנאה. במה דברים
29 אמורים? בששאלו ואמר טהור הוא; אכל הלוקח
30 פלי סתם מרשות עם הארץ - חוששין לו ששא טמא
31 מת הוא, ומזין עליו שלישי ושביעי פכל הכלים
32 הנמצאים בכל מקום חוץ לירושלים; שלא גזרו

טהורים רק בירושלים בלבד. וראה חזקה לדבריו, מאריכות הלשון בהלכה ו, שהיה לו לכתוב בקיצור: מן המודיעים ולפנים - כירושלים. ומוכח מזה שמחולקים בדין כלים גסים]. (33) ברייתא שם. (34) בא מחוץ למודיעים, ונכנס לתוכה על-מנת להמשיך וללכת לירושלים. (35) מצד ירושלים. (36) מפני שהקדר לא יחזור לירושלים, ורצוי הדבר לקנות כליו ולהכניסם לירושלים. (37) אבל לא לתרומה. (38) יכול החבר לחכות עד שיגיעו לפנים מן המודיעים ולקנותם שם. (39) יכול היה לקנותם לפני שנכנסו לעיר, ואם לא עשה כך - אין מתירין לו (כסף-משנה), ונימוק שני: החבר אינו חוזר לירושלים אלא הולך לביתו, ואם כן אינו קונה לצרכי ירושלים, והתירו משום צרכי רבים בירושלים בלבד, וכל-שכן אם קדר נכנס וחבר יוצא.

1 ז. קדר⁴⁰ שהביא קדרות והניחן לפנים מן
2 המודיעית, ובאו הלוקחין והוא אומר להן
3 שטהורות הן: לקח קדרה ונכנס בה - הרי היא
4 טהורה לקדש אבל לא לתרומה, כמו שבארנו⁴¹;
5 לקח קדרה ויצא בה חוץ למודיעית - הרי זו טמאה
6 בין לקדש בין לתרומה. אף על פי שהן הם הקדרות
7 והוא הקדר עצמו, אינו נאמן אלא לפנים מן
8 המודיעית.

40) משנה שם כה, ב. (41) כמה פעמים בפרק זה.
9 ח. הלוקח⁴² פלי חרס מן הפכשן בכל מקום - הרי
10 אלו טהורין בין לקדש בין לתרומה, ואין אומרים
11 שטמא נגע בהן עם הארץ. ואפילו לקח מן הסדר
12 הראשון⁴³, ואף על פי שהפכשן פתוח וכבר נלקח
13 חציו; שלא גזרו טמאה על כלים שפכשן⁴⁴.

42) הלכה זו שנויה במחלוקת תנאים במסכת פרה פ"ה מ"א, אולם בתוספתא שם פ"ה ה"א מסיים: "זו משנה הראשונה, רבותינו אמרו: פותח ונוטל ואינו נמנע, והחבר (גירסת הכסף-משנה "שהחבר") בא אפילו לאחר שלושה ימים ונוטל". ופסק רבינו כרבותינו בתוספתא (ראה כסף-משנה). (43) השורה הראשונה. (44) כל זמן שלא הוצאו ממנו, ולפיכך מותר לחבר להשתמש בכלים שהוא עצמו מוציאם מן הכבשן.

14 ט. טמאת עם הארץ⁴⁵ ברגל⁴⁶ בטהורה היא חשובה,
15 שכל ישראל חברים הן ברגלים⁴⁷, וכליהם פלם
16 ואכליהם ומשקהן טהורים ברגל, מפני שהפל
17 מטהרין עצמן ועולים לרגל. לפיכך הן נאמנים כל
18 ימות הרגל בין על הקדש בין על התרומה. משעבר
19 הרגל חוזרין לטמאתן.

45) משנה חגיגה כו, א. (46) בפסח, שבועות וסוכות, והמדובר בירושלים. (47) ר' יהושע בן לוי, דורש שם את הכתוב (שופטים כ, יא): "ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים" - הכתוב עשאן כולם חברים.

20 י. הפותח⁴⁸ חבית⁴⁹ ברגל והמתחיל בעסתו⁵⁰ ועבר

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ה' י"ט אלול - ס' משפטים - הל' מטמאי משכב ומושב קלו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 אבל כאן רק את השמירה הטיל עליו ולא יותר. ואעפ"כ
2 מטמא מדרס, מפני שהם קצת ברשותו. (9) הרי מסרם
לרשותו.

3 ג. המוסר¹⁰ מפתח ביתו לעם הארץ - כל שבפנית
4 טהור, שלא מסר לו אלא שמירת המפתח.¹⁹

(10) משנה, טהרות פ"ז מ"ב.

5 ד. המניח¹¹ כליו בחלונות של מרחץ¹² ונעל
6 עליהם¹³, אף על פי שנתן המפתח לעם הארץ -
7 כליו טהורין¹⁴. וכן אם חתם על החלון או עשה לו
8 סימן, אפלו מצא החותם מקלקל - הרי כל אלו
9 טהורין¹⁵.

10 (11) שם, מ"ז. (12) במרחצאות שלהם היו כעין חלונות
סתומות מבחוץ, ולהם דלתות מבפנים, והבלן מסר לכל
מתרחץ חלון להניח שם בגדיו. (13) במפתח. (14) ואפי'
אם מסרו לבלן, לא יעיו לפתוח ולנגוע בבגדי המתרחצים,
שהרי לא מסר לו אלא שמירת מפתח, כמו שאמרנו בהלכה
הקודמת, אבל אם לא נעל במפתח, הרי סמך על שמירתו
של הבלן שהוא עם-הארץ ולפיכך כליו טמאים. פסק
כחכמים במשנה, שם. (15) תוספתא, שם פ"ח ה"ו.

11 ה. המניח¹⁶ עם הארץ בתוך ביתו לשמרו וישב הוא
12 מרחוק: בזמן שהוא¹⁷ רואה את הנכנסין ואת
13 היוצאין - הרי כל שבפנית מן האכלין והמשקין
14 וכלי חרס שאינו מקף צמיד פתיל טמאין¹⁸, אכל
15 המשפכות והמפרכות¹⁹ וכלי חרס המקף צמיד
16 פתיל²⁰ טהורין²¹; ואם אינו רואה לא את הנכנסין
17 ולא את היוצאין - כל שבפנית טמא. אפלו היה
18 כפות או פרות ידים ורגלים²² - הפל טמא, מפני
19 שהן ברשות עם הארץ²³.

20 (16) שם, מ"ה. (17) השומר. (18) כדין מוסר לעם-הארץ
שמירת כליו (ראה ה"ב), ואפילו כלי חרס שאינו מיטמא
מגבו, שמא הכניס ידו לתוכו, ומובן שכל-שכן כלי שטף
המיטמאים מגבם. (19) שנעשים אב הטומאה, אם ישב
עליהם זב וכיוצא בו. (20) מהודק יפה. (21) המשכבות
והמרכבות טהורים מטומאת משכב ומושב, שלא גזרו על
עם-הארץ שיטמא טומאה חמורה זו, ואין חוששים שמא
נכנסה אשה נדה וישבה עליהם, אבל טמאים משום נגיעת
עם-הארץ בכלים האחרים שבבית (ראה הי"ג והערות שם).
וכלי חרס מוקפים צמיד פתיל טהורים ממש, מפני שאי-
אפשר לו לנגוע בתוכם והם אינם מיטמאים מגבם. ואע"פ
שהזב מטמא כלי חרס מוקפים צמיד פתיל (ראה למעלה
פ"ח ה"ג) טומאת היסט, לא גזרו על עם-הארץ טומאה זו
(ראה 'תפארת ישראל' שם 'יכין' אות כא). (22) במשנה
כתוב: ואפילו היה 'מובל', פירוש, אדם שמובילים אותו.
(23) ולא חילקו חכמים בין אדם שיכול לנגוע לשאינו יכול.

21 ו. חביר²⁴ שהיה ישן בביתו של עם הארץ, והיו
22 כלים²⁵ מקפלים ומנחזין תחת ראשו, וסנדילו וחקביתו
23 לפניו - הרי אלו טהורין, מפני שהן בחזקת שמירת

1 טמאה על הכלים הנמצאים בירושלים, כמו
2 שיתבאר⁶³ בטמאת הספקות.

3 (61) חגיגה כב, ב. (62) לא האמינו אותם בטומאת זיבה,
והאמינום בטבילת טומאת מת. ראה גמרא שם. (63) בפ"ג
מהלכות אבות הטומאות ה"ד וה"ה.

יום ה' י"ט אלול ה'תשע"ו

פרק שנים עשר

1 יבאר המפקיד כלי אצל עם הארץ או הנותן כלי לאומן
עם הארץ, שכח כליו בבית המרחץ או הניחם במרחץ,
והמוסר מפתח בית לעם הארץ, ודין המניח עם הארץ בתוך
ביתו לשומרו, ועם הארץ ששאל מחבר מיטה לישן עליה,
ודין חבר שאמר לעם הארץ שמור לי פרה זו שלא תיכנס
לבית, גבאי מלכות שנכנסו לתוך הבית למשכן, והגבאים
והגנבים שעשו תשובה ואמרו לא נגענו רק בזה, ודין המניח
ביתו פתוח ומצאו נעול או איפכא, והדר עם עם הארץ
בחצר, קדר שהכניס קדירותיו למכור ויצא לשתות.

2 א. המפקיד² כלים אצל עם הארץ³ או שנתן כלי
3 לאמן עם הארץ - הרי אלו טמאים טמא מת⁴
4 וטמאין מדרס. ואם מפירו⁵ שהוא אוכל בתרומה -
5 טהורים מטמא מת⁶ אכל טמאים מדרס, מפני
6 שאשתו נדה יושבת עליהם שלא מדעתו, שהרי אין
7 נזהרין מן הטמאות בבתי עמי הארץ.
8

9 (2) טהרות פ"ח מ"ד. (3) תוספתא, שם. (4) ואינם נטהרים
עד שיזו עליהם מי אפר פרה אדומה ביום השלישי
והשביעי. ומדובר, כשלא אמר שהם טהורים, אבל אם אמר
שלא נטמאו - נאמן, כמבואר בסוף הפרק הקודם.
(5) הנפקד מכיר את המפקיד, ויודע שהוא כהן ואוכל
תרומה. (6) מפני שהנפקד נזהר שלא יטמאו בטומאת מת.
ונראה, שאפילו לא אמר כלום, הכלים בחזקת טהרה, שהרי
אם אמר שלא נטמאו, אמרנו למעלה שאפילו אם אינו
מכירו נאמן. (ויש לתמוה על דברי רבינו בפירושו למשנה
הנ"ל שכתב: "והוא נאמן באמר לא נטמאו במת", ומשמע
שם לא אמר כלום - טמאים. וצ"ע).

10 ב. המניח⁷ כליו בפני עם הארץ ואמר לו: שמר לי
11 את אלו - הרי אלו טמאין מדרס וטהורין מטמא
12 מת⁸. הניחן על פתפו⁹ - טמאין מדרס וטמא מת.
13 שכח כליו בבית הפנסת - הרי הן טהורין, שאינו
14 רשות עם הארץ גמורה. הניח כליו במרחץ ובא
15 ומצאן קמות שהן - טהורין. ומלמדין אותו שלא
16 יעשה כן. הניח גתו ובורו, אף על פי שנכנס לעיר
17 ובא ומצא עם הארץ בצדו - טהורין, מפני שאין
לו רשות שיפנס.

18 (7) כל הלכה זו, מקורה בתוספתא שם ה"ז. (8) כך היא
גירסת רבינו שם (ראה ראב"ד וכסף-משנה). ומשמע אפילו
לא אמר "טהורים הם", ואין זה דומה למפקיד ומוסר לאומן
שבהלכה א, מפני ששם מסר את הכלים לרשות עם-הארץ,

קלח שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ה' י"ט אלול - ס' משפטים - הל' מטמאי משכב ומושב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 בְּעֲלִיָּהּ, וְלֹא יִגַּע בָּהֶן עִם הָאָרֶץ, שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר:
2 עֲתָה יַעֲזֹר וַיִּפְיט בִּי.
- (24) תוספתא, טהרות פ"ח ה"ב. (25) של החבר.
- 3 ז. עִם הָאָרֶץ²⁶ שֶׁשָּׂאֵל מִחֵבֵר מָטָה שְׂיִישָׁן עָלֶיהָ וַיִּשָּׁן
4 עָלֶיהָ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חֵבֵר - אֵין טָמֵא אֲלֵא אוֹתָהּ
5 הַמָּטָה וְעַד מְקוֹם שֶׁהוּא יְכוֹל לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ מֵאוֹתָהּ
6 הַמָּטָה וְלִגַּע²⁷.
- (26) שם. (27) ואין חוששים שמא ירד מן המיטה ונגע בדברים המרוחקים, מפני שהחבר מסר לרשותו רק את המיטה הזו, ירא הוא לרדת ממנה ולנגוע בכלים המרוחקים.
- 7 ח. חֵבֵר²⁸ שֶׁאָמַר לְעַם הָאָרֶץ: שֶׁמֹּר לִי פָּרָה זוֹ שֶׁלֹּא
8 תִּפְגַּס לְבֵית אוֹ שֶׁלֹּא תִשְׁבֵּר אֶת הַפְּלִים - הָרִי הַבַּיִת
9 וְהַפְּלִים טְהוֹרִים, שֶׁלֹּא מָסַר לוֹ אֲלֵא שְׁמִירַת הַפָּרָה.
10 אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: שֶׁמֹּר לִי בֵּית זֶה שֶׁלֹּא תִפְגַּס בוֹ
11 הַפָּרָה, וְכִלִּים אֵלוֹ שֶׁלֹּא תִשְׁבְּרֵם - הָרִי הֵן טָמֵאִין²⁹.
- (28) תוספתא, שם. (29) מפני שמסר לעם-הארץ את שמירתם.
- 12 ט. הַמְּנִיחַ³⁰ עִם הָאָרֶץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וַיֵּצֵא: הַנִּיחֹ עַר
13 וַיִּמְצָאוּ עַר, יִשָּׁן וַיִּמְצָאוּ יֵשָׁן, אוֹ שֶׁהִנִּיחוּ עַר וַיִּמְצָאוּ
14 יֵשָׁן - כֹּל שֶׁבִּבְיַת טְהוֹרִין³¹; הַנִּיחֹ יֵשָׁן וַיִּמְצָאוּ עַר -
15 כֹּל מְקוֹם הַקְּרוֹב מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא יְכוֹל לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ
16 וְלִגַּע בוֹ טָמֵא³². וְכֵן הַמְּנִיחַ אֲמִנִין³³ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ -
17 אֵין טָמֵא אֲלֵא עַד מְקוֹם שֶׁיְכוֹלִין לִפְשֹׁט אֶת יְדֵיהֶן
18 וְלִגַּע³⁴, וְאֵין אוֹמְרִים: שֶׁמָּא עָלוּ עַל גְּבִי כֶּסֶא אוֹ
19 עַל סֵלִם וְנִגְעוּ בַּפְּלִי אוֹ בַּאֲכָלִין הַתְּלוּיִין לְמַעְלָה
20 בַּכְּתָלִים³⁵.
- (30) משנה, שם פ"ז מ"ב. (31) ואפילו הדברים שיכול לנגוע בהם כשהוא שוכב על מקומו. והטעם, מפני שכבר ראה את הכלים לפני השינה, אינו מעוניין למשמש בהם אחרי שהתעורר. [ה'חזון איש' מקשה, מה בין דין זה לדין של מיטה שבה"ז. ראה שם]. ואם הניחו ישן ומצאו ישן אין חוששים שמא התעורר בינתיים ונגע בכלים. (32) יש לחשוש שמא נגע בדברים שלא ראה אותם לפני כן, כדי להתבונן בהם, אבל אין חוששים שמא ירד מן המיטה ונגע בדברים המרוחקים, ופסק כחכמים. (33) שם, מ"ג. (34) כשהם עומדים על הקרקע בכל מקום שכבית, שאומנים אינם עומדים על מקום אחד כמו טוחנת (ראה ה"י). (35) כחכמים, נגד דעת רבי מאיר.
- 21 י. אֲשֶׁת חֵבֵר³⁶ שֶׁהִנִּיחָה אֵשֶׁת עִם הָאָרֶץ טוֹחֶנֶת
22 בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ, אֶפְלוּ פִּסְקָה³⁷ הָרְחִים וְאֶפְלוּ הַיּוֹ
23 שְׂתִים³⁸ - אֵין טָמֵא אֲלֵא מְקוֹם שֶׁיְכוֹלִין לִפְשֹׁט אֶת
24 יָדָן וְלִגַּע, וְאֵין אוֹמְרִין: שֶׁמָּא הֵאָחַת טוֹחֶנֶת וְהִשְׁנִיחָה
25 בְּלִשָּׁה כֹּל שֶׁבִּבְיַת וְשָׂמָא נִתְלַת וְעָלְתָה בְּמְקוֹמוֹת
26 הַגְּבוּהוֹת.
- (36) שם, מ"ד. (37) הפסיקה את הטחינה, אין חוששין
- שֵׁמָּא בּוֹזֵמֵן שְׁלֹא טַחְנָה הַסְּתוֹכְבָה בְּבֵית הַרִיחִים וּמִשְׁמַשָּׁה
בְּכִלִּים. וּלְפִיכֵן טְהוֹרִים גַּם הַכִּלִּים שִׁיכוּלָה לְנִגּוּעַ בָּהֶם מִבְּלִי
לְעֻלּוֹת עַל כֶּסֶא, מִשֶּׁא"כ בְּאוֹמְנִים. (38) שְׁתֵּי נָשִׁים
טוֹחֶנֶת.
- יֵא. הָאִשָּׁה³⁹ שֶׁנִּכְנְסָה לְהוֹצִיא פֶת לְעֵנִי, יֵצֵאת
וּמִצָּאתָי⁴⁰ עוֹמֵד בְּצַד כְּפֹרֶת⁴¹, אֶפְלוּ תְרוּמָה - הָרִי
הֵן טְהוֹרוֹת, שֶׁאֵין חֲזָקָתוֹ לִגַּע שֶׁלֹּא בְּרִשׁוֹת. וְכֵן
הָאִשָּׁה⁴² שֶׁיִּצְאָה וּמִצָּאָה אֵשֶׁת עִם הָאָרֶץ חוֹתָהּ
נִחְלִים מִפְּתַח הַקְּדֻרָה - הָרִי הַקְּדֻרָה טְהוֹרָה⁴³.
- (39) שם, מ"ט. (40) את עם-הארץ שהיה לפני כן במקום מרוחק מן הכיכרות. (41) ששינה את מקומו. (42) שם. (43) ואפילו היא של תרומה. מחלוקת רבי עקיבא וחכמים שם, ופסק כרבים.
- יב. גְּבָאִי⁴⁴ מִלְּכוֹת⁴⁵ שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַבַּיִת לְמִשְׁפָּן -
כֹּל שֶׁבִּבְיַת טָמֵא⁴⁶. אִם יֵשׁ עִמָּהֶם עוֹבֵד פּוֹכְכִים -
נִאֲמָנִים לוֹמַר לֹא נִגְעָנוּ, מִפְּנֵי שְׂאִימַת הַעוֹבֵד
פּוֹכְכִים עָלֶיהֶן⁴⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוֹרִים⁴⁸? בּוֹזֵמֵן שִׁישׁ
שֶׁם עֵדִים שֶׁנִּכְנְסוּ אוֹ שֶׁהִיָּה הַמְּשַׁכּוֹן בִּידָם; אֲבָל
אִם אָמְרוּ הֵן מְעַצְמָן: נִכְנְסָנוּ אֲבָל לֹא נִגְעָנוּ -
נִאֲמָנִין, שֶׁהִפָּה שְׂאֶסְרִי⁴⁹ הוּא הִפָּה שֶׁהִתִּיר⁵⁰.
- (44) שם, פ"ז מ"ו. (45) גובי מס, ואפילו חברים שביניהם דינם כעמיה-הארץ (ראה למעלה פ"י ה"ח). (46) מפני שרגילים למשמש כל מה שאפשר למשכן. (47) תוספתא, שם פ"ח ה"ד. במשנה שם מפרש רבינו, שהגבאים מפחדים למשמש כשהגוי עמהם, וגם כאן הוא מקיים פירושו זה, אבל קשה מאוד להבין למה מפחדים מפני הגוי (ראה השלמות). (48) נמשך לבבא ראשונה "כל שבבית טמא". (49) שאמר נכנסנו. (50) באמרו לא נגענו, כי אלמלא אמרו לא נכנסנו היו נאמנים. בלשון התלמוד והפוסקים "מיגו" (מתוך, מפני).
- יג. הַגְּבָאִים⁵¹ שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַבַּיִת - אֵין טָמֵא אֲלֵא
מְקוֹם רְגְלֵי הַגְּבָאִים⁵², מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְפַחְדִין מִלְּבַלֵּשׁ
אֲלֵא (דְּבָר) שֶׁנּוֹטְטִין בְּמִזְמוֹן. וּמָה הֵן מְטַמְּאִין
בְּמְקוֹם הַלִּיכָתָה? הָאֲכָלִין וְהַמְּשַׁקִּין וְכִלֵּי חֶרֶס
הַפְּתוּחִים⁵³; אֲבָל הַמְּשַׁפְּבוֹת וְהַמְּרַפְּבוֹת וְכִלֵּי חֶרֶס
הַמְּקַפִּין צְמִיד פְּתִיל - טְהוֹרִין⁵⁴. וְאִם יֵשׁ עִמָּהֶן
עוֹבֵד פּוֹכְכִים⁵⁵ אוֹ אִשָּׁה - הַכֹּל טָמֵא⁵⁶.
- (51) משנה, שם. (52) הרא"ש מפרש: בחדר שממנו גבו הכל טמא, אבל אין חוששים שמא נכנסו לחדרים אחרים, מפני שהם מפחדים שמא יש שם אדם. (53) והוא-הדין בכלי שטף בין פתוחים ובין מוקפים צמיד פתיל. (54) משכבות ומושבות טהורים מטומאת מדרס. ראה ה"ה ובהערות שם. (55) שטמא מדרבנן כזב. (56) משכבות ומושבות נעשו אב הטומאה. ואין זה דומה לגב משכב וישב עליו שאינו מטמא (רבינו בפכ"ד מהל' כלים ה"ז, ומקורו בבבא-קמא סו, ב) מפני שכאן לא גנב את המשכב, והתורה מיעטה רק גנוב וגזול, אבל שאינו שלו לא מיעטה (ראה משנה-למלך שם, ו'תפארת ישראל' 'בועז' אות ו).

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ה' י"ט אלול - ס' משפטים - הל' מטמאי משכב ומושב קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 יט. חֲבֵרָה⁶⁶ שֶׁהָיָה גָּנוּ לְמַעַלָּה מִגָּנוּ שֶׁל עִם הָאֶרֶץ -
23 הָרִי זֶה שׁוֹטֵחַ שָׁם כְּלִים וּמְנִיחַ טְהוֹרוֹת וְהֵן בְּחֻזְקָתָן,
24 אֵף עַל פִּי שְׁעַם הָאֶרֶץ יְכוּל לְפַשֵּׁט יָדוֹ וְלִגְעוֹ⁶⁷. וְכֵן
25 בְּעוֹבֵד כּוֹכְבִים אֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשׁוּם טְמֵאָה וְלֹא
26 מִשׁוּם יֵינן נִסְתָּה⁶⁸. הָיָה הַגָּנוֹת זֶה בְּצַד זֶה אוֹ שֶׁהָיָה
27 גָּנוּ שֶׁל עִם הָאֶרֶץ לְמַעַלָּה, וְשׁוֹטֵחַ הַחֲבֵר כְּלִים אוֹ
28 הַנִּיחַ טְהוֹרוֹת בְּגָנוּ - הָרִי כֵּל מְקוֹם שֶׁיְכוּל עִם הָאֶרֶץ
29 לְפַשֵּׁט אֶת יָדוֹ וְלִגְעַת בְּחֻזְקַת טְמֵאָה⁶⁹.

(66 שם. 67) מפני שאם יפשוט ידו ויגע, ייתפס כגנב.
(68) עבודה זרה ע, ב. 69) שאם ייתפס, יאמר שנפל לו
משהו והתגלגל לגג החבר והושיט ידו, כדי לחפש אותו
ולקחתו.

30 כ. שְׁתֵּי חֲצוֹרוֹת⁷⁰ זֹו לְפָנִים מִזֹּו, הַפְּנִימִית שֶׁל חֲבֵר
31 וְהַחִיצוֹנָה שֶׁל עִם הָאֶרֶץ - חֲבֵר מְנִיחַ שָׁם כְּלִים
32 וְשׁוֹטֵחַ שָׁם פְּרוֹת אֵף עַל פִּי שְׂיָד עִם הָאֶרֶץ מִגְּעַת
33 לְשָׁם, מִפְּנֵי שְׁנֵתִפֵּשׁ עֲלָיו כְּגַב⁷¹.

(70) עבודה זרה, שם. 71) שהרי אין לו רשות להיכנס שם.

34 כא. חֲצָר⁷² הַחֲלוּקָה בְּמִסְפָּס⁷³, וְחֲבֵר בְּצַד זֶה וְעַם
35 הָאֶרֶץ בְּצַד זֶה - טְהוֹרוֹתָיו טְהוֹרוֹת אֵף עַל פִּי שְׂיָד
36 עִם הָאֶרֶץ מִגְּעַת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם בְּרִשׁוֹת הַחֲבֵר⁷⁴.

(72) שם. 73) מחיצה נמוכה. 74) ועם-הארץ ייתפס כגנב
כשיושיט ידו לשם.

37 כב. חֲבֵר⁷⁵ שֶׁנִּפְּל דָּלָיו לְתוֹךְ בּוֹרוֹ שֶׁל עִם הָאֶרֶץ⁷⁶
38 וְהֵלֵךְ לְהִבִּיא בְּמָה יַעֲלֶנּוּ - הָרִי זֶה טְמֵא⁷⁷, מִפְּנֵי
39 שֶׁהֵנַח בְּרִשׁוֹת עִם הָאֶרֶץ שְׁעָה אַחַת.

(75) טהרות פ"ח מ"א. 76) ואע"פ שהדלי בתוך הבור ואין
עם-הארץ יכול ליגע בו. והטעם, מפני שלא חילקו חכמים
וטימאו את כל הכלים שהם ברשות עם-הארץ (רבינו, שם).
(77) טומאת מת, וטעון הזאת מי פרה בשלישי ובשביעי
(רבינו בפירושו למשנה, שם).

40 כג. אִשֶּׁת עִם הָאֶרֶץ⁷⁸ שֶׁנִּכְנְסָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חֲבֵר
41 לְהוֹצִיא בָּנוּ אוֹ בָּתוּ אוֹ בְּהִמָּתוֹ שֶׁל חֲבֵר - כֹּל
42 שֶׁבְּבֵית טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁנִּכְנְסָה שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת⁷⁹. קָדָר
43 חֲבֵר⁸⁰ שֶׁהַכְּנִיס קְדוּרָתוֹ לְמִכּוֹר וַיֵּרֵד לְשֵׁתוֹת - הָרִי
44 הַפְּנִימִיּוֹת טְהוֹרוֹת וְהַחִיצוֹנוֹת טְמֵאוֹת. בְּמָה דְּבָרִים
45 אֲמֹרִים? בְּשֶׁהֵנַח⁸¹ סְמוּךְ לְרִשׁוֹת הַרְבִּיבִים, מִפְּנֵי
46 שֶׁהַעוֹבְרִים וְהַשָּׂבִיבִים נוֹגְעִים בְּחִיצוֹנוֹת בְּשַׁעַת
47 הַלִּיכָה⁸²; אֲבָל הָיוּ רְחוּקוֹת מִרִּשׁוֹת הַרְבִּיבִים: אִם הָיוּ
48 כְּלֵי אֲמָנוֹת בְּיָדוֹ⁸³ - הַכֹּל טְמֵאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁפָּלְיוּ
49 מוֹכִיחִין שֶׁהֵנַחוּ לְמִכּוֹר וַיֵּרֵד הַכֹּל⁸⁴ מִמִּשְׁמֹשׁוֹת בְּהֵן;
50 אִין כְּלֵי אֲמָנוֹתוֹ בְּיָדוֹ - הַכֹּל טְהוֹרוֹת, חֻזְקָתוֹ שְׁלֹא
51 נִגַּע בְּהֵן אֲדָם⁸⁵. חֲבֵר שֶׁהֵנַח⁸⁶ אֲבָלִין וּמִשְׁקִין עַל
52 פְּתַח חֲנוּתוֹ וְנִכְנַס - הָרִי אֵלָיו טְמֵאִים, מִפְּנֵי
53 שֶׁהַעוֹבְרִים וְהַשָּׂבִיבִים מִמִּשְׁמֹשִׁין בְּהֵן⁸⁷.

1 יד. הַגְּבָאִים⁵⁷ וְהַגְּנָבִים שֶׁעָשׂוּ תְּשׁוּבָה וְהִחְזִירוּ
2 מִעֲצָמָן, לֹא מִחַמַּת יְרָאָה, וְאָמְרוּ: לֹא נִגְעָנוּ כְּכֹל מָה
3 שֶׁהָיָה בְּבֵית כְּשֶׁנִּכְנְסוּנוּ - הָרִי אֵלָיו נִאֲמָנִים וְאִפְלוּ עַל
4 מְקוֹם רְגְלֵיהֶן.

(57) משנה וגמרא, חגיגה כו, א.

5 טו. הַמְּנִיחַ⁵⁸ אֶת בֵּיתוֹ פְּתוּחַ וּמִצְאוֹ פְּתוּחַ אוֹ
6 שֶׁמִּצְאוֹ נְעוּל, אִפְלוּ הֵנִיחוּ נְעוּל וּמִצְאוֹ פְּתוּחַ, וְלֹא
7 נִגְנַב מִמֶּנּוּ כְּלִים - כֹּל שֶׁבְּבֵית טְהוֹר⁵⁹; שְׂאֲנֵי אוֹמֵר:
8 הַגְּנָבִים פְּתַחוּהוּ וְנִמְלְכוּ וְהִלְכוּ לָהֶם וְלֹא נִכְנְסוּ.

(58) משנה, טהרות פ"ח, ד. 59) בנעול ומצאו פתוח,
מטמא רבי מאיר, ורבינו פסק כחכמים.

9 טז. קָרְדָם⁶⁰ שֶׁאֲבַד בְּבֵיתוֹ, אוֹ שֶׁהֵנִיחוּ בְּזוּיֹת זֹו וְכֹא
10 וּמִצְאוֹ בְּזוּיֹת אַחֲרָת - הַבֵּית טְמֵא; שְׂאֲנֵי אוֹמֵר:
11 אֲדָם טְמֵא נִכְנַס לְשָׁם וַיִּטְלוּ.

(60) פסחים י, ב. כתב 'כסף משנה' ששאלו את רבינו, מה
בין זה לכיכר של תרומה (במס' נדה ד, א) שהניחו למעלה
ומצאו במקום אחר (ואפילו אם דבר טמא מונח למטה
ממנו) טהור, שאני אומר טהור נכנס לשם והעביר את הכיכר
למקום אחר, כדי שלא יפול על הטמא המונח תחת הדף.
והשיב, שבקורדום אנו אומרים שאדם נכנס ולקח את
הקורדום והשתמש בו והחזירו למקומו, ושואל שלא מדעת,
דינו כגזלן ואין לתלות שחבר עשה זאת, אבל שם אין דרכו
של אדם לקחת כיכר ולהחזירו, ולפיכך אנו תולים שטהור
עשה זאת כדי שלא יפול (השאלה ותשובת רבינו, נדפסו
במילואן ב'תשובות רבינו', הוצאת פריימן סי' קמט).

12 יז. הָדָר⁶¹ עִם עִם הָאֶרֶץ בְּחֵצֵר וְשִׁכַח כְּלִים בְּחֵצֵר,
13 אִפְלוּ חֲבִיּוֹת מְקֻפּוֹת צְמִיד פְּתִיל אוֹ תַנּוּר מְקֻפּוֹ צְמִיד
14 פְּתִיל - הָרִי אֵלָיו טְמֵא⁶², עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לְתַנּוּר מְחִיצָה
15 גְבוּהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים⁶³, כְּדֵי שְׁלֹא יִהְיֶה בְּרִשׁוֹת עִם
16 הָאֶרֶץ.

(61) שם פ"ח מ"א. 62) ואין זה דומה לדינים שלמעלה
ה"ה וה"ט, שמוקפים צמיד פתיל טהורים, מפני שכאן
דירתו הקבועה של עם-הארץ ומעיו להסיר את הכיסוי
ולהחזירו ולהדביקו. כך מפרש רבינו במשנה, והר"ש שם
מפרש מפני שאשתו מיסתתו, ונדה מטמאה בהיסט גם
מוקפים צמיד פתיל. ואפילו תנור מחובר שאי-אפשר
להסיטו, גזרו עליו טומאה משום שאינו מחובר. וכן פירש
גם ה'ברטנורא'. 63) פסק כרבי יוסי.

17 יח. חֲבֵר⁶⁴ שֶׁהָיָה לוֹ מְחִיצָה אוֹ סָפָה לְפָנֵי פְּתָחוֹ
18 שֶׁל עִם הָאֶרֶץ, אוֹ שֶׁהָיָה מְחִיצָה אוֹ סָפָה שֶׁל עִם
19 הָאֶרֶץ לְפָנֵי פְּתָחוֹ שֶׁל חֲבֵר - כְּלִים שֶׁבְּסָפָה אוֹ כְּלִים
20 שֶׁבְּמְחִיצָה טְמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לְעִם הָאֶרֶץ בְּסָפָה זֹו
21 אוֹ בְּמְחִיצָה זֹו רִשׁוֹת⁶⁵.

(64) תוספתא, טהרות פ"ט ה"א. 65) להיכנס שם, ושמא
נגע בכלים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מעצמו מן הענבים. (8) שדורכים את הזיתים בבית הכר ואז כבר הוכשרו, אבל מוסקי (קוטפי) הזיתים אינם צריכים טבילה, שהרי הזיתים לא הוכשרו ומעט המוהל הנסחט בסלים אינו מכשיר. לקמן יתבאר שאוכלין אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא הורטבו באחד משבעת המשקין (הלכות טומאת אוכלין פרק א הלכה א). (9) אבל אם היו בקיאים היינו מאמינים להם שטבלו שלא בפני החבר. (10) מה הם הדברים החוצצים בין הטובל ובין המים והטבילה אינה מועילה, כגון אם משהו דבוק בכשרו וכדומה.

(78) שם, מ"ה. (79) רבינו שם מפרש: "אם נכנסה שלא ברשות אלא להוציא הענין הפלוני וכו' אימת בעל הבית עליה ולא תשלח ידה לדבר". (80) שם פ"ז מ"א. (81) כתובות כד, ב. (82) שלא בכונה. (83) כגון המחק למחוק את המידות. (84) שמעוניינים לקנות. (85) מפני שחושבים שאינם עומדים למכירה, ויזהרו מלנגוע בהם. (86) תוספתא, טהרות פ"ט ה"ב. (87) מקומם מוכיח שלמכירה הם עומדים.

יום ו' כ' אלול ה'תשע"ו

פרק שלשה עשר

ג. הפדיון והבוצרים שנמצאת טמאה לפניהן - 16
נאמנין לומר לא נגענו. וכן בתינוקות שלהם. 17

(11) נאמנים לומר התינוקות לא נגעו ביין ובשמן.

ד. המטהר את הפדיון והכניסן לבית הבר ונעל עליהן, אם היו שם פלים שנטמאו במדרס - הרי בית הבר פלו טמא, שפא נגעו באותן הפלים. 12
ואפלו ראה אותם מקדם נזהרין מאותם הפלים מפני טמאתן - הרי בית הבר טמא, שפא הסיטו. 13 והן מדמין שאין המסיט טמא, שאין עמי הארץ בקיאים בטמאת הסט. 14

(12) ואחר כן נגעו בזיתים ובשמן. (13) הזיוו אותם ממקומם בלי נגיעה. (14) ולפיכך גם הכלים שבבית הבר טמאים, שפא נגעו בהם לפני שפירשו מהטומאה שאם נגעו בהם אחר שפירשו אינם מטמאים אותם, שהרי הם ראשון לטומאה ואין ראשון מטמא כלים.

ה. היו חמרינו ופועליו טוענין טהרות ועוברין לפניו, אף על פי שהפליגו. 16 יתר ממילא - הרי אלו טהורות, מפני שהן בחזקת שהוא שומרן, והן מפחדין לגע ואומרים: עכשו יבוא, 18 שהרי הוא אחרינו. אבל אם אמר להם: צאו ואני אבוא אחריכם. 19 פיון שנתפסו מעיניו הרי הן טמאות. 20

(15) נוהגי חמורים. (16) שהרחיקו. (17) מיל הוא אלפיים אמה ואין בעל הבית יכול לראות אם הם נוגעים. (18) שהרי הוא הולך אחריהם והם אינם יודעים, שמרחק רב כזה מפריד ביניהם (כסף משנה). (19) אחר זמן מה. (20) בטוחים הם שלא יבוא כל כך מהר ואינם מפחדים לנגוע.

ו. חבר שהיה לבוש בחלוק ועטוף בטלית ומהלך, ואמר: בלבי היה לשמור את החלוק והייתי נזהר בו, והסחתי דעתי מן הטלית - הרי החלוק בטהרתו והטלית טמאה, שפא נגע בה עם הארץ. הרי סל 21 על כתפו ומגרפה 22 בתוף הסל, ואמר: בלבי היה לשמור את הסל, 23 ולשמור את המגרפה מדבר המטמאה 24 אבל לא מדבר הפוסלה 25 - הסל טהור, 26 והמגרפה טמאה, 27 וכל תרומה שפסל פסולה, מפני המגרפה שפוסלת האכלין שפסל. היה משתמש מן

(1) יבאר כהן שטיהר כליו לגת זו והניחם לגת הבאה, הרוצה לעשות יינו או שמנו בטהרה באומנים עמי הארץ, הבדדים והבוצרים שנמצאת טומאה לפניהם אם נאמנים לומר לא נגענו, המטהר הבדדים והכניסם לבית הבר ונעל בפניהם, חמרו ופועליו טעונים טהרות ועברו לפניו והפליגו ממנו, חבר שהיה לבוש חלק ועטוף בטלית ומהלך ואמר בדעתו היה לשמור החלוק ולא הטלית, ודין היה משתמש מן החבית בטהרה בחזקת שהיה חולין ונמצאת תרומה, נתחלפו לה כלים של חול בכלים של שבת ולבשם, חבר שהניח טהרות או כלים ומת, ומי שאמר לו עד אחד נטמאו טהרותיך, ודין היה עושה עמו בטהרות ולאחר זמן אמר לו טהרות שעשיתי עמך נטמאו.

א. כהן שטטהר פליו לגת זו והניחן לגת הבאה - 1
הרי אלו בחזקתן; שאין עמי הארץ נוגעין בכלים 2
של כהן זה שהן בתוף גתו, מפני שהוא אוכל 3
טהרות. אבל של ישראל טמאות, עד שיאמר: 4
בלבי היה לשמור עם הארץ שיפגס לגת שלא יגע 5
בפלים. 6

(2) טהרות פרק ז משנה ז ושם כתוב סתם "המניח" ורבינו מפרש שהמדובר, בכהן המקבל לתוך כליו יין תרומה מעם הארץ והשאר כליו בגיתו של עם הארץ, אולם הר"ש והרא"ש גורסים: "בגוי כליו טהורים". ופירשו שאין חוששים ליין נסך, אבל לטומאה חוששים. (3) בחזקת טהרה. (4) עם הארץ יודע שהכהן אוכל טהרות ויזהר, שלא לנגוע בכליו. (5) חבר. (6) שמתי לב ושמרתי.

ב. הרוצה לעשות יינו בטהרה באמנין עמי הארץ - הרי זה מטביל את הבוצרים. 7 וכן אם היה עושה 8
שמן - מטביל את הפדיון. 8 וצריך לעמד על 9
האמנים עד שיטבילו בפניו, שהרי אינן יודעים 10
הלכות טבילה וחיצצה. 10. יצאו חוץ לפתח בית הבר 11
ונפנו אחורי הגדר וחרו - הרי אלו בטהרתן. עד 12
פמה ירחיקו והם טהורין? עד פדי שלא יסתרו 13
מעיניו. אבל אם נסתרו מעיניו - חזרו לטמאתם, 14
עד שיטבילם פעם אחרת ויעריב שמשן. 15

(7) הקוטפים את הענבים מן הגפנים, שהענבים מקבלים טומאה משעת בצירתם מפני שהוכשרו במשקה היוצא

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ש"ק כ"א אלול - ס' טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קמא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 שותק - הרי זה נאמן והרי הן טמאות. ואם הכחישו
24 ואמר: לא נטמאו - הרי הן פחזקות, עד שיעידו
25 שנים. הנה עושה עמו³⁰ בטהרות או בזבחים, ולאחר
26 זמן מצאו ואמר לו בפעה שפגע בו: טהרות שעשיתי
27 עמך נטמאו וזבחים שעשיתי עמך נתפגלו - הרי זה
28 נאמן. אבל אם פגע בו ולא אמר לו פלום, ולאחר כך
29 פגע בו פעם שניה ואמר לו - אינו נאמן, אלא הרי
30 זבחי פחזקת פשרות וטהרותי פחזקת טהרה.

1 החבית בטהרה פחזקת שהיא חלין ואחר כך נמצאת
2 תרומה, אף על פי שהיא טהורה - הרי היא אסורה
3 באכילה, שמה נגע בה טבול יום²⁸, שהוא פוסל
4 בתרומה וטהור בחלין כמו שיתבאר, ואינו דומה
5 משמר תרומה למשמר חלין. ואם אמר: פלפי הנה
6 לשמרה אפלו מדבר הפוסלה - הרי זו מתרת
7 באכילה. נתחלפו לו פלים של שבת פלים של חל
8 ולבשן - נטמאו, שאינו משמר פלים של חל פלים
9 של שבת²⁹. מעשה בשתי נשים חברות שנתחלפו להן
10 פליהן בבית המרחץ, ובא מעשה לפגי חכמים וטמאו
11 הפל³⁰. אפלו נפלה מעפרתה³¹ ממה ואמרה לחבר:
12 תנה לי, ונתנה לה - נטמאת. גזרה שמה יתנונה לה עם
13 הארץ, או שלא יהיה החבר משמרה; שאין אדם
14 משמר פלים שאינו שלו פליו, אלא אם בן הודיע
15 שמה עליו.

39 והמדובר, בעושה עימו חנם, אבל אם הוא מקבל שכר
נאמן אפילו בפגישה שנייה מפני שהוא מפסיד את שכרו
ולפיכך אנו אומרים מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן גם
לטמא את הטהרות, כמו סופר שכתב ספר תורה בשכר ואמר
שהקלף לא היה מעובד לשמו והספר פסול.

בריה רחמנא דסייען

יום ש"ק כ"א אלול ה'תשע"ו

הלכות שאר אבות הטמאות

יש בכללן שלש מצות עשה², וזה הוא פרטן: (א)
דין טמאת נבלה. (ב) דין טמאת שרץ. (ג) דין טמאת
שכבת זרע. ועבודה זרה מטמאה פשרץ, וטמאתה
מדברי סופרים.

ובאר מצות אלו בפרקים אלו:

1 רבינו בהקדמתו לפירוש המשנה סדר טהרות מונה אחד
עשר סוגי אב הטומאות, והם: טומאת מת, טומאת מי
חטאת (מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה), חטאת
(בספרים שבידינו כתוב "חטאת", וצ"ל "חטאות", והכוונה
לחטאות שמזים דמם בהיכל), טומאת צרעת, זב, זבה, נדה,
יולדת, נבילה, שרץ ושכבת זרע. דיניהם של שמונת
הראשונים נתבארו בארבע ההלכות הקודמות, ודיני שלושת
אב הטומאות הנשארים יתבארו בהלכה זו, ומכאן השם
"שאר אבות הטומאות".² כשאנו קוראים בתורה
(ויקרא, יא) נמצא ציוויים רבים, אולם רבינו ב'ספר המצוות'
כלל שביעי, מודיע לנו שיטתו במנין המצוות, וקובע שאין
למנות את פרטי המצוות כמצוות בפני עצמן, אלא כולן
נמנות כמצוה אחת הכוללת דינים הרבה, והשיג על 'בעל
הלכות גדולות' שמנה פרטים במספר תרי"ג המצוות.
בהתאם לשיטתו זו, יצאו לו כאן רק שלוש מצוות-עשה.

פרק ראשון

1 יבאר שהנבילה אב מאבות הטומאות, ומה מטמאה, ואי
זו היא נבילה. ודין אם שחיטה מועילה בבהמה וחיה
טמאה, ואם הנבלות מצטרפות לטמא בכזית. מוח וחלב ודם
בהמה טהורה שמתה או חלב בהמה טמאה. חלב הכוי
והדברים שאין מטמאין מן הנבילות והבהמות שעורותיהן
כבשרן. ודין אם עיבדן או הלך בהם כדי עיבוד או עשה
מעשה שבטלם. ודין עד כמה יהיה העור חיבור ועור שיש
עליו כזית נבילה. ודין עור שיש עליו שני חצאי זיתים,
ובשר נבילה יבש או שהיה סרוח מעיקרו. ודין שיליא וקיבה

21 ובו תאנים. 22 כלי ברזל שמשמשים בו להפריד את
התאנים המודבקות זו בזו. 23 מכל טומאה. 24 פירש
בכסף משנה, מדבר הנותן לה כוח טומאה לטמא אוכלין
שיפסלו אוכלין אחרים שיגעו בהם. 25 שנותן לה כוח
לפסול את הנוגע בה (פסול אינו פוסל אחרים). 26 שהרי
שמר עליו מכל דבר טמא. 27 פירוש, לפסול אוכלין אבל
לא לטמאם (פירוש זה דחוק, שהרי פתח ב"הפוסלה" וסיים
ב"טמאה", אולם לא מצאתי פירוש אחר להלכה זו).
28 טמא שטבל ביום וטרם שקעה השמש, טהור לחולין
ופוסל את התרומה והוא שמר רק שמירת חולין.
29 ומכיוון שהסיח דעתו מהשמירה הדייקנית הרי זה כאילו
הסיח דעתו לגמרי משמירה (רש"י שם). 30 מפני שלא
שמרה על כליה של השנייה כמו על כליה. ואפשר לפרש
שהמדובר, כשלא ידעה האחת את האחרת היא חבירה
ולפיכך לא שמרה כל כך על כליה. 31 סודר שלה. כל
דינים אלה הם מעלות יתירות לטהרות.

16 ז. חבר שמת והניח טהרות³² - הרי אלו טהרות³³.
17 הניח פלים - הרי הן טמאים³⁴; שאני אומר: שמה³⁵
18 נטמאו והנה עליהם בשלישי ולא הנה עליהן
19 בשביעי³⁶, או שמה הנה עליהם בשביעי ועדין לא
20 הטביל³⁷, או שמה לא הנה עליהן בשביעי³⁸ פל
21 עקר.

32 אוכלין ומשקין. 33 חבר אינו משהה בביתו אוכלין
טמאים, כדי שלא יבוא לידי מכשול. 34 בכלים החמירו
מפני שאפשר לטהרם על ידי הזאה וטבילה ולא חילקו בין
כלי לכלי ולפיכך טמאו אף כלי חרס, שאין להם טהרה
כלל. 35 כל הספיקות הללו נאמרו בתוספתא שם.
36 וטעונים הזאה ארבעת הימים הראשונים, שכל אחד הוא
ספק שביעי. 37 וטעונים טבילה אחר כל ההזאות.
38 המלה בשביעי לכאורה מיותרת.

22 ח. מי שאמר לו עד אחד: נטמאו טהרותיך, והלה

קמב שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ש"ק כ"א אלול - ס' טהרה - הל' שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14) בין בהמה ובין חיה. 15) בגמרא חולין ע, ב למדו זה מן הכתוב. 16) אפילו אם היא אסורה באכילה ע"י אחד משמונה-עשרה טריפות. שם עב, ב (ראה לקמן ה"ג). 17) שהם אסורים גם בהנאה (זבחים סח, א). 18) כר' יהושע, במשנה חולין לב, א. 19) השחיטה אינה מועילה אפילו לטהר מטומאת משא החמורה. 20) פ"ג הלכה יח.

ג. בהמה טמאה וְחַיָּה טְמֵאָה אֵין הַשְּׁחִיטָה מוֹעֵלֶת בָּהֶן, וְאֶחָד הַשְּׁחִיטָה או הַנְּחִירָה או הַחֹנֶקֶה או שְׂמִתָּה כְּדָרְפָה - הָרִי זוּ נִבְלָה. וְכָל הַנְּבֵלוֹת מִצְטָרְפוֹת²² לַעֲנֵן טְמֵאָה לְכֹזֵית, אֶחָד טְמֵאוֹת וְאֶחָד טְהוֹרוֹת.²³

21) משנה שם עב, ב. 22) משנה מעילה א, ב. 23) כחצי זית מטמאה מצטרף עם כחצי זית מטהורה לענין טומאה, אבל אין מצטרפים לחייב מלקות על אכילתם (ראה הלכות מאכלות אסורות פ"ד הלכה יז, והשלמות להלכה יב).

ד. מִחַ הָרִי הוּא כְּבִשׁוֹ²⁴. וְדָם הַנְּבֵלָה אֵינוֹ מְטַמֵּא²⁵ כְּנֵבֵלָה, אֶלָּא הָרִי הוּא כְּמִשְׁקִין טְמֵאִים, שְׂאֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא אֶדָם וְלֹא פְלִים²⁶ מִן הַתּוֹרָה.²⁷

24) חולין קכה, א. 25) עדיות פ"ח מ"א. העיר ר' יהושע בן בתיירה על דם נבילות שהוא טהור. 26) כוונת רבינו ברורה, שאינו מטמא מן התורה כלל אפילו בשיעור רביעית הלוג שהוא גדול פי שלושה מכזית. וחזר בו מפירושו למשנה זו (וכן פירש גם הרע"ב שם) שטהור מלטמא בכזית כבשר אבל ברביעית מטמא, מפני שבכרייתא (מנחות קג, ב) נאמרה עדות זו בשם ר' יהושע (בן חנניה) ור' יהושע בן בתיירה, והוסיפו מעשה שהיה, שלא טימאו חכמים דם נבילה אפילו בשיעור גדול (ראה 'תוספות יום טוב' בעדויות שם, וראה הלכות טומאת אוכלין פ"י הלכה ג בהשלמות). 27) משמע שמדרבנן מטמא כלים כמשקין טמאים. אולם מלשונו בפ"י מטומאת אוכלין ה"ג, משמע שאינו משקה.

ה. חֵלֶב²⁸ בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׂמִתָּה - טְהוֹר. שְׂנֵאָמַר: וְחֵלֶב נְבֵלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה יַעֲשֶׂה לְכָל מְלֹאכָה²⁹ וְאָכַל לֹא תֹאכְלוּהוּ - מִי שְׂאִסּוֹרוֹ מִשּׁוֹם נְבֵלָה וְטְרֵפָה³⁰. וְאִם הִכְשֵׁר בְּמִשְׁקִין הַמְּכַשְׁרִין³¹ - הָרִי הוּא פְּאֶקְלִין טְמֵאִין³², וְאֵינוֹ כְּבִשׁוֹ נְבֵלָה. וְהַנּוֹגֵעַ בְּחֵלֶב הַחֹפֶסֶה אֵת הַפְּלִיא קֵדָם הַפְּרָשָׁה³³ - הָרִי זֶה טְמֵא פְּנוּגֵעַ בְּפִלְיָא עֲצֻמָּה, שְׁהָרִי כְּפֵמָה חוּטִין נִמְשָׁקִין מִפְּנֵיהֶן³⁴ בְּחֵלֶב. אֶבֶל בְּהֵמָה טְמֵאָה וְהַחִיָּה בֵּין טְהוֹרָה³⁵ בֵּין טְמֵאָה - אֶחָד בְּשָׂרָה וְאֶחָד חֵלְבָה לְטְמֵאָה, וּמְטַמֵּא אֶדָם וְכָלִים כְּכֹזֵית כְּבִשׁוֹ הַנְּבֵלָה.

28) פסחים כג. 29) משמע אפילו למלאכת קודש שאסור לטמאו. 30) זה נימוק לטומאת חלב בהמה טמאה שנתנבלה, שנאמרה בסוף הלכה זו. 31) אוכלין אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא נרטבו באחד משבעת המשקין שמנאם רבינו בפ"א מהלכות טומאת אוכלין הלכה ב (חלב שחוטה אינו צריך הכשר, מפני ששחיטתו מכשירתו). 32) ואפילו אם לא נגע בטומאה, הרי הוא מטמא טומאת

וחלב של נבילה, ובהמה ששפעה חררת דם, ונבילה שנתערבה בשחוטה.

א. הַנְּבֵלָה - אֶבֶב² מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת. כְּזֵית³ מִבְּשָׂרָה⁴ מְטַמֵּא אֶדָם וְכָלִים כְּמִנְעֵעַ⁵, וְכָלִי חֶרֶס כְּאֹיִר⁶. וּמְטַמֵּא אֵת הָאֶדָם בְּמִשְׂאָה⁷ לְטַמֵּא בְּגָדִים, כְּמִרְפֵּב הַזֵּבִי⁸. פִּי צַד? אֶדָם שְׂנֵגַע בְּנֵבֵלָה - נְטֵמָא, וְהָרִי הוּא רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה. וְאִם נִגַּע בְּכָלִים אֶפְלוּ בְּשַׁעַת מִגְּרֵעוֹ בְּנֵבֵלָה - הָרִי הֵן טְהוֹרִין⁹. וְכֵן פְּלִים שְׁעָלְיוֹ טְהוֹרִין. לְפִי שְׂהוּא וְלֵד¹⁰, וְאֵין וְלֵד מְטַמֵּא פְּלִים. אֶבֶל הַנּוֹשֵׂא אֵת הַנְּבֵלָה מְטַמֵּא פְּלִים בְּשַׁעַת נְשִׂיאָתָהּ¹¹, שְׂנֵאָמַר: וְהַנּוֹשֵׂא אֵת נְבֵלָתָם יִכְבַּס בְּגָדָיו. וְאוֹתָן הַבְּגָדִים רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה. וְאֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא אֶדָם וְלֹא כָּלִי חֶרֶס וְאֶפְלוּ בְּשַׁעַת נְשִׂיאָתָהּ¹², כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ בְּמְטַמֵּאֵי מְשָׁכָב וּמוֹשָׁב¹³.

2) כלים פ"א מ"ב. 3) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא יוד, ה"ו: "למה נאמר (ויקרא יא, א, מ) האוכל מנבלתה? ליתן שיעור לנוגע ונושא, מה האוכל - כזית, אף הנוגע והנושא כזית" (סתם אכילה - כזית). 4) ולא עצמות - 'תורת כהנים' שם פרק י: "מנבלתם" ולא מן העצמות. 5) כתוב בתורה (שם, כז): כל הנוגע בנבלתם יטמא עד הערב. 6) אם נכנס כזית מן הנבילה לאוירו של כל חרס, נטמא הכלי וכל מה שבתוכו, אף-על-פי שלא נגע בדופניו. כתוב בתורה (שם, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו יטמא", ודרשו ב'תורת כהנים' (שם פרשתא ז ה"ה): "מתוכו הוא מטמא ואינו מטמא מאחוריו". 7) אם האדם נשא את הנבילה, אף-על-פי שלא נגע בה, כגון שהיה דבר מבדיל בין גופו ובין הנבילה, שנאמר (שם, כח): "והנושא את נבלתם יכבס בגדיו וטמא עד הערב". 8) שהנוגע בו אינו מטמא בגדים, והנושאו מטמא בגדים. ובזה נבדל מרכב ממשכב וממושב, שגם נגיעתם מטמאה בגדים (ראה הלכות מטמאי משכב ומושב פ"ו הלכה ב). 9) ב'תורת כהנים' (שם פ"ו הלכה ז): "הנוגע יטמא עד הערב", ואין הנוגע מטמא בגדים. 10) הנוגע באב הטומאה נעשה ולד (ראשון לטומאה). 11) ונעשים ראשון לטומאה כמו האדם, אבל כלים שנגע בהם אחרי שפירש מן הטומאה לא נטמאו. וכל זמן שלא פירש מן הטומאה, מטמא כל כלים שהוא נוגע בהם, ולא דוקא בגדים. שם, פרשתא ד, ה"ט: מנין לעשות שאר כלים כבגדים? (בתורה כתוב: יכבס בגדיו), תלמוד לומר "טמא" ("צל"י טמא - הגר"א). 12) שם: "יכול יטמא אדם וכלי חרס? תלמוד לומר בגד, בגד הוא מטמא ואינו מטמא אדם וכלי חרס". 13) פרק י.

ב. אֶחָד¹⁴ בְּהֵמָה וְחַיָּה, בֵּין הַמְּתָרִין בְּאֶכְלָה בֵּין הָאֲסוּרִין¹⁵, אִם מֵתוּ - פֶּלֶן בְּשָׂרָן מְטַמֵּא כְּכֹזֵית. וְשְׁחִיטָתָה בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְחַיָּה טְהוֹרָה מְטַהֵרֶת¹⁶ בְּכָל מְקוֹם. וְאֶפְלוּ שַׁחַט חֲלִין בְּעֹזְרָה וְקִדְשִׁים בְּחוּץ¹⁷ - הָרִי אֵלוֹ טְהוֹרִין. וְאִם אֶרֶע פְּסוּל בְּשְׁחִיטָה - הָרִי זוּ נְבֵלָה¹⁸ וּמְטַמֵּאָה בְּמִשְׂאָה¹⁹, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת שְׁחִיטָה²⁰.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ש"ק כ"א אלול - ס' טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 זו היא חטוֹטְרַת רַפָּה? כַּל זְמַן שֶׁלֹּא טַעֲנָהּ⁵⁶. הַגִּיעַ
25 זְמַנָּה לְטַעֲנָהּ⁵⁷ וְלֹא טַעֲנָהּ, או שֶׁטַעֲנָהּ קִדְּם שְׁנֵיגִיעַ
26 זְמַנָּה⁵⁸ - הֲרִי זֶה סִפְקָא⁵⁹.

49 משנה שם קכב, א. (50 העובר שבמעזי אמו. רבינו השמיט עור הראש של עגל הרך, ועור הפרסות שנימנו (שם) בין אלה שעורותיהם כבשרם. וטעמו, מפני שר' יוחנן אמר (שם קכב, ב) שדעת יחיד היא, ואין הלכה כאותו יחיד. (51 יש שוטחים את העורות, כדי שידרסו עליהם, ועל-ידי זה הם מתקשים ונעשים ראויים למלאכת עור. (52 אולי צריך להיות: עיבודם. (53 על-ידי מעשה זה, ביטל אותם מתורת בשר הראוי לאכילה. (54 השתמש בה כטלאי לסל וכדומה. (55 גמרא שם. (56 שלא הניחו עליה משא. (57 הגמל גדל, וכוחו אתו לישא משאות. (58 הטעינו משא בעודו צעיר וחלש. (59 בעיא שם שלא נפשטה.

27 י. הַמְּפֹשֵׁיט⁶⁰ נִבְלַת בְּהֵמָה או חֵיָה, בֵּין טַמְאָה בֵּין טְהוֹרָה, בֵּין דָּקָה בֵּין גְּסָה: אִם לְשִׁטְיָהּ⁶¹ הַפִּשֵׁיט
28 - בֵּינָן שֶׁהַפִּשֵׁיט מִן הָעוֹר כְּדִי אֲחִיזָהּ, וְהוּא שְׁנֵי טַפָּחִים⁶², הַנוֹגֵעַ בְּעוֹר זֶה שֶׁהַפִּשֵׁט טְהוֹר⁶³; וְעַד
29 שֶׁלֹּא הַפִּשֵׁיט שְׁנֵי טַפָּחִים - הַנוֹגֵעַ בְּעוֹר כְּנוֹגֵעַ
30 בַּבָּשָׂר. הַפִּשֵׁיטָה כְּדִי לַעֲשׂוֹת מִן הָעוֹר חֲמַת⁶⁴ - הֲרִי הָעוֹר חָבוּר⁶⁵ עַד שֶׁיִּפְשֵׁיט אֶת כָּל הַחֲזָה. וְאִם
31 הַפִּשֵׁיטָה מְרַגְלִיָּה⁶⁶ בְּלֶבֶד - הֲרִי הָעוֹר כְּלוֹ חָבוּר, וְהַנוֹגֵעַ בְּעוֹר כְּנוֹגֵעַ בַּבָּשָׂר, עַד שֶׁיִּפְרִישׁ הָעוֹר כְּלוֹ
32 מַעַל הַבָּשָׂר. וְכֵן הַמְּפֹשֵׁיט בַּשְּׂרָצִים⁶⁷ - חָבוּר עַד שֶׁיִּפְשֵׁיט כְּלוֹ. עוֹר שֶׁעַל הַצְּוָאר - חָבוּר⁶⁸ עַד
33 שֶׁיִּפְשֵׁיט כְּלוֹ. וְכָל עוֹר שֶׁהוּא חָבוּר לְטַמְאָה⁶⁹ - כֶּף הוּא חָבוּר לְהַטְטָמָא, שְׂאֵם הֵיְתָה שְׁחוּטָה וְנִגְעָה
34 טַמְאָה בְּעוֹר זֶה שֶׁהוּא חָבוּר - נְטַמָּא הַבָּשָׂר.
35
36
37
38
39
40

60 משנה שם קכג, א. (61 שהעור ישמש לו שטיח. בהפשט כזה, קורעים את העור מן הזנב עד הצואר ואחר-כך מפרידים אותו מן הבשר בסכין. (62 גמרא שם. (63 כרב שם. (64 כעין שק גדול, שהרועים נותנים בו חפציהם, ויש משתמשים בו גם למשקין. בהפשט זה אין קורעים את העור לאורך הבהמה, אלא מרגל לרגל, ומפשיט ממטה למעלה באופן שיצא העור שלם בהיקפו, ואחר-כך קושרים במשיחה את המקום הפתוח. (65 אם נגע בעור הנבילה נטמא, כאילו נגע בבשר. (66 כשרוצים לעשות נוד (נוד קטן מחמת) מעור כבש, מתחילים להפשיט מן הרגלים, וממשיכים באופן שיצא העור כולו שלם, וקושרים את מקום הרגליים וממלאים אותו מים ומשקין אחרים (על פי פירוש רבינו במשנה). (67 ברייתא שם קכג, ב. (68 אם הפשיט כל העור, והשאיר עור הצואר - העור מטמא. כחכמים במשנה. (69 שהנוגע בעור נבילה נטמא.

41 יא. עוֹר⁷⁰ שֵׁשׁ עָלָיו פְּזִית נִבְלָה - הַנוֹגֵעַ בְּצִיב⁷¹
42 הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ⁷² וּבִשְׂעוֹר שֶׁכְּנָגְדוֹ⁷³ מֵאֲחֵרֵי הָעוֹר נְטַמָּא, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹר בִּשְׂעוֹר שׁוֹמֵר לְבָשָׂר⁷⁴. בְּמָה
43 דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁפְּלִטְתוֹ חֵיָה; אֲבָל פְּלִטְתוֹ סִפְיָן⁷⁵,
44 אִם הֵיָה מְרַדְּר⁷⁶ - בְּטָל אֲגַב הָעוֹר⁷⁷.
45

אוכלין כראשון לטומאה (רבינו בפירושו, עוקצין פ"ג מ"ט. ראה השלמות). (33 לפני שהפרידו מן הכליה. (34 מן הכליה, וחוטים אלה בשר הם. (35 שחלבה מותר באכילה כשנשחטה.

1 ו. הַפּוֹיֵר³⁶ - חֲלָבּוֹ מִטַּמְאָה כְּבָשָׂרוֹ, וְטַמְאָתוֹ כְּסִפְקָא³⁷.
2 לְפִיכָף אֵין שׁוֹרְפִין עָלָיו תְּרוּמָה וְקִדְּשִׁים, וְאֵין חֵיבִין
3 כְּרַת עַל טַמְאָתוֹ וְעַל³⁸ בִּיאַת הַמְּקַדְּשִׁי³⁹ או עַל אֲכִילַת
4 קִדְּשֵׁיו⁴⁰.

36 בברייתא חולין (פ, א) נחלקו תנאים במהותה של בריה זו, יש אומרים שהוא נולד מתיש וצביה (אביו בהמה, ואמו חיה). ור' יוסי אומר בריה בפני עצמה היא, ולא הכריעו בה חכמים אם היא מין חיה או מין בהמה. (37 שמא מין בהמה הוא, שחלבה טהור. (38 צ"ל "על". (39 פירוש, אם נטמא בחלב נבלת כוי ונכנס למקדש, אינו חייב כרת כמו טמא ודאי. (40 קדשי המקדש.

5 ז. וְאֵלוֹ דְּבָרִים⁴¹ שְׂאֵין מִטַּמְאִין מִן הַנְּבִלוֹת:
6 הַעֲצָמוֹת, וְהַקְּרָנִים וְהַטְּלָפִים, אֲפִלוּ עַקְרָן הַרְף שְׂאֵם
7 יִתְחַף מִן הַחֵי יוֹצֵא דָם, וְהָעוֹר, אִף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ
8 מַעֲבָד, וְהָאֵלֶּל⁴² וְהַגִּידִים, וְהַמְּרַק וְהַתְּבַלִּין
9 שֶׁמִּתְבַּשְׁלִין עִמָּה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן
10 שֶׁפָּרְשׁוּ מִן הַנְּבִלָה; אֲבָל הַנוֹגֵעַ בְּאֶחָד מִכָּל אֵלוֹ
11 כְּשֶׁהֵן מְחַבְּרִין בַּבָּשָׂר - הֲרִי זֶה טַמְאָה⁴³. וְהוּא שִׁיחָה
12 בַּבָּשָׂר פְּזִית. שְׂאֵין אֶחָד מִכָּל אֵלוֹ מַצְטַרֵף לְכִזְיֹת⁴⁴.

41 משנה חולין קיז, ב. (42 חתיכות קטנות של בשר שנשארו דבוקות בעור אחר הפשטו. (43 שם קיח, א. והטעם, מפני שהם כיד לבשר, שנוטלים אותו והבשר ניטל עמו. (44 שם.

13 ח. הָאֵלֶּל, בֵּין שֶׁפְּלִטְתוֹ חֵיָה⁴⁵ בֵּין שֶׁפְּלִטְתוֹ סִפְיָן⁴⁶
14 - אֵינוֹ מַצְטַרֵף לְכִזְיֹת. וְאִם פְּנִסוֹ⁴⁷ וְהֵיָה בּוֹ פְּזִית -
15 מִטַּמְאָה⁴⁸.

45 חיה אכלה את הבשר, והשאירה חתיכות קטנות דבוקות בעור. (46 כשהפריד בסכין את הבשר מהעור, נפלטו החתיכות מתחת חודו של סכין ונשארו במקומם בעור. (47 כנס את החתיכות הקטנות, והניחן יחד. (48 כרב הונא אליבא דרבי יהודה (שם קכא, א. ראה ראב"ד וכסף-משנה). והמדובר כשכנסו אדם בכוונה, וע"י מעשהו גילה דעתו שלא ביטלו לגבי העור. אבל אם כונס שלא בכוונה, כגון ע"י תינוקות, אינו מטמא (רש"י שם).

16 ט. וְאֵלוֹ⁴⁹ בְּהֵמוֹת שֶׁעוֹרוֹתֵיהֶם כְּבָשָׂרָם: עוֹר חֲזִיר
17 שֶׁל יֵשׁוּב, וְעוֹר חֲטוֹטְרַת הַגְּמָל הַרְפָּה, וְעוֹר בֵּית הַבִּשְׁת, וְעוֹר הַשְּׁלִילִי⁵⁰, וְעוֹר שֶׁתַּחַת הָאֵלֶּיָהּ. הֲרִי
18 אֵלוֹ מִטַּמְאִין מִן הַנְּבִלָה. וְאִם עֲבָדָן או הֵלֶף בְּהֵן⁵¹
19 כְּדִי עֲבוּדָה⁵² - הֲרִי אֵלוֹ טְהוֹרִים. וְאִם עָשָׂה בְּהֵן
20 מַעֲשֵׂה שְׂבֻטָּלָן⁵³ - טְהוֹרִין אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֵלֶף בְּהֵן
21 כְּדִי עֲבוּדָה. כִּיצַד? אֵזֶן חֲמוֹר שֶׁטְּלָאָה⁵⁴ לְכַפִּיפְתּוֹ -
22 טְהוֹרָה. כְּמָה הוּא כְּדִי עֲבוּדָה? אֲרַבְעָה מִלִּין⁵⁵. וְאִי

קמד שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ש"ק כ"א אלול - ס' טהרה - הל' שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שניצל אינו ראוי לאכילת אדם, אבל ראוי לאכילת כלב, ולפיכך אין מקום לבעיא זו לדעת בר פדא שנבילה שאינה ראויה לגר (לאכילת אדם) אינה מטמאה, ונשאלה לדעת ר' יוחנן, שהיא מטמאה, ופירושו ב'תוספות' שם (וכן גם בפירוש המיוחס (בטעות) לרש"י), שניצל, אע"פ שהוא ראוי לאכילת כלב אין דינו כבשר הנבילה, מפני שהוא כעפר ("עפרא בעלמא"), ושאל השואל, אם ניצל מנבילה כלול גם כן בהלכה שניצל מטמא אע"פ שהוא עפרא בעלמא או לא. ולפי פירושם, קשה להבין כוונת המילה "לפיכך" בדברי רבינו. ונראה שלדעת רבינו ניצל נפסל מאכילת כלב, ונמסרה הלכה שטמא, ושאלו אם גם ניצל של בהמה נכללה בה]. (93) משנה נדה נד, ב. (94) צ"ל כאוכלין. פירוש שאינו מטמא אפילו במגע, ואפילו אוכלין ומשקין.

17 יד. בְּשֵׁרֵי 95 נְבִלָה שֶׁהִיא סְרוּחַ מְעַקְרוּ וְאִינוּ רְאוּי
18 לְמֵאֲכַל אָדָם - הָרִי זֶה טְהוֹר; שְׁנֵאמַר: לְגַר אֲשֶׁר
19 בְּשַׁעֲרֵיךָ תִּתְנַגַּח וְאֶכְלָה - עַד שֶׁתִּהְיֶה תְּחִלָּתָהּ רְאוּיָה
20 לְגַר.

(95) בכורות כג, ב.

21 טו. שְׁלֵיָא 96 שֶׁל נְבִלָה - הָרִי הִיא כְּפָרֶשׁ וְכָרְעִי
22 וְאִינָה מְטַמְּאָה בְּנְבִלָהָ 97. וְאִם חָשַׁב עָלֶיהָ לְאֶכְלָה -
23 מִתְטַמְּאָה טָמְאָת אֶכְלִין 98. הִקְבָּה 99 וְהִחְלַב 100 שֶׁל
24 נְבִלָה - טְהוֹרִין מִכְּלוּם 101.

(96) העור שהעובר מונח בו. (97) משנה חולין עז, א. (98) אם נגעה בטומאה, שהמחשבה עושה אותה אוכל, אבל אין המחשבה מועילה שתטמא טומאת נבילות. (99) פירוש, חלב קרוש שנמצא בקיבת נבילה, אבל עור הקיבה מטמא. (100) חלב צלול שבקיבה. (101) חולין קטז, ב. רבינו קיבל גירסת הר"ף שם: והילכתא . . . אבל מעמידין בקיבת נבילה וכו'. מאי טעמא? חלב המכונס בה פירשא בעלמא הוא (ראה פ"ד מהלכות מאכלות אסורות הט"ו והי"ט, ומגיד-משנה שם).

25 טז. בְּהֵמָה שֶׁשִׁפְעָהּ 102 חָרַת דָּם 103, אָף עַל פִּי
26 שֶׁנִּפְטְרָה מִן הַבְּכוֹרָה 104 - אִינָה מְטַמְּאָה 105 לֹא בְּמִגַּע
27 וְלֹא בְּמִשָּׂא עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ צוּרַת נֶפֶל, לְפִי שֶׁהִיא
28 בְּטֵלָה בְּרִב הַיּוֹצֵא עִמָּהּ 106, לְפִיכָף הִיא טְהוֹרָה אָף
29 עַל פִּי שֶׁיִּהְיֶה רְאוּיָה לְגַר 107 אֲנִי אִמָּה 108.

(102) הפילה. (103) חתיכה כעין דם קרוש, ויש בה בשר עובר שנימוק. (104) הוולד שתלד אחר-כך אינו קדוש כבכור, אפילו אם טרם ילדה בכלל (משנה בכורות כא, ב) מפני שאינו פטר רחם. (105) אף-על-פי שהחררה נידונת כוולד לענין בכורה. (106) הדם וגופים אחרים שאינם מגוף הנפל שנימוק (ר' יוחנן שם כב, א). ואם יש בה צורת ולד נפל, הרי אינו מעורב עם הגופים האחרים ואינם מבטלים אותו. (107) למעלה (בהלכה יד) אמרנו, שסרוחה מעיקרה ולא היתה ראויה לגר לפני הפלחה, ומטמאה עד שתפסל מאכילת כלב (שם כג, ב). (108) כל זמן שהחררה היא במעי אמה אינה נמאסת על האדם אלא עם יציאתה,

(70) משנה שם קד, א. (71) חוט דק. (72) מן העור, והוא נוגע בבשר (רבינו בפירושו. ורש"י מפרש, שיוצא מן הבשר). (73) שכנגד הכזית. (74) והשומר מטמא כבשר עצמו. לא נתבאר דין הנוגע בשער כנגד הציב, ויש פנים לכאן ולכאן. (75) אנו אומרים שביטלו אצל העור. (76) דק מאוד וארוך ורחב, שאם תצרפו יחד יהיה בו כזית (רש"י). (77) שאין דרכו של אדם לטרוח ולכנס שיכבה דקה של בשר ולפיכך בטלו, אבל פלטתו חיה לא ביטלו אדם.

1 יב. עוֹר 78 שֶׁעָלָיו פֶּשֶׁי חֲצָאֵי זֵיתִים בְּשֵׁר נְבִלָה
2 - הָעוֹר מְבִטְלִין 79, וְאִינָן מְטַמְּאִין לֹא בְּמִגַּע וְלֹא
3 בְּמִשָּׂא 80; וְשֶׁכָּל שְׂאִינוּ מְטַמְּא מִן הַנְּבִלָה בְּמִגַּע -
4 אִינוּ מְטַמְּא בְּמִשָּׂא 81. אֲבָל שְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים שֶׁתִּתְּכֶן
5 בְּקִיסָם 82 - הַנוֹשֵׂאֵן טָמֵא 83, שֶׁהָרִי נִשָּׂא פְּזִית, וְהַנוֹגֵעַ
6 טְהוֹר, שְׂאִין חֲבוּרֵי אָדָם 84 חֲבוּרֵי 85. וְהוּא 86 שֶׁיִּהְיֶה
7 שְׁנֵיהֶן מְרֻדְדִין 87 וְדְבוּקִין זֶה בְּזֶה עַד שֶׁיִּשְׁטְלוּ
8 בְּאֶחָד 88; אֲבָל אִם הָיָה חֲצֵי זֵית זֶה בְּפָנָי עֲצָמוּ זֶה
9 בְּפָנָי עֲצָמוּ בְּקִיסָם אֶחָד, אֲפִלּוּ הוֹלִיךְ וְהֵבִיא פֶּל
10 הַיּוֹם פְּלוּ - טְהוֹר.

(78) משנה שם. (79) כמות קטנה שכזו בטלה לגבי העור. (80) כר' עקיבא, שם. (81) נימוק זה נאמר בברייתא שם עמוד ב בשם ר' עקיבא, ופירושו: אף-על-פי שהוא נושא כזית שלם בבת אחת אינו טמא, מפני שהמגע אינו מטמא. ולמה אין המגע מטמא? מפני שאין כאן נגיעה אחת בכזית שלם אלא שתי נגיעות - כל אחת בחצי זית - ושתי נגיעות אינן מצטרפות. (82) הכוונה לכזית שלם שחתכו לשנים, או חתך חצאי זיתים מנתח גדול, ולא באותם החצאים שהיו על העור (ראה שם קכב, בגמרא, רש"י ותוספות ד"ה דאמר). (83) במשנה שם קכד, א: ומודה ר' עקיבא וכו'. (84) חיבור מלאכותי. (85) ודינים כשני חצאים נפרדים. ואפילו אם נגע בשניהם - טהור, מפני ששתי נגיעות הן ואינן מצטרפות, כמבואר למעלה (כסף-משנה. ראה השלמות). (86) בתנאי. זה נמשך לדין נושא, כלומר: אימתי טמא הנושא? (87) ע"י דפיקות או לחץ חזק. (88) אם יגביה חלק אחד, יעלה השני עמו (ראה השלמות).

11 יג. בְּשֵׁר 89 נְבִלָה שֶׁנִּפְסְדָה וְהֵבִיאִשׁ וְנִפְסְלָה מִלְּאֲכֹל
12 הַכֶּלֶב - טְהוֹר 90. לְפִיכָף, נִצְלָה 91 הַנְּבִלָה - סִפְקָא אִם
13 מְטַמְּא בְּכִזִּית אִם לֹא 92. בְּשֵׁר נְבִלָה שֶׁיִּבְשָׁה 93: אִם
14 יָכוֹל לְשִׁרֹת בְּפוּשְׁרִין מַעֲת לְעַת לְחֹזֵר לֹחַ וְרְאוּי
15 לְכֶלֶב - מְטַמְּא; וְאִם לֹא - טְהוֹר, וְאֲפִלּוּ כְּאֶכְלִין 94
16 טָמְאִין אִינוּ מְטַמְּא.

(89) בכורות כג, א. (90) ואם הוא ראוי לכלב, אע"פ שאינו ראוי לאכילת אדם, מטמא בין במגע ובין במשא. פסק כר' יוחנן שם (כסף-משנה. וראה לקמן פ"ג ה"א ופ"ד ה"ב). (91) בשר שנימוח וקרוש. (92) הלכה למשה מסיני, שכזית ניצל מן המת מטמא כבשר (משנה נזיר מט, ב), ובנבילה בעיא היא (שם נ, א) שלא נפשטה. ופסק רבינו, כדרכו בכל בעיא שלא נפשטה, שטמא מספק. [בגמרא שם משמע,

מתוך מהדורת חזק

בכסף-משנה כאן) מסביר את ההבדל בין מגע למשא. במגע הרי כל חתיכה היא נגיעה בפני-עצמה בבשר טהור מפני הביטול ברובו, ואפילו אם נוגע בבת אחת הרי נגיעות אינן מצטרפות, אבל במשא נשיאה אחת היא. [ומה בין זה לשני חצאי זיתים (בה"ב) שאינו מטמא במשא אלא במרודד, ואין אנו אומרים נשיאה אחת היא? חצי זית אינו מטמא כלל, ושני חצאי זיתים מצטרפים רק כשנישאו ביחד, והתורה אמרה (לפי דרשת עולא הנ"ל), שאם מגביה חלק מהכזית ואין כולו נישא עמו - אין זה נידון כנישאו ביחד, אבל כאן הוא נשא בבת אחת שיעור המטמא, אלא שאין אנו יודעים איזה כזית הוא הטמא ולכן הוא טמא, שהרי נשא כזית שלם בבת אחת, וחסרון ידיעה אינו מועיל לטהורין].

ואז חלה עליה הטומאה, ואם כן לא נפסלה לאכילה לפני חלות הטומאה.

1 יז. נְבִלָה שְׁנֵתְעַרְבָה בְּשִׁחוּטָהּ, אִם רַב מִן הַשְּׁחוּטָה
2 - בְּטָלָה הַנְּבִלָה בְּשִׁחוּטָהּ¹⁰⁹, וְאִין הַכֹּל מְטַמֵּא
3 בְּמִגַּע; אֲבָל אִם נִשָּׂא הַכֹּל - נְטַמֵּא¹¹⁰. שְׂאֵי אֶפְשָׁר¹¹¹
4 לְשִׁחוּטָהּ שֶׁתִּחְזֹר נְבִלָה¹¹², אֲבָל הַנְּבִלָה אֶפְשָׁר
5 שֶׁתִּטְהַר בְּשִׁתְּרָהּ, לְפִיכֶן תִּבְטַל.

(109) שם כג, א תני ר' חייא. (110) מפני שהטומאה ישנה כאן במציאות, והוא נשא אותה. ואין זה דומה לחררת דם (בה"טז) מפני שנימוק הבשר ונתערב עם הגופים הטהורים ואינו בעין (הר"י קורקוס). (111) זהו נימוק לדין מגע. (112) בגמרא נאמר טעם זה לפי דעת ר' יהודה, שמין במינו אינו בטל, וכאן בטל מפני שאינו מין במינו ממש, שזו שחוטה, ולעולם לא תהיה נבילה שמתמאה במגע ובמשא (ראה השגת הראב"ד וכסף-משנה). והר"י קורקוס (מובא

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ט"ו-כ"א אלול תשע"ו

יום רביעי י"ח אלול ה'תשע"ו
הַמְצָוָה הַרְמ"ו נִדְפְּסָה בְיוֹם רֵאשׁוֹן.

יום חמישי י"ט אלול ה'תשע"ו

מצות עשה רמו. רמח.

הַמְצָוָה הַרְמ"ו נִדְפְּסָה בְיוֹם רֵאשׁוֹן.

הַמְצָוָה הַרְמ"ח — הַצְּוִי שְׁנִצְטוּיֵינוּ בְּדִין נְחִלוֹת,¹⁶
וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אִישׁ כִּי-יָמוּת וּבֶן אֵין לוֹ [וְגו']"¹⁷
(במדבר כז, ח). וּמְכַלֵּל דִּין זֶה בְּלֵי סֶפֶק, שֶׁיִּהְיֶה הַפְּכוּר¹⁸
יִרְשׁ פִּי שְׁנַיִם, כִּי זֶה מְשַׁפֵּט מִמְשַׁפְּטֵי הַיִּוֵּרְשִׁים. וּכְבָר¹⁹
נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מְצָוָה זוֹ בְּפֶרֶק ח' וּפְרָק ט' מ' [בְּכָא] בְּתַרְא.²⁰
21 (כאן מביא הרמב"ם דברי סיכום למצוות עשה).

יום ראשון ט"ו אלול ה'תשע"ו

מצות עשה רמו.

6 הַמְצָוָה הַרְמ"ו — הַצְּוִי שְׁנִצְטוּיֵינוּ בְּדִין טוֹעֵן
7 וְנִטְעֵן, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "עַל-כֹּל-דְּבַר-פֶּשַׁע וְגו'" אֶשֶׁר
8 יֹאמֵר כִּי-הוּא זֶה" (שמות כב, ח). וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת
9 משפטים שם): "כִּי-הוּא זֶה — עַד שִׁינְדָה בְּמִקְצַת (חובו
10 — חייב שבועה)". וּבְדִין זֶה נִכְלָל כְּלִמָּה שֶׁיִּפּוֹל בֵּין בְּנֵי
11 אָדָם מִן הַטְּעֻנוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם זֶה עַל זֶה, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הוֹדָאָה
12 וְהַפְּחָשָׁה. וּכְבָר נִתְבָּאֵרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה בְּפֶרֶק ג' (מבבא)
13 קָמָא וְגֵרִישׁ (בבא) מְצִיעָא וּבְפֶרֶק ח', וְגַם בְּפֶרֶק ה' וּפְרָק
14 ו' וּפְרָק ז' מְשֻׁבְּעוֹת. וּמַעֲנֵן זֶה שְׁאֵלוֹת רַבּוֹת מְפָזְרוֹת
15 בְּמִקְוֹמוֹת רַבִּים בְּתַלְמוּד.

יום שישי כ' אלול ה'תשע"ו

הַמְצָוָה הַרְמ"ח נִדְפְּסָה בְיוֹם הַקּוֹדֵם.

יום שני ט"ז אלול ה'תשע"ו

הַמְצָוָה הַרְמ"ו נִדְפְּסָה בְיוֹם הַקּוֹדֵם.

יום שבת קודש כ"א אלול ה'תשע"ו

הַמְצָוָה הַרְמ"ח נִדְפְּסָה בְיוֹם חֲמִישִׁי.

יום שלישי י"ז אלול ה'תשע"ו

הַמְצָוָה הַרְמ"ו נִדְפְּסָה בְיוֹם רֵאשׁוֹן.

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שלישי עמוד ב

5 אָמְרֵן - ולא אמרנו זאת, אֲלָא דְלִיתִיה בְּמָתָא - שאין הנתבע נמצא
6 כעת בעיר, שאז יש לתלות שודאי עשו אלו שליחותם ומסרו לו
7 כשבא לעיר שהזומן לבית דין,

1 דְאִיתְתָּא - על פי אשה שהולכת למקומו של הנתבע, וכן אִפּוּמָא
2 דְשִׁיבְכִי - על פי שכניו, שהם יאמרו לו בשם בית דין שיבוא לבית
3 דין ביום פלוני, ואין לחוש שמה שכחו ולא הזמינוהו, אלא סומכים
4 עליהם שעשו שליחותם ואם לא בא יכולים בית דין לנדונו. וְלֹא

ישעיה פרק ל יא-טז

יא סורו מני־דרך הַטוּ מני־אֶרֶץ הַשְּׁבִיתוּ מִפְּנֵינוּ אֶת־קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: (ס) יב לָכֵן כֹּה אָמַר קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל
 יעוּ מֵאִסְכֶּם בְּדַבַּר הַזֶּה וּתְבַטְחוּ בַעֲשֶׂק וְנִלְוּ וּתְשַׁעֲנוּ עָלָיו: יג לָכֵן יִהְיֶה לָכֶם הָעֵזָא הַזֶּה כַּפְּרִיץ נֶפֶל
 נִבְעָה בְּחוֹמָה נִשְׁגָּבָה אֲשֶׁר־פִּתְחָא לִפְתַּע יָבֹא שְׂבָרָה: יד וְשְׂבָרָה פֶּלְשֶׁבֶר נִבֵּל יוֹצְרִים פְּתוֹת לֹא יִחְמַל
 וְלֹא־יִמְצָא בְּמִכְתָּתוֹ חֶרֶשׁ לַחֲתוֹת אִשׁ מִיְקוּד וְלַחֲשֹׁף מִיָּם מִגַּבָּא: (ס) טו כִּי כֹה־אָמַר אֲדֹנָי יְיָהוּהָ
 קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל בְּשׁוּבָה וְנַחַת תִּוְשְׁעוּן בְּהַשְׁקֵט וּבְכַטְחָה תִּהְיֶה גְבוּרְתְכֶם וְלֹא אֲבִיתֶם: טז וְתֹאמְרוּ לֹא־כִי
 עַל־סוּס נָנוּס עַל־כֶּן תִּגְוִסוּן וְעַל־קַל נִרְפָּב עַל־כֶּן יִקְלוּ רַדְפֵיכֶם:

רש"י

לשון חתייה: ולחשוף מים. לדלות וכן (חגי ב) לחשוף
 חמשים פורה וכן חשפי שובל (לקמן מז) דלי מים מן
 שבילך אשפוייש'נט בלע"ז: מגבא. גוב מלא מים:
 (טו) כי כה אמר. הקב"ה לכם זה ימים אין אתם
 צריכים לבקש לכם מעוז מצרים ולאבד ממונכם כי
 בשובה ונחת תהיה לכם תשועה בלא שום טורח אם
 תשמעו לי: בשובה. לשון ישוב ומרגוע וכן שובה ה'
 רבבות אלפי ישראל (במדבר י'): בהשקט. הבא לכם מאתי
 ובכטחה תהיה גבורתכם: (טז) על סוס ננוס. נתקשר
 במלכי מצרי' ונביא משם סוסים קלים לנוס:

(יא) הטו. אותנו: מני אורח. חפצים אנו בנבואת
 שקר: (יב) בדבר הזה. בנבואת אמת: ונלוז. מגונה
 וליצן: (יג) כפרץ. של חומה שנפל: נבעה בחומה
 נשגבה. מגולה ליכנס בה בחומות משגבכם נבעה
 לשון גילוי כמו בעובדיה (א) נבעו מצפוניו אתגליין
 מטמרוהי, ודונש פתר נבעה בליטה שהחומה נעשית
 כמין אבעבעות מפני הגשמים וקילקול טיט רעוע:
 (יד) נבל יוצרים. נוד של חרס: ולא ימצא. במכתת
 שבריו חרס גדול שיהא ראוי לחתות בו אש מיקוד
 ולשאוב בו אש מן ההסק, כל שאיבת אש נופל בה

מצודת ציון

(יא) מני. כמו מן והיו"ד נוספת: השביתו. ענין ביטול:
 (יב) ונלוז. ענין נטיה מדרך הישר כמו ונלוזים במעגלותם
 (משלי ב): ותשענו. ענין סמיכה: (יג) כפרץ. ענין שבירה:
 נבעה. מל' אבעבעות וכן מים תבעה אש (לקמן ס"ד):
 נשגבה. חזקה: לפתע. כמו בפתע וכן ישבת לכסא (תהלים
 מ) ומשפטו בכסא וכפל המלה בשמות נרדפים וכן אדמת עפר
 (דניאל י"ב): (יד) נבל. כן יקרא כד היוצר וכן ונבליהם ינפצו
 (ירמיה מ ח): יוצרים. אומן חרס נקרא יוצר: כתות. ענין
 רציצה ושבירה לחתיכות רבות: יחמול. ענין רחמנות:
 במכתתו. בשבריו: חרש. כמו חרס בסמ"ך: לחתות. ענין
 לקיחת האש כמו גחלים אתה חתה על ראשו (משלי כ"ה)
 ועש"ז יקרא הכלי שחותין בו האש בשם מחתה: מיקוד. כן
 נקרא מקום הבערת אש כמו על מוקדה (ויקרא ו): ולחשוף.
 ענין שאיבה כמו לחשוף חמשים פורה (חגי ב): מגבא. מקום
 כניסת מעט מים וכן בצאתו וגבאיו (יחזקאל מ"ז):
 (טו) בשובה. ענין השקט ומרגוע וכן נפשי ישובב (תהלים
 כ"ג): ולא אביתם. לא רציתם: (טז) ננוס. מלשון נס והוא
 כלונס ארוך וענינו הרמה כנס וכן נס להתנוסס (שם ס):
 תנוסון. מלשון ניסה ובריחה:

מצודת דוד

(יא) סורו מני דרך. אומרי' לנביאי ה' סורו מן הדרך הזה מן
 האורח הזה שאתם אומרים לנו בכל יום שלא נעשה כתאות
 לבכינו: השביתו וכו'. השביתו ממה שאתם אומרים לנו כל
 יום בשם קדוש ישראל: (יב) בדבר הזה. בדברי הנביאים
 האומרים בשם ה': בעושק ונלוז. במה שתעשקו עשירי העם
 לתת שוחד ומתן לנלוז הוא מלך מצרים הנלוז במעגלותיו:
 (יג) העון הזה. הסרת הבטחון מה' וההשענה במצרים: כפרץ
 נופל. כפרץ של חומה שנפל קצת ממנה וכמקום נפוח כעין
 אבעבעות הנמצא בחומה מקלקול הגשמים שהנה עם כי
 הפרצה או הנפוח היא בקצה החומה ובנין החומה היא חזקה
 עכ"ז תשבר ותפול כל החומה פתאום בעבור זה: (יד)
 ושברה. ושבר החומה ההיא תהיה מכותת כשבר נבל מיוצר
 חרס אשר הוא כתות דק דק כי המכתת לא יחמול עליו
 מלכתתו כי טוב לו להחזירם לעפר לערבו בסיד לטוח הבתים
 והבורות: ולא ימצא במכתתו. בהשברים הכתותים לא ימצא
 חרס גדול שיהיה ראוי לשאוב בו אש מן היקוד או לקחת בו
 מים מן הגבא וכאומר אם העון הזה הוא קטן בעיניכם מ"מ
 יהיה סיבה על כליון נפלא: (טו) בשובה ונחת תושעון. אם
 הייתם בוטחים בי ולא במצרים הייתם אז נושעים בהשקט
 ונחת מבלי טורח מלחמה: תהיה גבורתכם. הייתם מתגברים

על האויב בישיבת השקט ובבטחון ה' מבלי עמל: ולא אביתם. לא רציתם בזה כ"א במלחמה בעזרת מצרים: (טז) ותאמרו
 לא. אמרתם לא נבטח בה' אלא נתרוםם כנס הזה בעזרת סוסים הבאים ממצרים: על כן תנוסון. בעבור זה תנוסון מפני האויב
 ויהיה לכם השפלה ולפי שהוא לשון נופל על לשון אמר כן: ועל קל נרכב. נתחזק ברכיבת סוסים קלים הבאים ממצרים: על
 כן יקלו רודפיכם. בעבור זה יקלו הרודפים ויתחזקו עליכם:

איוב פרק ח יד-כב

יֵד אֲשֶׁר־יָקוּט פֶּסֶלֹ וּבֵית עֶפְבִּישׁ מִבְּמַחֹו: טו יִשְׁעֵן עַל־בֵּיתֹו וְלֹא יַעֲמֹד יַחֲזִיק בֹּו וְלֹא יָקוּם: טז רָטֹב הוּא לְפָנֵי־שָׁמַשׁ וְעַל גְּנָתֹו יִנְקָתֹו תִצָּא: יז עַל־גֹּל שָׁרְשָׁיו יִסְבְּכוּ בֵּית אַבְנִים יַחֲזֶה: יח אִם־יִבְלָעֵנוּ מִמְּקוֹמֹו וְכַחַשׁ בֹּו לֹא רֵאִיתִי: יט הֵן־הוּא מְשׁוֹשׁ דְּרָבֹו וּמַעְפָּר אַחַר יִצְמַחוּ: כ הֵן־אֵל לֹא יִמָּאֵס־תָּם וְלֹא־יַחֲזִיק בְּיַד־מְרַעִים: כא עַד־יִמְלֶה שְׁחֹק פִּיךָ וּשְׁפָתֶיךָ תְרוּעָה: כב שֶׁנְּאִיךָ יִלְבְּשׁוּ־בִשֶׁת וְאָהֵל רְשָׁעִים אֵינְנוּ:

רש"י

(יד) אשר יקוט. יקצור ויכרות כסלתו והבטחתו: **כסלו.** היא מחשבת מבטחו כמו (לקמן לא) אם שמתני זהב כסלי, יקוט, לשון קציר כמו (יחזקאל טז) כמעט קט: ובית עכביש. שאינו קיים יהיה מבטחו: **(טז) רטוב הוא.** לח וחזק מזלו טרם בא אליו עת פקודת מכת חומו המייבשתו ולפי שדימהו בגומא מדבר לפי הענין: ועל גנתו יונקתו תצא. יונקתו שורש היונק או ענף הילדה הגדל בשנה זו כמו מראש יונקתו קטף: **(יז) יסובכו.** יתאחזו בענף ובסוכך: **בית אבנים.** יחזה מקום איתן רואה ובונה לו למצודה ומנחם פי' יחזה לשון גבול יגבול אותו יבננו עד גבולו וכן מחוז חפצם (תהלים קז) וכן מחזה אל מחזה (מלכים א ז) כל אלה לפני מכתו:

(יח) וכשיבלענו. ממקומו הנפרע ממנו ומקרא חסר הוא זה: וכחש בו. מקומו: לא ראיתך. שאין נשאר ממנו לא שרש ולא ענף והרי הוא כלא היה, שאין נפילתו כמפלת צדיקים כי הצדיק יפול ויקום וזה יפול בלא תקומה: **(יט) הן הוא משוש דרכו.** של רשע שכל משושו וגם הצלחתו ללא תקוה תשוב: ומעפר אחר יצמחו. בני אדם שהיו עד הנה שחים עד עפר יצמחו: אחר, אדם אחר יצמח לקבל גדולתו של זה כשם שמצינו ולחוטא נתן ענין וגו' (קהלת ב) ע"כ דע על עצמך אם רשע היית אין תקומה למפלתך ואם תם היית כו': **(כ) הן אל לא ימאס תם.** ולא יחזיק ביד משנאיך המריעים לך עד אשר ישוב לרחם עליך וימלא שחוק פיך:

מצודת ציון

(יד) אשר יקוט. יוכרת כמו ונקטו בפניהם (שם ז): **כסלו.** בטחוננו כמו יראתך כסלתך (לעיל ד): **עכביש.** שממית: **(טז) רטוב.** מלוחלח: יונקתו. ענפיו הרכים כמו ויעל כיונק לפניו (ישעיה ג): **(יז) גל.** מעין כמו גולת מים (יהושע טז): **יסובכו.** יתאחזו כמו עד סירים סבוכים (נחום א): יחזה. ענין גבול כמו מחוז חפצם (תהלים קז): **(יח) יבלענו.** ישחיתנו: **(יט) דרכו.** ענין סדר והנהגה: **(כא) ימלה.** כמו ימלא באל"ף:

מצודת דוד

(יד) אשר יקוט. אשר אז יוכרת בטחוננו והרי היא כאריגת העכביש שאינה מתקיימת: **(טז) ישען.** עם כי הוא נשען על חזוק ביתו להתחזק בו הנה לא יעמוד בידו ועם כי יאחזו בו בחזקה לא יתקיים בידו כי יאבד ממנו בעת יכלה די גמול מעט מעשה הטוב שעשה וא"כ מרבית הטובה סיבה היא לו לרעה לקרב את האבדון כאשר מרבית הלחלוחית של הגומא והאחו סיבה הוא להם להתייבש מהר: **(טז) רטוב הוא.** ר"ל ובדבר רעות הצדיקים ימשילו לומר הנה העץ רענן אשר הוא רטוב אף בעמדו אל מול השמש וענפיו מתפשטים על כל הגן

אשר הוא נטוע בו: **(יז) על גל.** ושרשיו נאחזים אצל גל המים ועומד בגבול של בית אבנים והוא דבר הנותן פאר לאילן: **(יח) אם יבלענו.** אם מי ישחיתו לעקרו ממקומו: וכחש בו. ר"ל שיעקרו עם כל שרשיו לבל ישאיר שארית מה עד שהאילן יכחש במקומו לומר לא ראיתך מעולם על כי לא נשאר שם זכרון מה והוא ענין מליצה: **(יט) הן הוא משוש דרכו.** ר"ל עם כי נראה שהשחית את האילן הנה לא כן הוא כי זה הוא שמחת דרכו של האילן כי מעפר אחר אשר עתה ינטע בו יצמחו לו יונקות באופן יותר שלם כי כן דרך קצת מן הצמחים אשר תהיינ' יותר שלימות כאשר יעקרו ממקומם וינטעו במקום אחר א"כ הרעה הזה הטבה היא וכן רעת הצדיקים לטובה תחשב ועם כי לא נדע היאך הוא בעבור סכלות הרעת: **(כ) הן אל.** כי האל לא ימאס תם להרע לו על לא תכלית טוב וכאשר לא יחזיק ביד מרעים להיטיב להם על לא תכלית רע: **(כא) עד ימלה.** ר"ל וכן לא ימאס בך וישגא אחריתך עד אשר ימלא פיך שחוק ותרועת שמחה בעבור רוב הטובה: **(כב) שונאיך.** השמחים לאידך ואוהבי רעתך הם ילבשו בורשת כאשר יראו אותך בטובה: ואוהל. אבל אהל הרשעים היא תאבד ואין לו לשוב לקדמותו ולא כן אהלך כי תשוב ותכונן כמאז (העולה מהמענה ההיא שדעת בלדד כדעת אליפז שהכל בא בהשגחה ויוכיח מאבדן בניו בבית המשתה במקום הרשע שם המשפט ויחזה דעתו שטובה הרשעים המה לתכלית רע כמו מרבית הלחלוחית מקצת הצמחים ואף רעת הצדיקים לטובה תחשב כמו עקירת קצת הצמחים ואנחנו לא נדע היאך מקוצר הדעת ואף ינחם את איוב לומר כי ישגא אחריתו):

ט המחזיר חוב בשביעית, רוח חכמים נוחה ממנו. הלזה מן הגר שנתגירו בניו עמו, לא יחזיר לבניו; ואם החזיר, רוח חכמים נוחה ממנו. כל המטלטלין נקנין במשיכה; וכל המקיים את דברו, רוח חכמים נוחה ממנו.

סליק מסכת שביעית

מסכת תרומות

פרק ראשון

א המשה לא יתרמו; ואם תרמו, אין תרומתן תרומה: החרש, והשוטה, והקטן, והתורם את שאינו שלו. נכרי פירוש ברטנורא

ט המחזיר חוב בשביעית. לוח שאומר למלוה אעפ"כ, ומחזיר לו מעותיו רוח חכמים נוחה הימנו: לא יחזיר לבניו. אינו חייב להחזיר לבניו אם מת הגר: ואם החזיר רוח חכמים נוחה הימנו. ודוקא לבניו שנתגירו עמו משום דעובר כוכבים יורש את אביו מן התורה דתיב (דברים ב) כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר, ואם לא יחזיר לבניו יש לחוש שמא יחזרו לסורם שיאמרו אם היו עובדי כוכבים היו יורשים אביהם והיו צריכין להחזיר להם. אבל אם היתה הורתם שלא בקדושה וליתם בקדושה דמעולם לא ירשו את אביהם מן התורה ולא היתה ירושה זו ראויה להם לעולם אין לחוש בזה שמא יחזרו לסורם, והמחזיר להם אין רוח חכמים נוחה הימנו: כל המטלטלין נקנין במשיכה. וכל זמן שלא משך יכול כל אחד מהם לחזור בו, ואעפ"כ שנתן המעות אין המעות קנות עד שימשוך החפץ הנקנה, ואעפ"כ המקיים את דברו ואינו חוזר בו ואפילו לא משך רוח חכמים נוחה הימנו, דהכי תניא אפ"כ צדק והין צדק (ויקרא יט) שיהא לאו שלך צדק והין שלך צדק:

מסכת תרומות

א המשה לא יתרמו. מנינא למעוטי הא דא"ר יהודה לקמן קמן שלא הביא שתי שערות תרומתו תרומה קמ"ל דאין תרומתו תרומה: החרש והשוטה והקטן כו'. כולוהו מחד קרא נפקא לן דתיב (שמות כח) דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו. אל בני ישראל פרט לנכרי, מאת כל איש פרט לקטן, אשר ידבנו לבו פרט לחרש ושוטה שאין בהם דעת להיות נודבין. וקמן לא מצוי ממעוט מאשר ידבנו לבו, דאיכא קמן שהגיע משניות מבוארות – קהתי

מסכת תרומות

באור משנה א

משנה זו באה להשיענו, שהפרשת התרומה צריכה מחשבה ודעת, שנאמר (במדבר יח, כז): "ונחשב לכם תרומתכם", וכל שאין בו מחשבה ודעת אין תרומתו תרומה. כן גם התורם תבואה שאינה שלו וגוי שתרם – אין תרומתם תרומה, כמפורש במשנה. השם "תרומה" הוא משורש "ירם", כמו שכתוב (במדבר יח, כז): "והירמותם ממנו תרומת ה'", אלא שמן השם "תרומה" נבנה בלשון חכמי המשנה פועל "תרם", כאילו התיי"ו היא מיסוד התיב.

המחזיר חוב בשביעית – לוח שאומר למלוה אעפ"כ, ומחזיר לו מעותיו רוח חכמים נוחה הימנו: לא יחזיר לבניו. אינו חייב להחזיר לבניו אם מת הגר: ואם החזיר רוח חכמים נוחה הימנו. ודוקא לבניו שנתגירו עמו משום דעובר כוכבים יורש את אביו מן התורה דתיב (דברים ב) כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר, ואם לא יחזיר לבניו יש לחוש שמא יחזרו לסורם שיאמרו אם היו עובדי כוכבים היו יורשים אביהם והיו צריכין להחזיר להם. אבל אם היתה הורתם שלא בקדושה וליתם בקדושה דמעולם לא ירשו את אביהם מן התורה ולא היתה ירושה זו ראויה להם לעולם אין לחוש בזה שמא יחזרו לסורם, והמחזיר להם אין רוח חכמים נוחה הימנו: כל המטלטלין נקנין במשיכה. וכל זמן שלא משך יכול כל אחד מהם לחזור בו, ואעפ"כ שנתן המעות אין המעות קנות עד שימשוך החפץ הנקנה, ואעפ"כ המקיים את דברו ואינו חוזר בו ואפילו לא משך רוח חכמים נוחה הימנו, דהכי תניא אפ"כ צדק והין צדק (ויקרא יט) שיהא לאו שלך צדק והין שלך צדק:

מסכת תרומות

א המשה לא יתרמו. מנינא למעוטי הא דא"ר יהודה לקמן קמן שלא הביא שתי שערות תרומתו תרומה קמ"ל דאין תרומתו תרומה: החרש והשוטה והקטן כו'. כולוהו מחד קרא נפקא לן דתיב (שמות כח) דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו. אל בני ישראל פרט לנכרי, מאת כל איש פרט לקטן, אשר ידבנו לבו פרט לחרש ושוטה שאין בהם דעת להיות נודבין. וקמן לא מצוי ממעוט מאשר ידבנו לבו, דאיכא קמן שהגיע משניות מבוארות – קהתי

מסכת תרומות

באור משנה א

משנה זו באה להשיענו, שהפרשת התרומה צריכה מחשבה ודעת, שנאמר (במדבר יח, כז): "ונחשב לכם תרומתכם", וכל שאין בו מחשבה ודעת אין תרומתו תרומה. כן גם התורם תבואה שאינה שלו וגוי שתרם – אין תרומתם תרומה, כמפורש במשנה. השם "תרומה" הוא משורש "ירם", כמו שכתוב (במדבר יח, כז): "והירמותם ממנו תרומת ה'", אלא שמן השם "תרומה" נבנה בלשון חכמי המשנה פועל "תרם", כאילו התיי"ו היא מיסוד התיב.

המחזיר חוב בשביעית – לוח שאומר למלוה אעפ"כ, ומחזיר לו מעותיו רוח חכמים נוחה הימנו: לא יחזיר לבניו. אינו חייב להחזיר לבניו אם מת הגר: ואם החזיר רוח חכמים נוחה הימנו. ודוקא לבניו שנתגירו עמו משום דעובר כוכבים יורש את אביו מן התורה דתיב (דברים ב) כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר, ואם לא יחזיר לבניו יש לחוש שמא יחזרו לסורם שיאמרו אם היו עובדי כוכבים היו יורשים אביהם והיו צריכין להחזיר להם. אבל אם היתה הורתם שלא בקדושה וליתם בקדושה דמעולם לא ירשו את אביהם מן התורה ולא היתה ירושה זו ראויה להם לעולם אין לחוש בזה שמא יחזרו לסורם, והמחזיר להם אין רוח חכמים נוחה הימנו: כל המטלטלין נקנין במשיכה. וכל זמן שלא משך יכול כל אחד מהם לחזור בו, ואעפ"כ שנתן המעות אין המעות קנות עד שימשוך החפץ הנקנה, ואעפ"כ המקיים את דברו ואינו חוזר בו ואפילו לא משך רוח חכמים נוחה הימנו, דהכי תניא אפ"כ צדק והין צדק (ויקרא יט) שיהא לאו שלך צדק והין שלך צדק:

יום ראשון

באור משנה ב

משנה זו – המסיימת את מסכתנו – באה ללמד, שהפוער חוב שנשמט בשביעית, רוח חכמים נוחה ממנו; ואגב הלכה זו נישנו בה עוד שני דברים, שהעושה אותם – אף שאינו מחוייב בהם – רוח חכמים נוחה ממנו.

המחזיר חוב בשביעית – לוח שאומר למלוה "אף על פי כן", כמו ששינו במשנה הקודמת, והחזיר לו מעותיו, רוח חכמים נוחה ממנו – חכמים מרוצים ממעשהו זה, וכן פירש רש"י (בבא מציעא מח, א), שיש נחת רוח לחכמי ישראל במעשיו של זה; ויש מפרשים: רוח חכמה וחסידות בקרבו, שאינו רוצה ליהנות מממון אחרים (ימלאכת שלמה). הלזה מן הגר שנתגירו בניו עמו – ומת הגר שהלווה, לא יחזיר לבניו – אין הלווה חייב להחזיר לבניו את החוב שהיה חייב לאביהם, שכן הלכה היא: גר שמת – כל הקודם בנכסיו זכה, שאין בניו שגולדו לו בגיתו יורשים אותו, אף על פי שנתגירו עמו; ואם החזיר – את החוב לבניו שנתגירו עמו, רוח חכמים נוחה ממנו – הרמב"ם מפרש: "עניינו, שהחכמים אוהבים אותו על זה, וישר בעיניהם מה שעשה". כל המטלטלין נקנין במשיכה – שכשמשך אותם הלוקח קנאם, ושוב אין יכולים, לא הלוקח ולא המוכר, לחזור בהם; אבל כל זמן שלא משכס, אף על פי שנתן כבר מעות, יכול כל אחד מהם לחזור בו. ברם, החזיר בו לאחר נתינת המעות, לא עשה מעשה ישראל וחייב לקבל "מי שפרע" (רמב"ם הל' מכירה ז, א), כמו ששינו (בבא מציעא ד, ב): "משך הימנו פירות ולא נתן לו מעות, אינו יכול לחזור בו (לא הקונה ולא המוכר). נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות, יכול לחזור בו (כל אחד משניהם): אבל אמרו: מי שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה, הוא עתיד להיפרע ממי שאינו עומד בדיבורו" (כלומר שכן אומרים בית דין לאדם שלא קיים דבריו). מכל מקום אם הלוקח לא משכס ואף לא נתן מעות, מותר לכל אחד מהם לחזור בו, וכל המקיים את דברו – אף שלא עשה מעשה קניין ולא נתן מעות, רוח חכמים נוחה ממנו – שכן שינו בבביתא (בבלי בבא מציעא טט, א): מה תלמוד לומר "והין צדק" (בפסוק "איפת צדק והין צדק יהיה לכם" – ויקרא יט, כז), והלוא "הין" בכלל "איפת צדק" היא? אלא לומר לך, שיהא הן שלך צדק ולואו שלך צדק.

שְׁתָּרַם אֶת שֵׁל יִשְׂרָאֵל אֶפְלוּ בְּרִשׁוֹת, אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה.

ב חרש המדבר ואינו שומע לא יתרם; ואם תרם, תרומתו תרומה. חרש, שדברו בו חכמים בכל מקום – שאינו לא שומע ולא מדבר.

ג קטן שלא הביא שתי שערות – רבי יהודה אומר: תרומתו תרומה. רבי יוסי אומר: אם עד שלא בא לעונת נדרים, אין תרומתו תרומה; ומשפא לעונת נדרים, תרומתו תרומה.

ד אין תרומין זיתים על השמן, ולא ענבים על היין. ואם תרמו – בית שמאי אומרים: תרומת עצמן בהם; ובית הלל אומרים: אין תרומתן תרומה.

פירוש ברטנורא

לעונת נדרים שיש לו דעת להיות נדב. וזאת התרומה אשר תקחו מאתם פרט לתורם שאינו שלו. ושומה, המאבד מה שנתנים לו קרוי שומה: אפילו ברשות. של ישראל שעשאו ישראל שלוחו לתורם, אין תרומתו תרומה. דכתיב (במדבר יח) כן תרמו גם אתם, גם לרבות שלוחכם, מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית:

ב לא יתרם. לכתחלה דצריך להשמיע לאזנו כשיוכר: חרש שדברו בו חכמים בכל מקום וכו'. לאו כלל הוא, דבריש חגיגה תני חרש, ומדבר ואינו שומע בכלל, ובפרק מצות חליצה לענין חליצה: שאינו שומע ואינו מדבר. שגולד חרש ממעיו אמו, וכיון שלא שמע מעולם מה שמדברים לו א"א לו שדבר:

ג רבי יהודה אומר תרומתו תרומה. בדיעבד, דלית ליה לרבי יהודה תך דרשא מאת כל איש פרט לקטן: עד שלא בא לעונת נדרים. הוכר בן י"ב שנה ויום אחד, והנקה בת י"א שנים ויום אחד. ומאותה עונה ואילך אם תרם תרומתו תרומה. והלכה כרבי יוסי:

ד אין תרומין זיתים על השמן. מי שיש לו שמן שחייב להפריש ממנו תרומה, וזיתים שחייב להפריש מהן תרומה, אינו יכול לתרום מן הזיתים כפי השיעור שיש לו לתרום על הזיתים ועל השמן, ולפטור השמן בתרומת הזיתים דכתיב (במדבר יח) כדגן מן הגורן, מן הגמור על הגמור, ולא כמה שאינו גמור על הגמור: ואם תרם בית שמאי אומרים תרומת עצמן יש בהן. כלומר אין כאן תרומה אלא על הזיתים בלבד אבל לא על השמן: וב"ה אומרים אינה תרומה.

משניות מבוארות – קהתי

וקטנה קודם שנעשתה בת אחת עשרה שנה ויום אחד (נידה ה, ו), אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה – שעדיין אין לו דעת לתרום; ומשפא לעונת נדרים, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה – שכשם שנדריו תופסים כך גם תופס דיבורו לענין תרומה. וכן פוסק הרמב"ם: "קטן שהגיע לעונת נדרים, אף על פי שלא הביא שתי שערות ולא נעשה גדול, אם תרם – תרומתו תרומה, ואפילו בתרומה של תורה, הואיל ונדרהם והקדשן קיימין מן התורה" (הל' תרומות ד, ה).

י ו ס ל י ש י

באור משנה ד

אֵין תְּרוּמִין זֵיתִים עַל הַשֶּׁמֶן – מי שיש לו זיתים ושמן שחייב להפריש מהם תרומה, אסור לו להפריש מן הזיתים את התרומה שהוא חייב לתרום על השמן, וְלֹא עֲנָבִים עַל הַיַּיִן – וכן אסור להפריש מענבים של טבל את התרומה שהוא חייב לתרום על היין, שכתוב (במדבר יח, כז): "ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן", ולמדים מכאן, שאין תורמים אלא מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו, ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו; ובירושלמי מבואר הטעם, מפני שהוא גורם טורה לכהן, שיצטרך לכתוש את הזיתים לעשות מהם שמן, או לדרוך את הענבים לעשות מהן יין; ויש מבארים שם, שעלול הוא לגזול את הכהן ולתת לו לפי שיעור הזיתים ולא לפי שיעור השמן. וְאִם תְּרָמוּ – שהפריש מן הזיתים כשיעור התרומה שהוא חייב לתרום גם על הזיתים וגם על השמן, או שהפריש מן הענבים כשיעור התרומה שהוא חייב על הענבים ועל היין, בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים: תְּרוּמַת עֲצָמָן בְּהֵם – התרומה שהוא חייב להפריש מן הזיתים עצמם או מן הענבים עצמם יש בזיתים או בענבים שהפריש, אבל מה שהפריש מהם כתרומה על השמן או על היין אינה תרומה. נמצא שהזיתים או הענבים שהפריש דינם כדין "מדומע", היינו תערובת תרומה בחולין, שאם יש בחולין מאה חלקים כנגד התרומה, הרי היא בטלה, ואם לאו, תימכר כל התערובת לכהנים (כמו שבארנו בפתיחה למסכתנו בענין "מדומע"). וְבֵית הַלֵּל אֹמְרִים: אֵין תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה – הואיל והתכוון לתרום גם על השמן או גם על היין, אין כאן תרומה לא על הזיתים ולא על השמן, לא על הענבים ולא על היין, והרי הוא כאילו לא תרם כלל. הרמב"ם מבאר טעמם של בית הלל (על פי הירושלמי): "גזירה שמא יטריח

וקטן, שאין להם דעת להיות נדבכים, "וזאת התרומה אשר תקחו מאתם" – פרט לתורם את שאינו שלו.

י ו ס ש נ י

באור משנה ב

לאחר ששינו במשנה הקודמת, שחרש שתרם, אין תרומתו תרומה, באה משנתנו לפרש שיש שני סוגי חרשים, ושונה דינם לענין תרומה.

חֲרֵשׁ הַמְּדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ – כגון שהיה שומע כשנולד ואחר כך איבד את כושר השמיעה, לֹא יִתְרָם – לכתחילה, שהתורם צריך לברך "ברוך... אשר קדשנו במצוותיו וצונו להפריש תרומות ומעשרות", וזה אינו שומע את הברכה שהוא מברך (עיין בבבלי ברכות טו, א); וְאִם תְּרָם – אבל בדיעבד אם הפריש תרומה, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה – שברכות אינן מעכבות ("תפארת ישראל"). ברם, חֲרֵשׁ, שְׁדַבְּרוּ בוֹ חֲכָמִים בְּכָל מְקוֹם – שאינו בר דעת, כמו ששינו לעיל במשנה א, שאפילו בדיעבד אם תרם, אין תרומתו תרומה, היינו: שְׁאֵינוֹ לֹא שׁוֹמֵעַ וְלֹא מְדַבֵּר – שנולד חרש, וכיון שלא שמע מעולם מה שמדברים, אינו יודע לדבר (רמב"ם). המפרשים מעירים, שיש אמנם בענין זה יוצאים מן הכלל, כגון: "הכל חייבין בראייה חוץ מחורש שוטה וקטן" (חגיגה א, א), ומבואר שם כגמרא, שאף המדבר ואינו שומע בכלל "חרש" האמור במשנה.

באור משנה ג

קֵטָן שֶׁלֹא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת – יש מפרשים, שפיסקה זו באה לפרש, שמה ששינו במשנה א: "קטן אין תרומתו תרומה", היינו שלא הביא שתי שערות. אף שהוא כבר יותר מבן שלש עשרה, וזו דעת רבי מאיר, שסתם משנה רבי מאיר ("שנות אליהו"). אבל לפי רוב המפרשים פסקה זו מוסבה על דברי רבי יהודה ורבי יוסי הבאים אחריה. מכל מקום גם לרוב המפרשים סתם משנה א רבי מאיר היא הסובר (לפי הברייתא שבירושלמי) שכל זמן שלא הביא שתי שערות אין תרומתו תרומה, ובאה משנתנו להשמיע, שנחלקו עליו תנאים: רְבִי יְהוּדָה אֹמֵר: תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה – ודווקא כשהגיע כבר לחינוך ("תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"). ויש מפרשים, שלדעת רבי יהודה כל קטן, אפילו בן שש, שבע, תרומתו תרומה (הר"ש). רְבִי יוֹסִי אֹמֵר: אִם עַד שֶׁלֹא בָא לְעוֹנַת נְדָרִים – אם תרם קודם שהגיע לעונה שנדריו תופסים, היינו קטן קודם שנעשה בן ששים עשרה שנה ויום אחד,

ה אין תרומין מן הלֶקט ומן השֶכְחָה ומן הפֶּאָה ומן ההֶפְקֵר, ולא ממַעֲשֵׂר ראשון שְנִמְלָה תְרוּמָתוֹ, ולא ממַעֲשֵׂר שְנִי וְהֶקְדֵּשׁ שְנִפְדוּ, ולא מן החֵיב על הפֶּטוּר, ולא מן הפֶּטוּר על החֵיב, ולא מן התְלוּשׁ על המְחַבֵּר, ולא מן המְחַבֵּר על התְלוּשׁ, ולא מן הַחֲדָשׁ על הַיֵּשֵׁן, ולא מן הַיֵּשֵׁן על הַחֲדָשׁ, ולא מִפְּרוֹת הָאֶרֶץ על פְּרוֹת חוּצָה לָאֶרֶץ, ולא מִפְּרוֹת חוּצָה לָאֶרֶץ על פְּרוֹת הָאֶרֶץ; וְאִם תִּרְמוּ, אֵין תְּרוּמָתְךָ תְרוּמָה.

פירוש ברטנורא

תרומה. הואיל ונתכוון לתרום גם על השמן אין כאן תרומה לא על היתום ולא על השמן, והרי הוא כאילו לא תרם כלל:

ה אין תרומין מן הלֶקט מן השֶכְחָה ומן הפֶּאָה. מי שיש לו כרי של מבל אינו יכול להפריש עליו תרומה מלֶקט ושכחה ופאה שבידו, שאלו מתנות עניים הן ואינו יכול לתקן מבלו במתנות עניים: ההֶפְקֵר. דכתיב (דברים יד) ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך ממה שיש לך ואין לו אתה חייב ליתן, יצא הפקר שידך וידו שוין בו: ולא ממַעֲשֵׂר ראשון שְנִמְלָה תְרוּמָתוֹ. אין תורם ממנו תרומה גדולה על כרי של מבל שבידו. ואיצטרך לאשמועינן היכא שהקדימו בן לוי לכהן בשבילים שהוא פטור מתרומה גדולה, ודוקא שְנִמְלָה תְרוּמָתוֹ, אבל לא נמלה תרומתו יכול לתרום, הנייא בספרי מנין לכן לוי שרצה לעשות ממעשר ראשון שלו תרומה גדולה, מנין שעושה ת"ל (במדבר יח) כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה, מכאן שאם רצה לעשותו תרומה לאחרים עושה, יכול אף לאחר שְנִמְלָה תְרוּמָתוֹ היא עושה אותו תרומה לאחרים, ת"ל (שם) את מקדשו ממנו, בזמן שקדשו בתוכו הוא עושה אותו תרומה לאחרים, אין קדשו בתוכו אין עושה אותו תרומה לאחרים: ולא ממַעֲשֵׂר שְנִי וְהֶקְדֵּשׁ שְנִפְדוּ. היא תנא סבר מעשר שני מומן גבוה הוא. והיכא דלא נפרו פשיטא דאינו יכול לתקן מבלו בממון של גבוה, אבל היכא דנפרו סד"א דיכול לעשותן תרומה גדולה על מבלו. וכי תימא הא נמי פשיטא דחולין גמורים הוא, באצטרך היכא דהקדימו בשבילים, דפטור מתרומה גדולה כדפרישית במעשר ראשון. והקדש שנפדה, נמי איצטרך, כשהקדיש מבל ומרחו הגובר ואח"כ

משניות מבוארות – קהתי

שכתוב (דברים יד, ז): "ראשית דגןך" – דבר שמדגנים, היינו שאוספים בערימות, ומכאן שאין התבואה חייבת בתרומה אלא לאחר שנתלשה (דש"י). ויש מבארים הטעם, שכתוב (במדבר יח, כו): "והירימות ממנו", ולשון "הרמה" לא שייך אלא בתלוש, ו"ממנו" משמע שהתרומה והחולין שווים שניהם (ברטנורא על פי "ספרי"). ובתוספתא שנו: "כיצד אין תרומין מן התלוש על המחובר? אמר: פירות תלושין אלו עשויין תרומה ומעשרות על פירות מחוברין אלו, או פירות מחוברין אלו עשויין תרומה ומעשרות על פירות תלושין אלו – לא אמר כלום. אבל אמר: פירות תלושין אלו עשויין תרומה ומעשרות על פירות מחוברין אלו לכשייתלשו. הרי זה אוכל מהן עראי. ועושה אותן תרומה ומעשרות על מקום אחר עד שיייתלשו. נתלשו – דבריו קיימין" (כלומר שאין התרומה חלה למפרע אלא מזמן התלישה בלבד, וממילא כל זמן שלא נתלשו, הרי התרומה טבל גמור. – עיין בבבלי קידושין סב, ב שמובאת שם ברייתא דומה לתוספתא). **וְלֹא מִן הַחֲדָשׁ עַל הַיֵּשֵׁן** – אין תורמים מן הפירות של שנה זו על הפירות של השנה שעברה, **וְלֹא מִן הַיֵּשֵׁן עַל הַחֲדָשׁ** – מן הפירות של השנה שעברה על הפירות של שנה זו, שכתוב (דברים יד, כב): "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה" – מלמד שאין מעשרין משנה לחברתה. – ובתוספתא שנו: "ליקט ירק בערב ראש השנה עד שלא בא השמש, וזרז ולקט משבא השמש (כלומר שנתלקט על ידי גוי – ירושלמי), אין תורמין ומעשרין מזה על זה, מפני שזה חדש וזה ישן". – ברם, שדה שעושה שתי גרנות בשנה, כגון שדה בית השלחים, תורמים ומעשרים מזה על זה; **וְלֹא מִפְּרוֹת הָאֶרֶץ עַל פְּרוֹת חוּצָה לָאֶרֶץ** – אפילו על פירות של הארצות הסמוכות לארץ ישראל שהן חייבות בתרומה ובמעשרות מתקנת נביאים או מתקנת חכמים (כמבואר במסכת ידים ד, ג); **וְלֹא מִפְּרוֹת חוּצָה לָאֶרֶץ עַל פְּרוֹת הָאֶרֶץ** – שכתוב במעשר (ויקרא כו, ל): "וכל מעשר הארץ מזרע הארץ" (ספרי קבח), והוא הדין לתרומה, שאף המעשר נקרא תרומה, כמו שכתוב (במדבר יח, כד): "כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה". ובתוספתא שנו: "אין תורמין מפירות ארץ ישראל על פירות סוריא ולא מפירות סוריא על פירות ארץ ישראל". **וְאִם תִּרְמוּ** – כל אלו ששינוי במשנתנו שאין תורמים מהם, אם תרמו, **אֵין תְּרוּמָתְךָ תְרוּמָה** – יש מפרשים: היינו דווקא בתורם מן החייב על הפטור הגמור או להיפך, אבל התורם מחיוב של תורה על חיוב דרבנן או להיפך, מבואר דינו לעיל דמאי ה, י-יא (תוספות רבי עקיבא איגור).

יש תמהים על ה"ספרי" שהבאנו לעיל, שלמדים שם מן הכתוב "וכל מעשר הארץ מזרע הארץ" שאין תורמין מפירות הארץ על פירות חוצה לארץ ולא

הכהן לדרוך ולכתוש", כלומר שמפני טורח הכהן החמירו, שאפילו בדיעבד אין תרומתו תרומה, גזירה שמא יבואו לעשות כן מלכתחילה, שכן דבר מצוי הוא שרוצים לתרום מן היתים על השמן או מן הענבים על היין.

ב א ו ר מ ש נ ה

אֵין תְּרוּמִין מִן הַלֶּקֶט וּמִן הַשֶּׁכְּחָה וּמִן הַפֶּאָה – עני נטל לקט, שכחה ופאה (עיין פתיחה למסכת פאה). אסור לו לתרום מהם על התבואה של טבל שיש לו, לפי שלקט, שכחה ופאה פטורים מן התרומה ומן המעשר, ואין תורמים מן הפטור על החייב, (הרי"ש בסם הידושלמי. אבל הר"ב מפרש שהכוונה לבעל הבית). **וּמִן הַהֶפְקֵר** – ממה שזכה מן ההפקר, שהוא פטור מן התרומה ומן המעשר, שכתוב במעשרות (דברים יד, כס): "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך" – יצאו לקט שכחה ופאה שיש גם ללוי חלק בה, כגון אם הוא עני; יצא הפקר. שידך וידו שווים בו: הלכך אין תורמים מן ההפקר על תבואה החייבת בתרומה; **וְלֹא מִמַּעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שְנִמְלָה תְרוּמָתוֹ** – שהופרשה ממנו תרומת מעשר לכהן, אף על פי שלא ניטלה ממנו תרומה גדולה, כגון שהקדים הלוי ליטול את מעשרו בשיבולים קודם שנטל ממנו הכהן תרומה גדולה, אין תורמים ממנו תרומה גדולה על תבואת טבל, שהואיל וקיבל הלוי את המעשר בשיבולים, היינו קודם שנתחייבה התבואה בתרומה, הרי הפקיעו מחיוב תרומה גדולה, והרי זה מן הפטור על החייב. ברם, אם לא ניטלה תרומתו, יכול הוא לתרום, שהואיל והוא טבול לתרומת מעשר מותר לתרום ממנו תרומה גדולה (הרי"ש על פי ספרי וזוטא). **וְלֹא מִמַּעֲשֵׂר שְנִי וְהֶקְדֵּשׁ שְנִפְדוּ** – אפילו נפדו; שאם לא נפדו, ודאי הוא שאין תורמים מהם, שאין אדם יכול לתקן תבואתו בממון גבוה (מזון של קודש). ולדעת התנא של משנתנו אף מעשר שני ממון גבוה הוא, אלא אפילו ממעשר שני והקדש שנפדו אין תורמים על הטבל, ואף על פי שלא הופרשה מהם תרומה, כגון – בענין מעשר שני – שהקדים להפריש את המעשר השני בשיבולים, או – בענין הקדש – שהקדיש את התבואה בשיבולים ופדאה לאחר שנמרחת בידי גזבר ההקדש, שהואיל ועל ידי כך הפקיעם מן התרומה והמעשרות, אין תורמים מן הפטור על החייב. **וְלֹא מִן הַפֶּטוּר עַל הַחֵיב** – בתרומה, על הפטור – מן התרומה, **וְלֹא מִן הַפֶּטוּר עַל הַחֵיב** – כגון מתבואה שלא הביאה שליש, שהיא פטורה מן התרומה והמעשרות, על תבואה שהביאה שליש, שהיא חייבת בתרומה ובמעשרות, **וְלֹא מִן הַתְלוּשׁ עַל הַמְחַבֵּר** – אין תורמים מן הפירות התלושים על הפירות המחוברים, **וְלֹא מִן הַמְחַבֵּר עַל הַתְלוּשׁ** –

ו חֲמִשָּׁה לֹא יִתְרָמוּ; וְאִם תִּרְמוּ, תְּרוּמַתְן תְּרוּמָה: הָאֵלֶם, וְהַשְּׁפוּר, וְהָעָרֶם, וְהַסּוּמָא, וּבַעַל קָרִי לֹא יִתְרָמוּ; וְאִם תִּרְמוּ, תְּרוּמַתְן תְּרוּמָה.
 ז אֵין תְּרוּמִין לֹא בְמִדָּה, וְלֹא בְמִשְׁקָל, וְלֹא בְמִנּוּן, אֲבָל תוֹרֵם הוּא אֶת הַמְדוּד וְאֶת הַשְּׁקוּל וְאֶת הַמְּנוּי. אֵין תְּרוּמִין בְּסֵל וּבְקָפָה שְׁהֵם שֶׁל מִדָּה, אֲבָל תוֹרֵם הוּא בְּהֵן חֲצִין וְשְׁלִישֵׁן. לֹא יִתְרֵם בְּסֵאָה חֲצִיָּה, שְׁחֲצִיָּה מִדָּה.

פירוש ברטנורא

פראו דפטור מן התרומה: מן הפטור על החיוב. כגון מפירות שלא הביאו שליש שהן פטורין מן המעשרות, על הפירות שהביאו שליש שהן חייבין במעשרות: ולא מן התלוש על המחובר. דכתיב (שם) והרמותם ממנו, שלא יתרום מן התלוש על המחובר ולא מן המחובר על התלוש, דלשון הרמה לא שייך אלא בתלוש, וממנו משמע שהתרומה והחלוין שניהם שוין: מן החדש על הישן. מפירות שנה זו על פירות שנה שעברה, ולא מפירות שנה שעברה על פירות שנה זו, דכתיב (דברים יד) היוצא השדה שנה שנה. אבל שדה שעושה שני גרנות בשנה כגון שדה בית השלחין תורמים ומעשרים מזה על זה: ולא מפירות הארץ על פירות היצא לארץ. דכתיב (ויקרא כז) וכל מעשר הארץ מורע הארץ, גלי קרא במעשר וה"ה לתרומה. וכן אין תורמין מפירות הארץ על פירות שבסוריא, ולא מפירות שבסוריא על פירות שבארץ:

ו חמשה לא יתרמו. מנינא למעוטי מדרכי יהודה, דאמר קטן שתרם תרומתו תרומה: האלם. והוא ששומע אלא שנשתתק מחמת חולי, לא יתרום, לפי שאינו יכול לברך. וכן הערום אינו יכול לברך דכתיב (דברים גג) ולא יראה כך ערות דבר, בשעה שאתה מדבר בו לא יראה כך ערוה: ובעל קרי. נמי בזמן התקנה מקמי דבטלוה לטבילותא לא הוה מצי לברך, דתנן בעל קרי מהרהר בלבו: והשבור והסומא. אינם יודעים לברור מן היפה, ואנן בעינן שיהא התרום בורר ותורם מן היפה דכתיב (במדבר יח) מכל חלבו את מקדשו. ושכור מקרי כל שאינו יכול לדבר בפני המלך מחמת שכרותו:
ז אין תורמין לא במדה. דכתיב (שם) ונחשב לכם תרומתכם, במחשבה אתה תורם כלומר מאומד, ואי אתה תורם לא במדה ולא במשקל ולא במנין. ואף על גב דהאי קרא בתרומת מעשר הוא דכתיב, אם אינו ענין לתרומת מעשר שהרי נתנה בו תורה שיעור מעשר מן המעשר וצריך שימדוד כדי שיתן השיעור ההוא, תנהו ענין לתרומה גדולה שלא נתנה בו תורה שיעור: אבל תורם הוא את המדוד. שמועד הוא את מבלו, או מונה ושוקל את מבלו ומכניסו לתוך ביתו, וכשמפריש התרומה גדולה ממנו מפריש מאומד ולא ימדוד ולא ישקול ולא מונה: אין תורמין בסל ובקופה שהם של מדה. שהרואה אומר במדה הוא תורם: אבל תורם הוא בהן חציין ושלישין. דכיון דאינו ממלא אותן ליכא למגור: שחצייה מדה. שיש בסאה פעמים סימנין עד מקום חצייה ואיכא למגור דלמא אתו לתרום במדה:

משניות מבוארות – קהתי

הרמב"ם כתב (בפירושו למשנתנו), שכפל הלשון "לא יתרמו" שבמשנתנו בא לחזק את ההלכה שלכתחילה לא יתרום אף אחד מהם בשום פנים, ולא יחשוב שהואיל ובריעבד תרומתו תרומה, מותר לו להקל בזה. – כן מבאר הרמב"ם, שהמניין "חמישה לא יתרמו" שנקטה משנתנו בא למעט דעתו של רבי יהודה הסובר שגם קטן שתרם תרומתו תרומה. וכן גם המנין שנקטה המשנה הראשונה (עיין "תוספות יום טוב", "משנה ראשונה", חידושי מהרי"ח – שמתחבטים בענין זה).

באור משנה ז

כבר הזכרנו שהתורה לא נתנה שיעור לתרומה, ואפילו חיטה אחת פוטרת את כל הכרי, אלא שחכמים קבעו שיעור (כמבואר להלן ד, ג; עיין בפתיחה למסכתנו). משנתנו באה ללמד, שאף על פי שחכמים קבעו שיעור לתרומה, מכל מקום נהגים כדון תורה שאין מפרישים את שיעור התרומה אלא מאומד.

אין תורמין לא במדה, ולא במשקל, ולא במנין – אלא מפרישים מאומד הדעת כפי השיעור שקבעו חכמים; ובירושלמי ממכו דין זה על הכתוב (במדבר יח, טז): "ונחשב לכם תרומתכם" – במחשבה אתה תורם (כלומר באומד), ואין אתה תורם לא במידה ולא במשקל ולא במנין. ואף על פי שפסוק זה בתרומת מעשר נאמר, אם אינו ענין לתרומת מעשר, שהרי נתנה לה התורה שיעור – "מעשר מן המעשר". נתנה ענין לתרומה גדולה שלא נתנה בה התורה שיעור (רמב"ם). **אבל תורם הוא את המדוד ואת השקול ואת המנוי** – שמועד אדם ושוקל ומונה את טבלו, וכשמפריש ממנו תרומה גדולה, מפרישה מאומד. ובעל "משנה ראשונה" כותב: נראה שהמשנה באה להשיעור, שמצוה שימדוד הטבל קודם שיתרום, כדי שידע לתרום מאומד אחד מחמישים מן המדוד. **אין תורמין בסל ובקופה שהם של מדה** – שכשהם מלאים מחזיקים הם מידה מסוימת, ואסור לתרום בהם, אפילו כשאינו מתכוון למדוד, שנראה כאילו הוא תורם במידה, **אבל תורם הוא בהן** – בסל ובקופה, **הצנין ושלישין** – שהואיל ואינו ממלא אותם, הרי ניכר שאינו מודד אלא תורם מאומד. **לא יתרם בסאה** – בכלי המיוחד למדידת סאה, **חצייה** – אפילו חצייה, **שחצייה מדה** – שיש בסאה סימן לחצייה, ונמצא תורם במידה. ויש מפרישים, שאפילו בסאה שאין בה סימן לחצייה לא יתרום, גזירה שמא יבוא לתרום במידה (הרי"ם).

מפירות הוצא לארץ על פירות הארץ", – והלא פירות חוץ לארץ פטורים מתרומה ומעשרות, נמצא שיש כאן מן החיוב על הפטור או מן הפטור על החיוב, ואם כן למה צריך לימוד מיוחד מן הכתוב? מכאן מתחבטים מפרשים אחדים בפירוש ענין זה. בעל "משנה ראשונה" כותב: ונראה שמדובר בפירות חוץ לארץ שבאו לארץ ישראל, שחייבים במעשר מן התורה (כמו לענין חלה, בתחילת פרק ב במסכת חלה), ובא הכתוב להשיעור, שאפילו שניהם חייבים, אין תורמים מזה על זה, שצריך "מעשר הארץ מורע הארץ" (היינו שגורעו בארץ ולא שנכנסו לארץ. – וכן כותב בעל "משך חכמה" על פרשת קרח).

יום רביעי

באור משנה ו

לאחר שנימנו במשניות הקודמות אלו שאסור להם לתרום, ואף בדיעבד אם תרמו אין תרומתם תרומה, באה משנתנו למנות אלו שלכתחילה אמנם אסור להם לתרום, אבל בדיעבד תרומתם תרומה.

חמשה – המפורטים להלן, **לא יתרמו** – אסור להם לתרום לכתחילה, **ואם תרמו** – אבל בדיעבד אם הפרישו תרומה, **תרומתן תרומה** – כמבואר הטעם להלן: **האלם** – ששומע ואינו מדבר, **והשפור** – בשעה שאדם הוא שכור, ומבואר בבבלי (עירובין סד, א): כל שאינו יכול לדבר לפני המלך מחמת שכרותו, **והערם** – בשעה שהוא ערום, **והסומא** – עיוור בשתי עיניו, **ובעל קרי** – שארעו מקרה לילה (עיין הקדמתנו לבאור המשנה ברכות ג, ד): כל אלו **לא יתרמו** – בירושלמי מבואר, שבאילים ובערום ובעבעלקרי הטעם הוא מפני הברכה. כלומר שהתורם צריך לברך "אשר קדשנו במצוותיו וצווננו להפריש תרומה", ואילים אינו יכול לברך, והערום אסור לברך, שכתוב (דברים כג, טז): "ולא יראה כך ערות דבר", ודרשו: בשעה שאתה מדבר בו לא יראה כך ערוה (ירושלמי תרומות; בבלי בבא מציעא קיד, ב). וכן בעל קרי אסור לברך, כמו ששינוי (ברכות ג, ד): "בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מבין", כלומר שמפני תקנת עזרא אסור לו לברך עד שיטבול (עיין שם); ובשיכור ובסומא הטעם הוא מפני שמצוה לתרום מן היפה והמובחר, וכיון שהשיכור והסומא אינם יודעים לברור את היפה, חוששים שמא יתרמו מן הרע על היפה; **ואם תרמו, תרומתן תרומה** – שברכות אינן מעכבות, וכן מי שתרם מן הרע על היפה בדיעבד תרומתו תרומה (כמבואר להלן ב, ו).

ח אין תורמין שָׁמֶן על זיתים הנִּכְבָּשִׁין, ולא יין על ענבים הנִּדְרָכִים; ואם תָּרַם, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, וְיִחָזֵר וְיִתְרַם. הָרֵאשׁוֹנָה מְדַמְעֶת בְּפָנָי עֲצֻמָּה, וְחִיבִין עָלֶיהָ חֲמוֹשׁ, אֲבָל לֹא שְׁנֵינָה.
 ט וְתוֹרְמִין שָׁמֶן על זיתים הנִּכְבָּשִׁים, וְיִין על עֲנָבִים לְעִשׂוֹתָם צְמוּקִים. הָרֵי שְׁתָּרַם שָׁמֶן על זיתים לְאֲכִילָה, וְזֵיתִים על זיתים לְאֲכִילָה, וְיִין על עֲנָבִים לְאֲכִילָה, וְעֲנָבִים על עֲנָבִים לְאֲכִילָה, וְנִמְלֵךְ לְדָרְכָן – אֵינּוּ צָרִיךְ לְתָרוּם.
 י אין תורמין מדְבַר שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ על דְּבַר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ, ולא מדְבַר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ על דְּבַר שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ, ולא מדְבַר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ; ואם תָּרַמוּ, תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה.

פירוש ברטנורא

ח הויתם הנכבשים. הנלים היו לכתוש הויתם במכתשת להוציא שמן; תרומתו תרומה. גמורה היא מדאורייתא: ויחזור ויתרום. מדרבנן, לאחר ששלים כתישת אותן הויתם ודריכת הענבים יחזור ויוציא תרומה שנית כשיעור הצריך לשמן וליון שיצא: הָרֵאשׁוֹנָה מְדַמְעֶת. אם נפלה לפחות ממאה חולין נעשה הכל מדומע ואסור לזרים, וימכר הכל לכהן. התרומה גמורה היא מדאורייתא: וְחִיבִין עָלֶיהָ חֲמוֹשׁ. זו האוכלה בשגגה משלם קרן וחומש, כדן כל זר אוכל תרומה: אֲבָל לֹא שְׁנֵינָה. לפי שאינה אלא מדרבנן, לפיכך אינה נאכלת עד שפרישו עליה תרומה ומעשרות ממקום אחר, דמדאורייתא היא טבל גמור. ואי קשיא מאי שנא הכא בתורם שמן על הויתם הנכבשים דתרומתו תרומה ויחזור ויתרום, ומאי שנא לעיל גבי תורם זיתים על השמן וענבים על היין דאין תרומתו תרומה, ויל' דהתורם זיתים על השמן איכא פסידא לכהן לפיכך אין תרומתו תרומה, אבל בתורם שמן על הויתם הנכבשים דליכא פסידא לכהן תרומתו תרומה, אלא דרבנן הוא דגזר דיחזור ויתרום:

ט זיתים הנכבשים. זיתים מלוחים וכבושים כיון או בחומץ כדי שיתקיימו, וחשיבי דבר שנגמרה מלאכתו, הלכך תורמין מן השמן עליהם, דדוקא שמן על זיתים העומדים להוציא שמן, וכן יין על ענבים העומדות לידוך הוא דאסור לתרום, אבל יין על צמוקים ושמן על זיתים הנכבשים שרי, וכשהוא תורם מן השמן על הויתם הנכבשים ומן היין על הצמוקים תורם, לפי השמן הראוי שיצא מן הויתם הנכבשים ולפי היין הראוי שיצא מן הצמוקים: אין צריך לתרום. והואיל וכי קא תרם שפיר קא תרם, שהרי באותה שעה היו עומדות לאכילה:

י אין תורמים מדבר שנגמרה מלאכתו. מדבר שנתמרה בכרי: על דבר שלא נגמרה מלאכתו. שלא נתמרה בכרי, דכתיב (במדבר יח) כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב, מן הגמור על הגמור ולא מן שאינו גמור ולא משאינו גמור על הגמור: ואם תרם תרומתו תרומה. ודוקא בשאר פירות, אבל

משניות מבוארות – קהתי

"למה זה דומה? לתורם משני מינים שאינם כלאים זה בזה מן היפה על הרע" (הל' תרומות ה, יח).

וְתוֹרְמִין שָׁמֶן על זיתים הנִּכְבָּשִׁים – במלה או בחומץ, שהואיל והם עומדים לאכילה, חשובים הם כדבר שנגמרה מלאכתו, לִיָּין על עֲנָבִים לְעִשׂוֹתָם צְמוּקִים – וכן תורמים יין על ענבים העומדים להיעשות צימוקים וליאכל כמות שהם, כמו שביארנו הטעם לעיל; ותורמים לפי השמן הראוי לצאת מן הויתם הנכבשים ולפי היין הראוי לצאת מן הצמוקים (וידועלמי). הָרֵי שְׁתָּרַם שָׁמֶן על זיתים לְאֲכִילָה – היינו על זיתים הנכבשים כמו ששינונו לעיל, וְזֵיתִים על זיתים לְאֲכִילָה – או שתרם זיתים על זיתים, וכולם היו עומדים לאכילה, וְיִין על עֲנָבִים לְאֲכִילָה – וכן מי שתרם יין על ענבים שהם לאכילה, היינו שעומדים להיעשות צימוקים, וְעֲנָבִים על עֲנָבִים לְאֲכִילָה – או שתרם ענבים על ענבים, והכל הוא לאכילה, וְנִמְלֵךְ לְדָרְכָן – לדרוך את הויתם או את הענבים שכבר תרם עליהם, אֵינּוּ צָרִיךְ לְתָרוּם – לחזור ולתרום, שבשעה שתרם עליהם יפה תרם.

י ו ש י

באור משנה י

אין תורמין מדְבַר שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ על דְּבַר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ – כגון מתבואה שנמרחת כבר בכרי על תבואה שעדיין לא נמרחת (מירוח הוא מה שמישישים ומחליקים את פני הכרי בגורן). לֹא מדְבַר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ על דְּבַר שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ – מתבואה שלא נמרחת על תבואה שכבר נמרחת, וְלֹא מדְבַר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ על דְּבַר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ – שכתוב (במדבר יח, כז) "כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב", ולמדים מכאן שאין תורמים אלא מן הגמור על הגמור. וְאִם תָּרַמוּ – מן הגמור על שאינו גמור או להיפך, או משאינו גמור על שאינו גמור, תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה – ומה ששינונו לעיל (משנה ד) שהתורם מן הויתם על השמן או מן הענבים על היין, אין תרומתו תרומה, כבר בארנו שם (על פי הירושלמי), שהואיל ובוזיתים ובענבים יש טורח לכהן לכתוש ולדרוך ויש בזה הפסד לכהן, לפיכך החמירו בהם, שאפילו בדיעבד אין תרומתו תרומה, מה שאין כן בשאר הפירות שאין טורח והפסד לכהן, עליהם

י ו ס ח מ י ש י

באור משנה ח

אין תורמין שָׁמֶן על זיתים הנִּכְבָּשִׁין – במכתשת להוציא שמן, ולא יין על עֲנָבִים הנִּדְרָכִים – שזה דומה לתורם מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו (ומבשים); וְאִם תָּרַם – שמן על זיתים הנכבשים או יין על ענבים הנדרכים, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה – גמורה היא מן התורה, וְיִחָזֵר וְיִתְרַם – מדרבנן, כלומר שלאחר ששלים כתישת הויתם או דריכת הענבים יחזור ויפריש תרומה מהשמן שיצא מהזיתים או מהיין שיצא מהענבים, ומבואר הטעם בירושלמי, שנסקוהו חכמים משום שגז טהרה, כגון בזיתים, שהם אתה אומר שמפריש מן השמן על הויתם יפריש מיד שמן טהור על הויתם, ואחר כך יעשה את הכל בטומאה. אבל כיון שאסרו לו לעשר שמן על הויתם, הרי יצטרך לעשות את זיתיו בטהרה, שאם יטמאו הויתם לא יוכל להפריש עליהם מן השמן הטהור, שאין מפרישים מן הטהור על הטמא, ולפיכך יצטרך להיטהר ולעשות את כדו בטהרה; ומכאן גם בדיעבד גזרו עליו לתרום שנית. הָרֵאשׁוֹנָה מְדַמְעֶת בְּפָנָי עֲצֻמָּה – אם נפלה התרומה הראשונה לתוך חולין, ולא היו בחולין מאה חלקים כנגדה, נעשית התערובת "מְדוּמְעָה". כלומר שדינה כתרומה ואסורה באכילה לישראל, כמו שבארנו (בפתיחה למסכתנו), ונמכר הכל לכהנים, לפי שהתרומה הראשונה תרומה גמורה היא מן התורה; וְחִיבִין עָלֶיהָ חֲמוֹשׁ – זו האוכלה בשוגג, משלם קרן וחומש, כדן תרומה גמורה (שנין ויקרא כב, יז), אֲבָל לֹא שְׁנֵינָה – שהתרומה השנייה אינה מדמעת, ואין חייבים עליה חומש, לפי שמן התורה אינה תרומה; ואף צריך להפריש ממנה מעשרות, שהרי היא טבולה למעשר ולתרומת מעשר (תוספתא; ירושלמי).

באור משנה ט

לאחר ששינונו במשנה הקודמת, שאין תורמין שמן על זיתים הנכבשים. ולא יין על ענבים הנדרכים, באה משנתנו ללמד, שדוקא על זיתים העומדים להוציא שמן אין תורמים שמן, וכן דוקא על ענבים העומדים לדריכה אין תורמים יין. ואין תורמים מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו, אבל על זיתים ועל ענבים העומדים לאכילה, כמבואר במשנה, מותר לתרום שמן ויין, שהרי זה מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו. והרמב"ם כותב הטעם:

פ ר ק ש נ י

א אין תרומין מטהור על הטמא; ואם תרמו, תרומתן תרומה. באמת אמרו: העגול של דבלה שנמא מקצתו, תורם מן המטהור שיש בו על הטמא שיש בו. וכן אגדה של ירק, וכן ערמה. היו שני עגולים, שתי אגדות, שתי ערמות, אחת טמאה ואחת מטהרה – לא יתרום מזה על זה. רבי אליעזר אומר: תרומין מן המטהור על הטמא.

פירוש ברטנורא

התורם מן היתים על השמן, או מן הענבים על היין, הא אמרין לעיל דאין תרומות תרומה משום דאית ביה פסידא לכהן כדאמרן: **ב א** אין תרומין מטהור על הטמא. גזירה שמא יתרום שלא מן המוקף משום דמסתפי שמא יגע הטמא במטהור ויטמאנו, ואנן בעינן שהתורם יתרום מן המוקף: **באמת אמרו**. כל היכא דתנינן באמת אמרו כאלו היא הלכה למשה מסיני, אבל לאו דוקא הלכה למשה מסיני שהרי בפרק קמא דשבת שנינו באמת אמרו החון רואה היכן התינוקות חורין ומדובנן היא: **העגול של דבילה**. אף על פי שהדבלות מדובקות זו בזו בתוך העגול אינן חשוכות חבור לענין טומאה, ואם נגעה טומאה באחת מן הדבלות לא נטמאת האחרת: **וכן אגודה של ירק וכן ערימת**. צריכי, דאי אשמעינן עגול הוה אמינא עגול שכולו גוף אחד תורם, אגודה שאינה גוף אחד אינו תורם. ואי אשמעינן אגודה הוה אמינא אגודה שהכל תפוסה אחת תורם, ערימה שאינה תפוסה אחת אינו תורם, צריכי: **רבי אליעזר אומר תרומים**. לכתחילה מן המטהור על הטמא, דלא גזר רבי אליעזר שמא יבוא לתרום שלא מן המוקף, ואין הלכה כרבי אליעזר:

משניות מבוארות – קהת

בשריפתה, כגון אם היה דגן וכיוצא בו – מסיקים בו את התנור, ואם היה שמן – משתמשים בו להדלקה. משנתנו באה ללמד, שאם יש לאדם תבואה טהורה ותבואה טמאה, ושתייהן סבל, שדריין לא הפריש מהן את התרומה והמעשרות, אסור לתרום תרומה גדולה מן התבואה הטהורה על התבואה הטמאה, אלא תורם מן הטהורה על הטהורה ומן הטמאה על הטמאה.

אין תרומין מטהור על הטמא – מתבואה טהורה על התבואה שנטמאה, כמו שבארנו לעיל (בהקדמה); והטעם הוא, לפי שאין מפרשים תרומה גדולה אלא מן המוקף. היינו מן הסמוך והקרוב לתבואת הטבל (חלה א, ט), כגון אם היו לאדם חמישים סאה חייטים בבית זה וחמישים סאה בבית אחר, אסור לו להפריש מאחד מהם שתי אסמ על כל המאה, שנמצא תורם שלא מן המוקף; ומכאן גזרו חכמים שלא לתרום מן הטהור על הטמא, שמא מחשש נגיעת הטמא בטהור יבוא לתרום שלא מן המוקף. – אמנם בירושלמי למדים דין זה מן המקרא, אבל רוב המפרשים סוברים שדרשת הירושלמי אינה

אלא אסמכתא בלבד, ועיקר הטעם הוא משום מוקף, כפי שבארנו (ד"ש; ברסנוא): **ואם תרמו** – מן הטהור על הטמא, **תרומתן תרומה** – בדיעבד. **באמת אמרו** – כלומר הלכה מקובלת היא; וכן פירשו בבבלי (בבא מציעא ט, א): כל "באמת אמרו" – הלכה היא (ואין להסס ולגמגם בדבר – ד"ש). אבל בירושלמי אמרו: כל מקום ששנו חכמים "באמת" – הלכה למשה מסיני; ויש מפרשים, שלאו דווקא הלכה למשה מסיני, אלא כאלו היא הלכה למשה מסיני (ד"ש; ברסנוא): **העגול של דבלה** – תאנים דרוסות ודבוקות בצורת עיגול, **שנמא מקצתו** – שננעה טומאה במקצתו, וההלכה היא שאף על פי שהתאנים דבוקות זו בזו, מכל מקום אין חשוכות גוף אחד לענין טומאה, ונטמא מקצתו לא נטמא כולו; ובירושלמי מבואר כגון שמחבורת במי פירות (ולא במשקים המכשירים לקבל טומאה), שבכגון זה אינן חשוכות חיבור, **תורם מן המטהור שיש בו על הטמא שיש בו** – כלומר הואיל וזה גוש אחד, שחלקו טמא וחלקו טהור, מותר להפריש תרומה גדולה מחלקו הטהור על כל העיגול של הדבלה, אף על חלקו הטמא. **וכן אגדה של ירק** – אף שאינה גוש אחד כעגול של דבילה, אם נטמאה מקצתה, תורם מן הטהור שיש בה על הטמא שיש בה, **וכן ערמה** – של תבואה, אף על פי שאינה "תפוסה" אחת כאגודת הירק, מכל מקום נטמאה מקצתה, תורם מן הטהור שבה על הטמא שבה. **היו שני עגולים** – של דבלה, או **שתי אגדות** – של ירק, או **שתי ערמות** – של תבואה, **אחת טמאה ואחת מטהרה** – הואיל והם שני עיגולים נפרדים או שתי אגודות נפרדות או שתי ערימות נפרדות, **לא יתרום מזה על זה** – מן הטהור על הטמא, כפי שבארנו הטעם בתחילת המשנה. **רבי אליעזר אומר: תרומין מן המטהור על הטמא** – מותר לתרום לכתחילה מן הטהור על הטמא, שאין חוששים שמא יבוא לתרום שלא מן המוקף. ואין הלכה כרבי אליעזר.

שנינו במשנתנו שבדיעבד תרומתו תרומה. – זוהי אמנם דעתו של חזקיה בירושלמי. אבל רבי יוחנן חולק עליו וסובר, שאין הברל בין זיתים וענבים לשאר הפירות (וכן דעת רבים מהמפרשים), אף שרבי יוחנן הוא שמבאר הטעם במשנה ד מפני הטורח וההפסד שיש לכהן, ואם כן קשה לדעתו, מה בין משנתנו למשנה ד? ויש מתרצים קושיה זו, שבמשנה ד מדובר, שתרם זיתים על השמן, או ענבים על היין, שלא מדעת הכהן. ולכן החמירו חכמים מפני טורח הכהן והפסדו, וגזרו שאפילו בדיעבד אין תרומתו תרומה. אבל במשנתנו מדובר, שתרם מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו מדעת הכהן. שיש וניחא לו לכהן דווקא בזיתים ובענבים ולא בשמן וביין, הלכך תרומתו תרומה. ברם, לכתחילה אסור לו לתרום מזיתים על השמן וכדומה אפילו מדעת הכהן, שמא יעשה כך פעם אחרת שלא מדעת הכהן (הר"ש והדא"ש).

עוד מקשים בירושלמי על משנתנו, שבמשנה ח שנינו: "אין תרומין שמן על זיתים הנכתשים ולא יין על ענבים הנדרכים; ואם תרום, תרומתו תרומה, ויחזור ויתרום", ולמה במשנתנו לא אמרו "ויחזור ויתרום"? אמנם לדעת חזקיה (בירושלמי), שהבאנו לעיל, הרי הענין מבואר, שיש חילוק בין זיתים וענבים לשאר פירות. וכן משמע מ"חוספות יום טוב", שמיישב כך את משנתנו (על פי ברסנוא). אבל לדעת רבי יוחנן שאין חילוק בין שאר הפירות לזיתים ולענבים, מה בין משנתנו למשנה ח? ועוד, במשנה ח הבאנו טעם הירושלמי, שקנסוהו חכמים משום גדר טהרה (עיינין שם), ומהו הטעם שלא קנסו גם במשנתנו משום גדר טהרה? על כך משיבים בירושלמי, שבמשנה ח מדובר כשאין התרומה הראשונה קיימת, הלכך החמירו חכמים שיחזור ויתרום משום גדר טהרה, שעיקר טהרה שהיו עושים בגבולין (בכא ארץ ישראל מוחץ לירושלים) היא משום סרך תרומה, ולכן כשתרם מדבר שלא היה ראוי לתרום ונאכזה הראשונה, הוקיחהו לתרום אחרת, כדי שיצטרך הכהן להיטהר ולאכלה בטהרה. אבל במשנתנו מדובר כשהתרומה קיימת, לפיכך תרומתו תרומה ואינו צריך לחזור ולתרום (ד"ש).

וצריך עיון, שהרמב"ם העתיק בחיבורו ("משנה תורה") שתי המשניות סתם ולא חילק. ואפשר שדעת הרמב"ם דווקא מן הגמור על שאינו גמור ממש תרומתו תרומה, ואין חוששים שמא יתרום לכתחילה, שהכל יודעים שאין תורמים מן הגמור על שאינו גמור. אבל זיתים הנכתשים וענבים הנדרכים כדבר הגמור הוא, יש חשש שמא יעשה כן לכתחילה, לפיכך גזרו שיחזור ויתרום. וזהו שביאר הטעם במשנה ח: "שוה דומה לתרום מן הגמור על שאינו גמור", כפי שהבאנו שם, ומשמע שלפי האמת אין זה ממש דבר שאינו גמור ("משנה ראשונה").

ב א ו ר מ ש נ ה א

כתוב בתורה (במדבר יח, ח): "ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי", ודרשו חכמים: תרומותי – בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה, כלומר שאפילו אם נטמאה התבואה כולה קודם שהפריש ממנה את התרומה, חייבים להפריש ממנה תרומה בטומאה וליטנה לכהן, שכל תרומה ניתנת לכהן, בין שהורו כן טמאה; הטהורה נאכלת לכהנים, והטמאה נשרפת והכהנים נהנים

ב אין תורמין מן הטמא על הטהור; ואם תרם, שונג – תרומתו תרומה, ומזיד – לא עשה פלוס. וכן בן לוי שהיה לו מעשר טבל, היה מפריש עליו והולך, שונג – מה שעשה עשוי; מזיד – לא עשה פלוס. רבי יהודה אומר: אם היה יודע בו בתחלה, אף על פי שהוא שונג – לא עשה פלוס.

ג המטביל פלוס בשבת, שונג – ישתמש בהם; מזיד – לא ישתמש בהם. המעשר והמבשל בשבת, שונג – יאכל; מזיד – לא יאכל. הנוטע בשבת, שונג – יקום; מזיד – יעקר. ובשביעית, בין שונג בין מזיד – יעקר.

פירוש ברטנורא

ב אין תורמין מן הטמא על הטהור. משום פסידא דכהן. ואם תרם שונג תרומתו תרומה. ודוקא שהיה לה שעת הכושר והגיעה לעונת מעשרות קודם שנמנאה דמדאורייתא תרומה מעלייתא היא, אבל אם נמנאת קודם שהגיע לעונת מעשרות לא הויא תרומה מדאורייתא, ואם תרם אפילו שונג אין תרומתו תרומה: מעשר טבל. מעשר ראשון שלא נטלה ממנו תרומת מעשר: היה מפריש עליו והולך. היה מפריש מזה על שאר מעשרותיו: אם היה יודע בו בתחלה. שהוא טבל או שהוא טמא, אע"פ שבשעה שתרם היה שונג ששכח שהוא טבל או שהוא טמא הוי שונג קרוב למזיד, ולא עשה ולא כלום. ואין הלכה כרבי יהודה:

ג המטביל פלוס בשבת. שאסור להטביל כלים טמאים להעלותם מידי טומאתן בשבת, מפני שנראה כמתקן כלי: המעשר. שאסור להפריש תרומות ומעשרות בשבת מפני שהוא מתקן: והמבשל בשבת. בשונג, יאכל אותו תבשיל למוצאי שבת, אבל לא בשבת עצמו. ובמזיד לא יאכל הוא, אבל אחרים אוכלים למוצאי שבת דכתיב (שמות לא) ושמתם את השבת כי קדש היא, היא קדש ואין מעשה קדש: ובשביעית בין שונג בין מזיד יעקור. שנחשדו ישראל על השביעית ולא נחשדו על השבת:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ג

אגב המשנה הקודמת מובאת במשנתנו הלכות אחדות שיש בהן הבדל בין שונג למזיד בדומה להלכות ששינו לעיל.

המטביל פלוס – טמאים, בשבת – שאסור להטבילם בשבת כדי להעלותם מידי טומאתם, מפני שיש בזה משום תיקון הכלי, שונג – כגון ששכח שהיום שבת, ישתמש בהם – בשבת; מזיד, לא ישתמש בהם – עד מוצאי שבת. המעשר – המפריש תרומות ומעשרות בשבת, שאסור להפרישם מפני שנראה כמתקן דבר שלא היה מתוקן, והמבשל בשבת – או מי שבישל בשבת; שונג, יאכל – מותר לאכול בשבת, מזיד, לא יאכל – עד מוצאי שבת; כך דעתו של רבי מאיר בברייתא המובאת במקומות אחדים בבבלי (גיטין ג. ב; בבא קמא ע. א; ב; חולין סו, א ועוד), וסתם משנתנו רבי מאיר היא. ברם, אין הלכה כרבי מאיר. אלא כרבי יהודה (סם) הסובר, שהמבשל בשבת. בשונג יאכל למוצאי שבת; במזיד לא יאכל עולמית (בענין זה יש אמנם כמה חילוקי דינים ודעות, ואין כאן המקום להאריך); ומכאן רוב המפרשים פירשו גם במשנתנו, שדיני "המעשר והמבשל", אף שנישנו כאן כאחד (לפי שבשניהם מדובר לענין אכילה), דיניהם שונים, שאשגם המעשר בשבת. בשונג יאכל בשבת; במזיד, לא יאכל עד למוצאי שבת. ואולם המבשל בשבת. בשונג יאכל למוצאי שבת, אבל בשבת עצמה אסור לאכול; במזיד, אסור לו לאכול אותו תבשיל לעולם, אבל אחרים מותרים לאכול אותו תבשיל למוצאי שבת, שנאמר (שמות לא, יד): "ושמתם את השבת כי קודש היא", ודרשו (כתובות דל, א): "היא קודש ואין מעשה קודש" (רמב"ם; בסנודא; תפארות ישראל). הנוטע בשבת, שונג יקום – מותר לקיים את הנטיעה שנטע בשבת, מזיד – אבל אם נטע בשבת במזיד, יעקר – את הנטיעה, ובשביעית – הנוטע בשביעית, בין שונג בין מזיד – בין שנטע בשונג, בין שנטע במזיד, יעקר – שהחמירו בשביעית מבשבת, לפי שחשודים ישראל על השביעית לעשות בה עבודות קרקע במזיד ולומר ששונגים הם, אבל אינם חשודים על השבת, שהשבת חמורה להם. יש מפרשים, שכל מה ששינו במשנתנו משום קנס הוא, וקנסו לכל אחד כפי כוונתו במעשה שעשה, שהמעשר בשבת כוונתו לאכול בו ביום, ולפיכך קנסוהו שלא יאכל בשבת; והנוטע בשבת דעתו שהנטיעה תגדל, ולכן קנסוהו שלא תגדל וחייב לעקרה; והתורם מן הטמא דעתו לפטור טבלו בטמא שאינו ראוי לאכילה, הלכך קנסוהו שאינו נפטר בזה (ימסנה ואסונה).

שבת קודש

באור משנה ב

אין תורמין מן הטמא על הטהור – משום שמפסידים לכהן, שתרומה טמאה אסורה לו באכילה, ואם תרם – מן הטמא על הטהור, שונג – שלא ידע שהוא מפריש מן הטמא, תרומתו תרומה – בבבלי (פסחים ג, א) וואלים: והלא נאמר (דברים יח, ז): "ראשית דגןך... תתן לו", ודרשו: "לו" – ולא לאורו, כלומר לאכילה ולא לשריפה, ומכאן שכל תרומה שאינה ראויה לאכילה, אינה תרומה? ומשיבים שם, שמדובר במשנתנו בטבל שנטמא לאחר שהיתה לו שעת כושר, כלומר שראוי היה להפריש ממנו תרומה קודם שנטמא, ובכגון זה תרומתו תרומה מן התורה. ברם, אם נטמא קודם שראוי היה להפריש ממנו תרומה, אף אם תרם בשונג אין תרומתו תרומה. ומזיד – אבל אם תרם מן הטמא על הטהור במזיד, לא עשה פלוס – בבבלי (יבמות פט, א) נחלקו אמוראים בפירוש פיסקה זו: אחד אומר, שאף מה שתרם חוזר לטבלו, ואחד אומר, שלא תיקן בזה את טבלו הטהור, אבל מה שתרם נתקדש כתרומה, ויחזור ויתרום מן הטהור. הרמב"ם פוסק כדעה השנייה. וכן בן לוי שהיה לו מעשר טבל – כלומר מעשר ראשון שלא הפריש ממנו את תרומת המעשר, והמעשר היה טמא, והלוי היה מפריש עליו והולך – תרומת-מעשר של שאר מעשר-ראשון שהיה לו, כלומר שמפעם לפעם כשקיבל מעשר ראשון, היה אומר: תרומת מעשר שעלי להפריש ממעשר ראשון זה הרי היא במעשר שהנחתי, והיינו במעשר הטמא, שונג – אם היה שונג, שלא ידע שהמעשר שהוא מפריש עליו הוא טמא, ורק לאחר זמן נודע לו הדבר, מה שעשה עשוי – תרומת המעשר שהפריש תרומה היא; אבל מזיד – שבזמן שהפריש ידע שהמעשר טמא הוא, לא עשה פלוס – כמו שבארנו לעיל בענין תרומה גדולה, כלומר שבאה המשנה להשמיענו, שלענין זה דין תרומת מעשר כתרומה גדולה. רבי יהודה אומר: אם היה יודע בו בתחלה – שהמעשר טמא, אף על פי שהוא שונג – שבינתיים שכת, וכשהפריש עליו היה שונג, לא עשה פלוס – שהוא שונג הקרוב למזיד. ולפי הרמב"ם, אם לא ידע בטמאה הריהו שונג, אבל אם ידע בטמאה ושגג שמתורם לתרום מן הטמא על הטהור, הרי הוא כמזיד (הל' תרומות ה, ח).

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

שני גודליו – של שתי ידיו. ונשען עליהן עד ששוחה ונושק את הרצפה, לקיים מה שנאמר "כי רצו עבדיך את אבניה" (תהלים קב). וזו קידה – האמורה בכתובים. דאמר מר: קידה על אפים, אין לו להשתטח להגיע לארץ גופו אלא פניו בלבד, מי שיודע ויכול לעשות כן. ובודרו של רבן שמעון לא היה אחד מעומדי עזרה יכול לעשות כן, אלא הוא. **אימלע** – נעשה חיגר. לפי שכשזוקק גופו מאליו, ואינו נשען על ידיו בחזקה לדחוף גופו למעלה, נמצא כל אונס זקיפתו על מתניו. **ימיח** – יזרוק, לשון "כמטחוי קשת" (בראשית כא). **הטיח דברים** – במס' תענית (כה,א): עלית וישבת לך במרום ואי אתה משגיח על בניך. **הא והא גרמא ליה** – נענש בחטאת דברים ונענש בשעת המאורע, כדאמרינן במסכת שבת (לב,א): נפל תורא חדד לסכינא. **קמיה דרבי** – בביתו. שהיה נשיא ומכבדין אותו לשמחו. שהיה דואג תמיד בצרת ישראל ובחוליו, כדאמרינן בנדרים (ג,ב): יומא דמחזיך ביה רבי אתי פורענות לעלמא. **שבור מלכא** – מלך פרס היה. **מוזי חמרא** – נשפך. **יש מהן אומרים** – היינו תושבחתא דמתניתין שמשבחין להקדוש ברוך הוא על כך. **אלו חסידים** – כל חסיד הוא חסיד מעיקרו. **שלא ביישה כו'** – שלא עברנו עבירה בילדותנו, לבייש את זקנותנו.

דף נג עמוד א **תניא, אמרו עליו על רבן שמעון בן גמליאל, כשהיה שמח שמחת בית השואבה היה נוטל שמנה אבוקות של אור** [בידו אחת], **וזרק אחת באויר ונוטל אחת בידו, וכך מחליף בין כל השמונה כשאחת תופס בידו והשאר היו באויר ואין נוטעות זו בזו. וכשהוא היה משתתה, היה נוטע את שני גודליו של שתי ידיו בארץ ונשען עליהם, ושוחה ונושק את הרצפה וזוקק, ואין כל בריה בדורו מאלו שעמדו בעזרה שבוילה לעשות כן. והשתחווה באופן זה זו היא קידה המוזכרת בכתובים, ופירשו חז"ל (ברכות לד): שקידה היא על אפים, שאין כל גופו משתטח על הקרקע אלא רק עם פניו נושק לקרקע.**

מספרת הגמרא: **לוי אחיו קידה קמיה דרבי** - הראה לפני רבי איך עושים קידה **ואימלע** - נעשה צולע וחיגר ברגליו. מקשה הגמרא: **וכי הא גרמא ליה** שיהיה לחיגר, **והאמר רבי אלעזר לעולם אל יטיח אדם דברים** - לא יזרוק דברים ויבוא בטענות **פלפי מעלה, שהרי אדם גדול הטיח דברים פלפי מעלה ונענש שאימלע** - נעשה חיגר, **ומנו** - ומי הוא אדם גדול זה, **לוי**, הרי שנעשה חיגר משום הטחת דברים כלפי מעלה ולא מחמת מאמץ הקידה. מתרצת הגמרא: **הא והא גרמא ליה** - שני הדברים גרמו לו שנעשה חיגר, כלומר סיבת העונש היה על שהטיח דברים, ונענש בשעת הסכנה כשעשה את הקידה לפני רבי. **לוי הוה מטייל קמיה דרבי בתמני סביני** - היה משחק לפני רבי בשמונה סבינים, שהיה זורקם לאויר ותופסם ולא ניזוק. ולפי שהיה רבי נשיא ישראל ודואג תמיד בצרת ישראל, וגם היה חולה במשך שנים רבות, לכך רצו לכבדו ולשמחו. **שמואל עשה מעשה דומה קמיה שבור מלכא** - מלך פרס, **בתמניא מוזי חמרא** - בשמונה כוסות מזוגים בין, שזרקם ולא נשברו הכוסות ולא נשפך היין. **אפי עשה כך קמיה (דרבא) [דרבה] בתמניא ביעי** - בשמונה ביצים ולא נשברו בזריקתם, **ואמרי לה** - ויש אומרים שעשה זאת **בארבעה ביעי**. שנינו במשנה: **חסידים ואנשי מעשה כו'** היו מרקדין ואומרים שירות ותשבחות: **תנו רבנן, יש מהן שמשבחים ואומרים אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו** - מודים להקב"ה על כך שלא עברו בילדותם עבירות שהיו מתביישים בהן בזקנותם, **אלו שאמרו כך הם החסידים ואנשי מעשה שמילדותם היו חסידים ולא חטאו. ויש מהן אומרים אשרי זקנותנו שפפרה את ילדותנו** - שע"י ששבו בתשובה נתכפר להם עוונותיהם שעברו בילדותם, **אלו שאמרו כך הם הפעלי תשובה. אלו ואלו** - החסידים והבעלייתשובה פונים **ואומרים כלפי הצעירים אשרי מי שלא חטא, ומי שחטא ישוב בתשובה כשעודנו צעיר שתשובתו מעולה יותר, ומהחול לו הקב"ה.**

אגרות קודש

[ח' אלול, תשט"ו]

... מבחיל במאד מה... לא המשיכו בלימוד עכ"פ שבוע ושבע לאחר זמן הרשמי, כיון שזהו עיקרון ופרינציפ - נוסף על ענין הבל של תשב"ר. והטעמים שכותב מובן שאינם מספיקים, כיון שבקל אפשר הי' לתקן המניעות שמזכיר, ויה"ר שבזמן לימודים הבא ימלאו את החסר בנוגע לעבר ויוסיפו, וכפסק רז"ל מעלין בקדש וכל המוסיף מוסיפין לו...

58 לַאִישׁ נֶאֱמַר (יִירוּשׁוֹ) לְהַשִּׁיב הָאִשָּׁם אֵלָיו, הָאִשָּׁם הַמוֹשֵׁב לֹה לְבָהּ
59 מִלְּבַד אֵיל הַכַּפְּרִים אֲשֶׁר יְכַפֵּר בּוֹ עֲלֵיו, וְהָאִדָּם הַיְחִיד שִׁיתְכֵן שְׂאִין
60 לוֹ יוֹרֵשׁ הוּא גֵר, אֲבָל לְיִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם יֵשׁ קְרוֹב הַיּוֹרֵשׁ אוֹתוֹ,
61 כַּמְבוּאֵר לְעֵיל (קט.). אומרת המשנה דין נוסף: הִיא הַגּוֹלָן מְעַלָּה אֵת
62 הַכֶּסֶף – הַקֶּרֶן וְהַחֹמֶשׁ וְאֵת הָאִשָּׁם לְיִירוּשָׁלַיִם, וְמֵת הַגּוֹלָן בְּדָרֶךְ,
63 הַכֶּסֶף יִתֵּן לְכִנּוּי שֶׁל הַגּוֹלָן, כִּיּוֹן שֶׁאָחַר מִיתָתוֹ אֵי אֲפֹשֵׁר לִכְפֹּר
64 עֲלֵיו בַּהֲבַאת הַמָּמוֹן לְכַהֲנִים, וְהָאִשָּׁם יִרְעָה בְשִׂדֵּה עַד שִׁסְתַּמָּב –
65 שִׁפּוֹל בּוֹ מוֹם הַפּוֹסְלוֹ מִהַקְרֵבָה, וַיִּכְפֹּר, וַיִּפְּלוּ דָמָיו – יִכַּנְסוּ דַמֵּי
66 הָאִשָּׁם לְדָבָה – לְקוּפָה שִׁמְקָרִיבִים מִמֶּנָּה קֶרְבָּנוֹת עוֹלוֹת נֹדָבָה. אַךְ
67 אִם נִתֵּן הַגּוֹלָן אֵת הַכֶּסֶף לְאִנְשֵׁי הַמִּשְׁמֶרֶת שֶׁעֲבָדוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
68 בְּאוֹתוֹ זְמַן, וְמֵת הַגּוֹלָן קוֹדֵם שֶׁהִקְרִיבוּ אֵת הָאִשָּׁם, אָף שֶׁלֹּא
69 הִסְתַּיְמָה כִּפְרָתוֹ אִין הַיְרֻרְשִׁין יְבֻלִין לְהוֹצִיא אֵת הַכֶּסֶף מִיָּדָם שֶׁל
70 הַכַּהֲנִים, שְׂנֵאֲמַר (בַּמְדָּבָר ה'י) 'וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן לְבָהּ לּוֹ יִתְּיָה', שְׂכִיּוֹן
71 שֵׁתָן אָדָם לְכַהֵן מִתְּנָה מַעֲשִׂרִים וְאִרְבַּעָה מִתְּנַת כְּחוֹנָה, הַרִי הִיא
72 שְׁלוֹ.
73 הַמִּשְׁנָה דְנָה בְּאוֹפֵן שְׂנִיתֵן הַכֶּסֶף לְמִשְׁמֶרֶת אַחַת וְהָאִשָּׁם לְמִשְׁמֶרֶת
74 אַחֲרָת: נִתֵּן הַגּוֹלָן אֵת הַכֶּסֶף לְמִשְׁמֶרֶת יְהוֹרֵרִיב, וְנִתֵּן אֵת הָאִשָּׁם
75 לְמִשְׁמֶרֶת יְרֻעִיהַ מִשְׁמֶשֶׁת אַחֲרֵיהַ, יִצָּא יְדֵי חוֹבְתוֹ. אַךְ אִם נִתֵּן
76 הַגּוֹלָן אֵת הָאִשָּׁם תַּחֲלִיל לַיְהוֹרֵרִיב בְּזִמְנֵן מִשְׁמֶרֶתוֹ, וְאֵת הַכֶּסֶף
77 לְיְרֻעִיהַ בְּזִמְנֵן מִשְׁמֶרֶתוֹ, אִם קָרְיָם הָאִשָּׁם שְׁעִדִין לֹא הִקְרִיבֻהוּ בְּנֵי
78 יְהוֹרֵרִיב, וְקְרִיבֻהוּ כִּנְי יְרֻעִית, וְאִם לֹא קִיִּים הָאִשָּׁם, שְׂכָבֵר
79 הִקְרִיבֻהוּ בְּנֵי יְהוֹרֵרִיב, תְּלוֹר – יְחוּר הַגּוֹלָן וַיְבִיא אִשָּׁם אַחֵר
80 הַלְּכַפֵּר בּוֹ. וְטַעַם דְּנִינִים הַתּוֹר, כִּיּוֹן שֶׁבַּנְשֵׁי הָאִשָּׁם לֹא 'נֻזְלוּ' – הַקֶּרֶן
81 וְהַחֹמֶשׁ עַד שֶׁלֹּא הִבְיֵא אִשְׁמוֹ, יִצָּא יְדֵי חוֹבְתוֹ, וְלִכְּן אִם נִתֵּן אֵת
82 הַכֶּסֶף לְיְהוֹרֵרִיב וְאֵת הָאִשָּׁם לְיְרֻעִיהַ יִצָּא, וְכָל מִשְׁמֶרֶת זָכָתָהּ בְּמֵה
83 שְׂבִידָה. אַךְ אִם הִבְיֵא אֵת אִשְׁמוֹ עַד שֶׁלֹּא הִבְיֵא נֻזְלוֹ, לֹא יִצָּא, וְלִכְּן
84 אִם הוֹקֵרֵב הָאִשָּׁם לְפָנֵי הַבַּיִת הַכֶּסֶף, עֲלִיו לְהִבְיֵא אִשָּׁם אַחֵר.
85 אוֹמֵרֶת הַמִּשְׁנָה דִּין נוֹסֵף: אִם נִתֵּן הַגּוֹלָן אֵת הַכֶּסֶף לְכַהֲנִים, וְלֹא נִתֵּן
86 אֵת הַחֹמֶשׁ, אִין הַחֹמֶשׁ מַעְבָּב אֵת הַכֶּפֶרָה, וְאִפְּשֵׁר לְהִקְרִיב אֵת
87 אִשְׁמוֹ וְאֲחֵר כִּי יִתֵּן אֵת הַחֹמֶשׁ:

נמרא

88 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את הפסוקים שנאמרו לגבי גזל
89 הגר: הִנּוּ רַבִּינָן, נֹאמֵר בְּתוֹרָה לְגַבִּי גוֹל הַגֵּר (בַּמְדָּבָר ה'ח) 'הָאִשָּׁם
90 הַמוֹשֵׁב לֹה לְבָהּ מִלְּבַד אֵיל הַכַּפְּרִים אֲשֶׁר יְכַפֵּר בּוֹ עֲלֵיו, וְיֵשׁ
91 לְדַרוֹשׁ אֵת הַפְּסוֹק כִּי, 'אִשָּׁם' זֶה תְּשׁוּלוֹם הַקֶּרֶן, 'הַמוֹשֵׁב' זֶה תְּשׁוּלוֹם
92 הַחֹמֶשׁ. מְבַרֶרֶת הַבְּרִייתָא. אוֹ אֵינּוּ – שְׂמָא אִין הַפְּסוֹק נִדְרַשׁ כִּי
93 אֵלֶּם בְּאוֹפֵן אַחֵר, 'אִשָּׁם' זֶה 'אֵיל' – קֶרֶבֶן אִשָּׁם. שׁוֹאלֵת הַגְּמָרָא:
94 וְלִמָּא נִפְקָא מִיָּה אִם 'אִשָּׁם' אוֹ קֶרֶן אוֹ שׁוּחָה הַקֶּרֶבֶן, וְהִרִי כָּל
95 אוֹפֵן מִחוּרֵיב הַגּוֹלָן בְּשֵׁנִיָּם. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אִם 'אִשָּׁם' הוּא קֶרֶבֶן,
96 הִרִי יֵשׁ לְלַמּוּד מִכָּאן לְאִפְּשֵׁרֵי מִדְּבַרֵי רַבָּא, דְּאִמְרַן
97 רַבָּא, נֻזְל תְּגַר שֶׁתְּחַזִּיר הַגּוֹלָן לְכַהֲנִים בְּלִילָה, לֹא יִצָּא יְדֵי חוֹבְתוֹ,
98 וְכִן אִם תְּחַזִּיר הַגּוֹלָן – בְּכַמֵּה תְּשׁוּלוּמִים וְלֹא בְּתִשְׁלוּם אַחַד, לֹא
99 יִצָּא יְדֵי חוֹבְתוֹ, מָאִי מַעְבָּא, כִּיּוֹן דְּאִשָּׁם קְרִיבָה רַחֲמָנָא – הַתּוֹרָה
100 כִּינַתָּה אֵת הַקֶּרֶן בְּלִשׁוֹן 'אִשָּׁם', לְלַמַּד שְׂדֵינוּ כִּקְרָב, שְׂאִינוּ קֶרֶב
101 בְּלִילָה, וְאִינוּ בֹא לְחַצְאֵין. וְאִם נִפְרַשׁ 'אִשָּׁם' הָאִמּוֹר בְּפִסּוֹק אֵינוּ
102 תְּשׁוּלוֹם הַקֶּרֶן אֲלָא הַבַּיִת הַקֶּרֶבֶן, אֵי אֲפֹשֵׁר לְדַרוֹשׁ אֵת דִּינוֹ שֶׁל
103 רַבָּא מִפְּסוֹק. מְבִיאָה הַגְּמָרָא אֵת סִיּוּם הַבְּרִייתָא, לְכַךְ אִין לְדַרוֹשׁ
104 'שִׂאשֵׁם' הוּא הַקֶּרֶבֶן, שֶׁהִי בְּשָׁהוּא אוֹמֵר בְּהַמְשַׁךְ הַפְּסוֹק (שם)
105 'מִלְּבַד אֵיל הַכַּפְּרִים אֲשֶׁר יְכַפֵּר בּוֹ עֲלֵיו, הִרִי הַקֶּרֶבֶן אִמּוֹר, הִיוּ
106 אוֹמֵר שִׂאשֵׁם' הָאִמּוֹר בְּתוֹחֶלֶת הַפְּסוֹק זֶה תְּשׁוּלוֹם הַקֶּרֶן.
107 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא אַחֲרָת עַל פְּסוֹק זֶה: תִּנְיָא אֵיךְ – שְׂנִינּוּ
108 בְּרִייתָא אַחֲרָת, 'אִשָּׁם' הָאִמּוֹר בְּפִסּוֹק, זֶה הַקֶּרֶן, 'הַמוֹשֵׁב' זֶה
109 הַחֹמֶשׁ. מְבַרֶרֶת הַבְּרִייתָא, אוֹ – שְׂמָא אֵינוּ כֵן, אֵלֶּם נֹאמַר שִׂאשֵׁם'
110 זֶה חוֹמֶשׁ, וְהַמוֹשֵׁב זֶה תְּשׁוּלוֹם הַקֶּרֶן. שׁוֹאלֵת הַגְּמָרָא: לִמָּא נִפְקָא
111 מִיָּה כִּי צִדַּד נִדְרוֹשׁ אֵת הַפְּסוֹק, הִרִי כָּל אוֹפֵן חַיִּיב הַגּוֹלָן בְּשֵׁנִיָּם.
112 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אִם 'אִשָּׁם' הוּא חוֹמֶשׁ, הִרִי שְׂנִיתֵן לְלַמּוּד
113 מְבַרִייתָא זוֹ לְאִפְּשֵׁרֵי מִפְּתִיחֵין – לְמַעַם מְהַדִּין הָאִמּוֹר בְּמִשְׁנֵיתֵנוּ,
114 דְּתָנּוּ, נִתֵּן לוֹ הַגּוֹלָן אֵת הַקֶּרֶן, וְלֹא נִתֵּן לוֹ אֵת הַחֹמֶשׁ, אִין הַחֹמֶשׁ

1 וְאִם הִיא הַכְּהֵן וְכֵן אוֹ חוֹלָה, שְׁהוּא רְאוּי לְהִקְרִיב וְאִינוּ רְאוּי
2 לְאָכּוֹל, נוֹתְנָה לְהַקְרֵבָה לְכָל בֵּתן שְׂרֻצָּה, כִּיּוֹן שְׁהוּא יִכּוֹל לְהִקְרִיב
3 וּמִמִּילָא הוּא יִכּוֹל לְמַנּוֹת שְׂלִיחָה. וְעִבּוּדָתָהּ וְעוֹרָה לְאִנְשֵׁי מִשְׁמֶרֶת, כִּיּוֹן
4 שְׂאִינוּ יִכּוֹל לְאָכּוֹל וּמִמִּילָא אֵינוּ יִכּוֹל לְהַעֲמִיד תַּחֲתֵיהּ כֵּהֵן אַחֵר
5 לְעַנּוּן זֶה.
6 הַגְּמָרָא מְבַאֶרֶת אֵת דְּבַרֵי הַבְּרִייתָא. מְבַרֶרֶת הַגְּמָרָא: הָאִי וְכֵן אוֹ
7 חוֹלָה, הִיכִי דְמֵי, אֵי דְמִצֵּי עָבִיד עֲבוּדָה – אִם הוּא יִכּוֹל לְעַבּוֹד
8 וְלִהְיוֹת, עִבּוּדָתָהּ – בְּשִׂרָה וְעוֹרָה נְמִי תִּהְיוּ דִידֵיהּ – גַּם תִּהְיֵה שְׁלוֹ
9 וְלֹא שֶׁל אִנְשֵׁי הַמִּשְׁמֶרֶת, וְאִי דְלָא מִצֵּי עָבִיד עֲבוּדָה, שְׁלִיחָה הִיכִי מִשְׁוֵי
10 – וְאִם אֵינוּ יִכּוֹל לְעַבּוֹד, כִּי צִדַּד הוּא יִכּוֹל לְמַנּוֹת שְׂלִיחָה לְהַקְרֵבָה,
11 וְלִתְתָהּ לְכָל כֵּהֵן שִׂרְצָה שִׁיקְרִיבְנָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אִמְרַן רַב פְּפָא,
12 הַבְּרִייתָא עוֹסֶקֶת בְּזוֹקֵן אוֹ חוֹלָה שִׁיכּוּל לְעֻשׂוֹת – לְעַבּוֹד וְלְאָכּוֹל עַל
13 יְדֵי תְּהִקָּה, וְלִכְּן עִבּוּדָה, דְּכִי עָבִיד לִיחָ – שְׂגַם כְּשִׁעוּשָׁה אוֹתָהּ עַל
14 יְדֵי תְּהִקָּה, עִבּוּדָה הִיא, וּמִשְׁוֵי שְׁלִיחָה – הוּא יִכּוֹל לְמַנּוֹת שְׂלִיחָה
15 תַּחֲתֵיהּ. וְאִילוּ אֲכִילָה, דְּכִי אֲכִיל עַל יְדֵי תְּהִקָּה, אֲכִילָה גַּסָּה הִיא –
16 אֲכִילָה שְׂנַפְּשׁוֹ קִצָּה בָּהּ, וְאֲכִילָה גַּסָּה לֹא בְּלוּם הוּא – אֵינָה
17 נַחֲשֶׁבֶת אֲכִילָה, וּמִשְׁוֵם הִי עִבּוּדָתָהּ וְעוֹרָה נִתְּנִים לְאִנְשֵׁי מִשְׁמֶרֶת.
18 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אוֹפְנִים נוֹסֵפִים שְׂכַהֵן יִכּוֹל לִיתֵן קֶרְבָּנוֹ לְמֵי שִׂרְצָה:
19 אִמְרַן רַב שְׂשֵׁת, אִם הִיא בֵּתן שֶׁל הַמִּשְׁמֶרֶת מָמָא, וְיֵשׁ לוֹ זְכוּת לְהִקְרִיב
20 קֶרְבָּנֵן צְבִיּוֹ, כִּיּוֹן שֶׁקֶרֶבֶן צִיבוּר דוּחָה אֵת הַטּוּמְאָה הוּא יִכּוֹל
21 לְהִקְרִיב בְּעֻצְמוֹ, הִרִי גַם נוֹתְנָה לְכָל מֵי שְׂרֻצָּה – שִׁיכּוּל לְמַנּוֹת
22 שְׂלִיחָה לְהַקְרֵבָה זוֹ. אִמְנָם, וְעִבּוּדָתָהּ וְעוֹרָה נִתְּנִים לְאִנְשֵׁי מִשְׁמֶרֶת.
23 מְבַרֶרֶת הַגְּמָרָא: הִיכִי דְמֵי, אֵי דְאִיכָּא – אִם יֵשׁ בְּאִנְשֵׁי הַמִּשְׁמֶרֶת
24 כְּהֵנִים שְׂחוּרִים, אִם כֵן, מְמָאִים מֵי מְצוֹ עָבִיד – וְכִי הֵם יִכּוֹלִים
25 לְהִקְרִיב בְּטוּמְאָה, וְהִרִי הוֹתֵר לְהִקְרִיב קֶרְבָּנוֹת בְּטוּמְאָה רַק כְּשִׂאִין
26 כְּהֵנִים טְהוּרִים, וְאִם יֵשׁ טְהוּרִים אִין הַטּוּמְאָה רְשָׁאֵי לְהִקְרִיב, וּמִמִּילָא
27 אֵינוּ יִכּוֹל לְמַנּוֹת שְׂלִיחָה. וְאִי דְלִיכָּא – וְאִם אִין בְּמִשְׁמֶרֶת כְּהֵנִים
28 שְׂחוּרִים, אִם כֵן כִּי צִדַּד אִמְרַן רַב שֵׁשֶׁת עִבּוּדָתָהּ וְעוֹרָה לְאִנְשֵׁי
29 מִשְׁמֶרֶת, הָאִם מְמָאִים נִינָה, וְלֹא מְצוֹ אֲכִיל – הִרִי הֵם טְמָאִים וְאִינוּ
30 יִכּוֹלִים לְאָכּוֹל, וְאִם קֶרֶבֶן צִיבוּר הַמוּקְרַב בְּטוּמְאָה, אִפְּשֵׁר נֹאכָל
31 בְּטוּמְאָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אִמְרַן רַבָּא, מְדוּבֵר שְׂמָאוֹתוֹ מִשְׁמַר אִין
32 כְּהֵנִים טְהוּרִים הִרְאוּיִים לְעַבּוּדָה, וְלִכְּן רְשָׁאִים הַטְּמָאִים לְהִקְרִיבָהּ,
33 אַךְ יֵשׁ כְּהֵנִים עֲלֵי מוּמִיִּים טְהוּרִים, שְׂאִמְנָם אֵינָם רְאוּיִים לְעַבּוּדָה
34 אַךְ הֵם רְאוּיִים לְאָכִילָה, וְאִיכָּא – וְכִי יֵשׁ לוֹמַר בְּדַבְרֵי רַב שֵׁשֶׁת,
35 'וְעִבּוּדָתָהּ וְעוֹרָה לְכָל מִצֵּי מוּמִיִּין שְׂחוּרִין שְׂפָאוֹתוֹ מִשְׁמֶרֶת'.
36 מְבִיאָה הַגְּמָרָא אוֹפֵן נוֹסֵף כַּעֲשֵׂן זֶה: אִמְרַן רַב אִשֵּׁי, אִם הִיא בֵּתן גְּדוּל
37 אוֹיָן – שְׂמָתוֹ אֲבִיו אוֹ אִמּוֹ וְעִדִּין לֹא נִקְבְּרוּ, וְהוּא רוּצָה לְהִקְרִיב
38 קֶרֶבֶן שֶׁל עֻצְמוֹ, כִּיּוֹן שְׂכַהֵן גְּדוּל יִכּוֹל לְהִקְרִיב אָף כְּשִׁהוּא אוּנָן,
39 הוּא יִכּוֹל אָף לְמַנּוֹת שְׂלִיחָה, וְהִרִי הוּא נוֹתְנָה לְהַקְרֵבָה לְכָל בֵּתן
40 שְׂרֻצָּה, אִמְנָם, וְעִבּוּדָתָהּ וְעוֹרָה לְאִנְשֵׁי מִשְׁמֶרֶת, שְׂאָף שְׁהוּא מִקְרִיב
41 אוּנָן אֵינוּ אוֹכַל קְדָשִׁים בְּאִנְיָנוּתוֹ, וְכִיּוֹן שֶׁכֵּךְ אֵינוּ יִכּוֹל לְתַת אֵת
42 אֲכִילָתָהּ לְאֲחֵר, אֲלֹא הֵם שֶׁל אִנְשֵׁי מִשְׁמֶרֶת. שׁוֹאלֵת הַגְּמָרָא: מָאִי
43 קָא מִשְׁמַע לָן – מַה הַחִידוּשׁ בּוֹה, וְהִרִי תִּנְיָא בְּרִייתָא, בֵּתן גְּדוּל
44 מִקְרִיב אוּנָן, וְאֵינוּ אוֹכַל בְּאִנְיָנוּתוֹ, וְאֵינוּ חוֹלֵק בְּקְדָשִׁים עַל מִנַּת
45 לְאָכּוֹל לְעַרְב לְאֲחֵר שֶׁתִּשְׁתַּלַּק אִנְיָנוּתוֹ. וְאִם כֵן פְּשׁוּט שְׁהוּא יִכּוֹל
46 לְמַנּוֹת שְׂלִיחָה לְהַקְרֵבָה וְלֹא לְאָכִילָה. מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: סְלָקָא דְעִתְקָה
47 אֲמִינָא, כִּי חָס רַחֲמָנָא עֲלֵיהּ דְּבִתְּנֵן גְּדוּל – מַה שֶׁהַתּוֹרָה חֲסָה עַל
48 הַכְּהֵן הַגְּדוּל, לְקִרְבֵי הוּא – הִינּוּ רַק שְׁהוּא עֻצְמוֹ קִרְיֵב בְּאִנְיָנוּתוֹ,
49 אֲכִיל לְשׁוּנֵי שְׁלִיחָה, לֹא מִצֵּי מִשְׁוֵי – אַךְ אֵינוּ יִכּוֹל לְמַנּוֹת שְׂלִיחָה. קָא
50 מִשְׁמַע לָן רַב אִשֵׁי שְׂבִיכוּהוּ אָף לְמַנּוֹת שְׂלִיחָה שִׁיקְרִיב תַּחֲתֵיו:
51 בְּמִשְׁנֵיתֵי הַקּוּדְמוֹת (קג. קח): הַתְּבַאֵר שֶׁהַגּוֹלָן אֵת חִבְרֵיו וְנִשְׁבַּע לוֹ
52 לְשַׁקֵּר וְמַת הַגּוֹלָן, מְשַׁלֵּם אֵת הַקֶּרֶן וְהַחֹמֶשׁ לְיּוֹרְשֵׁיו. בְּמִשְׁנֵיתֵנוּ
53 יְבוּאֵר שְׂאֵם הִיא הַגּוֹלָן גֵּר שְׂמַת לְלֹא יוֹרְשִׁים, נוֹתֵן הַגּוֹלָן אֵת הַקֶּרֶן
54 וְהַחֹמֶשׁ לְכַהֲנִים.

משנה

55 הַגּוֹלָן אֵת תְּגַר, וְנִשְׁבַּע לוֹ הַגּוֹלָן לְשַׁקֵּר שְׁלֹא גוֹלוּ, וְמֵת הַגֵּר לְלֹא
56 יּוֹרְשִׁים, הִרִי זֶה – הַגּוֹלָן מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ לְכַהֲנִים הַעוֹבְדִים בְּאוֹתוֹ
57 זְמַן בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְהָאִשָּׁם לְמוֹבְחָה. שְׂנֵאֲמַר (בַּמְדָּבָר ה'ח) 'וְאִם אִין

בבא קמא. הגזול עצים – פרק תשיעי דף קי עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קנז תוספות

ואם היה זקן. וראוי לעבודה כדמפרש לקמן ואין ראוי לאכילה. נותנה. להקריב. לכל בתי שריצה. דהואיל דהוא חזי לעבודה מצי לשיניה שליח: ועבודתה ועורה לאנשי משמר. דבין דלא חזי לאכילה לא משוי שליח לאכילה: אכילה גסה. שנפשו קצה בה: אם היה חכהו. של המשמר טמא ויש לו קרבן צבור להקריב: נותנו לכל בתי שריצה. דהואיל דהוא יבול להקריבו דהא קרבן צבור דוחה את

הטומאה שליח נמי מצי עביד קרבן צבור כא בטומאה ואין נאכל בטומאה כביצד זולין (פסחים ד' ע"ג) אי דאיכא טהורין. בההוא משמר סמאים מי מצו עבדי. ובין דלא מצו עבדי שליח היכי משויה לבעלי טומין טהורין. מתחלקת דקיימא לן ובהם (ד' ע"ג) איש חולק ואפי' בעל מום בקשרים ובמנחות: אם היה בתי גזול אינו. ויש לו קרבן עצמו להקריב: נותנו לכל בתי שריצה. דבין דכהן גדול מקריב אונן דכתיב לאבינו ולאמו וכו' ומקריב למי שאינו אב מת אביו ואמו דהוי אונן אפילו הכי מקדושתו לא יצא ולא יחלל כלומר דעבודתו שיעבוד באנינות לא תתחלל על אחר הרישט שלא יצא חילול: ואינו חולק לאכול לערב. בשתסתלק אינינותו דאנינות לילה דרנן דאנינות דאורייתא אינו אלא אם מיתה דכתיב (עמוס ה') ואקריטה כיום מר אלמא אין מרירות אלא יום אחד: **מתני'** היה מעלה את הקפה ופת. בדרך הקפה יתן לבניו. של גזול דהא וכה ביה ממיית הגר אלא דכעי למעבד השקפה כי היכי דמיני ליה כפרה אשבעתיה והשתא תו ליכא כפרה בין דמיית ליה: האשם ירעה. דהוי אשם שמתו בעלו וקיייל למקן כל שבחשתא ממה באשם רועה לנדבה. לשופרות קיץ המזבח עלות בשר לשם וערות לכהנים: משפחת יחזירי. ראשונה לכל המשמרות ושל ידעה אתריה: נתן. הגזול את הכסף ליהויריב במשמרתו ואח"כ נתן אשם לידעה במשמרתו: יצא. כדמפרש ואיל שדמביא גזולו עד שלא הביא קרבן אשמו יצא וזה זכה בשלו וזה בשלו: אם קיים האשם יקריבוהו בני ידעה. דקנסיתו ליהויריב להחזיר האשם דשלא כדון עבוד בני יהויריב דקבול אשם מקמי כסף ולידעה ליכא למקנס מיד דבמשמר ידעהו קבילי ור' יהודה דפליגי אברייתא בגמרא במתניתין מודה: נתן הקרן לכהנים אין החומש מעבב מלהקריב את האשם אם לא נתן עדיין ולבסוף נתן: **גמ'** או אינו אלא אשם זה איל. אשם מושב זה קרן: ולמאי נ"ט. דהא ממך נפשי תרזייהו קאמר קרא תפיח ליה מיהא לאפוקי מדרבא דאמר דאשם קרייה רחמנא לקרן ומה אשם אינו כא בלילה דכתיב (ויקרא ו') ביום צותו ואינו כא לחצאין אף קרן כו': כשהוא אומר מלכב איל הכפורים הוי אומר אשם. ודישא קרן הוא: או אינו אלא אשם זה חומש. ומושב זה קרן ונימ לאפוקי ממתניתין דנתן אין החומש מעבב נימא אדרבא דומש מעבב דאשם קרייה רחמנא לשון קרבן כשהוא אומר כו': שבתלם בראש. קרן כפרו שהוא ראש לכל בתי וכהן. שבמשמר מוסיף משלו עד להשלים: אין בו. שהו פרוטה לכל משמר יהויריב ויש בו שהו פרוטה לכל משמר ידעה: שהו מועטין מדה

דב' עביד ע"י הדחק ועבודה היא. דלא מצויה בביתם פסול בשנים אלא דנתנו חקמים שיעור עד שירתת בהכל שחטין (חולין ד' כד): **אכילה** גסה דלא כולם היא. מפיק מדריש לקיש דאמר בהחולץ (יבמות ד' מ. ושם) הואכל אכילה גסה ביום הכפורים פטור מלא תענו וא"ת דבפרק מי שאמר חריני נדר ושמע (נויר דף כג. ושם) גבי הא דאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן מאי דכתיב צדיקים ילכו עם ופושעים יכשלו כם משל לשני בני אדם שצלו פסיתיהם אחד אכלו לשם מצוה ואחד אכלו לשם אכילה גסה זה שאכלו לשם אכילה גסה ופושעים יכשלו כם איל ריש לקיש רשע קריית ליה נהי דלא עבד מצוה מן המובחר מצוה מיהא עביד משמע דיצא ידי חובה וי"ל דהתם לא קאמר דיצא אלא דלא מיקר רשע ועוד דהתם לא מיירי באוכלו אכילה גסה ממש אלא כלומר שאין אוכלו לשם פסח אלא כדי להיות שבע טרע דלא קאמר אכילה גסה אלא לשם אכילה גסה וע"ל דשתי אכילות גסות הן: **אי** דאיכא טהורין טמאין מי מצו עבדי. לרב ששת פריך דשמעון ליה לרב ששת דאמר בפ"ק דיומא (דף ט) טומאה דחזיה בצבור ואי איכא טמאים וטהורין לא מצו עבדי טמאים ואיכא דפליגי התם ואמר דטומאה הותרה בצבור ואפי' איכא טמאים וטהורין מי מצו עבדי טמאים:

לבעלי מומין טהורין. תימה וערה אמאי הויא לבעלי מומין: **התנינא** כ"ג מקריב אונן. תימה אמאי לא פריך נמי לרב ששת תנינא טמא מותר בקרבן ציבור: **למאי** נ"מ לאפוקי ממתניתין. תימה אמאי לא קאמר לאפוקי מדרבא בלאפוקי רבא: **או** אינו אלא המושב זה כפל. תימה היכי מ"ל זה כפל והלא אין מתחייב כאן אלא בהודאתו דכתיב והתורה וכפל לא מתחייב בהודאה:

ואם היה זקן או חולה נותנה לכל בתי שריצה ועבודתה ועורה לאנשי משמר האי זקן או חולה היכי דמי אי דמצי עביד עבודה ועבודתה נמי תיהו ידויה ואי דלא מצי עביד עבודה שליח היכי משוי אמר רב פפא שכיבול לעשות על ידי הדחק עבודה דכי עביד ליה ע"י הדחק עבודה היא ומשוי שליח אכילה דכי אכיל על ידי הדחק אכילה גסה היא ואכילה גסה לאו כלום הוא משום הכי עבודתה וקריבן צבור נותנה לכל מי שריצה ועבודתה ועורה לאנשי משמר היכי דמי אי דאיכא טהורים טמאים מי מצו עבדי ואי דליכא טהורים עבודתה ועורה לאנשי משמר הא טמאים נינהו ולא מצו אכיל אמר רבא אימא לבעלי מומין טהורין שבאותו משמר אמר רב אשי אם היה בתי גזול אונן נותנה לכל בתי שריצה ועבודתה ועורה לאנשי משמר מאי קמ"ל תנינא בתי גזול מקריב אונן ואינו אוכל ואינו חולק לאכול לערב ס"ד אמרנא כי הם רחמנא עליה דכהן גדול לקרובי הוא אכל לשווי שליח לא מצי משוי קמ"ל: **מתני'** הגזול את הגר ונשבע לו ומת הרי זה משלם קרן וחומש לכהנים ואשם למזבח שנאמר ואם אין לאיש גזאל להשיב האשם אליו האשם המושב לה' לכהן מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו היה מעלה את הכסף ואת האשם ומת הכסף יתן לבניו והאשם ירעה עד שישפאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה נתן הכסף לאנשי משמר ומת אין היוירשין יבולין להוציא מידם שנאמר ואיש אשר יתן לכהן לו יהיה נתן הכסף ליהויריב ואשם לידעה יצא אשם ליהויריב וכסף לידעה אם קיים האשם יקריבוהו בני ידעה ואם לא יחזיר ויביא אשם אחר שהמביא גזולו עד שלא הביא אשמו יצא הביא אשמו עד שלא הביא גזולו לא יצא נתן את החומש אין החומש מעבב: **גמ'** ת"ר אשם זה קרן המושב זה חומש או אינו אלא אשם זה איל ולמאי נפקא מינה לאפוקי מדרבא דאמר רבא גזל הגר שהחזירו בלילה לא יצא החזירו חצאין לא יצא מ"ט אשם קרייה רחמנא כשהוא אומר מלכב איל הכפורים הוי אומר אשם זה קרן תניא אידך אשם זה קרן המושב זה חומש או אינו אלא אשם זה חומש למאי נפקא מינה לאפוקי ממתניתין דנתן לו את הקרן ולא נתן לו את החומש מעבב אדרבא חומש מעבב כשהוא אומר והשיב את אשמו בראשו וחמישיתו הוי אומר אשם זה קרן תניא אידך אשם זה קרן המושב זה חומש ובגזול הגר הכתוב מדבר או אינו אלא המושב זה כפל ובגביית הגר הכתוב מדבר כשהוא אומר והשיב את אשמו בראשו וחמישיתו הרי בכמוז המושב בראש הכתוב מדבר גופא אמר רבא גזל הגר שהחזירו בלילה לא יצא החזירוהו חצאין לא יצא מאי טעמא אשם קרייה רחמנא ואמר רבא גזל הגר שאין בו שהו פרוטה לכל בתי וכהן לא יצא ידי חובתו מ"ט דכתיב האשם המושב עד שהא השקפה לכל בתי וכהן כעני רבא אין בו למשמרת יהויריב ויש בו למשמרת

או דלמא בדין דלא חיו ליהויריב לידעיה קאי. וכול להביא אשם מיד וליתבה לפני הויריב להחכפר אע"פ שהספק נתון לידעיה בראשונה בפירוקן נתן את הספק ליהויריב והאשם לידעיה קאי:

למאי ג'מ' גזול חמין ועבר עליו הפסח. תימה אמאי לא פשיט ליה מדידה דאמר לעיל

גזול הגר שאין בו שוה פרוטה לכל אחד

ואחד לא יצא אלמא מקבלי מתנות הוה דאי

יורשין הוה אמאי לא יצא מאי דשבק לחון אבודון

היב לחון ונראה דבחד מנהון גרסינן רבה:

בבבב ופרט וכלל וברית מלח. הך שמעתא

מפורש בפרק הדרוע (חולין דף קלג):

וגזול הגר. תימה אמאי חשיב גזול הגר מעשרה

בגבולין דכי היכי דאמר רבא החזירו

בלילה ולחצאין לא יצא דאשם קרייה רחמנא הי'

אם החזירו בגבולין לא יצא כדון אשם: **כסף**

מכפר מחצה. מכאן נראה דכהן אין יכול למחול

כיון דהוה כפרה:

דאדעתא דהכי לא קוששה נפשה. נראה

דבבבב מן האיירוסין איירי דאי

מן הישוואין ודאי מקדשה נפשה כרי שתהא

נשואה כבעלה דמשום אדו מיתה בעלה לא

מסקא אנפשה מלהיות נשואה אלא מן האיירוסין

איירי דמקדושיין אין לה שום טובה וא"ת אדם

שקנה מבטריה שום דבר ונתקבל יבטל המקדש

דאדעתא דהכי לא קנה ו"ל דהתם לאו בלוקח

לחודיה תלמי מילתא אלא כמו כן בדעת מוכר

ומוכר אקנה ליה אדעתא דהכי אכל היא

דקדושיין בדידה קיימא והוא אינו חושש דיאך

דעתה להתקדש וכן בני מקדיש נמי בדידה קאי

וכן נותן הגזול בדידה קאי. ועיי' בתוספות כתובות

מ: ד"ה שלא

אמר

דאמר מר קנו בתפיסת הבית חייבין או דלמא מקבלי מתנות הוה ותנן הלוקח והניתן לו

במתנה פטור ממעשר בהמה מאי ת"ש עשרים וארבע מתנות בהונה ניתנו לאהרן ולבניו

וכולן ניתנו בכלל ופרט וכלל וברית מלח כל המקיימן פאילו מקיים כלל ופרט וכלל וברית

מלח כל העובר עליהם פאילו עובר על כלל ופרט וכלל וברית מלח ואילו הן עשר במקדש

וד' בירושלים ועשר בגבולים עשר במקדש חטאת בהמה וחטאת העוף ואשם ודאי ואשם

תלוי וזבחי שלמי צבור ולוג שמן של מצורע ומותר העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ושערי

מנחות וארבע בירושלים הבכורה והכיפורים והמזרח מן התודה ואל זיור ועורות קדשים

ועשרה בגבולין תרומה ותרומת מעשר והלה וראשית הגז והמתנות ופדיון הבן ופדיון פטר

חמור ושדה אחוזה ושדה חרמים וגזול הגר וקא קרי מיתה מתנה ש"מ מקבלי מתנות הוה

ש"מ: נתן את הכסף לאנשי משמר [וכו']: אמר אבוי ש"מ כסף מכפר מחצה דאי לא מכפר

הוה אמאי מהדר ל'יורשין מ"ט אדעתא דהכי לא יחב ליה אלא מעתה חטאת שמתו בעליה

תיפוק לחולין דאדעתא דהכי לא אפרשה אמרי חטאת שמתו בעליה הלכתא גמירי לה

דלמיתה אולא אלא מעתה אשם שמתו בעליו ליפוק לחולין דאדעתא דהכי לא אפרשיה

אשם נמי הלכתא גמירי לה כל שבחטאת מנה באשם רועה אלא מעתה יכמה שגפלה לפני

מוכה שחין תיפוק בלא חליצה דאדעתא דהכי לא קדשה עצמה התם אגן סהרי

דמינה

בדי הך בירושלים למעטי דאין נחשבים בהדי הך דגבולים דהני ערות לא מתייבבי להו אלא בירושלים ובהדי הך דבמקדש לא חשיב אלא הנהו דאי נפקי חוץ לקלעים מפקלי

ביוצא: ושדה אחוזה. שהקדושה בעליה ולא גאלה ומכרה גזר בשחלוקה מחזירה ביובל מתחלקת לכהנים: ושדה חרמים. ישראל שהחרימו שדיה: וגזול הגר. נמי קרי ליה מנחת

גבולין שאם נתנו לכהן המשמר חוץ לירושלים יצא ואילו אשמו יעלה לירושלים להקריב: אדעתא דהכי. דלא תיחוי ליה כפרה: תיפוק לחולין. ולא תיזיל למיתה: באשם רועה. עד

שיקום ומכר ופלו דמי לקיץ המכות עולה לשם וערה לכהנים זה מדרש דרש ודודע הכהן בשקלים (דף ט) ובתמורה (דף כג) וכל זמן שהוא תם אין יוצא לחולין לימכר לפיכך

יערה והוא מעצמו אין יכול להשתנות מאשם לעולה:

אין חולקים. מנחות כנגד מנחות וקרוב כנגד קרוב מלכל בני אהרן ותיהא איש פאחיו נפקא

לן בקדושתן (דף נג) ובמנחות פרק אלו מנחות (דף עג) יורשין. הך גר או מקבלי מתנות

גבוה הן: היינו האי דירתי. ירושה זאת נקלה לכהן ודרי היא לפניכהו שאילו היה הגר קיים

היה זה אומר לו הרי שלך לפניך: רב ועירי בעי לה הכי אפילו אם המצי לומר מקבלי

מתנות הוה לא טבעיא לן והא מתנה יהיב

להו רחמנא. והרי הן לפניכהו: כגון שגפלו לו.

לכהן: כתי. יתומים שקנו בהמות: בתפיסת הבית

כלומר נפלו לכהן בהמות קדשים חזר וכלל והדר כתיב בריית

הלוקח. לקח עשרה טלאים שלא נתעשרו מן

השוק: פטור. ובמסכת בכורות מפרש טעמא:

בכלל ופרט וכלל. לכל קדשי בני ישראל לך

נתנים למשקחה כלל וזה יהיה לך מקדש

הקדשים מן האש פרט כל מתנה בפני עצמה

וכל תרומת קדשים חזר וכלל והדר כתיב בריית

מלח עולם הוא וגו' בסוף הפרשה (במדבר יח):

כל המקיימן פאילו קיים. כל התורה כולה

שניתנה לדרוש בכלל ופרט וכלל ובאילו קיים

כל הקרבנות שניתנה בהן בריית מלח: עשר

במקדש. נאכל לפנים מן הקלעים: איבע

בירושלים. בכל העיר: ועשר בגבולים: בערי ארץ

ישראל: אשם ודאי. חמשה הן גזלות מעילות

שפקה חרופה גזיר ומצורע וחד חשיב להו: אשם

תלוי. בא על ספק ברת שלא נודע לו שעבר

ודאי שביא חטאת: וזבחי שלמי צבור. בבשי

עצרת שנקראו שלמים כדכתיב (ויקרא כג) ושני

בבשים בני שנה וקדשי קדשים הן כדכתיב (שם)

קדש יחיד לה' לכהן ונאכלים לפנים מן הקלעים:

ולוג שמן של מצורע. מה שנשאר בלוג מייצקה

לכהן כהן של השמאלית נאכל לכהנים דתנא

במנחות (דף עג) ובבבב (דף מד) לכל קרבנם

לרבות לוג שמן של מצורע דהוא נמי קריי קרבן

כדכתיב והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן

וסמיו יחיד לה' לקרא קמא בקדש הקדשים תאכלנו

בירוקח קדתי מותר העומר. מנחת העומר נקמעת

ושנייה נאכלים וכל המנחות קדשי הקדשים הן

כדכתיב לא (תאכל עליו חמין) וגו': ושעיר

מנחות. כל מנחות הנקמעות מנחת נדבה ומנחת

חוטא ומנחת סוטה: הכבדות. כבוד תם נאכל

בכל העיר והן הבכורים צריכין חומה כדכתיב

(דברים י) ואכלתם שם לפני ה' אלהיכם וגו'

ואמר מר תרומת דך אלו בכורים מבות (דף יז):

המזרח מתודה. הוה ושוק וארבע חלות מארבע

מינים שבה חלות ורקיקין חמין ורוביה וכתבי

(ויקרא ז) והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה

לכהן הזורק וגו': והמזרח פאיל זיור. ורוע בשלה

ותלה ורקיק ותוה ושוק של שלמים בכלל תודה

הוא תודה שלמים אקרי והך תרתי תודה ואילו

זיור משום דדמיין לתודי חשיב להו כקדא

כדאמר בשחיתת חולין בפרק הדרוע: ועורות

קדשים. ערות עולה ונשאות ואשמות אכל

קדשים קלים ערותיהן לבעלים כדאמר בבבב

פרק טבול יום (דף קג) ומשיה קא חשיב להו

דמינה

בדי הך בירושלים למעטי דאין נחשבים בהדי הך דגבולים דהני ערות לא מתייבבי להו אלא בירושלים ובהדי הך דבמקדש לא חשיב אלא הנהו דאי נפקי חוץ לקלעים מפקלי

ביוצא: ושדה אחוזה. שהקדושה בעליה ולא גאלה ומכרה גזר בשחלוקה מחזירה ביובל מתחלקת לכהנים: ושדה חרמים. ישראל שהחרימו שדיה: וגזול הגר. נמי קרי ליה מנחת

גבולין שאם נתנו לכהן המשמר חוץ לירושלים יצא ואילו אשמו יעלה לירושלים להקריב: אדעתא דהכי. דלא תיחוי ליה כפרה: תיפוק לחולין. ולא תיזיל למיתה: באשם רועה. עד

שיקום ומכר ופלו דמי לקיץ המכות עולה לשם וערה לכהנים זה מדרש דרש ודודע הכהן בשקלים (דף ט) ובתמורה (דף כג) וכל זמן שהוא תם אין יוצא לחולין לימכר לפיכך

יערה והוא מעצמו אין יכול להשתנות מאשם לעולה:

60 שירשיש שקניו ב'תפיסת תפי' כלומר, שירשו עשרה בהמות
61 ועדיין לא חילקו אותם ביניהם, תיבין בהפרשת מעשר בהמה ואין
62 דינם כשותפים הפטורים, וכמו כן הכהן יתחייב בהפרשת מעשר
63 בהמה
64 ה. או דלמא שהכהנים מקבלי מתנות הווי, והנן בבכורות (נה);
65 תלוקת ותניתן לו בפתנה עשרה בהמות, פטור ממעשר בהמה, ויש
66 לדון בבהמות גזל הגר הניתנות לכהן פאי – מה דינם לענין מעשר
67 בהמה.
68 הגמרא מביאה ברייתא לפשוט את הספק: תא שמע ממה ששינו
69 בתוספתא (חלה פ"ב ה"ז), עשרים וארבע מתנות כהונה ניתנו לאהרן
70 ולבניו, וכולן ניתנו – נכתבו בסדר של 'כלל ופרט וכלל', וכן נאמר
71 בהם (במדבר יח יט) 'ברית מלח עולם הוא לפני ה', ללמד שכל
72 המקבלין – הנותן מתנות כהונה, פאילו מקיים את כל התורה
73 כולה שנדרשת בכלל ופרט וכלל, וכאילו קיים את כל הקרבנות
74 שניתנה בהן ברית מלח. וכל העובר עליהם, פאילו עובר על כל
75 התורה שנדרשת בכלל ופרט וכלל, וכאילו ביטל את כל הקרבנות
76 שניתנה בהן ברית מלח. ואלו הן, עשר מתנות ניתנות להם במקדש
77 לאוכלם שם, וארבע מתנות ניתנות ונאכלות רק בירושלים, ועשר
78 מתנות ניתנות להם בגבולם – בכל גבולי ארץ ישראל.
79 מפרטת הברייתא: עשר המתנות שבמקדש אלו הן: בשר קרבן
80 תפאת בהמה, וקרבן תפאת העוף, וקרבן אשם ודאי, וקרבן אשם
81 תלוי, וזבחי שלמי צבור – שני כבשים קרבים בחג השבועות, ולוג
82 שמן של מצורע – שמן הנשאר בכלי מלוג שמביא המצורע
83 להזאה, ומזתר העומר – הנשאר ממנחת העומר, לאחר שהקריבו
84 ממנה את הקומץ, ושתי הלחם המובאים בחג השבועות, ולחם
85 הפנים שהיה נאפה בבית המקדש, ומונח על השלחן הטהור כל
86 השבוע, ואוכלים אותו הכהנים בשבת, ושירי – הנשאר מכל
87 המתנות לאחר שהקריבו מהן קומץ. וארבע מתנות בירושלים אלו
88 הן: הפסח – בשר בכור בהמה טהורה, לאחר הקרבתו, והתבירים
89 – פירות ראשונים משבעת המינים שגדלו בארץ ישראל, ומביאים
90 בעל השדה לבית המקדש, והמורים מן קרבן התודה, והיינו חזה
91 ושוק, וארבע חלות המופרשות מהחלות שבאות עם קרבן התודה,
92 והמורם מאיל הנזיר – קרבן שלמים שמביא הנזיר בסיום ימי
93 נזירותו, ועורות של בהמות הקרשים, כעולה וחטאת שהם קדשי
94 קדשים. ועשרה מתנות בגבולין אלו הן: תרומה, המופרשת
95 מהפירות הגדלים בארץ ישראל, ותרומת מעשר המופרשת על ידי
96 הלויים מהמעשר שהם מקבלים מישראל, ו'תלה' המופרשת על ידי
97 העיסה, וראשית הגז – הצמר הראשון הגזו מהבהמות, והמתנות
98 – זרוע לחיים וקביה הניתנים לכהנים מכל בהמת חולין שנשחטת,
99 וחמשה סלעים של פדיון תנן הבכור, ופדיון פטר חמור – השה
100 שפודים בו את הולד הראשון של החמור, ושדה אחוזה – שדה
101 שהוקדשה ולא גאלה המקדיש, ומכרה הגובר לאחר, שמתחלקת
102 ביובל לכהנים, ושדה תרמים – המקדיש שדהו בלשון 'חרם',
103 מקבלים אותה הכהנים מיד, ונזיל הגר – אדם שגול גר ונשבע לו
104 לשקר, ומת הגר ללא יורשים, נותן הגזלן את הקרן והחומש
105 לכהנים, כמבואר במשנתנו.
106 מסיימת הגמרא את ראייתה מברייתא זו: וקא קרי מיתת מתנה –
107 הרי שהתנא קורא לגזל הגר' בשם מתנת כהונה, שמע מינה
108 שהכהנים בגזל הגר 'מקבלי מתנות' הווי, וממילא הגזלן חמץ מגר
109 ועבר עליו הפסח, חייב לשלם לכהנים את שווי החמץ קודם
110 שעבר עליו הפסח ולרבא, וכן אין הכהנים חייבים בהפרשת
111 מעשר בהמה בהמות שנפלו להם בגזל הגר ולרב ועירא, שמע
112 מינה:
113 שינו במשנה: נתן הגזלן את הפסח לאנשי משמר [כו'] ומת, אין
114 היורשין יכולין להוציא מידם: אמר אביי, שמע מינה – ממשנתנו,
115 שהפסח' של גזל הגר הניתן לכהנים מכפר מחצה מעון הגזלן,
116 אפילו אם מת קודם שהביא את אשמו, דאי לא מכפר כלל, הנה
117 אמינא מהדר ליורשין – היה לנו לומר שיחזור הכסף ליורשים, מאי
118 מעמא, דארעתא דהכי לא יתב ליה – על דעת כן שלא יתכפר כלל

1 לכל כהן וכהן שבמשמרת ידעה שהם מועטין, מהו, האם יכול
2 לתת את הכסף למשמרת ידעיה. מבררת הגמרא: הווי דמי,
3 אילמא באופן דיהביה – שנתן את הכסף לידעיה בזמן משמרת
4 ידעיה, ואף את האשם נתן להם, הא אית ביה – הרי יש בגזילה שיה
5 פרוטה לכל כהן וכהן, ובודאי יצא ידי חובתו. לא צריכא, אלא
6 באופן דיהביה לידעיה, בזמן משמרתו דיהויריב, מאי, מי אמרין
7 דפנין דלאו משמרתו דידעיה הוא, ולא פלוס הוא – אין זו השבה
8 המועילה, אלא יתן גם את הכסף ליהויריב שיכיל את האשם. או
9 דלמא, פנין דהכסף לא הוי ליה – אינו ראוי ליהויריב, שהרי אין בו
10 שיה פרוטה לכל כהן, אם כן מעיקרא לידעיה קאי – מתחילה
11 עומדת הגזילה להנותן לידעיה, ואף בזמן משמרתה של יהויריב,
12 וממילא אף שנתן את הכסף לידעיה יכול להביא את האשם
13 ליהויריב ויתכפר. תיקו – דין זה נשאר בספק.
14 במסכת מנחות (עג.) שינו שכהנים העובדים בבית המקדש
15 ורוצים לחלוק קרבן כנגד קרבן, כלומר שכהן אחד יקבל מנחה
16 שלמה או אשם שלם וכנגד זה כהן אחר יקבל מנחה או אשם
17 אחרים אינם רשאים לעשות כן, אלא כל מנחה וכל אשם
18 מתחלקים בשהו לכל הכהנים שבאותו משמר, שנאמר (ויקרא ז י)
19 'וכל מנחה גזולה בשמן ותרבה לכל בני אהרן תהיה איש באיחיו'.
20 הגמרא מביאה הלכה נוספת בדין תשלומי גזל הגר. מסתפקת
21 הגמרא: פני דקא, פהנים העובדים במקדש, מהו שיחלקו גזל הגר
22 כנגד גזל הגר, כלומר שכהן אחד יקבל גזילה שלימה וכהן אחר
23 יקבל גזילה אחרת, אם שכל גזילה וגזילה חייבים לחלוק כל
24 הכהנים. וצדדי הספק הם כך, מי אמרין, 'אשם' קרייה רתמנא לגזל
25 הגר, שנאמר (שם ה ח) 'האשם המושב לה', ויש לדרוש מה קרבן
26 אשם אין חולקין בו אשם כנגד אשם, אף גזל הגר אין חולקין גזל הגר
27 כנגד גזל הגר, או דלמא, גזל הגר הניתן לכהנים פמנא הוא – דין
28 ממון יש בו, ואינו כקרבן לענין זה. הדר שפשה – חזר רבא ופשט
29 את ספיקו, ואמר 'אשם' קרייה רתמנא, ודינו כקרבן אשם לענין זה
30 שאין הכהנים רשאים לחלוק גזל הגר כנגד גזל הגר. מביא
31 הגמרא לשון אחרת: רב אחא קרייה דקא, מתני לה פהריא – שונה
32 דין זה בבירור וללא ספק, אמר רבא, פהנים אין חולקין גזל הגר
33 כנגד גזל הגר, מאי מעמא, כיון שאשם' קרייה רתמנא, ודינו כקרבן
34 אשם שאין הכהנים חולקים אשם כנגד אשם:
35 עוד הסתפק רבא בדין תשלומי גזל הגר: פני דקא, פהנים קבלת
36 המון של גזל הגר, האם כמו יורשין של הגר הווי, שהחשיבתם
37 התורה כירשי הגר, או מקבלי מתנות מנחה הווי, והרי זו ככל
38 מתנות כהונה שצויתה התורה לתת לכהנים. מבאר הגמרא:
39 למאי נפקא מינה מספק זה, בגזל שגזל מהגר המין קודם הפסח,
40 (שעבר) [ועבר] עליו הפסח אצל הגזלן ונאסר בהנאה, ומת הגר. אי
41 אפרת שהכהנים יורשין הווי, היינו תאי דירתי מורית – חמץ זה הוא
42 מה שהוריש להם מורישם, וכמו שיכול הגזלן לתת את החמץ
43 לנגזל עצמו ולומר לו 'הרי שלך לפניך' אף שאינו שיה פרוטה
44 כמבואר לעיל (צו), כך נותנו לכהנים ונפטרו. ואי אפרת דמקבלי
45 מתנות הווי, אם כן 'מתנה' קאמר רתמנא פהנים. ויתבי להו – אמרה
46 התורה שיתן להם הגזלן מתנה, והא לא קא יתיב להו מדי – והרי
47 בנתינה זו של החמץ אינו נותן להם כלום, דעפרא בעלמא הוא –
48 שהרי חמץ זה האסור בהנאה נחשב כעפר בלבד, ואינו מתכפר
49 בנתינה זו.
50 מביאה הגמרא מי שחולק על נפקא מינה זו, ומביא נפקא מינה
51 אחרת מספק זה: רב ועירא פני הכי – הסתפק כך, אפילו אם תימצי
52 [ת-רצה] לומר שכהנים בגזל הגר מקבלי מתנה הווי, מכל מקום תא
53 – לענין חמץ שעבר עליו הפסח לא איבעיא לן – אין זה תלוי בספק
54 זה, כיון דהתמי מתנה – אותה מתנה שהיה צריך לתת נגזל, אמר
55 רתמנא דיתבי להו – אמרה תורה לתת לכהנים, ואף שאינה שווה
56 כלום. אלא מי קמבעיא לן – הספק הוא בגזל שגזלו לו – קיבל הכהן
57 עשר בהמות בתשלומי גזל הגר, מהיבוי לאפרשי מיניהו – האם
58 חייב להפריש מהם מעשר בהמה או לא. והדר תלוי בספק, שאם
59 הכהנים יורשין הווי, שייך בהם הדין דאמר מר בבכורות (נו)

62 את הכסף מידעיה, וכן בני ידעיה לא תבעו את האשם מהיורייב,
63 מהו דתימא – היינו יכולים לומר דאחולי גבי הדין – שמחלו שתי
64 המשמרות זו לזו, וישאר הכסף אצל ידעיה, והאשם אצל היורייב,
65 קא משמע לן רבי דאמרין, בין דאף בני ידעיה לא תבעי – לא
66 תבעו את האשם בזמן משמרתם, נשאר דינו של רבי יהודה שבני
67 ידעיה מחזירים את הכסף ליהיורייב, ואף שכבר עברה משמרת
68 היורייב, להדין גרישא – ימתינו מלהקריבו עד שגייע שוב זמן
69 משמרתם ויקריבוהו:
70 שנינו במשנה: שהמביא גזילו עד שלא הביא אשמו (וכו') יצא, הביא
71 אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא: מבררת הגמרא את מקור
72 הדין: מנהני מילי – מנין לנו שהשבת גזל הגר לכהנים צריכה
73 להיות לפני הקרבת האשם. אמר רבא, דאמר קרא (במדבר ח ה)
74 'האשם המושב לה' לפנה, מלבד איל הנפשים אשר יכפר בו עליו,
75 וכיון שהאשם' הוא הקרן, כמבואר לעיל (קי). מכלל – משמע
76 דכסף ניתן גרישא, ואחר כך מוקרב האשם. וסברה עתה הגמרא
77 שדיוקו של רבא הוא מתיבת 'מלבד' שפירושה 'לפני', ומשמעות
78 הפסוק הוא, הקרן המושב לה' שהוא לכהן, הרי הוא לפני הקרבת
79 איל הכיפורים.
80 מקשה הגמרא: אמר ההוא מרבנן לרבא, אלא מעתה – אם תיבת
81 'מלבד' פירושה 'לפני', אם כן מה שנאמר בפרשת קרבנות
82 המוספים (במדבר כג כג) 'מלבד עולת הבקר אשר עלת התמיד
83 תעשו את אלה' – את המוספין, הכי נמי – האם גם כן נדייק
84 מכלל דמוספין מוקרים גרישא, לפני קרבן התמיד המוזכר בפסוק,
85 והתניא בברייתא, מנין שלא יהא דבר מוקטר על המזבח קודם
86 לקרבן תמיד של שחר, תלמוד לומר (ויקרא ו ה) 'ועד עליה העולה',
87 ואמר רבא, מנין לברייתא ש'העולה' היא עולת התמיד, מכך שלא
88 נאמר 'עולה' סתם אלא 'העולה', שהיא העולה החשובה בכתובה
89 ראשונה בפרשת הקרבנות (ויקרא כה א). ואם כן, כמו ש'מלבד
90 עולת הבקר' מתפרש ש'היין' מקרבן התמיד שכבר קדם למוספין,
91 כך 'מלבד איל הכיפורים' חוץ מקרבן האשם שכבר קדם
92 לכסף, ומנין לרבא שכסף קודם לקרבן.
93 מתרצת הגמרא: אמר ליה רבא, אכן איני דורש כן מהלשון 'מלבד'
94 איל הכיפורים, אלא אלא אלא, מאשר יכפר בו נפקא ליה, ועדיין לא
95 כיפר – אני דורש כן ממה שנאמר 'אשר יכפר בו' בלשון עתיד,
96 והיינו שבעת נתינת הכסף עדיין לא הוקרב האשם, אלא הוא
97 'יכפר' עתיד לכפר, ובא רק אחרי הכסף:
98 שנינו במשנה: נתן לו את הקרן וכי' ולא נתן את החומש אין
99 החומש מעכב: הגמרא מביאה ברייתא הדורשת דין זה מפסוק:
100 תנו רבנן, לגבי אדם שמשמשת בממון הקדש או מוציאו מרשות
101 הקדש בשוגג, שחייב קרן חומש ואשם. מנין שאם הביא את מעולתו
102 – הקרן, ולא הביא את קרבן אשמו, או שהביא את אשמו ולא הביא
103 את מעולתו, שלא יצא ידי חובתו ולא התכפר, תלמוד לומר (שם ה
104 טז) 'איל האשם ונסלח לו', וכך נדרש הפסוק, 'איל' זה קרבן,
105 'האשם' זה קרן, ורק אחרי שהביא את שניהם, ונסלח לו.
106 ממשיכה ברייתא: ומנין שאם הביא את אשמו עד שלא הביא את
107 מעולתו, שלא יצא ידי חובתו אף שאחר כך הביא את מעולתו,
108 תלמוד לומר (שם) 'באיל האשם', ומשמעו שהאיל בא כאשר
109 האשם – והקרן כבד שולם, ולא שיקדים את הקרבן לתשלום
110 הקרן. מבררת הברייתא: יכול – שמא נאמר בשם שאיל ואשם
111 מעכבים את הכפרה, כך תשלום החומש מעכב, תלמוד לומר (שם)
112 'באיל האשם ונסלח לו', איל ואשם הם המעכבים את כפרת המועל
113 בקדש, ואין החומש מעכב.
114 מסיימת הברייתא, מאחר שפירש המועל בהקדש דומה לכפרת
115 הגזול את הגר, הרי שיש להקיש פרשה אחת לחברתה: וילמד דין
116 המועל בהקדש מהדייט – מגזל הגר, וכן ילמד הדייט מהקדש.
117 מבארת הברייתא: ילמד הקדש מהדייט, מה 'אשם' הדייט – המוזכר
118 בגזל הגר, היינו 'קרן', כמבואר לעיל (קי). אף אשם דהבא – לגבי
119 הקדש, היינו קרן. וילמד הדייט מהקדש, מה לגבי הקדש אין חומש
120 מעכב את הכפרה, כמבואר בברייתא, אף הדייט – הגזול את הגר
121 נמי, אין חומש מעכב את הכפרה, והוה מקור הדין במשנתנו לענין
122 גזל הגר – נתן את הקרן ולא נתן את החומש, אין החומש מעכב.

1 דמינה ניקח לה ככל דהו – שנח לה להתקדש לכל אדם שהוא, אף
2 אם מחמת כן אפשר שתיפול ליבוס לפני מוכה שחין, וברישי לקיש,
3 דאמר ריש לקיש, שדעת כל אשה היא דמב למיתב מן די – טוב
4 לשבת שני גופים, כלומר להשוא לבעל אף אם יש בו חסרון,
5 מלמיתב ארמלו – מלשבת אלמנה:
6 שנינו במשנה: נתן את הכסף ליהיורייב (כו') ואשם לידעיה יצא.
7 אשם ליהיורייב וכפי לידעיה, אם קיים האשם יקריבוהו בני ידעיה,
8 ואם לא יחזיר ויביא אשם אחר: מביאה הגמרא ברייתא בענין זה:
9 תנו רבנן, נתן הגזול את האשם ליהיורייב, ואת הכסף – הקרן
10 והחומש לידעיה, יחזור – יחזור הכסף מידעיה אצל האשם –
11 ליהיורייב, שבידם האשם, דברי רבי יהודה. והכמים אמרים, יחזור
12 האשם מבני יהיורייב אצל הכסף – לידעיה, שבידם הכסף. מבררת
13 הגמרא את מחלוקתם ושואלת: היכי דמי, אילימא באופן דיהיב ליה
14 – שנתן הגזול את האשם ליהיורייב כמשמרתו דיהיורייב, ואת הכסף
15 לידעיה כמשמרתו דידעיה, אם כן זה זכה בשלו, וזה זכה בשלו,
16 כלומר, הרי בני ידעיה נהגו כדון, שקיבלו את הכסף בזמן
17 משמרתם, ומדוע אמר רבי יהודה שעליהם לתת את הכסף
18 ליהיורייב. משיבה הגמרא: אמר רבא, קא – בברייתא פמאי
19 עסקין, דהייב את האשם ליהיורייב כמשמרתו דיהיורייב, ונתן את
20 הכסף לידעיה גם כן כמשמרתו דיהיורייב. ונחלקו את מי יש לקנוס,
21 רבי יהודה סבר, בין דעתה לאו משמרת דידעיה היא, ונהגו שלא
22 כדון ונסתלו את הכסף בזמן משמרתם, לידעיה קנסינן ליה,
23 הלכך – לכן יחזור הכסף אצל האשם, וינתן ליהיורייב. ורבנן סבירי,
24 שלא כדון הוא עבדו – ועשו בני יהיורייב, דקיבלו מהגזול את האשם
25 מקמי – לפני קבלת הכסף, שהרי שנינו (קי) שנתנית הכסף
26 קודמת להקרבת האשם. הלכך, לידעיה קנסינן להו, ויחזור אשם
27 מיהיורייב אצל כסף – לידעיה שקיבלו את הכסף, ויקריבוהו.
28 הגמרא מביאה ברייתא בדעת רבי יהודה: תניא, אמר רבי, לדברי
29 רבי יהודה הטוב שזאם נתן את האשם ליהיורייב ואת הכסף
30 לידעיה בזמן משמרתו דיהיורייב, קונסיס את ידעיה שינתו את הכסף
31 ליהיורייב, אם קרמו – הקדימו בני יהיורייב ואת האשם קודם
32 שקבלו את הכסף מידעיה, ונמצא שהוקרב האשם לפני קבלת
33 הכסף ולא יצא הגזול ידי חובתו, כמבואר במשנתנו (קי). הדין
34 הוא שיהיו הגזול ויביא קרבן אשם אחר, ויקריבוהו בני ידעיה
35 שניתן להם הכסף. ואף שלדעת רבי יהודה קונסיס את בני ידעיה
36 שינתו את הכסף לבני יהיורייב, היינו דוקא כשהאשם נמצא בידי
37 בני יהיורייב ויכולים הם לקרבו עתה בהכשר, אבל אם קדמו
38 והקריבוהו בפסול וצריך הגזול להביא קרבן חוש, הרי הוא מביא
39 לבני ידעיה שכבר ניתן להם הכסף, וזכו תללו – בני יהיורייב פמה
40 שניינן – באשם הראשון שנשאר בידם. שואלת הגמרא: אמר,
41 למאי חיי – למה ראוי האשם הראשון שהקריבו בני יהיורייב, והרי
42 כיון שהקריבוהו קודם קבלת הכסף אשם פסול הוא, ואינו זכות יש
43 בו. משיבה הגמרא: אמר רבא, אף שהבשר פסול, הרי הוא ראוי
44 לעזרו, שהוא מותר בהנאה, וזכו בו בני יהיורייב.
45 מביאה הגמרא ברייתא נוספת בדעת רבי יהודה: תניא, אמר רבי,
46 לדברי רבי יהודה, אם קיים עדיין האשם ולא הקריבוהו בני יהיורייב,
47 יחזור – יתנו בני יהיורייב את האשם אצל הכסף שביד בני ידעיה.
48 מקשה הגמרא: והא רבי יהודה, יחזור כסף אצל אשם אית ליה –
49 הוא טובר שבני ידעיה צריכים לתת את הכסף לבני יהיורייב.
50 מתרצת הגמרא: קא – בברייתא פמאי עסקין, בגזל דנפסין – יצאחא
51 משמרתו דיהיורייב ולא תבעו את הכסף ממשמרת ידעיה, והא קא
52 משמע לן רבי, שבאופן כזה יש לומר דאחולי אחילו גביהו – בני
53 יהיורייב מחלו לבני ידעיה על הכסף, ולכן עליהם לתת לבני ידעיה
54 גם את האשם כדי שהם יקריבוהו.
55 באופן אחר נשנתה ברייתא זו: תניא אידך, אמר רבי, לדברי רבי
56 יהודה, אם קיים עדיין האשם שניתן ליהיורייב, יחזור הכסף מידעיה
57 אצל האשם שביד יהיורייב. מקשה הגמרא: שמימא שכך הדין, דהייב
58 אית ליה – הרי כך אמר רבי יהודה בפירוש, ומה הוסיף רבי על
59 דבריו. מתרצת הגמרא: קא פמאי עסקין, בגזל דנפסיק משמרתם
60 דהייב ודקם – באופן שכבר הסתיימה גם משמרת יהיורייב שבידם
61 האשם והם משמרת ידעיה שבידם הכסף, ולא תבעו בני יהיורייב

בבא קמא. הגזול עצים – פרק תשיעי דף קיא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קסא תוספות

אָמַר רבא לעורו. תימה דהכא משמע אפילו בפסול קודם זריקה וגם בשהעור מחובר עדיין בבשר ונגעשה בו פסול קודם שחטישה שהביא קודם הכסף שרי בתנאה ובוכחים בפרק סבול יום (דף קד. ושם) אמר רבי דם מרצה על העור בפני עצמו פ"י בשהוא מופשט ואירע פסול בבשר הדם מרצה על העור וכשהוא עם הבשר ונולד בו פסול קודם זריקה הרי הוא כפיוצא בו אחר זריקה הורצה בשר שעה אחת יפשיטנו ועורו לכהנים אלמא כשהוא עם הבשר ונפסל קודם זריקה יוצא לשריפה והכא אירע בו פסול קודם שחטישה שהובא קודם הכסף ואמאי לא יצא העור לשריפה:

ת"ל העולה עולה ראשונה. פ"י ראשונה שבפרשת פנחס וכי היכי דמלבד עולת הבקר גלי לך בתריא דמלבד דבר הקודם לו קאמר הכי נמי מלבד איל הכפורים דבר הקודם לו קאמר ותימה דזילף הכא מהעולה ובפרק כל התדיר (ובחים דף פט. ושם) זילף מלבד עולת הבקר לחודיה ו"ל דהתם נמי אהעולה קסמיך ועוד יש תירוצי אחר ואין להאריך באו:

וילמד הקדש מהדיוט והדיוט מהקדש. תימה אמאי איצטריך קרא לעיל גבי הדיוט שאם הביא אשמו עד שלא הביא גזול לא יצא גילף מהקדש ויש לומר דאי לא דאשכחן שהשוחה הכתוב הדיוט להקדש לזך מילתא לא הוה ילפינן האי מהאי לענין שאר דברים אבל השתא דאשכחן שהשוחה אותן דבתריותיהו אם הביא אשמו תחילה לא יצא כמו כן יש להשוותם לענין שאר דברים:

הדרן עלף הגזול עצים

דיהויריב ולא תבעו והא קמ"ל דאחולי אחילו גפיהו תניא איךך אמר רבי לדברי רבי יהודה אם קנים אשם יחזור כסף אצל אשם פשיטא הכי אית ליה הכא במאי עסקינן בגזול דנפיק משמרתם דהני ודהני ולא תבעו מהו דתימא אחולי גבי הדרין קמ"ל דאמרין בין דלא תבעו להדרו ברישא: שהמביא גזול עד שלא הביא אשמו [וכו']; מנהני מילי אמר רבא דאמר קרא האשם המושב לה' לכהן מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו מפלל דכסף ברישא אמר ההוא מרבנן לרבא אלא מעתה מלבד עולת הבקר הכי נמי מפלל דמוספין ברישא והתניא מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר תלמוד לומר וערף עליה העולה ואמר רבא העולה עולה ראשונה אמר ליה אנא מאשר יכפר בו נפקא ליה ועדיין לא כיפר: נתן לו את הקרן וכו': ת"ר מנין שאם הביא מעילתו ולא הביא אשמו ולא הביא מעילתו שלא יצא תלמוד לומר באיל האשם ונסלח לו ומנין שאם הביא אשמו עד שלא הביא מעילתו שלא יצא תלמוד לומר באיל האשם ככפר וכול בשם שאיל ואשם מעכבים כף חומש מעכב תלמוד לומר באיל האשם ונסלח לו איל ואשם מעכבים בהקדש ואין חומש מעכב וילמד הקדש מהדיוט והדיוט מהקדש הקדש מהדיוט מה אשם דהתם קרן אף אשם דהכא קרן והדיוט מהקדש מה הקדש אין חומש מעכב אף הדיוט נמי אין חומש מעכב:

הדרן עלף הגזול עצים

דימינח ניהא לה. להתקדש לראשון שהוא שלם על ספק זה שאם ימות תזקק לאחיו: מן דו. גוף שנים כלומר אשה בכל דהו ניהא לה: זה זכה בשלו וזה זכה בשלו. ונהי נמי לרבנן דקנסו ליהויריב דקבול אשם מקמי כסף אלא לרבי יהודה מ"ט דקניס לידעיהו דדברי רבי יהודה. ואיג"ע דקניס ליה לידעיהו ד"ה היבא דאשם ראשון קניס דיכולין בני יהויריב להקריבו בעוד משמרתן קיימת ובהכשר אבל אם קדמו והקריבוהו בפסול דאשם הבא קודם

הקרן פסול הוא בדמפורש לקמן ונתן אשם השני לידעיהו: למאי חוי. דהקניי וכו'. כגון דנפס משמרתם. דהני ודהני ולא תבעו בני יהויריב את הכסף במשמרתם ולא בני ידעיהו את האשם במשמרתם ואיצטרף לאשמועינן דלא תימא שעמא דרבי יהודה דתבעו בני יהויריב שחזור בעוד משמרתן קיימת אבל היבא דלא תבעו מחלו לבני ידעיהו קמ"ל. לבין דבני ידעיהו נמי לא תבעו לאשם במשמרתן יחזור כסף אצל אשם ויקריבוהו בני יהויריב כשיחזור שבת משמרתם: האשם המושב [לה'] לכהן מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו. כלומר לא קרב האיל עדיין: אנא מאשר יכפר קאמינא. דכתיב בלשון עתיד מילא כתיב אשר כיפר ומשמע דכשתיב לכהן את האשם דהיינו קרן הכסף עדיין לא כיפר: מנין שאם הביא מעילתו. גבי נזקה מן ההקדש קאמר: מעילתו. קרן דהקדש שעמל בו: באיל האשם ונסלח. משמע אין סליחה אלא בשניהם איל כמשמעו האשם קרן בדרילף לקמיה הקדש מהדיוט מה האשם דכתיב בגזול הור קרן הוא כדאמר לעיל (דף קי.) אף אשם דכתיב בהקדש קרן הוא: באיל האשם. משמע באיל שהוא בא חובה לאשם שהוא קרן אלמא קרן ברישא מיימי: אין החומש מעכב. את הכפרה:

הדרן עלף הגזול עצים

להדרו ברישא: שהמביא גזול עד שלא הביא אשמו [וכו']; מנהני מילי אמר רבא דאמר קרא האשם המושב לה' לכהן מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו מפלל דכסף ברישא אמר ההוא מרבנן לרבא אלא מעתה מלבד עולת הבקר הכי נמי מפלל דמוספין ברישא והתניא מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר תלמוד לומר וערף עליה העולה ואמר רבא העולה עולה ראשונה אמר ליה אנא מאשר יכפר בו נפקא ליה ועדיין לא כיפר: נתן לו את הקרן וכו': ת"ר מנין שאם הביא מעילתו ולא הביא אשמו ולא הביא מעילתו שלא יצא תלמוד לומר באיל האשם ונסלח לו ומנין שאם הביא אשמו עד שלא הביא מעילתו שלא יצא תלמוד לומר באיל האשם ככפר וכול בשם שאיל ואשם מעכבים כף חומש מעכב תלמוד לומר באיל האשם ונסלח לו איל ואשם מעכבים בהקדש ואין חומש מעכב וילמד הקדש מהדיוט והדיוט מהקדש הקדש מהדיוט מה אשם דהתם קרן אף אשם דהכא קרן והדיוט מהקדש מה הקדש אין חומש מעכב אף הדיוט נמי אין חומש מעכב:

אגרות קודש

ב"ה, י"ז אלול, תשי"ט
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה למכתבו בו שואל דעתי בהנוגע לסדר לימודו בעתיד הקרוב.

וידועה דעתי מפורטה ומיוסדת מאז, שעל כאו"א מבחורים ואברכים במדינה זו, להקדיש איהו שנים לכה"פ ללמוד תורתנו הקי' מבלי לימודי חול להבדיל, וכיון שכנראה ממכתבו עד עתה למד תמיד

המשך בעמוד קסג

44 ולעולם אילו היה בידם בעין היו מחוייבין להחזיר אף שלאחר
 45 יאוש הוא, כיון שלא היה כאן שינוי רשות. מקשה הגמרא: **הא**
 46 **מִדְּקָתְנִי סִיפָא** – ממה ששינינו בסוף המשנה שאם היתה הגזילה דָּבָר
 47 שֵׁישׁ בּו אַחֲרֵיָו – דבר הדומה לקרקע שהוא ניכר וידוע לרבים,
 48 תְּיָבִין הַיּוֹרְשִׁים לְשֵׁלֶם מפני כבוד אביהם, שלא יאמרו חפץ זה גזול
 49 פלוני, **מִכְּלָל דְּרִישָׁא** – משמע שגם הדין הראשון שפטורים
 50 מלשלם, **בְּגִזְלָה קְיָיְמַת עֶסְקִינָן**, שהרי כל החילוק הוא רק אם יש
 51 בו אחריות או לא, ובאין בו אחריות פטורים גם כשהגזילה בעין,
 52 וקשה לרבא. מתרצת הגמרא: **אִמְרַן לָךְ רַבָּא**, לעולם מדובר בשאין
 53 הגזילה קיימת, ומה שכתוב שאם היה דבר שיש בו אחריות
 54 חייבים, אין הכוונה שהגזילה היא דבר שיש בו אחריות. אלא הָבִי
 55 קְאָמְרַן, מדובר שהגזילה אינה בעין שכבר אכלה היורשים, ועל אף
 56 שעל מעשיהם אין לחייבם, מכל מקום **אִם הֵינִי לְהֵם אֲבִיהֶם**
 57 **אַחֲרֵיָו נִכְסִים**, כלומר קרקעות, תְּיָבִין לְשֵׁלֶם את חוב אביהם
 58 מקרקעות אלו שנשתעבדו כבר לנגזל. תמדה הגמרא: **וְהָא מְיָנִי**
 59 **לִיה רַבִּי לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרִיה** – רבי ביאר לרבי שמעון בנו את כוונת
 60 המשנה שלא כדברי רבא, ששנה לבנו כך, **לֹא הַכוּוֹנָה לְדָבָר שֵׁישׁ**
 61 **בּו אַחֲרֵיָו מְשֵׁשׁ**, דהיינו קרקע, **אֲלָא אֲפִילוּ פְרָה וְחֹרֶשׁ פְּתָה**, או
 62 הַמּוֹר וְמַחְמַר אַחֲרֵיָו, שגזל אותם והם ניכרים וידועים שהיו שייכים
 63 לבעלים ראשונים, שהיורשים תְּיָבִין לְהַחזיר מִפְּנֵי כְבוֹד אֲבִיהֶן –
 64 שלא יראום עם הדבר הנגזל ויזכרו הוראים שאביהם הוא הגזול,
 65 ויתגנה. מיישבת הגמרא: **אֲלָא אִמְרַן רַבָּא**, כִּי שִׁכִּיבָנָא – כשאמות,
 66 **רַבִּי אוֹשְׁעִיא נָפִיק לְוִיתִי** – יצא לקראתי דְּתִרְיָנָא מְתִנִּיתִין פְּוִתִּיה
 67 – לפי שדרכי ליישב את המשניות כפי ששנה הוא בברייתא. וגם
 68 כאן רב אושעיא פירש כן. דְּתִנִּי רַבִּי אוֹשְׁעִיא, הַגּוֹזֵל וְמֵאֲכִיל אֶת
 69 בְּנָיו, פְּטוּרִין הַיּוֹרְשִׁים מִלְּשֵׁלֶם, אבל אם הֵינִי לְפָנֵיהֶם, גִּזְלָה קְיָיְמַת
 70 ועדיין היא בעין תְּיָבִין. וכשאין הַגּוֹזֵל קְיָיְמַת פְּטוּרִין, אבל אם
 71 הֵינִי לְהֵם אֲבִיהֶם אַחֲרֵיָו נִכְסִים, תְּיָבִין לְשֵׁלֶם. הרי שדין זה של
 72 אחריות נכסים נאמר באופן שאין הגזילה קיימת. ובגזילה קיימת
 73 לעולם חייבין להחזיר לפי שאין כאן שינוי רשות, וכך יש לפרש
 74 את המשנה ושלא כדברי רבי.
 75 הגמרא מדייקת את דברי הברייתא לענין דינו של רב חסדא
 76 ששינוי לעיל: **אִמְרַן מַר**, אִין הַגּוֹזֵל קְיָיְמַת פְּטוּרִין. נִימָא תִּיהוּ
 77 תִּיּוֹבְתָא דְּרַב חֲסָדָא – האם נאמר שקשה מכאן על רב חסדא
 78 שאמר לעיל 'גזול ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו ממנו,
 79 רצה מזה גובה רצה מזה גובה', שיכולים הבעלים לגבות מהשני
 80 האוכל אף שהוא כבר גזול מהם. מיישבת הגמרא: **אִמְרַן לָךְ רַב**
 81 **חֲסָדָא**, כִּי תִנְיָא תְּהִיא – ברייתא זו היא לְאַחַר יֹאשׁ וּבִזָּה מוּדָה רַב
 82 חסדא שהשני אינו נחשב לגזול מהבעלים כיון שיצא מרשותו על
 83 ידי היאוש.
 84 הגמרא מדייקת את דברי הברייתא אף לענין דינו של רמי בר חמא
 85 ששינוי לעיל:
 86 **אִמְרַן מַר**, שִׁנְיָו בְּסוּף הַבְּרִייתָא, שאם גִּזְלָה עֵדִיין קְיָיְמַת תְּיָבִין
 87 הַיּוֹרְשִׁים לְשֵׁלֶם ואינם קונים את הגזילה ביאוש ושינוי רשות. נִימָא
 88 תִּיהוּ תִּיּוֹבְתָא דְּרַבִּי בְּרַחֲמִי – האם נאמר שיקשה מכאן על רמי
 89 בר חמא שאמר שרשות יורש כרשות לוקח הוא, ויש כאן שינוי
 90 רשות. מיישבת הגמרא: **אִמְרַן לָךְ רַבִּי בְּרַחֲמִי**, כִּי תִנְיָא תְּהִיא –
 91 ברייתא זו שמחייבת את היורשים להחזיר הגזילה,

1 פרק זה שהוא האחרון במסכת העוסקת בדיני נזקים וגזילה, עוסק
 2 בבירור דין היורש והקונה מן הגזול, וכן בחיוב השבת הגזילה
 3 ואופן ההשבה. המשנה הראשונה מבארת את דינו של הגזול ותן
 4 לבניו בחייו או הוריש להם לאחר מותו, מהו חיובם על גזילת
 5 אביהם ועל שימושם הם.

משנה

6 הַגּוֹזֵל דָּבָר מֵאֲכִיל מַחְבִּירוֹ וְלֹא הִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ הוּא עֲצֻמּוֹ אֵלֶּא הִיא
 7 מֵאֲכִיל אֶת בְּנָיו, או שמת והניח לְפָנֵיהֶם – והוריש להם את הגזילה,
 8 הרי הבנים פְּטוּרִין מִלְּשֵׁלֶם כיון שלא הם גזלו, ועל גזילת אביהם
 9 אין לחייבם. **וְאִם הִיא הַגּוֹזֵל דְּבָר שֵׁישׁ בּו אַחֲרֵיָו** כמו קרקע,
 10 שהוא דבר ידוע ומוכר לרבים, תְּיָבִין הַיּוֹרְשִׁים לְשֵׁלֶם מפני כבוד
 11 אביהם, שלא יאמרו הבריות זה החפץ שגזל פלוני.

גמרא

12 בכדי להבין טעם הדין שכשאכלו היורשים אין לחייבם, מביאה
 13 הגמרא את דברי רב חסדא בענין זה, ומתוך כך תבאר המשנה:
 14 **אִמְרַן רַב חֲסָדָא**, גִּזֵּל דָּבָר מֵאֲכִיל מַחְבִּירוֹ וְעֵדִיין לֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעֵלִים
 15 מִלְּקַבְלוֹ חוּרָה, וְכֹא אִדָּם אַחַר וְאֲכָלוּ מִפְּנֵי, יכול הנגזל לגבות מהם
 16 כפי רצונו, אם רָצָה לגבות הכל מִיָּה – מהגזול הראשון, וּנְזָתָה, לפי
 17 שהוא גזל ונתחייב בהשבה. ואם רָצָה לגבות הכל מִיָּה – מהשני
 18 שאכל, וּנְזָתָה. מֵאִי טַעְמָא שִׁיכּוּל לַגְבוּת מִהַשְׁנִי, והרי הראשון גזלה
 19 וכבר איננה ברשות הבעלים, משום שְׂכָל פְּסָה דְּלֹא נִתְיָאֲשׁוּ
 20 הַבְּעֵלִים מִהַגּוֹזֵלָה, פְּרִשְׁוִתִּיה דְּמָרִיה קָאִי – עדיין ברשות בעליה היא
 21 עומדת. ולכן גם השני האוכל נחשב כגזול מהם, ומתחייב בהשבה.
 22 מקשה הגמרא: תִּנּוּ, הַגּוֹזֵל וְמֵאֲכִיל אֶת בְּנָיו או שֶׁהֵנִי לְפָנֵיהֶם
 23 פְּטוּרִין הַיּוֹרְשִׁים מִלְּשֵׁלֶם, הרי שאין לחייב את השני האוכל,
 24 תִּיּוֹבְתָא דְּרַב חֲסָדָא – קושיא על רב חסדא שאמר שגם השני חייב.
 25 מתרצת הגמרא: **אִמְרַן לָךְ רַב חֲסָדָא** לִישֵׁב, כִּי תִנְיָא תְּהִיא – זה
 26 שכתבה המשנה לפוטרים, הוא משום שמדובר לְאַחַר יֹאשׁ
 27 הבעלים מלקבל את הגזילה ליום, ובוה יצאה הגזילה מרשותם
 28 לענין זה שאין השני נחשב לגזול מהבעלים, ולכן פטורים היורשים
 29 מלשלם לנגזל:

30 שנינו במשנה, **אִם הֵינִי אֲבִיהֶם הַגּוֹזֵל לְפָנֵיהֶם** את הגזילה, שלא
 31 האכילה להם אלא רק הניח לפניהם כשמת, פְּטוּרִין הַיּוֹרְשִׁים
 32 מִלְּשֵׁלֶם:

33 הגמרא מבארת מדוע אינם מחוייבים להשיב את החפץ לבעלים:
 34 **אִמְרַן רַבִּי בְּרַחֲמִי**, וְזֹאת אוֹמְרַת – מדין זה אנו למדים שְׂרִשׁוֹת יוֹרֵשׁ
 35 נחשבת כרשות אחרת לגמרי מרשות האב המוריש, וּפְרִשְׁוִת לִזְקָת
 36 דְּמִי, וכמו שאם קנו את הגזילה מהאב היו הלקוחות זוכין בה, ולא
 37 היו צריכים להשיבה, כיון שהבעלים נתייאשו כבר, ויאוש ושינוי
 38 רשות קונה, כך גם הירושה חשובה כשינוי רשות, ולכן גם אם
 39 הגזילה בעין אינם מחוייבים להחזירה. **רַבָּא אִמְרַן**, אין זה כדבריו,
 40 שְׂרִשׁוֹת יוֹרֵשׁ לֹא פְרִשְׁוִת לִזְקָת דְּמִי, ואינה נחשבת רשות אחרת
 41 אלא ממשיך היורש את רשותו של אביו, ולכן אין כאן שינוי
 42 רשות, ומה שהמשנה פטרה להיורשים מלהחזיר הוא משום דְּחֲכָא
 43 בְּמֵאִי עֶסְקִינָן בְּשִׂאֲבֻלֵם לאחר שמת האב ואינו בעין.

המשך מעמוד קסא

בערבוביא, הרי דעתי ברורה ע"פ הנ"ל, שכנ"ל יסדר לימודו בעתיד באופן שלכה"פ ב' וגי שינים יהי זמנו מוקדש ללימוד התורה בהתמדה ושקידה מבלי לימודים אחרים, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

מהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו וכן אשר בכל יום חול לאחרי תפלת הבקר, יאמר השיעור תהלים חדשי - כפי שנחלק התהלים לימי החדש.

ברכה לבשו"ט ולכו"ט.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
 מזכיר

מדובר בה לפני יאוש, ולעולם לאחר יאוש אינם צריכין להחזיר, לפי שכבר קנאה ביאוש ושינוי רשות.
 נוסח אחר במחלוקת דלעיל, על מה נאמר: רב אבא בר אבהו מתיב – שנה לרא דרמי בר חמא ורבא, אהא – לענין זה ששינוי בתוספתא (בבא מציעא פ"ה ה"ה), הניח לון אביהן לבניו כשמת מעות של רביה שקיבל על הלואה שהלווה, אף על פי שיודעין שמעות מסוימות אלו הן של רביה, אין חייבין להחזיר. אמר רמי בר חמא, זאת אומרת שרשות יורש ברשות דמי, ולכן אף שמהאב היו מוציאים מעות אלו, הם עצמם קנו אותן ביאוש ושינוי רשות. רבא אמר, לעולם אימא לך רשות יורש לאו ברשות לוקח דמי, ושאיני הכא דאמר קרא (ויקרא כה לו) לענין איסור ריבית, אל תפק מאתו נשך ותביית ויראת מאלוהיך וחי אחיך עמך, ודרשו חכמים, אהדר ליה כי חיבי דנתי ברה – החזר ללוה את הרבית כדי שהוא יחיה גם כן, כמון, ולא יפסיד את הרבית, וכיון שכתבה התורה 'עמך', משמע שרק לרביה קא מוהר ליה רחמנא – את מקבל הרבית עצמו הוזירה התורה להחזיר, אבל לרביה לא מוהר ליה רחמנא – את בניו לא חייבה התורה.
 מבאר הגמרא: מאן דמתני לה – את דברי רמי בר חמא אפרייתא לענין שאין הבנים צריכים להחזיר את הרבית, כל שכן שגם אמתניתין, לענין השבת גזילה, שייך לומר ולהוכיח שקנו הבנים את הגזילה בשינוי רשות, אך מאן דמתני לה אמתניתין, יתכן שרק לענין גזל אמר כל שקנאוה, אכל אפרייתא – שמדובר בה לענין ריבית יודע רמי בר חמא שאין להוכיח כן, משום שבראשיתית לא היה צריך להחזיר הרבית מטעם אחר, משום שנאמר וחי אחיך 'עמך' ולמדו מכך למעט את הבנים.
 הגמרא מביאה ברייתא בענין משתינו: תנו רבנן, הגזל ומאכלי את בניו ומת, פטורין הבנים מלשלם. ואם לא אכלו אלא שהניח הגזילה לפניהם, אם הבנים גדולים הרי הם חייבין לשלם ולהשיב את הגזילה, אך אם הם קטנים פטורין הם מלשלם, שאף שהגזילה בענין אף אפשר לחייבם להחזיר לפי שנוהגין מחוסר גביה הוא, ואינם בני חוב ודין. ואם אמרו הבנים הגדולים, אין אנו יודעין השבונות שחשב אבינו עמך ויתכן ששילם לך כבר על הגזילה, פטורין. מקשה הגמרא: וכי משום דאמרי אין אנו יודעין חשבונות אבינו הרי הם פטורים, הלא אין טענתם אלא טענת שמא, והגזלן טוען ברי, וברי ושמוא ברי עדיף. מתרצת הגמרא: אמר רבא, הכי קאמר, גדולים שאמרו יודעים אנו בבירור ולא השבונות שחשב אבינו עמך, ולא פלך לך גביה ולא מטי – ולא נשאר לך אצלו כלום, פטורין משלם, שנאמנים שהיו טוענים החזרנו לך, או, כשאין עדים על הגזילה, שהיו טוענים 'לא היו דברים מעולם'.
 עוד ברייתא אחרת בענין זה: תניא אידי, הגזל ומאכלי את בניו, פטורין הבנים מלשלם. ואם לא האבילם אביהם אלא הניח לפניהם והם אכלום לאחר מות, בין אם גדולים הם בין אם קטנים הם, הרי הם חייבין לשלם. מקשה הגמרא, קטנים מי מתייבי לשלם, לא יתא אלא דאויק אויקי – הרי אפילו אם יזיקו בידיהם ככוונה פטורים הם. אמר רבי פפא, הכי קאמר, הניח לפניהם ועדיין לא אכלום, בין גדולים בין קטנים חייבין להשיב הגזילה לבעלים.
 הגמרא מביאה נידון הדומה לסוגייתנו: אמר רבא, הניח להם אביהם פרה שאולה, משתמשין בה כל ימי שאלתה, לפי שירשו מאביהם את זכות ההשתמשות שהיתה לו בפרה. מתה הפרה בעודה אצלם, אין חייבין באונסיה, ואף שכל שואל חייב בכך, הם שאלוה ולא קבלו על עצמם חובי אונסין. ואם קפדוהי הם שאל אביהם היא וירשוה ממנו, ומכוחה ואכלוה, הרי זה נחשב כאונס ואין לחייבם על הדיק על עצמו אלא כיון שנחנה מחבשר משלמין דמי קשור בזול – שני שליש ממחיר הבשר שאכלו. ואם הניח להם אביהם אחריות נכסים – קרקעות, חייבין לשלם. הגמרא מביאה שתי שיטות אודות דין זה בהניח להם אחריות נכסים: איכא דמתני לה ארישא – יש שישנו דין זה, על הרישא לגבי חוב אונסים, שכשנאנסה הפרה יכולים הבעלים לגבות דמיא מנכסי האב המשועבדים, שמשעה ששאל הפרה נשתעבדו נכסיו לכל אונס

שיארע לפרה. ואיכא דמתני לה אפריא בשלא ידעו שהיא שאולה ואכלוה, שיכולים הבעלים לגבות מנכסים שהוריש להם האב את כל דמי הפרה ולא רק דמי בשר בזול, משום שהאב פשע במה שלא הודיע להם שאינה שלו אלא רק שאולה היא אצלו. מבאר הגמרא: מאן דמתני לה ארישא לגבי נאנסה שגובים את דמי הפרה מנכסי האב, כל שכן אפריא שאם אכלוה הבנים שיגבו את כל דמי הפרה מהנכסים, ולשיטה זו שדברי רבא הם על הרישא, צריך לומר ששכסי האב נשתעבדו כבר מתחילת השאלה לגבות מזם אם לא תחזור הפרה בעין, שאם נשתעבדו רק בשעת האונס הרי נאנסה ברשות היורשים ואין לגבות מנכסיו, ולפי זה רבא פליגי על דרב פפא והמובא להלן, אבל מאן דמתני לה אפריא לגבי המקרה שאכלוה, יתכן שדוקא בזה גובים הכל מהנכסים לפי שנשתעבדו נכסיו עוד בחייו בשעה שפשע ולא הודיע להם, אכל ארישא לא נאמר דין זה שיגבו מהנכסים, כיון שלא נשתעבד משעת תחילת השאלה אלא רק משעת האונס, והרי נאנסה רק לאחר מותו, ותינו דרב פפא ואין הוא חולק על רבא.
 הגמרא מביאה את דברי רב פפא: דאמר רב פפא, אדם שהניח פרה גניבה לו – אצלו מערב שבת ומקבחה – ושחטה בשבת, הרי הוא חייב לשלם תשלומי 'ארבעה וחמשה' כדין הגונב וטובח שור או שה גנובים, ואינו נפטר משום 'קם ליה בדרבה מיניה' אף שמתחייב סקילה על השחיטה בשבת, מפני שכבר היה חייב בגניבה בתשלומי הקרן משעה שגנב שבת, שהוא קודם שכתב ליה איסור שבת. ואף שתשלומי ארבעה וחמשה אינו מתחייב אלא בשבת בשעת טביחה, מכל מקום אינו נפטר מהם מחמת עונש המיתה כיון שתשלומי ארבעה וחמשה קנס הוא, ומיתה אינה פטרת אלא תשלומי ממון ולא קנס. אבל אם היתה פרה שאולה לו מערב שבת, ומקבחה בשבת, פטור מתשלומי קרן על גזילתו, לפי שאיסור שבת ואיסור גניבה – גזילה באין קאחד – בשעת הטביחה, לכך אינו מתחייב אלא בעונש מיתה החמור ולא בחיוב ממון הקל. ובה לא שייך לחייב ארבעה וחמשה, לפי שאינו גנב אלא אצל, ומדין זה למדים אנו שדעת רב פפא היא ששואל אינו מתחייב מתחילת השאלה אלא רק בשעת הפשיעה והאונס, שאילו היה חיובו משעת שאלה, מדוע פטרו את השואל ששחט בשבת, והרי אין מעשה השחיטה שמחייבו מיתה מחייבו בתשלומי הפרה, אלא כבר משעת השאלה נתייב בהו.
 הגמרא מביאה ברייתא הדורשת דין משתינו מפתוק: תנו רבנן, נאמר בפסוק (ויקרא ה.כ) לענין גזל 'השיב את הגזילה אשר גזל, מה תלמוד לומר 'אשר גזל', הרי פשוט שמדובר על הגזילה שגזל, אלא אמרה תורה, 'תורד בעין שגול', דהיינו את הגזילה עצמה, ואם אינה קיימת פטור, וודאי שאין הכוונה לפטור את הגזלן עצמו מתשלום דמי הגזילה, אלא על בניו הוא, ומכאן אמרו חכמים שהגזל ומאכלי את בניו, פטורין הן מלשלם. הניח לפניהם ועדיין הגזילה קיימת, דעת חכמים שבין אם הם גדולים ובין אם הם קטנים, חייבין להשיב את הגזילה. משום סומכוס אמרו, רק גדולים חייבין, אבל קטנים פטורין, לפי שאי אפשר לחייב קטנים בהשבה אף שהגזילה קיימת אצלם.
 מביאה הגמרא מעשה בענין קבלת עדות שלא בפני בעל דין: פר חמיה – בן חמיו דרבי ירמיה מרק גלי באפיה – סגר דלתות הבית בפני דרבי ירמיה שלא יוכל להכנס, משום שאביו חמיו של רבי ירמיה) מת, ורצה רבי ירמיה להחזיק בבית חמיו מחמת טענה שהיתה לו כדלהלן, ובן חמיו שהיה קטן עדיין, רצה למנוע בעדו וסגר דלתות הבית. אהא – בא רבי ירמיה לקמיה – לפני בית דינו דרבי אבהו לרין על כך. אמר לו רבי אבהו, שילו הוא תובע, שהרי הוא יורש את אביו. אמר ליה רבי ירמיה, אכן הוא היורש, אבל בית זה אביו נתנו לי בחייו, והא מיתניא סהדי – והרי יש לי עדים דאחזקי ביה בתני דאבהו – שהחזקתי בבית זה שלש שנים בחייו האב, ונמצא שיש לי חזקה עם טענה שבית זה שלי הוא. אמר ליה רבי אבהו, ובי מקבלין עדים

בבא קמא. הגזול ומאכיל – פרק עשירי דף קיב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קסה רש"י תוספות

1 לפני יאוש. וישני רשות בלא יאוש לא קני וכן אין גזילה קיימת שאכלה אחריו מות
2 אביהו פטורין דלית ליה דרב חסדא: מאן דמתני לה. להא דרמי בר המא אברייתא כ"ש
3 אמתניתין דליבא טעמא אחריתא למפטריה אלא האי כל פמה דלא מחסרת לה למתניתין
4 משמע דגזילה קיימת: מאן דמתני לה אמתניתין אכל אברייתא רמי בר המא. משום
5 טעמא דקרא מתני לה כרבא ל"א איפכא גרסין

6 מאן דמתני לה אמתני כ"ש אברייתא דמתניתין
7 איכא לאוקמא בשאכלום אכל ברייתא קתני
8 שידעין שזן של רבית אלמא דקיימי בעין וקתני
9 פטורים דרשות יורש פרשות לזקח ומאן דמתני
10 לה אברייתא אכל אמתניתין רמי בר המא
11 בשאכלום מתני לה כרבא וראשון שמעתי
12 ועיקר: גדולים תיביב. ורמי בר המא מוזק לה
13 לפני יאוש: קטנים פטורים. דלאו בני דינא ניהו
14 ואי"פ דגזילה קיימת מיהו מחסרת אובייקט
15 וסומכוס הוא דפטר קטנים לקמן: ואין אנו יודעין
16 חשבונות. וקמא אבינו חישוב לך דמי: משום
17 דאין יודעים פטורים. בתמיהה הואיל ויודעים
18 שבגזילה באה לפרו דבר ושמא הוא וברי עדיף
19 לא יתא אלא דאזיק אוזיק. נכנס לחצר הנגול
20 והזיקו מי מחייב קטנים לשלם והא אגן התנ
21 לעיל (דף 107) והם שבוכלו באחרים פטורים והא
22 כיון דאכלום מאן כפי להו לשלומי הניח
23 לפנייהם. ועדיין לא אכלום אפילו קטנים חייבים
24 כיון דגזילה קיימת ברשותא דמיה הוא ורנן
25 הוא דפליגי עליה דסומכוס ולא תקשי אברייתא
26 דלעיל דאמר גדולים חייבין קטנים פטורים: אין
27 תיביב מאונסי. הלא קבילו עליהו נטוריתא:
28 בזול. כל וזא חשבינא בארבע דנקי וכן כל היבא
29 דתני בזול בפרק מי שמת (כ"ב דף קמז) והיינו
30 שני שלישי דמים וכולהו דמים לא נשלמו דאי
31 הוה ידעי דבעי שלומי לא הוה אכלי בשרא
32 והעור יחידונו כמות שהוא: איכא דמתני להא.
33 הניח לזן אביהו אחריות נכסים חייבין ארישא.
34 דקאמר מתה אין חייבין באונסיה ואם הניח לזן
35 אביהו קרקע חייבין לשלם דאשתעבוד נכסים
36 מחיים דאבדוהו דקסבר רבא חיוב אונסים משעת
37 שאילה מוטיל על השואל ופליגא דרב פפא
38 דאמר לקמן לא רמי חיוב אונסים אשואל עד
39 שעה שתיאסא: ואיכא דמתני לה אסיפא. טבחה
40 ואכלוה משלמים דמי בשר בזול ואם הניח לזן
41 אביהו קרקע משלמין פרעון שלם דהוה איניו
42 במקום אבדוהו והואיל וזן אכלוה משלמין: אבל
43 ארישא. דמתה כדרכה לא דלא אמרין
44 אשתעבוד נכסים דלא רמי חיוב אונסין על
45 השואל עד שעת אונסין והקא כי אתניאסא

1 **אע"פ** שהן יודעין שהם של רבית כו. וא"ת והיכי מדקדק מיהו דכרשות לזקח דמי דאפילו
2 לאו פרשות לזקח דמי איש דפטורין כיון דמדתע נתן לו ליתנהו גביה בתורת גזילה
3 אלא בתורת הלואה ולכך אין חייבין להחזיר דמלך על פה אינו גובה מן הירושין וי"ל דע"ג
4 דמדעת נתנם לו איתניהו גביה בתורת גזילה דהוה פנתיהו בטעות דלא נתן לשם מתנה אלא
5 בתורת רבית ומיקרי גזילה בעיניה כיון שהמעות
6 בעין והוה חייבין להחזיר אי לאו דכרשות לזקח
7 דמי והוה שריי רשות:

8 **ולא** פש לך גביה ולא מידי פטורין. מוגו שהיו
9 יכולין לומר החורנו לך אי"פ כגון שאין עדי
10 גזילה אלא הודאת הקנים בלבד:

11 **קטנים** והא אמר קטנים פטורין. ל"ג דהא לאו
12 קושיא היא דההיא דלעיל בסומכוס
13 הוה פרבון כדפירש בקטורס אלא ה"ג בכל
14 הספרים ואבילת קטן מידי מששא אית ביה לא
15 היא אלא מוזק ותנן חשוי פגיעתן רעה כו' וה"נ
16 ה"מ למפרך מאכילת גדולים אמאי חייבין כי
17 אכלו לרב חסדא לאחד יאוש ולקמי בר המא לפני
18 יאוש אע"ג דכי גזילה קיימת תיביב כי אכלו
19 פטורים כדפ"ל אלא פריך טפי להדיא אקטנים
20 ולכא לאוקמי כגון שהניח לזן אביהו אחריות
21 נכסים ולהכי איש הא דגדולים חייבין לשלם אבל
22 קטנים קשה דמ"מ יש לפטור מטעם דאין מקבלין
23 עדות אלא בפני בעל דין דהא לא פטורים מהאי
24 טעמא אלא לסומכוס ולא לרבנן:
אבל

פטורין מלשלם הניח לפניהם ואכלום בין גדולים בין קטנים חייבין קטנים מי מתייבי לא
יהא אלא דאזיק אוזיק א"ר פפא הכי קאמר הניח לפניהם ועדיין לא אכלום בין גדולים
בין קטנים חייבין אמר רבא הניח להם אביהם פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאולתה
מתה אין חייבין פאונסיה כסבורים של אביהם היא ומכוחה ואכלוה משלמין דמי בשר
בזול הניח להם אביהם אחריות נכסים חייבין לשלם איכא דמתני לה ארישא ואיכא דמתני
לה אסיפא מאן דמתני לה ארישא כל שפן אסיפא ופליגא דרב פפא מאן דמתני לה
אסיפא אבל ארישא לא ותיינו דרב פפא דא"ר פפא היתה פרה גנובה לו וטבחה בשבת
חייב שפכר חייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת היתה פרה שאולה לו וטבחה
בשבת פטור שאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד ת"ר והשיב את הגזילה אשר גזל
מה ת"ל אשר גזל וחזר בעין שגזל מכאן אמרו הגזול ומאכיל את בניו פטורין מלשלם
הניח לפניהם בין גדולים בין קטנים חייבין משום סומכוס אמרו גדולים חייבין קטנים
פטורין בר חמיה דרבי רמיה טרק גלי באפיה דרבי רמיה אתא לקמיה דרבי אבין אמר
שלו הוא תובע א"ל והא מיתניא סהדי דאחזקי ביה בתי דאביה א"ל וכי מקבלין עדים
שלא

ליתיה שואל והני לא קבול עליהו מיהו: והניו דרב פפא דאמר היתה פרה גנובה לו. כלומר גנב פרה מערב שבת וטבח בשבת חייב אתה בשלומין ארבעה וחמשה שהרי נתחייב
בקרן קודם שיבא לידי איסור סקילה ואף על גב דנקנסא לא אתי עליה עד שבת לא פטרינא ליה מקנסא משום חיוב מיתה דאמר באלו נערוה (כתובות דף ל"ד) קנס חידוש הוא שחידשה
תורה הלכך אע"ג דמקטיל משלם: היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור. מן הכל דלא אמרין משעת שאילה מחייב ליה אקרנא וקמה ברשותיה אפילו למלאך הפנות אלא בשעת
טביחה הוא דגזילה ואיסור שבת ונגיבה באין כאחד ונפטן מן הקרן משום דקם ליה כדרכה מניה ונקנסא ליבא דתא אין כפל ולא ארבעה וחמשה אלא בגנב עצמו שגנב מבית בעלים
או בשומר חנם הבא לפטור עצמו טענת נגיבה אבל שואל ונשוא שבר ושוכר שאין יכולין להפטר בטענת גנב אין בהן כפל כדאמר בכמה דוכתי לא אם אמרת בשומר חנם שפן
משלם תשלומי כפל תאמר כשיש בו: שאם אין נגיבה אין טביחה אין טביחה ואין מכירה לא גרס ליה ואגן שמעיתן כאן ובכתובות וכן פירש לנו רבינו שאם אין נגיבה אחר שפטור מן הקרן משום
דקם ליה כדרכה מניה אין טביחה קנס נמי לא משלם ואף על גב דחידוש הוא ואין מיתה פטורוהו התא דליבא קרן פטור דתשלומי ארבעה וחמשה אמר רתקנא ולא תשלומי ג' וד'
וכי מולית מהקא קרנא וזו להו ג' לזבאן דר' לבקר ולא הוה לי לב להבין את מושל ששעם זה אין צורך לכאן שהרי אין קנס בשואל השוכן ואפילו אמרין כרב פפא דעו השתא קם
ברשותא דמרה אפילו הכי גזלן נעשה עליה ולא גנב שאין דין גנב אלא בטוען טענת גנב ותוה שומר חנם וכי גרס ליה בכתובות גרסין ליה ובמלתא דרבא דאמר התם גנב וטבח
בשבת פטור שאם אין נגיבה כו' ודהתם בגנב עצמו קאי וליבא למפטריה אלא משום האי טעמא אבל כדרב פפא ליבא למגרסא לא התם ולא הקא ואידי דמילתא דרב פפא
איתמר התם גבי מלתא דרבא אירקא נמי אגב שטפא כדרב פפא ותשובות רב האי גאון מסייעא לי: בעין שגיל. כלומר אם גזילה קיימת חזיר אבל אין גזילה קיימת פטור ובדיניה
ליבא לאוקמא אלא בכניה בר חמיה דרבי רמיה. קטן תוה: טרק גלי. דלת פתוחה בבית אביו טרג ולא הניח ליכנס לפי שהיה רוצה רבי רמיה להחזיק בה. דאחזקי בה בתי דאביה.

והיה טוען שאביו מקרה לו או נתנה לו:

אָבֵל

1 תדבא דאית ליה חזקה דאבוקתא כו. משמע דהיינו אפי' הנה רבי ירמיה בתוך הבית
2 מודלא מפליג התם בעל השדה מוחזק בשדה הכא רבי ירמיה לא היה מוחזק משמע
3 דלא הלי בהכי מידי אלא כמה דאית ליה חזקה מאבות אפילו היה רבי ירמיה מוחזק בבית:
4 וְשִׁלְחוּ לוֹ לֹא בָא. אורי' דמשמע דבעי שלחו לו ולא בא בהדי שהיו עריו חולים או
5 שהיו מבקשין לילך למדינת הים

6 מודלא קאמר או שלחו דבאקאמר או שהיו עריו
7 חולים או שהיו כו' ומיהו בסמוך משמע דבעי
8 למימר או שלחו דבאקמר בגון דפתחו ר' יוחנן
9 בדנייה ושלחו ליה ולא אהא משמע דמשום האי
10 מילתא לחודיה שלחו לו ולא אהא מקבלין
11 עדים שלא בפני בעל דין ויש לדחות דשאני
12 הנה דפתחו ליה בדנייה ודין הגדול הוא זה ויש
13 ספרים שכתוב בהן או שלחו אחריו ולא באו
14 וצ"ע בספרים ישנים ובפי' ר"ח ובספר ישן ומצא
15 כתוב ושלחו לו:

16 **מַצִּי** טעין לב"ד הגדול קאזלנא כו. פירש
17 ה'גו' ומצי נתבע לאשמושי' בהדי והיה
18 נראה לומר דדוקא נתבע יכול לפטור עצמו בכך
19 אבל לא תובע דאל"כ כל אדם יאמר לחבירו או
20 תן לי כמה או בא עמי לב"ד הגדול אכל נראה
21 לר"ת דב"ש תובע השתא נתבע שגראה עשה
22 ערמה כדי לפטור עצמו ממה שזה תובעו מצי
23 למימר הכי כ"ש תובע שמתחילה תובע כך ואין
24 נראה כמערים ועוד דאפילו לזה דעבד לזה
25 לאיש מלוא מצי למימר לב"ד הגדול קאזלינא
26 כ"ש מלוא ואנצי דאמר בפרק זה בורר (סנהדרין)
27 דף לא: ושם) אמר אמימר הלכתא כופין אותו
28 והולך עמו למקום הועד ומסיק דהני מילי
29 מלוא אכל לזה עבד לאיש מלוא ולא מיל גלך
30 למקום הועד בית הועד לאו היינו ב"ד הגדול
31 דבית הועד היינו מקום ב"ד קבוע אבל יש ב"ד
32 הגדול ממנו בחכמה והלכתא אפילו לזה מצי
33 למימר לב"ד הגדול קאזלינא אכל לבית הועד
34 לא מצי אמר אלא כופין אותו וכן בעיר.

35 **מְקַנְיָמִין** את השטר שלא בפני בעל דין. פי'
36 בקונט' אם עריו מבקשין לילך
37 למדינת הים ואין נראה לר"י דא"כ אמאי נקט
38 קיום השטר הא קפלת עדים אמר נמי לעיל
39 דבכה"ג מקבלין שלא בפני בעל דין ונראה לר"י
40 דכלם ענון קאמר דמקיימין דקיום שטר דרבנן
41 ועדים החתומים על השטר כמי שחקרה עדותן
42 בב"ד דמי ואין צריך קיום ומדרבנן הוא דצריך
43 הלכה מקיימין שלא בפני בעל דין וכי יוחנן
44 דאמר אין מקיימין סבר דלא פליג רבנן בין קיום
45 שטרות לקפלת עדות והא דקאמר אסברה לך
46 טעמא דר' יוחנן הי' דאפילו בקיום שטרות אית
47 ליה לר' יוחנן גב בעל השטר ונעמוד על שורו
48 ומיהו רב נמי אית ליה בעלמא יבא בעל השור כו':
49 **עַד** דאזיל שליח בתלמא בשבתא. דמסתמא
50 בשני ידוהי:

51 **דְּקַבְעֵי** למיתב וזוהי לפתיחה. כשקורעין אותה
52 משלם הוא שכר הסופר.
ומר

שלא בפני בעל דין. והאי קטן כמאן דליתיה דמי' שתקף בעבדיו. שלקח עבדיו עמו
2 וסייעיהו ולישנא אחרניא שתקף בעבדיו ואמר שלי וכו' ונראה. אם שלו הוא: הנה. הוא
3 דינר לתוך שדה חבירו דלית ליה להך תינוק בהך שדה חזקה דאבותא אבל היכא דאית
4 ליה להאי תינוק בבית זה חזקה דאבותא לא מפקין ליה מיניה ולכשיגדיל יביא רבי ירמיה
5 עריו וידון עמו: חוליה. מסוכנים למות ואם לא
6 עכשו איתמי: לב"ד הגדול. שבארץ ישראל
7 כגון דנקט. בעל דין חבירו: דסקא. אגרת מב"ד
8 הגדול ששלחו לב"ד של באן ולכופו: מקיימים
9 את השטר. היו עדים החתומים מבקשים לילך
10 למדינת הים מבניא מלוא לב"ד ומעידין על כתב
11 וכן ובית דין כותבין תחתיו כמותב תלמא הרינא
12 ואתו פלוני ופלוני ואסידיו אפתמי: ודיהו
13 ואשרגיהו וקיימניהו ברחמי: ואפי' שעופה. בעל
14 דין וזגוהו אל תקיימיהו מוזהר הוא אין חוששין:
15 פתיחה. שטר שמתא על שאין פורע החוב
16 אדרבא. פסק דין לירד המלוא לתוך נכסים של
17 לזה ולישלם בשומא חבובו: שפא תכסיה.
18 קרקעות של מלוא חבור ותפוחי מדמיה: כו'
19 אהא. זה שמו והנה לו חוב על חבירו וזה היה
20 הלקח בעיני: שני וחמישי: בתי ידעין קובעים
21 בעצירות תפנת עורא בפרק מרובה (לעיל דף פב).
22 שליח ידעין. שהלך להזמין איש לדון וקור'
23 ואמר לב"ד אינו רוצה לבא: כתיבנין ליה כבי
24 תרי. דלא משקר כבי דיקא: פתיחה. שטר שמתא
25 וכי שרו ליה שמתא לא שרו ליה עד דהיה זוזא
26 דפתיחה לספרא: יתנין וקנא. מומנין בעל דין
27 ליום פלוני לדון: על פי' אשה. החולכת אצל
28 לפי דרכה או ע"פ שביעין וסמכין עליהו
29 דעבדין שליחותיהו אי לא אתי מחוקקין
30 באפקיוהו ומשמתין ליה: אלא דליתיה כסתא.
31 שאין אותו פלוני עכשו בעיר שביד בה ואמר
32 לשכניו כשישוב פלוני אמרו לו לבא:

1 **שְׁלֵא פַּנְי בְּעַל דִּין וְלֹא וְהָא קַתְּנֵי בִין גְּדוּלִים בִּין**
2 **קַטְנִים חֵיבִין א"ל הַרְי מְחֻלְקֵת סוּמְכוּס בְּצִידָךְ אָמַר**
3 **אִיכְפֵּל כּוּלֵי עֲלֵמָא וְקָאִי פְּסוּמְכוּס לְאַפְקוּעֵן לְיָדֵי**
4 **אֲדִרְבֵי אִינְגְּלָל מִלְתָּא אָתָּא וְמָטָא לְקַמְיָה דְרַבֵי אָבְהוּ**
5 **אָמַר לֹא שְׂמִיע לְכוּ הָא דְרַב יוֹסֵף בְּר חָמָא א"ר**
6 **אוֹשְׁעֵיא דְאָמַר רַב יוֹסֵף בְּר חָמָא אָמַר רַבֵי אוֹשְׁעֵיא**
7 **תִּינוּק שְׂתַמְקָף בְּעַבְדֵי וְיָרִיד לְתוֹךְ שְׂדֵה שֶׁל חֲבִירוֹ**
8 **וְאָמַר שְׁלֵי הוּא אֵין אוֹמְרִים נְמוֹתֵין עַד שְׁנִידִיל אֵלָּא**
9 **מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ מִיָּד וְלִכְשִׁנְדִיל יְבִיא עֲדִים וְנִרְאָה מִי**
10 **דְּמִי הָתָם הוּא דְּמַפְקִין מִיְּנִיָּה דְלֹא קְנִימָא לִיָּה אַחֲזָקָה**
11 **דְּאֲבוּתָה אָבֵל הֵיכָא דְאִית לִיָּה חֲזָקָה דְּאֲבוּתָה לֹא אָמַר**
12 **רַב אֲשֵׁי א"ר שְׁבִתָּאִי מְקַבְּלִין עֲדִים שְׁלֵא פַּנְי בְּעַל**
13 **דִּין תְּהוּ בַּה ר' יוֹחָנָן וְכִי מְקַבְּלִין עֲדִים שְׁלֵא פַּנְי**
14 **בְּעַל דִּין קִיבְּלָה מִיְּנִיָּה ר' יוֹסֵי בְּר חֲנִינָא גְּבוּן שְׂדֵהָ**
15 **הוּא חוֹלָה או עֲרִיו חוֹלִים או שְׁהִיו עֲרִיו מְבַקְּשִׁין**
16 **לְיָלֵךְ לְמַדִּינַת הַיָּם וְשִׁלְחוּ לוֹ וְלֹא בָּא אָמַר רַב יְהוּדָה**
17 **אָמַר שְׂמוּאֵל מְקַבְּלִין עֲדִים שְׁלֵא פַּנְי בְּעַל דִּין אָמַר**
18 **מַר עוֹקְבָא לְיָדֵי מִיפְרָשָׂא לִי מִיְּנִיָּה דְשְׂמוּאֵל גְּבוּן**
19 **דְּפִתְחוּ לִיָּה בְּדִינָה וְשִׁלְחוּ לִיָּה וְלֹא אָתָּא אָבֵל לֹא**
20 **פִּתְחוּ לִיָּה בְּדִינָא מַצִּי א"ל אָנָּא לְב"ד הַגְּדוֹל אִזְלֵנָּא**
21 **אִי הָכִי כִי פִתְחוּ לִיָּה נְמוֹ מַצִּי א"ל לְב"ד הַגְּדוֹל**
22 **אִזְלֵנָּא אָמַר רַבִּינָא גְּבוּן דְּנִקְט דִּיִּסְקָא מִבֵּית דִּין**
23 **הַגְּדוֹל אָמַר רַב מְקַיְמִין אֵת הַשְּׂטֵר שְׁלֵא פַּנְי בְּעַל**

1 דין ור' יוחנן אמר אין מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין א"ל רב ששת לרבי יוסי בר
2 אבהו אסברה לך טעמיה דרבי יוחנן אמר קרא והועד בבגליו ולא ישמרנו אמרה תורה
3 יבא בעל השור ונעמוד על שורו אמר רבא הלכתא מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין
4 ואפי' עומד וצוהו ואי אמר נקטו לי זימנא עד דמייתינא סהדי ומרענא ליה לשטרא נקטין
5 ליה אי אתא אתא אי לא אתא נטרין ליה בה"ב אי לא אתא פתבין פתיחא עלויה תשעין
6 יומין תלתין קמאי לא נחתין לנכסיה דאמר קא טרח בזוין וניזוף מציעאי נמי לא נחתין
7 ליה לנכסיה דאמר דלמא לא אשפח למיזוף וקא טרח וזבזין פתרא נמי לא נחתין לנכסיה
8 דאמר לזכה גופיה קא טרח בזוין לא אתא פתבין אדרבא אנוכסיה והני מילי דאמר
9 אתינא אבל אמר לא אתינא לאלתר פתבין והני מילי במלוא אבל בפקדון לאלתר פתבין
10 וכי פתבין אמרנקעי אבל אמטלטלי לא דלמא שמיט ואכיל להו מלוא למטלטלי וכי אתי
11 לזה ומייתי סהדי ומרע ליה לשטרא לא משפח מידי למיזבה ואי אית ליה מתרקעי למלוא
12 פתבין ולא היא אדרבא אמטלטלי לא פתבין אף על גב דאית ליה מתרקעי חיישין שפא
13 תכסוף וכי פתבין אדרבא מודיעין ליה והני מילי דמיקרב אבל מירחק לא ואי מירחק
14 ואיפא קרובים אי נמי איפא שירתא דאזלי ואתו התם משהינן ליה תריסר ירחי שפא עד
15 דאזלא ואתי שירתא פי הא דרבינא שפא למר אהא תריסר ירחי שפא עד דאזלא ואתי
16 שירתא מפי הזוזאי ולא היא התם איניש אלימא הנה אי הויא מטין אדרבא לדיה לא הנה

17 אפשר לאפוקי מיניה אבל הכא לא נטרין ליה אלא עד דאזיל שליחא בתלמא בשבתא והא
18 בארבעה בשבתא ולחמשא בשבתא
19 קאי בדנייה אמר רבינא האי שלוחא דרבנן מהמינן ליה כפי תרי וה"מ לשמתא אבל לפתיחא פיון דממונא קא
20 מוהסר ליה דקא בעי ליה למיתב ליה זוזי לספרא לא אמר רבינא היבין זימנא אפומא דאיתתא ואפומא דשיכבי
21 ולא אמרן אלא דליתיה במתא
22 אבל

1 שלא בפני בעל דין. והאי קטן כמאן דליתיה דמי' שתקף בעבדיו. שלקח עבדיו עמו
2 וסייעיהו ולישנא אחרניא שתקף בעבדיו ואמר שלי וכו' ונראה. אם שלו הוא: הנה. הוא
3 דינר לתוך שדה חבירו דלית ליה להך תינוק בהך שדה חזקה דאבותא אבל היכא דאית
4 ליה להאי תינוק בבית זה חזקה דאבותא לא מפקין ליה מיניה ולכשיגדיל יביא רבי ירמיה
5 עריו וידון עמו: חוליה. מסוכנים למות ואם לא
6 עכשו איתמי: לב"ד הגדול. שבארץ ישראל
7 כגון דנקט. בעל דין חבירו: דסקא. אגרת מב"ד
8 הגדול ששלחו לב"ד של באן ולכופו: מקיימים
9 את השטר. היו עדים החתומים מבקשים לילך
10 למדינת הים מבניא מלוא לב"ד ומעידין על כתב
11 וכן ובית דין כותבין תחתיו כמותב תלמא הרינא
12 ואתו פלוני ופלוני ואסידיו אפתמי: ודיהו
13 ואשרגיהו וקיימניהו ברחמי: ואפי' שעופה. בעל
14 דין וזגוהו אל תקיימיהו מוזהר הוא אין חוששין:
15 פתיחה. שטר שמתא על שאין פורע החוב
16 אדרבא. פסק דין לירד המלוא לתוך נכסים של
17 לזה ולישלם בשומא חבובו: שפא תכסיה.
18 קרקעות של מלוא חבור ותפוחי מדמיה: כו'
19 אהא. זה שמו והנה לו חוב על חבירו וזה היה
20 הלקח בעיני: שני וחמישי: בתי ידעין קובעים
21 בעצירות תפנת עורא בפרק מרובה (לעיל דף פב).
22 שליח ידעין. שהלך להזמין איש לדון וקור'
23 ואמר לב"ד אינו רוצה לבא: כתיבנין ליה כבי
24 תרי. דלא משקר כבי דיקא: פתיחה. שטר שמתא
25 וכי שרו ליה שמתא לא שרו ליה עד דהיה זוזא
26 דפתיחה לספרא: יתנין וקנא. מומנין בעל דין
27 ליום פלוני לדון: על פי' אשה. החולכת אצל
28 לפי דרכה או ע"פ שביעין וסמכין עליהו
29 דעבדין שליחותיהו אי לא אתי מחוקקין
30 באפקיוהו ומשמתין ליה: אלא דליתיה כסתא.
31 שאין אותו פלוני עכשו בעיר שביד בה ואמר
32 לשכניו כשישוב פלוני אמרו לו לבא:
33 אבל

1 יום הראשונים אין יורדין לגבות מנכסיו, דאמר קא מרח בוניו וניזווי
 2 – תולים אנו שהוא טורח ללוות כסף בכדי שיהיה לו להחזיר,
 3 ולכך לא בא. מציעאי – שלושים יום האמצעיים נמי לא נחתנין ליה
 4 לנכסיה, דאמר דקמא לא אשבח למוזן – תולים אנו שמא לא מצא
 5 מי שילווה לו מעות, וקא מרח ומוזנין – ועתה הוא טורח למכור את
 6 נכסיו כדי שיוכל לפרוע את חובו. בתראי – שלושים ימים
 7 האחרונים נמי לא נחתנין לנכסיה, דאמר לוקח גופיה קא מרח בוניו
 8 – תולים אנו שמא הלוקח את נכסיו טורח עתה אחרי מעות בכדי
 9 לשלם עבור מקחו ולכך הלוח אינו בא עדיין לבית דין. לא אתא
 10 אחר תשעים הימים, פתבינן אדרבא אנכסיה – כותבים ונותנים
 11 למלוה שטר פסק דין שיוכל הוא לילך ולגבות מעותיו מנכסי
 12 הלוח בכל מקום שהם. והני מילי שממתינים לו דאמר אתינא
 13 – שהוא יבוא לאחר מכן, אבל אם מתחילה אמר לא אתינא, לא לתר
 14 – מיד פתבינן שטר אדרבא ללמלוה. והני מילי שממתינין לו אם
 15 אמר שיבוא, במלוה, אבל פתובע ששייב לו פקדון שהפקיד בשר
 16 ואינו מחזיר לו, לא לתר פתבינן שטר אדרבא על נכסיו. ובי
 17 פתבינן שטר זה, אמרנקעי – על קרקעות, אבל אמטלטלי לא
 18 כותבינן, שיש לחוש דקמא שמיש ואביל להו מלוה למטלטלי – שמא
 19 ימהר המלוה ויכלה את המטלטלי שבגה בחובו, ובי אתי לוח
 20 ופתייה פתרי ופרע ליה לשטרא – וכאשר יבא הלוח לבסוף ויביא
 21 עדים שיפסלו את השטר וירצה לחזור לגבות את מטלטליו
 22 מהמלוה, לא משבח מידי למינה – לא ימצא רוב לגבות ממנו, מה
 23 שאין כן קרקעות שאין המלוה יכול לכלותם. ואי אתי ליה פקדעי
 24 למלוה, פתבינן גם על מטלטלין של הלוח, משום שאף אם יכלה
 25 את המטלטלין יוכל הלוח לגבות את חובו מקרקעותיו. הגמרא
 26 דוחה זאת: ולא היא – לא כך הוא הדין, אלא לעולם אדרבא
 27 אמטלטלי לא פתבינן אף על גב דאית ליה פקדעי למלוה, משום
 28 דחיישינן שמא תכסיף – יתקלקלו קרקעותיו ולא יהיה ללוח מהדין
 29 לגבות. ובי פתבינן אדרבא למוזנין – צריכים להודיע על הלוח
 30 על כך. והני מילי, דמיקרב – שהוא נמצא בתוך מהלך יום אחד,
 31 אבל אם הלוח מירחק יותר מכך, לא צריך להודיעו. ואי מירחק
 32 ואיבא – ויש לו קרובים שיכולים להודיעו, אי נמי דאיבא שייקתא
 33 דאולי ואתו התם – שיש שירות שבאות והולכות למקומו, משהינן
 34 ליה – ממתנים מלכתוב שטר אדרבא תריסר ירחי שטא – שנים
 35 עשר חודש כפי הצורך, עד דאזלא ואתי שייקתא – עד שילכו
 36 השירות למקומו וישבו לכאן. כי הא – כמעשה זה שהיה דרבינא
 37 שהא למר אחא תריסר ירחי שטא שלא לכתוב לו אדרבא על
 38 הלוח שלו שלא היה בעירו, עד דאזלא ואתי שייקתא מבי חוואי
 39 – עד שילכו וישבו השירות מכאן לבי חוואי, ששם היה הלוח.
 40 הגמרא דוחה את הראיה מרבינא: ולא היא – אין זו ראיה, התם
 41 במקרה של רבינא. איניש אליקא הוה – מר אחא היה אדם אלים,
 42 אי הוויא מטיא אדרבא לדיה לא הוה אפשר לאפוקי מיניה – אם
 43 היתה מגיעה אדרבא לידיו לא היה אפשר להוציאה ממנו אחר
 44 כך ואם יגיע הלוח ויביא עדין שאינו חיבו, לכך הורה לו רבינא
 45 להמתין שנים עשר חודש, אבל דקא באדם שאינו אלים, אפילו
 46 כשיש שירות מכאן לשם לא נטרינן ליה – אין ממתנין ללוח אלא
 47 אם הוא קרוב מהלך יום אחד, כלומר, עד דאזיל שליחא בתלתא
 48 בשבתא – עד שילך שליח בית דין ביום שלישי בשבת להודיעו
 49 ללוח, ואתא בארביעה בשבתא – ויחזור הלוח ביום רביעי בשבת.
 50 ולתמישא בשבתא קאי בריניה – וביום חמישי שהוא זמן מושב בית
 51 דין יעמוד לפני בית הדין.
 52 הגמרא מבררת את דין הנאמנות לגבי הזמנה לדין: אמר רבינא,
 53 האי שליחא דרבינא – שליח בית הדין שהלך להזמין אדם לדין, וחזר
 54 ואמר שהוא אינו רוצה לבא, מהימנינן ליה כפי תרי – נאמן השליח
 55 כשני עדים. והני מילי שנאמן, רק לשבתא – לנדונו, אבל לפתיחא
 56 – לכתוב עליו שטר נידוי, פיין דממונא קא מפרסר ליה – מאחר
 57 שהוא נחסר בכך ממנו, דקא בעי ליה למיתב ליה וזוי לספרא –
 58 שעליו לשלם לסופר בית הדין את דמי השטר שכתבו עליו, לא –
 59 אין סומכין על שליח בית דין לבדו אלא אף על שני עדים. וכן אמר
 60 רבינא, והבינן זמנא – בית דין מוזמנין אדם ליום פלוני לדין, אפוקא

1 שלא בפני בעל דין – וקטן הרי הוא כשלא בפניו. ענה לו רבי ירמיה,
 2 ולא, והא קתני שאם הניח האב גזילה לבניו והיא קיימת בין גדולים
 3 בין קטנים תיבינן, אמר ליה רבי אבין, הרי פתולקת סומכוס פצידך
 4 שחולק שם בברייתא ואומר שפטרין. אמר לו רבי ירמיה, איכפל
 5 בולי עלמא – האדם עמלו וטרחו כולם וקאי – וסברו פסוקבוס אף
 6 שהוא נגד רביס, בכדי לאפסקוין לדידי – שלא אוכל לקבל את שלי,
 7 הלא יש לפסוק הלכה כחכמים שמקבלין עדות אף לגבי קטנים,
 8 ולקבל את עדי. אדכייה – בביתים, ואיכלל מילתא – נתגלגלו
 9 הדברים והתא וקמא לקמיה דרבי אבהו – ובאו לפני רבי אבהו.
 10 אמר רבי אבהו, האם לא שמעו לנו – לא ידוע לכם הא דרב יוסף
 11 בר קמא אמר רבי אושעיא, דאמר רב יוסף בר קמא אמר רבי
 12 אושעיא, הנינוק – קטן שהיו לו עבדים וקמא פסיועם של עבדיו ויד
 13 לתוך שדה של חבירו, ואמר שלי הוא, אין אומרים נמתין עד שיגדיל
 14 ואז נדון עמו, אלא מוציאין מידו מיד, ולבשיגדיל יביא עדים ששלו
 15 היא ונראה אם הדין עימו. ואם כן גם כאן יש לנהוג כן ולהעמיד
 16 הקרקע בידי רבי ירמיה, ולבשיגדל בן חמיו יביא את עדיו שהחזיק
 17 בבית. דוחה הגמרא: מי דמי, התם הוא דמסקינן מיניה – דוקא שם
 18 מוציאין את התינוק, ולא קיימא ליה אחוקה דאבהו – מפני שאין
 19 לו חזקת אביו שהיתה שלו. אבל היכא – היכן דאית ליה לקטן
 20 חוקה דאבהו – חזקה שישורשה מאביו, כמו במקרה זה, לא מוציאין
 21 הבית מחזוקתו, אלא יסאר הבית ברשות הקטן.
 22 הגמרא מביאה מקרים שמקבלין עדות שלא בפני בעל דין: אמר רב
 23 אשי אמר רבי שבתאי, מקבלין עדים שלא בפני בעל דין. תתייבה –
 24 היה מעיין רבי יוחנן, ובי מקבלין עדים שלא בפני בעל דין. קופלה
 25 מיניה רבי יוסי בר קנינא מרבי יוחנן לפרש שמדובר בגון שהיה הוא
 26 – בעל הדין חולה, או שהיו עדייו חולים והולכים למות, או שהיו
 27 עדין מקשין לילך למדינת הים ולא יוכלו להעיד לאחר מכן, ושלחו
 28 לו בית דין לנתבע לבא לדין לפני בלא, בכל אחד מאופנים אלו
 29 יכולים לקבל עדות גם שלא בפני בעל הדין.
 30 אופן נוסף: אמר רב יהודה אמר שמואל, מקבלין עדים שלא בפני
 31 בעל הדין. אמר רב עוקבא, לדידי מיפרשא לי מיניה דשמואל –
 32 בעצמי שמעתי משמואל שלא אמר כן אלא בגזן דפתחו ליה
 33 בריניה – שכבר התחילו שניהם לרון לפני בית הדין, ועתה רוצה
 34 התובע להביא עדיו, ושלחו ליה לנתבע שיבא ולא אתא – ולא בא.
 35 אבל אם לא פתחו ליה ברינא, מצי אמר ליה הנתבע אינינו מעונין
 36 לרון בבית הדין זה כלל אלא אמא לבית דין הגדול שבארץ ישראל
 37 אוילנא – הריני הולך. מקשה הגמרא: אי הכי, כי פתחו ליה נמי מצי
 38 אמר ליה לבית דין הגדול אוילנא. מיישבת הגמרא: אמר רבינא בגזן
 39 דקמא דיקא – שמחזיק הוא אגרת מביית דין הגדול ששלחו לבית
 40 דין של כאן לכופו לרון אצלם.
 41 הגמרא מביאה מחלוקת לגבי קיום שטרות שלא בפני בעל דין:
 42 אמר רב, מקמימין את השטר שלא בפני בעל דין – הלוחה. ורבי יוחנן
 43 אמר, אין מקמימין את השטר שלא בפני בעל דין. אמר ליה רב ששת
 44 לרבי יוסי בר אבהו, אפברה לך מעמיה דרבי יוחנן, אמר קרא (שמות
 45 כא טז) לגבי שור מועד, והועד בבעליו ולא יסמרו, שאמרה תורה
 46 יבא בעל השור ויעמוד על שורו בשעת קבלת עדות בבית דין, ורק
 47 בזה נעשה מועד.
 48 הגמרא מביאה את סדר גביית החוב: אמר רבא הלכתא כרב
 49 שמקימין את השטר גם שלא בפני בעל דין, ואפילו אם הלוח עומד
 50 וצווח אל תקימורו שמוזיף הוא. ואי אמר הלוח נקיטו לי וזמנא –
 51 תנו לי זמן והמתינו מלגבות מנכסי עד דמיתיתנא סהדי – עד
 52 שאבאי עדים ומקמינא ליה לשבתא – ונאמרו את השטר בכך
 53 שיעידו עליו שהוא מוזיף, נקמינן ליה – נותנים לו זמן להביאם. אי
 54 אתא אתא – אם הביאם בזמן. הביא. אי לא אתא, נטרינן ליה בה"ב
 55 – ימים שני וחמישי ושני, כלומר, ממתנים לו מוזמנים אותו ליום
 56 שני, ואם לא בא מוזמנים אותו ליום שני שלאחריו. אי אחר כל זה לא
 57 לא בא מוזמנים אותו שוב ליום שני שלאחריו. אי אחר כל זה לא
 58 אתא, פתבינן פתיחא עלויה – בית דין כותבים עליו שטר נידוי על
 59 שאינו פורע חובו. ומעתה ממתנים לו לשעין זמין עד שיורדים
 60 לנכסיו. מבארת הגמרא: תלתין קמאי לא נחתנין לנכסיה – שלושים

60 **בְּמַעְלֵי שְׁבָתָא** – בערבי שבתות, שגם בזמנים אלו בני אדם טרודים.
 61 **אֲבָל** חילוק יש בין ימי ניסן ותשרי לערבי שבתות, דמניסן לְבִתְר
 62 יוֹמֵי נִסָּן – לשלוח לו בניסן שיבוא לדין לאחר חודש ניסן, וכן
 63 בְּיוֹמֵי תְּשֵׁרֵי לְבִתְר תְּשֵׁרֵי – לשלוח לו בחודש תשרי שיבוא לדין
 64 לאחר חודש תשרי, כְּקָעִינָן – קובעים לו אותו הזמן. ואילו בְּמַעְלֵי
 65 שְׁבָתָא לְבִתְר מַעְלֵי שְׁבָתָא – לשלוח לו בערב שבת שיבוא לדין
 66 לאחר השבת, לֹא כְּקָעִינָן – אין קובעין לו זמן. מבארת הגמרא: מֵאֵי
 67 מַעְמָא אין מודיעין בערב שבת שאנשים ימנעו מלבא לשמוע את הדרשות
 68 דבְּעִבְדֵי תַּיְתִיָּה דשְׁבָתָא מְרִיד – אדם טרוד בהכנותיו לשבת והוא עשוי
 69 לשכוח שהזמניהו כלל לדין לאחר השבת.

70 עוד מענין זה: אָמַר רב נַחֲמָן, לֹא יִהְיֶינָּה זְמַנָּא לֹא לְבַנְיָ פְּלָה בְּכֻלָּהּ
 71 – אלו הבאין לשמוע הדרשה בכל שבת, אין אומרים לו שיבוא
 72 לדין ליום שני, וְלֹא לְבַנְיָ רִיגְלָא בְּרִיגְלָא – אלו הבאין לשמוע
 73 הדרשה שלשים יום לפני הרגל, אין אומרים לו שיבוא לדין באותו
 74 היום, לפי שיש לחוש שאנשים ימנעו מלבא לשמוע את הדרשות
 75 מפני כך. וכך היה נוהג רב נחמן, כִּי הוּוּ אֲתוּ לְקַמְיָה דְרַב נַחֲמָן –
 76 כשהיו באים תובעין לפניו בימי הדרשות להזמין בעלי דינים לדין,
 77 אָמַר לְהוּ – היה אומר להם, וְכִי לְרִדְכוּ בְּנוֹפְיֵיכוּ – האם לצורך
 78 דינכם הקהלתי אאתם לבא. מסיימת הגמרא: וְהָיִיתָּא – ובזמן
 79 הוּוּ דְאִיבָא רַמְיָא – שיש רמאים שבאים לעיר לצורך עסקיהם
 80 וכדי שלא יתבעו אותם לדין נכנסים הם גם לבית המדרש לשמוע
 81 הדרשה, תְּיַשְׁיָנָן – חוששין לרמאותם, וקובעין להם זמן אף בימים
 82 אלו, ורק לבני אדם שידוע שעיקר ביאתם הוא לשמוע הדרשה
 83 אין קובעין להם זמן כדי שלא ימנעו מלבוא כלל.

84 שנינו במשנה, אִם הָיָה דָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַחֲרֵי תְּיַבֵּין לְשִׁלְמִי: מִתְּנֵי לִיָּה
 85 – שנה ולימד רבי לרבי שְׁמַעוֹן בְּרִיה פִּירוּשׁ מִשְׁנַה זו, לֹא דָבָר שֶׁיֵּשׁ
 86 בּוֹ אַחֲרֵי תְּמַשׁ – אין כוונת המשנה אם הניח להם אביהם
 87 קרקעות דוקא, אֲלֵא אִפִּילוּ הֵנִיחַ לָהֶם פְּרָה וְחֹרֶשׁ בָּהּ, או הַמּוֹר
 88 וּמְחַמֵּר אַחֲרָיו, והכל מעידין שהם של הנגול, תְּיַבֵּין לְהַחְזִיר מִפְּנֵי
 89 כְּבוֹד אֲבִיהֶן, שלא יזכירו כולם את אביהם לגנאי שזה הוא מה
 90 שגול.

91 כְּעֵי מִינֵיהּ רַב כְּהֵנָּה מְרַב, מִפְּנֵי וְיִסַּב עֲלֵיהּ או שוֹלְחָן וְאוֹכֵל עֲלָיו,
 92 מֵהוּ דֵינוּ, האם כיון שאין משתמשין בהם בחוץ כפרה וחמור אלא
 93 בתוך הבית, אין צריכין היורשים להחזירם כיון שאין בהם גנאי
 94 לאביהם, או שכיון שפעמים נכנסים אורחים לביתם ויכירו בהם,
 95 אף באלו יש גנאי לאביהם וחיבינן להחזירם. אָמַר לִי רַב לְרַב
 96 כְּהֵנָּה, כל זה נאמר (משלי ט ט) יִתֵּן לְהַכֵּם וְיַחֲכַם עוֹדוֹ, כלומר, יש
 97 לך ללמוד שמיטה ושלחן ידעם כפרה וחמור אף שרבי לא הזכירם
 98 בפירושו, וחיביים להחזירם.

משנה

99 המשנה מבארת דין קבלת מעות מאנשים המוחזקים בגולנים:
 100 אמרו חכמים שאין פוֹרְטִין – אסור להחליף מטבעות גדולות בכדי
 101 לקבל פרוטות, לֹא מִתִּיבַת הַמוֹכְסִין – ממקום שמניחים שם גובי
 102 המכס את המעות שגובים, וכן לֹא מִכֵּיסֵי שַׁל נִכְאֵין – מקום
 103 שמניחים גבאי המלך מעות שגובים עבור כלל המיסים המוטלים
 104 על בני המדינה, מפני שודאי הוא שלוקחים הם גם מעות שלא
 105 כדין. וְאִף אֵין נוֹטְלִין מִמֶּה צְדָקָה, וכל זה שאסור הוא רק בלוקח
 106 מעות מהתיבה והכיס המיוחדים להניח בהם המעות שגובים, אֲבָל
 107 נוֹטֵל הוּא מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ – ממעות אחרים שיש לו בביתו, או אפילו
 108 מִן הַשּׁוּק כל שאינו נוטל מן התיבה שמניח בה המעות שגובה.

גמרא

109 תָּנָא – שנינו בתוספתא (פ"י הכ"ב), אף שאסור לפרוש ולקבל
 110 צדקה מתיבת המכס, אֲבָל אם צריך לשלם למכס חצי דינר ואין
 111 לו אלא דינר, הרי הוא נוֹתֵן לוֹ את הדינר, וְנוֹתֵן לוֹ הַמוֹכֵס אֶת
 112 הַשָּׂאָר – את העודף, ומותר לו לטול ממנו מפני שהוא כמציל
 113 מידו, ואינו צריך להפסיד ממונו בשביל כך.

1 **אֲבָל אֵיתִיָּה בְּתָא** – אם הוא נמצא בעיר, לֹא – אין מזמנין על
 2 פיהו, ואין לנדוהו אם לא בא לבית דין, דְאָמְרִין – מפני שיש לומר,
 3 אָמַר לֹא אֲמָרוּ לִיָּה – שמא אלו לא אמרו לו את דברי בית דין,
 4 דְאָמְרֵי – לפי שכבורים הם, כיון שנמצא הוא בעיר אֲשֶׁכְּהִינְהוּ
 5 שְׁלִיחָא דְבֵית דִּין וְאָמַר לִיָּה – ודאי פגשו שליח בית הדין בעצמו
 6 ואמר לו. וגם כשאינו בעיר לֹא אָמְרֵי שֶׁמִּזְמַנִּין עַל פִּי אִשֶׁה וּשְׂכַנִּים
 7 אֲבָל דְלֹא תְּלִיף אֲבָבָא דְבֵי דִינָא – רק אם אותו אדם אינו עתיד
 8 לשיחור עליו, פתח בית הדין, אֲבָל תְּלִיף אֲבָבָא דְבֵי דִינָא –
 9 אם כשיחזור עוברת דרכו על יד פתח בית הדין, לֹא – אין לסמוך
 10 עליהם שאמרו לו, משום דְאָמְרֵי – סבורים הן לומר, אֲשֶׁכְּהִינְהוּ כִּי
 11 דִינָא וְאָמְרֵי לִיָּה – ודאי פגשו בו בית הדין כשחזר ואמרו לו. ואף
 12 כשאינו בעיר ואינו חולף על פתח בית הדין, לֹא אָמְרֵי שֶׁמִּזְמַנִּין
 13 אותו על פיהו אֲלֵא דְאֵיתִי בְּיוֹמֵיהּ – רק אם הוא רגיל לחזור בו ביום,
 14 אֲבָל לֹא אֵיתִי בְּיוֹמֵיהּ – אם איננו עתיד לחזור באותו היום לֹא – אין
 15 לסמוך עליהם, אֵימָא – משום שיש לנו לחוש שמא אֲשֶׁתְּלִינֵי
 16 אֲשֶׁתִּילֵי – שכחו שעליהם להודיע לו.

17 הגמרא מבארת מתי קורעין שטר פתיחא שנכתב על אדם שסירב
 18 לבית דין: אָמַר רַבָּא, הָאֵי מֵאֵן דְּבִתְרֵיב עֲלֵיהּ פְּתִיחָא – אדם אשר
 19 כתבו עליו שטר נידוי עַל דְלֹא אֵיתִי לְדִינָא – על כך שהזמניהו לבית
 20 דין ולא בא, עַד דְאֵיתִי לְדִינָא לֹא מְקָרְעִין לִיָּה – עד שיבוא לבית דין
 21 אין קורעין את שטר הנידוי, ולא די שיאמר שהוא מתרצה לבוא.
 22 וכן אם כתבו שטר נידוי עַל דְלֹא צִיית לְדִינָא – על אדם שסירב
 23 לקיים את פסק בית הדין, עַד דְצִיית לֹא מְקָרְעִין לִיָּה – עד שיקיים
 24 את פסק הדין וישלם לפלוני את אשר חיבבוהו אין קורעין את
 25 השטר, ולא די שיאמר אני מתרצה לשלם. וְלֹא הִיא – אך אין הדין
 26 כרבא לענין שטר נידוי על מי שלא ציית דינא. אלא כִּינֵן דְאָמַר
 27 צִייתָנָא – משעה שאמר שהוא מקבל על עצמו את פסק הדין
 28 לשלם לפלוני כְּקָרְעִין לִיָּה – מיד קורעין את שטר הנידוי. וחלוק
 29 הוא ממי שנידוהו מחמת שלא בא לבית דין, שכל זמן שאינו בא
 30 לבית דין חציפות הוא ולא די במה שאומר שיבוא, אבל זה שאומר
 31 שישלם אפשר שאין לו עתה מעות ורוצה הוא לילך לטרוח אחר
 32 מעות.

33 הגמרא חוזרת לבאר פרטי הדין שאמר רבא לעיל (קיב) שכותבין
 34 'שטר פתיחא' רק לאחר שעברו שני חמישי ושני ולא בא: אָמַר רַב
 35 כְּהֵנָּה, כשמזמנים אדם לדין קוֹבְעִים לוֹ זְמַן שיבוא ביום שְׁנֵי, ואם
 36 לא בא ביום שני קובעים לו לבא ביום תְּמִישֵׁי באותו השבוע, ואם
 37 גם בו לא בא הגיע קובעים לו זמנו ביום שְׁנֵי שבוע שלאחריו, וְאֵין
 38 וְזִמְנָא בְּתַר זְמַנָּא – לאחר כל פעם שלא בא ממזנין אותו לפעם
 39 הבאה ולא שנותנין לו מתחילה כל אותן שלשה ימים, וְלִמְחַר
 40 בְּתַבֵּינָן – כל יום שני ממתינין לו שמא יבוא, ולכך אין כותבין עליו
 41 שטר נידוי עד למחרת ביום שלישי.

42 מביאה הגמרא מעשה בענין זה: רַב אִפִּי אִיקְלַע – נודמן כִּי רַב
 43 כְּהֵנָּה – לבית הדין של רב כהנא, הָוּא הָיִיתָּא אֵיתָּא דְאִזְמְנָה לְדִינָא
 44 בְּפְנֵיָא – וראה שהזמינו אשה לדין לשעת הערב, ולא באה,
 45 וּבְצַפְרָא – ולמחר בבוקר מיד כְּתִיב עֲלֶיהָ פְּתִיחָא כתבו עליה שטר
 46 נידוי. אָמַר לִיָּה רַב אַסִּי לְרַב כְּהֵנָּה, לֹא כְּבִר לָהּ מַד – האם כבודו
 47 אינו טובר לָהּ דְאָמַר רַב חֲסָדָא – את הדין שאמר רב חסדא,
 48 קוֹבְעִין זְמַן שְׁנֵי חֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי וְרַק לאחר מכן כותבין נידוי. אָמַר לִיָּה
 49 רַב כְּהֵנָּה, הֵינִי מִילֵי – דברי רב חסדא נאמרו רק בנְבָרָא דְאֵינִים –
 50 באיש שטרוד בעסקיו וְלִיתִיָּה בְּתָא – ולפעמים גם אינו בעיר,
 51 ולכן נותנין לו זמן עד שישבו לעיר ויתפנה מעסקיו, אֲבָל אֵיתָּא
 52 – אשה כִּינֵן דְאֵיתָּה בְּתָא – שנמצאת היא בעיר שהרי אין דרכה
 53 לצאת כאיש, וְלֹא אֵיתָּא – ובכל זאת אינה מגיעה לבית דין, הרי
 54 מוֹרְדָת הִיא בבית דין, וראוי לנדוהו על כך מיד.

55 הגמרא מבארת באילו זמנים אין ראוי לזמן בהם אדם לדין: אָמַר
 56 רַב יְהוּדָה, לֹא יִהְיֶינָּה זְמַנָּא – אין מזמנין אדם לבוא לדין בבית דין
 57 לֹא בְּיוֹמֵי – ימי חודש ניסן, וְלֹא בְּיוֹמֵי – ימי חודש תְּשֵׁרֵי, לפי
 58 שאנשים טרודים בזמנים אלו, שהרי הן זמני קציר ובציר. וכן אין
 59 מזמנין אדם לדין לֹא בְּמַעְלֵי יוֹמָא מְבָא – בערבי ימים טובים, וְלֹא

1 אכל איתיה בפתא לא משמתין ליה דהנהו איתתא ושיבבי לא עבדי שליחותם: דאמרי
2 שליחא דבי דינא אשכחיה ואמר ליה. אלא משדרין ליה עוד שליחות אחרתא בתריה:
3 ולא אמרן אלא דלא חליף אבבא דבי דינא. כי אתי ההוא פלוני לביתיה לית ליה אחרתא
4 לבבא דבי דינא אכל חליף אבבא דבי דינא לא סמכין אשיבבי דאמרי בי דינא אמרי ליה:
5 איתלי. שכחו שליחותם קודם ששב אורו
6 פלוני לביתו: עד דאתא לבי דינא לא קרעית
7 ליה. ואע"ג דאמר אתינא אתינא: על דלא ציית
8 לבי דינא. שאמרו ולו צא תן לו ולא קיים: עד
9 דציית דינא. ופרע לו לא מקרעין ליה. ואע"ג
10 דאמר פרענא: ולא היא בין דאמר דצייתנא
11 קרענא. לאלתר דדלקא לית ליה זוזי השקא
12 וטרח אבל פאתא לדינא כל כמה דלא אתי
13 אפרוקתא הוא: קובעין ליה. ליום שני בשבת ואם
14 לא יבא ממנין אורו ליום חמישי ואם לא יבא
15 ממנין אורו ליום שני ועד למחר לא פתבין
16 פתיחא שכל היום ממתינין שמא יבא: לא יהבין
17 זימנא בימי נישן. אין ממנין אדם לדון בניסן
18 ובתשרי שזון זמן קוצר ובציר: אבל לבתר נישן.
19 שולחין שיקא ביום פלוני באייר: לבני פלה
20 בכלה. באין לשמוע הדרשה בכל שבת אין
21 אומרים לו בא ביום שני לדון דממע ולא אתי
22 לכלה: פריגלא. באין לשמוע הלכות הרגל קודם
23 הרגל ל יום: כי אתו. תובעין לקמיה דרב נחמן
24 ביום פלה להזמין בעלי דינין לדון: אמר להו ובי
25 לדידכו כנפשיכו. לצורך דינכם הקהלתי אתכם:
26 משה ושלחן מוה. בין דימדי דקאי בגו בית' הוא
27 ולא מתחילו לעלמא בי פרה נתמור לריבא
28 זילתא דאבהון או דלמא בין דנפקי וגיילי
29 אינשי לביתיהו וחוה להו איבא זילתא: ויחכם
30 עוד. כפרה נתמור בן משה ושלחן: מתני' אין
31 פורטין. להחליף קלעים בפרשות מיר מוכסין
32 ליטול הפרשות מתיבתן שנותנין בה מעות
33 המכס וכן מכיס של גבאי המכס שגובה כסף
34 גולגולת וארנוגא לפי שהן של גול: מתוך ביתו.
35 של מוכס ממעות שלה: או מן השוק. אם יש לו
36 מעות בשוק שאין לוקח מתיבת המכס. גב'
37 אבל נתן לו דינר. הנה חייב לו פרשות למוכס
38 מן המכס בשוק חצי דינר ואין לו הפרשות נתן
39 לו דינר כסף ומקבל הימנו פרשות בשוק חצי
40 מפני שהיה במציל מידו: דינא דמלכותא דינא.
41 וזה שקיבל את המכס מן המלך בדרך קצוב כך
42 וכן לשנה אחר גולן: שאין לו קצבה. אלא נוטל
43 ככל חפצו: מאליו. שלא מאת המלך אפי' יש לו
44 קצבה: כדי להכריח את המכס. ואע"פ שאין
45 נותנו להצאת לבישה אלא להכריח בו בלבד
46 כלאים: דינא דמלכותא דינא. ונמצא שגזול את
47 המוכס וישאר זה שקיבל את המכס מיד המלך
48 נכרי בהיתר: נודרין. קום כל פירות עלי אם אין
49 תבואה זו של בית המלך: הורגים. רוצחים:
50 תרמים. בעלי תיגרה ומריקה וגוללי ממון: במוכס
51 שהיו כנעני אום. ואין לחוש אם גזול היבא
52 הליבא חילול השם שאין מכין שזה מכוב: באין
53 עליו בעקשיו. בחקמה עד שפוסטין את
54 הישראלי: אתרי נמכר. בעבר עברי הנמכר לנכרי
55 בשוק משתעי:

1 אכל איתיה בפתא לא דאמרין אימר לא אמרו ליה
2 דאמרי אשכחיהו שליחא דב"ד ואמר ליה ולא אמרן
3 אלא דלא חליף אבבא דבי דינא אכל חליף אבבא
4 דבי דינא לא אמרי אשכחיהו בי דינא ואמרי ליה ולא
5 אמרן אלא דאתי ביומיה אבל לא אתי ביומיה לא
6 אימא אישתי לוי אשתי אמר רבא האי מאן דכתיב
7 עליה פתיחא על דלא אתי לדינא עד דאתי לדינא
8 לא מקרעין ליה על דלא ציית לדינא עד דציית לא
9 מקרעין ליה ולא היא בין דאמר צייתנא קרעין ליה:
10 אמר רב חסדא קובעים זמן שני וחמישי ושני זמנא
11 וזמנא פתר זמנא ולמחר פתבין רב אפי איקלע בי
12 רב פהנא הוא התיא איתתא דאזמנה לדינא בפניא
13 ובצפרא פתיב עליה פתיחא א"ל לא סבר לה מר
14 להא דאמר רב חסדא קובעין זמן שני וחמישי ושני
15 א"ל ה"מ גברא דאגיס וליתיה בפתא אבל איתתא
16 פון דאיתיה בפתא ולא אתיא מורדת היא: אמר רב
17 יהודה לא יהבינא זמנא לא ביומי נישן ולא ביומי תשרי לא במעלי
18 שבתא אבל מניסן לבתר יומי נישן וביומי תשרי לבתר תשרי קבעין במעלי שבתא לבתר
19 מעלי שבתא לא קבעין מאי טעמא בעבדיתיא דשבתא טריד אמר רב נחמן לא יהבינן
20 זמנא לא לבני פלה בכלה ולא לבני ריגלא פריגלא כי הוה אתו לקמיה דרב נחמן אמר להו
21 וכי לדידכו כנפשיכו והאידנא דאיבא רמאי חיישינן: אם היה דבר שיש בו אחריות חייב
22 לשלם: מתני' ליה רבי לר"ש בריה לא דבר שיש בו אחריות ממש אלא אפילו פרה וחורש
23 בה חמור ומחמר אחריו חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן פני מיניה רב פהנא מרב משה
24 ומוכס עליה שולחן ואוכל עליו מהו אמר לו תן להכס ויחכם עוד: מתני' אין פורטין לא
25 מתיבת המוכסין ולא מכיס של גבאין ואין נוטלין מהם צדקה אבל נוטל הוא מתוך ביתו
26 או מן השוק: גב' תנא אכל נתן לו דינר ונתן לו את השאר: ומוכסין והאמר שמואל
27 דינא דמלכותא דינא אמר רב תנינא בר פהנא אמר שמואל במוכס שאין לו קצבה דבי
28 ר' ינאי אמרי במוכס העומד מאליו איבא דמתני' לה אהא לא ילבש אדם פלאים אפי'
29 על גבי עשרה בגדיה להכריח בו את המכס מתני' דלא פר"ע דתניא אסור להכריח את
30 המכס ר"ש אומר משום ר"ע מותר להכריח את המכס בשלמא לענין פלאים בהא קמיפלגי
31 דמר סבר דבר שאין מתכוון מותר ומר סבר דבר שאין מתכוון אסור אלא להכריח בו
32 את המכס מי שרי והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא א"ר תנינא בר פהנא אמר שמואל
33 במוכס שאין לו קצבה דבי ר' ינאי אמרי במוכס העומד מאליו ואיבא דמתני' אהא נודרין
34 לתרגין ולחרמין ולמוכסין שהיא של תרומה שהיא של בית מלך אע"פ שאינה של תרומה
35 אע"פ שאינה של מלך ולמוכסין והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא א"ר תנינא בר פהנא
36 אמר שמואל במוכס שאין לו קצבה דבי ר' ינאי אמרי במוכס העומד מאליו רב אשי אמר
37 במוכס כנעני דתניא וישאל ונעני אנס שבאו לדון אם אתה יכול לזכרו בדיני וישאל וזהו
38 ואמור לו כך דינינו בדיני כנענים וזהו ואמור לו כך דינכם ואם לאו באין עליו בעקשין
39 דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר אין באין עליו בעקשין מפני קידוש השם ור"ע טעמא דאיבא
40 קידוש השם הא ליבא קידוש השם באין וגול כנעני מי שרי והתניא אמר ר' שמעון דבר
41 זה דרש ר"ע כשבא מופרין מנין לגול כנעני שהוא אסור ת"ל אחרי נמכר גאולה תהיה לו
שלא

1 סבר דבר שאין מתכוון מותר. ושרי אפי' ללבוש והא נמי דתניא מוכרי כסות מוכרין
2 בדרך ומוכי בכמה מדליקין (שבת דף כט. ושם) כרבי שמעון דשרי דבר שאין מתכוון
3 הנהם נמי שרי אף ללבוש ולא שישאם דוקא על בתיפוי:
4 אין פורטין לא מתיבת המוכסין. לרבנן דאמרי סתם גזילה לא תוי יאוש בעלים איש ומי'
5 קתני דנתן דינר ונתור לו השאר הואיל ואין דנוע
6 בברור שהם של גזל ור"ש נמי דאמר סתם גזילה
7 תוי יאוש בעלים דהשתא היל יאוש ושינוי רשות
8 מ"מ אין פורטין משום דדבר מגונה הוא דתיבא
9 וכיס מיוחדת להצניע שם גזילות שלהם ודרכו כל
10 שעה להניח שם:
11 נודרין להרגים. בנדרים (דף כח.) מפרש דאמר
12 בשפתיו סתם יאסור כל פירות
13 שקעולם עלי אם אינם של תרומה ומחשב בלבו
14 דיום דאין נאקר אלא אותו יום בלבד ואע"ג
15 דבכרים שבלב אין דברים משום אונקא שרו ליה
16 הכי מפרש ההם וה"ה שיכול לחשוב בלבו שעה
17 אחת או רגע וכן נוהגים כשהאגסים מדירים
18 היתודים הדרים תחתיהם שלא יצאו לדור בעיר
19 אחרת וכולן לידור סתם שלא יצאו ובלבם
20 חשבו היום ואפי' הוא מפרש בשפתיו שלא יצא
21 ממנו כל ימי חייו: יכול להערים ולהחשוב בלבו
22 שום תנאי ואם מבטל בשפתיו בלחש כ"ש דהוי
23 ביטול גמור:
שלא

שלא ימשכנו ויצא כו' והני תנאי פרק המקבל (ב"מ דף קיא: ושם) דסברי דגזל הבנעני

מותר מוקמי לה להאי קרא לדרשה אחריתי: יגום עליו. פי' במוקטריס יכול יניח הבנעני לכפול ולהוסיף על הלואתו לתבוע מה שלא נתן ותימיה לר"י דאמאי אצטרף קרא להכי דאטו יפסיד ויניח את הבנעני

להטעות את עצמו ונראה לר"י דה"פ יכול יגלום עליו שיטעה את הבנעני ויתן לו פחות ממה שנתן לו ת"ל וחשב עם קונו וכן פי' בערך בערך גלם אע"ג דטעות בנעני היה מותר אסור להטעותו במקום שהבנעני יודע שגזל ועושה עצמו כלא ידע:

הכי קאמינא אי דכותי ניהו. נראה לר"י שכן היה דעתו מתחילה כמו שהשיב להכחתי ולא כמו שהיה הכותי סובר דאי"כ היה סובר דגזל הכותי מותר דאין חילוק בין גניבה לגזילה דבגניבה איכא חילול השם בשדע לבסוף וכל הך שמעתא לא אייתי אלא הנהו דאסרי גזל בנעני ולא מיייתי תנאי דהמקבל (שם) דשרי היכי מייאשי. היה להם לתבוע בדין את כל אדם העוברים עליהם אלא ודאי לכך מתייאשים לפי שברין אין משלמין להם כלום משום דדינא דמלכותא דינא ובקונטרס פי' היכי מייאשי כלומר מי הוי יאוש והא יאוש בדי הוא ולא קני דאין כאן שניו רשות שהרי הן מותרים ברשות הרבים ושניו המעשה נמי ליכא דהשתא נמי הוי גובי דדיקלי מיקרו כדאמר לעיל בהגזול קמא דף צו. ושם:

ולא

לאהדרוי בתרה אכל היכא דאתי לדייה אימא ליהדרה אמר רבינא ומצאתה דאתאי לדייה משמע: תניא ר' פהנס בן יאיר אומר במקום שיש חילול השם אפי' אבידתו אסור אמר שמואל מעותו מותרת פי' הא דשמואל זבן מפותי לקנא דהקבא פמר דפרזלא בר' זווי ואבלע ליה חד זוזא רב פהנא זבן מפותי מאה ועשרים חביתא במאה ואבלע ליה חד זוזא אמר ליה חזי דעלך קא סמיכנא רבינא זבן דיקלא הוא וכותי לצלחא א"ל לשמעיה קדם ואייתי מעיקרו דכותי מניינא ידע רב אשי הוה קאזיל באורחא חזא שייבשא דגופנא בפרדיסא ותלי בה קיפופי דעיניו אמר ליה לשמעיה זיל חזי אי דכותי נינהו אייתי אי דישראל לא אייתי לי שמע ההוא פותי דהוה יתיב בפרדיסא אמר ליה דכותי שרי א"ל פותי שקיל דמי ישראל לא שקיל דמי גופא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא אמר רבא תדע דקמלי דיקלי וגשרי גישרי ועברין עליהו א"ל אביי ודלמא משום דאיאוש להו מנייהו מרייהו אמר ליה אי לא דינא דמלכותא דינא היכי מייאשי והא לא קא עבדי כדאמר מלפא מלפא אמר וילו וקטלו מפל באגי ואינהו אזלו וקטלו מחד באגא שלוחא דמלפא כמלפא ולא טרח ואינהו אפסיד אנפשייהו דאיבעי להו דאינקוט מפוליה באגי ומשקל דמי אמר רבא מאן דמשתבח בבי דרי פרע מנתא דמלפא וה"מ שותפא אכל אריסא אריסותיה הוא דקא מפיק ואמר רבא בר מתא אבר מתא מיעבט וה"מ דברלא ארעא וכרנא דהאי שתא אכל שתא דחליף הואיל ואפייס מלפא חליף ואמר רבא הני דדיירי דרי בתוך התחום אסור ליפק מן מאי מעמא משום דמערבא חיותא דמתא בהדיהו חוץ לתחום מותר ליפק מהם אמר רבינא אם היו בעלים מרדפים אחריהם אפילו חוץ לתחום אסור מכריו רבא ואיתימא רב הונא דסקלון לעילא ודנחתין לתתא האי בר ישראל ידע סהדותא לכותי ולא תבעו מיניה ואול ואסחיד ליה בדיני דכותי על ישראל חכמה כשמתינן ליה מאי מעמא דאינהו מפקי ממונא

שלא ימשכנו ויצא יכול יגלום עליו ת"ל וחשב עם קונו ויקדק עם קונוהו אמר רב יוסף לא קשיא הא בכנעני הא בגר תושב אמר ליה אביי והא תרווייהו גבי הדרי פתיבי לא לך אלא לגר שנאמר לגר ולא לגר צדק אלא לגר תושב שנאמר לגר תושב משפחת גר זה העובד בוכבים פשהו אומר או לעקר זה הנמנר לעבודת פוכבים אלא אמר רבא לא קשיא פאן בגיזלו וכאן בהפקעת הלואתו א"ל אביי עבד עברי הפקעת הלואתו הוא רבא למעמיה דאמר רבא עבד עברי גופו קניו אמר רב ביבי בר גידל אמר ר"ש חסידא גזל כנעני אסור אבידתו מותרת גיזלו אסור דאמר רב הונא מנין לגזל הכנעני שהוא אסור שנאמר ואכלת את כל העמים אשר ה' אלהיך נותן לך בזמן שהן מסורים בידך ולא בזמן שאינם מסורין בידך אבידתו מותרת דאמר רב חמא בר גור' אמר רב מנין לאבידת הכנעני שהיא מותרת שנאמר לכל אבדת אחיד לאחיד אתה מחזיר ואי אתה מחזיר לכנעני ואימא הני מילי היכא דלא אתי לדייה דלא מתייב

לאהדרוי בתרה אכל היכא דאתי לדייה אימא ליהדרה אמר רבינא ומצאתה דאתאי לדייה משמע: תניא ר' פהנס בן יאיר אומר במקום שיש חילול השם אפי' אבידתו אסור אמר שמואל מעותו מותרת פי' הא דשמואל זבן מפותי לקנא דהקבא פמר דפרזלא בר' זווי ואבלע ליה חד זוזא רב פהנא זבן מפותי מאה ועשרים חביתא במאה ואבלע ליה חד זוזא אמר ליה חזי דעלך קא סמיכנא רבינא זבן דיקלא הוא וכותי לצלחא א"ל לשמעיה קדם ואייתי מעיקרו דכותי מניינא ידע רב אשי הוה קאזיל באורחא חזא שייבשא דגופנא בפרדיסא ותלי בה קיפופי דעיניו אמר ליה לשמעיה זיל חזי אי דכותי נינהו אי דישראל לא אייתי לי שמע ההוא פותי דהוה יתיב בפרדיסא אמר ליה דכותי שרי א"ל פותי שקיל דמי ישראל לא שקיל דמי גופא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא אמר רבא תדע דקמלי דיקלי וגשרי גישרי ועברין עליהו א"ל אביי ודלמא משום דאיאוש להו מנייהו מרייהו אמר ליה אי לא דינא דמלכותא דינא היכי מייאשי והא לא קא עבדי כדאמר מלפא מלפא אמר וילו וקטלו מפל באגי ואינהו אזלו וקטלו מחד באגא שלוחא דמלפא כמלפא ולא טרח ואינהו אפסיד אנפשייהו דאיבעי להו דאינקוט מפוליה באגי ומשקל דמי אמר רבא מאן דמשתבח בבי דרי פרע מנתא דמלפא וה"מ שותפא אכל אריסא אריסותיה הוא דקא מפיק ואמר רבא בר מתא אבר מתא מיעבט וה"מ דברלא ארעא וכרנא דהאי שתא אכל שתא דחליף הואיל ואפייס מלפא חליף ואמר רבא הני דדיירי דרי בתוך התחום אסור ליפק מן מאי מעמא משום דמערבא חיותא דמתא בהדיהו חוץ לתחום מותר ליפק מהם אמר רבינא אם היו בעלים מרדפים אחריהם אפילו חוץ לתחום אסור מכריו רבא ואיתימא רב הונא דסקלון לעילא ודנחתין לתתא האי בר ישראל ידע סהדותא לכותי ולא תבעו מיניה ואול ואסחיד ליה בדיני דכותי על ישראל חכמה כשמתינן ליה מאי מעמא דאינהו מפקי ממונא

אפומא

רש"י

שלא ימשכנו ויצא. כלומר שלא יוציאנו ביד דין מיד הכותי אלא באגוזא: יגלום. יכול יניח את הבנעני לכפול ולהוסיף ולתבוע מה שלא נתן. פי' תושב. אין עובר ע"ז ואוכל נבילות: ולא לך אלא לגר. בקדושי'ן היא (ר' ב.) ובכרעין (ר' ל.) במה רקשה אבקת של שביעית אדם שנושא ונותן בפירות שביעית סוף מוכר את עצמו שנאמר ונמכר לך לא

לך אלא לכנעני כו' ולע"ז עצמה לחטוב עצים ולשאוב מים ואמלוהו קאי גאולה תהיה לו אלמא גזל בנעני אסור: בהפקעת הלואתו. שאין גזל ממש שרי א"כ ליכא חילול השם ולהכריח המכס הוי בהפקעת הלואתו: הפקעת הלואתו הוא. שהלואה על עבודתו ואפי' הכי אמר ר' עקיבא לא יצא על כרחו: גופו קניו. כל שש שנים ונמצא שגזלו ממש: עניות. היה חייב לו לישראל וטעה בחשבון דליכא חילול השם: לקנא דהקבא כמר דפרזלא. מוקד של זהב בחוקת של נחושת: ואיכיל ליה זוזא. ועוד טעות אחרת שעייכב זה מדמיו והטעהו בחשבון שלקח ג' במקום ד': ואמר. רב פהנא לכותי חזי דעלך סמיכנא אינו מנהג אותם כדי להוציא עצמו מן החשד ל"א כותי א"ל לרב פהנא חזי דעלך סמיכנא זה שמעתי לצלחא. לבקש מעיקרו. פסקית של צד העיקר קח לצרכי שהן עבים: דכותי מניינא. ידע. מנין הפסקים מנה אכל לא נתן עיניו במה דקים יש וכמה גסים יש: שייבשא. זמורות: קמפוי. אשכולות: היכי מייאשי. כלומר מי הוי יאוש והא יאוש בדי הוא ואין כאן שניו רשות שברדיר הן ושיניו מעשה נמי ליכא דהשתא נמי גובא דדיקלא מקרה: והא לא עבדי שליחותיה ברקאמר מלפא. ואשתבח דלאו דינא דמלכותא הוא ואמאי עברין עלייהו: ולא טרח. אין עליו לטרוח וליקח מנה אחד ומנה אחר: באגא. בקעה. דמשתבח כפי דרי. הוי ארבעה שותפין בגורן והביאו שלשה חלקן בביתן הברביעי נמצא בגורן: פרע מנתא דמלפא. דמשכיל בולם ולכשיבוא חכריו אין יכולין לומר שלך היה ולא שלנו ואם גבאי זה ישראל הוא שקנה מן המלך את המס אין כאן משום גזל דדינא דמלכותא דינא ואם כותי הוא מותר לקנות ממנו: אריסותיה מפיק. דאין לו חלק בגופו של קרקע ואין עליו לפרוע חלק על הבית ולעגון זבני לא מנבעין מניה דגזל הוא מה שנטלו מן האריס: בר מתא אבר מתא מיעבט. רשות ביד ישראל גבאי המלך למשכן בן העיר על מס בן עיר חבירו דדינא דמלכותא דינא: והני מילי דבורלא. אברול ארעא מס קרקע שאכל פירות: וכרנא. כסף גולגולת דשתא דא: אכל שתא דחליף חליף. והוא הנבאי כבר פרע למלך כל קצבה שקיבל עליו שנה שעברה ומעמיה המס שלו ולא אין בה למשכן את זה על חבירו: דדיירי דרי. עברם שיש להם בתמות ומגזלן מן שדות שבה: אסור ליפק מהן. בהמה שמוא נתחברך עם בהמותיהם של ישראל וכל שני ישראל הוא: אפומא

אפומא

בבא קמא דף קיג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קצא

60 ונתן לו רק שלשה זוזים.

61 הגמרא מביאה מעשים בעניינים אלו: רב פהנא זבן מפותי – קנה

62 מגוי מאה ועשרים חביתא – חביות פחותה שהם מאה, וגם אבילע ליה

63 חד זוזא – הפחית לו זוז אחד מהסכום שהיה צריך לשלם לו. אמר

64 ליה – הגוי לרב כהנא, הוה דעלף קא סמיקנא – ראה שעליך אני

65 סומך ואיני מונה את החביות כלל, ועל כן טעה במנינם.

66 רבינא זבן דיקלא – קנה דקל בשותפות הוא וכוותי, לצלחא – בכדי

67 לחותכו, ושכל אחד יקח חצי מהענפים, אמר ליה רבינא לשמיעיה –

68 לשמשו, קדם – מהר והקדם את הגוי ואתי מעיקרו – והבא לי את

69 הענפים שמצד שורש הרקל ששם הם עבים יותר, והגוי לא ישים

70 לב, משום דכותי מנינא דע – הגוי אינו בודק אלא את מנין

71 הענפים ולא את עובייהם.

72 רב אשי הוה קאזיל פאורחא – היה מהלך בדרך, הוא – ראה שישא

73 דנפשא פפרדיסא – זמורות של גפן בפרדס, ותלי בה קיטופי דעניבי

74 ואשכולות של ענבים תלויים בהם, אמר ליה לשמיעיה – לשמשו,

75 זיל חוי – לך וברוק, אי דכותי נניהו – אם של גוי הם, אתי – הבא

76 לי מהם, אי דישראל נניהו, לא אתי – אל תביא לי. שמע ההוא בותי

77 בעל הגפנים דהוה תיבי – שהיה יושב פפרדיסא, את דברי רב אשי,

78 אמר ליה, דכותי שוי – וכי אם הם של גוי מותר לטול מהם. אמר

79 ליה רב אשי, בותי שקיל דמי – נוטל כסף עבורם ואינו נותן בחינם,

80 ולכן אקח ממנו, ואילו ישראל לא שקיל דמי – לא יתרחצ לקבל

81 מעות אחרים.

82 הגמרא חוזרת לעיקר דינו של שמואל שהובא לעיל (קיג). דדינא

83 דמלכותא דינא: גופא, אמר שמואל, דינא דמלכותא – דין המלכות

84 דינא – דין הוא, ואין בכך משום גזל. אמר רבא, תדע שכן הדין,

85 דקמלי דיקלי – שהרי מחוק המלכות חותכים דקלים ועצים אף

86 שבעליהם הישראלים אינם מסכימים, ונשרי גישרי – ועושים

87 מעצים אלו גשרים, ועברין עלייהו – ועוברים אנו עליהם, ואם לא

88 היה דינא דמלכותא דינא היה אסור זאת לנו. אמר ליה אבאי,

89 ודלמא דינא שאנו משתמשים בגשרים משום דאראיש להו מינייהו

90 מריהו – שהבעלים נתייאשו מלקבלם חזרה. אמר ליה רבא לאבאי,

91 אי לא משום דינא דמלכותא דינא, תיבי מיאשי – איך יועיל היאוש,

92 הלא אין כאן שינוי רשות, שלא נכנס לרשות אדם אחר אלא

93 רשות הרבים הוא, ואף שינוי השם אין בהם, משום שעדיין

94 נקראים הם חתיכות עץ כבתחילה, ויאוש לחוד אינו קונה.

95 מקשה הגמרא: עדיין קשה, והא לא קא עבדי פדאמא מלכא – הרי

96 אותם עבדים אינם עושים כפי שהמלך אמר להם, דמלכא אמר ילו

97 וקמלו מכל באני – עושים כל מה שחוקר ודמיון עצי מכל בקעה

98 ובקעה בשדה, ואניהו – והם מפני שאינם רוצים לטרוח כל כך, אלו

99 וקמלו מתד באנא – הולכים הם וחותרים הכל מבקעה אחת, וכיון

100 שאין זה כציווי המלך הרי זה גזל. מתרצת הגמרא: שלוחא דמלכא

101 כמלכא – שלוחו המלך יכולים הם להתנהג כמלך, ולא כרח –

102 ואינם צריכים לטרוח, ואניהו, בני הבקעה, אפסיד אנפשיהו – הם

103 מפסידים לעצמם, דאיבעי להו דאינקוט מפוליה באני – שהיה להם

104 לתבוע משאר בני הבקעות האחרות ומשקל דמי – ולקחת מהם

105 מעות כפי העצים שהיו צריכים לגבות מהם ופרעו עבורם.

106 דינים נוספים בעניינים אלו: אמר רבא, שליח המלך שבא לגבות

107 מס מתבואה שהוציאה הארץ, והגיע לשרה שותפין שחלק

108 מהשותפין לקחו כבר את חלקם, מאן דמשפתח בבי דרי – מי

109 שנשאר לו חלקו בבית הגרנות, פרע מנתא דמלכא – הרי הוא פורע

110 מחלקו את מס המלך עבור כולם, ואם הגבאי שגובה את המס הוא

111 ישראל אינו עובר על גזל, כי כך הוא דין המלכות, אלא שעל

112 שאר השותפים ליתן לו את מה שפרע עבורם, והני מילי בשותפא

113 בקרקע, אכל אריסא שעובד בשדה ומקבל חלק בתבואה, אם בעל

114 השדה כבר לקח חלקו ולא נשאר שם רק חלקו של האריס, אין

115 גבאי המלך יכול לטול ממנו גם את חלקו של בעל השדה,

116 דאריסותיה הוא דקא מפיק – משום שאריס אין לו חלק בגוף

117 השדה, אלא מקבל חלק מהתבואה תמורת עבודתו בשדה, ובוה

118 אין דין המלכות לגבות ממנו גם את החלק של בעל השדה, ואם

119 גבה ממנו הרי זה גזל.

1 אך שלא ימשיכו ויצא בלא כסף, אלא גאולה תהיה לו, כלומר

2 בכסף. יכול יגלום עליו – שמא יניח את הגוי לכפול עליו דמים

3 ולתובעו מה שלא נתן, תלמוד לומר 'החשב עם קנהו', כלומר יקדק

4 עם קנהו ליתן לו רק כפי המגיע לו. הרי שדעת רבי עקיבא שגול

5 גוי אסור מן התורה, ולא רק היכן שיש חשש של חילול השם.

6 מתרצת הגמרא: אמר רב יוסף, לא קשיא, הא שהתיר רבי עקיבא

7 מדובר בפגעני – גוי גמור, והא שדרש לאסור מדובר בגי תושב.

8 מקשה הגמרא: אמר ליה אבאי לרב יוסף, הא תרנייהו – הרי שניהם,

9 גם גוי גמור וגם גוי תושב גבי הדין תיבי – כתובים יחד בפסוק זה,

10 שכך דרשו חכמים על הנאמר שם בפרשה (ויקרא כה מז-ג). בא

11 וראה כמה קשה אבקה של שביעית, אדם הנושא והנותן בפירות

12 שביעית, יורד מנסיוו ונצרך למכור עצמו לישראל אחר, שנאמר

13 (שם פסוק טז) 'וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך', ולא רק שנמכר לך,

14 אלא לאחר מכן נמכר אף לגוי, שנאמר (שם פסוק מז) 'ונמכר לגוי',

15 ולא לגוי זרק, אלא לגוי תושב, שעדיין גוי הוא, אלא שקיבל עליו

16 שלא לעבוד עבודה זרה, שנאמר (שם) 'לגוי תושב', ולא די בזה

17 אלא נמכר אחר כך לגוי, שנאמר (שם) 'משפחת גוי', ודרשו שזה

18 העובד פוכבים, כשהוא אומר (שם) 'או לעקר' זה הנמכר לעבודה

19 פוכבים עצמה, שלבסוף יורד כל כך עד שנמכר להיות משרת

20 לעבודת כוכבים. ונאמר שם 'וחישב עם קונהו', הרי שאף גזל הגוי

21 אסור ולא רק גזל רב תושב.

22 רבא מיישב את הסתירה שבדברי רבי עקיבא באופן אחר: אלא

23 אמר רבא, לא קשיא, כאן שאסר להוציא עבד עברי הנמכר לגוי

24 בלא כסף, בגיזלו – שהרי הוא גזל אותו, ואסור, וקאן שהתיר

25 להבריח המכס, מדובר בהפקעת הלואתו ומותר. מקשה הגמרא:

26 אמר ליה אבאי לרבא, הלא להוציא עבד עברי מהגוי הפקעת

27 הלואתו הוא ולא גזילה, שהרי זה כאילו הגוי הלוח מעות לישראל

28 על מנת שיעבדהו, וכשיוצא בלא מעות הפקיע חובו שלא לשלם

29 לו את המעות שהלוהו. מתרצת הגמרא: רבא תירץ כן לטעמיה –

30 לשיטתו, אמר רבא (קידושין טז), עבד עברי, גופו קנו לאדונו,

31 ואין זה רק כמלוהו מעות תמורת עבודתו, ואם כן כשיוצא מאדונו

32 בלא כסף הרי זה גזילו ממש.

33 עוד בדיני ממונות הגוי: אמר רב ביבי בר נדל אמר רבי שמעון

34 הסידיא, גול כגעני אסור, אבל אבידתו מותרת למוצאה ואינו צריך

35 להשיבה לו. מבארת הגמרא: גיזלו אסור, דאמור רב הונא, מנין

36 לגול כגעני שהוא אסור, שנאמר (דברים כ טז) 'ואכלת את כל

37 העמים אשר ה' אלהיך נתן לך', ושמשע שאימתי התירה לך התורה

38 לאכול את ממון הגוים, דוק אומן' שגון מסורים בידך שנתנם ה'

39 לך, ולא גומן שאינם מסורים בידך. ואבידתו מותרת, כדאמר רב קמא

40 בר גוריא, אמר רב, מנין לאבידת כגעני שהיא מותרת, שנאמר גבי

41 מצוות השבת אבידה (דברים כב ג), 'וכן תעשה לכל אבידת אחיך

42 אשר תאבד ממנו ומצאתה, לאחיד' אהה מחויר, ואי אתה מחויר

43 לפגעני. שואלת הגמרא: ואימא הני מילי תיבא דלא אתי לדייה –

44 דווקא היכן שלא הגיעה האבידה לידי ישראל המוצאה, דלא

45 מתיב לאחידו בתרה – שאינו חייב לחזר אחריה ולהשיבה

46 לבעליה, אבל תיבא דאתי לדייה – אם כבר באה האבידה לידו,

47 אימא ליתדרה – שמא נאמר שמחוייב הוא בהשבתה. משיבה

48 הגמרא: אמר רבינא, נאמר בפסוק 'ומצאתה, דאתי לדייה –

49 שהגיעה כבר לידו משמע, וגם בזה נתמעט גוי שאין צורך להשיב

50 לו. אמנם לא בכל אופן התורה אבידת גוי: תניא, רבי פנחס בן יאיר

51 אומר, במקום שיש חילול השם אם לא ישיב, אפילו אבידתו אסור,

52 אלא חייב להשיבה לו.

53 עוד המתור בגוי: אמר שמואל, מעותו של גוי מותרת, שאם היה

54 חייב כסף לישראל וטעה ונתן לו יותר מחיובו, אין צריך להודיעו

55 שטעה, שהרי אין בכך חילול השם. כי הא – וכמעשה שהיה,

56 דשמואל זבן מפותי לקנא דדקא – ששמואל קנה מגוי מורק של

57 זהב כמר דפרולא – בחזקת שהוא של נחושת, שכך היה הגוי סבור

58 ולכן מכרו בארבע זוזי כשווי מורק של נחושת, ולא אמר לו שמואל

59 דבר, ועוד טעותו הטעהו דאבילע ליה חד זוזא – שהבליע לו זוז אחד

58 לְהַצִּיל אֶת נַחֲלוֹתָיו, וְאִם הִיָּךְ לִשְׂדֵה חֲבִירוֹ תוֹךְ כְּדֵי הִילוכוֹ, מְשַׁלֵּם
59 כָּל מֵה שְׁהִיָּךְ. אָבֵל לֹא יִקְוֶה אֶת סוּכּוֹ – סוֹכֵת חֲבִירוֹ, אִם נִתְיַשְׁבוּ
60 עֲלֶיהָ הַדְּבוּרִים, וְהוּא חוֹשֵׁשׁ לִטְלֹךְ אַחַת אַחַת שְׁמֵא יִבְרַחוּ כּוֹלֵם,
61 וְאִף עַל מְנַת לִיתֵן אֶת הַדְּמִים אֲסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן אִם אִינּוּ נוֹטֵל רְשׁוֹת
62 מִבְּעַל הַבַּיִת. אֲךָ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנֵי שֵׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אָמְרַי,
63 אִף קוֹצֵץ הוּא אֵת סוּכוֹ וְנוֹתֵן אֶת הַדְּמִים, לְפִי שֶׁתַּנְאִי בֵּית דִּין הוּא
64 כְּמוֹ שִׁבּוּאָר בְּגִמְרָא (שם).

נמרא

65 תֵּנָא – בְּבִרְיָתָא שְׁנִינָא, אִם נָטַל מִהֶמוּכּוֹס אִו מִהֶלֶסְטִים חֲמוּר אִו
66 כְּסוּת מְחִירָה הוּא לְבַעֲלִים הָרִאשׁוֹנִים. הָרִי שֶׁתַּנָּא זֶה חוֹלֵק עַל
67 מִשְׁתַּנְיָו וְקָבְרָא יְאוּשׁ פְּדִי – [לְבַד] לֹא קֵנִי – אִין הַגּוֹלָן קוֹנֵה עַל יָדוֹ
68 אֵת הַגּוֹזִלָה, וְיַעֲקֹבָא וְיִסְרוּרָא אֶתְאָה לִידֵיהּ – וּמִתְחִילָה הִגִּיעַ הַדְּבַר
69 בְּאִסּוּר לִידֵי הַשְּׁנִי וְחִיב לְהַחְזִירוֹ. וְאַיְבָא דְאֶמְרֵי – אֲךָ יֵשׁ שְׁשַׁנּוּ
70 בְּבִרְיָתָא בְּלִשׁוֹן אַחַר וְכִדְבְּרֵי מִשְׁתַּנְיָו, אִם חֲסִיד הוּא וְאִינוּ רוֹצֵה
71 לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּחֲפֵץ כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ עַל יָדֵי גּוֹזִלָה וְכָא לְהַחְזִיר, יְחִיר
72 לְבַעֲלִים רִאשׁוֹנִים וְלֹא לְגוֹלָן. מְבֹאֵרֵת הַגְּמָרָא מֵאַי מְעַמָּא – מִדּוֹעַ
73 אִינוּ חִיב לְהַחְזִיר לְבַעֲלִים מְעִיקֵר הַדִּין, מִשּׁוּם שִׁיּוּשׁ פְּדִי – לְבַד
74 קֵנִי, וְכִבְר קָנָה אוֹתוֹ הַגּוֹלָן, מִיּוֹה אִי – אֲךָ אִם אֶמְרָא אִי אֶפְשִׁי
75 לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִמּוֹן שְׁאִינוּ שְׁלִי, מְחִיר לְבַעֲלִים הָרִאשׁוֹנִים.
76 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה, הָרִי אֵלוֹ שְׁלֵו מְפָנִי שְׁהַבְּעִילִים מִתְיַאשּׁוּן מִקּוּן:
77 אֶמְרָא רַב אֶשִׁי, לֹא שְׁנֵי בְּמִשְׁנָה שֶׁבְּנָטְלוּ לְסִטִּים הָרִי אֵלוֹ שְׁלֵו מִשּׁוּם
78 שֶׁהִבְעִילִים מִתְיַאשּׁוּם אֵלְאָא בְּלִסְטִים עוֹבְדֵי בּוֹבְכִים, אָבֵל בְּלִסְטִים
79 וְיִשְׂרָאֵל לֹא, מִשּׁוּם שֶׁאִין הַבְּעִילִים מִתְיַאשּׁוּם, קָבֵר – סוֹבֵר הוּא
80 לְמַחְרָא נְקִימָא לִיהּ פְּדִינָא – לְמַחַר אַעֲמִידֵנוּ בְּדִין שִׁיחִיר לִי גּוֹזִילִיתִי.
81 מְתַקִּיף לֵהּ – הַקְּשָׁה עַל כֵּן רַב יוֹקָה, אַדְרָבָה אִיפְכָא מְסַתְּבָא –
82 מִסְתַּבֵּר לְחֻלֵק לְהִיפָא, שֶׁבְּגוֹלָן עוֹבְדֵי בּוֹבְכִים כִּיּוֹן דְּרִינֵי בְּנִיתִי –
83 שְׂדִינֵי הַגּוֹיִם דַּיִם בַּגּוֹזֵה וְבַכָּה לֹא מִיֵּאשֵׁר, לְפִי שְׁטוּמְךָ הוּא
84 עֲלֵיהֶם שִׁיּוּצִיאֵוּהוּ מִהַגּוֹלָן, וְאִילוּ בְּגוֹלָן יִשְׂרָאֵל בִּין דְאֶמְרֵי מִוֵּרָא –
85 שְׂדִינֵי יִשְׂרָאֵל אִינֵם כּוּפִין בְּכַח אֵלָא רַק אִוְמִרִים יֵצֵא תַן לִּי מִיֵּאשֵׁר.
86 עַל כֵּן אֶמְרָא רַב יוֹסֵף שְׂדַבְרֵי רַב אֶשִׁי לֹא נִאֲמֵר עַל הָרִישָׁא שֶׁל
87 הַמִּשְׁנָה שֶׁשֶׁתְּמוּ הוּי יְאוּשׁ בַּעֲלִים, אֵלְאָא אִי אִיְמָר – אִם נִאֲמֵר
88 חִילוקֵךְ שֶׁל רַב אֶשִׁי בִּין לִיסְטִים יִשְׂרָאֵל לִלִיסְטִים עוֹבְדֵי כּוּבְכִים,
89 אִפְשָׁא אִיְמָר – עַל הַדִּין הַשְּׁנִי בְּמִשְׁנָה הוּא נִאֲמֵר שֶׁתְּמוּ אִינוּ
90 יֵיאוּשׁ בַּעֲלִים, שְׁשִׁנּוּ בְּסִפְיָא, הַמְּצִיל מִן הָעוֹבְדֵי בּוֹבְכִים וְמִן
91 הַלִּסְטִים אִם נְתִיאוּשׁוּ הַבְּעִילִים הָרִי אֵלוֹ שְׁלֵו. וּמִשְׁמַע דּוֹקָא אִם יָדוּעַ
92 שְׁתִּיַאשׁוּ אִין – הַדִּין כֵּן, אֲךָ בְּתַקָּמָא – שְׁלֵא יָדוּעַ אִם נְתִיאוּשׁוּ,
93 לֹא, וְחִיב לְהַחְזִיר. וְאֶמְרָא רַב אֶשִׁי, לֹא שְׁנֵי שֶׁשֶׁתְּמוּ אִינוּ יְאוּשׁ אֵלְאָא
94 בְּעוֹבְדֵי בּוֹבְכִים וּמִשּׁוּם דְּרִינֵי בְּנִיתִי בַּגּוֹזֵה וְבַכָּה, וְסוּמְךָ עֲלֵיהֶם
95 שִׁיּוּבֵוּ לִי גּוֹזִילִתוֹ, אָבֵל בְּלִסְטִים יִשְׂרָאֵל, בִּין דְאֶמְרֵי מִוֵּרָא – שְׁאִינֵם
96 דַּיִם בְּכַח אֵלָא רַק בְּאִמְרִיהָ, אִינוּ סוּמְךָ עֲלֵיהֶם וְיִמְיָאשֵׁר.
97 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מְחֻלּוֹקַת תַּנְאִים אִם סֵתָם גְּנִיבָה וְגּוֹזִלָה הוּי יְאוּשׁ
98 בַּעֲלִים אִו לֹא: הֵנָּה הָתָם – שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה בְּמַסְכַּת כְּלִים (פכ"ז מ"ח),
99 בְּעֵנִין כְּלִים הַמְּקַבְלִים טוּמְאָה רַק לְאַחַר גִּמְר מְלֻאכְתָּן, שְׁאִם
100 חִישְׁבוּ הַבְּעִילִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֵלִי כְּמוֹת שְׁהוּא בְּאוּפִין שְׁאִין חֶסֶר בּוֹ
101 גִּמְר מְלֻאכְתָּה, מוֹעִילָה מִחֻשְׁבַּתָּן לְהוֹרִיד עֲלֵיוּ שֶׁם כְּלִי לְקַבֵּל
102 טוּמְאָה, וְלִכְךָ עוֹרוֹת שְׁלַ פְּעַל תְּפִית שֶׁחֶסֶר בָּהֶם מְלֻאכְתָּה לְהַכִּינֵם
103 לְמַנְעִילִים, מְחֻשְׁבָּה שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם כְּמוֹת שֶׁהֶם
104 לִישִׁיבָה אִו לְשִׁכִּיבָה, מְטַמְּאָן – מוֹרִידֵתָן לְקַבֵּל טוּמְאָה מֵעֵתָה.
105 וְשֵׁל עֲבָדָן – מַעֲבֵד עוֹרוֹת מְלוּכְרָן בְּשׁוּק, אִין מְחֻשְׁבָּה שְׁלֵו
106 לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם כְּמוֹת שֶׁהֶם מְטַמְּאָן – מוֹרִידֵתָן לְקַבֵּל טוּמְאָה,
107 שְׁהִי אִם יְבוּאוּ בְּנֵי אַדָּם לְקַנּוּתָן לְמַנְעִילִים יִמְכֵרֵם לְהֵם וְנִמְצָא
108 שְׁסוּפִן לְמַנְעִילִים הֶם עוֹמְדִים וְאִין מְחַשְׁבָּתוֹ מִחֻשְׁבָּה. מְבֹאֵרֵת
109 הַמִּשְׁנָה שֶׁכְּמוֹ כֵּן יֵשׁ חֲלוּק בֵּין גַּב לְגוֹלָן בְּעֵנִין זֶה: עוֹרוֹת שְׁלַ וְגוֹלָן
110 שְׁגוּל מִיַּד הַבְּעִילִים בְּכַח וּבְלֹא מוֹרָא, אִין מְחֻשְׁבָּה שְׁלֵו מְטַמְּאָן,
111 לְפִי שְׁאִינֵם שְׁלֵו, כִּיּוֹן שֶׁמֶן הִסְתֵּם אִין הַבְּעִילִים מִתְיַאשּׁוּם, לְפִי
112 שְׁסוּבְרִים הֶם שִׁיתְּבַעוּהוּ לְדִין וְיִוצִיאֵוּהוּ מִיָּדוֹ. וְשֵׁל נֶגְב שֶׁגַב
113 עוֹרוֹת בַּחֲבָא בְּלֹא שִׁירָאוּהוּ, מְחֻשְׁבָּה שְׁלֵו מְטַמְּאָן, מִשּׁוּם שֶׁמֶן
114 הִסְתֵּם מִתְיַאשּׁוּם הַבְּעִילִים מֵהֶם כִּיּוֹן שְׁאִינֵם יוֹדְעִים מִי הוּא הַגַּב

1 אֶמְרָא דְחָד – עַל פִּי עַד אַחַד, וְיִוצִיאֵוּ מִמּוֹן עַל פִּי עַדוֹתוֹ שְׁלֹא
2 כְּדִין, מִפְּנֵי שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה (דְּבָרִים י"ט טו) לֹא יָקוּם עַד אַחַד בְּאִישׁ
3 וְגו' עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים וְגו' יָקוּם דְּבַר. וְלֹא אֶמְרָן – כָּל זֶה שֶׁאִמְרַנוּ
4 שְׁאִין לֹא לְהַעֲדִי, אִינוּ אֵלְאָא בְּחָד – כִּשְׁהוּא לְבַדוֹ מַעֲדִי, אָבֵל בְּתָרֵי
5 – אִם הֶם שְׁנִים לֹא אִמְרַנוּ שְׁאִסּוּר לְהַעֲדִי, אֲלֵא יוֹכֵלִים הֶם לְהַעֲדִי.
6 וְחָד נְפִי לֹא אֶמְרָן – וְגַם כִּשְׁהוּא אַחַד לֹא אִמְרַנוּ שְׁאִין לֹא לְהַעֲדִי
7 אֵלְאָא פְּדִינֵי דְמִנְיָתָא – בְּבִי הַכְּתָרִים שְׁאִינֵם יוֹדְעִים לְדוֹן בְּמַשְׁפֵּט,
8 וְהֶם מֵאִמְנִינִים לְאַחַד כְּמוֹ לְשֵׁנִי, אָבֵל בִּי דְיוֹאָר – בְּמִקּוּם בֵּית
9 הַמַּשְׁפֵּט שֶׁל הַגּוֹיִים, מוֹתֵר לְהַעֲדִי אִפְלוּ בִּיחִידִי, מִשּׁוּם דְאִיְנָהוּ נְפִי
10 – גַּם הֶם, חָד אֶמְרָתָא שְׂדוּ לִיהּ – עַל פִּי עַד אַחַד אִינֵם מוֹצִיאִים
11 מִמּוֹן אֵלָא מְחִיבִים אֵת הַנִּתְבַּעַע שְׁבוּעָה כְּדִין תּוֹרָה.
12 אֶמְרָא רַב אֶשִׁי, בִּי הָוִינָא בִּי – כִּשְׁלִמְדֵתִי בִּישִׁיבָה אַצֵּל רַב הוֹנָא,
13 אִיפְעִיא לִן – נִסְתַּפְקְנוּ, הָאִם אָדָּם חָשׁוּב דְּמִכִּי עֲלִיהּ כִּפִּי תְרֵי –
14 שֶׁסּוּמְכִים עֲלֵיו כְּמוֹ עַל שְׁנֵי עֵדִים, וְיִודַע הוּא עַדוֹת לְגוּי, שְׁמֵא
15 מְפָקִי מְמוֹנָא אֶפּוּמִיָה – יוֹצִיאֵוּ מִמּוֹן עַל פִּי, וְעַל כֵּן לֹא אִיפְעִי לִיהּ
16 לְאֶסְהוּדֵי – אִין לֹא לְהַעֲדִי עַל יִשְׂרָאֵל חֲבִירוֹ. אִו דְלֶמָא – אִו שְׁמֵא
17 בִּין דְאָדָּם חָשׁוּב הוּא לֹא מְצִי מְשַׁתְּמִים לְהוּ – אִינוּ יוֹכֵל לְהִשְׁמַט
18 מִחֶם, וּמְצִי לְאֶסְהוּדֵי וְיוֹכֵל הוּא לְהַעֲדִי. תִּיקוּ – וְנִשְׁאַר דִּין זֶה
19 בְּסַפֵּק.
20 אֶמְרָא רַב אֶשִׁי, הָאִי בֵר יִשְׂרָאֵל, לְיִשְׂרָאֵל לִיהּ אֶרְעָא – שֶׁמְכֵר לֹא קִרְקַע
21 לְעוֹבְדֵי בּוֹבְכִים, וְקִרְקַע זֶה יִתֵּיחָא אֶמְצָרָא – סוּכוּכָה לְמִצְרֵי שְׂדָהוּ
22 דְבַר יִשְׂרָאֵל תְּקִיָה – שֶׁל יִתֵּיחָא חֲבִירוֹ, מְשַׁתְּתָן לִיהּ – מְנַדִּים אֵת
23 הַמּוֹכֵר. מְבֹאֵרֵת הַגְּמָרָא: מִיֵּא מְעַמָּא – מְפָנִי מִזֶּה מְנַדִּין אוֹתוֹ, אִי
24 נִימָא – אִם נִאֲמַר מִשּׁוּם דְיָנָא דְבַר מְצָרָא – שֶׁשְׁכַּאדָּם מוֹכֵר אֵת
25 שְׂדָהוּ הָרִי בַעַל הַשְּׂדָה הַסּוּכוּכָה לְשְׂדָה זֶה קוּדָם לְקַנּוּתָה לְכָל אַדָּם,
26 וְנִלְמַד דִּין זֶה מִמָּה שֶׁנִּאֲמַר (דְּבָרִים ו' יח) יְעִשִׂיתָ הַיִּשֵּׁר וְהַטּוֹב,
27 וְלִכְךָ מְנַדִּין אֵת הַמּוֹכֵר עַל שְׁלֹא מְכַר לָזֶה שְׁסוּמְךָ לֹא, וְהָאֶמְרָא מִר
28 בְּמַסְכַּת בְּבֵא מְצִיעָא (לִישׁוּ), שֶׁבִּין אִם יִשְׂרָאֵל יָבִין – קוֹנֵה מְעוֹבְדֵי
29 בּוֹבְכִים שְׂדָה הַסּוּכוּכָה לְיִשְׂרָאֵל אַחַר, וְבִין אִם יִשְׂרָאֵל יָבִין – מוֹכֵר
30 לְעוֹבְדֵי בּוֹבְכִים שְׂדָה הַסּוּכוּכָה לְיִשְׂרָאֵל אַחַר, לִיכָּא – אִין בֵּהֶם
31 מִשּׁוּם דְבַר מְצָרָא, מִשּׁוּם שֶׁשְׁכַּסּוּנָה מְגוּי עֲצֵם זֶה שְׁקֵנָה מִמֶּנּוּ
32 וּמְסַלְקוּ מִן הַיִּשְׂרָאֵל הַסּוּמְךָ לֹא יֵשׁ בּוֹה מִשּׁוּם יִשְׂר וְטוֹב. וְכִשְׁמּוֹכֵר
33 לְגוּי, מִשּׁוּם שֶׁעִיקֵר דִּין בֵּר מְצָרָא הוּא עַל הַלּוֹקָה, שְׁלֹא יִקְנֵה
34 לְעַצְמוֹ אֵלָא יֵתֵן לָזֶה שְׁסוּמְךָ לְשְׂדָה זֶה לְקַנּוּת. אֲבַל אֵת הַמּוֹכֵר אִין
35 לְחִיב לְמַכּוֹר לְשַׁכְנוֹ כִּיּוֹן שְׁאִינוּ מְחִיבִים כִּלְל לְמַכּוֹר שְׂדָהוּ.
36 מְבֹאֵרֵת הַגְּמָרָא: אֵלְאָא הַיִּתְעַם שְׁמַנְדִּים אוֹתוֹ מִשּׁוּם דְאֶמְרִין לִיהּ –
37 שִׁיבּוֹל שְׁכְנוּ לומר לֹא, אֶרְפָּעִית – הִשְׁכַּכֵּת לִי אִרְיָא – אִרְיָה אֶמְצָרָא
38 בְּבַבּוּלִי, מִפְּנֵי שֶׁהִגְוִי יָצַר לֹא מְדָא, וְלִכְךָ מְשַׁתְּמִין לִיהּ – מְנַדִּים
39 אוֹתוֹ עַד דְקָבִיל עֲלִיהּ – עַד שִׁיקְבֵל עַל עַצְמוֹ הַמּוֹכֵר לְשֶׁלֶם כָּל
40 אוֹנְקָא דְתֵיתִי מְחַתְּתִיהּ – כָּל הִיזַק שִׁיגִיעַ לְאוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל מִן הַגּוֹי.
41 בְּמִשְׁנָה זֶה יְבוֹאָרוּ הָאוּפְנִים בָּהֶם יוֹכֵל אַדָּם לִזְכוֹת בַּחֲפֵץ שְׂדָהוּ שֶׁל
42 חֲבִירוֹ, לְאַחַר יְאוּשׁ.

משנה

43 נְטָלוּ מוֹבְסִין, שְׁאִינֵם גּוֹבִים עַל פִּי חֵק הַמַּלְכוּת וְכָל מֵה שְׁבִידִים
44 בְּחֻקְתָּ גּוֹזֵל הוּא, אֵת חֲמוּרוֹ וְנִתְנֵוּ לֹא חֲמוּר אַחַר, וְכֵן נְטָלוּ לְסִטִּים
45 – גּוֹלִינִים אֵת כְּסוּתוֹ וְנִתְנֵוּ לֹא כְּסוּת אַחֲרֵת, הָרִי אֵלוֹ שְׁלֵו – יוֹכֵל
46 הוּא לִזְכוֹת בָּהֶם, מְפָנִי מְשַׁמְטָמָא הַבְּעִילִים הָרִאשׁוֹנִים מִתְיַאשּׁוּן מִקּוּן
47 מִלְקַבְלָם חוֹרָה, וְיֵשׁ כַּאֲן יְאוּשׁ וְשִׁינֵי רְשׁוֹת. אַדָּם הַמְּצִיל חֲפֵץ מִן
48 הַפְּהָר שֶׁשֶׁטְפוּ, אִו מִן הַנְּיִים חֵיל מִלְחָמָה שֶׁלְקַחוּ, אִו מִן הַלִּסְטִין
49 שְׁגוּלוֹ, אִם יָדוּעַ שְׁתִּיַאשּׁוּ הַבְּעִילִים כִּגּוֹן שְׁשַׁמְעוּ שְׁאִמְרוּ יוֹ לִי
50 לְחַסְרוֹן כִּיס, הָרִי אֵלוֹ שְׁלֵו. אֲבַל כָּל שְׁלֹא יָדוּעַ שְׁתִּיַאשּׁוּ הַבְּעִילִים
51 אִינוּ יוֹכֵל לִזְכוֹת בּוֹ. וְכֵן הַמּוֹצֵא נַחֲלוֹ – קְבוּצָה שְׁלַ דְבּוּרִים שְׁבֹאָה
52 מְכוּוֹרֵת שֶׁל חֲבִירוֹ, אִם יָדוּעַ שְׁתִּיַאשּׁוּ הַבְּעִילִים הָרִי אֵלוֹ שְׁלֵו. אֲבַל
53 אִם אִין יָדוּעַ שְׁתִּיַאשּׁוּ לֹא יִטְלֵם.
54 מְבֹאֵרֵת הַמִּשְׁנָה עוֹד הַלְכוּת הַשִּׁיבּוֹת לְנַחֲלֵל שֶׁל דְּבוּרִים: אֶמְרָא רַבִּי
55 יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה, בְּמִקּוּם שְׁאִין עֵדִים כְּשִׁרִים לומר מִי הֶם בַּעֲלֵי
56 הַדְּבוּרִים שֶׁנִּמְצָאוּ, נְאֻמָּנָתָה גַם אֶשִׁי אִו קָמָן לומר מִכָּאן יָצֵא נַחֲלוֹ
57 זֶה. וְיִבּוּאָר הִטְעַם בְּגִמְרָא (ע"ב). וְהַלְפָּה דְתוֹף שְׂדָה חֲבִירוֹ בְּכִדִי

בבא קמא. הגזול ומאביל – פרק עשירי דף קיד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קעג תוספות רש"י

1 **אפומא** דחר. ונמצא שהפסידו שלא בדין. דמינסתא. בני כפר שאין יודעין לדין
2 במשפט: בי דוואר. שלטון: חר אפומתא שרו ליה. על פי עד אחר אין מוציאין ממון
3 אבל מהידיכן בעל דין שבועה להכחיש העד בדין תורה לשון אחר דמנחמתא אנסין
4 בחוקה כמו אתו גוזאין וקא קמוז ליה (מגילה כה) קריסים (של בית רבי) העומדין לדרות
5 בחוקה: וְאִסְרֵם מִרְ וְזִין מַעֲבִיִּים כּו'. בבבא
6 מציגתא בהמקבל: ארבעית. הרבעת: **מתני'**
7 **הרי אלו שלו**. דמסתמא נתיאשו הבגלים מיד
8 וקננהו היאך ביאשו ושנינו רשות: **אם נתיאשו**.
9 הבגלים דשמעינן דאייאשו דאמר ווי לחסרון
10 כיס אבל סתמא לא וקשיא לטסיס דסיפא
11 אלטסיס דרישא ובגמרא פירך ומשני לה
12 תדא בלטיס עברי' ותדא בלטיס ישראל
13 דמייאש מסתמא: נחלו. גיורא: לא יקוץ את
14 הסוקה. אחת אחת שלא יברחו לא יקוץ את
15 הסוקה להוליכן בולן ביחד ואפילו ע"מ ליתן
16 דמיס: **גמ'** **אם נפל**. חמור מן המוכסין:
17 תיורי הראשונים. ופליגא ברייתא אמתני': **יאוש**
18 כרי. שנתיאשו הבגלים ביד מוכס לא קנה
19 המוכס ביאשו לכרו בלא תנינת דמיס או שנינו
20 מעשה וכי אתא ליד שני באיסור אוקא לדידה:
21 **אם בא לתיורי**. שחסידי הוא: תיורי לבגלים
22 הראשונים. ולא למוכסין ותיאש. בגאדה וברוע:
23 **אמרי מיטר**. צא ותן לו ואין חובסין במקלות
24 לשון אחר דאמרי לנגול מי ימיר בדקאמת
25 הבא עדים שגנבו מפרך: מחשבתו ספמאנתו.
26 חישב עליהם בדרך שאין בו חסרון מקלמה
27 כגון לערובא ולמטה דרדו לטומאה מיד: ואל
28 עקרו. שאפותו בכך סתמיה למכירה חלפך
29 אין מחשבתו מחשבה שאם יבאו בני אדם
30 לקנותו ימכרנו ליה ונמצא שסופן למעילין
31 ועדיין לא נמרה מלאכתו לכה: של גזלן אין
32 מחשבתו ספמאנתו. דלאו דידיה הוא דבין
33 יודע מאן שקליה מיניה לא מייאש: ואל
34 גנב מחשבתו ספמאנתו. דאייאשו מרייהו דלא
35 ידעי למאן יתבעה חילוף תדריים. גזלן בין
36 דשקליה מיניה בדיקא ולא מצי קאי באפיה
37 מייאש גנב סבר בחישאן ליה ומשפחיתא ליה
38 בסתם. דלא שמעינן דמייאש דבבא פליגי
39 דמר סבר סתם גניבה יאוש בגלים הוא
40 ולא סתם גזילה ומר סבר חילוף תדריים
41 בפרשית: אבל בידוע. דשמעינן דמייאש:
42 דברי הכל יאוש כרי קני. ואפי' גנב לר"ש
43 וגזלן לרבנן: בידוע נמי מחלוקת. דאי נמי
44 דשמעינן דמייאש אמרי רבנן בגזלן דלא הוי
45 יאוש דכל שעתא ידעתיה למנקטה בדיקא
46 וכן גנב לרבי שמעון: דתנן בפתתיתו. דך
47 מתניתין דערו דסותרות דקתני לפי שלא
48 נתיאשו הבגלים: שאין יאוש לבגלים. אין
49 יאושן יאוש: מוכס גזלן לטסיס גנב: ומשני
50 בלסטים מוויין. דגזלן הוא: תינו גזלן. והא
51 תנא ליה מוכס: אגם. דתקני גבי גזלן הוי חמסן
52 דהויב זתי' ורבי שמעון היא. דאמר גזלן קני
53 וקיימא

1 **ולא** אמרו אלא חד אבל בתרי לא. וא"ת והא לעיל שרי להפקעת הלוקא וא"כ מפסידים
2 אותו הרבה שאם היה רוצה יכול לכפור וי"ל דמכל מקום לא משמתין ליה בין שאין
3 משלם על ידם אלא מה שחייב לו: **ליבא** משום דינא דבר מצרא. פירשתיך בפרק המקבל
4 (כ"מ דף קח):
5 **עד** דמקבל עליוהי כו'. אומר ר"ת דתינו דוקא
6 כשישראל רוצה ליתן לו כמו שנותן לו
7 העברם אבל אם העברם רוצה ליתן לו יותר אין
8 להפסיד בשביל פן:
9 **תנא** ואם נטל כו'. מפורש לעיל במדברא נרף
10 סו:
11 **רבה** אומר בידוע נמי מחלוקת. והא דאמר
12 במדברא (לעיל דף סח) ואף רבי אלעזר
13 סבר חיוביה לאחור יאוש כו' עד דפריך ודלקא
14 דשמעו' דאייאש הוא פירכא לא אתי אליבא
15 דרבה דאיהו לא מפליג מיד בן סתם לרדוע:
16 **לפי** שאין יאוש לבגלים מתנינן לה. אין מגיה
17 המשנה אלא כר מפרש שלא נתיאשו הבגלים
18 בלבם אפילו אמרם שנתיאשו:
19 **תינו** גזלן. ואפי' למיד לטסיס מוויין גנב הוא
20 לענין שמשלם כפל אבל מ"מ גזלן הוא
21 דמפרש:
22 **ת"ש** הגנב והגזלן. ומשום דמיטרי מאנישי קרי
23 ליה גנב אע"ג דלא משלם כפל למיד
24 (שם) גזלן הוא:
תדקנה

אפומא דחר ולא אמרו אלא חד אבל בתרי לא וחד נמי לא אמרו אלא בדיני דמינסתא אבל בי דוואר אינהו נמי חד אמומתא שרו ליה אמר רב אשי פי הוינא בי רב הווא איבעיא לן אדם חשבו דסמכו עליה כבי תרי מפכי ממונא אפומיה ולא איבעי ליה לאסהודי או דלמא פיון דאדם חשוב הוא לא מצי משתמיט להו ומצי לאסהודי תיקו אמר רב אשי האי בר ישראל דובין ליה ארעא לעובר פוכבים אמצרא דבר ישראל חברה משמתין ליה מאי מעמא אי נימא משום דינא דבר מצרא והאמר מר זבין מעבום וזבין לעבום ליבא משום דינא דבר מצרא אלא דאמרי ליה ארבעית לי אריא אמצראי משמתין ליה עד דקביל עליה כל אונסא דאתי מחמתיה: **מתני' נטלו מוכסין את חמורו ונתנו לו חמור אחר נטלו לסטים את פסותו ונתנו לו פסות אחרת הרי אלו שלו מפני שהבגלים מתייאשין מהן: המציל מן הנדה או מן הגנים או מן הלסטים אם נתיאשו הבגלים הרי אלו שלו וכן נחילו של בודרים אם נתיאשו הרי אלו שלו או ר' יוחנן בן ברוקה נאמנת אשה או קכן לומר מפאן יצא נחילו זה ומתקדך בתוך שדה חבריו להציל את נחילו ואם הויק משלם מה שהויק אבל לא יקוץ את סוכו על מנת ליתן את הדמים ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר אף קוצין ונותן את הדמים: **גמ'** תנא אם נטל מחזור לבגלים הראשונים קסבר יאוש כרי לא קני ומעיקרא באיסורא אתא לדידה ואיפא דאמרי אם בא להחזיר יחזיר לבגלים ראשונים מ"מ יאוש כרי קני מיהו אי אמר אי אפשי בממון שאינו שלי מחזור לבגלים הראשונים: הרי אלו שלו מפני שהבגלים כו': אמר רב אשי לא שנו אלא לסטים עובר פוכבים אבל לסטים ישראל לא סבר למחר נקיטנא ליה בדינא מתקוף לה רב יוסף אדרבה איפכא מסתברא עבום דדייני בגייתו לא מייאש ישראל בין דאמרי מימר מייאש אלא אי איתמר איפכא איתמר המציל מן העבום ומן הלסטים אם נתיאשו הבגלים אין סתמא לא לא שנו אלא עבום משום דדייני בגייתו אבל לסטים ישראל בין דאמרי מימר מייאש תנן תתם עורות של בעל הבית מחשבה מטמאתן ושל עבדן אין מחשבה מטמאתן של גזלן אין מחשבה מטמאתן ושל גנב מחשבה מטמאתן ר"ש אומר חילוף תדברים של גזלן מחשבה מטמאתן של גנב אין מחשבה מטמאתן לפי שלא נתיאשו הבגלים אמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע דברי הכל יאוש כרי רבה אמר בידוע נמי מחלוקת א"ל אבוי לרבה לא תיפלוג עליה דעולא דתנן במתני' פותיה לפי שלא נתיאשו הבגלים מעמא דלא נתיאשו הבגלים אבל נתיאשו הבגלים הרי אלו שלו אמר ליה אנן לפי שאין יאוש לבגלים מתנינן לה תנן נטלו מוכסין חמורו כו' מצי אי רבנן קשיא גזלן אי ר"ש קשיא גנב בשלמא לעולא דאמר בידוע קני הכא נמי בידוע ודברי הכל אלא לרבה דאמר בידוע נמי מחלוקת הא מצי לא רבנן ולא ר"ש הכא נמי בלסטים מוויין ור"ש היא אי הכי תינו גזלן תרי גוויי גזלן ת"ש הגנב והגזלן והאגם הקדשן והקדשן תרויבתן תרויבתן ומעשרותן מעשר מצי אי רבנן קשיא גזלן אי ר"ש קשיא גנב בשלמא לעולא דאמר בידוע קני הכא נמי בידוע ודברי הכל היא אלא לרבה דאמר בידוע נמי מחלוקת הא מצי לא רבנן ולא ר"ש הכא נמי בלסטים מוויין ור' שמעון היא אי הכי תינו גזלן תרי גוויי גזלן וואי בעית אימא הא מתניתא רבי היא דתניא רבי אמר גנב בגזלן וקיימא**

1 דתקנה

1 מבלקא תקנו ליה. משום דרכי שלום כמו יוני שובך ותימה דאמאי לא קני ליה מדאורייתא בהגבחת הבוורת:

2 תמפיר

3 בליו וספריו ביד אחר כו'. לפני יאוש איירי בדפריש הקנטרס דאי לאחר יאוש דאיכא יאוש ושינוי רשות לא היה מתחייב להחזיר ונראה דבספרים הוי לעולם

3 לפני יאוש שאין רגילות להתייאש מספרים ולא

4 מביקעא מנגבים עוברי בוכבים דלא מייאש אפי'

5 מבליים פיון דרדיני בגיויחא בדאמר לעיל אלא

6 אפי' בגבגב ישראל אין רגילות להתייאש מספרים

7 דסוף ונאו לדי ישראל דאין גבבים מוכרין אותו רק

8 לישראל ולסוף חזקין לבעלים ובבלים נמי מייירי

9 לפני יאוש ואפילו לרבנן נמי דאמרי סתם גניבה

10 יאוש בעלים הוא מייירי בגון שהבעלים רודפין

11 אתריו ורודע שלא נתיאשו מהן מעולם מימ נוסל

12 מה שנתן מפני תקנת השוק בדאמר בגמרא א"ת

13 בלא תקנה יטול מה שנתן דמצי אמר להציל

14 נתכוונתי ולהשיב אבידה ויל דמייירי שהיה יכול

15 לתבוע מבני אדם שלטו בתוך ביתו אפילו לא היה

16 זה קונה אותם וע"ל דלא שיר למימר הכי בכל

17 שהרי הלוקח טוען שקנה מאדם אחר נאמן ולא

18 מאותם שלטו בתוך ביתו פדקתני ספא שאני

19 אומר מכרן לאחר ולקחן זה ממנו והא דלא קאמר

20 שאני אומר שהוא מכרן לו משום שאין הלוקח

21 טוען שזה מכרן ומה שמקש אמאי נאמן לומר

22 לקוחין הן בדי והלא ספרים גשוויין להשאיל

23 ולהשכיר מפורש בסוף המקבל (כ"מ דף קטו. ושם)

24 דקאמרי' הללו בליו של פלוני. כלומר כפיצא

25 דקול אומרים אלו בליו וספריו של

26 פלוני שבני אדם הללו נושאין והן מכירין שהם

27 תרשים:

28 אמר

29

1 וקיימא לו פגזולן לר"ש: גופא רבי אומר אומר אני
2 גנב פגזולן איבעיא להו פגזולן דרבנן קאמר ולא קני
3 או דלמא פגזולן דר"ש קאמר וקני ת"ש נטלו מוכסין
4 חמודו וכו' מני אי רבנן קשיא גזולן אי ר"ש קשיא
5 גנב אי אמרת בשלמא רבי פגזולן דר"ש קאמר וקני
6 הא מני רבי היא משום הכי קני אלא אי אמרת
7 פגזולן דרבנן קאמר ולא קני הא מני לא רבי ולא ר"ש
8 ולא רבנן הב"ע בלסטים מוויין ור"ש היא אי הכי
9 היינו גזולן תרי גוויי גזולן ת"ש הגנב והגזול והאנאם
10 הקדשן הקדש ותרומוהו תרומה ומעשרותן מעשר
11 מני אי רבנן קשיא גזולן אי ר"ש קשיא גנב אי אמרת
12 בשלמא גנב פגזולן דר"ש קאמר משום הכי קני אלא
13 אי אמרת גנב פגזולן דרבנן הא מני בלסטים מוויין
14 ור"ש היא אי הכי היינו גזולן תרי גוויי גזולן אל רב
15 אשי לרבה ת"ש דמתני רבי לרבי שמעון בריה לא
16 דבר שיש בו אחריות ממש אלא אפילו פרה וחורש
17 בה חמור ומחמר אחריו תיבין להחזיר מפני כבוד
18 אביהן טעמא מפני כבוד אביהן הא לאו כבוד אביהן
19 לא ש"מ רבי גזולן דר"ש קאמר ש"מ: וכן נחיל של
20 דבורים: מאי וכן הכי קאמר אפילו נחיל של דבורים
21 דקנין דרבנן הוא סד"א הא פיון דרבנן בעלמא הוא

1 וקיימא לו. לקמן דהא גנב פגזולן דקאמר רבי פגזולן דר"ש קאמר דקני ולא פגזולן דרבנן
2 דלא קני: הא לאו מפני כבוד אביהם לא. אלמא גזולן לרבי קני כר"ש וקאמר גנב פגזולן
3 אלמא תרווייהו קני: מאי וכו'. פשיטא דקני ביאוש דמי' נחיל מכות: קנין דרבנן הוא.
4 דאין כאן גזל אלא מפני דרכי שלום דהא דתפקר ניהו ותנאי ותלמי דף קמא) יוני שובך
5 ויוני עלייה אין בהן משום גזל אלא מפני דרכי
6 שלום: מרדפין אחריהם. קודם דיבור הקטן
7 דרגלים לדרבן דשלו הם: לעזית אשה. שמע מן
8 התינוקות שהיו אומרים חרי אנו חולקין לטפוד
9 ולקבור איש פלוני בפ' בתרא דיבמות (דף קכא:)
10 והמבולוני. לפי שדרבו של תינוק לטפוד בשרצים
11 ובטומאות: בדיין מפני. מפני תרומתי: בתרומה
12 דרבנן. בזמן תנה דרבי לאחר חורבן היה ואיכא
13 מיד לא קידשה לעתיד לבא: והשיא רבי
14 ואע"ג דאיסורא דאורייתא היא משום
15 זונה בשביתת הקילו. דספיקא בעלמא היא:
16 שיחא שופד ינו. במתני' הוא זה בא בחביתו של
17 יו זה בא בכרו של דבש נסדקה חבית של דבש:
18 וזעון פשתני. אם מת חמור ובידו הטעון פשתן
19 בדרך וחמורו של זה טעון עצים: מתני' פה
20 גניבה. שרצא קול שנגנבו בליו: נשבע לוקח שם
21 נתן ויטול. ויחזיר לו בליו ולפני יאוש קמריה:
22 גמ' הפנין. עקב: עילא מצא. פירכא היא
23 כלומר עילא מצא כשקבר בליו ונתהדר וידע
24 שמכרן לוקח לאחר עמד והפנין וצעק בלילה
25 להאמין דבריו כשיציער: אבדקראית. חבילות:
26 דרבי קנתו. דהבא במחתרת בר מיתה הוא
27 כדכתיב אם במחתרת: יפצא הגנב וגו' ויכון דאי
28 היה בדיה פטור כי מכרן לאחר אמאי מהדר
29 להו לוקח

6 קודם דיבור הקטן

7 דרגלים לדרבן דשלו הם: לעזית אשה. שמע מן

8 התינוקות שהיו אומרים חרי אנו חולקין לטפוד

9 ולקבור איש פלוני בפ' בתרא דיבמות (דף קכא:)

10 והמבולוני. לפי שדרבו של תינוק לטפוד בשרצים

11 ובטומאות: בדיין מפני. מפני תרומתי: בתרומה

12 דרבנן. בזמן תנה דרבי לאחר חורבן היה ואיכא

13 מיד לא קידשה לעתיד לבא: והשיא רבי

14 ואע"ג דאיסורא דאורייתא היא משום

15 זונה בשביתת הקילו. דספיקא בעלמא היא:

16 שיחא שופד ינו. במתני' הוא זה בא בחביתו של

17 יו זה בא בכרו של דבש נסדקה חבית של דבש:

18 וזעון פשתני. אם מת חמור ובידו הטעון פשתן

19 בדרך וחמורו של זה טעון עצים: מתני' פה

20 גניבה. שרצא קול שנגנבו בליו: נשבע לוקח שם

21 נתן ויטול. ויחזיר לו בליו ולפני יאוש קמריה:

22 גמ' הפנין. עקב: עילא מצא. פירכא היא

23 כלומר עילא מצא כשקבר בליו ונתהדר וידע

24 שמכרן לוקח לאחר עמד והפנין וצעק בלילה

25 להאמין דבריו כשיציער: אבדקראית. חבילות:

26 דרבי קנתו. דהבא במחתרת בר מיתה הוא

27 כדכתיב אם במחתרת: יפצא הגנב וגו' ויכון דאי

28 היה בדיה פטור כי מכרן לאחר אמאי מהדר

29 להו לוקח

לא

22 דקני ליה אפילו סתמא נמו מייאש קמ"ל אם נתייאשו תבעלים אין אי לא לא: א"ר יוחנן בן ברוקה נאמנת אשה וקטן כו': אשה

23 וקטן גני עדות ניהו אמר רב יהודה אמר שמואל הכא במאי עסקינן גזון שהיו בעלים מרדפין אחריהם ואשה וקטן מסיחין

24 לפי תומם ואומר מפאן יצא נחיל זה אמר רב אשי אין מסיח לפי תומו בשר אלא לעדות אשה בלבד א"ל רבינא לרב אשי

25 ולא ויהי נחיל של דבורים מסיח לפי תומו הוא שאני נחיל של דבורים דקנין דרבנן הוא ודאורייתא לא והאמר רב יהודה אמר

26 שמואל מעשה באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואומר וכו' ונאני תינוק ומורכבני על כתיפו של אבא והוציאוני מבית הספר

27 והפשיטוני את פתגמי והמבולוני לאכול בתרומה לערב ורבי חנינא מסיים בה הכי ותבירי בדילין מפני והיו קורין אותי יוחנן אוכל

28 חלות והעלהו רבי לכהונה על פיו בתרומה דרבנן ואפתי דאורייתא לא והא פי אתא רב דימי אמר רב תנא קרטיגנא ואמרי לה רב

29 אחא קרטיגנא משתעי מעשה בא לפני רבי' ואמרי לה מעשה בא לפני רבי בתינוק אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר אני ואמי

30 נשפינו לבין העפוסים יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי ללקוט עצים דעתי על אמי והשיאה רבי על פיו לכהונה בשביתת הקילו:

31 אבל לא יקוץ את סוכו [וכו']:

32 תניא ר' ישמעאל גנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר תנאי ב"ד הוא שיחא יורד לתוך שדה של

33 חבירו וקוצץ סוכו של חבירו להציל את נחילו ונוטל דמי סוכו מתוך נחילו של חבירו ותנאי ב"ד הוא שיחא מפרק את עציו וטוען פשתנו של חבירו ונוטל דמי

34 עציו מתוך פשתנו של חבירו שע"מ בן הנחיל יהושע לישראל את הארץ: מתני' המפיר בליו וספריו ביד אחר ויצא לו שם גניבה

35 בעיר ישבע לו לוקח פמה נתן ויטול ואם לאו לאו פל המנו שאני אומר מכרן לאחר ולקחן זה הימנו: גמ' וכי יצא לו שם גניבה

36 בעיר מאי הוי ליחוש דילמא ובניהו והוא ניהו קא מפיק שפא א"ר יהודה אמר רב פגזולן שבאו בני אדם בתוך ביתו ועמד והפנין

37 בלילה ואמר נגנבו בליו כ"ש עילא מצא רב פהנא מסיים בה משמיה דרב פגזולן שהיתה מחתרת חתורה בתוך ביתו ובני אדם שלטו

38 בתוך ביתו יצאו ואנבדקראות של פלים על כתפיהם והפל אומרים נגנבו בליו של פלוני ודלמא פלים הוו ספרים לא הוו א"ר

39 הייא בר אבא א"ר יוחנן פגזולן דקאמרי נמי ספרים וליחוש דלמא זומרי וקא טעין רכרבי א"ר יובי בר חנינא דקאמרי ספר פלוני

40 ופלוני ודלמא הוו עתיקי וקא טעין חדתי אמר רב פגזולן דאמרי הללו בליו של פלוני הללו ספריו של פלוני ומי אמר רב הכי והאמר

41 רב בא במחתרת ונטל פלים ויצא פטור מ"ט בדמי קננהו ה"מ דקננהו פבא במחתרת דמעיקרא מסר נפשיה לקטלא אבל הני פיון

42 דלא מסרו נפשיהו לקטלא לא אמר רבא לא שנו אלא בעל הבית העשוי למכור בליו אבל בעל הבית שאינו עשוי למכור בליו

לא

בבא קמא דף קיד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום המישי) קצה

60 שרבי ג'ולן דרבי שמעון קאמר – שמה שאמר רבי ג'נג בגלן כוונתו
61 בגלן דרבי שמעון, שהרי דעתו כרבי שמעון שגזילה היא יאוש
62 בעלים כמו שנתבאר. מסיימת הגמרא: שפע מינה – אכן יש מכאן
63 ראייה שדעת רבי שבין גניבה ובין גזילה היא יאוש בעלים.
64 שנינו במשנה, וכן נחיל של דבורים, אם נתניאשו הרי אלו שלו:
65 שואלת הגמרא: מאי וכן? מהו החידוש בדבר, וכי איזה חילוק יש
66 בין נחיל לדבר אחר. משיבה הגמרא: הכי קאמר, אפילו נחיל של
67 דבורים דקנין דרבינו בלבד הוא שיש לבעליו בו, שהרי הן באין מן
68 ההפקה. פלגא דעתך אמרינא האי – נחיל של דבורים, כיון דמדדקנין
69 בעלמא הוא דקנין ליה – כיון שאין לבעליו בו קנין אלא מדרבנן,
70 אם כן כשנאבדו יש לנו להקל ולומר שאפילו סתמא – שלא
71 שמענוהו שנתניאשו נמי מיאש – יש לתלות שנתניאשו והרי אלו
72 של מוצאן, קא משמע לן התנא של המשנה, שאף בנחיל של
73 דבורים אם נתניאשו הפעלים, אין – הרי אלו שלו, אי לא, לא.
74 שנינו במשנה, אמר רבי יוחנן בן ברוקה, נאמנת אשה וקטן ב'
75 לומר מכאן יצא נחיל זה:
76 מקשה הגמרא: וכי אשה וקטן בני עדות ניהו, הרי פסולים הם
77 לעדות. משיבה הגמרא: אמר רב יהודה אמר שמואל, הקא פמאי
78 עסקין ב'נון שהיו הפעלים של הדבורים מרדפין אחריהם, ורגלים
79 לדבר ששלחם הם, ולאחר מכן היו אשה וקטן מסתין לפי תוכם,
80 בדרך סיפור ולא בכונה להעיד, ואמרינן, מאן אשאי נחיל זה,
81 ולענין נחיל של דבורים סמכו וכמיים על אשה או קטן כשהם
82 מסתין לפי תוכם כאשר יש רגלים לדבר.
83 רב אשי מבאר מתי ניתן לסמוך על פסולי עדות ב'מסיה לפי תומו':
84 אמר רב אשי, אין אדם שפסול עדות שמסית לפי תומו ב'שר, אלא
85 לעדות אשה שמת בעלה להתירה להנשא לאחר ב'לך, שהקילו
86 בה כדי שלא תשאר עגונה. אמר רבי יוחנן ב'נון אשי, ולא נאמן
87 מסיה לפי תומו בשאר מקומות, והרי נחיל של דבורים מסית לפי
88 תומו הוא, כמו שביארה הגמרא לעיל, ונאמן. השיב לו רב אשי,
89 שאני – שונה הוא נחיל של דבורים משום דקנין דרבינו הוא ואין
90 בהם גזל אלא מפני דרכי שלום, לכך מסיה לפי תומו כשר בו.
91 מקשה הגמרא, ובדיני דאורייתא לא נאמן, והאמר רב יהודה אמר
92 שמואל, מעשה פאדס אחר שהיה מסית לפי תומו ואומר, וכוונתי
93 ב'שאני תינוק ומורדכני על בתיפו של אבא, והוציאוני מבית הפסר,
94 והפשיטוני את בתינתי והפליטוני במקוה, כדי לאכול ב'תרומה לערב.
95 ורבי חנינא מסיים בה, במעשה זה, הכי – שכן סיפר עוד, והכריז
96 היו ב'דילין מופרשים מפני כדי שלא יטמאו את תרומתם, והיו קורין
97 אותי יוחנן אובל חלות. וסיים שמואל שאותו אדם העלהו רבי
98 לכהונה – לאכול תרומה ולישא כפיו על פיו. הרי שמסית לפי תומו
99 כשר אף לענין תרומה דאורייתא. מתרצת הגמרא: רבי לא התיר
100 לו לאכול אלא ב'תרומה דרבינו, אבל לא בתרומה דאורייתא.
101 מקשה הגמרא, ואכתי – ועדיין קשה, וכי ב'דאורייתא לא כשר
102 מסיה לפי תומו. והא – והרי כי א'תא רב דימי כשבא רב דימי מארץ
103 ישראל לבבל אמר בשם רב ה'נא קרמינא, ואמרי לה – ויש
104 שאומרים שרב אחא קרמינא עצמו משתעי – סיפר זאת, מעשה פא
105 לפני רבי יהושע בן לוי, ואמרי לה מעשה פא לפני רבי ב'תינוק אחר
106 שהיה מסית לפי תומו ואמר, אני ואמי נשבינו לבין העוברי ב'וכבים,
107 וכל זמן שהיינו בשבי היתה דעתי על אימי לשומרה שלא יטמאה,
108 כשצאתי לש'אוב מים היתה דעתי על אמי, כשיצאתי ל'לקוח עצים
109 היתה דעתי על אמי, והשיאה רבי על פיו לכהונה בחזקת שלא
110 נבעלה בשבי, ואף שאם נבעלה הרי היא זונה ואסורה להינשא
111 לכהן מן התורה, הרי שמסית לפי תומו כשר אף לענין אסורי
112 תורה. מתרצת הגמרא: ב'שבויה הקילו, כיון שאינה אלא ספק אם
113 נבעלה לעובד כוכבים, ומן הדין יש לנו להעמידה בחזקת כשרות,
114 אלא שהחמירו בה לאסורה לכהונה אף מספק, לכך הקילו שמסיה
115 לפי תומו כשר בה.
116 שנינו במשנה, אכל לא יקזן את סוכו וכו' על מנת ליתן את
117 הדמים, רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר, אף קוצץ
118 ונתן את הדמים:

1 ולהלן מסתפקת הגמרא בדעת רבי אם כוונתו בגזלן לרבי שמעון
2 דהוי יאוש או בגזלן לחכמים דלא הוי יאוש, וקנימא לן – ומסקנת
3 הגמרא שכוונת רבי שג'נג בג'ולן לרבי שמעון, ושניהם סתמן הוי
4 יאוש בעלים.
5 הגמרא חוזרת לבאר את דברי רבי שהובאו לעיל: גופא, רבי אומר,
6 אומר אני ג'נג בג'ולן. איבעניא להו, מה שאמר רבי ג'נג בג'ולן,
7 דרבינו קאמר – שכמו שסתם גזילה לחכמים לא הוי יאוש בעלים
8 הוא הדין סתם גניבה, ולא קני כל זמן שלא שמענו שנתניאשו. אי
9 דלמא – או שמא בג'ולן דרבי שמעון קאמר – שכמו שסתם גזילה
10 לרבי שמעון הוי יאוש בעלים הוא הדין סתם גניבה, וקני הוא אף
11 שלא שמענו שנתניאשו. מביאה הגמרא ראייה ממשנתינו: תא
12 שפע, שנינו במשנה, נ'טלו מ'וכסין המורו ונתנו לו חמור אחר, נטלו
13 לטטים כסותו ונתנו לו כסות אחרת, הרי אלו שלו מפני שהבעלים
14 מתיאשין מהן. מבררת הגמרא: מני – מי הוא התנא של משנתנו
15 הסובר שבין גניבה ובין גזילה הוי יאוש בעלים, אי ר'בן שסוברים
16 שסתם גניבה יאוש בעלים ולא גזילה, קשיא ו'ולן – מדוע גם במוכס
17 שהוא גזלן אומרת המשנה שהבעלים מתיאשין. ואי רבי שמעון
18 סובר שסתם גזילה יאוש בעלים ולא גניבה, קשיא ג'נג – מדוע
19 גם בליטטים שהוא ג'נג אומרת המשנה שהבעלים מתיאשין. אי
20 א'מרת בשלמא – אלא אם תאמר שרבי בג'ולן דרבי שמעון קאמר –
21 שהבעלים מתיאשין בג'נג כמו בגזלן וקני ביאוש, אם כן יש לומר,
22 הא מני רבי היא – משנתנו רבי היא ומשום הכי קני בו במוכסין
23 ובין ר'בן היא. אלא אי א'מרת שרבי בג'ולן דרבינו קאמר
24 שהבעלים לא מתיאשים ולא קני, אם כן יקשה, הא מני – מי הוא
25 התנא של משנתנו הסובר שבין גניבה ובין גזילה הוי יאוש בעלים,
26 לא רבי ולא רבי שמעון ולא ר'בן, שהרי לרבי בשניהם לא הוי
27 יאוש, ולרבי שמעון וחכמים רק אחד מהם הוי יאוש. דוחה הגמרא
28 את הראיה: הקא פמאי עסקין במה שאמרה המשנה 'ליטטים',
29 ב'לסטים מ'וויין שנחשב בגזלן, ולעולם משנתנו רבי שמעון היא
30 שרק גזילה הוי יאוש בעלים וגניבה לא, ואין ראייה מה דעתו של
31 רבי. מקשה הגמרא: אי הכי היינו ו'ולן, ומדוע הוצרך התנא לכתוב
32 גם לטטים וגם מוכס. מתרצת הגמרא: תרי ו'וני ו'ולן – שני מיני גזלן
33 יש.
34 הגמרא סבורה להביא ראייה מן הברייתא שהובאה לעיל: תא
35 שפע, שנינו בברייתא, ה'נגב וה'גולן וה'אנס, הקדשן הקדש, וה'רוימן
36 תרומה, ומעשרותיהן וה'זי זה, אם עשו אחד מאלו במה שגזלו, מפני
37 שנתניאשו הבעלים וה'זי זה שלהם. מקשה הגמרא: מני – מי הוא
38 התנא של ברייתא זו, אי ר'בן, קשיא ו'ולן – מדוע הקדישו הקדש.
39 הלא לדעתם סתם גזילה לא הוי יאוש בעלים, ואי רבי שמעון,
40 קשיא ג'נג, שהרי לדעתו סתם גניבה לא הוי יאוש בעלים. אי א'מרת
41 בשלמא, רבי ג'נג בג'ולן דרבי שמעון קאמר, משום הכי קני בין ג'נג
42 בין גזלן ביאוש, ולכך הקדישם הקדש. אלא אי א'מרת רבי ג'נג בג'ולן
43 דרבינו קאמר, ולא הוי יאוש, הא מני – אם כן מי הוא התנא של
44 ברייתא זו. דוחה הגמרא את הראיה: יש לפרש שמה שאמרה
45 הברייתא ג'נג מדובר ב'לסטים מ'וויין שהוא בגזלן, ורבי שמעון היא,
46 ואין ראייה מדי דעתו של רבי. מקשה הגמרא: אי הכי היינו ו'ולן,
47 מתרצת הגמרא: תרי ו'וני ו'ולן יש.
48 רב אשי פושט את ספק הגמרא בביאור שיטת רבי, מדברי רבי
49 עצמו על המשנה בתחילת הפרק (לעיל קיא): אמר ליה רב אשי
50 ל'בה, תא שפע, ד'מתי רבי ל'רבי שמעון ב'ריה – ממה ששנה רבי
51 לרבי שמעון בנו, שזה שנינו במשנה לעיל והגזלן ומאכיל את
52 בניו והנני לפניהם, פטורין מלשלם) ואם היה דבר שיש בו
53 אחריות חייבין לשלם, לא ד'ר שיש בו אחריות מ'ש – אין הכוונה
54 שהניח להם אביהם קרקעות, אלא אפילו פ'רה וחורש בה או המור
55 ומ'תמר אחריו תיבין ל'החיה, מ'פני כ'בוד א'ביהו, שיאמרו הרואים
56 זה גזל אביהם. מ'קמא – משמע שאין חייבים להחזיר רק מ'פני כ'בוד
57 א'ביהו, הא לאו – אך בלא הטעם של כ'בוד א'ביהו לא חייבים
58 להחזיר, ועל כרחק משום שקנאוהו ביאוש, הרי שדעת רבי שסתם
59 גזילה הוי יאוש בעלים שהרי משנתנו עוסקת בגזלן, שפע מינה

60 אם שקל לו הטבח יהיה דין הכהן עם הלוקח בלבד, שגזילו אצלו
 61 הוא, ולא עם הטבח כיון שאינו נחשב גזלן עליהם, קא משמע לן
 62 רב שגם מתנות כהונה נגזלות ולכך דין הכהן אף עם הטבח, אבל
 63 לא נחביון רב למעט שאין דינו עם הלוקח.
 64 ביאור הדעת הסוברת שרב ורבי יוחנן נחלקו: ולאביי דאמר פליגי
 65 - לאביי שהקשה לרב יוסף שרב ורבי יוחנן כן חולקים, כמאן פליגי
 66 - במה חולקים הם. משיבה הגמרא: חלוקים הם בדרב חסדא -
 67 בדנינו של רב חסדא שאמר גזל ולא נתייאשו הבעלים רצה מה
 68 גובה רצה מזה גובה, רבי יוחנן סובר כרב חסדא ולכך הדין עם
 69 השני, ורב לא סובר כרב חסדא, ולכן הדין עם הראשון. ביאור
 70 אחר: רב וביד אמר, אמנם רב ורבי יוחנן נחלקו אך לא בדנינו של
 71 רב חסדא, ולעולם אם קנה הלוקח מן הגנב קודם יאוש כולם
 72 סוברים כרב חסדא שדינו של בעל הבית עם השני, כיון שהגזילה
 73 שייכת עדיין לבעליה, אלא הם נחלקו בגזון שנתייאשו הבעלים
 74 כשהיה החפץ ביד הלוקח, ולא נתייאשו כשהיה ביד הגנב. ובחא
 75 פליגי - ובזה נחלקו, מר - רבי יוחנן סבר יאוש ואחר כך שינוי
 76 הרשות קני, אבל שני רשות ואחר כך יאוש לא קני, ולכן הדין עם
 77 השני. ומר - רב סבר, לא שניא - אין חילוק אם היאוש היה לפני
 78 השינוי רשות או לאחריו, בכל אופן קונה הלוקח את הגזילה
 79 ביאוש ושינוי רשות, ולכן דינו של בעל הבית עם הראשון, ואין
 80 הלוקח צריך להשיבו לבעלים אפילו תמורת המים. ביאור שלישי:
 81 רב כמאן אמר, לעולם מחלוקתם היא אם לפני יאוש, ומכל מקום
 82 אינם חלוקים בדנינו של רב חסדא שקודם יאוש דין הבעל היה
 83 עם הלוקח, ולכן פליגיא - לענין הגזילה עצמה, כגון אם גזלו בגד,
 84 דכולי עלמא לא פליגי - אכן בין רב ובין רבי יוחנן מודים הדין
 85 למריה - שעל הלוקח להחזירו לבעליו. והכא כעשו בו תקנת השוק
 86 קמיפליגי - וכאן מה שנחלקו רב ורבי יוחנן אם הדין עם הראשון
 87 או עם השני אין הנידון לגבי הבעל הבית אם דינו עם הגנב או עם
 88 הלוקח, שזה ודאי שדין הבעל הבית עם הלוקח כדרב חסדא וכמו
 89 שנתבאר, אלא הנידון הוא לענין הלוקח ממי הוא נוטל מעותיו,
 90 האם מהבעל הבית או מהגנב, רב משמיה דרבי חיאי אמר הדין עם
 91 הראשון, כלומר, דינא דלוקח דלישקול וזו מנגב - דין הלוקח ליטול
 92 מעותיו מן הגנב שמכרו לו, ולא עשו בו תקנת השוק - שתקנו
 93 חכמים שיטול הלוקח מעותיו מבעל הבית ולא יצטרך לטרוח אחר
 94 הגנב משום שהוא לא הכיר בשעה שלקח את החפץ בשוק שהוא
 95 גנב, שכן לא תקנו תקנה זו אלא באופן שלא הוכר הגנב ואת
 96 ללוקח ממי ליטול מעותיו, אבל כאן שהוכר הגנב לא עשו תקנת
 97 השוק, אלא יעמוד הלוקח בדין עם הגנב. ורבי יוחנן משום דרבי
 98 ינאי אמר, הדין עם השני, כלומר, דינא דלוקח דלישקול מבעל הבית
 99 - דינו של הלוקח שיטול מעותיו מבעל הבית, ועשו בו תקנת השוק
 100 אפילו שהוכר הגנב, והבעל הבית יעמוד בדין עם הגנב.
 101 הגמרא מבררת את דעתו של רב. מקשה הגמרא: וסבר רב - וכי
 102 דעת רב שאם נמצא הגנב לא עשו בו תקנת השוק, והא רב הווא
 103 תלמידיה דרב תהו - והרי רב הווא תלמידו של רב היה, ומעשה
 104 שהיה, שאדם ששמו תנן בישיא גנב גלימא - בגד ונקבה - ומכרו
 105 לאחר, והכירו הבעלים את הגנב ואת הלוקח. אהא לקמיה דרב
 106 הווא - באו הבעלים לפני רב הווא לתובעו ללוקח ששייב להם את
 107 הבגד. אמר ליה - רב הווא להחזיר נכרא - לאותו נגזל, ויל שרי
 108 עבישך - לך והתר משכונך שבידו, כלומר, תן לו את מעותיו
 109 ששילם עבור הבגד וישיבו לך. הרי שדעת רב הווא שגם
 110 כשהוכר הגנב עשו בו תקנת השוק שיטול מעותיו מהבעלים, ולא
 111 היה פוסק בן רב הווא אם לא שכן היא דעת רב שהיה רב, ו
 112 מתרצת הגמרא: שאני - שונה הוא תנן בישיא, בין דליבא
 113 לאישתלמי מיניה - שכיון שאין הלוקח יכול להעמידו בדין ולטול
 114 ממנו מעותיו, כלא הויב דמי - הרי זה כלא הוכר הגנב שעשו בו
 115 תקנת השוק.
 116 הגמרא מבארת שלא בכל גנב עשו תקנת השוק: אמר רבא, אם גנב
 117 מפרסם הוא, לא עשו בו תקנת השוק, לפי שלא היה לו ללוקח
 118 לקנות ממנו, שהיה לו לחשוש שמא גנבם. מקשה הגמרא: והא -

1 לא צריך לאהדורי עליה פולי האי - אין צריך לחזר ולברר כל כך
 2 את הקול, שיאמרו הללו כליו של פלוני והללו ספריו של פלוני,
 3 אלא די לנו במה שמחזרת חתורה בתוך ביתו ואומרים שנגנבו
 4 כליו וספריו, ואין לחוש שמא מכר את כליו וספריו וזה שבחזוק
 5 בהם עתה לקחן מהלוקח הראשון. מקשה הגמרא: ודלמא איצטרך
 6 ליה וזו וזו - יש לחוש שמא הוא היה דחוק למעות ומשום כך
 7 מכר את כליו, אף שאינו עשוי למכרם, ואם כן לעולם צריך
 8 שיאמרו הללו כליו של פלוני. מתרצת הגמרא: אמר רב אשי, הרי
 9 יצא לו שם גניבה בעיר, ודי לנו בכך כדי שלא נחוש שמא אירע לו
 10 שהיה דחוק למעות ומכר את כליו וספריו.
 11 הגמרא דנה אודות הגנב והקונה מהגנב, עם מי מהם מתידין בעל
 12 הבית: איתמר, גנב חפץ ומכר אותו לאחר, ואחר כך הויב הנגב,
 13 ומכירים הבעלים את חפצם ביד הלוקח. רב משמיה דרבי חיאי
 14 אמר, הדין של בעל הבית הוא עם הראשון שנגנבו, אבל אין הלוקח
 15 בעל דינו, ואינו יכול להוציא את חפצו מהלוקח. ורבי יוחנן משמיה
 16 דרבי ינאי אמר, הדין של בעל הבית הוא עם השני שלקחו מן הגנב,
 17 ומוציא ממנו את כליו בחינם, והלוקח יעמוד עם הגנב לדין ששייב
 18 לו את מעותיו.
 19 הגמרא מביאה דעות שונות אם נחלקו ובמה נחלקו: אמר רב יוסף,
 20 ולא פליגי - אינם חולקים, אלא כמאן - רבי יוחנן, דיבר לפני יאוש
 21 - באופן שהלוקח קנאו מהגנב לפני שנתייאשו הבעלים, ולכן הדין
 22 של בעל הבית גם עם השני - הלוקח, שהרי לא קנאו הלוקח, ויכול
 23 להוציא ממנו את שלו בחינם. כמאן - ואילו רב, לאחר יאוש דבר,
 24 באופן שהלוקח קנאו מהגנב לאחר שנתייאשו הבעלים, ולכן הדין
 25 של בעל הבית רק עם הראשון - הגנב, ולא עם הלוקח שהרי קנאו
 26 ביאוש ושינוי רשות. ותירויהו אית להו דרב חסדא - ושניהם
 27 סוברים כדעת רב חסדא שאמר לעיל (קיא): גזל ולא נתייאשו
 28 הבעלים ובא אחר ואכלו, רצה מזה גובה רצה מזה גובה, שהרי
 29 אף רב מודה לרבי יוחנן שזה הלוקח קנאו קודם יאוש הדין עם
 30 השני.
 31 אביי מקשה על ביאורו של רב יוסף: אמר ליה אביי לרב יוסף, ולא
 32 פליגי - האם רב ורבי יוחנן אינם חולקים, הא מתנות כהונה - הרי
 33 טבח ששחט בהמה ומכר ללוקח בשר יחד עם הקיבה במקום
 34 לחינתה לכוון, שהרי היא אחת מעשרים וארבע מתנות כהונה,
 35 שכלפני יאוש דמי, לפי שאין הכהנים מתייאשים ממתנות כהונה,
 36 ופליגי - ובכל זאת מצינו שרב סובר שדינו של הכהן הוא את
 37 הטבח ולא עם הלוקח ממנו, וזה שלא כרבי יוחנן שאמר שאם
 38 לקחו קודם יאוש דינו אף עם הלוקח. והתנן - שכן שנינו במשנה
 39 (חולין קלב.) אם אמר לו הלוקח לטבח מביד לי מניה של פרה בכך
 40 וכך מעות, והיו פתח מתנות - קיבה המגיעה לכהן, נותן הלוקח
 41 לפנה, ואינו מנכה לו - הטבח ללוקח מן הדמים, כיון שידע הלוקח
 42 שיש שם קיבה ושהמוכר לא מוכר לו אותה. אך אם לקח הימנו
 43 בשר כמשקל ולא ביקש ממנו את מעיה, ונמצא ששקל גם את
 44 המתנות, נותנו לפנה כיון שגזול הוא, ומנכה לו הטבח ללוקח מן
 45 הדמים, לפי שמכר לו דבר שאינו שלו. ואמר רב (שם קלד.) על
 46 משנה זו, לא שנו שאם לקח הימנו במשקל נותן לכהן, ומשמע
 47 שהכהן יכול להוציא את הקיבה מהלוקח בעל כרחו והלוקח יתבע
 48 את הטבח, אלא כשהלוקח שקל לעצמו, אבל אם שקל לו הטבח,
 49 כיון שהטבח הוא שגול את הכהן הדין של הכהן עם הטבח ואינו
 50 יכול להוציא את המתנות מהלוקח. הרי שמה שאמר רב בסוגייתנו
 51 'הדין עם הראשון' הוא בין לפני יאוש בין לאחר יאוש, ולכך אף
 52 שם שהוא קודם יאוש סובר רב שהדין עם הטבח שהוא הראשון
 53 ולא עם הלוקח. מתרצת הגמרא: אימא - תפרש את דברי רב
 54 שכונתו היא שאף הדין עם הטבח, ולא רק עם הטבח, ולעולם רב
 55 גם מודה לרבי יוחנן שיכול הוא לתבוע גם את הלוקח כיון שלקחו
 56 קודם יאוש. ומה שהוצרך רב להשמיענו שדינו אף עם הטבח, הוא
 57 משום דמהו דתימא - היינו יכולין לומר, אין מתנות כהונה נגזלות
 58 - שלא שייך גזילה במתנות כהונה כלל, שכיון שזוכים בהם
 59 הכהנים משלחן גבוה, הרי הם שלהם בכל מקום שהם, ואם כן אף

בבא קמא. הגזול ומאכיל – פרק עשירי דף קטו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קעז רש"י תוספות

לא צריך לאהרורי פולגי ופלוני תרין עם הראשון. דינו של בע"ה ותביעתו על הגנב היא ואין הלוקח בעל דינו ואם בא לגבותו הימנו יתן דמים ואע"ג שהופר הגנב לא אמרינן יחזיר לוקח הפלים בחנם ופרע מן הגנב: תרין עם השני. דינו של בעל הבית עם הלוקח הוא ורציא הימנו כליו בחנם: לפני יאוש. לקחו מן הגנב לפני יאוש: דרב חסדא. גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה בו בריש פירקין והאי נמי אע"ג דיהיב דמי לגנב לגבי האי מיהא גזלן הוא ומיהו היבא דלא הופר הגנב עבדו ליה רבנן תקנת השוק ליטול מה שנתן אכל היבא דהופר הגנב עליו להחזיר אחריו: בלפני יאוש דמי. דכהן לא מייאש מיידיה ופליגי. כלומר ואמר רב תרין עם הראשון: תקנתו. קייבה נותן הלוקח. קייבה לכהן דמסתמא מתנות לא זבין ליה. לא

לא צריך לאהרורי עליה פולגי האי ודלקא איצטרף ליה וזוי ורבין אמר רב אשי הרי יצא לו שם גניבה בעיר: איתמר גנב ומכר ואח"כ הופר הגנב רב משמיה דרבי תייא אמר תרין עם הראשון ר' יוחנן משמיה דרבי יצאי אמר תרין עם השני אמר רב יוסף לא פלוגי פאן לפני יאוש תרין עם השני פאן לאחור יאוש תרין עם הראשון ותרווייהו אית להו דרב חסדא א"ל אביןי ולא פלוגי הא מתנות פהונה פלפני יאוש דמי ופלוגי דתנן אמר לו מכור לי מעיה של פרה והיו בהן מתנות נותנן לכהן ואינו מנפה לו מן הדמים לקח הימנו במשקל נותננו לכהן ומנפה לו מן הדמים ואמר רב לא שנו אלא ששקל לעצמו אבל שקל לו הפסח תרין עם הפסח מהו דתיקא אין מתנות פהונה נגולות קמ"ל ולאביןי דאמר פלוגי במאי פלוגי בדרב חסדא רב זבדי אמר בגון שנתייאשו הבעלים ביד לוקח ולא נתייאשו ביד גנב ובהא פלוגי מר סבר יאוש ואח"כ שינוי רשות קני שינוי רשות ואח"כ יאוש לא קני ומ"ם לא שניא רב פפא אמר בגלימא דכ"ע לא פלוגי דהדר למריה והכא בעשו בו תקנת השוק קמפלוגי רב משמיה דר' תייא אמר תרין עם הראשון דינא דלוקח דלישקול וזוי מנגב ולא עשו בו תקנת השוק ור' יוחנן משום דר' יצאי אמר תרין עם השני דינא דלוקח דלישקול מבעל הבית ועשו בו תקנת השוק וסבר רב לא עשו בו תקנת השוק והא רב הונא תלמידיה דרב הורו והנן בישא גנב גלימא וחבנה אתא לקמיה דרב הונא א"ל לההוא גברא זיל שרי עבידך שאני הנן בישא פיון דליפא לאישתלומי מניה בלא הופר דמי אמר רבא אם גנב מפורסם הוא לא עשו בו תקנת השוק והא תנן בישא דמפורסם הוה ועשו בו תקנת השוק נהי דמפורסם לבישואתא לגניבותא לא מפורסם איתמר גנב ופרע בחובו גנב ופרע בהיקיפו לא עשו בו תקנת השוק דאמרי לא אדעתא דהנהו והיבת ליה מידי משפנתא שוי מאתן במאה עשו בו תקנת השוק שוה בשוה אמימר אמר לא עשו בו תקנת השוק מר וזמרא אמר עשו בו תקנת השוק והלכתא עשו בו תקנת השוק) ובינא שוה בשוה עשו בו תקנת השוק שוה מאה במאתן רב שישת אמר לא עשו בו תקנת השוק רבא אמר עשו בו תקנת השוק והלכתא בכוליהו עשו בו תקנת השוק לבר מנגב ופרע בחובו גנב ופרע בהיקיפו: אבימי פר נאוי המוה דרבינא הוה מסיק בההוא גברא ארבעה וזוי גנב גלימא אתיא ניהליה אוזפיה ארבעה וזוי אחריו לסוף הופר הגנב אתא לקמיה דרבינא אמר קמאי גנב ופרע בחובו ולא בעי למיתב ליה ולא מידי הנך ארבעה וזוי אחריו שקול וזוי ותרד גלימי מתקיף לה רב כהן ודלקא גלימא בהני וזוי קמאי יהבה ניהליה גנב ופרע בחובו גנב ופרע בהיקיפו וארבעה וזוי בתראי הימוני הימניה פי היכי דהיימניה מעיקרא איגלגל מילתא מטא לקמיה דרבי אבהו אמר הלכתא פרב כהן גרשאה גנב ספרא זבניה לפפונאה בתמןן וזוי אול פפונאה זבניה לבר מחוזאה במאה ועשרין וזוי לסוף הופר הגנב אמר אביןי לזייל מרי דספרא ויהב ליה לבר מחוזא תמןן וזוי ושקיל ספריה ואזיל פר מחוזאה ושקיל ארבעין מפפונאה מתקיף לה רבא השתא לוקח מנגב עשו בו תקנת השוק לוקח מלוקח מיפעיא אלא אמר רבא לזייל

1 ליה אביןי תרי מתנות כהונה בלפני יאוש
2 דמי ופליגי. דמשמע ליה לאביןי תרין עם
3 השבח דוקא וה"ז תרין עם הראשון מכאן קשה על
4 פ"י הקונטרס דפרק הירוצע תולין דף קל"ד. ואין
5 להאריך בזה:
6 **והלכתא** בכוליהו עשו בו תקנת השוק. כ"ל
7 דלא קאי אלא אהני דפלוגי בהו
8 אמוראי אממר ומר וזמרא ורבא ורב ששתו דאנתו
9 לפסוק כמ"ד עשו בו תקנת השוק אבל אמילתא
10 דרבא דגנב מפורסם דלא פלוגי עליה שום אמורא
11 לא קאי:

הרי

אף דין עם הפסח מהו דתיקא אין מתנות פהונה נגולות קמ"ל ולאביןי דאמר פלוגי במאי פלוגי בדרב חסדא רב זבדי אמר בגון שנתייאשו הבעלים ביד לוקח ולא נתייאשו ביד גנב ובהא פלוגי מר סבר יאוש ואח"כ שינוי רשות קני שינוי רשות ואח"כ יאוש לא קני ומ"ם לא שניא רב פפא אמר בגלימא דכ"ע לא פלוגי דהדר למריה והכא בעשו בו תקנת השוק קמפלוגי רב משמיה דר' תייא אמר תרין עם הראשון דינא דלוקח דלישקול וזוי מנגב ולא עשו בו תקנת השוק ור' יוחנן משום דר' יצאי אמר תרין עם השני דינא דלוקח דלישקול מבעל הבית ועשו בו תקנת השוק וסבר רב לא עשו בו תקנת השוק והא רב הונא תלמידיה דרב הורו והנן בישא גנב גלימא וחבנה אתא לקמיה דרב הונא א"ל לההוא גברא זיל שרי עבידך שאני הנן בישא פיון דליפא לאישתלומי מניה בלא הופר דמי אמר רבא אם גנב מפורסם הוא לא עשו בו תקנת השוק והא תנן בישא דמפורסם הוה ועשו בו תקנת השוק נהי דמפורסם לבישואתא לגניבותא לא מפורסם איתמר גנב ופרע בחובו גנב ופרע בהיקיפו לא עשו בו תקנת השוק דאמרי לא אדעתא דהנהו והיבת ליה מידי משפנתא שוי מאתן במאה עשו בו תקנת השוק שוה בשוה אמימר אמר לא עשו בו תקנת השוק מר וזמרא אמר עשו בו תקנת השוק והלכתא עשו בו תקנת השוק) ובינא שוה בשוה עשו בו תקנת השוק שוה מאה במאתן רב שישת אמר לא עשו בו תקנת השוק רבא אמר עשו בו תקנת השוק והלכתא בכוליהו עשו בו תקנת השוק לבר מנגב ופרע בחובו גנב ופרע בהיקיפו: אבימי פר נאוי המוה דרבינא הוה מסיק בההוא גברא ארבעה וזוי גנב גלימא אתיא ניהליה אוזפיה ארבעה וזוי אחריו לסוף הופר הגנב אתא לקמיה דרבינא אמר קמאי גנב ופרע בחובו ולא בעי למיתב ליה ולא מידי הנך ארבעה וזוי אחריו שקול וזוי ותרד גלימי מתקיף לה רב כהן ודלקא גלימא בהני וזוי קמאי יהבה ניהליה גנב ופרע בחובו גנב ופרע בהיקיפו וארבעה וזוי בתראי הימוני הימניה פי היכי דהיימניה מעיקרא איגלגל מילתא מטא לקמיה דרבי אבהו אמר הלכתא פרב כהן גרשאה גנב ספרא זבניה לפפונאה בתמןן וזוי אול פפונאה זבניה לבר מחוזאה במאה ועשרין וזוי לסוף הופר הגנב אמר אביןי לזייל מרי דספרא ויהב ליה לבר מחוזא תמןן וזוי ושקיל ספריה ואזיל פר מחוזאה ושקיל ארבעין מפפונאה מתקיף לה רבא השתא לוקח מנגב עשו בו תקנת השוק לוקח מלוקח מיפעיא אלא אמר רבא לזייל

38 מריה דספרא ויהיב ליה לבר מחוזאה מאה ועשרין וזוי ושקיל ספריה ולזייל מרי דספרא ולישקול מפפונאה ותמןן מנרשאה:
39 **מתני'** זה בא בחביתו של יון וזה בא בכדו של דבש נסדקה חבית של דבש ושפך זה את יינו והציל את הדבש לתוכו

1 תרי שהיה טעון כדי יין וכדי שמן לא יאמר הרי הן כור. ואת אפי' אין משתבר נמי לא
2 יאמר דאסור לתרום אלא מן המוקף ור"ל דנקט משתברות משום דבעי למיתני סיפא
3 ואם אמר לא אמר כלום א"כ בשבתות וקמים טובים איירי שמונת לתרום שלא מן המוקף
4 דקאמר בהאשה רבה (בכמות דף צג):

5 וכל היכא דאיכא פסידא לבתחלה לא. ל"ג ליה
6 כדפי' הקונט' דהא בברייתא דמיתני נמי
7 אסור לבתחלה היכא דאיכא הפסד כהן דתקני
8 ובשמן לא יעשה ואי"כ לעיל נמי דאיכא הפסד
9 כהן שפיר אסור לבתחלה אלא אמאי דקאמר
10 לעיל דאפי' דיעבר לא אמר כלום פריך:
11 אלא נתגלתה למאי חזיא. אבל משמן לא פריך
12 תקני בשמן לא יעשה אבל התרומה
13 חלה וכי נתגלתה למאי חזיא דאיכא למימר
14 דחזיא לתולקה ומאי איכא הפסד כהן כיון שאין
15 יכול להדליק בו כי נתגלתה אלא בטורח כי פריך
16 שלא יגע בשמן כלל ולא בכלי במקום שיש שמן:
17 ולא ישקה מןו לבתמיה. פי' בקונטרס שקא
18 ישתטתה ואיכא סכנת נפשות. ואין כראי דאפי'
19 לבתמיה טמאה לא ישקה משום כל תשחית
20 כדמשמע בפרק ב' דע"ז (דף לו. ט) דמוקי התם
21 הא דתניא שמונת להשקות לבתמיה בשוקרא
22 שאין קשה לה ופריך א"ה דחבירו נמי ומשני
23 כחיש דידיה נמי כחש הדר בריא מדפריך דידיה
24 נמי כחיש משמע דאסור משום כל תשחית ועוד
25 מדלא מוקי לה בכל בתמיה טמאה שאין לחוש
26 שמא ישתטתה משמע דבשאר בהמות טמאות
27 דקשה לה אסור משום כל תשחית ומיהו י"ל
28 דבשאר בהמות טמאות לא בעי לאוקמיה משום
29 דאסור בשופטני עסקין שמשקין לבהמה דבר
30 שמוטה על ידו: אימתי' כוונן שהתחונתה
31 מגולה. ואת אי"כ פשיטא דיש בהן משום גילוי
32 דהיי בשאר מגולין ור"ל דס"ד שהתקן ירא לבא
33 מפני הקול שהוא שומע שנופל היין ממסנת
34 לתחתונה דכאמרינן בפ"ב דע"ז (דף לו) טוף טוף
35 אין בו משום גילוי קמיל דכה"ג שרואה היין
36 שגשפר בבת אחת לכלי התחתון אין מתיראי
37 להיות סבור שהוא קול בני אדם אלא סבור שפר
38 מסננין את היין:
39 אתי' לדי תקלה. ומסיק אי חישי' לתקלה
40 תנאי היא והא דאמר בפ"ק דשבת (דף
41 יז. ושם) גבי י"ב דבר גידולי תרומה כתיוביה בו
42 ביום גזרו ומפרש התם טעמא משום תרומה
43 טמאה ביד כהן דילמא משהי לה ואתי ליד
44 תקלה והתם ליכא מאן דפליג דכ"ע אית להו
45 י"ח דבר אורי' דשאני התם דפעמים שמשקה
46 אותה ביתר ואין זורעה באותה שנה שארע
47 שום דבר שלא יזרע געת הרע ומתני עד שהא
48 אחרת אבל הכא לעולם יכול לשעות
לעשות

1 אין לו אלא שברו ואם אמר אציל את שלך ואתה
2 נותן לי דמי שלי חייב ליתן לו שטרף נחל חמורו
3 וחמורו חבירו שלו ופה מנה ושל חבירו מאתים והניח
4 זה את שלו והציל את של חבירו אין לו אלא
5 שברו ואם אמר לו אני אציל את שלך ואתה נותן
6 לי את שלי חייב ליתן לו: גמ' ואמאי לימא ליה
7 מהפקדא קא וכו' וראי מן משתברות לא יאמר
8 הרי זה תרומה ומעשר על פירות שיש לי בתוך ביתי
9 ואם אמר לא אמר כלום פדא"ר ורמיה בשעקל בית
10 הכר פרוך עליה ה"ג בשעקל בית הכר פרוך עליה
11 ואם אמר לא אמר כלום והתניא מי שבא בדרך
12 ומעות בידו ואנס פגגו לא יאמר הרי פירות שיש לי
13 בתוך ביתי מחוללים על מעות הללו ואם אמר דכרו
14 קיימין הכא במאי עסקינן בשכיבול להציל או בשכיבול
15 להציל לבתחלה אמאי לא יאמר בשכיבול להציל על
16 ידי הדחק וכל היכא דאיכא הפסידא לבתחלה לא
17 יאמר והתניא הרי שהיו לו עשר חביות של טבל
18 במא וראה אחת מהן שגשפרה או שתגלתה אמר
19 הרי היא תרומת מעשר על תשע חברותיה ובשמן
20 לא יעשה כן מפני הפסד כהן א"ר ורמיה בשעקל
21 בית הכר פרוך עליה בשלמא שגשפרה חזיא אלא
22 נתגלתה למאי חזיא וכו' חזיא לזילוף והתניא מים
23 שנתגלו הרי זה לא ישפכם ברשות הרבים ולא
24 יגבל בהן את הטיוט ולא ירבץ בהן את הבית ולא
25 ישקה מהם את בהמתו ולא בהמת חבירו דעבר לה
26 במסנת כר' נחמיה דתניא מסנת יש בה משום
27 גילוי אמר רבי נחמיה אימתי בזמן שהתחונתה מגולה
28 אבל בזמן שהתחונתה מכוסה אף על פי שהעליונה
29 מגולה אין בה משום גילוי לפי שארם של נחש דומה
30 לספוג וצף ועומד במקומו לאו איתמר עליה א"ר
31 סימון אריב"ל לא שנו אלא שלא טרקו אבל טרקו
32 אסור התם נמי אפשר דמנח מידי אפומא דחביתא
33 דשפי ליה ורבי נחמיה (מטמא אטמא) מי תרמינן
34 והתניא תורמין מן הטמא על הטמא ומן הפהור על
35

1 אין לו אלא שברו. שבר כלי ושבר פעולה. גמ' ולימא ליה מהפקדא וכו'. דבש שלך
2 היה הולך כולו לאיבוד והריני כמצייל מן הפקדא ואמאי אין לו אלא שברו כוליה דבש
3 לישקול וגבי חמור ליכא למימר הכי דככול להצילה הוא: משתברות. והכל נשפר ביה:
4 לא אמר כלום. אלקמא כיון דלאיבוד אזל ליה כהו וכו' והפקדא הוא: פדאמר ר' רמיה.
5 לקמן: בעל. דרובשא כרוך עליה חבית של
6 דבש קשורה בעקל ולא ישפר הכל אלא מנטף
7 מעט מעט וליכא הפקדא: פירות. שני מעשר
8 שני עשר לי בתוך ביתי מחוללין בו: וכל היכא
9 דאיכא. קצת הפסד וליכא איבוד לגמרי כי הכא
10 דמוקמת לה בשכיבול להציל ע"י הדחק ושקמא
11 יציל: לבתחלה לא יאמר. בתמיה: הרי שהיו לו.
12 לזו: עשר חביות של טבל. השבול לתרומת
13 מעשר והוא טמא דתרומת מעשר ידידה לא
14 חזיא לבחון לשתייה אלא לזוף ולקמיה מוקי לה
15 בין חדש דלא חזי כולי האי לזוף דלא אלים
16 ריחא ופסידא פורתא הוא דאיכא כמו זה שכיבול
17 להציל על ידי הדחק: ה"ג אמר הרי היא תרומת
18 מעשר על תשע חברותיה: שמן דתרומה במא.
19 חזי להדליק וכי מפסיד לה לפתן איכא פסידא
20 טובא: בשעקל בית הכר פרוך עליה. דלא חשבי
21 פסידא כולי האי כגון זה שאין יכול להציל אלא
22 ע"י הדחק: למאי חזיא. ואפי"ה קחני אומר הרי
23 הוא תרומה אלקמא להפסד מועט לא חששה לא
24 ישפכם. שלא יעבור עליהם אדם ודף ויבנס ארס
25 של נחש ברגלו ע"י מכת צרור ומיות: ולא יגבל
26 בהן את הטיט: ולא ישקה בהן לבתמיה. משום
27 סכנת נפשות שקמא ישחטתה אחריו כן: מסנת.
28 כלי ע"ג כלי נוחנין השמרים בתוך העליון והוא
29 בכברה והיין מסתנן מאליו: יש בה משום גילוי.
30 פריך לכסות העליון כדי שלא ישקה בו נחש
31 ואף על פי שהיין מסתנן והולך חישקין שקמא
32 יעבור הארס עם היין לתוך הכלי וכ"ש
33 כשהתחתון מגולה: שלא טרקו. בשלא עירבו
34 אדם ובגון דך מסנת שאין איש נוגע בה: אבל
35 פרוך אסור. והכא בהך חבית כי מערה נשדי
36 ליה מחבית למסנת מטרק ומתבלבל הארס עם
37 היין ויוצא דרך המסנת לכלי דמנח מידי. כגד
38 או שולי בכרה על פי חבית ושפי ליה ומסננו
39 בנחת שפי לשון שופך כמו השופה יין (לתמרי)
40 ולחבירו) כבא מצינא (דף טו. ע"ש) רדמיה: ורבי
41 נחמיה. ואי הוהא די' חביות רבי נחמיה היא: מי
42 תרמינן. מן הטמא על הטמא: אלא בשל דמאי.
43 הקילו משום דרוב עמי הארץ מעשרין הן וכבר
44 נתעשה שותין מלוג כקלע ומולפין מלוג בשתיים.
45 לשתייה אם ימצא יין בזול לוג בסלע יקח אבל
46 לזוף יקח אפי' ביוקר הלוג בשתיים סלעים
47 דהנאה ויתירא היא: תאלת. לשתותו והרי היא
48 טמאה:

תשפך

36 הפהור ומן הפהור על הטמא אבל לא מן הטמא על הטמא לא התירו לתרום אלא בשל
37 דמאי הכא נמי בשל דמאי אמר מר ובשמן לא יעשה כן מפני הפסד כהן ממי שגמא שמון דראוי להדליק יין נמי ראוי לזילוף וכי
38 תימא זילוף לאו מילתא היא והאמר שמואל משום רבי חייא שותין מלוג בסלע ומולפין מלוג בשתיים הכא במאי עסקינן בחדש
39 והא ראוי לישנו אתי ביה לדי תקלה שמן נמי אתי ביה לדי תקלה דמנח בכלי מאום יין נמי מנח ליה בכלי מאום השתא לזילוף
40 קא בעי ליה בכלי מאום קא מנח ליה ותקלה עצמה תנאי היא דתניא חבית של יין של תרומה שנתמאת בית שמאי אומרים

תשפך

58 מטפס ממנו מעט, ואין זה נחשב אף לא להפסד מועט. מקשה
 59 הגמרא: בְּשִׁלְמָא באופן שֶׁנִּשְׁבְּרָה החבית, חָיִיב – ראויה היא לכהן
 60 ואין כאן אף הפסד מועט, משום שעקל בית הבד כרוך עליה ומונע
 61 את שפיכת היין, אֵלָא באופן שֶׁנִּתְגַּלְתָּהּ, לִמָּא חָיִיב – למה היא
 62 ראויה, הרי הפסידה הוא משום גילוייה, ומה מועיל לענין זה עקל
 63 בית הבד. וְכִי תִּמְאָ שְׁחָיָא לְיִלּוּף – ראויה היא אולם ממנה על
 64 תרומת הבית לריח טוב, ולכן אין בכך הפסד לכהן אם יעשנה
 65 תרומת מעשר על חברותיה, וְהִתְנִיָּא בברייתא, מִיָּם שֶׁנִּתְגַּלְוּ –
 66 ששהו בלא כיסוי ובלא שמירה, הֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁכַּחם בְּרִשְׁוֹת הַרְבִּים,
 67 שלא יעבור עליהם אדם יחף ויכנס הארס לגופו ממכה שברגלו
 68 וימות, וְלֹא יִגְבַּל בְּהֵן אֶת הַטֵּיט, וְלֹא יִרְבֵּץ בְּהֵן אֶת הַבֵּית לְהַשְׁכִּיב
 69 את העפר והאבק שלא יעלו, וְלֹא יִשְׁקָה מֵהֶם אֶת בְּהֵמָתוֹ וְלֹא
 70 בְּהֵמַת הַבְּרִיָּה, שֵׁמָא אַחַר כֵּךְ יִשְׁחַטְנָה וַיִּתְכַּן בִּאֲבִילָתָה. הרי
 71 שמשקה שתגלה אינו ראוי אף לזילוף. מתרצת הגמרא: אף שיש
 72 מגולה אינו ראוי לזילוף יש אופן לתקנו, כגון דְּעֵבֵר לָהּ – שהעביר
 73 את היין מהכלי המגולה לכלי אחר בְּמִסְנַנְתָּהּ, וְכִרְפִי נִתְנִיָּא
 74 בברייתא, מְסַנְנַת – כלי על גבי כלי, והעליון עשוי ככברה ונותנים
 75 את היין עם שמריו בעליון, והיין מסתנן מאליו, יֵשׁ בָּהּ – במסננת
 76 מִשּׁוּם גִּילּוּי אִם לֹא הִיא הִיין מְכּוּסָה או שמור, והוא נאסר, שֵׁמָא
 77 יעבור הארס עם היין לכלי התחתון, אֲמַר רַבִּי נְחֻמֵּי, אִימְתִּי בְּזֵמֵן
 78 שֶׁהִתְחַתְּנָה מְגוּלָּה, שֵׁשׁ לָחֹשׁ שֶׁלֹּאֲחַר שֶׁבִּמְסַנְנַת הִיין שְׂתָה נֹחַשׁ
 79 מִהַבְּלִי הַתַּחְתּוֹן, אֲכָל בְּזֵמֵן מְגוּלָּתָהּ מְכּוּסָה מְסַנְנַת, אֵף עַל פִּי
 80 שֶׁהִעֲלִינָה מְגוּלָּתָהּ אֵין בָּהּ מִשּׁוּם גִּילּוּי הִיין מוֹתֵר, לִפִּי שְׂאֵרִים
 81 נֶחֱשׁ דּוֹמָה לְכִפּוּי, וְאִינוּ מִתְעַרְבֵם עִם הִיין אֵלָא אֵף יְעוֹמֵד בְּמִקְוָמוֹ,
 82 וכשהיין עובר במסננת אין הארס עובר עימו. והברייתא שמתירה
 83 לעשות חבית טבל שנתגלתה תרומת מעשר על חברותיה, סוברת
 84 כשיטת רבי נחמיה, שאפשר לסנן את היין ולכך אין בזה משום
 85 הפסד כהן כאשר הוא עושה אותה תרומת מעשר, שעדיין הוא
 86 ראוי לזילוף. מקשה הגמרא: לֹא אִימְרָה עֲלֶיהָ – וכי לא שנינו על
 87 דברי רבי נחמיה, אֲמַר רַבִּי טִימון אֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי, לֹא שָׁנּוּ
 88 שֶׁמִּסְנַנַת אֵין בָּהּ מִשּׁוּם גִּילּוּי, אֵלָא שֶׁלֹּא מִרְקוּץ – כשלא עירב את
 89 היין העובר במסננת אלא היין מסתנן מאליו, אֲכָל מִרְקוּץ – אם עירב
 90 את היין, אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהָאֲרֵס מִתְעַרְבֵם עִם הִיין וַיּוֹצֵא עִימוֹ דֶּרֶךְ
 91 הַמִּסְנַנַת. ואם כן לענין חבית שנתגלתה לא יועיל אף לרבי נחמיה
 92 להעבירה במסננת, כיון שכאשר הוא מערה את היין אל המסננת
 93 מתערב הארס ביין ועובר עימו. מתרצת הגמרא: הָתָם נִמְיָ – גם
 94 בחבית שנתגלתה, אֲפִשְׁרֵי דְמַנְיָ מִיָּד, אֲפִשְׁרֵי דְחִבְיָתָהּ דְשִׁפִּי לִיבָה
 95 יָכוֹל הוּא לְהַנִּיחַ אִיזוֹ דְבַר בְּיָדוֹ, בַּגַּד, או מסננת על פִּי חִבְיָה
 96 ולערות ממנה בנחת, ואז אינו עובר הארס עם היין. מקשה
 97 הגמרא: וְלִשְׁטִית רַבִּי נְחֻמֵּי (מְטַמָּא אֲמַטָּא) מִי תִרְמִינָן – וכי מותר
 98 לתרום מטמא על הטמא, שהרי הברייתא מדברת בחביות של
 99 טבל טמא ומתירה לעשות חבית אחת תרומת מעשר על
 100 חברותיה, וְהִתְנִיָּא בברייתא, תִּרְמִינָן מִן הַטַּמָּא עַל הַטַּמָּא, וְמִן
 101 הַטַּמָּא עַל הַטַּמָּא, וְמִן הַטַּמָּא עַל הַטַּמָּא, אֲכָל לֹא תוֹרְמִים מִן הַטַּמָּא
 102 עַל הַטַּמָּא. רַבִּי נְחֻמֵּי אֲמַר, אֵף מִן הַטַּמָּא עַל הַטַּמָּא לֹא הִתִּירוּ
 103 לְתָרוּם אֵלָא בְּשִׁלְ דְמָא, שְׁחֹבַת הַפְּרִשְׁתוֹ רַק מִדְּבָרֵי חֲכָמִים, עַל כֵּן
 104 הִקִּילוּ בוֹ. מתרצת הגמרא: הָתָם נִמְיָ נִעְמִיד אֶת הַבְּרִייתָא שֶׁמְדוּבֵר
 105 בְּבַחְבִּיתוֹת שֶׁל יֵין וְשִׁמְן שֶׁל דְמָא.
 106 הגמרא חוזרת בברייתא של עשר חביות יין ושמן טמאים: אֲמַר מִר
 107 בברייתא, וּבְשִׁלְמָא לֹא יַעֲשֶׂה בָּהּ, מִפְּנֵי הַפְּסֵד בְּהֵן, וְנֹאמַר שֶׁם שְׁבִינָן
 108 מוֹתֵר. ושאלת הגמרא: מָאִי שְׁנָא שְׁמֵן שֶׁהוּלֵךְ לֵאבִיב שֵׁאף שֵׁאף
 109 טמא אוסור באכילה יש בו הפסד כהן אם יחלל עליו משום דְרָאוּי
 110 לְהִתְלַיֵּק בוֹ, הֲלֹא יֵין טְמֵא נִמְיָ רָאוּי לְיִלּוּף. וְכִי תִּמְאָ וַיִּלּוּף לֹא
 111 מִיִּלְתָּא הִיא – אינו חשוב ואין מניעתו נחשבת להפסד, וְהָא אֲמַר
 112 שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם רַבִּי חִיָּיָא, שׁוֹתֵין – יֵין לְשִׁתְיָה קוֹנִים מְלוּגֵי בְּסַלְעַ –
 113 כשהיין זול ונמכר לוג בסלע, וּמְלוּפִין – יֵין לְיִלּוּף קוֹנִים מְלוּגֵי
 114 בְּשִׁתִּים – אף כשהיין יקר ונמכר לוג בשתי סלעים, שוילוף נחשב
 115 להנאה יתרה וראוי להוציא על כך יותר מאשר לשתייה. הרי
 116 שזילוף חשוב הוא. מתרצת הגמרא: הָתָם נִמְיָ עֲסָקִינוּ, בְּיֵין הַרְשָׁ

אֵין לוֹ – לבעל היין מבעל הדבש אֵלָא שְׁכָרוֹ, שֶׁכֵּר טַרְחַתּוֹ דְמִי
 שְׁכִירוֹת הַחֲבִית שָׁבוּ הַצִּיל אֶת דְבִשּׁוֹ, וְאִינוּ צָרִיךְ לְשַׁלֵּם לוֹ אֶת
 דְמֵי יֵינוֹ שֶׁהִפְסִיד. וְאִם הִתְנָה בַעַל הַיֵּין לִפְנֵי שֶׁשָּׁפַךְ יֵינוֹ וְאֲמַר לְבַעַל
 הַדְּבֵשׁ, אֲצִיל אֶת הַדְּבֵשׁ שֶׁלְּךָ וְאֶתָּה נֹתֵן לִי אֶת דְמֵי הַיֵּין שְׁלִי, תִּיב
 בַעַל הַדְּבֵשׁ לִימֵן לוֹ גַם אֶת דְמֵי יֵינוֹ. שְׁמָף נִחַל אֶת הַמְדוּרָה וְאֶת הַמְדוּרָה
 חֲבִירוֹ, הַחֲמוּר שְׁלֹו יִפֶּה מִנֶּה – שוה מאה זו וְשָׁל חֲבִירוֹ מֵאֵתִים זֶה,
 וְהִנֵּי זֶה אֶת הַחֲמוּר שְׁלֹו הַשּׁוּוֹה מֵאֵה זֶה לְטַבּוֹעַ בְּנַחַל, וְהַצִּיל אֶת
 הַחֲמוּר שֶׁל חֲבִירוֹ הַשּׁוּוֹה מֵאֵתִים זֶה, אֵין לוֹ אֵלָא שְׁכָרוֹ – שֶׁכֵּר
 טַרְחַתּוֹ בְּלַבַּד. וְאִם אֲמַר לוֹ, אֲנִי אֲצִיל אֶת הַחֲמוּר שֶׁלְּךָ שֶׁשּׁוּה
 מֵאֵתִים וְאֶתָּה נֹתֵן לִי אֶת דְמֵי הַחֲמוּר שְׁלִי שֶׁשּׁוּה מֵאֵה, תִּיב לִימֵן
 לוֹ גַם אֶת דְמֵי חֲמוּרוֹ.

גמרא

שנינו במשנה, זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש וכי,
 אֵין לוֹ אֵלָא שְׁכָרוֹ. שואלת הגמרא: וְאִמָּא, וְלִמָּא לִיָּה לְבַעַל
 הַדְּבֵשׁ, הרי דבשך היה הולך כולו לאיבוד, וְהַמְפַקְרָא קָא וְכִינָא –
 ומן ההפקר אני זוכה בו והוא שלי, מִי – האם לא תִּנְיָא בברייתא,
 הֲרֵי שְׁתִּיה אֲדָם מְעוֹן בְּכַדֵּי יֵין וְכַדֵּי שְׁמֵן וְרָאָה שֶׁהֵן מִשְׁתַּבְּרוֹת הִיין
 והשמן עומדים להישפך וללכת לאיבוד, לֹא יִאמְרָה הֲרֵי זֶה – היין
 והשמן, הִייו הַרְוִיחָה וְהַעֲשֶׂר עַל פִּירוֹת טַבַּל שְׁשֵׁי לִי בְּתוֹךְ בֵּיתִי בְּכַדֵּי
 הַרְוִיחָה שֶׁלֹא יִצְטָרֵךְ לְהַפְרִישׁ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֻׂרוֹת מִפִּירוֹת אֵלוֹ, וְאִם
 אֲמַר כֵּן לֹא אֲמַר בְּלוֹם וּפִירוֹתָיו נִשְׁאָרוּ טַבַּלְמַם, שְׁכִינֵן שְׁעוּמִידִים
 לְהִישָׁפֵךְ נִעֲשֶׂה כַּהֲפָקָר וְאִינוּ יָכוֹל לְעַשׂוֹתָם הַרְוִיחָה וּמַעֲשֻׂרוֹת מִי
 פִירוֹתָיו. הרי שדבר שעומד להיאבד נדון כהפקר, ואם כן אף
 בַּמִּשְׁנֵיתוֹ נִדוֹן הַדְּבֵשׁ כַּהֲפָקָר וְיָכוֹל בַעַל הַיֵּין לְנוֹטְלוֹ לְעַצְמוֹ,
 וּמְדוּעַ שְׁנִינוּ שֶׁאֵין לוֹ אֵלָא שְׁכָרוֹ. מתרצת הגמרא: בְּרָאֲמַר רַבִּי
 יִרְבִּי מִיָּה לְהֵלֵךְ עַל בְּרִייתָא אַחֲרָה, שֶׁמְדוּבֵר בָּהּ בְּשֶׁעָקַל בֵּית הַבַּד
 בְּרִיָּה עֲלֶיהָ – כשהחבית כרוכה וקשורה מסביב בחבל שמונע
 ממנה להתבקע לגמרי, הָתָם נִמְיָ מִשְׁנֵיתוֹ מְדוּבֵר בְּשֶׁעָקַל בֵּית
 הַבַּד בְּרִיָּה עֲלֶיהָ, ולכן לא נשפך הכל מהחבית אלא מנתף מעט
 29 מעט, ויכול להצילו על ידי הדחק, ולכן אין זה נחשב כהפקר.
 שנינו בסיפא של הברייתא, וְאִם אֲמַר וְהַפְרִישׁ, לֹא אֲמַר בְּלוֹם.
 31 מקשה הגמרא: וְהָא תִּנְיָא בברייתא אַחֲרָה, מִי שְׁכָא בְּרִיָּה וּמְעוֹת
 32 בְּרִיָּה, וְאִכְסֵם, לִיסְטִים, בֹּא בְּנִדּוּ לְגוּלוֹ, לֹא יִאמְרָה בַעַל הַמְעוֹת הֲרֵי
 33 פִירוֹת שֶׁל מַעֲשֶׂר שְׁנֵי שְׁשֵׁי לִי בְּתוֹךְ בֵּיתִי מִחֻלְלִים עַל מְעוֹת הַלֵּלוֹ,
 34 מִשּׁוּם שֶׁמְעוֹת אֵלוֹ עוֹמְדִים לְהִיאַבֵּד, וְאִם אֲמַר כֵּן, דְרָבִינוּ קְרִימִין
 35 וְהַפְּרִישׁ שְׁבִיתוֹ יִצְאוּ לְחוּלִין. ומדוע לגבי יין ושמן ההולכים
 36 לאיבוד אמרה הברייתא שדחי הם כהפקר ולא חלה עליהם
 37 הַפְּרִשָׁה. מתרצת הגמרא: הָתָם נִמְיָ עֲסָקִינוּ בברייתא זו, בְּשִׁיבּוֹל
 38 לְהַצִּיל אֶת מְעוֹתָיו מִיַּד הָאֲנָס, ולכן אינם נחשבים אבודים ממנו
 39 והחילול חל, אבל בברייתא הראשונה מדובר שאין יכול להציל
 40 את היין והשמן, ולכן דינם כהפקר ואין ההפרשה חלה. מקשה
 41 הגמרא: אִי מְדוּבֵר בברייתא השניה בְּשִׁיבּוֹל לְהַצִּיל אֶת הַמְעוֹת,
 42 ואינן נחשבות הפקר, אם כן לְבַתְּחִלָּה אִמָּאִי לֹא יִאמְרָה וַיִּחַלֵּל
 43 עליהם. מתרצת הגמרא, מְדוּבֵר בברייתא בְּשִׁיבּוֹל לְהַצִּיל עַל יְדֵי
 44 הַדָּחֵק, ולכן אף שאינן הפקר, מכל מקום לכתחילה לא יחלל
 45 עליהן, מִשּׁוּם הַפְּסֵד מַעֲשֶׂר שְׁנֵי. אמנם אין זה אלא הפסד מועט,
 46 כיון שיכול להצילו על ידי הדחק. מקשה הגמרא: וְכָל הִיָּא דְאִכְסֵי
 47 הַפְּסִידָא קַצַּת, לְבַתְּחִלָּה לֹא יִאמְרָה וַיִּחַלֵּל, וְהִתְנִיָּא בברייתא, הֲרֵי
 48 שְׁתִּיה לוֹ – (לדיו) עֲשֶׂר חֲבִיתוֹ יֵין שֶׁל מַעֲשֶׂר רֵאשׁוֹן שֶׁל מְכָל וְהִינּוּ
 49 שֶׁל הַפְּרִשָׁה מִזֵּן עֲדִינָן תְּרוּמוֹת מַעֲשֶׂר לְכַהֵן טַמָּא, וְרָאָה חֲבִית
 50 אֲחָת מִזֵּן שֶׁנִּשְׁבְּרָה וְשִׁפְכָתָה לֵאבִיבוֹ, אוֹ שֶׁנִּתְגַּלְתָּהּ – הוֹסֵר כְּסוּיָה
 51 שֶׁאֲסוּרָה לְשִׁתְיָה מִשּׁוּם סַכְּנַת בָּנֵשׁ, אֲמַר – יָכוֹל הוּא לְוֹמַר הֲרֵי
 52 הִיא, הַחֲבִית, וְהִידֵי תְרוּמוֹת מַעֲשֶׂר עַל תְּשַׁע חֲבִירוֹתֶיהָ – ובכך מתקן
 53 את תשע החביות הנותרות מטבלם. ואם היו מלאות בְּשִׁמְן, לֹא
 54 יַעֲשֶׂה בָּהֶן מִפְּנֵי הַפְּסֵד הַבְּהֵן שֶׁמִּפְסִיד שִׁמְן זֶה שֶׁהוּלֵךְ לֵאבִיבוֹ. וממה
 55 שנאמר בברייתא שביין מותר, מוכח שלא חששו חכמים להפסד
 56 מועט. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבִּי יְרֵמְיָהּ, בְּרִייתָא זוֹ שֶׁל עֶשֶׂר
 57 חֲבִיתוֹת מְדוּבֵר בְּשֶׁעָקַל בֵּית הַבַּד בְּרִיָּה עֲלֶיהָ, ואין היין נשפך אלא

מבארת הגמרא מדוע כפלה המשנה דין זה גם בחבית וגם בחמור: 58
וצריבא – הוצרכה המשנה לשנות דין זה גם בחבית וגם בחמור, 59
 שיש בכל אחד מהם חידוש שאין בחבירו, **דאי אשמעינן קמייחא** – 60
 אם היה התנא שונה רק את המקרה הראשון של חבית, היינו 61
 אומרים הָתָם הוּא דְבִי פִירֵשׁ יְהִיב לֵיה דְמֵי בּוּלְחָ – רק שם אם 62
 התנה צריך לשלם לו את מה שהפסיד משום דְבִנְדוּם קָא פְסִיד – 63
 כיון ששפך את יינו בידיים מחמת תנאו, **אָבְל הָכָא** – כאן בסיפא, 64
דְמֵימֵילָא – שהחמור טבע מאליו, **נִימָא** – היינו אומרים שאף 65
 שהתנה עימו אין לו **אֵילָא שְכָרוּ**, **וְאֵי אֲשָמְעִינָן סִיפָא** – ואם התנא 66
 היה שונה רק את המקרה של חמור, היינו אומרים הָכָא הוּא 67
דְכִסְתָמָא – רק כאן הדין הוא שאם לא התנה עימו בפירוש אלא 68
 שפך יינו בסתמא אין לו **אֵילָא שְכָרוּ**, משום דְמֵימֵילָא – שמאליו 69
 הפסיד חמורו שהניחו להיטבע, **אָבְל הָתָם** במקרה של חבית 70
 דהפסיד יינו בְנְדוּם, **אֵימָא אֲפִילוּ בְסִתְמָא** יְהִיב לֵיה דְמֵי בּוּלְחָ – היינו 71
 אומרים שאפילו אם לא התנה עימו צריך ליתן לו דמי כל יינו 72
 שהפסיד. **צְרִיבָא** – לכך הוצרך התנא להשמיענו שבין אם הפסיד 73
 בידיים ובין אם הפסיד שלא בידיים, אם לא התנה אין אלא שכרו 74
 ואם התנה נותן לו דמי כולו. 75
 מסתפקת הגמרא על הדין של שטף נהר חמורו וחמורו חבירו: **בְעָא** 76
מִינֵיה רַב בְּהָנָא מְרַב, שטף נהר חמורו וחמורו חבירו וְנָדָר לְהַצִּיל אֵת 77
 חמור חבירו והתנה עימו שישלם לו דמי חמורו, וְעָלָה חֲמֹרֵי שְלוֹ 78
 מן הנהר מֵאֵלָיו, מהו דינו, האם הוא אומר שישלם להציל את 79
 חמור חבירו והפקיר את חמורו, הרי חמורו נחשב כאבוד, וכבר 80
 נתחייב חבירו לשלם לו דמי חמורו, ועכשיו כשעלה חמורו מן 81
 הנהר הרי הוא זוכה בו מן ההפקר ואין חבירו נפטר מלשלם לו 82
 בכך את דמי חמורו, או שאנו אומרים כיון שלבסוף עלה חמורו 83
 ולא הפסיד כלום אינו חייב לו. **אָמַר לֵיה רַב. מִשְמִיחָ רְחִימוּ עָלֵיה** – 84
 מן השמים ריחמו על זה שירד להציל את חמור חבירו, שעלה 85
 חמורו מאליו, ונותן לו חבירו כל דמיו כאילו מת חמורו. הגמרא 86
 מביאה ראיה לסברת רב שיש לומר 'משמים רחמו עליה': **כִּי הָא** 87
דְרַב סְפָרָא הָנִיחָ קָא אֲוִיל בְּשִׁיחָתָא – כמעשה זה שרב ספרא היה 88
 הולך בדרך בשירה, וְלוֹנֵינְהוּ הָהוּא אָרִי – נתחבר עמהם אריה 89
 וליווה אותם בדרכם לשומרם מחיות ולסטים. **כָּל לֵילָא קָא שְרָד** 90
לֵיה חֲמֹרָא דְתַר מִינֵיהוּ וְקָא אָבְל – מנחה בני השירה היה שכל 91
 לילה היה אחד מהם שולח את חמורו לאריה והיה האריה אוכל 92
 את החמור. **כִּי מָטָא זְמַנֵיה דְרַב סְפָרָא** – כאשר הגיע תורו של רב 93
 ספרא לשלוח את חמורו, שְרָד לֵיה חֲמֹרָא וְלֵא אָבְלֵיה – שלח את 94
 חמורו אך האריה לא אכלו. **קָדִים רַב סְפָרָא וְזָכָה בֵיה** – מיהר רב 95
 ספרא לפני שיחזיק אחר בחמורו שהיה הפקר, וזכה בו. **אָמַר לֵיה** 96
רַב אַחָא מְדִיפְתֵי לְרַבִּינָא עַל מַעֲשָׂה זֶה, לְמַח לֵיה לְמִזְבִּי בֵיה – למה 97
 היה צריך רב ספרא למהר לזכות בו קודם שיזכה בו אחר, נְהִי דְבִי 98
אֲפַקְרִיחָ – אמנםם כשהשליכו לפני האריה הפקיר את חמורו, אך 99
אֲדַעְתָּא דְאָרִיחָ אֲפַקְרִיחָ, אֲדַעְתָּא דְבּוּלְחָ לֵא אֲפַקְרִיחָ – על 100
 דעת שהאריה יאכל הוא הפקירו ולא על דעת שיהיה הפקר עבור 101
 כל בני אדם, וכיון שלבסוף לא אכלו הארי הרי הוא נשאר שלו 102
 כבתחילה ואין אחר יכול לזכות בו. **אָמַר לֵיה רַבִּינָא לְרַב אַחָא, רַב** 103
סְפָרָא לְרוּחָא דְמִיחָתָא הוּא דְעָבַד – אכן רב ספרא לא היה צריך 104
 לזכות בו מחדש, ולא עשה כן אלא כדי שלא יהיה ערעור בדבר. 105
 עוד מסתפקת הגמרא בדין שטף נהר חמורו: **בְעָא מִינֵיה רַב מְרַב**, 106
 שטף נהר חמורו וחמורו חבירו, וְנָדָר לְהַצִּיל אֵת חֲמֹרֵי חֲבִירוּ וְלֵא 107
הַצִּיל – לא עלה בידו להצילו, מהו הדין, האם צריך לשלם לזה 108
 שירד להציל את דמי חמורו שאבד או לא. **אָמַר לֵיה רַב, וְזוּ אֲפִילָה** 109
 – שאלה גדולה שאלה, אך הדין הוא שאין לו **אֵילָא שְכָרוּ** 110
 טרחתו ואין צריך לשלם לו דמי חמורו, כיון שלא עשה את 111
 שליחותו. **אֵינִיבֵיה** – הקשה רב על פסקו של רבי, והרי שנינו 112
 בברייתא, **הַשּׁוֹכֵר אֵת הַפְּעוּל** 113

תְשַפֵּךְ הַבֵּל בְּבַת אַחַת, מִשּׁוּם שְׁחוּשִׁים לְתַקְלָה. וְבֵית הַלֵּל 1
אוֹמְרִים, תַּעֲשֶׂה וְיִלּוֹף, שאין חוששים לתקלה [הרי שנחלקו בית 2
 שמאי ובית הלל בדין תקלה]. **אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵ, אֲנִי** 3
אֲכַרְעֵי אֵת הַדִּין בְּמַחְלֻקַת זֶה, אִם הַחֲבִית נִטְמָא בְּבֵית, תַּעֲשֶׂה 4
וְיִלּוֹף, ואין חוששים שעד שזילפנה יבוא לידי תקלה. ואם נטמאה 5
בְּשָׂדֶה, תַּשְׁפֵּךְ הַבֵּל, מפני שעד שיביאנה לביתו יש לחוש שיבוא 6
 לידי תקלה. לשון אחרת בהכרעתו של רבי ישמעאל ברבי יוסי: 7
אֵיכָא דְאָמְרֵי – יש אומרים, כְּיֵין יִשָּׁן שְׂרָאֵי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוּ מִיד, 8
תַּעֲשֶׂה וְיִלּוֹף. וְכֵין הָרַשׁ תַּשְׁפֵּךְ הַבֵּל, מפני שיש לחוש שעד שיתישן 9
 יבוא לידי תקלה. 10
 מסימת הברייתא: **אָמְרוּ לוֹ חַכְמִים לְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל, אֵין הַכְרְעָה** 11
שְׁלִישִׁית מְכַרְעַת – אין אנו מכריעים במחלוקת על פי דעה 12
 שלישית. כלומר, דבריך אינם הכרעה בין דעת בית שמאי ובית 13
 הלל, אלא דברי עצמך הן. שאילו היו בית שמאי אומרים בין בבית 14
 ובין בשדה תישפך, ובית הלל היו אומרים בין בבית ובין בשדה 15
 תיעשה זילוף, והיית מכריע ביניהם שבבית תיעשה זילוף כבית 16
 הלל ובשדה תישפך כבית שמאי, הרי זו הכרעה והלכה כמותך, 17
 שנמצא שבבית יש רוב להתיי ובשדה יש רוב לאסור, ויש לנו 18
 לילך אחרי הרוב. אבל עתה שהם לא הזכירו דבריהם כלל בית 19
 או שדה, הרי שלדעתם אין שום סברא לחלק לענין תקלה בין בית 20
 לשדה, ואתה שחלקת בכך דעה שלישית היא זו, שאף היא דעת 21
 יחיד, ובאין טעם לפסוק אם **אָמַר לוֹ אֲצִיל אֵת שְׁלָךְ וְכוּ'** ואתה נותן לי את 22
 שנינו במשנה **אֵין טַעַם לְפַסְקֵי הַלְכָה כְּמוֹתָה**. 23
 שלי, חייב ליתן לו: 24
 מקשה הגמרא: **אֲמַאי** – מדוע חייב בעל הדבש לשלם לבעל היין 25
 את דמי יינו, **וְנִימָא לֵיה** – ויאמר לו בעל הדבש לבעל היין, **מִשְׁטָמָה** 26
אֲנִי בְךָ – שחוק הייתי עמך כשאמרתי לך שאשלם דמים מרובים 27
 כל כך על מה ששפכת יינך, ואיני חייב לשלם לך אלא שכר 28
 טרחתך. מביאה הגמרא ראיה שאפשר לטעון טענת משטה אני 29
 בך: **מִי לֵא תְנִיא** – וכי לא שנינו בברייתא, **הָרִי שְׁהִיָּה אָדָם בּוֹרַח** 30
מִבֵּית הָאֲסוּרִין וְהִיָּה מִמָּהָר לַעֲבוּר אֵת הַנְּהַר, וְהִיתָה מְעַבְרַת – 31
 ספינה לַפְּנִי, **אָמַר לוֹ** אותו אדם הבורח לבעל הספינה טול דִּינָה, 32
 שהוא יותר מהשכר הרגיל, וְהַעֲבִירָנִי אֵת הַנְּהַר, והעבירו, **אֵין לוֹ** 33
 לבעל המעבורת **אֵילָא שְכָרוּ** הרגיל במלאכה זו, ואין צריך הבורח 34
 לשלם לו דינר אף שהתנה עימו כן. **אֵילָמָא אָמַר לֵיה** – רואים אנו 35
 שיכול הוא לומר לו **מִשְׁטָמָה אֲנִי בְךָ**, אם כן **הָכָא נְמִי לִימָא לֵיה** – גם 36
 כאן יאמר לו בעל הדבש לבעל היין **מִשְׁטָמָה אֲנִי בְךָ** ולא יהא חייב 37
 לשלם לו דמי יינו ששפך. מתרצת הגמרא: **הָא** – מקרה זה 38
 שבמשנתנו **לֵא דְמֵי לְרִישָׁא** של ברייתא זו **אֵילָא לְסִיפָא** של 39
 הברייתא, ששנינו בה **וְאִם אָמַר לוֹ טוֹל דִּינָר זֶה בְּשְׁכָרְךָ וְהַעֲבִירָנִי,** 40
נִוְתָן לוֹ שְכָרוּ מְשָלֵם – ככל מה שהתנו ביניהם. מבארת הגמרא: 41
מֵאי שְׁנָא רִישָׁא וְמֵאי שְׁנָא סִיפָא – מהו החילוק שברישא יכול 42
 לטעון לו טענת משטה אני בך ובסיפא אינו יכול לטעון, **אָמַר רַבִּי** 43
בְּרַחְמָא, בְּסִיפָא מְדוּבַר בְּצִידֵי הַשּׁוּלְחָ – [הצד] דִּינִים מִן הַיָּם, וְאָמַר 44
 לֵיה הַצִּיד לְהַעֲבוּר מִבֵּית הָאֲסוּרִים הַמְסִרְתֵּי בְּיַדֵּי בְּזוּזָא – 45
 הפסדתי דגים שהייתי צד בשווי זה באותו זמן שהעברתיך את 46
 הנהר, ומשום שיש לו הפסד בכך חייב לשלם לו כפי שהתנה ולא 47
 יכול לומר לו משטה אני בך, ואילו ברישא מדובר שבעל 48
 המעבורת לא היה צייד ואינו מפסיד בזמן שהעבירו את הנהר, לכן 49
 יכול לטעון לו משטה אני בך ואין לו אלא שכר טרחתו. ולפי זה, 50
 משנתינו דומה לדין של הסיפא, שהרי בעל היין הפסיד את יינו 51
 ששפך בשביל בעל הדבש, לכן חייב לשלם לו כפי שהתנה עמו 52
 ואינו יכול לומר לו משטה אני בך. 53
 שנינו במשנה, **שְׁמַע בְּנֵהר חֲמֹרֵי וְחֲמֹרֵי חֲבִירוּ, שְׁלוֹ יָפָה מְנָה וְכוּ'** 54
 ושל חבירו מאתים, והניח זה את שלו והציל את של חבירו, אין לו 55
 אלא שכרו. ואם התנה ואמר לו אני אציל את שלך ואתה נותן לי 56
 את שלי, חייב ליתן לו: 57

בבא קמא. הגוזל ומאכיל – פרק עשירי דף קטז עמוד א – מותר מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קפא רש"י תוספות

1 תשפך הכל. כולה ביחד: בשדה תשפך הכל. דאדממטי ליה לגו ביתא אתי ביה לדי
2 תקלה: אין הכרעה שלישית מברעת. טעם עצמך אתה אומר ולא כדברי אהר מן
3 ששניקם לא חזקירו בית ושהך והכי דמי הכרעה כגון אי הנה בני ב"ש בין נטמאת בבית
4 בין בשדה תשפך הכל ובי"א אומרים בין בבית ובין בשדה תעשה זילוף ר"ש אומר נטמא

1 תשפך הכל ובי"א אומרים תעשה זילוף אמר ר'
2 ישמעאל ב"ר יוסי אני אכרע בבית תעשה זילוף
3 ובשדה תשפך הכל איכא דאמרי פישן תעשה זילוף
4 ובחדש תשפך הכל אמרו לו אין הכרעה שלישית
5 מברעת: אם אמר לו איציל את שלף וכו': אמאי
6 ונימא ליה משטה אני קד מי לא תניא הרי שהיה
7 בורח מבית האסורין והיתה מעבורת לפניו אמר לו
8 טול דינר והעבירני אין לו אלא שברו אלמא אמר
9 ליה משטה אני קד הכא נמו לימא ליה משטה אני
10 קד הא לא דמי אלא לסיפא ואם אמר לו טול דינר
11 זה בשברך והעבירני נתן לו שברו משלם מאי שנא
12 רישא ומאי שנא סיפא אמר רמי בר חמא בצעיד
13 השולח דגים מן הים וא"ל אפסדמני פונורי בזווא:
14 שמוך נהר המורו וחמורו חבירו שלו יפה מנה וכו':
15 וצריכא דאי אשמעינן קמייחא התם הוא דכי פירש
16 יהוב ליה דמי פוליה משום דבדיים קא פסיד אבל
17 הכא דממילא נימא אין לו אלא שברו ואי אשמעינן
18 סיפא הכא הוא דבסתמא אין לו אלא שברו משום

19 דממילא אבל התם דבדיים אימא אפילו בסתמא יהוב ליה דמי פוליה צריכא בעא מיניה רב
20 כהנא מרב ירד להציל ועלה שלו מאליו מהו א"ל משמאי רחימו עליה כי הא דרב ספרא
21 הוה קא אזיל בשיריפתא לוינהו והוא ארי כל לילא קא שדר ליה חמרא דחד מינייהו וקא
22 אכיל כי מטא זמניה דרב ספרא שדר ליה חמרא ולא אכילה קדים רב ספרא וזכה ביה א"ל
23 רב אחא מדיפתיה לרבינא למה ליה למיזכי ביה נהי דכי אפקריה אדעתא דאריה אפקריה
24 אדעתא דכ"ע לא אפקריה א"ל רב ספרא לרווחא דמילתא הוא דעבד בעא מיניה רב מרבי
25 ירד להציל ולא הציל מהו אמר לו וזו שאילה אין לו אלא שברו איתיביה השוכר את הפועל

להביא

1 למכרע פלגא כמר ופלגא כמר אבל התם א"ל ס"ל לא כמר ולא כמר והא דפרקי בכל דמי והא הכרעה שלישית אין הכרעה ה"מ למיפרך תלמידי הוא ואין זילקה בהכרעת תלמידי אבל
2 עדיפא קפריך דלאו הכרעה היא כלל ואורי"ה הא דתנאי בכיצד מביכד מביכדן (ברכות דף מג) בש"א מברך על השמן ואח"כ על ההדס ובי"א אומרים מברך על ההדס תחילה וקאמר רשב"ג אני
3 אכרע שמן זכינו לריחו ולסיכתו הדס לא זכינו אלא לריחו הלכך שמן עדיף וקאמר רבי יוחנן בגמרא הלכה כדברי המכרע לא שייכא ההיא הכרעה לשאר הכרעות שהבאתי דלא
4 סביקא ליה פלגא כמר ופלגא כמר אלא דמפרש טעמא דחד מינייהו וס"ל כוותיה לגמרי וכן בכל מקום שאם תנא אחד יסבור כתנא אחר לא יקרא בכך מכרע תדע מדאיצטריך ר' יוחנן
5 עלה למימר הלכה כדברי המכרע א"ע ר"ג דאיהו גופיה כבר אמר בכירה (שבת דף לט) כל מקום שאתה מוצא שנים חלוקים ואחד מכרע הלכה כדברי המכרע ש"מ דודאי לא שייכא
6 להדיא הכרעה דשבת ודקא ולא קרי ליה הכרעה אלא מפני שהכרע דברי ב"ש על דברי ב"ר ורת"פ הכרעה שלישית דור שלישית כלומר תלמידי אתה ואין זו הכרעה כדאמר ר"ע
7 תלמידי הוה והני הוה דור שני דהיינו נמי תלמידי אלא פך היה המעשה ונבדור (דף נג) דקרי ליה הנקרא לבי"ד של אחרים הכרעה שלישית לישנא דהך ברייתא דהא נקט ואת"ל
8 בפ"ק דפרסחים (דף ג) גבי ר' מאיר אומר אוכלים כל חמש רבי יהודה אומר אוכלים כל כו' ר"ג אומר חולין אוכלין כל ארבע ותרומה כל חמש וקאמר בגמרא ר"ג לא מכרע דהא דאטעמא
9 דנפשיה קאמר ולפי' הקו ניקא אלא לפי' רית אמאי לא מכרע הוא וקא לאו תלמידי הוה י"ל דלאו מכרע הוא דלא עלייהו קאי שלפניהם היה ופי"ה נראה לר"י עיקר ר"מ הכא טעמא
10 דתשפך משום דריחא מילתא היא ואסור לזוף משום דהוי כשתיה ולא משום חשש תקלה ואין נראה דאי"כ לא הוי רבי ישמעאל מכרע אלא טעמא דנפשיה קאמר דקאפי לא איפליגי
11 במתיח לתקלה ואין להקשות לפי' זה לאפי' דאית ליה (ע"ז דף סו) גבי בת תיקא ריחא מילתא היא לימא דאמר בר"מ אמאי לא מיייתי נמי התם אפלונתא דאביי ורבא פלונתא דב"ש
12 ובי"ה דהכא איכא למימר דאביי א"ש בבי"ה ומודו פה דריחא מילתא היא ליחשב הנאה והתם לענין איסור הנאת יין נסך איירי ודקא לענין תרומה טמאה הכא המתנית בנזאה ריחא
13 לאו מילתא ליחשב כשתיה ופי"ה דמיייתי התם ההיא דתנור שהסיקו כמון של תרומה והיהו דהדורה פת חמה והניהו ע"פ הכית של יין של תרומה התם ודאי אי ריחא מילתא ואסור
14 בתנאה יש לנו כמו כן לאסור הפע' לאכול לזרים שנקלט מן הכמון או הדין של תרומה אבל ריחא לחדויה כגון בת תיקא וזילוף לא הוי כשתיה מותר בתרומה. ויחי' תוס' ע"ז סו ד"ה
15 אמר רבא: **אדעתא** דאריה אפקריה כו'. לא דמי לזא דאמר באלו מציאות (בי"מ ד' כו') המציל מן הארי ומן הדוב כו' הרי הוא שלו מפני שבעלים מתייאשים מן דהתם ודאי שהארי
16 בא לטרוף כדמשמע המציל מן הארי מתייאש לגמרי אבל הכא הארי היה עמיה והיה לוח אותם לשמור בהמותיהם מחיות וליסטים רק שזו נתונים לו לאכול חמור בכל לילה ואפשר
17 שפעמים היה שבע ולא אכיל הלכך אין מפקיר אלא אדעתא דאכיל ליה אריה וקא לא אכיל ליה:

1 לעשות זילוף אחר שתיישן מעט ועוד יש מפרץ דשאני התם דבההיא גזירה ליכא הפסד
2 כהן דכי היכי דהיא תרומה מעיקרא ח"נ הויא אחר שזוהר ולכך לבי"ד חיישין לתקלה
3 אבל הכא דאיכא הפסד לגמרי שתשפך הכל איכא מאן דלא חייש לתקלה ולפי' זה קשה
4 דקאמר בפרק כל שעה (פסחים דף לו) וסו' מדליקין בפת ובשמן של תרומה שנטמאה ואמר
5 אביי עלה משמיה דרבי יצחק בר מרתא אמר רב
6 הוהא לא שנו אלא פת אבל חסין לא שנוא רבי
7 כהן לדי תקלה ורבי יוחנן אמר אפי' חסין
8 ומזמנין לה בשליקתא ומאיסתא מכלל דרב
9 הוהא אפילו בשליקתא ומאיסתא לא הוה שרי
10 אלמא משום תקלה מטסדי ליה לכהן לגמרי
11 י"ל דלא פליגי דרב הוהא לא איירי בשליקתא
12 ואיהו נמי שרי בענין זה והשתא ליכא פסידא
13 כיון דכילוק לשלוק ולקמסו ולהחזיק בהן.

1 **הכרעה** שלישית. נראה לר"י עיקר כפי'ה
2 דדעת ג' הוא דתנאי קמאי לא גילו
3 בדעתם שיש שום חילוק בין בית לשדה אבל
4 ההוא דקולי מטלניו דבפניו מדליקין (שבת דף כט.
5 וסו' ד"ה בין) הוהא הכרעה דרבי אליעזר קאמר
6 בין מן המוכן בין שלא מן המוכן טמא רבי יהושע
7 אומר בין מן המוכן כו' טהור ר"ע אומר מן המוכן
8 טמא שלא מן המוכן טהור ובכירה (שם דף לט)
9 כהנא חשיב ליה הכרעה אי לאו משום דר"ע
10 תלמידי הוה ועוד דהדר ביה ר"ע לגבי רבי
11 יהושע והיהו דהתם לא ישתטף גופו בין בחמין
12 בין בצונן חשיבא הכרעה דתנאי קמאי גילו
13 בדעתם דשידך לפלוגי בין חמין לצונן אבל הך
14 דשמעתין לא גילו בדעתם חשיב ליה הכרעה
15 שלישית וכן בגמרי כ"ג (דף נג) וסו' ד"ה ב"ד) גבי
16 ר"א אומר וקניינו הראשונים ומקצתן היון
17 אומרים חצי קב עצמות כו' התם נמי קרי ליה
18 הכרעה שלישית דתנאי קמאי לא גילו בדעתם
19 דשידך לפלוגי בין תרומה לקדשים לגוי ועושה
20 פסח ובראשית הזו (חולין דף קלח) גבי ראשית
21 הזו אין נוהג אלא במרוכה וכמה מרוכה ב"ש
22 אומרים שתיים בי"ה אומרים חמש ורבי ישמעאל
23 אומר ארבעה וקרי נמי התם (דף קלז) לרבי
24 ישמעאל הכרעה שלישית ואותה הכרעה אין
25 חשובה אפילו בדהקא ודקויר דבהני סביקא ליה

19 דממילא אבל התם דבדיים אימא אפילו בסתמא יהוב ליה דמי פוליה צריכא בעא מיניה רב
20 כהנא מרב ירד להציל ועלה שלו מאליו מהו א"ל משמאי רחימו עליה כי הא דרב ספרא
21 הוה קא אזיל בשיריפתא לוינהו והוא ארי כל לילא קא שדר ליה חמרא דחד מינייהו וקא
22 אכיל כי מטא זמניה דרב ספרא שדר ליה חמרא ולא אכילה קדים רב ספרא וזכה ביה א"ל
23 רב אחא מדיפתיה לרבינא למה ליה למיזכי ביה נהי דכי אפקריה אדעתא דאריה אפקריה
24 אדעתא דכ"ע לא אפקריה א"ל רב ספרא לרווחא דמילתא הוא דעבד בעא מיניה רב מרבי
25 ירד להציל ולא הציל מהו אמר לו וזו שאילה אין לו אלא שברו איתיביה השוכר את הפועל

להביא

1 למכרע פלגא כמר ופלגא כמר אבל התם א"ל ס"ל לא כמר ולא כמר והא דפרקי בכל דמי והא הכרעה שלישית אין הכרעה ה"מ למיפרך תלמידי הוא ואין זילקה בהכרעת תלמידי אבל
2 עדיפא קפריך דלאו הכרעה היא כלל ואורי"ה הא דתנאי בכיצד מביכד מביכדן (ברכות דף מג) בש"א מברך על השמן ואח"כ על ההדס ובי"א אומרים מברך על ההדס תחילה וקאמר רשב"ג אני
3 אכרע שמן זכינו לריחו ולסיכתו הדס לא זכינו אלא לריחו הלכך שמן עדיף וקאמר רבי יוחנן בגמרא הלכה כדברי המכרע לא שייכא ההיא הכרעה לשאר הכרעות שהבאתי דלא
4 סביקא ליה פלגא כמר ופלגא כמר אלא דמפרש טעמא דחד מינייהו וס"ל כוותיה לגמרי וכן בכל מקום שאם תנא אחד יסבור כתנא אחר לא יקרא בכך מכרע תדע מדאיצטריך ר' יוחנן
5 עלה למימר הלכה כדברי המכרע א"ע ר"ג דאיהו גופיה כבר אמר בכירה (שבת דף לט) כל מקום שאתה מוצא שנים חלוקים ואחד מכרע הלכה כדברי המכרע ש"מ דודאי לא שייכא
6 להדיא הכרעה דשבת ודקא ולא קרי ליה הכרעה אלא מפני שהכרע דברי ב"ש על דברי ב"ר ורת"פ הכרעה שלישית דור שלישית כלומר תלמידי אתה ואין זו הכרעה כדאמר ר"ע
7 תלמידי הוה והני הוה דור שני דהיינו נמי תלמידי אלא פך היה המעשה ונבדור (דף נג) דקרי ליה הנקרא לבי"ד של אחרים הכרעה שלישית לישנא דהך ברייתא דהא נקט ואת"ל
8 בפ"ק דפרסחים (דף ג) גבי ר' מאיר אומר אוכלים כל חמש רבי יהודה אומר אוכלים כל כו' ר"ג אומר חולין אוכלין כל ארבע ותרומה כל חמש וקאמר בגמרא ר"ג לא מכרע דהא דאטעמא
9 דנפשיה קאמר ולפי' הקו ניקא אלא לפי' רית אמאי לא מכרע הוא וקא לאו תלמידי הוה י"ל דלאו מכרע הוא דלא עלייהו קאי שלפניהם היה ופי"ה נראה לר"י עיקר ר"מ הכא טעמא
10 דתשפך משום דריחא מילתא היא ואסור לזוף משום דהוי כשתיה ולא משום חשש תקלה ואין נראה דאי"כ לא הוי רבי ישמעאל מכרע אלא טעמא דנפשיה קאמר דקאפי לא איפליגי
11 במתיח לתקלה ואין להקשות לפי' זה לאפי' דאית ליה (ע"ז דף סו) גבי בת תיקא ריחא מילתא היא לימא דאמר בר"מ אמאי לא מיייתי נמי התם אפלונתא דאביי ורבא פלונתא דב"ש
12 ובי"ה דהכא איכא למימר דאביי א"ש בבי"ה ומודו פה דריחא מילתא היא ליחשב הנאה והתם לענין איסור הנאת יין נסך איירי ודקא לענין תרומה טמאה הכא המתנית בנזאה ריחא
13 לאו מילתא ליחשב כשתיה ופי"ה דמיייתי התם ההיא דתנור שהסיקו כמון של תרומה והיהו דהדורה פת חמה והניהו ע"פ הכית של יין של תרומה התם ודאי אי ריחא מילתא ואסור
14 בתנאה יש לנו כמו כן לאסור הפע' לאכול לזרים שנקלט מן הכמון או הדין של תרומה אבל ריחא לחדויה כגון בת תיקא וזילוף לא הוי כשתיה מותר בתרומה. ויחי' תוס' ע"ז סו ד"ה
15 אמר רבא: **אדעתא** דאריה אפקריה כו'. לא דמי לזא דאמר באלו מציאות (בי"מ ד' כו') המציל מן הארי ומן הדוב כו' הרי הוא שלו מפני שבעלים מתייאשים מן דהתם ודאי שהארי
16 בא לטרוף כדמשמע המציל מן הארי מתייאש לגמרי אבל הכא הארי היה עמיה והיה לוח אותם לשמור בהמותיהם מחיות וליסטים רק שזו נתונים לו לאכול חמור בכל לילה ואפשר
17 שפעמים היה שבע ולא אכיל הלכך אין מפקיר אלא אדעתא דאכיל ליה אריה וקא לא אכיל ליה:

להביא

להביא רוב ודומסקנין לחולה. שברוה בשביל החולה יותר ממה שהיה ראוי לשוכרו דהכי משמע לישן נותן לו שכרו משלם וצ"ל דמיירי בגון דליכא למימר מששה אני בר שהוא מפיסד במקום אחר כיצא בזה: ורשאים החמרים להתנות בנייהם. פירוש רשאים להסיע ממון אם כבר עשו תנאי קודם כמו ורשאין בני העיר להסיע על קצתן דב"ב (דף ח):

ודומסקנין. פרושים לישן מורד לישן אחר אדרופיי"ש ועשב הוא הנאכל בשלוקת קדירה: למורפה. לבוזה ונתפשרו עמקו בממון: תירי. מראה להם הדרך: אי לא לפי נפשות. שעות הדרך במדבר סכנת נפשות היא: ולא ישנו ממהנה החמרים. שאם נהגו להחיר לפי ממון או לפי נפשות עושי: בכוסיא. בפשיעה: אין שומעין לו. שמוא לא יקח החמור והם לא התנו אלא כדי שיקח החמור ויהיה מוסר נפשו לשמור עמקו בלילות מן החיות וליסטים: קא מנטר ליה. ואפילו אם יאמר האחד אני יכול לשמור ופה אכל נפשו אני יכול לשמור: קמ"ל. דאמרי ליה לא כ"ש דהשתא מסרת נפשך ספי מחשבין לפי משוי. אם השליך זה מאה ליטרין זהב ישליך זה מאה ליטרין ברזל: בניסן. שגדל הנדר מהפשרת שלגים ומן העימים מרחקים חד אשלא מלא חבל משפת הנדר לתוך המים ובתשרי שהמים חסרים והספינה גוששת אצל שפת הנדר רגילים להתרחק לתוך עמק המים תרי אשלי ואול היאך בניסן למקום תשרי. באמצע המים ומתוך שהנדר גדול וחוץ נטבעה: הציל לאמצע. כל אחד מכיר את שלו ונטול. אי שייכולים. בעלים להציל לא איאוש ואפי' אמר לעצמו וכן הוא: הקא בשותף. ובין יבולים להציל ובין אין יבולין להציל: וקנו זה. במקום איבוד ממון. שותף חולק. ואפי' לא ירצה חבירו: אמר פליג. ומעבד חלקו את מה שהציל. לא אמר לא פליג. ושפיר עבד דמסר נפשו איסיקא דתירויהו הוהיל והוא שותף עמו ארדה למסרתי אפולח עיסקא: בפועל. שהיה שכיר לבציל ספינה ובשאין יבולין להציל: תרר ביה. וכן מהפקקרא: רב אשי אומר. לעולם באניש דעלמא ובגון דיבולין להציל ע"י הדחק: אמר לעצמי. ושמןו בעלים ושותקו ולא מסרו עצמן אסת דעתיהו וגלו דאיאיש ולא בגו מסר נפשיהו ומיהו היבא דיבולין להציל להדא אפילו שמעו ושותקו לא קני דמסתמא לא איאיש. מתנן: ונמליה מסיקין. אנסן גולה מן הגולן: ספת מדינה היא. דאנסה ארעתא דארעתי ודאיה: ואם מסתת גולן. מפרש בגמרא: גמ' צלצל. ארבה גולן הוא שאוכל תבואות כל אדם: ואחיו אחיו. שלא גולה הוא עצמו אלא שמע מבית המלך שמבכשין לגול שדות והראה להם טלו קרקע זו של פלוג:

יחסנינה

סאָה פ"י בקוץ: ארבה כמו וימעלה אהו. הסקאין דבתענית (דף ו) שהוא מין ארבה ואין נראה לר"ת דלשון ירושה ואחסנתא משמע דאבני אדם איירי ונטלה מסיקין נמי איירי בבני אדם ונראה שהאויב קרי סקאה שעולין ומכסין את הארץ בדרכיב שמתו י והנה כסה את עין הארץ ועל שם כך נקרא צלצל שמכסה כל הארץ בצל כמו חו' ארץ צלצל בפנים (ישעה ח) ר"ת ונראה דירשה שיקא שפיר בעופות וחיות כמו וירשה קאת וקפוד (שם לד):

להביא רוב ודומסקנין לחולה והלך ומצאו שמת או שהכריא נותן לו שכרו משלם א"ל מי דמי התם עבדי שליח שליחותיה הכא לא עבדי שליח שליחותיה: ת"ר שירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גיים למורפה מחשבין לפי ממון ואין מחשבין לפי נפשות ואם שכרו תירי החולף לפניהם מחשבין אף לפי נפשות ולא ישנו ממהנה החמרים ורשאין החמרים להתנות שכל מי שאיבד לו חמורו יעמיד לו חמור אחר בכוסיא אין מעמידין שלא בכוסיא מעמידין לו ואם אמר תנו לי ואני אשמור אין שומעין לו פשיטא לא צריכא דאית ליה חמרא אחרינא מהו דתימא הא קא מניטר ליה קמ"ל שאני נטירותא דחד מנטירותא דבי תרי: ת"ר ספינה שהיתה מהלכת פים עמד עליה נחשול לטובעה והקילו ממשאה מחשבין לפי משאוי ואין מחשבין לפי ממון ולא ישנו ממהנה הספנים ורשאין הספנים להתנות שכל מי שאבדה לו ספינה יעמיד לו ספינה אחרת אבדה לו בכוסיא אין מעמידין שלא בכוסיא מעמידין לו ואי פירש למקום שאין הספינות חולכין אין מעמידין פשיטא לא צריכא דבניסן מרחקי חד אשלא ובתשרי מרחקי תרי אשלי וקא אויל ביומי ניסן למקום תשרי מהו דתימא דושיה נקוט ואויל קמ"ל ת"ר שירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד גיים וטרפה ועמד אחד מן והציל הציל לאמצע ואם אמר אני אציל לעצמי הציל לעצמו היכי דמי אי דיכול להציל אפילו ספא נמי לאמצע ואי דלא יכול להציל אפילו רישא נמי לעצמו אמר רמי בר חמא הכא בשותפין עסקין ובגון זה שותף חולק שלא לדעת חבירו אמר פליג לא אמר לא פליג רבא אמר הכא בפועל עסקין

הא מרישא שמעי

מיתה. תימה דבכמה מקומות איכא דהכי שפובל דביו ויל דדתיק מהדיל למייתי ואם לאו חייב מדקתא ואם מחמת הגולן חייב להעמיד לו שדה אחר ממנה דמילתא באפי נפשח היא:

הא מרישא שמעי מיתה. תימה דבכמה מקומות איכא דהכי שפובל דביו ויל דדתיק מהדיל למייתי ואם לאו חייב מדקתא ואם מחמת הגולן חייב להעמיד לו שדה אחר ממנה דמילתא באפי נפשח היא:

לא צריכא דאחיו

פ"י בקוטי שמע מבית המלך שהיו רוצין לגול לו קרקע והראה להם זה קרקע פלוני אמר הוא כמו שפי' דאפילו בענין זה מחייבים ליה אע"ג שאינו ברור שישלח שלא אמרו תחילה הראה לנו ונגול אלא מעצמו הראה להם דהא הי' אמר לקמן (ק"ה) ואם הראה מעצמו כמו שנקרא ונתן דמי וי' דגיס הכי בגון שאנסהו עכ"מ ואחיו ארעא ואחיו נמי הא בהדיהו ואין להקשות לפי' מדאמר לקמן נאנס פטר דהקם אנסהו להראות קרקעותיו של פלוני אבל הכא דאנסהו להראות שלו חייב שלא היה לו להראות ארעה שגול שאין שלו:

לא צריכא דאחיו. פ"י בקוטי שמע מבית המלך שהיו רוצין לגול לו קרקע והראה להם זה קרקע פלוני אמר הוא כמו שפי' דאפילו בענין זה מחייבים ליה אע"ג שאינו ברור שישלח שלא אמרו תחילה הראה לנו ונגול אלא מעצמו הראה להם דהא הי' אמר לקמן (ק"ה) ואם הראה מעצמו כמו שנקרא ונתן דמי וי' דגיס הכי בגון שאנסהו עכ"מ ואחיו ארעא ואחיו נמי הא בהדיהו ואין להקשות לפי' מדאמר לקמן נאנס פטר דהקם אנסהו להראות קרקעותיו של פלוני אבל הכא דאנסהו להראות שלו חייב שלא היה לו להראות ארעה שגול שאין שלו:

לא צריכא דאחיו

דגרמי כדמשמע לקמן בשמעתין דקאמר זיל לבניה ו' שמעון בן אלקים ור' אלעזר בן פדת דדאין דינא דגרמי וחיבהו ממנהיתין ואם מחמת הגולן חייב להעמיד לו שדה אחר ותימה לרשב"א לדעיל בהגול קמא (דף ק). ושם לא משפחת דר"מ דאין דינא דגרמי אלא בריתא דמחיצת הפרם שנפרצה דלא שמעין דאתא בר"מ אלא מכח ההיא משנה דהמספר ואמאי לא מייית הקם ממנהי' דהכא דמחייבין בדינא דגרמי ואומר ר"י דלא ניחא ליה לאתמי ממנהיתין דהכא דלא קתני בה בהדיא דאחיו אלא מיתורא דמתני' מוקי לה הכי:

וכרב דאמר רב פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום וכמה דלא הדר ביה ככרשותיה דבעל הבית דמי וכי הדר ביה טעמא אחרינא הוא דכתוב פי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים רב אשי אמר בשיכול להציל ע"י הדחק גלי דעתיה לעצמו לא גלי דעתיה לאמצע: מתנן' הגזול שדה מחבירו ונטולה מסיקין אם מפת מדינה היא אומר לו הרי שלך לפניך אם מחמת הגולן חייב להעמיד לו שדה אחר: גמ' אמר רב נתמן בר יצחק מאן דתני מסיקין לא משתבש ומאן דתני מציקין לא משתבש דכתוב במצור ובמצוק ומאן דתני מסיקין לא משתבש דכתוב וירש הצלצל ומתרגמין יחסנינה סקאה: אם מחמת הגולן חייב: היכי דמי אילומא דאנסיה לארעא דידיה ולא אנסיה פולג ארעתא הא מרישא שמעת מניה אם מפת מדינה היא כו' אי לא לא לא צריכא דאחיו אחיו לישנא אחרינא הב"ע בגון דאנסיה עכו"ם ואמרי ליה אחיו ארעתיה ואחיו ההוא נבדא דאחיו אכריא דחפי דבי ריש גלותא אתא לקמיה דרב נתמן חייביה רב נתמן לשלומי יתיב רב יוסף אחוריה דרב הונא בר חייא ותיב רב הונא בר חייא קמיה דרב נתמן א"ל רב הונא בר חייא לרב נתמן דינא או קנסא א"ל מתניתין היא דתנן אם מחמת הגולן חייב להעמיד לו שדה ואוקימנא דאחיו אחיו בתי דנפק א"ל רב יוסף לרב הונא בר חייא מאי נפקא לך מניה

בר יצחק מאן דתני מסיקין לא משתבש ומאן דתני מציקין לא משתבש דכתוב במצור ובמצוק ומאן דתני מסיקין לא משתבש דכתוב וירש הצלצל ומתרגמין יחסנינה סקאה: אם מחמת הגולן חייב: היכי דמי אילומא דאנסיה לארעא דידיה ולא אנסיה פולג ארעתא הא מרישא שמעת מניה אם מפת מדינה היא כו' אי לא לא לא צריכא דאחיו אחיו לישנא אחרינא הב"ע בגון דאנסיה עכו"ם ואמרי ליה אחיו ארעתיה ואחיו ההוא נבדא דאחיו אכריא דחפי דבי ריש גלותא אתא לקמיה דרב נתמן חייביה רב נתמן לשלומי יתיב רב יוסף אחוריה דרב הונא בר חייא ותיב רב הונא בר חייא קמיה דרב נתמן א"ל רב הונא בר חייא לרב נתמן דינא או קנסא א"ל מתניתין היא דתנן אם מחמת הגולן חייב להעמיד לו שדה ואוקימנא דאחיו אחיו בתי דנפק א"ל רב יוסף לרב הונא בר חייא מאי נפקא לך מניה

א

בבא קמא דף קטז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קפג

60 כן צריך להיות הדין שהציל לאמבע, שהרי הבעלים לא התייאו
61 מממונם וגולן הוא, ואי דלא יבול הבעלים להציל, אפילו רישא נמי
62 שלא אמר אני אציל לעצמי, יהיה הדין שהציל לעצמו, שהרי
63 נתייאו הבעלים וזכה מהפקר.
64 מתרצת הגמרא: אמר רמי בר חמא, הקא בשותפין בממונם עסקין,
65 ובין בשיכולים להציל ובין שאין יכולים, וגולן – ובאופן זה
66 שהממון הולך לאיבוד שותף הולך את הממון ונוטל את שלו אף
67 שלא דעת והסכמת חבירו, ולכך אם אמר שמציל לעצמו, פליג –
68 נתכוין לחלוק את השותפות ומה שהציל הוא לחלקו, לא אמר
69 שמציל לעצמו, לא פליג, ולכך מה שהציל מתחלק בין כל
70 השותפים. ישוב אחר: רבא אמר, הקא בהצילו פועלין השכורים
71 לבעל השיירה עסקין, ומדובר באופן שאין הבעלים יכולים
72 להציל, וכדברי רב, דאמר רב, פועל יבול לחזור בו מעבודתו אפילו
73 בפני היום, וכמה דלא הדר ביה כבכרשותיה דבעל הבית דמי – וכל
74 זמן שלא חזר בו הרי הוא ברשות בעל הבית לעשות לו מלאכתו,
75 וידו כיד בעל הבית, וכי הדר ביה – ומה שיכול לחזור בו, לא משום
76 שאין ידו כידו, אלא מעמא אחרתא הוא – מטעם אחר הוא, דכתיב
77 (ויקרא כה נה) 'כי לי בני ישראל עבדים', ולא עבדים לעבדים, ולכך
78 יכול לחזור בו ואינו כעבד שאינו חוזר בו אחר שנמכר, אך כל זמן
79 שלא חזר בו ידו כידו. ולכן אם אמר הפועל אציל לעצמי, הרי הוא
80 חוזר בו משכירתו וזוכה הוא לעצמו מהפקר, אך אם לא אמר,
81 הרי ידו כידו וכל מה שהציל יציל להם. ישוב אחר: רב אשי אמר,
82 מדובר בשכיר הבעלים להציל על ידי הדין, ואין אנו יודעים אם
83 נתייאו מלהציל, ולכך פלי דעתיה – גילה דעתו שמציל לעצמו
84 והבעלים שמעו ושתקו, מוכח שהתייאו, ולכך הציל לעצמו, לא
85 פלי דעתיה שמציל לעצמו, מסתמא לא נתייאו, ולכך הציל
86 לאמבע.
87 במשנה זו ושלאחריה יבואר דין גילת קרקע ואופני השבתה.

משנה

88 הגולל קדה מחבירו ונטלוהו מפינקו – אנשים, מן הגולן, אם מפת
89 מדינה היא, שאנסו גם קרקעות אחרות, אומר לו הגולן לנגול קרי
90 הקרקע שלך לפיך, ואינו צריך להשיב לו קרקע אחרת. אם מהמת
91 הגולן נאנסה, חייב הגולן להעמיד לו, קדה אחר.

גמרא

92 הגמרא מבררת את הגירסא במשנה: אמר רב נתן בר יצחק, מאן
93 דתני – מי ששונה במשנה 'מפינקו', לא משתבש – אין שיבוש בידו,
94 ומאן דתני 'מצינקו', גם כן לא משתבש, ששתי הגירסאות נכונות.
95 מאן דתני 'מצינקו' לא משתבש, דכתיב (דברים כח ג) 'במצור
96 ובמצוק אשר יציק לך איבך', ומלשון זה בא השם 'מצינקו' למציק
97 לאחרים. ומאן דתני 'מפינקו' לא משתבש, דכתיב (שם כח מב) 'ירוש
98 הצלצל' – יאכל הארבה, והארבה גולן הוא שמכלה ואוכל את
99 התבואה, ומתרגמין – ואנו מתרגמים את התיבות 'ירוש הצלצל'
100 'המפינייה סקאה', ש'סקאה' הוא תרגום של 'ארבה', ולכן הורגלו
101 לקרוא לגולן בשם 'מטיק' על שם ה'ארבה' שאף הוא גולן.
102 שנינו במשנה, אם מהמת הגולן חייב:
103 הגמרא מבררת את כוונת המשנה. שואלת הגמרא: היכי דמי,
104 אילימא דאנסיה לארעא דידה ולא אנסיה פולי ארעא – שאנסו
105 קרקע זו ולא את שאר הקרקעות, הא מרישא שמעת מינה – הרי
106 כבר ידענו זאת מתחילת המשנה, שאמרה 'אם מפת מדינה היא
107 כז', ויש לדייק שרק ב מכת מדינה נפטר, אי לא מכת מדינה היא,
108 לא נפטר, ולמה הוצרכה המשנה לחזור על כך שוב בסיפא.
109 מתרצת הגמרא: לא צריכא שמדובר דאנוי אדווי – שכל גולה
110 בעצמו, אלא שמע מבית המלך שמבקשים לגולל שדות והראה
111 להם שיתלו קרקע זו, וזהו שאמרה המשנה 'אם מחמת הגולן אף
112 שלא גולה הוא עצמו, חייב להעמיד לו שדה אחרת משום דינא
113 דגרמי, ובדלהן.
114 לישנא אחרתא, הקא במאי עסקין גנון דאנסיה עובדי פוכבים

1 להביא קרוב ודורמסקנין לחולה, והתנה עמו לשלם לו יותר
2 מהרגילות, והלך והביא, ומצאו לחולה שמת או שהקריא ואינו
3 צריך להם, נתן לו שכרו משלם כפי שהתנה. ולמה אמר רבי שאין
4 לו אלא שכרו. אמר ליה רבי לרב, מי דמי, הנהם בשליח ששלחו
5 להביא לחולה, עבדי שליח שליחיה – עשה השליח שליחותו,
6 שנשלח להביא והביא. הקא בשטף נהר חמורו, לא עבדי שליח
7 שליחותיה, שהרי לא עלה בידו להציל את החמור.
8 דינים נוספים השייכים להולכים בשיירה: תנו רבנן, שייך שותף
9 מהלכת במדבר ועמד עליה גיים – שודדים, לטורפה – לבזוזה,
10 ונתפשו עמהם בממון, מהשכין את התשלום לכל אחד לפי חלקו
11 במקומו שנושאים בני השיירה. ובעלי הממון המרובה ישלמו יותר,
12 ואין מהשכין לפי מנין הנפשות ונאמר שישלמו בשוה, מפני
13 שהשודדים באו על הממון ולא על הנפשות. ואם שכרו תיר –
14 מורה דרך, החולף לפניהם, מהשכין את שכרו אף לפי נפשות וגם
15 לפי ממונם, כיון שהתיר מציל אותם ואת ממונם, שהרי טעות
16 הדרך במדבר סכנת נפשות היא. ועם כל זאת לא ישנו ממנהג
17 התקין – מנהיגי החמורים) אלא ינהגו כפי המנהג, כגון אם נהגו
18 לתת לתייר לפי ממון או לפי נפשות. רשאין התקין היוצאים לדרך
19 להתנות ביניהם, שקל מי שאבד לו חמורו ועמיד – יעמידו לו
20 האחרים מממונם חמור אחר, מפני שרצונם שיהיה חמור לכל
21 אחד וחמתו זה ימסור נפשו לשומרם בלידה מחיות וליסטים. אבל
22 אבד חמורו בכוסיה – בפשיעה, אין מעמידו לו חמור שלא עלה
23 דעתו כן התנו. שלא בכוסיה, מעמידו לו חמור כפי שהתנו. ואם
24 אמר תנו לי דמי החמור ואני אשכח עמכם בלידה, אין שומעין לו,
25 שמא לא יקנה בהם חמור, והם התנו כן רק בכדי שיהיה לו חמור.
26 שואלת הגמרא: פשיטא שבשביל כך התנו. משיבה הגמרא: לא
27 צריכא דאיה ליה חמרא אחרתא – שיש לו חמור נוסף, מהו דתימא
28 שבמקרה כזה יש ליתן לו מעות, שהרי גם אם לא יקנה בהם חמור,
29 הא קא מינמר ליה – הרי ישמור עמהם יפה בגלל החמור האחר,
30 קא משמע לן שיכולים הם לומר, שאני נמיריתא דחד מנמיריתא דבי
31 תרי – אינה דומה שמירה על חמור אחד לשמירה על שנים, שאם
32 יהיו לך שני חמורים תמסור נפשך לשומרם יותר.
33 הגמרא מביאה ברייתא דומה לענין ההולכים בספינה: תנו רבנן,
34 ספינה שותפה מהלכת בים, עמד עליה נחשול – סערה לטורפה
35 והקילו ממשאה על ידי שהשליכו לים חלק מהמשא, מהשכין כמה
36 ישליך כל אחד לפי משאו – משקל המשא. ואין מהשכין לפי קומו
37 – שיווי המשא. כגון, אם האחד השליך מאה ליטרין על זרב
38 ישליך חברו מאה ליטרין של ברזל, אך שאין ערכן שוה. ומכל
39 מקום לא ישנו ממנהג הפסנים – מוליכי הספינות) אלא יעשו כפי
40 המנהג. ורשאין הפסנים היוצאים בשיירה להתנות, שקל מי שאבד
41 לו ספינה ועמיד – יעמידו לו אחרים ספינה אחרת. אבדה לו בכוסיה
42 – בפשיעה, אין מעמידו לו ספינה אחרת. שלא בכוסיה, מעמידו לו.
43 ואי פירש מהשיירה והפליג למקום שאין הספינות הולכין שם,
44 ואבדה לו שם ספינתו, אין מעמידו. שואלת הגמרא: פשיטא שלא
45 יעמידו לו באופן זה. משיבה הגמרא: לא צריכא, דבנין מרחקי
46 הספינות משפת הנהר חד אשלא – כמלא חבל אחד, שהנהר גדל
47 לאחר הגשמים ומהפשרת השלגים, ואין צורך להתרחק משפת
48 הנהר כל כך, וכתשרי מרחקי תרי אשלי – כמלא שתי חבלים,
49 שהנהר עמוק פחות והספינה גוששת סמוך לשפת הנהר, וקא אויל
50 – והלך ביומי ניסן למקום שהולכים בתשרי ומחמת חוק המים שם
51 טבעה ספינתו, מהו דתימא, דושיה נקח אויל – מחמת הרגלו הלך
52 לשם, ואינו נחשב פושע בכך, קא משמע לן שגם בזה קרא פושע
53 ואין מעמידו לו ספינה אחרת.
54 ברייתא נוספת לענין הולכי מדבריות: תנו רבנן, שייך שותף
55 מהלכת במדבר ועמד גיים – שודדים וטורפה – שדודם, ועמד אחד
56 מן כנגד השודדים והציל את הממון. הציל לאמבע – לכולם, וכל
57 אחד מכיר את שלו ונוטל. ואם אמר לפני כן אני אציל לעצמי, הציל
58 לעצמו ונוטל הכל. שואלת הגמרא: היכי דמי, אי דביבול בעל הממון
59 הציל את ממונו, אפילו סיפא נמי, כשאמר אני אציל לעצמי, גם

1 תניא בברייתא, רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אמר,
 2 תנאי בית דין - תקנת חכמים הוא שיהא בעל הדבורים וירד לתוך
 3 שדה של חבירו שנכנסו לשם הדבורים, וקוצץ סוכו - סוכתו של
 4 חבירו שנתיישבו עליה, כדי להציל את נחילו, שמה אם יטלן אחת
 5 אחת יברחו כולן, ונומל בעל השדה דמי סוכו שנקצץ מתוך נחילו
 6 של חבירו. ותנאי בית דין הוא, כששנים הולכים בדרך, זה בא
 7 בחבית יין זה בא בחבית דבש, ונסדקה חבית של דבש, שיהא
 8 שופך בעל היין את יינו ומציל את דובשנו של חבירו לתוך חביתו,
 9 מפני שהדבש דמיו יקרים, ונומל בעל היין דמי יינו מתוך דובשנו
 10 של חבירו. ותנאי בית דין הוא, כששנים הולכים בדרך, זה חמורו
 11 טעון פשתן וזה חמורו טעון עצים, ומת החמור הטעון פשתן, שיהא
 12 בעל העצים מפרק את עציו מעל חמורו, ומוען על חמורו את
 13 פשתנו של חבירו, ונומל בעל העצים דמי עציו מתוך פשתנו של
 14 חבירו. והטעם בכל אלו, ששל מנת בן שלא יהיו מקפידין על כך
 15 הנחיל יהושע לישאל את הארץ.
 16 המשנה שלפנינו עוסקת בביאור דין 'תקנת השוק' שתקנו חכמים
 17 לאדם שלקח חפץ מן הגנב, והוא, שהרי כל הלוקח מן הגנב חפץ
 18 קודם שנתייאושו הבעלים חייב להשיב אותו לבעליו, אלא שתקנו
 19 חכמים שעל הבעלים לשלם ללוקח את הדמים ששילם לגנב והם
 20 ידונו עם הגנב, ולא שהלוקח יצטרך לדון עם הגנב, שאם לא כן,
 21 ימנעו בני אדם מלקנות חפצים בשוק מחשש שמא גנבים הם
 22 ולאחר זמן יוציאום בעליהם מידם ויפסידו את כספם.
 23 עוד יתבאר, באיזה אופן יכול אדם לטעון לחבירו שהחפץ שתחת
 24 ידו היה שלו אלא שנגנב ממנו.

משנה

25 אדם המפיר את פליו וספריו ביד אחר, וטוען שנגנבו ממנו ועדיין
 26 לא נתייאש מהם, ויצא לו לזה שטוען שנגנבו ממנו שם גניבה פעיר
 27 - קול בעיר שנגנבו ממנו חפצים, ואילו המחזיק בהם טוען שקנאם
 28 בשוק, ואינו יודע אם זה שמכרם לו גנבם מהבעלים או שמא קנאם
 29 מהם, הדין הוא שמחמת הקול היוצא בעיר תולים אנו שאכן הם
 30 נגנבו ממנו, ולכן על הלוקח להחזיר החפץ לבעליו, אלא שתקנו
 31 חכמים שהבעלים יתנו ללוקח את הדמים ששילם על החפץ,
 32 וכשימצא הגנב יחזרו הם עליו. ולכן ישבע לו הלוקח בפה מעות
 33 נתן לגנב עבור חפץ זה וישול מהבעלים.
 34 ואם לאו - אך אם לא יצא לו שם גניבה בעיר, לאו כל הנינו - אין
 35 בכוחו להוציא את החפץ מהמוחזק וזו בטענה שהם נגנבו ממנו,
 36 שאינו אומר - מפני שיש לנו לומר, אפשר שאותו אדם מכרן לאחר,
 37 ולא נגנבו ממנו כלל, ולקחן זה הימנו כדון, ועכשיו נתחרטו
 38 הבעלים על מכירתן, וכששמעו שזה שלקח מהם מכרן לאחר,
 39 באים הם אליו בטענת שקר שחפץ זה נגנב מהם.

גמרא

40 הגמרא מבררת מהו 'שם גניבה בעיר'. מקשה הגמרא: וכי יצא לו
 41 שם גניבה פעיר מאי הוי - מה בכך, ליהוש - יש לחוש דילמא זבניניהו
 42 - שמא הוא מכר את כליו ולא נגנבו ממנו כלל, והוא ניהו קא
 43 מסיק שמה - והוא זה שמוציא את הקול שנגנבו ממנו כיון שנתחרט
 44 על מכירתו. מתרצת הגמרא: אומר רבי יהודה אומר רב, לא שיצא
 45 קול בעלמא, אלא כגון שפאנו בני אדם להתארח ולישון בתוך ביתו,
 46 ועמד והפיגין - רצעק בלילה ואמר, נגנבו בלתי. מקשה הגמרא: עדיין
 47 אין זו ראייה, כל שכן - אדרבא, עילא מצא - מצא אותו אדם סיבה
 48 להפגין בלילה כדי שיאמינו לדבריו שנגנבו כליו. מתרצת הגמרא:

49 אכן רב לא סיים דבריו בזה, שרב פהנא מסיים פה משמיה רב, שמשנתנו מדברת באופן שבאו בני אדם בתוך ביתו, וכגון שראינו
 50 שחיתתה מהתרת חתורה בתוך ביתו, וכי אדם שלנו בתוך ביתו יצאו
 51 ואנבורקראות - חבילות של בלית על כתפיהם, והכל אומרים נגנבו
 52 בליו של פלוני.
 53 מקשה הגמרא: אף שהקול יוצא מחמת שראו בני אדם יוצאים עם
 54 חבילות כלים על כתפיהם, ודלמא בלית הוו וספרים לא הוו - אולי
 55 היה שם רק כלים ולא ספרים, ואם כיצד אומרת המשנה שהוא
 56 נאמן גם אם מכיר ספריו ביד אחר לומר שנגנבו ספריו. מתרצת
 57 הגמרא: אומר רבי תיא בר אבא אומר רבי יוחנן, כגון דקאמרי נמי -
 58 צריך לומר שהכל אומרים גם שנגנבו ממנו ספרים. מקשה הגמרא:
 59 וליחוש דלמא זומרי - שמא הקול יצא על כלים וספרים קטנים וקא
 60 מעין רבכרי - והוא טובע מהמחזיק כלים גדולים, ועליהם לא יצא
 61 קול גניבה בעיר. מתרצת הגמרא: אומר רבי יוסי בר הנינא, דקאמרי
 62 בפירוש ספר פלוני ופלוני הוציאו אותם האנשים שיצאו מביתו
 63 בלילה. מקשה הגמרא: ודלמא הוו עתיקי וקא מעין תרתי - שמא
 64 הם הוציאו ספרים ישנים והוא טובע מהמחזיק ספרים חדשים,
 65 ועליהם לא יצא קול גניבה בעיר. מתרצת הגמרא: כך אומר רב
 66 בביאור משנתנו, כגון דאמרי - בשעה שיצאו אותם בני אדם שלנו
 67 בביתו עם חבילות על כתפיהם, היו אנשים אומרים הללו בליו
 68 החדשים של פלוני, הללו ספריו החדשים של פלוני. נמצא
 69 שמשקנת הגמרא היא, שאכן המכיר את כליו ביד אחר אינו יכול
 70 להוציא ממנו אלא באופן שהקול יצא מחמת מחתרת
 71 שהתגלתה בביתו, ושהקול אומר שנגנבו ממנו ממש אותם הכלים
 72 שמצאם עתה ביד המחזיק.
 73 הגמרא מקשה על תירוצו של רב שמשנתנו מדברת באופן
 74 שנמצאה מחתרת חתורה בתוך ביתו. מקשה הגמרא: וכי אומר רב
 75 הכי שנגב הבא במחתרת חייב בהשבת הגניבה, ואם מכרה לאחר
 76 חייב הלוקח להשיבה לבעליה, והאמר רב (סנהדרין עב), קא
 77 במחתרת לגנבו, ונמל בלית, ויצא עמם, פטור הוא מלהשיבם, מאי
 78 מעילא, משום שבדמי קנניה - קנה הגולן את הכלים בדמי נפשו,
 79 שהרי בשעה שנטלם הותר דמו למיתיה, ושהרי הוא בא על דעת
 80 להרוג את בעל הבית, ובעל הבית היה יכול להורגו משום הבא
 81 להרגך השכם להורגו, ואין אדם מתחייב על מעשה אחד חיוב
 82 מיתה וממוק, אלא נפטור מעונש הממוק על ידי עונש המיתה. וכיון
 83 שאם היו הכלים בידו פטור הוא מלהשיבם, אם כן כשמכרן לאחר
 84 מדוע חייב הלוקח להשיבם לבעליהם, הרי כבר קנאם הגולן.
 85 מתרצת הגמרא: הני מילי דקנניהו - מתי אמר רב שהוא קונה את
 86 הגזילה ואינו חייב להשיבה, דוקא בקא במחתרת, דמעיקרא מסר
 87 נפשיה לקמלא - שמתחילת כניסתו לבית מסר עצמו להריגה. אכל
 88 הני - אותם אנשים שמתחילה נכנסו אצלו כאורחים, ורק כשיצאו
 89 בלילה עשו מחתרת, כיון דלא מסרו נפשיהו לקמלא - שלא מסרו
 90 עצמם להריגה, לא הותר דמם למיתיה ואינם קונים את הגזילה
 91 אלא חייבים בהשבתה, ולכן אף הלוקח מהם חייב בהשבה.
 92 הגמרא מבארת שלא בכל אופן צריך שהקול שיוצא יהיה כל כך
 93 מבורר: אומר רבא, לא שנו שצריך שיאמרו 'הללו כליו של פלוני
 94 הללו ספריו של פלוני', אלא בפעל הבית העשוי למכור בליו מחמת
 95 איזה צורך, שכיון שיש לחוש שמכר כליו וספריו ולא נגנבו ממנו
 96 כלל, אינו יכול להוציאם מידי הלוקח אלא בקול מבורר שאלו הם
 97 כליו וספריו שנגנבו. אכל אם הוא פעל הבית שאינו עשוי למכור
 98 בליו כלל,

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שישי עמוד א

1 תקנת השוק לפי שהוא כמלוה על המשכון, ועל כן שקול זוןף –
 2 יכול אתה לתובעו שיתן לך ארבעה זוזים ויחזיר גלימי – והחזיר לו
 3 את הבגד.
 4 שואלת הגמרא: מתקוף לה רב כהן – הקשה רב כהן על דברי
 5 רבינא, ודלמא – ושמא גלימא כהני זוני קמאי יהבה ניהליה – את
 6 הבגד נתן לו רק בפרעון החוב הראשון, ולגבי החוב הראשון הרי
 7 זה נחשב כמו נגב ופרע כחובו, נגב ופרע כהניפוי. ואילו את ארבעה
 8 זוני בתראי – האחרונים, הלוה לו בלא משכון כלל, אלא הימני
 9 הימניה – האמינו בלא משכון פי היכי דהימניה מעיקרא – כפי
 10 שהאמינו בתחילה על ההלוואה הראשונה שלא לקח עליה משכון,
 11 ואם כן, אין כאן תקנת השוק לא על ההלוואה הראשונה ולא על
 12 ההלוואה השנייה. רבי אבהו פוסק כמי ההלכה: איגלגל מילתא,
 13 קמא לקמיה דרבי אבהו – התגלגלו הדברים והגיעו לפני רבי
 14 אבהו, אמר, הלכתא כרב כהן שאף הארבעה זוזים האחרונים לא
 15 ניתנו על המשכון אלא משום שהאמינו, ואין לו לאבימי ליטול
 16 מעות כלל מהנגול אלא מהגול.
 17 הגמרא מבארת אם יש 'תקנת השוק' בלוקח מלוקח שלקח מגנב:
 18 נרשאה – אדם שהגיע ממקום ששמו 'נרש' נגב ספרא – ספר, זכניה
 19 לפפונאה – ומכרו לאדם שהגיע ממקום ששמו 'פפונא' כהני זוני
 20 – בשמונים זוז. אול פפונאה – הלך הלוקח מפפונא, וכניה לבר
 21 מחוזא – ומכרו לאדם הבא ממחוזא, קמא ועשרין זוני – במאה
 22 ועשרים זוז. לפוף הויב תנב ובאו הבעלים להוציאו מן בר מחוזא
 23 שהוא הלוקח האחרון שאצלו נמצא הספר. אמר אבני, לזיל מרי
 24 דספרא ויהב ליה לבר מחוזא – ילך בעל הספר ויתן לבר מחוזא
 25 תמני זוני – שמונים זוז וישקיל ספריה – ויטול ממנו את ספרו.
 26 ולאחר מכן אול – ילך בר מחוזא וישקיל ארבעין מפפונאה – ויקח
 27 עוד ארבעים זוז מהלוקח הראשון מפפונא שמכרו לו במאה
 28 ועשרים זוז. וטעם הדין הוא, משום שלא תקנו תקנת השוק אלא
 29 ללוקח מן הגנב ולא ללוקח שלקח מלוקח מן הגנב, ולכך אין כאן
 30 תקנת השוק אלא לפפונאה שהוא הלוקח הראשון ששילם
 31 שמונים זוז, ועתה שהוא מכרו לבר מחוזא, נותנים הבעלים את
 32 המעות שהיה מגיע ללוקח הראשון ללוקח השני, אבל יתר הדמים
 33 ששילם לוקח שני ללוקח ראשון אין על כך תקנת השוק. הגמרא
 34 מביאה קושיה על דברים אלו: מתקוף לה – תמה על כך דבא,
 35 השתא – ומה אם לוקח מנגב עשו בו תקנת השוק, לוקח מלוקח
 36 מרבינא – וכי צריך להשמיענו שבלוקח מלוקח גם עשו תקנת
 37 השוק, הלא כל שכן הוא מלוקח מגנב עצמו. אלא אמר רבא, לזיל
 38 מריה דספרא – ילך בעל הספר ויהיב ליה – יתן לו לבר מחוזא מאה
 39 ועשרין זוני, וישקיל ספריה – ויטול את ספרו, כדן תקנת השוק.
 40 ולזיל מרי דספרא – ועתה ילך בעל הספר וישקיל ארבעין
 41 מפפונאה, ותמני מנרשאה – ויטול ארבעים זוז מהלוקח הראשון
 42 מפפונא, ושמונים זוז מהגנב מנרשאה.
 43 משנתינו דנה באופנים שאדם הציל את ממונו חבירו ועל ידי כך
 44 הפסיד את ממונו, האם יכול הוא לתבוע את חבירו שישלם לו את
 45 מה שהפסיד.

משנה

98 שנים שהיו הולכים בדרך, זה בא כחביתו של זון וזה בא כבדו של
 99 דבש, אם נסדקה החבית של הדבש והדבש עומד להישפך לארץ,
 100 וישפך זה – בעל הדין את ידו כדי לקבל את הדבש ושמדמו יקרים
 101 מהדין בחביתו, והציל את הדבש מחבית חבירו לתובו,

1 והרי חנן פישא דמפורסם הוה – שהיה גנב מפורסם, ועשו בו תקנת
 2 השוק, כמו שהורה רב הונא לעיל. מתרצת הגמרא, נהי דמפורסם
 3 לבישותא – אמנם הוא היה מפורסם ברעתו, לנביותא לא מפורסם
 4 – אך כגנב הוא לא היה מפורסם.
 5 אופנים שלא עשו בהם 'תקנת השוק' איתמר, א. נגב חפץ ופרע בו
 6 כחובו – שהיה חייב מחמת הלוואה שלוה, או שנגב ופרע בו
 7 כהניפוי – שהיה חייב מחמת שקנה דבר בהקפה, והוציאו הבעלים
 8 את החפץ מיד המלוה או המוכר, לא עשו בו תקנת השוק, שיטלו
 9 המלוה או המוכר את המעות מהבעלים כפי שעשו בלוקח מן
 10 הגנב, דאמר – מפני שיש לומר להם, לא ארעתא דהנהו ויהיב ליה
 11 מדי – לא על דעת חפץ זה נתת לאותו אדם משהו, שהרי הלית
 12 או הקפת לו עוד קודם לכן. מה שאין כן לוקח שתן דמים על דעת
 13 חפץ זה, עשו לו תקנת השוק שיטול מעותיו מהבעלים. ב.
 14 תלויים – אם הגנב לוח מעות ונתן חפץ זה במשכון למלוה,
 15 שכן אם המשכון היה כנגד כל ההלוואה או לא, שני מאתן כמאה
 16 – אם נתן משכון שיה מאתים עבור הלוואה של מאה, עשו בו
 17 תקנת השוק, שכן המלוה הלוה לו את המעות רק משום שסמך על
 18 המשכון שנתן לו, שכן הוא הדרך ליטול משכון השוה יותר
 19 מההלוואה כדי שיהיה בטוח במעותיו. אבל אם המשכון וההלוואה
 20 הם שוה בשוה, נחלקו בזה אמוראים, אמרי אמר, לא עשו בו
 21 תקנת השוק, משום שאין הדרך להלוות כנגד כל שווי המשכון,
 22 אלא ודאי לא על משכון זה סמך המלוה כשהלוהו אלא משום
 23 שהאמינו, ובאמת היה מלוהו גם בלא המשכון. ופר זויקרא אמר,
 24 עשו בו תקנת השוק, שכן יש הסומכים להלוות גם כנגד כל משכון.
 25 (והלכתא עשו בו תקנת השוק). ג. ובינא – אם מכר הגנב את החפץ
 26 לאחר, שוה בשוה – אם מכרו בשוויו, עשו בו תקנת השוק, שהרי
 27 לא נתן לו הלוקח מעות אלא על חפץ זה. אך שוה מאה כמאתן –
 28 אם החפץ היה שוה מאה והלוקח שילם עבורו מאתיים, רב ששת
 29 אמר, לא עשו בו תקנת השוק אפילו ליטול מאה כשוויו, שכשם
 30 שנתן הלוקח את המאה היתרים במתנה, כמו כן את המאה שהוא
 31 החפץ לא נתן לו דוקא עבור החפץ אלא נתן לו במתנה. אך רבא
 32 אמר, עשו בו תקנת השוק אפילו ליטול מאתיים, לפי שכן הוא
 33 הדרך פעמים לקנות חפץ בדמים יקרים, ואין זה נחשב שנתן לו
 34 מעות במתנה.
 35 הגמרא מביאה את פסק ההלכה בכל אלו: והלכתא – ההלכה היא,
 36 כבוליהו בכל המקרים שנחלקו האמוראים לעיל, בין במכר ובין
 37 במשכון, בין בשוויו ובין שלא בשוויו, עשו בו תקנת השוק, לבר –
 38 חוץ מנגב ופרע כחובו, נגב ופרע כהניפוי, שלא עשו בהם תקנת
 39 השוק, כמו שנתבאר.
 40 הגמרא מביאה מעשה שנחלקו עליו אמוראים אם דינו כ'גנב
 41 ופרע בחובו' או לא: אמרי בר נאז, תמוה דרבינא – חמיו של
 42 רבינא, הוה מסיק – תובע היה כהווא נברא – באדם פלוני, ארבעה
 43 זוני. הלך אותו אדם, נגב גלימא – בגד, ואתיא ניהליה – והביאו אל
 44 אבימי בפרעון חובו. לאחר שפרעו, חזר אבימי ואזיפה ארבעה זוני
 45 אחרני – והלוה לו עוד ארבעה זוזים אחרים. לפוף – לבסוף הויב
 46 הנגב, והנגול רצה להוציא את בגדו מיד אבימי. אלא לקמיה
 47 דרבינא – בא אבימי לפני רבינא, לשאלו אם עשו בזה תקנת השוק,
 48 ויכול לתבוע את דמי הבגד מהנגול. אמר רבינא, קמאי – ארבעה
 49 זוז הראשונים שהוא פרע לך בבגד זה, הרי זה כנגב ופרע כחובו,
 50 שלא עשו בו תקנת השוק, ולא כפי למיתב ליה ולא מדי – ואינו
 51 צריך ליתן לך כלום. אבל הנה ארבעה זוני אחרני – את ארבעת
 52 הזוזים האחרונים שהלית לו בגלל הבגד שהביא לך, בזה עשו

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום רביעי עמוד ב

15 לְתַחוּם הַעִיר, מוֹתֵר לִיקַח מִהֶם, שֶׁאֵין לַחוּשׁ שְׂמָא בַּהּמוֹת הַעִיר
 16 נִתְרַחֵק עַד חוּץ לַתְּחוּם. אָמַר רַבִּינָא, אִם הָיוּ בְּעָלִים יִשְׂרָאֵלִים
 17 מְרַדְּפִים אֶתְרִיבָם, אַחֲרֵי הַגּוֹיִים שְׁמַעְמִידִים הַבְּהֻמוֹת לְזִיבוּל,
 18 וְאוֹמְרִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ לָהֶם בַּהּמוֹת שֶׁם, אֲפִילוּ הָיוּ לְתַחוּם אָסוּר לִיקַח
 19 מִזֶּה, לְפִי שֶׁרַגְלִים לְדַבֵּר שֶׁאֵכָן נִתְעַרְבָה בַּהּמָה יִשְׂרָאֵל שֶׁם.
 20 מְרַדְּוֵי רַבָּא, וְאִיתִימָא – וִישׁ אוֹמְרִים רַב הוֹנָא, דְּסָלְקִין לְעֵילָא – בֵּין
 21 אֵלּוּ שְׁעוּלִים מִבְּבַל לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וְדִנְתִּין לְתַתָּא – וּבֵין אֵלּוּ
 22 שְׂיורִידִים מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל, הוּוּ בְּקִיאֵין בְּדִין זֶה, הָאֵי בֵּר יִשְׂרָאֵל
 23 – אוֹתוֹ בֵּן יִשְׂרָאֵל יִדְרַע קְהוּתָא לְבוּתֵי – שְׂיודַע הוּא עֵדוֹת לְטוֹבַת
 24 גּוֹי, וְלֹא תִבְעוּ מִינֵיהּ לְהַעֲיֵד לוֹ, וְאוּלַּם וְאֶסְחִיד לִיהּ בְּדִינֵי דְבוּתֵי עַל
 25 יִשְׂרָאֵל חֲבֵרִיָּה – וְהַלֵּךְ וְהַעֲיֵד עַל יִשְׂרָאֵל חֲבִירוֹ בְּמִקּוּם שְׁדַנִּים בְּדִינֵי
 26 גּוֹיִים, מְשַׁמְתִּין לִיהּ – מְנַדִּין אוֹתוֹ עַל כֵּךְ. מָאֵי מַעְמָא, מְשׁוּם דְּאִינְהוּ
 27 מְסַפְּרֵי מְטוּנָא – שֶׁהַגּוֹיִים מוֹצִיאִים מִמּוֹן

1 וְאָמַר רַבָּא, בֵּר מְתָא אֶבְרָ מְתָא מִיַּעֲבֹב – רַשְׁאֵי גְבַאי הַמִּיסִים שֶׁל
 2 הַמֶּלֶךְ לְמַשְׁכֵּן בֵּן עִיר עֹבֵר בֵּן עִיר חֲבִירוֹ שֶׁלֹּא שִׁילַם אֶת מִיסוֹ,
 3 אִף שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ כִּבְר פֶּרַע אֶת חוֹבוֹתָיו, שֶׁכֵּךְ הוּא דִין הַמַּלְכוּת. וְהָיוּ
 4 מִיָּלִי בְּמַס דְּרָלָא אֶרְעָא – שֶׁל פִּירוֹת הַקֹּרֶקַע וְכַרְנָא – וּמַס הַמוֹטֵל
 5 עַל כָּל רֹאשׁ וְרֹאשׁ דְּהָא – שֶׁל שָׁנָה זֶה, אֶבְל בְּמִיסִים דְּשִׁתָּא
 6 דְּהִלִּיף – שֶׁל שָׁנָה שֶׁעֲבָרָה, הוּאֵל וְאֶפְרַיִם מְלָכָא – כִּיּוֹן שֶׁהַגְּבַאי פֶּרַע
 7 לְמֶלֶךְ בְּסוּף הַשָּׁנָה אֶת כָּל הַסֵּךְ הַמְּגִיעַ לְמַלְכוּת מִכָּל אֲנָשִׁי
 8 הַמְּדִינָה, וּמַעֲתָה הַמַּס שְׁעִדִּין לֹא שִׁילְמוּ שְׁלוֹ הוּא, הִלִּיף – עֲבָרָה
 9 שֶׁנִּתְּם וְאֵין בְּכוּחוֹ לְמַשְׁכֵּן עֲבוּרִם מֵאַחַד עַל חֲבִירוֹ.
 10 וְאָמַר רַבָּא, הֵינִי – אוֹתֶם גּוֹיִים דְּרִירֵי דְרִי – שְׁמַעְמִידִים הֵם אֶת
 11 בַּהּמוֹתֵיהֶם לְזִיבוּל שְׂדוֹת, אִם הֵם תְּבוּחַ הַתְּחוּם שֶׁל עִיר שִׁיהוּדִים
 12 גַּיִם בַּהּ, אָסוּר לִיקַח מִזֶּה בַּהּמָה. מָאֵי מַעְמָא, מְשׁוּם שֶׁיֵּשׁ לַחוּשׁ
 13 דְּמַעְרְבָא חוּתָא דְּמָתָא – שֶׁנִּתְעַרְבָה בַּהּמָה שֶׁל יְהוּדִים מֵהַעִיר
 14 בְּהַרְיָהּ – בֵּין הַבְּהֻמוֹת שֶׁל הַגּוֹיִים, וְהָרִי הַזֶּה גּוֹל. אֲבַל אִם הֵם מְחוּזִין

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום חמישי עמוד א

37 בְּיַדְעוּ שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ הַבְּעֵלִים, וְדַבְּרֵי הַכָּל הִיא. אֵלָּא לְרַבָּה דְּאָמַר בְּיַדְעוּ
 38 שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ נְמִי מְחַלְקֵת הָאֵם הוּי יֹאשׁ אוֹ לֹא, אִם כֵּן יִקְשֶׁה הָאֵ מִנִּי
 39 – בְּשִׁיטָּתִי מִשְׁנַתָּה מִשְׁנַתִּינוּ, הָרִי לֹא כִרְבָנָן וְלֹא כִרְבֵי שְׁמַעוֹן הִיא.
 40 הַגְּמָרָא דּוּחָה אֶת הָרֵאִיָּה מִמְּשַׁנְתִּינוּ, יֵשׁ לְהַעֲמִיד אֶת מִשְׁנַתִּינוּ
 41 בְּלִסְטִים מוּזְיִין – שְׂבָא עִם כְּלֵי זִיין, וְדִינוּ כְּגוֹלָן שֶׁסִּתְמוּ הוּי יֹאשׁ
 42 בְּעֵלִים, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא – וְלַעוּלִם מִשְׁנַתִּינוּ כִּרְבֵי שְׁמַעוֹן הִיא
 43 שֶׁסֶתֶם גּוֹזֵלָה הוּי יֹאשׁ בְּעֵלִים וְסִתֵּם גְּנִיבָה לֹא. מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵי
 44 הָכֵי – אִם כֵּךְ שֶׁמְדוּבֵר בְּלִסְטִים מוּזְיִין, תִּינּוּ גּוֹלָן וְכִבֵּר אִמֵּר הַתְּנָא
 45 'נְטִלוּ מִמּוֹכְסִין חֲמוּרִי'. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: תְּרִי מוּזְיִין גּוֹלָן – שְׁנֵי מִינֵי
 46 גּוֹלָן יֵשׁ, יֵשׁ גּוֹלָן שְׂבָא לְבַדּוֹ, וִישׁ שְׂבָא עִם כְּלֵי זִינּוּ וְהַשְׁמַעִינוּ
 47 הַתְּנָא שֶׁאֵף זֶה דִּינוּ כְּגוֹלָן לְעַנְיֵן יֹאשׁ בְּעֵלִים.
 48 הַגְּמָרָא סְבוּרָה לְהוֹכִיחַ כְּדַבְּרֵי עוּלָא מְבַרִייתָא: הָא שְׁמַע, שְׁנִינוּ
 49 בְּבַרִייתָא, הַנְּבֵי, וְהַנְּזִל, וְהַנְּסֵם – חֲמַסָן שְׁנוּטֵל מִכָּל וְנוֹתֵן דְּמִים,
 50 הַקְּדִישׁ הַקְּדִישׁ, וְתִרְמִיתֵין תִּרְוּתָה, וּמַעְשֵׁרֵיהֶן מַעְשֵׁר, מִכָּל מַה שְׁגוּלוֹ,
 51 לְפִי שֶׁקָּנוּ בִּיאֹשׁ אֶת גּוֹזֵלְתוֹן. מְבַרֵרַת הַגְּמָרָא: מִנִּי – מִי הוּא הַתְּנָא
 52 שֶׁל בְּרִייתָא זֶה, אֵי רַבָּנָן, קְשִׁיָּא גּוֹלָן מְדוּעַ הַקְּדִישׁ הַקְּדִישׁ, הֵלֵא סִתֵּם
 53 גּוֹזֵלָה אֵין הַבְּעֵלִים מִתְיָאֲשִׁים וְאֵין בִּידוֹ לְהַקְּדִישׁ דְּבַר שְׁאִינוּ שְׁלוֹ.
 54 וְאֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, קְשִׁיָּא נְבֵי מְדוּעַ הַקְּדִישׁ הַקְּדִישׁ הֵלֵא סִתֵּם גְּנִיבָה
 55 אֵין הַבְּעֵלִים מִתְיָאֲשִׁים. וּבְשִׁלְמָא לְעוּלָא דְּאָמַר בְּיַדְעוּ שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ,
 56 בֵּין גּוֹזֵלָה וּבֵין בְּגִיבָה יֹאשׁ קְנֵי, הָכָא נְמִי – גַּם בְּרִייתָא זֶה נִפְרַשׁ
 57 שֶׁמְדוּבֵר בְּיַדְעוּ שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ וְדַבְּרֵי הַכָּל הִיא. אֵלָּא לְרַבָּה דְּאָמַר בְּיַדְעוּ
 58 שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ נְמִי מְחַלְקֵת, אִם כֵּן הָאֵ מִנִּי – בְּשִׁיטָּתִי מִי נִאֲמַרָה
 59 בְּרִייתָא זֶה, הָרִי לֹא רַבָּנָן וְלֹא רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא. דּוּחָה הַגְּמָרָא גַּם אֶת
 60 הָרֵאִיָּה מִן הַבְּרִייתָא: הָכָא נְמִי – גַּם מַה שֶׁשְׁנִינוּ בְּבַרִייתָא זֶה 'גַּבֵּי'
 61 נִיתֵן לְהַעֲמִיד בְּלִסְטִים מוּזְיִין שְׁדִינוּ כְּגוֹלָן לְעַנְיֵן יֹאשׁ, וְבְרִייתָא זֶה
 62 רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא שֶׁסֶתֶם גּוֹזֵלָה יֹאשׁ בְּעֵלִים וְסִתֵּם גְּנִיבָה לֹא הוּי
 63 יֹאשׁ בְּעֵלִים, וְאִכֵּן גַּבֵּי שֶׁהַקְּדִישׁ אֵין הַקְּדִישׁ הַקְּדִישׁ. מַקְשָׁה
 64 הַגְּמָרָא: אֵי הָכֵי – אִם כֵּךְ תִּינּוּ גּוֹלָן, וּמְדוּעַ שָׁנָה הַתְּנָא פְּעַמִּים
 65 גּוֹלָן. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: תְּרִי מוּזְיִין גּוֹלָן – שְׁנֵי מִינֵי גּוֹלָן יֵשׁ, וְהַזֶּה שְׂבָא
 66 עִם כְּלֵי זִינּוּ אִף שֶׁנִּקְרָא גַּבֵּי מִכָּל רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא. דּוּחָה הַגְּמָרָא גַּם אֶת
 67 כְּגוֹלָן. הַגְּמָרָא דּוּחָה אֶת הָרֵאִיָּה מְבַרִייתָא זֶה בְּאוּפֵן נוֹסְף. וְאֵי פְּעִית
 68 אִמָּא – וְאִם תְּרַצָּה יֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁגַּבֵּי הֵיינו גַּבֵּי מִמֶּשׁ, וְשִׁשְׁאֵלָתִי מִי
 69 הוּא הַתְּנָא שֶׁל בְּרִייתָא זֶה הַסּוּבֵר בְּשֵׁין גְּנִיבָה וּבֵין גּוֹזֵלָה סִתְמֵן הוּי
 70 יֹאשׁ בְּעֵלִים, הָא מְתִינָא – בְּרִייתָא זֶה רַבִּי הִיא, דְּתַנָּא – שֶׁשְׁנִינוּ
 71 בְּרִייתָא עַל מַחְלוקֵת רַבִּי שְׁמַעוֹן וְחַכְמַיִם, רַבִּי אָמַר, נְבֵי גּוֹלָן לְעַנְיֵן
 72 יֹאשׁ בְּעֵלִים,

1 שִׁתְּבַעוּהוּ לְדִין, וְהָרִי הֵם שְׁלוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן חוֹלֵק וְאוֹמֵר חִילּוּף
 2 הַקְּבָרִים, שֶׁל גּוֹלָן מְחַשְׁבָּה שְׁלוֹ מְסַמָּתָן לְפִי שֶׁמִּסְתַּמָּא מִתְיָאֲשִׁים
 3 הַבְּעֵלִים, שֶׁהָרִי לִקַּח מִיָּדִם בְּכַח לֹא יִכְלוּ לְעַמּוּד כְּנַגְדּוֹ. אֲבַל
 4 עֵרוֹת שֶׁל נְבֵי אֵין מְחַשְׁבָּה שְׁלוֹ מְסַמָּתָן, לְפִי שֶׁלֹּא נִתְיָאֲשׁוּ
 5 הַבְּעֵלִים שֶׁסְבוּרִים הֵם שִׁטְרָחוּ לְמוֹצָא.
 6 אָמַר עוּלָא עַל מַשְׁנֵה זֶה, מְחַלְקֵת רַבִּי שְׁמַעוֹן וְחַכְמַיִם זֶה הִיא דוּקָא
 7 בְּפִתָּם – שֶׁאֵין יָדוּעַ אִם נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעֵלִים, שֶׁלְּחַכְמַיִם סִתֵּם גְּנִיבָה
 8 הוּי יֹאשׁ בְּעֵלִים וְלְרַבִּי שְׁמַעוֹן סִתֵּם גּוֹזֵלָה הוּי יֹאשׁ בְּעֵלִים, אֶבְל
 9 בְּיַדְעוּ שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ, כְּגוֹן שֶׁשְׁמַעוֹן אֶת הַבְּעֵלִים אוֹמְרִים 'יֵי לִי לְחִסְרוֹן
 10 כִּיס', דַּבְּרֵי הַכָּל יֹאשׁ קְנֵי – מוּעִיל יֹאשׁם כְּדִי שִׁיקְנָה הַגַּבֵּי אוֹ
 11 הַגּוֹלָן אֶת הַעֵרוֹת, וּמוּעִילָה מִחֲשַׁבְתּוֹ. אִךְ רַבָּה אָמַר, בְּיַדְעוּ
 12 שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ הַבְּעֵלִים נְמִי – גַּם כֵּן יֵשׁ מְחַלְקֵת, לְפִי שֶׁגַּם אִם שְׁמַעוֹן
 13 שֶׁמִּתְיָאֲשִׁים אֵין זֶה יֹאשׁ גְּמוּר כִּיּוֹן שֶׁבְּדַעֲתָם עוֹד לְתַבּוּעַ אוֹתוֹ
 14 לְדִין.
 15 מְבִיא אֲבִי רֵאִיָּה לְדַבְּרֵי עוּלָא: אָמַר לִיהּ אֲבִי לְרַבָּה, לֹא תִפְלוּג –
 16 אֵל תַּחְלוֹק עֲלֵיהּ דְּעוּלָא – עַל דְּבַרֵי עוּלָא, דְּהֵנָּה בְּתַנְתִּין בְּנוֹתֵיהּ
 17 – שֶׁהָרִי בְּמַשְׁנֵה הַהִיא שֶׁנַּחֲלָקוּ בַּהּ רַבִּי שְׁמַעוֹן וְחַכְמַיִם שְׁנִינוּ
 18 כְּמוֹתָה, שֶׁהָרִי אִמֵּר רַבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁנִּחְשַׁבְתָּ גַּבֵּי אֵינָה מוּעִילָה לְפִי
 19 שֶׁלֹּא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעֵלִים. מַעְמָא – מִשְׁמַע שְׁדוּקָא מְשׁוּם דְּלֹא נִתְיָאֲשׁוּ
 20 הַבְּעֵלִים, אֶבְל אִם יָדוּעַ שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ הַבְּעֵלִים הָרִי אֵלּוּ שְׁלוֹ. אָמַר לִיהּ
 21 רַבָּה לְאֲבִי, אֵין רֵאִיָּה לְעוּלָא מְדַבְּרֵי הַמַּשְׁנֵה, שֶׁכֵּן אָנֹכִי לְפִי שְׁאֵין
 22 יֹאשׁ לְבַעֲלִים מְתִינֵין לָהּ – כֵּךְ אֲנוּ מְפַרְשִׁים אֶת דְּבַרֵי הַמַּשְׁנֵה,
 23 מְשׁוּם שֶׁאֵין הַבְּעֵלִים מִתְיָאֲשִׁים כָּלֵל, וְאִפִּילוֹ אִם שְׁמַעוֹן שֶׁהֵם
 24 מִתְיָאֲשִׁים.
 25 מְבִיאָה הַגְּמָרָא רֵאִיָּה לְדַבְּרֵי עוּלָא מִמְּשַׁנְתִּינוּ: תִּנּוּ – שְׁנִינוּ בְּמַשְׁנֵה,
 26 נְטִלוּ מִמּוֹכְסִין הַמּוּרוֹ בּוֹ, נְטִלוּ לִיסְטִים אֶת כְּסוּתוֹ וְכוּ', הָרִי אֵלּוּ שְׁלוֹ
 27 מִפְּנֵי שֶׁהַבְּעֵלִים מִתְיָאֲשִׁין מִזֶּה. וְמוֹכֵס' הָרִי הוּא גּוֹלָן שְׁלוּקָה
 28 בַּחוּקָה, וְלִיסְטִים' הוּא גַּבֵּי שֶׁמִּלְטָטֵם אֶת הַבְּרוּיֹת בַּחֲבָא, וְעַל
 29 שְׂנִיהֶם אוֹמֵרַת הַמַּשְׁנֵה שֶׁהָרִי אֵלּוּ שְׁלוֹ מִפְּנֵי שֶׁסֶתֶם הַבְּעֵלִים
 30 מִתְיָאֲשִׁין. מְבַרֵרַת הַגְּמָרָא: מִנִּי – מִי הוּא הַתְּנָא שֶׁל מִשְׁנַתִּינוּ, אֵי
 31 רַבָּנָן סְבוּרִים סִתֵּם גְּנִיבָה יֹאשׁ בְּעֵלִים, קְשִׁיָּא גּוֹלָן – מְדוּעַ גַּם
 32 בְּמוֹכְסֵי אוֹמֵרַת הַמַּשְׁנֵה שֶׁסִּתְמוּ הוּי יֹאשׁ בְּעֵלִים. וְאֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן
 33 שֶׁסּוּבֵר שֶׁסֶתֶם גּוֹזֵלָה יֹאשׁ בְּעֵלִים, קְשִׁיָּא נְבֵי – מְדוּעַ גַּם בְּלִסְטִים
 34 אוֹמֵרַת הַמַּשְׁנֵה שֶׁסִּתְמוּ הוּי יֹאשׁ. אֵלָּא בְּשִׁלְמָא לְעוּלָא דְּאָמַר
 35 בְּיַדְעוּ קְנֵי – שֶׁבִּידוּעַ שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ הַבְּעֵלִים כּוֹלֵם מוּדִים דְּהוּי יֹאשׁ
 36 בֵּין גַּבֵּי וּבֵין בְּגוֹלָן, הָכָא נְמִי – גַּם אֶת מִשְׁנַתִּינוּ נַעֲמִיד שֶׁמְדוּבֵר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 ימ' לדברי האומרים שעיקר הבדלה הוא מן התורה שנאמר¹³¹ זכור את יום השבת לקדשו, זכרוהו בין
2 בכניסתו בין ביציאתו כמו שנתבאר בסימן רע"א¹³² הרי גם הנשים חיבות בהבדלה מן התורה בשם
3 שחיבות בקדוש מן התורה מפני שהוקש זכור לשמור כמו שנתבאר שם¹³³ וחיבות גם כן להבדיל בתפלה
4 ועל הפוסם פתקנת חכמים שתקנו עליהן כמו שתקנו על האנשים¹³⁵ הואיל והן חיבות פחות מן התורה
5 בעקר הבדלה.

6 אבל לדברי האומרים¹³⁶ שמצות זכור אינה אלא בכניסת השבת ולא ביציאתו ועקר הבדלה אינה אלא
7 מדברי סופרים יש מי שאומר שהנשים פטורות ממנה כמו שהן פטורות מכל מצות עשה שהזמן גרמא¹³⁷
8 בין של תורה בין של דברי סופרים ואף שבכל מעשה שבת איש ואשה שווין אפלו בדברים שאינם אלא
9 מדברי סופרים¹³⁸ הואיל והן שווין בדברים שהן מן התורה דהינו זכור ושמור¹³⁹ השום חכמים גם בדבריהם
10 שתקנו בגלל זכירת השבת או שמירתו אבל הבדלה אינה ענין לשמירת השבת אלא דבר בפני עצמו הוא
11 שתקנו חכמים להבדיל בין קדש לחול ומצאו להם סמך מן התורה שנאמר¹⁴⁰ ולהבדיל בין הקדש ובין
12 החול.

13 ויש חולקין על זה ואומרים שההבדלה היא מענין זכירת השבת וקדושתו שמוזכרין הבדל בין קדושתו
14 לחול¹⁴¹ ולפיכך הנשים חיבות בהם¹⁴² מדברי סופרים כמו שחיבות בכל הדברים שתקנו חכמים בגלל קדשת
15 השבת לפי שתקנו דבריהם בעין של תורה שהנשים חיבות בזכור ושמור מן התורה באנשים וכן עקר.

ביאורי הלכה

נ] להבדיל בתפלה - היינו שאם מתפללות צריכות להבדיל בתפלה, ואם אינן מתפללות ורוצות לעשות מלאכה, צריכות לומר 'ברוך המבדיל'¹³⁴.
נא] בין קדושתו לחול - אף שזכירת השבת אינה אלא

בכניסת השבת - מכל-מקום הזכרת קדושת השבת - גם כשנעשית לאחר השבת - נכללת במעשה שבת.
נב] חיבות בהם - בהבדלה שבתפלה (אם מתפללות כדלעיל), ובהבדלה שעל הכוס¹⁴¹.

ציונים והוספות

(131) שמות כ, ח.
(132) סעיף א: מצות-עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים, שנאמר זכור את יום השבת לקדשו, כלומר זכרוהו זכירות שבו וקידוש.
וצריך לזכרוהו בכניסתו וביציאתו, בכניסתו בקידוש היום, וביציאתו בהבדלה, ויש אומרים שהבדלה אינה אלא מדברי סופרים ומן התורה אין צריך לזכרוהו אלא בכניסתו בלבד.
(133) סעיף ה: נשים חיבות בקידוש היום בשבת מן התורה... אף על פי שכל מצות-עשה שהזמן גרמא נשים פטורות ממנה, בקידוש היום חיבות שנאמר זכור את יום וגו' ונאמר שמור את יום וגו', כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה, והואיל והנשים מזהירות להשמר בו מעשיית מלאכה שהיא מצות לא תעשה כל מלאכה וגו', וכל מצות לא-תעשה אף שהזמן גרמא - נשים מזהירות בה, הרי הן מזהירות ג"כ בזכירתו - דהיינו קידוש היום.
(134) בסי' רצט ס"ח משמע שאינן צריכות להתפלל, אלא שאם מתפללות יבדילו בתפלה.
(135) כדלעיל סי' רצד ס"ב: התקינו חכמים שלעולם צריך כל אדם המבדיל בתפלה להבדיל גם על הכוס אם יוכל למצוא.
(136) עד"ז בסי' רעא ס"א (הובא לעיל).
(137) סי' יז ס"א: כל מצות-עשה שהזמן גרמא נשים ועבדים פטורים ממנה... הוקשה כל התורה כולה לתפילין

מה תפילין שהיא מצות-עשה שהזמן גרמא שהרי שבת ויום טוב אינן זמן תפילין ונשים ועבדים פטורים מהם... אף כל מצות-עשה שהזמן גרמא נשים ועבדים פטורים מהם חוץ ממצוות פרטיות שיתבאר בעז"ה.
(138) כדלעיל סי' רעא ס"ח: נשים חיבות בסעודה שלישית כמו אנשים וכן לבצוע על ב' ככרות בכל סעודה, שלכל מעשה שבת איש ואשה שווין.
(139) כדלעיל סי' רעא ס"ה: אף על פי שכל מצות-עשה שהזמן גרמא נשים פטורות ממנה בקידוש היום חיבות, שנאמר זכור את יום וגו' ונאמר שמור את יום וגו', כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה, והואיל והנשים מזהירות בשמירתו להשמר בו מעשיית מלאכה שהיא מצות לא תעשה כל מלאכה וגו', וכל מצות לא-תעשה אף שהזמן גרמא - נשים מזהירות בה, הרי הן מזהירות ג"כ בזכירתו - דהיינו קידוש היום.
(140) ויקרא י, י: ולהבדיל בין הקדש ובין החל ובין הטמא ובין הטהור.
(141) ואינן חיבות לומר 'ברוך המבדיל בין קדש לחול' גם אם יוצאות ידי חובתן על ידי מי שכבר התפלל, כיון שהבדלה על היין היא מעיקר תקנת הבדלה כדלעיל סי' רצד ס"ב, ולא ניתן לומר על המבדיל 'שכבר יצא ידי חובתו'.
וכן הוא לעיל על סי' רעא ס"ו לענין קידוש, וכל-שכן לענין הבדלה שחיובה מדאורייתא בספק.

- 1 ומִפְּלֵמָקוֹם יֵשׁ לְחֹשֶׁשׁ לְסִבְרָא הָרְאשׁוֹנָה שְׁלֹא יִבְדִּיל לְנָשִׁים מִי שְׂאִינוּ צָרִיף לְהַבְדִּיל בְּשִׁבִיל עֲצֻמוֹ שְׁפָכֵר
- 2 יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ¹⁴² וְגַם אֵין זְכָרִים אַחֲרֵים גְּדוֹלִים אוֹ קְטָנִים שׁוֹמְעִים מִמֶּנּוּ אֶלָּא נָשִׁים בְּלִבֵּר שְׁלִפֵי סִבְרָא
- 3 הָרְאשׁוֹנָה שֶׁהַנָּשִׁים פְּטוּרוֹת מִהַבְדִּלָה הֲרֵי זֶה מְבָרָךְ לְבַטְלָהּ^נ.
- 4 אֲבָל הַנָּשִׁים עֲצֻמָן יְכוּלוֹת לְהַבְדִּיל לְעֲצֻמָן^{נד} אִף אִם הֵם פְּטוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁהֵן יְכוּלוֹת לְבָרָךְ עַל כָּל מִצְוֹת
- 5 עֲשֵׂה שֶׁהוֹמָן גְּרָמָא שְׁמַקְיָמוֹת שְׂאִינָה בְּרִכָּה לְבַטְלָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן י"ז¹⁴⁷ וּמִפְּלֵמָקוֹם אֵין לְאִישׁ לְצִאת
- 6 יְדֵי חוֹבְתוֹ בְּשִׁמְיעַת הַבְדִּלָה מֵאִשָּׁה^ט כְּדֵי לְחֹשֶׁשׁ לְסִבְרָא הָרְאשׁוֹנָה¹⁴⁹ וְעוֹד מִטַּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רע"א¹⁵⁰
- 7 גְּבִי קְדוּשׁ הַיּוֹם):

חלק ב סימן רצו דיני הבדלה על היין טעף יט מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה, הוצאת קה"ת

ביאורי הלכה

- [נח] להבדיל לעצמן - ואף לברך על הבשמים¹⁴⁵ והנר¹⁴⁶.
- [נד] להבדיל לעצמן - אשה המבדילה לעצמה יכולה להוציא את חברתה ידי חובתה ידי חובת הבדלה¹⁴⁴.

ציונים והוספות

- 142) כדלקמן סי' תקפט ס"ב (לענין תקיעת שופר): נהגו הנשים לברך על כל מצות-עשה שהזמן גרמא, על כן גם כאן יברכו הנשים לעצמן, אבל אנשים לא יברכו להן אם כבר יצאו ידי חובתם - ואינן תוקעים רק בשביל הנשים, לפי שהיא ברכה לבטלה, שהרי הנשים בעצמן אינן חייבות בברכה זו שיברך זה להוציאן ידי חובתן בברכה זו, אלא שלהן בעצמן הרשות בידן לברך מטעם שנתבאר שם אבל אחר למה יברך בחנם.
- 143) וכן משמע לעיל סי"ז שמבדיל עבור הקטנים, ולא נזכרו הנשים, ודלא כערוך השלחן ס"ה, דעת תורה ס"ח בשם הברכ"י ועוד.
- 144) ואף אם אחת מהן התפללה, אין השניה צריכה לומר 'ברוך המבדיל בין קודש לחול'.
- 145) ראה מג"א ס"ק יא שאפילו האוסרים על הנשים להבדיל, מתירים להן לברך על היין והבשמים שהן ברכות הנהנין, וכל-שכן לשיטת שו"ע"ר שמתור להן להבדיל.
- 146) אף שאינן מביטות בציפונים, ראה קצות השלחן סי' צו בדה"ש ס"ק יב.
- 147) סעיף ג: ומכל-מקום אפילו נקבות וודאים... אם ירצו להתעטף בציצית ולברך הרשות בידן כמו שנוהגין בשאר מצות-עשה שהזמן גרמא ויכולין לומר וצונו להתעטף בציצית אף על פי שהן אינן מצויות - מפני שהאנשים מצויות על כך, וגם הן כשמימיין מצות שהם פטורים מהם
- אעפ"י שאין להם שכר גדול כמצווה ועושה, מכל-מקום קצת שכר יש להם, לכן יכולות הן לברך על כל מצות שהן פטורין מהם - אם עושין המצות כתיקונן בענין שהאנשים יכולים לברך עליהם.
- 148) בשש"כ פנ"ח הערה פב פסק כן מחמת הספק, ואם-כן כל-שכן לשו"ע"ר שהעיקר כדיעה שהאשה חייבת בהבדלה.
- 149) ראה גם סי' קפו ס"ב (אודות חיוב דאורייתא): וכל מי שאינו מחויב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתן. ובשש"כ פנ"ח הערה עז בשם הגרשז"א דאם הבעל חולה יש לסמוך על הרע"א דמעיקר הדין גם נשים חייבות בהבדלה מה"ת, ועדיף טפי אם הבעל יאמר לפחות 'ברוך המבדיל בין קודש לחול', כי אז חיובו רק מדרבנן לכו"ע, ע"כ.
- ולכאורה כן הוא לשיטת שו"ע"ר ולא מטעמיה: אשה יכולה להוציא את בעלה בשעת הדחק כיון שהעיקר כדיעה ששניהם חייבים מדברי סופרים, וטוב שיאמר 'ברוך המבדיל בין קודש לחול' כדי לחוש לדיעה שהאשה פטורה לגמרי ואינה יכולה להוציא.
- 150) סעיף ו: הנשים... יכולות להוציא את האנשים ידי חובתם אלא שלכתחלה אין להורות כן לשואל הלכה למעשה (שלא יבאו לזלזל במצוות). וטעם זה אינו אלא לכתחילה.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

- 1 א היוצא מביתו לעיר אחרת קודם הפסח ודעתו שלא
 - 2 לחזור לביתו עד לאחר הפסח או שדעתו שלא יחזור
 - 3 לביתו לעולם ואינו מניח בביתו אדם שיוכל לבדוק כשמגיע
 - 4 זמן הבדיקה אם הוא יוצא בתוך שלשים יום לפני הפסח
- כיון ששואלין ודורשין בהלכות פסח חל עליו להזהר ולקיים כל מצות חכמים לפיכך חייב הוא לבדוק כל חדריו בלילה שלפני יציאתו לאור הנר ואם שכח ולא בדק בלילה יבדוק ביום לאור הנר.

49 כליל י"ד אינו אלא מדברי סופרים שמן התורה אין חוששין
50 כלל שמא יש שם כזית חמץ כגון אוצרות יין ושמן
51 שמסתפק מהן לסעודה וכיוצא בהן ושאר כל החדרים שאין
52 רגילות להשתמש בהן חמץ בתדירות ואין צריך לבדוקן כלל
53 מן התורה אפילו לא ביטל חמצו אלא שחכמים תקנו לבדוק
54 בהן והן אמרו שהיוצא מביתו קודם ל' יום לא חלה עליו
55 עדיין תקנתו ומעמידין אותו על דין תורה אבל הבית וחדריו
56 שרגילות לאכול בהן חמץ כל השנה ואי אפשר שלא נתפרר
57 ונפל שם פיורו חמץ שיש בו כזית והרי הוא חייב לבדוקן
58 ולבער החמץ שבתוכם מן התורה כשיגיע חצות יום י"ד
59 שנאמר אך ביום הראשון תשביתו וגומר וזה שיוצא מביתו
60 ולא יחזור קודם הפסח שכשיגיע חצות יום י"ד לא יוכל
61 לבדוק ולבער החמץ שבביתו הרי בשעה זו שהוא מפליג
62 מביתו חל עליו מצות תשביתו מן התורה שמן התורה אין
63 חילוק בין תוך שלשים יום לקודם שלשים וכיון שחל עליו
64 מצות תשביתו חל עליו גזירת חכמים שגזרו שהשבתה זו
65 אינה מתקיימת בביטול והפקר בלבד אלא עד שמוציא את
66 החמץ מביתו ומכל גבולו.

67 ויש חולקין על זה ואומרים שאפילו יש ודאי חמץ הרבה
68 מאד בתוך ביתו אינו זקוק לו אם יוצא קודם ל' יום ודי לו
69 בביטול שיבטל במקום שיהיה שם כשיגיע ערב פסח וגם
70 ביטול זה אינו אלא מדברי סופרים שמן התורה אינו עובר
71 כלל בכל יראה ובל ימצא על החמץ שבביתו כיון שאין
72 מצוי אצלו בימות הפסח והתורה אמרה לא ימצא מי שמצוי
73 בידך והרי חמץ זה נחשב אצלו כחמץ שנפל עליו מפולת
74 וכדברי האומרים שהוא כמבוער מן העולם לגמרי ואין צריך
75 אפילו לבטלו מדברי תורה אלא מדברי סופרים שמן התורה
76 אינו עובר עליו כלל בכל יראה ובל ימצא אף חמץ זה שאינו
77 מצוי אצלו בימות הפסח הרי הוא אצלו כמבוער אלא
78 שחכמים גזרו שאין יוצא ידי חובתו לכתחלה בביעור כזה
79 אלא חייב הוא לבערו ביעור גמור כדינו קודם שיצא מביתו
80 אם יוצא בתוך ל' יום אבל קודם ל' יום לא חלה עליו גזירת
81 חכמים ומן התורה יכול הוא לבערו לכתחלה בביעור כזה
82 דהיינו במה שמפליג מביתו שכשיגיע הפסח לא יהא החמץ
83 מצוי אצלו ויהיה אצלו כמבוער.

84 ולענין הלכה יש לחוש לכתחלה לסברא הראשונה אבל
85 בדיעבד כגון ששכח ויצא מביתו ולא ביער החמץ ממנו
86 ונזכר בדרך וטורה לו לחזור ולבער יש לסמוך על סברא
87 האחרונה ואין צריך לחזור לביתו לבער אם יצא קודם
88 שלשים יום:

89 ז אבל אם שכח ויצא מביתו תוך ל' יום ולא ביער החמץ
90 שבו ונזכר כשהפליג בדרך מהלך כמה ימים שיש טורה
91 גדול והפסד מרובה לחזור לביתו אף על פי כן אם ידוע לו
92 בבירור שיש כביצה חמץ בביתו חייב הוא לחזור לביתו או
93 לשלוח שליח לביתו שיעבר החמץ ממנו אלא אם כן הולך
94 לדבר מצוה כמו שיתבאר בסוף סי' תמ"ד ע"ש כל פרטי
95 דין זה:

96 ח וכל זה כשאין דעתו לחזור עד לאחר הפסח או שאין

1 ומיד אחר הבדיקה יבטל כל החמץ שאין ידוע לו שלא
2 מצאו בבדיקתו כתקנת חכמים שתקנו לבטל תיכף ומיד אחר
3 הבדיקה מטעם שנתבאר בסימן תל"ד ע"ש.

4 ועל בדיקה זו לא יברך על ביעור חמץ כדרך שמברכין על
5 בדיקת ליל י"ד כיון שאינה בזמן העיקרי שתקנו לה חכמים
6 דהיינו ליל י"ד (וממנו ואילך עד סוף הרגל כמ"ש בסי'
7 תל"ה).

8 וברגע שקודם יציאתו חייב הוא להוציא החמץ מכל גבולו
9 שבעיר זו שהוא יוצא ממנה ואם יש לו בנים קטנים בביתו
10 וצריך הוא להניח להם חמץ לאכול יוציאנו מביתו לבית
11 אדם אחר ושם יניח חמץ לאכול ויסגור את ביתו ואת כל
12 חדריו הברוקים שלא יכניס שום אדם עוד חמץ לשם שאם
13 לא יעשה כן אין בדיקתו שוה כלום:

14 ב אבל אם הוא מניח בביתו אשתו ובניו ובני ביתו
15 הגדולים שיש בהן דעת ויכולת לבדוק ככל משפטי
16 הבדיקה שנתבאר בסימן תל"ג אין צריך לבדוק כלום קודם
17 יציאתו אלא יצוה לאחד מהם וימנה אותו שיבדוק ויבטל
18 החמץ כשמיגיע הזמן ששלוחו של אדם כמותו:

19 [ועיין בסימן תל"ב שלכתחילה טוב להזהר שלא לעשות
20 אשה שליח לבדיקת חמץ. ועיין בסימן תל"ד שנכון הדבר
21 שיבטל גם הוא בעצמו במקום שהוא שם כשמיגיע זמן
22 הביטול, עיין שם.]

23 ג ואם שכח ויצא מביתו ולא יצוה לאחד מהם שיבדוק אף
24 על פי כן חייבים הם לבדוק אפילו אותן חדרים שלא
25 הכניסו בהם חמץ אחר יציאת בעה"ב מביתו ואפילו אותן
26 החדרים שהם לא יכנסו בהם בפסח כלל ולא יבואו לאכול
27 מהחמץ שבתוכם דכיון שבעה"ב נתייב בבדיקת כל
28 החדרים הצריכין בדיקה חייבין הנשארים בביתו לפוטרו
29 מחיובו שכל ישראל ערבים זה בזה:

30 ד ואחר הבדיקה טוב שיבטלו גם כן אף על פי שאין
31 ביטולם מועיל כל כך כיון שאין החמץ שלהם והבעל
32 הבית לא יצוה להם לבטל ולא עשה אותם שלוחים לכך,
33 מכל-מקום יש לחוש שמא ישכח בעה"ב לבטל במקום
34 שהוא כיון שאינו עוסק שם בבדיקת החמץ ובביעור הוא
35 קרוב לשכחה ולא יבטל החמץ כלל ומוטב שיבטלו הם
36 ממה שלא יבטל החמץ כלל וראוי להזהירם על כך כדי
37 לצאת ידי ספק:

38 [ואע"ג דמסתמא ניהא ליה, מכל-מקום צריך הוא לגלות
39 דעתו בפירוש ואם לאו אין ביטול השליח מועיל כלום
40 כמ"ש בסוף סימן תל"ד ע"ש.]

41 ה ואם יוצא קודם ל' יום אפילו אינו מניח בביתו מי
42 שיבדוק אם דעתו שלא לחזור לביתו עד לאחר הפסח
43 אין צריך לבדוק כלום קודם יציאתו שעדיין לא חל עליו
44 להזהר בצרכי הפסח וכשיגיע ערב פסח יבטל כל החמץ
45 שיש לו בכל גבולו ולא יברך על ביטול זה לפי שעיקר
46 הביטול הוא בלבד כמו שנתבאר בסי' תל"ד ואין מברכין על
47 דברים שבלב:

48 ו במה דברים אמורים באותן חדרים שחייב הבדיקה בהם

1 יג אבל אם דעתו לפנות האוצר קודם הפסח אפילו יש
 2 בחדר זה ודאי חמץ הרבה אינו זקוק לו ומותר לו
 3 להניח האוצר עליו אפילו הוא תוך ל' יום לפני הפסח
 4 וכשיגיע ליל י"ד יפנה ויבדוק תחתיו ויש אומרים שאפילו
 5 אם דעתו לפנותו קודם הפסח חייב לבדוק מתחלה אפילו
 6 הוא תחלת השנה ואפילו הוא חדר שאינו צריך בדיקה אלא
 7 מדברי סופרים לפי שחששו חכמים שמא יתחיל לפנותו
 8 קודם ליל י"ד ולא יגמור לפנותו אלא ישאר ממנו פחות
 9 מגובה ג' טפחים מכוסה על החמץ (שאם היה נשאר עליו
 10 גובה ג' טפחים היה כמבוער לגמרי כמו חמץ שנפלה עליו
 11 מפולת גבוה ג' טפחים וכמו שנתבאר) ואחר כך כשיגיע ליל
 12 י"ד ישכח על החמץ שתחת האוצר כיון שהוא מכוסה מן
 13 העין ולא יתן אל לבו להוציאו משם ואף שביטלו הרי עובר
 14 על תקנת חכמים שתקנו שאין ביטול והפקר מועיל כלום
 15 ולענין הלכה יש להחמיר כסברא האחרונה אלא אם כן יש
 16 הפסד מרובה כגון שכבר הכניס אוצרו לתוכו קודם שביער
 17 החמץ ממנו ויש חסרון כיס לפנותו מיד ולחזור ולהכניסו
 18 שאז יש לסמוך על סברא הראשונה:

19 יד ואם דעתו שלא לפנות האוצר עד לאחר הפסח אם הוא
 20 בתוך ל' יום לפני הפסח כיון שחל עליו לקיים תקנת
 21 חכמים שתקנו בגלל הפסח חייב הוא לבדוק זה החדר
 22 מתחלת הלילה לאור הנר ואח"כ יכניס אוצרו לתוכו ואם
 23 הוא מקודם ל' יום אין צריך לבדוק מתחלה אלא די לו
 24 בביטול שיבטל כל חמצו בליל י"ד:

25 טו ואפילו אם הוא חדר הצריך בדיקה מן התורה ובדבר
 26 שהוא מן התורה אין לחלק בין תוך ל' יום לקודם ל'
 27 יום כמו שנתבאר למעלה עיין-שם, מכל-מקום כיון שהוא
 28 עושה אוצר על החמץ שבחדר זה הרי חמץ זה שתחת
 29 האוצר דומה לחמץ שנפלה עליו מפולת שהוא כמבוער
 30 לגמרי מן התורה ואפילו לבטלו אין צריך אלא מדברי
 31 סופרים כמו שנתבאר בסימן תל"ג אלא שהחכמים גזרו
 32 שלכתחלה אין לבערו בביעור כזה אלא אם כן נפלה עליו
 33 מפולת מאליה אבל אין להפיל עליו מפולת בידיים ולא
 34 לאצור עליו אוצר תוך ל' יום אע"פ שמבטל ומפקיר זה
 35 החמץ בפיו ובלבו אבל קודם ל' יום לא חלה עליו גזירה
 36 זו.

37 ולדברי האומר שחמץ שנפלה עליו מפולת אינו כמבוער מן
 38 העולם לגמרי ואם לא ביטלו עד שהגיע חצות יום י"ד הרי
 39 הוא חייב מן התורה לפקח הגל ולהוציאו ולבערו מן העולם
 40 לגמרי כמו שנתבאר בס"י תל"ג א"כ חמץ זה שתחת האוצר
 41 שלא יוכל לבערו ביום י"ד מחמת האוצר שעליו שאין דעתו
 42 לפנותו קודם הפסח הרי עכשיו בשעה שמכניס עליו האוצר
 43 חלה עליו חובת ביעורו בחדר זה מן התורה אע"פ שהוא
 44 קודם ל' יום וחל עליו גם כן גזירת חכמים שגזרו על ביעור
 45 האמור בתורה שאין מתקיים על ידי ביטול והפקר בלבד
 46 אלא בביעור ממש כמו שנתבאר למעלה.

47 ולענין הלכה יש להחמיר לכתחלה כסברא האחרונה אבל
 48 בדיעבד שכבר הכניס אוצרו לשם אפילו יש תחתיו ודאי
 49 חמץ הרבה אין צריך לפנותו ולבדוק תחתיו אלא מבטל ודיו

1 דעתו לחזור לעולם אבל אם דעתו לחזור בתוך הפסח אפילו
 2 יוצא מביתו בתחלת השנה דהיינו אחר פסח העבר חייב הוא
 3 לבדוק קודם יציאתו את כל החדרים הצריכים בדיקה בליל
 4 י"ד אפילו אותן שאינן צריכים בדיקה אלא מדברי סופרים
 5 שהרי יחזור לביתו בתוך הפסח ויש לחוש שמא ישכח
 6 ויאכל מהחמץ שימצא בביתו ובשאר חדריו שדרך להכניס
 7 בהם חמץ לפעמים:

8 ט אבל אם דעתו לחזור קודם הפסח אפילו אם יש ודאי
 9 חמץ הרבה מאד בתוך ביתו אין צריך לבערו קודם
 10 יציאתו אפילו יוצא בתוך שלשים יום שהרי יכול לבערו
 11 כשיחזור לביתו ואין חוששין שמא יבא לביתו בערב פסח
 12 סמוך לחשיכה ולא יהיה לו פנאי לבער קודם יו"ט לפי שמן
 13 הסתם כיון שדעתו לחזור קודם הפסח בודאי ימהר ויחיש
 14 חזרתו ויקדים לבוא קודם י"ד כדי שיוכל לבדוק חדריו
 15 בליל י"ד כתקנת חכמים ולבער החמץ בזמן הביעור:

16 [ואם לאחר שיצא מביתו והפליג בדרך נמלך שלא יחזור
 17 לביתו קודם הפסח אלא בתוך הפסח אין צריך לשלוח שליח
 18 לביתו שיבער החמץ שבו אפילו אם יש שם ודאי חמץ
 19 הרבה אלא די לו בביטול שיבטל במקום שיהיה שם כשיגיע
 20 ערב פסח כיון שיצא מביתו בהיתר שאז היה בדעתו לחזור
 21 קודם הפסח].

22 י במה דברים אמורים ביוצא לדרך אבל המפרש מן
 23 היבשה לים והיוצא בשיירא ללכת למרחקים אפילו יוצא
 24 מביתו מתחלת השנה ודעתו לחזור זמן רב קודם הפסח חייב
 25 הוא לבדוק קודם יציאתו כל חדריו אפילו אותן שאינן
 26 צריכים בדיקה אלא מדברי סופרים לפי שהמפרישים בים
 27 והיוצאים בשיירא למרחקים רגילות הוא להזדמן להם כמה
 28 סיבות וענינים בדרך ויש לחוש שמא ישתהה הרבה בדרך
 29 ולא יחזור לביתו עד ערב פסח סמוך לחשיכה ולא יהיה לו
 30 פנאי לבער קודם יו"ט ויש חולקין על זה ואומרים שדין
 31 המפרש לים והיוצא בשיירא כדין שאר יוצא לדרך ויש
 32 לסמוך על דבריהם בשעת הדחק כגון ששכח ויצא מביתו
 33 ולא ביער החמץ ממנו ונזכר לאחר שהפליג מביתו ואי
 34 אפשר לו לפרוש מן הספינה או מן השיירא:

35 יא כל מקום שהוא חייב לבדוק קודם יציאתו ושכח או
 36 עבר ויצא מביתו ולא בדק אע"פ שהוא חייב לבטל
 37 במקום שיהיה שם כשיגיע ערב פסח ויש אומרים שביטול
 38 זה הוא מן התורה כמו שנתבאר למעלה, אף-על-פי-כן לא
 39 יברך על ביטול זה מטעם שנתבאר למעלה:

40 יב כל חדר הצריך בדיקה בליל י"ד בין שצריך בדיקה מן
 41 התורה בין שאינו צריך אלא מדברי סופרים ורוצה
 42 לעשותו אוצר (פירוש שרוצה לאצור בתוכו פירות או עצים
 43 או שאר דברים ומחמת זה לא יוכל לבדוק כדינו בליל י"ד)
 44 אם דעתו לפנות האוצר בתוך הפסח חייב לבדוק זה החדר
 45 מתחלה בלילה לאור הנר ואח"כ מכניס לתוכו אוצרו אפילו
 46 הוא תחלת השנה דהיינו מיד אחר פסח העבר ואם עבר או
 47 שכח והכניס אוצר לתוכו קודם שבדקו חייב הוא לפנות
 48 האוצר ולבדוק תחתיו מיד שנזכר אפילו יש בדבר טורח
 49 גדול וחסרון כיס:

18 שנפלה על חמץ שהוא כמבוער כמ"ש בסי' תל"ג) אם נעשה
19 אוצר זה בתוך ל' יום חייב להוציאו משם ולברור החמץ
20 מתוכו אפילו אינו חמץ ברור אלא ספק חמץ ואם נעשה
21 קודם ל' יום אינו זקוק לו כשמגיע הפסח אפילו יש שם
22 ודאי חמץ הרבה אלא מבטלו ודיו.

23 וכשהוא מפנה את הבור לאחר הפסח ומוצא חטים
24 בקרקעיתו אסורות בהנאה וחייב לבערו כדין חמץ שעבר
25 עליו הפסח ואינן דומות לחמץ שנפלה עליו מפולת שלאחר
26 הפסח הוא מותר אפילו באכילה לפי שהמפולת בשעה
27 שנפלה על החמץ לא היה בדעתו לפנותה ולפקחה אחר
28 הפסח אלא מאליו נמצא החמץ לאחר הפסח לפיכך אין לנו
29 לקונסו ולאוסרו כמו שנתבאר בסימן תל"ג עיי"ש הטעם,
30 אבל חטים הללו בשעה שהכניס האוצר לבור היה בדעתו
31 לזכות בהם לאחר הפסח כשיפנה את האוצר (אם היינו
32 מתירין לו להנות מהן לאחר הפסח) והרי זה דומה למבער
33 את החמץ ומכויין לחזור ולזכות בו אחר הפסח שאין זה
34 ביעור גמור כמו שיתבאר בסי' תמ"ה לפיכך אסרו חכמים
35 להנות מהן לאחר הפסח:

חלק ב סימן תלו דין המפרש בים והיוצא בשיירא:

1 שלאחר ביטול החמץ אין צריך לבערו אלא מדברי סופרים
2 ובדברי סופרים הלך אחר המיקל כסברא הראשונה:

3 טז אבל אם עבר או שכח והכניס אוצרו לשם תוך ל' יום
4 אפילו אין שם ודאי חמץ והוא חדר שאין צריך בדיקה
5 אלא מדברי סופרים, אף-על-פי-כן חייב לפנות האוצר
6 ולבדוק תחתיו מיד כשנוכר:

7 יז ואם אצר והכניס לבור חטים שאינם מחומצות ואח"כ
8 מחמת לחות הבור נתחמצו החטים שבקרקעית הבור
9 ושבקירותיו אע"פ שאצרן בבור בתוך ל' יום אין צריך
10 לפנות הבור כליל י"ד להוציא החטים המחומצות שבתוכו
11 אלא די לו בביטול דכיון שבשעה שעשה אוצר זה עשה
12 בהיתר שלא היה שם עדיין חמץ הרי דינו כאילו עשה קודם
13 ל' יום שאין צריך לפנות האוצר לבער החמץ שתחתיו
14 אפילו יש שם ודאי חמץ כמו שנתבאר:

15 יח ואם בשעה שאצרן בבור היו כבר חטים מחומצות
16 באוצר זה עצמו באמצעותו אלא שיש עליהם חטים
17 טובים בגובה ג' טפחים (שהוא שיעור גובה המפולת

תורה אור

22 בעולם הזה ("מעשים טובים") לגבי שכר הנשמה
23 בעולם הבא, ודוקא בעולם הזה מגיע האדם
24 ל"יתרון האור מן החושך", אהבה בלתי מוגבלת
25 להקב"ה.

זאת ועוד:

27 עיקר מעלת ה"תשובה" היא לא רק בגלל
28 אהבה הבלתי מוגבלת המתעוררת באדם מחמת
29 ההעלם וההסתור של נפשו הבהמית וטרדות
30 הפרנסה - אלא מצד גילוי שורש הנפש הבהמית
31 עצמה, כי על-ידי העבודה ד"אתכפייא ואתהפכא
32 חשוכא דוקא", שהחושך של הנפש הבהמית
33 מתהפך לטוב, שהוא ענין של "תשובה", מתגלה
34 השורש הנעלה של הנפש הבהמית - ו"יתרון אור"
35 זה (הבא מן החושך עצמו) הוא העילוי שהאדם
36 מגיע אליו בעבודתו בעולם הזה דוקא.

37 ולזאת נקראו מים רבים הנ"ל מי נח, לפי
38 שנעשה על ידם נייחא דרוחא.

39 על פי המבואר לעיל בענין "יתרון האור מן
40 החושך" - שהיתרון האמיתי בא על-ידי הפיכת
41 החושך עצמו לאור - יובן בעומק יותר הטעם לכך
42 ש"מים רבים" דטרדות הפרנסה נקראים בשם "מי

1 מעלת תפלת בעלי עסקים על תפלת יושבי אהל
2 [על-פי המבואר בפרק הקודם אודות המעלה
3 שבאהבת "הכל מאדך" הבאה מהפיכת החושך לאור,
4 "משוך לבאר בפרק זה את מעלת העבודה של בעלי
5 עסקים הסובלים מטרדות הפרנסה:]

6 וזהו מאמר רז"ל יפה שעה אחת בתשובה
7 ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם
8 הבא כנ"ל.

9 על פי כל הנ"ל מובן דיוק לשון חז"ל "יפה
10 שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה
11 מכל חיי עולם הבא", כי לכאורה אינו מובן מדוע
12 נזכר כאן ענין התשובה, ולא נאמר "תורה ומעשים
13 טובים", ולמה דייקן חז"ל "תשובה ומעשים
14 טובים" (ולא עוד אלא שהקדימו תשובה לפני
15 מעשים טובים).

16 אך על פי המבואר לעיל מובן היטב דיוק
17 הלשון במאמר חז"ל, כי כללות העבודה בעולם
18 הזה, שהיא "מתוך החושך", כשאדם מרוחק מה'
19 ועסוק בענינים גשמיים בדאגות וטרדות הפרנסה,
20 ואעפ"כ מתעורר ומתקרב לבוראו, נקראת בחינת
21 "תשובה". והיא היא סיבת העילוי שבעבודה

17 וכל רגשי לבו יהיו "מונחים" בתוך דיבורי
18 התפילה.

19 וכשם שבפשטות, הכניסה לתיבה היתה מחמת
20 מי המבול ("מי נח"), כך גם ברוחניות, שדוקא
21 על-ידי ה"מים רבים" דטרדות הפרנסה ("מי נח")
22 אפשר "להכנס" כדבעי ב"תיבות התפילה", כי רק
23 על-ידי ה"מים רבים" דטרדות הפרנסה יכול האדם
24 להגיע בתפלתו ("תיבות התפילה") לדרגת אהבת
25 "בכל מאדך" שהיא אהבה בלתי מוגבלת אליו
26 יתברך, כיתרון האור מן החושך, כנ"ל.

27 ועומק הכוונה בזה הוא - שמה"מים רבים"
28 עצמם "נעשה". תיבת נח, כנ"ל ששורש טרדות
29 הפרנסה, שהוא למעלה משורש הנפש האלקית,
30 הוא המוסיף בנשמה "יתרון אור", ומעורר אהבה
31 בלתי מוגבלת לה'.

ד"ה מים רבים פדקו

1 נח" לשון מנוחה (שעל ידם נעשה "נייחא
2 דרוחא"):

3 משמעות הענין היא שלא רק שהם גורמים ענין
4 של "נייחא דרוחא" (היינו שעל-ידי ההעלם
5 וההסתר מגעת הנשמה למדריגה נעלה ביותר
6 באהבת ה') אלא שה"מים רבים" עצמם הם "מי נח"
7 (נייחא דרוחא).

[והיינו לפי:]

9 שנעשה מהם תיבת נח, שהוא בחינת תיבות
10 התפילה, וכמו שכתוב בא אתה וכל ביתך אל
11 התבה כו'.

12 כידוע, תיבת נח - לפי הפירוש הפנימי והרוחני
13 - מורה על תיבות התפילה; וכפירוש הבעש"ט על
14 הפסוק "בא אתה וכל ביתך אל התיבה", שהאדם
15 צריך "להכנס" בתוך תיבות התפילה, הוא ("אתה")
16 וכל כחותיו ("וכל ביתך"), היינו שכל מחשבותיו

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

22 ברחמיך כו' אדון עוזנו כו' היינו שהמקיף בלתי בא
23 בגילוי אור מן ההעלם אלא הוא נעשה למגן ומחסה
24 ומעוז בלבוש חיצוני כמו צור ומשגב ומגן כו' (וזה
25 יותר עליון כו') אבל ענין ברוך מרחם על הארץ עד
26 ברוך שמו הכל הוא בבחי' מקיפי' דאו"ח בבחי' נר"נ
27 ח"י ושם מקיף דנפש שהוא סוף מעשה קודם כנ"ל
28 בע"ס דאו"ח דהמל' קודם כו' והיינו מ"ש מרחם על
29 הארץ תחילה שזהו לנגד רחם עלינו במקיף דאו"י
30 שנק' מקיף הא' דיחידה והוא ג"כ ברוך שאמר כו'
31 כנ"ל מטעם הנ"ל דנעוץ תחילתן בסוף מעשה תחילה
32 כו' ואח"כ מרחם על הבריות מקיף הב' דרוח (דדומם
33 וצומח דארץ הוא בחי' נפש, והבריות בחי' חיה דרוח)
34 לנגד מקיף דאו"י מקיף דחי' כמ"ש אדון עוזנו ומ"ש
35 ברוך הוא כו' כנ"ל ואח"כ ברוך משלם כו' ליראיו בחי'
36 הנשמות מקיף הג' דנשמה (בחי' אדם מדבר) לנגד
37 מקיף דאו"י הג' שהוא צור משגבנו ומ"ש ברוך אומר
38 ועושה כנ"ל ואח"כ ברוך חי לעד בחי' מקיף דאו"ח
39 הד' מלמטה למעלה שהוא בחי' מקיף דחי' לנגד מקיף
40 הד' דאו"י מלמעלה למטה שהוא מגן ישענו והוא מ"ש
41 גוזר ומקיים כנ"ל ואח"כ ברוך פודה כו' מקיף הה'
42 דאו"ח לנגד מקיף ה' דאו"י דנפש שהוא משגב בעדנו

1 (י) וכן הוא ענין מה שאנו אומרי' אלקי עולם
2 ברחמיך הרבים רחם עלינו אדון עוזנו כו'.
3 פי' אלקי עולם הוא מי שאמר והי' העולם הנ"ל בעל
4 הרצון הפשוט שבעצמותו ממש נקר' רחמיך הרבים
5 והוא מקור כל המקיפים ואח"כ נחלק לה' מדרגות
6 דנר"נ ח"י והמקיף הראשון מקיף דיחידה שהוא מקיף
7 דרצון הפשוט הזה שאמר והיה כו' שהוא בבחי' יחידה
8 כו' היינו רחם עלינו והוא מדרגה א' בכלל (אבל הוא
9 מדרגה הב' בפרט לגבי בחי' רחמיך הרבי' שבעצמותו
10 ממש כו') והמדרגה הב' מקיף דחיה מקיף השני והוא
11 אדון עוזנו והוא שבא הרצון מן ההעלם כו' שזהו ברוך
12 הוא הממוצע כנ"ל ואח"כ מתצמצם לבוא בפרט
13 המעשה כנ"ל שזהו ברוך אומר ועושה הוא מקיף הג'
14 דנשמה והוא צור משגבנו ואח"כ מתצמצם לבוא
15 בגזרת דיבור קיום הרצון שזהו גוזר בדיבור ומקיים
16 הוא מקיף הד' דבחי' רוח מגן ישענו ואח"כ נמשך
17 הרצון בחכמה שבמעשה שזהו עושה בראשית הוא
18 מקיף הה' דבחי' נפש והוא משגב בעדנו ממש בפומ'
19 כו' אך פי' כל ברוך הוא רק גילוי ההעלם שהוא בחי'
20 או"פ או גילוי העלם המקיף בבחי' מקיף דאו"י בכל
21 ה' בחי' דנר"נ ח"י הללו ומה שאמר באלקי עולם

20 על הבריות שהוא חלק הח"י כו' וגם בעולמות
 21 העליונים הן המלאכים שנק' חיות ובהמות כמו פני
 22 אר"י ושור כו' וכמאמר עוף זה מיכאל כו' וכידוע ונק'
 23 בריות בכלל והוא בחי' מקיף הב' וזהו מרחם על
 24 הבריות כו' (ולפ"ז מקיף הה' דאו"ח דפודה ומציל
 25 נמוך מכולן והרי הוא מקיף דיחידה בבחי' או"ח שהוא
 26 משגב בעדנו במקיף דאו"י בסוף מעשה בעושה
 27 בראשית כנ"ל ובאמת ענין המקיפי' דאדון עוזנו צור
 28 משגבנו כו' מאחר שנעשה בבחי' הגשמה למטה כענין
 29 ענני כבוד במדבר וכה"ג הרי זה בא מבחי' הבירורי'
 30 דאו"ח דוקא וכידוע דמבחי' הבירורים דרפ"ח כו'
 31 בבחי' או"ח נעשה לבוש החשמ"ל כו' שהוא כמו מגן
 32 וצור כו' (עד שגם י"ג ת"ד בחי' שערות שהוא לבוש
 33 נעשה מבירורי' דאו"ח דוקא כידוע) ומקיף דאו"ח כל
 34 שהוא למטה יותר הוא יותר עליון היפך מבחי' מקיף
 35 דאו"י (וראי' מבע"ת וצדיקים גדולים שבע"ת הן
 36 בבחי' מקיף דאו"ח ע"כ גבוהין מצד"ג שאינן יכולין
 37 לעמוד במקום בע"ת שצ"ג הן במקיף דאו"י).

1 בסוף מעשה בפ"מ והוא מ"ש עושה בראשי' כנ"ל
 2 ובבחי' או"ח הוא מקיף דיחידה שפודה ומציל כו'
 3 ואחר שלימות המשכות המקיפים דאו"י ואו"ח אמר
 4 ברוך שמו מבחי' המקיף הכללי שבבחי' העצמות ממש
 5 שנקרא רחמין הרבים שמ"ש רחם עלינו אינו רק בחי'
 6 פרט לגביו כו' כנ"ל והוא מי שאמר והי' כו' בעל
 7 הרצון הפשוט הזה הפרטי שז"ש אלקי עולם כו' כנ"ל
 8 ששם שווין ראש וסוף דאו"י ואו"ח יחד וזהו מ"ד
 9 שמים וארץ כאחד נבראו שנא' קורא אני אליהם יעמדו
 10 יחדיו והוא בחי' עצמות בעל הרצון הנ"ל דלגביו
 11 תחלת גילוי המחשבה באו"י וסופה באו"ח שוין ממש
 12 מבלי ימצא ביניהן חילוק מדרגות דארץ קדמה או כו'
 13 אלא כא' עלו יחדיו ממש וד"ל). ברוך מרחם על
 14 הבריות הנה מבואר למעלה דבחי' ע"ס דאו"ח ארץ
 15 קדמה כו' ששרשו בתחילת הרצון כו' וא"כ גם בבחי'
 16 המקיפים נמשך בסוף מעשה דווקא מבחי' מקיף היותר
 17 עליון שהוא מקיף דתחלת הרצון שסוף מעשה עלה בו
 18 תחלה לרצון זה כנ"ל ולכך אמר מרחם על הארץ
 19 תחלה שהוא חלק הדומם וצומח שבארץ ואח"כ מרחם

שענר התפילה אחרי ה"א תלכו. מג"ג

קונטרס קטן בענין בחירה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

14 בי דינא רברבא והא' הוא עצמות המאציל. אך אין
 15 המשל דומה לנמשל כי הגם שמשא הי' למעלה מהע'
 16 זקנים אעפ"כ הי' בערך להם כי גם הוא קיבל תורה
 17 מסיני ומסרה לזקנים אבל עצמות המאציל אינו בערך
 18 אצ"י כלל וכלל, והענין הוא כי הע' זקני' הוא זקן שקנה
 19 חכ' והמופלא הוא בחי' שיבה, כי בן ששים לזקנה ובן
 20 ע' לשיבה, כך הוא זקנה בבחי' חכ' [ושיבה בע"י], וזהו
 21 סבא דסבא המבואר בווהר, וזהו ועתיק יומין יתיב. ויש
 22 עוד פי' בני אלקים הם הע' שרים, והא' המופלא הם
 23 כנס"י, וזהו להתיצב על הוי' שהם מקטרגים על שם
 24 הוי' וזהו על כנס"י שהם בני הוי' וכמ"ש בנים אתם
 25 להוי'.

1 **והקרבתם** [עולה אשה ריח ניחוח לה'] פר א' ואיל א'
 2 ושבועה כבשים וכו'. בשבעת ימי הסיכות
 3 הקריבו שבעים פרים כנגד ע' אומות וביום השמיני
 4 עצרת פר א' וכו' כנגד ישראל. ולהבין הענין הנה כתי'
 5 כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים, מהו בין הבנים
 6 כמ"ש ויבואו בני האלקים להתיצב על הוי', הנה פי'
 7 בזוהר בני האלקי' בי דינא רברבא ובלה"ק סנהדרי
 8 גדולה, כי הי' סנהדרי קטנה בג' מקומות ובמקום א'
 9 בלשכת הגזית הי' סנהדרי גדולה של ע"א, והע' היו
 10 כולם שוים והא' מופלא שבכ"ד למעלה מהע' סנהדרי,
 11 וילפינן זאת ממש רבע"ה שהי' ע' זקנים והוא הי'
 12 למעלה מהם כמ"ש ויאצל מן הרוח וכו' שנאצל מרוחו
 13 של משה עליהם, כך יש למעלה באצ"י ג"כ ע' רבתא

והקרבתם

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

15 כל־שכן וקל־וחומר מה המלאך שהוא מבריאה קורא
16 א"ע בשעת השליחות בשם הוי', נשמה דאצי' שכל
17 נשמה שרשה מאצי' כמ"ש בסש"ב מכל־שכן שמחמת
18 עשיית המצוה שהמצות נק' ג"כ שלוחים כמ"ש
19 במדרש־תנחומא וא"כ הרי אז הוא שליח בודאי, ודאי
20 יתכן לקרות בשם אל. וזהו מה שארז"ל ע"פ כל הנקרא
21 בשמי עתידים צדיקים שיקראו על שמו של הקב"ה,
22 ענין הקריאה הוא מהעלם לגילוי היינו שיאיר במ
23 בגילוי שם הוי', כי בזמה"ג הוא בהעלם ולע"ל יאיר
24 במ בגילוי, והאבות האיר במ בחייהם גילוי אור ה'
25 כמאמרם ז"ל שלשה הטעמן מעין עוה"ב, והעיקר הוא
26 ביעקב לכן נק' הוא דוקא בשם אל ולא כל נשמה
27 דאצי' ממש.

1 אך כל מה שנת' כאן הוא לע"ל אחר העלי', ובאמת
2 נק' יעקב בשם אל בעודו בחיים. אך גם זה אתי
3 שפיר, ויובן זה ממה שאמר על עצמו המלאך כי
4 נשבעתי נאום הוי', וכתוב ותקרא שם הוי' הדובר,
5 ולכאורה אינו מובן האיך אומר על עצמו כי נשבעתי
6 כו', אלא מפני שבשעת השליחות הוא בטל לגבי כח
7 המשלח עד שאין בו כ"א כח המשלח ולכן יכול לומר
8 כי נשבעתי כי כח המשלח שבו אומר זה. וכן כשאישי
9 הישראלי מקיים מצוה שהם רצון העליון ממש ובאמת
10 הם ארחין דגלגלתא כי תרי"ג מצות דאורייתא וז'
11 מצות דרבנן הם תר"ך, נמצא כאשר מקיימים איזה
12 מצוה הרי מלובש בזה ממש רצה"ע ב"ה, ובלבד שיהי'
13 מקושר ובטל להמצוה שהוא רצונו ית' ואז יכול
14 להקרא בשם אל ע"ש רצה"ע המלובש בתוכו. ואדרבה

הקבצו ושמעו (א)

בס"ד. פ' יחזי, תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

11 לעומת זאת, הרמב"ם לא מביא תירוץ אלא משאיר את
12 הדברים בקושיה.
13 ואולי יש לומר הטעם לזה⁸, כי מדברי הראב"ד יוצא,
14 שבחירת האדם קדמה כביכול לידיעה של הבורא,
15 והידיעה של הבורא נובעת מבחירת האדם. ואין זה
16 מתיישב על פי הסדר האמיתי של סדר ההשתלשלות,
17 שקודם היא מחשבתו של הבורא ומשם נובעים
18 ומתהווים הנבראים בפועל.
19 אלא ההסבר הוא עמוק יותר, והוא מה שמבאר הרבי
20 נ"ע בשורות הבאות, שהידיעה והבחירה הם שני

1 הראב"ד מתרץ את קושיית הרמב"ם, באופן שכלי⁷,
2 שדיעת הבורא אינה גזירה שכן יהיה הדבר, אלא
3 ידיעה מכח דבר אחר כידיעת האיציטגנינים (רואים
4 בכוכבים).
5 ופירוש דבריו: שכיון שהקדוש־ברוך־הוא הוא למעלה
6 מהזמן, הרי כשם שהוא יודע את העבר הוא יודע את
7 העתיד. וכמו שדיעתו את העבר לא מכריחה את העבר,
8 אלא המאורע שקרה הוא הגורם לידיעה, ככה כידיעת
9 העתיד, הידיעה היא תוצאה מהבחירה של האדם, אבל
10 הבחירה היא של האדם עצמו ולא נקבעת מלמעלה.

גזירה אבל היא כידיעת האיציטגנינים שיודעים מכח אחר מה יהיו דרכי
של זה והדבר ידוע שכל מקרה האדם קטן וגדול מסרו הבורא בכח המזלות
אלא שנתן בו השכל להיותו מחזיקו לצאת מתחת המזל והוא הכח הנתון
באדם להיותו טוב או רע והבורא יודע כח המזל ורגעיו אם יש כח בשכל
להוציאו לזה מידו אם לא וזו וידיעה אינה גזירה, וכל זה אינו שות.
8. וראה עוד בביאור מחלוקת הרמב"ם והראב"ד בהדרן על
הרמב"ם ש"פ שקלים תשמ"ו הערה 14, וש"נ.

7. וזה לשונו שם: לא נהג זה המחבר מנהג החכמים שאין אדם
מתחיל בדבר ולא ידע להשלימו והוא החל בשאלות קושיות והניח הדבר
בקושיא והחזירו לאמונה וטוב היה לו להניח הדבר בתמימות התמימים
ולא יעורר לבם ויניח דעתם בספק ואולי שעה אחת יבא הרחוק בלבם על
זה, ואנ"פ שאין תשובה נצחת על זה טוב הוא לסמוך לו קצת תשובה
ואומר, אם היו צדקת האדם ורשעותו תלויים בגזירת הבורא ית' היינו
אומרים שדיעתו היא גזירתו והיתה לנו השאלה קשה מאד ועכשיו
שהבורא הסיך זו הממשלה מידו ומסרה ביד האדם עצמו אין ידיעתו

38 העולמות נתהוו תיכף ומיד כשעלו ברצונו ומחשבתו
 39 של הקדוש-ברוך-הוא, זה סותר לכאורה להנחה
 40 הקודמת שההתהוות של הנבראים לא מוכרחת מידיעתו
 41 יתברך.
 42 מבאר הרבי נ"ע: הרי לא נתהוו בכחינת מציאות יש -
 43 כלומר מה שהנבראים נתהוו תיכף ומיד בידיעתו של
 44 הבורא, אין ההתהוות שלהם שם באופן של מציאות יש.
 45 ולדוגמא, שעלה עולם העשיה במחשבת 'אדם קדמון'
 46 הוא קיים בדרגת 'אדם קדמון' והוא לא עולם העשיה
 47 כפי שהוא בפועל.
 48 ומוכיח זאת: (דמציאות היש בפועל הרי זה התחדשות
 49 גמורה 'יש מאין', ומכאן הוכחה דקודם שנתהווה
 50 מציאות היש בפועל לא היה מציאותו כלל לפני זה,
 51 שהרי אם מציאותו היתה קיימת גם קודם אין זה
 52 התחדשות, דעל שם זה נקרא יש מאין שנתהווה מציאות
 53 דבר (יש) מלא דבר (אין) כו' כידוע ומבואר במקום
 54 אחר),
 55 ואם כן, הנברא כפי שהוא במחשבה הקדומה אינו יש
 56 בפועל כראם התהוות בכח לבד.
 57 רק שלמעלה אצל הקדוש-ברוך-הוא הכח אינו חסר
 58 הפועל⁹, דלמטה הרי מחשבת האדם לא תפעול מאומה
 59 ואם הדבר לא יבוא לידי פועל, אין שום משמעות
 60 למחשבה והיה בלא היה, ולמעלה מהמחשבה נעשה
 61 הדבר אלא שאופן ההתהוות היא בכח ובכל זאת, אין
 62 זה חסרון (שנתהווה בכח בלבד), והטעם: שהכח אינו
 63 חסר הפועל והרי הוא פועל כו',
 64 והרי ידוע שהפירוש של "אין כח חסר פועל" הוא
 65 שהפועל הוא כמו מדריגת הכח כו' וכמו שנתבאר מזה
 66 בדרוש בהמשך המאמרים הפותחים יום טוב של ראש
 67 השנה, שנת תרס"ו¹⁰, והיינו שזה שבשעלה ברצונו
 68 ומחשבתו יתברך להוות העולמות כבר נתהוו בכח והרי
 69 זה פועל, כלומר זה לא דמיונות בעלמא, כפי שזה אצל
 70 האדם, אלא במחשבה נעשה ממש התהוות, ובכל זאת
 71 הנה הפועל הוא במדריגת הכח - ברמה ועולם של 'כח'
 72 בלבד - לא שנתהוו בכחינת מציאות יש בפועל כו'. כפי
 73 שזה לאחר הצמצומים הרבים, עד שנברא עולם הזה
 74 הגשמי.

1 מימדים נפרדים לגמרי, שהידיעה של הקדוש-ברוך-הוא
 2 היא בבחינת המקיף, והבחירה שלנו היא בבחינת
 3 הפנימי, והמקיף לא משפיע ומכריח את הפנימי.
 4 ולמרות שידיעת הקדוש-ברוך-הוא יוצרת התהוות
 5 ממשית, שהרי אצל הקדוש-ברוך-הוא "אין כח חסר
 6 פועל" (וכמבואר בתניא פרק מ"ח), בכל זאת, אופן
 7 ההתהוות של הנבראים בידיעתו יתברך הוא בדרגת
 8 ה'כח' ולכן הם עדיין אלוקות. ובכדי שיהיו הנבראים
 9 בדרגת נברא צריך צמצומים נוספים. וזהו חלק מה'כל
 10 יכול' של הבורא, שהנבראים יכולים להיות קיימים
 11 בידיעתו יתברך, אך עדיין לא יתהוו בפועל.
 12 ובלשון הרבי נ"ע:
 13 שהידיעה העליונה שבכחינת 'אדם קדמון' אינה מכרחת
 14 הבחירה, דהגם שידוע במחשבה של 'אדם קדמון' כל
 15 מעשה האדם והנהגותיו ופעולותיו קודם שעושה שהרי
 16 כל מעשי הנבראים כלולים במחשבה הקדומה של 'אדם
 17 קדמון' מכל-מקום האדם אינו מוכרח משום זה
 18 בפעולותיו והרי הוא עושה בבחירתו בכח עצמו כו',
 19 שלכן יש לו אחריות על מעשיו ומקבל עליהם שכר
 20 ועונש.
 21 וזהו לפי שהידיעה בדרגת 'אדם קדמון' מובדלת בערך
 22 לגמרי שאינה מורגשת כלל בהאדם על כן אינה מכרחת
 23 את הבחירה כו'.
 24 ענין זה שהידיעה של הבורא היא בבחינת מקיף ולכן
 25 אינה מכרחת את הבחירה, הוא לא רק ביחס אל יכולת
 26 הבחירה אלא כן הוא בכלליות יותר, בכל ענין התהוות
 27 הנבראים:
 28 דכשם שידיעתו יתברך אינה מכרחת ענין ההתהוות
 29 בפועל של הנבראים דהגם שידוע כל ההתהוות קודם
 30 שנתהוו, מכל-מקום אין זה מכריח את ההתהוות כו', -
 31 אין הכרח כלל שכל הנבראים הנמצאים בידיעתו
 32 ומחשבתו של הבורא יתגלו ויתהוו בפועל.
 33 ומקשה הרבי נ"ע על הנחה זו, שלא מוכרחת ההתהוות
 34 בפועל של הנבראים:
 35 ומה שמבואר בכמה מקומות דהעולמות תיכף כשעלו
 36 ברצונו ומחשבתו יתברך מיד נתהוו כו', שלא כמו אצל
 37 האדם שלא כל מה שרוצה בהכרח שיתקיים. ואם

שבת פרשת תבוא

ובכמה מקומות.

10. בד"ה אדם כי יקריב התרס"ו, עמ' קצג.

9. ראה פרס שער י"א פרק ג. הובא ונתבאר בספר המצוות
 להצמצם צדק ("דרך מצוותיך") מצות האמנת אלקות פרק י"א.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים חלק א

1 כל ההמשכות מלמעלה – ע"י נשמות ישראל, שהם כוס ישועות – כלים לקבל אורות
2 עליונים. כשהנשמה בגוף, צריך להעלות את ה"כוס ישועות" בב' אופנים: א' כלי ריקן –
3 ביטול פנימי. ב' כשאדם מלא בתומ"צ, מחזיק – השפע מלמעלה.

29 יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁכָה מִמְּשַׁכְתּוֹ וְחִקְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, "דְּאִיהוּ
30 חֲכִים וְלֹא בְּחִכְמָה יִדְיָעָא"¹⁶, אִמְנָם כְּאֲשֶׁר הִנְשָׁמוֹת
31 מִתְּלַבְּשׁוֹת בְּגוּפִים, הִנֵּה כָּל הַדְּרָכִים בְּחִזְקַת סִפְנָה¹⁷,
32 הִנֵּה ה"כּוֹס יְשׁוּעוֹת" צְרִיכִים לְהַעֲלוֹתָהּ וּלְהַגְבִּיהָ, וְזֶהוּ
33 "כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֲשָׁא", שְׁצָרִיכִים לְהַעֲלוֹת וּלְהַגְבִּיחַ הַכּוֹס
34 יְשׁוּעוֹת, דְּהַעֲלָהּ וְהַגְבָּהָה זֶה הֵיא עַל דְּי עֲבוּדָה שֵׁישׁ
35 בְּזָה ב' אֲפָנֵי עֲבוּדָה, ה'א' הֵיא דְּכָלִי רִיקָן דְּוִקָא מִחִזִּיק,
36 דְּכָלִי רִיקָן הוּא הַבְּטוּל פְּנִימִי שֵׁישׁ בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
37 לְתוֹרָה וּמִצְוֹת וּמִדּוֹת טוֹבוֹת, בְּיִ יוֹדְעָן אִיז פֶּאֲרָהֶאן אַ
38 אַוּעֶק לֵיג צו תוֹרָה מִצְוֹת און מִדּוֹת טוֹבוֹת, וְזֶהוּ
39 "כָּלִי רִיקָן מִחִזִּיק", דְּבִכְרֵי שְׁתַּהֲיָה הַשְּׂרָאֵת אֲלֵקוֹת
40 בְּתוֹכְנֵהּ הֵיא עַל דְּי שְׁנֵהֲיָה כָּלִי רִיקָן מִחִזִּיק, הִינּוּ
41 לְעוֹרָר בְּעִצְמָנוּ לְגִלוֹת הַבְּטוּל עִצְמִי לְאֲלֵקוֹת וְתוֹרָה
42 וּמִצְוֹת, וְכִמוּ שְׁכַתְּב מְהַר"ל זצ"ל מִפְּרָאג דְּנִשְׁמוֹת הֵם
43 בְּעִצְמָם טוֹב, וְהָרַע הוּא דְּכַר נוֹסֵף, וּבְהַסְרַת הָרַע מִתְּגַלְּהָ
44 הַטּוֹב²⁰, וְזֶהוּ "כָּלִי רִיקָן מִחִזִּיק", וְהֵיא בְּמִדַּת בְּשֵׁר-
45 וְדָם, דְּזֶה תְּלוּי בְּעֲבוּדַת הָאָדָם, אֲכָל הַעֲבוּדָה דְּ"מִלָּא
46 מִחִזִּיק" הֵיא מִדַּת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא, לְהִיּוֹת שְׁזֵהוּ
47 הַגְּלוּי הַבָּא מִלְּמַעְלָה, וְהִינּוּ דְּכֶאֱשֶׁר הָאָדָם עוֹבֵד
48 עֲבוּדָתוֹ בְּהַעֲבוּדָה דְּכָלִי רִיקָן כְּפִי יְכַלְתּוּ וְנַעֲשֶׂה מְלָא
49 מִתּוֹרָה וּמִצְוֹת, אֲזִ הִנֵּה נוֹתְנִים לוֹ מִלְּמַעְלָה מַה שְּׂאִין
50 בְּכַח הָאָדָם לְהַגִּיעַ מַעֲצָמוֹ, וְזֶהוּ "מִלָּא מִחִזִּיק", דְּכֶאֱשֶׁר
51 הָאָדָם הוּא מְלָא מִהַעֲבוּדָה בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת וּמִדּוֹת
52 טוֹבוֹת, אֲזִ הוּא מִחִזִּיק גְּלוּי הַשְּׁפַע שְׁנוֹתְנִים לוֹ
53 מִלְּמַעְלָה.

4 ד) וְהִנֵּה מִדַּת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא הֵיא "מְלָא מִחִזִּיק,
5 רִיקָן אִינוּ מִחִזִּיק", דְּהִנֵּה ב' אֲפָנֵי עֲבוּדָה
6 יִשְׁנָם בְּעֲבוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, יִשׁ עֲבוּדָה דְּכָלִי רִיקָן דְּוִקָא
7 מִחִזִּיק, וְיִשׁ עֲבוּדָה דְּכָלִי מְלָא דְּוִקָא מִחִזִּיק, אֲלֵא
8 שְׁהַעֲבוּדָה דְּכָלִי רִיקָן מִחִזִּיק הֵיא בְּמִדַּת בְּשֵׁר-וְדָם,
9 וְהַעֲבוּדָה דְּכָלִי מְלָא מִחִזִּיק הֵיא בְּמִדַּת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-
10 הוּא. דְּהִנֵּה כְּתִיב (תְּהִלִּים קט"ו י"ג) "כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֲשָׁא"
11 כו', דְּקָאֵי עַל כָּלִי לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאִים כּוֹס
12 יְשׁוּעוֹת¹⁶, דְּ"בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֲלֵקִים" בְּרֵאשִׁית הוּא ב'
13 רֵאשִׁית, תּוֹרָה שְׁנִקְרָאֵת רֵאשִׁית, וְיִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאִים
14 רֵאשִׁית, אֲשֶׁר בְּשִׁבְלֵם בְּרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא אֵת
15 הָעוֹלָם¹⁷, וְכָל הַהִמְשָׁכוֹת שְׁבַע עוֹלָם הֵם עַל דְּי נִשְׁמוֹת
16 יִשְׂרָאֵל, וְלִכְּן הִנֵּה נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם
17 "יְשׁוּעוֹת", לְהִיּוֹתָם תְּכִלִּית בְּרִיאַת הָעוֹלָם, וְעַל דְּי
18 הַתְּעַסְקוֹתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת
19 הוּא קִיּוּם הָעוֹלָם, וְכֵן אֲמָרוּ רז"ל (שְׁבַת דף פח) "תְּנַאי
20 הַתְּנָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא עִם מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית: אִם
21 יִקְיָמוּ יִשְׂרָאֵל אֵת תּוֹרָתִי – מוּטָב, וּבִאֵם לֹא – אַחֲזִיר
22 אֵת הָעוֹלָם לְתֵהוּ וּבִהוּ", הָרִי שְׁכָל עָקָר עֲנֵן קִיּוּם
23 הָעוֹלָם הוּא עַל-יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת,
24 וְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאוֹת "כּוֹס יְשׁוּעוֹת", לְהִיּוֹת שְׁהֵם
25 הֵם דְּוִקָא הֵם כָּלִים לְקַבֵּל אִירוֹת הָעֲלִיוֹנִים, וְטַעַם
26 הַדְּבָר הוּא לְפִי שְׁהַנְּשָׁמוֹת הֵם עִצְמֵי, כְּמוֹ שְׁכַתְּב רַבְּנוּ
27 ז"ל (תְּנַי פָּרָק ב) "בְּנִים אֲתֵם לְהוֹי' אֲלֵקִיכֶם"¹⁸, כְּמוֹ
28 שְׁהִבֵּן נִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ הָאֵב, כִּף כְּבִיכּוֹל נִשְׁמַת כָּל אִישׁ

ד"ה לך אמר ליבי

כ"א אלול תרצ"ד

קבלת רבה פרשה כ, ב. וראה לקוטי תורה אחרי כה, ג.
(20) ראה גם [מאמר] דיבור מתחיל מן המיצר תרצ"ד פרק ו.
ספר המאמרים תרנ"ט עמ' פה. ובספר המאמרים תש"ג (הני"ל
הערה 1) עמ' 196 מעיר על זה כ"ק אדמו"ר: להעיר מרמב"ם
הלכות גירושין פרק ב בסופו. וראה גם לקוטי שיחות חלק ו עמ'
55 ובהערות שם.

(16) ראה זוהר חלק א רנ, סוף עמ' א. דרושים שבהערה 1.
וראה אור התורה דרושים לראש השנה עמ' א'שכא. שם עמ'
א'שעט. (כרך ו) עמ' ביתעד. ספר המאמרים תרנ"ט עמ' ב. ובכמה
מקומות.

(17) פירוש רש"י בראשית א, א. ועוד.

(18) ראה יד, א.

(19) על דרך לשון חז"ל - ירושלמי ברכות פרק ד הלכה ד.

א. שהוא חכם, ולא בחכמה ידועה (נתפסת ומושגת). ב. אצל בני ישראל קיימת הנחה עצמית לתורה, מצוות ומידות טובות.

- 19 ליאזנא.
- 20 נחת רוח מיוחדת גרם רבינו ה"צמח-צדק" לכ"ק
- 21 רבינו הזקן בביקורו בעיירה דוברומיסלא, שם היה
- 22 הצדיק הגאון הר"ר ברוך בא בבחרותו אל ר' אליעזר
- 23 ראובן הנפח ולמד ממנו מדת אהבת ישראל, והתיידד
- 24 מאוד עם צעיר חתניו, שעשה אותו להולך בדרכי
- 25 הנסתרים והכיר לו את ההנהגה החסידית של מורנו
- 26 הבעל-שם-טוב.
- 27 כ"ק אדמו"ר "צמח צדק" מצא בדוברומיסלא
- 28 זקנים מופלגים שזכרו את הזמן כשהצדיק ר' ברוך
- 29 היה בא לדוברומיסלא והתחבר עם הצדיק הנסתר ר'
- 30 יצחק שאול, צעיר חתניו של ר' אליעזר ראובן הנפח,
- 31 שקירב במיוחד אנשים פשוטים.
- 32 שמחת לב וקורת רוח אמיתית מיוחדת היו לרבי
- 33 ה"צמח צדק" בהיותו בדוברומיסלא מהקירוב הפנימי
- 34 שהיה לו באותו יום מרבינו הזקן. ובתקוה שבבואו
- 35 לליובאוויטש תהיה לו התגלות של נחת-רוח מרבינו
- 36 הזקן.
- 1 ז. הרבי ה"צמח-צדק", מבקר, על-פי הוראת כ"ק
- 2 רבינו הזקן, בכל המקומות בהם נולד הרבי הזקן וחי
- 3 אחרי חתונתו, הוא נוסע על-ידי ציווי הרבי לליאזנא
- 4 לבקר בחוותו של אב-סבו הצדיק ר' ברוך, שם גדל
- 5 הרבי הזקן.
- 6 ח. כשבא הרבי ה"צמח-צדק" לליובאוויטש, היה
- 7 במצב רוח מרומם מַהֲהִתְרָאוֹת היום יומית כמעט עם
- 8 רבינו הזקן, כפי שהיה סדר הקודש בהנהגת רבינו
- 9 הזקן איתו בעלמא דין.
- 10 ברשימותיו רשומים ענינים שונים ששמע לעתים
- 11 קרובות אחרי הסתלקות זקנו רבינו הזקן בסדר
- 12 הנהגת העבודה בחיי החיים של הנשמות בגן-עדן
- 13 התחתון ובגן-עדן העליון בצירוף ביאורי הסבר
- 14 בעניני קבלה בדרך חסידות חב"ד.
- 15 בהתגלות מיוחדת, גילוי פנימי בקירוב עצמי,
- 16 קירב אותו רבינו הזקן כשנסע הרבי ה"צמח-צדק"
- 17 לבקר בכל המקומות בהם שהה רבינו הזקן בשנות
- 18 ילדותו בבית אביו הצדיק הגאון הר' ברוך ליד

ש"פ אמור. בסעודת הלילה

אגרות קודש

- 5 תשרי, תשי"ב (28 לספטמבר), בשעה 5:00 אחה"צ.
- 6 ובוה הנני לבקש את כ' שי, בתור אחד מידידי
- 7 הנכבדים האלה, שיואיל נא לבוא לקחת חלק במועצה
- 8 חשובה זו, והנני מקוה להשי"ת כי יהי לי העונג לראות
- 9 פני ידידי בביתי למועד הנ"ל.

בי"ה, כ"ה אלול, תשי"א

לידידי הנכבד, ווי"ח אי"א הרב הג'
הווי"ח מוהר"ר ישראל שי'
דזשייקאבסאן, ברוקלין

1 שלום וברכה:

- 10 ידו דורש שלומו ומברכו בברכת כוח"ט,
- 11 יוסף יצחק.
- 2 יש ענינים מאד חשובים שברצוני לדון במסיבת חוג
- 3 ידידים נכבדים, והחלטתי להזמין אלי ידידים-עסקנים
- 4 נכבדים במספר מצומצם, ליום א' בין כסא לעשור, ז'

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

אגרת קודש מאת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע

תרגום חפשי מאידיש ללא אחריות כלל וכלל

חלק ו

- 1 ר' מרדכי חשב לעצמו: לו ידעו והכירו מיהו אותו 'בעל מלאכה' - בונה התנורים - (=
- 2 הכוונה לו עצמו) שהוא כל-כך גדול בנגלה ובנסתר, הרי לא היו יוצאים ידי-חובה בנתינת כבוד
- 3 כפי שמגיע לתלמיד-חכם כמוהו, והודה להשי"ת שזיכהו במצווה זו שהיא מצות הענווה, להיות
- 4 כה "גדול" ושאף אחד לא ידע מזה - הרי זו הענווה הגדולה ביותר.

- 1 הוא (= ר' מרדכי) נזכר איזו שמחה ושביעות רצון גדולה מעצמו היתה לו פעם, בקיץ בשבת
2 פרשת בהעלותך.
- 3 בתקופה ההיא, כבר היו הנהגותיו על-פי חכמת הקבלה, ביום השישי נהג לטבול עצמו
4 במקוה, וכיוון את כל הכוונות. וכל מעשיו, באכילה ובשתיה ובשאר דברים, היה מכוון את
5 היחודים העליונים כפי שגילה האר"י הקדוש.
- 6 אך בשבת בבוקר לא היה טובל במקוה, הגם שכן היה צריך לטבול, אך על-פי למדנותו
7 בנגלה הוכרע אצלו שמצד זהירות ושמירת השבת דאורייתא לגבי הענין של טהרת אנשים, (=)
8 אינו צריך לטבול בשבת), אך מלבד זאת, היתה כל הנהגתו לפי תורת הקבלה, ואפילו בעת
9 מלאכתו חשב דברי תורה, ולעתים קרובות חזר משניות וגמרא בעל-פה ובלשונם ממש.
- 10 בעיירה כינו אותו מרדכי הבנאי, אמנם ידעו שהוא ב"ה בן-תורה, אך שהוא אדם גדול
11 בתורה, צדיק ומקובל, זאת לא ידע אף אחד. אפילו מזוגתו העלים זאת, עד כמה שהיה אפשרי,
12 הוא (= ר' מרדכי) היה שמח ושבע רצון מעצמו, ובעומק לבו לעג אפילו מהרב הזקן הגאון -
13 כפי שכינהו בני העיירה - צדיק הדור ר' בייניש מאיר,
- 14 - אשר זה ארבעים שנה שאינו אוכל עדשים אפילו בחורף, מחשש תולעים. ומצד חשש
15 טהרה, היה אוכל תבשילים ודברי מאפה כלחם וחלה, רק ממה שבישלו ואפו נשים זקנות -
- 16 הוא עצמו - חושב ר' מרדכי - גאון גדול יותר מהרב, והראיה לכך היא, שהרב בעצמו
17 התפעל מאד משני הפלפולים שאמר לפניו, ורק בגלל ענוותנותו שלו עצמו, אמר ר' מרדכי לרב
18 שאת שני הפלפולים אלו שמע בשם אחד הגאונים מאנשי הדור הקודם, ואת כל זה עשה בכוונה
19 כדי להיות נחבא מאנשים ולקיים את מצוות הענווה בשלימות, אבל לאמיתו של דבר הוא (=)
20 ר' מרדכי) הרבה יותר גדול מהרב הישיש הן בגאונות והן בצדקות.
- 21 כאמור - היתה זו שבת פרשת בהעלותך, וכמנהגו כל שבת - השכים קום עם זריחת החמה
22 ופנה לבית הכנסת לתפילת ותיקין, בשבת זו קראוהו לתורה - תחילה הרהר האם על-פי דין
23 כדאי לו לעלות לתורה, מכיוון שלא טבל קודם -
- 24 - בדרך כלל קראוהו לעלות לתורה בימי שני וחמישי - הרי אנשי העיר לא ידעו מי הוא
25 באמת. ידעו אמנם כי הוא בן תורה, אך ידעו גם שהוא בעל-מלאכה, בנאי, ובמילא מספיק
26 שקראוהו לעלות לתורה בימי שני וחמישי, אך בשבת לא קראוהו אף פעם לעלות לתורה - דוקא
27 בשבת זו (= פרשת בהעלותך) - אינו יודע מדוע, קראוהו לעלות לתורה. יכול להיות (= חשב
28 ר' מרדכי) שזה בגלל שתוך כדי ריצתו לבית המדרש, הרהר בלבו בקשר לעליה לתורה. והרי
29 הקב"ה "רצון יראיו (= כמוהו - כר' מרדכי) יעשה", ולכן נתן הקב"ה דעה לבעל הסגל - מחלק
30 העליות - שיקרא לו לעלות לתורה -
- 31 אך כעת שוקל הוא (= ר' מרדכי) בדעתו, האם כדאי לעלות לתורה - או שאין זה כדאי,
32 הרי אפילו על-פי דין לא כדאי לעלות לתורה קודם שטובלים במקוה טהרה, ובפרט על-פי קבלה.
33 אך מאידך, היות שכן קראוהו לעלות לתורה, הרי זה ודאי שכך גזר הקב"ה, והרי הקב"ה כן
34 יודע את ערכו האמיתי, ולכן אם לא יעלה לתורה, יגרום צער לקב"ה בזה שהוא (= ר' מרדכי)
35 לא ביצע את רצונו של הקב"ה, וכאשר כן יעלה לתורה יהיה לקב"ה נחת מזה שהוא (= ר'
36 מרדכי) כן ביצע את רצונו של הקב"ה.
- 37 והטעם הזה - גרימת נחת רוח להקב"ה - הכריע, הוא (= ר' מרדכי) ניגש לתורה, למרות
38 שאין הדבר רצוי כל-כך על-פי דין, ונגד דעת הקבלה.

- 1 העליה שקיבל - ר' מרדכי - היתה שביעי, וכאשר קרא ה'בעל קריאה' את הפסוק: והאיש
2 משה עניו מאד, חלף בו - בר' מרדכי - רעיון, נכון אמנם שמשה רבינו היה עניו גדול מאד, אך
3 עדיין לא עניו כמוהו (= כר' מרדכי), הוא, ר' מרדכי - עניו גדול יותר (= ממשה רבינו).
- 4 הוא - ר' מרדכי - נזכר עכשיו, איזה מין שוטה גדול היה אז, אשר אחר התפילה הוא היה
5 בשמחה גדולה ביותר מהעליה לתורה שנתנו לו, הוא ראה בזה - שנתנו לו עליה - שליחות
6 מהקב"ה שבה מודיע לו (= הקב"ה) שהוא (= ר' מרדכי) העניו האמיתי. נכון אמנם שמשה
7 רבינו היה באמת עניו גדול, אך בסופו של דבר ידעו כל ישראל את גדולתו (= של משה, ולא
8 רק זאת, אלא), משה רבינו עצמו פרסם את גדולתו באמרו: ויהי בישורון מלך, אבל אני - ר'
9 מרדכי - יודע ומכיר אמנם את מעלת עצמי ושהנני גדול בתורה, צדיק ומקובל, ולא רק שאיני
10 מגלה זאת לאיש אלא - יתר על כן - הנני מסתיר זאת שאף אחד לא ידע את גדולתי בתורה,
11 ואפילו מזוגתי הנני מסתיר זאת, והרי לה (= לזוגתי) היה מותר לי לגלות זאת, כי יכול היה
12 להיות לה תענוג גדול מזה, והרי זו מצווה גדולה לשמח את לבה (= של זוגתו). אך חושש הנני
13 לגלות לה ענין כה גדול, הרי היא יכולה לדבר על זה...
- 14 היה לו - לר' מרדכי - קצת לא מובן, מדוע אומר הקב"ה: "והאיש משה עניו מאד מכל
15 האדם אשר על פני האדמה", הקב"ה הלא ידע שאחרי כמה דורות יהיה יהודי בשם ר' מרדכי
16 - בנאי - גדול בנגלה ובנסתר שבתורה, ויהיה עניו כה גדול שגם מזוגתו יסתיר את גדולתו
17 בתורה וגודל צדקותו, כדי לקיים את מצוות הענוה באמת, ואיך אומר הקב"ה את המילים "מכל
18 האדם אשר על פני האדמה".
- 19 כאשר התעמקתי רבות בענין זה (= נזכר ר' מרדכי), הגעתי למסקנה ובה תירוץ במה לתרץ
20 את הנהגתו של הקב"ה ושלא תשאר תמוהה -
- 21 הקב"ה אמנם ידע שבעוד כמה דורות יולד בן-תורה גדול וצדיק גדול שיהיה עניו גדול
22 ביותר. אך הרי הקב"ה נותן לאדם בחירה חפשית, שהאדם יבחר לעצמו באיזו דרך ילך, אמנם
23 נכון שאני - ר' מרדכי - בחרתי בדרך זו (= להיות עניו אמיתי) אך יכול היה גם להיות שאהיה,
24 אמנם, גדול בתורה וצדיק גדול ולא הייתי עניו כל-כך גדול, או שכן הייתי מעריך ומכיר את
25 ערך עצמי בגלל כבוד התורה, כמו הרב הזקן ר' בייניש מאיר, האומר שכבוד התורה וכבוד
26 תלמידי-חכמים היא המצווה הגדולה ביותר. הרי גם אני - ר' מרדכי - יכולתי להיות כמוהו,
27 ולכן לא רצה הקב"ה להכנס לספק זה איך הוא - ר' מרדכי - יבחר, ולכן אמר (= הקב"ה) "עניו
28 מאד מכל האדם אשר על פני האדמה".
- 29 למרות (= תירוץ) זה, לא נתן לו (= לר' מרדכי) עניין זה מנוחה. תירוץ זה לא פתר בצורה
30 מספיקה את השאלה הגדולה על הקב"ה. הקב"ה הרי ידע שבסופו של דבר יהיה בעתיד עניו
31 כל-כך גדול (= כמוהו), ואיך הוא (= הקב"ה) אומר בתורה הקדושה (= "עניו) מאד מכל האדם
32 אשר על פני האדמה".
- 33 כאשר באותה שבת בצהריים התעוררתי מהשינה, ושתייתי את הציקוריה השחורה מהדוד
34 הרותח, נפל לי רעיון במה לתרץ את הקב"ה:
- 35 אמרתו של הקב"ה "מכל האדם אשר על פני האדמה", נאמרה בזהירות ובדיקו, (= כי לו
36 היה באמת משה רבינו עניו מכל האדם עד סוף כל הדורות) היה צריך הקב"ה לומר: "והאיש
37 משה עניו מאד מכל האדם" (= ותו לא), ולשם מה אומר הקב"ה עוד ארבע תיבות מיותרות,
38 "אשר על פני האדמה", אך באמת, טוב ונכון אמר הקב"ה. הקב"ה לא יכול היה לומר "והאיש

1 משה עניו מאד מכל האדם", סתם, כי הקב"ה הרי ידע שלאחר כמה וכמה דורות יהיה אדם
 2 גדול בתורה ובצדקות שבמדת הענווה שלו 'יעפיל' על משה רבינו, ואיך יכול היה הקב"ה לומר
 3 (= "עניו) מכל האדם", סתם. לכן אמר הקב"ה "אשר על פני האדמה". משה רבינו היה אמנם
 4 עניו מאד גדול ביותר מכל אלה שכולם מכירים את גדולתם בתורה, בצדקותם ובענוותנותם. אך
 5 לעניו כמוהו (= כר' מרדכי) המסתיר את גדולתו בתורה ובצדקות מצד מצוות הענווה, לא התכוון
 6 הקב"ה לכללו באמירה זו" (= "והאיש משה עניו מאד) מכל האדם", הוא (= ר' מרדכי) באמת
 7 עניו גדול יותר ממה רבינו.

8 הוא - ר' מרדכי - מתבייש גם כעת מכל השטויות והרעיונות הפראיים שהיו לו בעת ההיא,
 9 ומודה להשי"ת שזכה לראות את רבו הבעל-שם-טוב ולעלות על דרך האמת בעבודת ה'.

10 ובעיניים מלאות רחמנות, הביט (= ר' מרדכי) ב'פרוש' המתפלל מנחה ואומר "על חטא",
 11 בדמעות שלישי. מי יודע - מהרהר לעצמו ר' מרדכי - על אלו שטויות מקונן ה'פרוש', ואלו
 12 הגיגי סרק מרחפים במוחו, ו(=ר' מרדכי) הלך לבית המדרש,

13 בבית המדרש שוחח עם כמה אנשים וסיפר להם שהוא (= ר' מרדכי) היה בוואהלין-
 14 פודוליה. ושם נמצא גאון וצדיק גדול, בעל מופתים אשר שמו מפורסם בכל הגליל.

15 האם ר' חיים 'פרוש' שלנו צדיק קטן? - נענה אחד השומעים - זה למעלה מעשר שנים
 16 שהוא נמצא רק בבית הכנסת של הקברנים, יושב בתענית ולומד יום ולילה, אינו שח שום מילה
 17 בטילה, כאשר יוצא לרחוב אפילו לצרכיו ההכרחיים ולבית המרחץ הולך הוא בעינים קשורות
 18 כדי שלא יראה מחוץ לד' אמותיו, אינו אוכל אפילו עדשים ירוקים, ואפילו פיסת כרוב אינה
 19 נכנסת לפיו הקדוש.

אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע כרך ג' עמודים קנרענט
 שמוענות וסיפורים חלק ג עמודים 186-1.
 הוגהה על פי צילום כתב יד קודש. הסיום חסר

אגרות קודש

ב"ה, י"ג אלול, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מ"ב אלול.

ת"ל על הטבת בריאותו, וזה עצמו צריך להוסיף בתקוה שלו ובטחון שילך הלך וטוב, וככל
 שיתחזק יותר בבטחון בהשי"ת, דקודם רואים הברכה.

ובמ"ש שקשה לו צוטררגין זיך אל הלימוד וכו', בטח גם זה יוטב במשך הזמן, אבל מובן
 שהעדר לימוד לגמרי אינו טוב, ובדאי שיקל עליו ללמוד לכה"פ שעות קצרות, וטוב שילמוד בחבורה,
 ואם חוזר הוא על לימודו ואין לו חבר, ילמוד דוקא מבפנים, ומה טוב להוציא הדברים בדבור ולא
 להסתפק במחשבה לבד, כן לא ידחוק על עצמו (שפארין זיך מיט זיך) להתחיל ללמוד תומ"י שעות
 ארוכות כי אם יתחיל מעט מעט, ובדאי כשידבר בהאמור עם הנהלת הישיבה יסייעו לו בזה.

בטח שומר השיעור תהלים חדשי - כפי שנחלק התהלים לימי החדש - לאמרו בכל יום אחר
 תפלת הבקר, נוסף על השיעור בחומש הידוע.

בברכה לבשו"ט בכל האמור ולכוח"ט.

פרק ד משנה י

רבי מאיר אומר, הוי ממעט בעסק, ועסק בתורה. והוי שפל רוח בפני כל אדם. ואם במלת מן התורה, יש לך במלים הרבה בנגדך. ואם עמלת בתורה הרבה, יש שכר הרבה לתן לך:

נקודות משיחות קודש

לדרוש ממנו שיהי' שפל רוח גם בפני נכרי. ולכן בחר אדמו"ר הזקן בגירסא "כל אדם", כמו שאמרו רז"ל⁸ "אתם קרויים אדם", מה שאין כן "האדם" כולל גם אומות העולם⁹.

ואם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך - אף על פי שמשורת הדין אינו חייב למעט בעסק וללמוד תורה, ולכן אין חלים על זה העונשים החמורים שעל ביטול תורה, מכל מקום מכיון שביטלתו לעסוק בתורה הרי זה (בדקות על כל פנים) ענין של ביטול תורה. ולכן העונש הוא שיהיו לו "בטלים הרבה" שיבטלוהו מתלמוד תורה גם בזמנים שמקדיש לזה.

ואם עמלת בתורה הרבה - לימודו של בעל עסק קשור בעמל, כי עליו "לגזול" מזמן העסק, וכן עליו להתייגע בכדי שלא יטרידהו מחשבות מבלבלות.

והנה, בענין שכר מצוה ידוע¹⁰ שיש סוג של שכר שנוצר בתור מסובב מעשיית המצוה עצמה, ויש סוג של שכר נעלה מזה, שניתן למעלה, שלא בגדר שכר במובנו הרגיל, וכן יש והשכר נמשך למטה בעולם הזה באופן שמגיע לאדם השפעה גשמית על-טבעית, ויש והשכר איננו מגיע לאדם בעולם הזה. ולכן אומר:

יש שכר הרבה - שלא תאמר שלמצוה זו, דוקא בגלל יתרונה, אין "שכר הרבה" שבא בתור מסובב מהמצוה עצמה מאחר והשכר נעלה יותר¹¹, מודיע התנא שיש שכר הרבה - שכר במובנו הרגיל.

ליתן לך - שלא תאמר שדוקא במי שתורתו אומנתו מציונו¹² שהיתה פרנסתם מצוי' למעלה מדרך הטבע, היינו שהשכר נמשך גם למטה בעולם הזה באופן על-טבעי כנ"ל, אבל זה שאמנם עמל בתורה הרבה אבל אין תורתו אומנתו, הוה אמינא שהשכר לא יגיע אליו (בעולם הזה)¹³, על כן מודיע התנא: "ליתן לך", שהשכר ינתן לו ויגיע אליו בעולם הזה בגשמיות, ולכן (אם כי) "יש שכר הרבה (שהשכר הוא נעלה ביותר, מכל מקום זהו גם) ליתן לך" (למטה בעולם הזה הגשמי)¹⁴.

השאלות במשנתנו: א. לכאורה אין בהוראה זו משום מדת חסידות דוקא, דהרי כל אחד מישראל חייב בתלמוד תורה¹, ומקרא מלא דבר הכתוב² "והגית בו יומם ולילה". ב. הקשר בין "הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה" ל"והוי שפל רוח בפני כל אדם". ג. למה בחר אדמו"ר הזקן בגירסא "בפני כל אדם" ולא בגירסא "בפני כל האדם"³. ד. "ואם בטלת מן התורה כו" - העוון והעונש החמור דביטול תורה מפורש בכמה מקומות⁴ ולכאורה אין בענין זה (ש"יש לך בטלים הרבה כנגדך") משום זירוז נוסף. ה. הדיוק "ואם עמלת בתורה" (ולא "למדת"). ו. מהלשון "יש שכר הרבה ליתן לך" מוכח שהחידוש בזה הוא, לא שמגיע לו להאדם שכר, אלא בזה שהשכר ישנו, ובמדה גדולה ("הרבה"), ובמילא מובטח לו לאדם שיקבלנו. וקשה: מהו החידוש בזה שהקב"ה יש לו שכר הרבה לשלם לאדם כל המגיע לו. והביאור:

ההוראות שבמשנתנו מכוונות לבעל עסק, שמותר לו על פי דין לעשות מלאכתו קבע ותורתו ארעי⁵ ולכן אומר התנא:

הוי ממעט בעסק - אם כי אינו חייב בכך על פי שורת הדין.

ועסוק בתורה - אם כי בזמן שחוסך יכול הוא לעסוק בעבודה או בגמילות חסדים, רצוי שיעסוק דוקא בתורה.

והנהגה כזו באה מתוך "מדת חסידות ואהבת התורה" דוקא, כי על פי דין חייב רק "לקבוע עתים לתלמוד תורה ביום ובלילה כפי כחו ויכלתו"⁶.

והנה ידוע⁷ שיש מעלה בבעל עסק על יושב אוהל, ולאירך גיסא, יש מעלה ביושב אוהל על בעל עסק. ואדם זה הממעט בעסק ועוסק בתורה הרי הוא לכאורה כליל המעלות, ונעלה גם מבעל עסק וגם מיושב אוהל, וזה עלול להביאו לידי רגש של גאוה וישות. לכן ממשיך

והוי שפל רוח בפני כל אדם - הן בפני בעל עסק והן בפני יושב אוהל.

אמנם, מאחר שמדובר בבעל מעלה כזה, אי אפשר

1. שו"ע אדמו"ר הזקן או"ח ר"ס קנה.
 2. יהושע א, ח.
 3. ראה ב"שינויי נוסחאות" למשניות. וראה ביאור הבא.
 4. הלכות ת"ת לאדמו"ר הזקן פ"ד ה"ז.
 5. ראה הלכות ת"ת שם פ"ג ה"ד.
 6. הלכות ת"ת שם.
 7. תו"א תרומה פ, ב.
 8. יבמות סא, א.
 9. תוספות שם ד"ה ואין.
 10. ראה של"ה בית אחרון (יב, א-ב).
 11. עיין ברכות לד, ב: כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא כו' אבל כו' עין לא ראתה אלקים זולתך כו' רשב"נ אמר זה עדן כו' (ובאוה"ת עה"פ ישע"י סד, ג).
 12. ברכות לה, ב.
 13. ע"ד מארז"ל (סוף מסכת חולין) שכר מצות בהאי עלמא ליכא. וראה אגה"ק ס"ג.
 14. משיחת ש"פ עקב תשכ"ח - על פי רשימת השומעים בלבד. חלק מהביאור נדפס בלקו"ש ח"ז עמ' 187.

פרשת כִּי־תבוא

כּו ׀ וְהָיָה כִּי־תבוא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וַיְרִשְׁתָּהּ וַיִּשְׁבַּתְּ בָּהּ׃
 ׀ וְלִקְחָתָּ מֵרֵאשִׁית ׀ כָּל־פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
 תֵּבֵיא מֵאֲרֻצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ וְשַׂמְתָּ
 בְּטֶנְא וְהִלַּכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁפֵן שְׂמוֹ שֵׁם׃ ׀ וּבֵאתָ אֶל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר
 יְהִי בַיָּמִים הַהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם
 לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־בֵאתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַע
 יְהוָה לְאַבְתִּינִי לָתֵת לָנוּ׃ (א) ׀ וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנְא
 מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ ׀ וְעֲנִיתָ
 וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ׀ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִי וַיֵּרֶד
 מִצְרָיִמָּה וַיַּגֵּר שָׁם בְּמִתֵּי מַעֲטָ וַיְהִי־שָׁם לָנוּ
 גְדוֹל עֲצוּם וָרֵב׃ ׀ וַיִּרְעוּ אֲתָנּוּ הַמִּצְרַיִם וַעֲנֹנוּ
 וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָרָה קָשָׁה׃ ׀ וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי
 אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קִלְנוּ וַיֵּרָא אֶת־עֲנִינוּ
 וְאֶת־עַמְלָנוּ וְאֶת־לַחֲצָנוּ׃ ׀ וַיִּוצֵאֵנוּ יְהוָה
 מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְיָרֵעַ נְטוּיָה וּבְמָרָא גְדֹל
 וּבֵאתוֹת וּבְמִפְתּוּיִם׃ ׀ וּבֵאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה
 וַיִּתֵּן־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב
 וּדְבָשׁ׃ ׀ וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרֵי
 הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי יְהוָה וְהִנֵּחְתָּו לִפְנֵי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃
 ׀ וְשַׂמְחָתָּ בְּכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 וּלְבֵיתְךָ אֶתָּה וְחֵלְוֵי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ׃ ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כד עמ' 178)

ח"י אלול - יום הַלְדַת הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב וְאַדְמוֹ"ר הִזְקֵן
 יום לידת צדיק הוא יום שמחה, וכפי שִׁמְצִינוּ בִּצְחָק
 אֲבִינוּ (הַקַּמַת הַמִּשְׁכָּן נִדְחָתָה לַיּוֹם לִידְתּוֹ, אֶחָד בְּנִיָּסוֹן),
 וּבְמִשָּׁה רַבְּנוּ (יוֹם לִידְתּוֹ בְּטַל אֶת גְּזֵרַת הַקֶּזֶן). אֶךְ לֹא מִצִּינוּ
 שְׂיִוִם זֶה יְהִיָּה יוֹם־טוֹב וַיּוֹם שְׂמֵחָה, בְּגֵלוֹי וּבְכַפְרוֹסִים בְּמִצְעָשָׁה
 בְּפַעַל, לְכָל יִשְׂרָאֵל. וְאֵלּוּ לְגַבֵּי ח"י אֵלּוּל קָבַע הַרְבֵּי הַרְשָׁ"ב
 שְׁדָּהוּ יוֹם שְׂמֵחָה וַיּוֹם־טוֹב; וּכ"ק מו"ח אֲדָמוֹ"ר גָּלָה זֹאת
 לְכָל יִשְׂרָאֵל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (נ"פ לקוטי שיחות כרך ט עמ' 551 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

טובתו של יהודי אחד נוגעת לכל ישראל

בתחילת פרשתנו נאמר "וְהָיָה כִּי תבוא אֶל הָאָרֶץ גו' וירשתה וישבת בה". ומפרש רש"י "מגיד שלא נתחייבו בביכורים עד שִׁקְבְּשׁוּ אֶת הָאָרֶץ וְחִילְקוּהָ". והגון, שאף אם היו יחידים שִׁקְבְּלוּ חֵלְקִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִכָּל־מָקוֹם לֹא נתחייבו בביכורים עד שִׁנְקַבְּשָׁה כָּל הָאָרֶץ, וְחִלְקוּהָ לְכָל יִשְׂרָאֵל.

ולכאורה אינו מובן, הרי הבאת ביכורים היא להודות להקב"ה על הפניסה לארץ ישראל, ועל ההנאה מפירותיה. ואם־כן, מפיון שגם קודם כבוש וְחִלְקוּת כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כבר היו לכמה יחידים חֵלְקִים בְּאֶרֶץ, וּבְכָר נִהְגוּ הֵם מִטּוֹב הָאָרֶץ, מדוע לא נתחייבו להודות להקב"ה על הטובה שנתן להם?

והבאור בזה:

כל ישראל קשורים הם זה לזה. וכל זמן ששואר יהודי אחד, יהיה מי שיהיה, שאין לו חֵלֶק בְּאֶרֶץ, חסר בטובתם והנאתם של כל שאר ישראל, ואינם יכולים ליהנות ולשמוח בשלמות, כל עוד שלא קיבל אותו יהודי חֵלְקוֹ בְּאֶרֶץ.

ומפיון שההודאה שבהבאת ביכורים היא על שלמות הטוב, ובפרט "מקרא ביכורים" שהיא רק "בזמן שמחה" (רש"י כו, יא), לכן אי־אפשר להביא ביכורים "עד שִׁקְבְּשׁוּ אֶת הָאָרֶץ וְחִילְקוּהָ". דמפיון שאצל יהודי אחד אין "וירשתה וישבת בה", חסר בשמחתם וטובתם של כל שאר ישראל.

(ישראל) שני יב כִּי תבִלָּה לְעֵשֶׂר אֶת־כָּל־מַעֲשֶׂיךָ תבואתך בַּשָּׂנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֶׂר וְנָתַתָּה לְלוֹי לַגֵּר לַיְתוֹם וְלְאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בַשְּׂעִרֶיךָ וְשָׂבְעוּ׃ ׀ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּעֵרְתִּי הַקֶּדֶשׁ מִן־הַפִּיט וְגַם נָתַתִּיו לְלוֹי וְלַגֵּר לַיְתוֹם וְלְאַלְמָנָה כְּכָל־מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר צִוִּיתִנִּי לֹא־עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי׃ ׀ לֹא־אֲכַלְתִּי בְּאֵנִי מִפְּנֵי וְלֹא־בְּעֵרְתִּי מִפְּנֵי בְּטָמֵא וְלֹא־נָתַתִּי מִפְּנֵי לְמַת שְׂמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכָל אֲשֶׁר צִוִּיתִנִּי׃ ׀ הַשְׁקִיפָה מִמַּעַן קִדְשֶׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ אֶת־עַמּוֹךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁפַעְתָּ לְאַבְתִּינִי אֶרֶץ זָבַת

חֶלֶב וּדְבָשׁ׃ ׀ ע"כ במנחת שבת ובהר"ו

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כרך כט עמ' 142)

ח"י אלול - יום הולדת הפעל-שם טוב ואדמו"ר הנזקן כבוד קדושת מורי ורבי אדמו"ר גלה את פאריז לידתו של הפעל-שם טוב בשנת תשי"ג, ועד אז לא היה הדבר ידוע. והנה, לגבי מתן תורה אמרו רז"ל ש'ראוי היה אדם הראשון שתנתן תורה על ידו', אבל "את הכל עשה יפה בעתו", והתורה נתנה רק לאחר כ"ו דורות. ואף בתורה עצמה נק' : מדור לדור מתגלים דברים חדשים שלא היו ידועים לפני זה.

שלישי ^{טו} היום הזה יהיה אלהיך מצוה לעשות את החקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך: ^ז את יהוה האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרכיו ולשמור חקיו ומצותיו ומשפטיהם ולשמע בקולו: ^ח ויהוה האמירך היום להיות לו לעם סגולה כאשר דבר-ךך ולשמור כל מצותיו: ^ט ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת ולהיתך עם קדוש ליהוה אלהיך כאשר דבר: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (קטוי שיחות כרך ח עמ' 27)

ח"י אלול - יום הולדת הפעל-שם טוב ואדמו"ר הנזקן ישראל - תפארת, הספירה העקרית של 'זעיר-אנפין', המשכת אור מלמעלה למטה. שם - מלכות, זכוף המטה והעלאתו מלמטה למעלה. טוב - אור, כפיתוב 'זעיר-אלקים את האור כי טוב'. כאשר 'זעיר-אנפין' הוא בעל המלכות, נפעלת העלאת המלכות מצד 'זעיר-אנפין' (לא מצד המלכות עצמה), היינו שגם במלכות ישנה מעלת האור והגלוי. והוא יחוד שני הקוין של המשכה והעלאת שיתחדש לעתיד לבוא, "ליהוי קדין וקדין".

רבי **כו** ^א ויצו משה וזקני ישראל את העם לאמר שמור את כל המצוה אשר אנכי מצוה אתכם היום: ^ב והיה ביום אשר תעברו את הירדן אל הארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך והקמת לך אבנים גדולות ושרדת אתם בשיר: ^ג וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת בעברך למען אשר תבא אל הארץ אשר יהוה

אלהיך | נתן לך ארץ זבת חלב ודבש כאשר דבר יהוה אלהי-אבותיך לך: ^ה והיה בעברכם את הירדן תקימו את האבנים האלה אשר אנכי מצוה אתכם היום בהר עיבל ושרדת אותם בשיר: ^ה וכתבת שם מזבח ליהוה אלהיך מזבח אבנים לא תניף עליהם ברזל: ^ו אבנים שלמות תבנה את מזבח יהוה אלהיך והעלית עליו עולת ליהוה אלהיך: ^ז וכתבת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני יהוה אלהיך: ^ח וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב: ^ט וידבר משה והכהנים הלויים אל כל ישראל לאמר הספת | ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם ליהוה אלהיך: ^י ושמעת בקול יהוה אלהיך ועשית את מצותו ואת חקיו אשר אנכי מצוה היום: **ם**

~ נקודות משיחות קודש ~ (קטוי שיחות כרך לד עמ' 152)

ח"י אלול - יום הולדת הפעל-שם טוב ואדמו"ר הנזקן הפעל-שם טוב עורר וגלה את פת האמונה, בנראה מקד שחנף תינוקות של בית רבן לומר 'אמן' יהא שמה רבא' וכדומה, וכן השתדל שאיש פשוט יאמר 'ברוך השם' וכדומה. ואלו אדמו"ר הנזקן קבע שלא די באמונה בלבד, אלא כל אחד חייב להבין גדלות ה' כפי יכולתו.

חמישי ^א ויצו משה את העם ביום ההוא לאמר: ^ב אלה יעמדו לברך את העם על-הר גרזים בעברכם את הירדן שמעון ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימן: ^ג ואלה יעמדו על-הקללה בהר עיבל ראובן גד ואשר וזבולן דן ובנפתי: ^ד וענו הלויים ואמרו אל כל-איש ישראל קול רם: ^ה ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה תועבת יהוה מעשה ידי חרש ושם בפתר וענו כל העם ואמרו אמן: ^ו ארור מקלה אביו ואמו ואמר כל-העם אמן: ^ז ארור מסיג גבול רעהו ואמר כל-העם אמן: ^ח ארור משגה עור בדרך

אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: ^ט יְקִימְךָ יְהוָה לֹא
לְעַם קְדוֹשׁ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְךָ כִּי תִשְׁמְרֵם אֶת־
מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו: וְרָאוּ
כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם יְהוָה נִקְרָא עָלֶיךָ וּרְאוּ
מִמֶּךָ: ^י וְהוֹתִרְךָ יְהוָה לְטוֹבָה בְּפָרִי בְּמִנְחֶךָ
וּבְפָרִי בְּהִמְתַּךְ וּבְפָרִי אֲדִמְתֶּךָ עַל הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לֵאמֹר: ^{יא} יִפְתַּח
יְהוָה לְךָ אֶת־אֲזָרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לְתַת
מַטֶּר־אֲרָצְךָ בְּעֵתוֹ וּלְבַרְךָ אֶת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ
וְהַלְוִיתָ גֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה: ^{יב} וַיִּנְתְּנֶךָ
יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב וְהָיִיתָ רַק לְמַעַלָּה וְלֹא
תִהְיֶה לְמַטָּה כִּי־תִשְׁמָע אֱלֹהֵי־מִצְרַיִם יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת:
^{יג} וְלֹא תִסּוּר מִכָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה
אֶתְכֶם הַיּוֹם יְמִין וּשְׂמֹאל לְלַכַּת אַחֲרֵי אֱלֹהִים
אַחֲרִים לְעַבְדָּם: ^{יד} וְהָיָה אִם־לֹא תִשְׁמָע
בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־
מִצְוֹתַי וְחִקְתִּיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם וּבָאוּ
עָלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁיֹנֶה: ^{טו} אַרְוֹר
אֶתָּה בָּעִיר וְאֲרֹר אֶתָּה בַּשָּׂדֶה:
^{טז} אַרְוֹר טַנְאֶךָ וּמִשְׁאֲרֹתֶיךָ: ^{יז} אַרְוֹר פְּרִי־בְמִנְחֶךָ
וּפְרִי אֲדִמְתֶּךָ שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתֵּרֶת צֹאנֶיךָ:
^{יח} אַרְוֹר אֶתָּה בְּבֹאֵךָ וְאֲרֹר אֶתָּה בְּצֹאתֶךָ:
^{יט} יִשְׁלַח יְהוָה אֶת־הַמָּאֲרָה אֶת־הַמְּהוּמָה
וְאֶת־הַמְּגֵעֹת בְּכָל־מִשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה
עַד הַשְּׂמֹדֶךָ וְעַד־אֲבֹרְךָ מֵהוּר מִפְּנֵי רַע מַעַלְלֶיךָ
אֲשֶׁר עֹבְרָתָנִי: ^כ יִדְבֹק יְהוָה בְּךָ אֶת־הַדְּבָר עַד
כִּלְתּוֹ אֶתְךָ מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אֶתָּה בְּא־שְׂמָה
לְרִשְׁתָּהּ: ^{כא} וְכִכָּה יְהוָה בְּשַׁחֲפַת וּבְקַדְחַת
וּבְדִלְקַת וּבְחַרְחַל וּבְחֶרֶב וּבְשֹׁדֶפּוֹן וּבְיִרְקוֹן
וּרְדִפוֹךָ עַד אֲבֹרְךָ: ^{כב} וְהָיוּ שְׂמֹדֶיךָ אֲשֶׁר עַל־
רֹאשְׁךָ נְחֹשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר־תַּחְתֶּיךָ בְּרוּז:

וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ^{כג} אַרְוֹר מַטָּה מִשְׁפָּט
גִּרְיָתוֹם וְאֶלְמָנָה וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ^{כד} אַרְוֹר
שֹׁכֵב עִם־אִשְׁתּוֹ אֲבִיו כִּי גִלָּה בְּנַף אָבִיו וְאָמַר
כָּל־הָעַם אָמֵן: ^{כה} אַרְוֹר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בְּהֵמָה
וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ^{כו} אַרְוֹר שֹׁכֵב עִם־
אֶחָתוֹ בַּת־אָבִיו אוֹ בַת־אִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעַם
אָמֵן: ^{כז} אַרְוֹר שֹׁכֵב עִם־חֵתָנְתּוֹ וְאָמַר כָּל־
הָעַם אָמֵן: ^{כח} אַרְוֹר מִכָּה רַעְיוֹ בְּסִתְרָה וְאָמַר
כָּל־הָעַם אָמֵן: ^{כט} אַרְוֹר לֶקַח שֹׁחַד לְהַפּוֹת
נַפְשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ^ל אַרְוֹר
אֲשֶׁר לֹא־יָקִים אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת
אוֹתָם וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ^{לא} כַּח אֱלֹהֵי
אִם־שָׁמוֹעַ תִּשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר
לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם
וַיִּנְתְּנֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֲלוֹן עַל כָּל־גּוֹי הָאָרֶץ:
^{לב} וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁיֹנֶה כִּי
תִשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^{לג} בְּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר
וּבְרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה: ^{לד} בְּרוּךְ פְּרִי־בְמִנְחֶךָ וּפְרִי
אֲדִמְתֶּךָ וּפְרִי בְּהִמְתַּךְ שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתֵּרֹת
צֹאנֶיךָ: ^{לה} בְּרוּךְ טַנְאֶךָ וּמִשְׁאֲרֹתֶיךָ: ^{לו} בְּרוּךְ אֶתָּה
בְּבֹאֵךָ וּבְרוּךְ אֶתָּה בְּצֹאתֶךָ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ל עמ' 174)

ח'י אלול - יום הולדת הבעל-שם-טוב וְאֲדַמְו"ר הַזֶּקֶן
הבעל-שם-טוב גלה חסידות באפן של נקודות ובקצור,
על-דרך לשון המשנה. אדמו"ר הַזֶּקֶן באר חסידות בהרחבה,
בהבנה והשגה (חסידות חב"ד). ושני האופנים תלויים בשני
הטעמים לגלוי פנימיות התורה בדרות האחרונים וְזֶקֶן.
התגברות חשף הגלות - מצד זה די בגלוי באפן של נקודות.
הבנה לביאת המשיח - מצד זה יש צורך בהבנה והשגה,
שפן לעמיד-לבא תהיה השגה גמורה בידיעת ה'.

שישי: וְתַתּוּ יְהוָה אֶת־אֵיבֹיךָ הַקָּמוּם עָלֶיךָ נִגְפִים
לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אַחַד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבִשְׁבַעֲהָ דְרָכִים
יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ: ^א יֵצְאוּ יְהוָה אֶתְךָ אֶת־הַבְּרָכָה
בְּאַסְמִיךָ וּבְכָל מִשְׁלַח יָדְךָ וּבְרִכְךָ בְּאָרֶץ

כִּי יִתֵּן יְהוָה אֶת־מִטֶּר אֶרְצְךָ אֲבֹק וְעָפָר מִן־
הַשָּׁמַיִם יִרְדּוּ עֲלֶיךָ עַד הַשְּׁמַדֶּךָ: כה יִתְנֶךָ יְהוָה |
גִּנְף לִפְנֵי אֵיבֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד תֵּצֵא אֲלֵיוֹ
וּבִשְׂבַעַת דְּרָכִים תָּנוּס לִפְנָיו וְהֵייתָ לְעֹוֶה לְכָל
מַמְלֹכוֹת הָאָרֶץ: לו והֵייתָ גְבֻלְתְּךָ לְמֵאֲכָל
לְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבַהֲמַת הָאָרֶץ וְאִין מַחְרִיד:
מ יִכְכֶּה יְהוָה בְּשַׁחֵן מִצְרַיִם כְּתִיב וּבַעֲפָלִים
קָרִי וּבַמְּחָרִים וּבַגָּב וּבַחֲרָם אֲשֶׁר לֹא־תוּכַל
לְהִרְפֹּא: נה יִכְכֶּה יְהוָה בְּשֹׁנְעוֹן וּבַעֲוֹרוֹן
וּבַתְּמָהוֹן לִכְבֹּ: ס והֵייתָ מִמִּשֵׁשׁ בְּצִהְרִים
כַּאֲשֶׁר יִמְשֵׁשׁ הָעוֹר בְּאַפְלָה וְלֹא תִצְלַח
אֶת־דְּרָכֶיךָ וְהֵייתָ אֶךְ עֲשׂוֹק וְגוֹזֵל כָּל־הַיָּמִים
וְאִין מוֹשִׁיעַ: ז אֲשֶׁה תֶּאֱרַשׁ וְאִישׁ אַחֵר
כְּתִיב וּשְׂגַלְנָה קָרִי יִשְׁכְּבֶנָּה בֵּית תְּבִנָּה וְלֹא־תִשָּׁב בּוֹ
כָּרֶם תִּטְעַע וְלֹא תַחֲלִלְנּוּ: טא שׁוֹרֶף טְבוּחַ לְעֵינֶיךָ
וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ חֶמְדְּךָ גְּזוּל מִלִּפְנֶיךָ וְלֹא יִשׁוּב
לְךָ צִיאָנְךָ גִּתְנוֹת לְאֵיבֶיךָ וְאִין לְךָ מוֹשִׁיעַ:
טב בְּנִיד וּבִנְתִיךָ גִּתְנִים לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רְאוּת
וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם כָּל־הַיּוֹם וְאִין לֹאל יִדְּךָ: טג פְּרִי
אֲדָמְתְּךָ וְכָל־יְגִיעֶךָ יֹאכַל עִם אֲשֶׁר לֹא־יִרְעֶתָ
וְהֵייתָ רַק עֲשׂוֹק וְרֻצוּן כָּל־הַיָּמִים: טד והֵייתָ
מִשְׁגָּע מִמֶּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה: טה יִכְכֶּה
יְהוָה בְּשַׁחֵן רָע עַל־הַבְּרָפִים וְעַל־הַשִּׁקִּים אֲשֶׁר
לֹא־תוּכַל לְהִרְפֹּא מִכָּפ רִגְלְךָ וְעַד קַדְקֹדְךָ:
טו יוֹלֶךְ יְהוָה אֶתְךָ וְאֶת־מִלְכְּךָ אֲשֶׁר תִּקִּים עֲלֶיךָ
אֶל־גֹּי אֲשֶׁר לֹא־יִרְעֶתָ אִתָּהּ וְאַבְתִּיד וְעַבְדְּתָ
שֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרַיִם עֵץ וְאֶבֶן: טז והֵייתָ לְשִׂמְחָה
לְמוֹשֵׁל וּלְשִׁנְיָנָה כָּכֵל הַעַמִּים אֲשֶׁר־יִנְהַגְךָ יְהוָה
שָׂמָה: טז זָרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה וּמַעֲטָ תֹאסֹף כִּי
יַחֲסִלְנוּ הָאָרְבָּה: טז כְּרָמִים תִּטְעַע וְעַבְדְּתָ וַיּוֹן
לֹא־תִשְׁתַּח וְלֹא תִאָּגֵד כִּי תֹאכְלְנוּ הַתְּלַעְתָּ:
טז זֵיתִים יִהְיוּ לְךָ בְּכָל־גְּבוּלְךָ וְשִׁמּוֹן לֹא תִסּוֹף כִּי
יִשָּׁל זֵיתְךָ: טז בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לְךָ

כִּי יִלְכוּ בְּשָׂבִי: כב כָּל־עֲצָךְ וּפְרִי אֲדָמְתְּךָ יִירַשׁ
הַצֹּלְצָל: כג הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עֲלֶיךָ
מֵעֵלָה מֵעֵלָה וְאַתָּה תִרְדּוּ מִמָּה מָּוֶה: כד הוּא
יִלְוֶךָ וְאַתָּה לֹא תִלְוֶנּוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה
תִּהְיֶה לְזֹנֵב: כה וְכֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה
וּרְדִפוּךָ וְהַשִּׁיגוּךָ עַד הַשְּׁמַדֶּךָ כִּי־לֹא שָׁמַעְתָּ
בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקְתָיו אֲשֶׁר
צִוָּךָ: כו וְהָיוּ כָךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבִזְרָעֶךָ עַד־
עוֹלָם: כז תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עַבַדְתָּ אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לִכְבֹּ מְרַב כָּל־
טז וְעַבַדְתָּ אֶת־אֵיבֶיךָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנוּ יְהוָה כָּךְ
בְּרַעַב וּבְצָמָא וּבְעֵירוֹם וּבַחֲסָר כָּל וְנָתַן עַל
בְּרוֹז עַל־צִיאָנְךָ עַד הַשְּׁמִידוֹ אֶתְךָ: כז יִשָּׂא
יְהוָה עֲלֶיךָ גֹי מְרַחֵק מִקְצֵה הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר יִדְּאֶה
הַגָּשֶׁר גֹּי אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ: כח עֵץ פְּנִים
אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂא פְּנִים לְזֶקֶן וְנָעַר לֹא יַחֲזֵן: כט וְאָכַל
פְּרִי בְהִמְתֶּךָ וּפְרִי־אֲדָמְתְּךָ עַד הַשְּׁמַדֶּךָ אֲשֶׁר
לֹא־יִשָּׂאִיר לְךָ דָּגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר שָׁגַר אֲלִפִּיךָ
וְעִשְׂתֵּרֶת צִיאָנְךָ עַד הָאֲבִידוֹ אֶתְךָ: כט וְהִצַּר לְךָ
בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ עַד רִדַּת חֲמַתֶיךָ הַגְּבֻחַת וְהַבְּצֻרוֹת
אֲשֶׁר אִתָּהּ בְּטַח בָּהֶן בְּכָל־אֶרֶץ וְהִצַּר לְךָ
בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ בְּכָל־אֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְךָ: לו וְאָכַלְתָּ פְּרִי־בִטְנְךָ בִּשְׂר בְּנִיד וּבִנְתִיךָ
אֲשֶׁר נָתַן לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק
אֲשֶׁר־יִצִּיק לְךָ אֵיבֶיךָ: לו הָאִישׁ הַרְדָּךְ כָּךְ וְהַעֲנֵג
מֵאֵד תִּרַע עֵינֶיךָ בְּאֲחִיו וּבְאִשֶׁת חֵיקוֹ וּבִיתֵר בְּנֵיו
אֲשֶׁר יוֹתִיר: לו מַתָּה | לְאַחַד מֵהֶם מִבְּשַׂר בְּנֵיו
אֲשֶׁר יֹאכַל מִבְּלִי הַשְּׂאִיר־לוֹ כָּל בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק
אֲשֶׁר יִצִּיק לְךָ אֵיבֶיךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ: לו הִרְפָּה כָךְ
וְהַעֲנֵנָה אֲשֶׁר לֹא־נִסְתַּה כַּפ־רִגְלָה הִצַּג עַל־
הָאָרֶץ מִהַתְּעַנֵּג וּמִרְדָּע תִּרַע עֵינֶה בְּאִישׁ חֵיקָה
וּבִבְנֵה וּבַבְּתָה: לו וּבִשְׁלִיטָה הַיּוֹצֵת | מִבֵּין רִגְלֶיךָ
וּבִבְנֵיךָ אֲשֶׁר תִּלְד כִּי־תֹאכְלֶם בַּחֲסָר־כָּל בַּסֶּתֶר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 1 עמ' 37)

ח"י אלול - יום הולדת הפעל-שם-טוב ואדמו"ר הגדול שמו הראשון של אדמו"ר הגדול, שניאור, רומז לשני אור, וכפי שאמר עליו הפעל-שם-טוב בהיותו בן שלש שנים, שעתיד להאיר את העולם בשני אורות, תורת הנגלה ותורת הנסתר. זהו גם הכוונה שלו, בעל התניא והשלחן ערוך - שני האורות. והנגלה והנסתר מאחדים בתבה אחת (שניאור), פי שניהם התמזגו אצלו לדבר אחד.

כט * ויקרא משה אל־כל־ישראל ויאמר אלהים אתם ראיתם את כל־אשר עשה יהוה לעיניכם בארץ מצרים לפרעה ולכל־עבדיו ולכל־ארצו: * המסות הגדלות אשר ראו עיניך האתת והמפתים הגדלים ההם: * ולא־נתן יהוה לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמע עד היום הזה: * ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר לא־בלו שלמותיכם מעליכם ונעלך לא־בלתה מעל רגלך: * לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם למען תדעו כי אני יהוה אלהיכם: * ותבאו אל־המקום הזה ויצא סיחן מלך־חשבון ועוג מלך־הבשן לקראתנו למלחמה ונפסם: * ונקה את־ארצם ונתנה לנחלה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשי: * ושמרתם את־דברי הברית הזאת ועשיתם אתם למען תשפילו את כל־אשר

תעשון: פפפ

חצי קריש

ותגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברך ברעותיה וימליך מלכותיה, ויצמח פורקניה ויקרב משיחה. אמן בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן ויה שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבת, ויתפאר, ויתרום,

במצור ובמצוק אשר יציק לך איבך בשעריך: * אמלא תשמור לעשות את־כל־דברי התורה הזאת הכתבים בספר הזה לראיה את־השם הנכבד והנורא הזה את יהוה אלהיך: * והפלא יהוה את־מכתך ואת מכות זרעך מכות גדלות ונאמנות וחלים רעים ונאמנים: * והשיב בך את כל־מדה מצרים אשר יגרת מפניהם ודבקו בך: * גם כל־חלי וכל־מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת יעלם יהוה עליך עד השמדך: * ונשאתם במתי מעט תחת אשר הייתם ככוכבי השמים לרב כי־לא שמעת בקול יהוה אלהיך: * והיה כאשר־שש יהוה עליכם להיטיב אתכם ולהרבות אתכם כן ישיש יהוה עליכם להאכיד אתכם ולהשמיד אתכם ונסחתם מעל האדמה אשר־אתה בא־שמה לרשתה: * והפיצך יהוה בכל־העמים מקצה הארץ ועד־קצה הארץ ועברת שם אלהים אחרים אשר לא־ידעת אתה ואבתיך עץ ואבן: * ובגוים ההם לא תרגיע ולא־יהיה מגוח לכפר־רגלך ונתן יהוה לך שם לב רב וכליון עינים ודאבון נפש: * והיו חייך תלאים לך מנגד ופחדת לילה ויומם ולא תאמין בחיידך: * בפקר תאמר מי־יתן ערב ובערב תאמר מי־יתן בקר מפחד לבבך אשר תפחד וממראה עיניך אשר תראה: * והשיבך יהוה | מצרים באניות בדרך אשר אמרתי לך לא־תסוף עוד לראתה והתמפרתם שם לאיבך לעבדים ולשפחות ואין קנה: * אלה דברי הברית אשר־צוה יהוה את־משה לכתר את־בני ישראל בארץ מואב מלפני הברית אשר־פרת אתם בחרב: פ

והנה עכשיו בזמן הגלות אין רואים בגלוי שמטרת וסיבת קיומם של אומות העולם היא בשביל ישראל. אף לעתיד-לבא, שאז תתגשם סיבת ומטרת הבריאה, יראו בגלוי שמציאותם של אומות העולם היא רק בשביל ישראל.

ולכן "הגוי אשר לא יעבדוך יאבדו", כי לעתיד-לבא, גוי שאינו מראה בגלוי שכל מציאותו היא רק בשביל ישראל, לא תהיה לו זכות קיום בעולמו של הקב"ה, ובמילא "יאבדו" (דאין זה ענין של עונש, אלא משום שאין למציאותם זכות קיום).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ תבוא, ח"י אלול, ה'תשמ"ג)

ידועה תורת הבעל-שם-טוב על הפסוק, ש'יהיה כי תבוא אל הארץ', הנה ארץ יש בה ב' פירושים, מלשון מרוצה ומלשון שרצתה לעשות רצון קונה, שזהו בחינת העלאה מלמטה למעלה. וזה נמשך אחר-כך באופן של התישבות, ו'ושבת בה', ועד שנמשך אורות בכלים, וכמו שממשיך 'ושמת בטנא', שבפשוטו הם הכלים, ובפרט על-פי הידוע ש'טנא' ראשי-תבות טעמים נקודות אותיות, שהיא בחינת המשכה מלמעלה למטה.

ויהי-רצון שזה יביא את הברכה הכי גדולה, באשר יקיים ענין "כי תבוא אל הארץ" בפשוטו, בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו ובעגלה ודין, ובפרט על-ידי מצות התפלה שפגגד ביכורים, אשר על מצות הביכורים אמרו: עשה מצוה זו שבשבילה תפגס לארץ, ובאופן כפירוש ה'ספרי', 'ויהיה כי תבוא' - מיד, וכלשון הרמב"ם הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה כו' ומיד הן נגאלין, מיד ממש, על-פי הלכה, ואז יהיה שלמות התורה ושלמות העם ושלמות הארץ, ויהיה הבאת ביכורים בבית המקדש השלישי, מקדש אד' כוננו ירו, במהרה בקיימו ממש.

~ נקודות משיחות קודש ~

ח"י אלול - יום הולדת הבעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן הרבי ה"ש"ב קבע שח"י אלול הוא יום-טוב. חסיד אהרן מצא רמז לכה בפסוק "יודו לה" חסדו ונפלאותיו לבני אדם: "ראשי תבות - ח"י אלול. סופי תבות - בגימטריא יו"ם טו"ב (73). כשכתב את הרמז לרבנו, קבל את המענה הבא: "תודה רבה על הבאור הנפה. ועין גמרא פסחים (ק"ה, א): הני כ"ו הודו כנגד מי, כנגד כ"ו דורות שברא הקב"ה בעולמו ולא נתן להם תורה וזן אותם בתסדו".

קכ"ב פסוקים, לעבר"ו סימן.

ויתנשא, ויתחדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה רקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא וישירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת א)

ח"י אלול - יום הולדת הבעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן מקור השם 'שניאור' הוא מתינוק שהיה לו סבא בשם 'אורי' וסבא בשם 'מאיר', ונקרא שניאור על שם שניהם. והנה, שניאור הוא שני אור. ויש לרמז: אורי - אור שלי, היינו נגלה. בלמוד זה עלולה התורה להשאר תורת ה', שכן הלומד והתורה הם שני דברים שונים. מאיר - לאחרים, היינו נסתר. למוד זה פועל שהתורה מאירה בלומד, כך שהיא הופכת להיות תורתו, כי היא מתאחד איתה.

מפטיר ויתבאו אל-המקום הזה ויציא סיון מלך-חשבון ועוג מלך-הבשן לקראתנו למלחמה ונבם: ונקח את-ארצם ונתנה לנחלה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשי: ושמרתם את-דברי הברית הזאת ועשיתם אתם למען תשכילו את כל-אשר תעשון: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 161 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

הגוים חרוב יחרבו

בהפטרת פרשתנו כתוב "הגוי והממלכה אשר לא יעבדוך יאבדו והגוים חרוב יחרבו".

ולכאורה, ייעוד זה שיתקיים לעתיד-לבא תמוה ביותר בהשקפה ראשונה, דבשלמא בנוגע לז' מצוות שנוצטוו בהן בני נח, הרי אם אין מקימים אותן, מתחייבים מיתה (כמבואר ברמב"ם הלכות מלכים, סוף פרק ט), אף היכן מצינו שנוצטוו בני נח לשרת ולעבוד את בני ישראל, ואם-כן מדוע "הגוי והממלכה אשר לא יעבדוך יאבדו"?

והבאור בזה:

ידוע מאמר תכמינו ו'ל (פרש"י ר"פ בראשית. וראה ויק"ר פל"ו, ד) "בראשית - בשביל ישראל שנקראו ראשית", שכל העולם כולו עם אומות העולם נבראו רק בשביל עם ישראל.

שי למורא

עטרת מרים

שביאו מכל צד וְנִהְרְתָּ וְיֹאיר פְּנֵיךָ מְרוֹב הַשְּׂמֵחָה וּפְתַח פְּאֵרֶם הַנִּבְחָל בְּבֹא אֵלָיו מוֹכֵה רֶכֶב פְּתֹאֵם וְרֹחֵב לִבְכָּךְ יִתְרַחֵב לְפָנֶיךָ עֵבֶר רֹב הַטּוֹבָה וְהַשְּׂמֵחָה כִּי־יִהְיֶה עֵתָה תִּהְיֶה בְּהַפֵּךְ כִּי יָבֹאוּ עָלֶיךָ הַמָּוֶן יָם הַשּׁוֹכְנִים בַּפֶּתַח הַמַּעְרָב חֵיל עוֹשֵׂר הַגּוֹיִם יָבֹאוּ לָךְ: וְשִׁפְעַת רַבּוֹ גְּמֹלִים יָבִיאוּ לָךְ לִמְנַחֵה

יֵאָבֵד. ה) אִז תִּרְאִי וְנִהְרְתָּ, אִז תִּרְאִי אֶת בְּגֵדְךָ בְּאִים אֲלֶיךָ, וְיֹאירוּ פְּנֵיךָ מְרוֹב שְׂמֵחָה. "וְנִהְרְתָּ", לְשׁוֹן הָאֶרֶץ וְשְׂמֵחָה, כְּמוֹ "הִכִּינּוּ אֵלָיו וְנִהְרֹ" (תהלים 17). וּפְתַח וְרֹחֵב לִבְכָּךְ, פְּאֵרֶם הַנִּבְחָל בְּבֹאוּ אֵלָיו מוֹכֵה רֶכֶב פְּתֹאֵם. וְכִמוֹ שִׁצַּר חֵיל בְּגַלְל צָרָה וְאֵבֶל, וְרֵחֵב חֵיל בְּגַלְל מוֹכֵה וְשְׂמֵחָה. כִּי יִהְיֶה עָלֶיךָ

הַמָּוֶן יָם, הַמָּוֶן הַעוֹשֵׂר שֶׁל הַגּוֹיִם הַשּׁוֹכְנִים בְּמַעְרָב, וְהַפֶּתַח לְבֹאוּ עָלֶיךָ. חֵיל גּוֹיִם, עוֹשֵׂר וְנִכְסִים שֶׁל הָעַמִּים. ו) שִׁפְעַת גְּמֹלִים תִּכְסֶּךָ, רַבּוֹ שְׂרֹת שֶׁל גְּמֹלִים יָבִיאוּ אֲלֶיךָ מִתְּנוּחַ, וְרֹאוּ פֶּאֱלוּ מִכְסִים אֶת הָאָרֶץ. בְּכָרִי מְדוּן וְעִיפָה, הַגְּמֹלִים הַנְּעוּרִים הַבָּאִים מִמְדוּן וְעִיפָה. כָּלֶם מִשְׁבָּא יְבֹאוּ, כָּל בְּנֵי שְׂבָא וְבֹאוּ לִירוּשָׁלַם. זָהָב וְלִבְנָה יִשְׂאוּ, וְהֵם יָבִיאוּ עִפְתָּם זָהָב וְלִבְנָה לִמְנַחֵה לָהּ. וְתִתְחַלֹּת ה' יִבְשְׂרוּ, וְכִבּוּאֵם תִּזְרַח לְאָרֶצְךָ וְיִבְשׂוּ וְיִסְפְּרוּ תִּתְחַלֹּת ה'. ז) כָּל צֵאֵן מְדוּן יִקְבְּצוּ לָךְ, כָּל הַצֵּאֵן שֶׁל אֶרֶץ מְדוּן יִקְבְּצוּ לָךְ שֶׁשֶׁם הַמְּבַחְרִים שְׂבָצָאן יֵאָסְפוּ לְהִבְאִים לִירוּשָׁלַם. אֵילֵי נְכוּיֹת יִשְׂרָתוּנְךָ, הָאֵילִים הַבָּאִים מִנְכוּיֹת שֶׁהֵם הַמְּבַחְרִים שְׂבָאֵלִים, אוֹתָם יָבִיאוּ הַגּוֹיִם בְּאֶפֶן שֶׁל שְׂרֹת וּמִתְנוּחַ לִירוּשָׁלַם. יַעֲלוּ עַל רְצוֹן מוֹבְחֵי, כְּמוֹ "יעלו על מוֹבְחֵי לְרִצּוֹן". וְבֵית תִּפְאֶרְתִּי אֶפְאֵר, וְאֵת בֵּית מִקְדָּשׁ אֶפְאֵר, בְּהַשְׂמֵן בְּכָב כָּל הַגּוֹיִם לְפָאֵרוֹ לְפָאֵרוֹ בְּמַנְחוֹת וְקַרְבָּנוֹת. ח) מִי אֵלֶּה כְּעֵב תְּעוֹפִינָה וְגו', הַכְּרִיֹּת יִשְׂאֲלוּ, מִי אֵלֶּה קְהֵלוֹת יִשְׂרָאֵל הַעוֹלוֹת מִתְּחִלָּה מִכָּל מְקוֹמוֹתֵיהֶם וּמִמְהָרִים לְטוֹם כְּעֵנָן עַל יְדֵי הַרְיָה, וְכִמוֹ הַיּוֹנִים הַשּׁוֹבִים אֶל חִלּוֹנוֹת הַשּׁוֹבָךְ, שֶׁאֵז הֵם מִמְהָרִים לְעוֹף לְהִאָּבֵל אֶת גּוֹלְתֵיהֶם. ט) כִּי לִי אֵיִים יִקְוּ, שׁוֹכְנֵי אֵיִי תָּם יִקְוּ וְיִצְפוּ

ה אִז תִּרְאִי וְנִהְרְתָּ וּפְתַח וְרֹחֵב לִבְכָּךְ כִּי־יִהְיֶה עָלֶיךָ הַמָּוֶן יָם חֵיל גּוֹיִם יָבֹאוּ לָךְ: וְשִׁפְעַת גְּמֹלִים תִּכְסֶּךָ בְּכָרִי מְדוּן וְעִיפָה כָּלֶם מִשְׁבָּא יְבֹאוּ זָהָב וְלִבְנָה יִשְׂאוּ וְתִתְחַלֹּת יְהוָה יִבְשְׂרוּ: ז פֶּל־צֵאֵן מְדוּן יִקְבְּצוּ לָךְ אֵילֵי נְכוּיֹת יִשְׂרָתוּנְךָ יַעֲלוּ עַל־רְצוֹן מוֹבְחֵי וְבֵית תִּפְאֶרְתִּי אֶפְאֵר: ח מִי־אֵלֶּה כְּעֵב תְּעוֹפִינָה וְכִינּוֹיִם אֶל־אַרְבְּתֵיהֶם: ט כִּי־לִי אֵיִים יִקְוּ וְאֵינִיֹת תִּרְשִׁישׁ כְּרֵאֲשׁוֹנָה לְהִבְיֹא בְּנֵיךָ מִרְחוֹק כְּסָפֶם וְזָהָבֶם אֶתֶם לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פִּאֶרְךָ: י וְכִנּוּ בְּנֵי־נֶכֶד חוֹמֹתֶיךָ וּמִלְכֵיהֶם יִשְׂרָתוּנְךָ כִּי בְּקִצְפִי הִפִּיתֶיךָ וּבְרִצּוֹנִי רַחֲמֶיךָ: יא וּפְתַחוּ שַׁעֲרֶיךָ תְּמִיד יוֹמָם וְלַיְלָה לֹא יִסְגּוּ לְהִבְיֹא אֲלֶיךָ חֵיל גּוֹיִם וּמִלְכֵיהֶם נְהוּגִים: יב כִּי־הִגּוֹי וְהַמְּמַלְכָה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹדוּךָ יֵאָבְדוּ וְהַגּוֹיִם חָרָב יַחֲרֹבוּ: יג כְּבוֹד

יִסְגְּרוּ לְהִבְיֹא אֲלֶיךָ חֵיל עוֹשֵׂר גּוֹיִם וּמִלְכֵיהֶם יְהוּ נְהוּגִים עַד לַפְּנֵי מִלְחַם הַמִּשִׁיחַ כְּעֶבְרִים לַפְּנֵי אֲרוֹנֵיהֶם: יב כִּי־הִגּוֹי וְהַמְּמַלְכָה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹדוּךָ יֵאָבְדוּ וְהַגּוֹיִם הַרְבִּים אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹדוּךָ חָרָב יַחֲרֹבוּ: יג כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן הַעֲצִים הַטּוֹבִים שְׁבוּ אֲלֶיךָ יְבֹאוּ וְהֵם בְּרוֹשׁ תִּדְרָר וְתִשְׂאוּר כָּלֶם יִחְדּוּ לְבָנוֹת בְּהֵם אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כִּי לְפָאֵר בּוֹ מְקוֹם מִקְדָּשֵׁי הַמִּבְּרָא כְּגַד כְּסָפֵם הַכְּבוֹד וּמְקוֹם רִגְלֵי קֹדֶשׁ הַמְּדֻשָּׁם אֲכַבֵּד

שֶׁאֵתָּם לְהֵם שְׂכָר טוֹב עַל זֶה שֶׁבִּיָּאוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאָרֶצְךָ. וְאֵינִיֹת תִּרְשִׁישׁ כְּרֵאֲשׁוֹנָה וְגו', וְכֵן אֵינִיֹת תִּרְשִׁישׁ וְבֹאוּ לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּרֵאֲשׁוֹנָה בִּימֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ שֶׁהִבְיֹאוּ זָהָב הַרְבֵּה לְשֹׁלֵמָה, וְהֵם יָבִיאוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאָרֶצְךָ מִמְהָרִים, וְעוֹד יָבִיאוּ אִתָּם גַּם אֶת כְּסָפֶם וְזָהָבֶם לְתַתֵּם לְשֵׁם ה' וְגו'. כִּי פִּאֶרְךָ, אֲשֶׁר גָּמַל לָךְ אֶת הַפָּאֵר וְהַכְּבוֹד הַזֶּה. י) "יִשְׂרָתוּנְךָ", וְשְׂרֹת אוֹתָךְ. וּבְרִצּוֹנִי, וּבְרִצּוֹנֵי הַטּוֹב. יא) וּפְתַחוּ, יְהוּ פְתוּחִים וְעוֹמְדִים. וְאָמַר בְּלִשׁוֹן הַפְּעוּל, וְלֹא אָמַר "וּפְתַחוּ" בְּלִשׁוֹן קַל, עַל שֶׁם שְׂפָתֵיהֶם פְּתוּחִת עוֹלָם. חֵיל גּוֹיִם, עוֹשֵׂר וְנִכְסֵי הַגּוֹיִם. וּמִלְכֵיהֶם הַגּוֹיִם וְהֵנֵּהוּ לְבֹאוּ לַפְּנֵי מִלְחַם הַמִּשִׁיחַ כְּעֶבְרִים לַפְּנֵי אֲרוֹנֵיהֶם. פְּרוּשׁ אַחֵר, "וְהוּגִים", מוֹכְלִים כְּשִׁבּוּיִים קְשׁוּרִים בְּשִׁלְשׁוּאוֹת בְּרוּל.

יב) והגוים חרב וחרבו, כלומר, תבטל ממשלת כל הגוים. יג) כבוד הלכנו וגו', העצים הנקברים שבער הלכנו וביאו אליך, והם ברוש תהרה ותאשור, כלם יחדיו. לפאר מקום מקדשי, לבנות בהם את בית המקדש. ומקום רגלי אכפר, כי בית המקדש מכון כנגד כפא הכבוד ונקרא 'הרם

רגלי' (תהלים צט.ה). יד) שחיה, בכפיפות והשפלה. בני מענה, הגוים ובני הגוים שהיו מענים את ישראל בגלות. על כפות רגליך, כלומר עד סמוך לארץ. כל מנאציה, כל הגוים שהיו מבזים אותה. עיר ה', עיר של ה'. ציון קדוש ישראל, ציון של קדוש ישראל. מו) ואין עובר, ואין מי שיעברך בארצך לשאל לשלום לך. לגאון עולם, שמהי מושלת עד עולם. משיש דור ודור, ולזהו משיש כל דור ודור, כלומר, שלא יפסק. מז) וינקת חלב גוים, האבלי את טוב ארץ הגוים, כלומר, ותנו מס למלך המשיח. וישד מלכים, לשון שרים. יז) תחת הנחשת וגו', במקום הנחשת שלקחו הגוים מירושלים, אביא זהב. כלומר, אתן בלבם לשלם לך בכפלי כפלים ממה שלקחו. ושמתי פקדתך שלום, ואשים את אנשי פקדתך, דהינו הפקידים שהיו נוטלים מכם מסים, יהיו לך לשלום ולא ידחקו ידך. ונגשיך צדקה, ותנושים שהיו נושים על דבר המסים, וביאו לעשות עמך צדקה וחסד. יח) וקראת ישועה חומותיך, כלומר, לא תצטרכי עוד לעלות על החומות לשכור את העיר מפני אויב, ולפיכך תקרא להם 'ישועה'. וישעריך תהלה, ואת שערי החומות תקרא 'תהלה', כי יספרו בהם תהלות ה'. יט) לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם וגו', כיון שהמשול את הישועה ותטובה לאורה, לפיכך אמר שכל קד יהיה אורך גדול, דהינו אור ה' ותטובה

בעצמי ולא על ידי בני אדם: יד והלכו הגוים אשר ענו אותך בענויים קשים ילכו אליך שחוח בכפיפה לפיך, בני של מענה שמתו בך, ולכו והשתחוו לך על-כפות רגליך עד סמוך לארץ מרוב חשיבותך, כל-מנאציה שגאנו ובוו אותך, וקראו לך עתה עיר יהיה ציון של

הלכנו אליך יבוא ברוש תדהר ותאשור יחדו לפאר מקום מקדשי ומקום רגלי אכפר: יד והלכו אליך שחוח בני מענה והשתחוו על-כפות רגליך כל-מנאציה וקראו לך עיר יהיה ציון קדוש ישראל: טו תחת היותך עזובה ושנואה ואין עובר ושמתיך לגאון עולם משיש דור ודור: טז וינקת חלב גוים וישד מלכים תינקי וידעת כי-אני יהיה מושיעך וגאלך אביר יעקב: יז תחת הברזל אביא כסף ותחת העצים נחשת ותחת האבנים ברזל ושמתי במקום פקדתך שהיו האומות נוהגים על ישראל לגבות מהם מס אשים לך שלום ונגשיך במקום הנוגשים את הכסף וביאו לעשות עמך צדקה: יח מן הצד הצודר לא-ישמע עוד חמם עשק וגול בארצך שד ושבר בגבולך כי לא יהיה עוד צור, או וקראת ישועה חומותיך וישעריך ולא תקרא עליהם עוד קול מלחמה אלא יספרו בהם רק תהלה תהלות ה': יט לא-יהיה לך עוד צורך לאור השמש לאור יומם וללנה חרמת הירח לא-יאיר לך בלילה, אלא והיה לך יהיה אור השכינה לאור עולם כיום ובלילה ואלהיך לתפארתך התפארי בכבוד ה' כ גם זה משל לא-יבוא לא ישקע עוד שמשך וירחך לא יאסף לא תבטל עוד מלכותך וממשלתך, הואיל כי יהיה

הגדולה, עד שלא יהיו נחשבים אור השמש ואור הירח לבלום. והוא דרך משל. וללנה הירח, בלילה מקבלת הארץ את אור השמש על ידי נגה הירח. לתפארתך התפארי בכבוד ה'. כ) לא יבוא עוד שמשך וגו', הוא אור ה' שיהיה לך, לא ישקע עוד. וירחך לא יאסף, כלומר, לא תבטל מלכותך וממשלתך.

הגדולה, עד שלא יהיו נחשבים אור השמש ואור הירח לבלום. והוא דרך משל. וללנה הירח, בלילה מקבלת הארץ את אור השמש על ידי נגה הירח. לתפארתך התפארי בכבוד ה'. כ) לא יבוא עוד שמשך וגו', הוא אור ה' שיהיה לך, לא ישקע עוד. וירחך לא יאסף, כלומר, לא תבטל מלכותך וממשלתך.

שי למורא

עטרת מרים

וְשִׁלְמוֹ יָמֵי אֲבִלָהּ, וַתִּמּוּ וַיִּגְמְרוּ יָמֵי הָאֵבֶל וְהַגְּלוּת, כִּי לֹא תִלְכִי עוֹד בְּגִלּוֹת. יְהוָה־לָּךְ לְאִזּוֹר עוֹלָם וּמִכְּמוֹ כִּאֲ הַמְּשִׁלָּה וְהִיא לֹא תִבּוּטֵל עוֹד, וְשִׁלְמוֹ
 (כא) וְעַמּוּד פְּלִם צְדִיקִים, הָעַם הַנִּשְׁאָר בְּךָ יִהְיוּ פְּלִם צְדִיקִים. נִצֵּר וַתִּמּוּ יָמֵי אֲבִלָהּ: כֹּא וְעַמּוּד הַנִּשְׁאָר בְּךָ יִהְיוּ פְּלִם צְדִיקִים כִּי הִרְשָׁעִים וְכֹל
 מִטְּעֵי וְגו', הָעֲנָף שֶׁנִּטְעַנְתִּי הוּא מַעֲשֵׂה יְדִי, וְיֵשׁ מִתּוֹ לְהַתְּפָאֵר בּוֹ. בְּחִבְלֵי הַמְּשִׁיחִת, לְעוֹלָם יִירָשׁוּ הָאָרֶץ
 וְלֹא יִגְלוּ עוֹד מִמֶּנָּה, נִצֵּר עֲנָף מִטְּעֵי אֲשֶׁר נִטְעַנְתִּי מַעֲשֵׂה יְדִי הוּא, וְאוּכַל
 לְהַתְּפָאֵר בּוֹ כִּי פְּלִם יִהְיוּ צְדִיקִים וְחַמְיָמִים: כֹּכ הַשֶּׁבֶט הַקָּמֹן בְּכַמּוֹת
 יְהִיָה לְאֵלֶף פְּעֻמִּים וְהַצֵּעִיר יְהִיָה יִתְרָבָה לְאֵלֶף פְּעֻמִּים
 בְּמַעֲלָה לְגוֹי עֲצוּם כַּכָּה בְּרַבּוּי הַכַּמּוֹת. לְגוֹי עֲצוּם, לְעַם גְּדוֹל בְּרַבּוּי הַאִיכוֹת. אֲנִי
 ה', שְׂתִיכֹלֶת בְּדִי. בְּעֵתָהּ אַחִישָׁנָה, כִּבּוֹא הַעַת הַמִּיַּעֲרָה, אַעֲשֶׂה הַדְּבָר
 בְּרִיזוֹת, וְאִמְלֹא אֶת הַכַּמְחָתִי. כַּכָּה וְעַצְמָה, אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר תִּיכֹלֶת בְּדִי, בְּעֵתָהּ כִּבּוֹא הַעַת הַמִּיַּעֲרָה,
 אַחִישָׁנָה אַעֲשֶׂה הַדְּבָר בְּרִיזוֹת וְאִמְלֹא אֶת הַכַּמְחָתִי:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מִלְּךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צְדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנְּאִמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְּדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבַרְיוֹ אֱמֶת וְצַדִּיק:
 נְאִמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאִמָּנִים דְּבַרְיֶךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבַרְיֶךָ אַחֲזוֹר לֹא
 יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מִלְּךְ נְאִמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאִמָּן בְּכָל
 דְּבַרְיוֹ:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשִׁיחַ צִיּוֹן בְּכַנְיָהּ:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבֹדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבְּנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
 אַחֲרָיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה נִרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ יי
 אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכַבוֹד וְלִתְּפָאֲרָת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
 מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְּפָרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
 אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש

ט אתם נצבים היום כלכם לפני יהוה אלהיכם ראשיכם שבטיכם וקניכם ושטריכם כל איש ישראל: טפכם נשיכם וגרד אשר בקרב מחניד מחטב עציך עד שאב מימיו: י לעברך בבטת יהוה אלהיך ובאלתו אשר יהוה אלהיך פרת עמך היום: (ל) יב למען הקים אתך היום | לו לעם והוא יהיה לך לאלהים כאשר דבר-לך וכאשר נשבע לאבתך לאברהם ליצחק וליעקב: יג ולא אתכם לבדכם אנכי פרת את-הברית הזאת ואת-האלה הזאת: יד כי את-אשר ישנו פה עמנו עמד היום לפני יהוה אלהינו ואת אשר איננו פה עמנו היום: (ישראל) טו כי-אתם ידעתם את אשר-ישבנו בארץ מצרים ואת אשר-עברנו בקרב הגוים אשר עברתם: טז ותראו את-שקוציהם ואת גלליהם עין ואכן פספס וזהב אשר עמהם: יז פניש בכם איש או-אשה או משפחה או-שבת אשר לבכו פנה היום מעם יהוה אלהינו ללכת לעבד את-אלהי הגוים ההם פניש בכם שרש פרה ראש ולענה: יח והיה בשמעו את-דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה-לי כי בשררות לבי אלך למען ספות הרוח את-הצמאה: יט לא-יאבה יהוה סלח לו כי אז יעשן אפי-יהוה וקנאתו באיש תהוה ורכצה בו פל-האלה הפתובה בפסר הזה ומחה יהוה את-שמו מתחת השמים: כ והבדילו יהוה לרעה מכל שבטי ישראל ככל אלות הברית הפתובה בפסר התורה הזה: כא ואמר הדור האחרון בניכם אשר יקומו מאחריכם והנכרי אשר יבא מארץ רחוקה וראו את-מפות הארץ ההוא ואת-תחלואיה אשר-חלה יהוה בה: כב גפרית ומלח שרפה כל-ארצה לא תזרע ולא תצמח ולא יעלה בה פל-עשב כמהפכת סדם ועמרה אדמה כתיב וצביון קרי וצביון אשר הפך יהוה באפו ובחמתו: כג ואמרו פל-הגוים על-מה עשה יהוה פכה לארץ הזאת מה חרי האף הגדול הזה: כד ואמרו על אשר עזבו את-ברית יהוה אלהי אבתם אשר פרת עפם בהוציאו אתם מארץ מצרים: כה וילכו ויעבדו אלהים אחרים וישתחוו להם אלהים אשר לא-ידעום ולא חלק להם: כו ויחר-אף יהוה בארץ ההוא להביא עליה את-פל-הקללה הפתובה בפסר הזה: כז ויתשם יהוה מעל אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול וישלכם אל-ארץ אחרת פיום הזה: כח הנסתרת ליהוה אלהינו (יא נקודות) והנגלת לנו ולבנינו עד-עולם לעשות את-פל-דברי התורה הזאת: ס

המשך מעמוד ג

וימצא ביאור נוסף בכ"מ בדא"ח, ומהם בספר תורה אור לבעל התניא יד, ד עה"כ ארדה גוי הכצעקתה גוי בו מדבר ג"כ הראב"ע שהביא במכתבו, ובספר המצות לאדמו"ר הצמח צדק מצות האמנת אלקות ומצות דין עבד עברי ועוד.

תקותי שנוסף על שמירת שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים יש לו קביעות עתים בלימוד תורת החסידות, וכציווי התורה שצ"ל תלמוד שמביא לידי מעשה, וקי"ל.

ברכה לבשו"ט ולכוה"ט.

לוח זמנים לשבת פרשת כיִתבוא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								מג"א		אדמוה"ז				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
19:10	18:16	19:00	19:08	18:35	18:42	10:32	10:32	09:29	09:29	08:56	08:55	06:30	06:27	באר שבע (ק)
19:10	18:08	19:00	19:08	18:37	18:45	10:31	10:31	09:29	09:28	08:54	08:53	06:30	06:26	חיפה (ק)
19:09	17:59	18:59	19:07	18:38	18:45	10:30	10:30	09:28	09:27	08:54	08:53	06:29	06:25	ירושלים (ק)
19:11	18:17	19:01	19:09	18:35	18:43	10:32	10:32	09:30	09:29	08:56	08:55	06:30	06:27	תל אביב (ק)
19:34	18:32	19:21	19:33	18:48	19:00	10:45	10:44	09:43	09:40	08:59	08:55	06:44	06:36	אוסטריה, וינה (ק)
18:57	18:01	18:46	18:41	18:19	18:14	10:10	10:15	09:07	09:13	08:31	08:36	06:07	06:16	אוסטרליה, מלבורן (ח)
19:35	18:34	19:22	19:34	18:50	19:02	10:48	10:47	09:46	09:43	09:03	09:00	06:47	06:39	אוקראינה, אודסה (ק)
19:08	18:06	18:55	19:08	18:22	18:34	10:20	10:18	09:17	09:14	08:33	08:30	06:18	06:10	אוקראינה, דונייצק (ק)
19:19	18:17	19:06	19:19	18:33	18:46	10:31	10:29	09:28	09:25	08:44	08:40	06:30	06:21	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
19:47	18:43	19:33	19:46	18:58	19:12	10:56	10:55	09:54	09:50	09:08	09:04	06:55	06:46	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
19:39	18:35	19:26	19:39	18:51	19:04	10:49	10:47	09:46	09:43	09:00	08:56	06:48	06:38	אוקראינה, קייב (ק)
20:00	19:03	19:48	20:00	19:19	19:30	11:14	11:13	10:12	10:09	09:30	09:27	07:13	07:06	איטליה, מילאנו (ק)
18:40	17:51	18:31	18:33	18:09	18:11	10:05	10:07	09:02	09:04	08:34	08:36	06:03	06:05	אקוודור, קיטו (ח)
19:29	18:34	19:19	19:14	18:53	18:49	10:44	10:48	09:41	09:46	09:05	09:11	06:40	06:48	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:25	19:26	20:14	20:08	19:45	19:39	11:35	11:40	10:32	10:38	09:53	09:59	07:30	07:40	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
19:39	18:43	19:28	19:38	18:59	19:09	10:57	10:57	09:55	09:53	09:18	09:16	06:56	06:51	ארה"ב, בולטימור (ק)
19:29	18:32	19:18	19:28	18:49	18:59	10:47	10:46	09:44	09:43	09:06	09:04	06:46	06:40	ארה"ב, ברוקלין (ק)
19:30	18:33	19:18	19:28	18:49	18:59	10:47	10:47	09:45	09:43	09:07	09:04	06:46	06:40	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)
20:06	19:09	19:55	20:05	19:25	19:36	11:23	11:22	10:21	10:19	09:42	09:39	07:22	07:16	ארה"ב, דטרויט (ק)
19:50	18:59	19:40	19:48	19:16	19:23	11:12	11:13	10:10	10:09	09:37	09:36	07:11	07:08	ארה"ב, האוסטון (ק)
19:22	18:28	19:12	19:20	18:45	18:53	10:43	10:43	09:41	09:40	09:06	09:05	06:42	06:38	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
19:49	18:58	19:39	19:46	19:15	19:21	11:12	11:12	10:09	10:09	09:38	09:37	07:10	07:08	ארה"ב, מיאמי (ק)
19:25	18:28	19:14	19:24	18:45	18:55	10:43	10:42	09:40	09:38	09:02	08:59	06:42	06:36	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
19:53	18:57	19:42	19:52	19:13	19:23	11:11	11:10	10:09	10:07	09:31	09:28	07:10	07:04	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
19:25	18:27	19:13	19:23	18:43	18:54	10:41	10:41	09:39	09:37	09:00	08:58	06:41	06:34	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:01	18:11	18:52	18:51	18:29	18:28	10:23	10:26	09:20	09:24	08:51	08:54	06:20	06:25	בוליביה, לה-פס (ח)
20:24	19:20	20:10	20:24	19:35	19:49	11:33	11:31	10:31	10:27	09:44	09:39	07:32	07:23	בלגיה, אנטוורפן (ק)
20:24	19:20	20:10	20:24	19:35	19:49	11:33	11:32	10:31	10:28	09:44	09:40	07:32	07:23	בלגיה, בריסל (ק)
18:37	17:50	18:28	18:26	18:08	18:06	09:57	10:00	08:54	08:58	08:23	08:27	05:54	06:00	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:25	17:33	18:15	18:14	17:52	17:50	09:45	09:48	08:42	08:46	08:11	08:15	05:42	05:48	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
19:43	18:42	19:29	19:43	18:55	19:09	10:51	10:49	09:49	09:45	09:01	08:57	06:50	06:41	בריטניה, לונדון (ק)
19:53	18:49	19:39	19:54	19:02	19:16	11:00	10:58	09:57	09:53	09:07	09:02	06:59	06:48	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
19:50	18:45	19:36	19:50	19:01	19:15	10:57	10:55	09:55	09:51	09:06	09:01	06:56	06:46	גרמניה, ברלין (ק)
20:06	19:03	19:53	20:06	19:18	19:32	11:16	11:15	10:14	10:10	09:28	09:24	07:15	07:06	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:39	17:52	18:29	18:26	18:11	18:08	09:58	10:01	08:55	08:59	08:23	08:27	05:54	06:01	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:05	18:16	18:56	19:01	18:33	18:38	10:29	10:30	09:27	09:28	08:57	08:57	06:28	06:27	הודו, מומבאי (ח)
19:01	18:12	18:52	18:57	18:29	18:34	10:26	10:27	09:23	09:24	08:53	08:54	06:24	06:23	הודו, פונה (ח)
19:22	18:21	19:09	19:22	18:37	18:49	10:35	10:33	09:32	09:29	08:49	08:45	06:33	06:25	הונגריה, בודפשט (ק)
19:34	18:37	19:23	19:33	18:54	19:04	10:51	10:51	09:49	09:47	09:10	09:08	06:50	06:44	טורקיה, איסטנבול (ק)
19:57	19:02	19:47	19:56	19:19	19:28	11:16	11:16	10:14	10:12	09:37	09:35	07:15	07:10	יוון, אתונה (ק)
19:43	18:42	19:30	19:42	18:58	19:10	10:56	10:54	09:53	09:50	09:10	09:07	06:54	06:46	מולדובה, קישינב (ק)

לוח זמנים לשבת פרשת כי־תבוא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
19:02	18:13	18:53	18:58	18:30	18:35	10:27	10:28	09:24	09:25	08:54	08:54	06:25	06:24	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
19:13	18:10	19:00	18:53	18:29	18:21	10:20	10:25	09:16	09:23	08:34	08:41	06:15	06:27	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)
18:32	17:41	18:23	18:30	17:58	18:05	09:55	09:55	08:52	08:52	08:20	08:19	05:53	05:50	נפאל, קטמנדו (ח)
19:30	18:42	19:22	19:24	19:00	19:02	10:55	10:58	09:53	09:55	09:25	09:27	06:53	06:55	סינגפור, סינגפור (ח)
19:19	18:13	19:05	19:19	18:29	18:43	10:27	10:25	09:25	09:21	08:36	08:31	06:26	06:16	פולין, ורשא (ק)
18:35	17:46	18:27	18:27	18:04	18:04	09:59	10:02	08:56	08:59	08:27	08:30	05:56	06:00	פרו, לימה (ח)
20:18	19:18	20:05	20:17	19:34	19:45	11:32	11:30	10:29	10:27	09:47	09:44	07:30	07:23	צרפת, ליון (ק)
20:30	19:29	20:17	20:30	19:45	19:58	11:42	11:40	10:39	10:36	09:55	09:51	07:40	07:32	צרפת, פריז (ק)
18:22	17:34	18:13	18:16	17:51	17:54	09:47	09:49	08:45	08:46	08:16	08:18	05:45	05:46	קולומביה, בוגוטה (ח)
19:53	18:57	19:41	19:52	19:13	19:24	11:08	11:08	10:06	10:04	09:26	09:23	07:08	07:01	קנדה, טורונטו (ק)
19:31	18:32	19:18	19:30	18:48	19:00	10:45	10:44	09:43	09:40	09:01	08:58	06:44	06:37	קנדה, מונטריאול (ק)
19:16	18:23	19:06	19:15	18:39	18:48	10:36	10:36	09:34	09:33	08:59	08:58	06:35	06:31	קפריסין, לרנקה (ק)
19:43	18:34	19:27	19:43	18:49	19:05	10:47	10:45	09:45	09:40	08:53	08:47	06:46	06:35	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
19:17	18:10	19:02	19:18	18:26	18:42	10:20	10:18	09:18	09:13	08:25	08:19	06:19	06:08	רוסיה, מוסקבה (ח)
19:00	17:58	18:47	18:59	18:14	18:27	10:12	10:11	09:10	09:07	08:27	08:23	06:11	06:03	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
20:04	19:07	19:51	20:04	19:23	19:35	11:17	11:15	10:14	10:11	09:31	09:28	07:16	07:08	שווייץ, ציריך (ק)
18:44	17:55	18:35	18:40	18:13	18:17	10:09	10:10	09:07	09:08	08:37	08:38	06:07	06:07	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

יש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הברלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיזיב ואורב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת פלפה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אל

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00544
18/09/2016

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

